ХРИСТИЯНСЬКА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

Протоієрей Олександр Кислашко

Сіданіч Ірина Леонідівна

Слово Боже ***в кожне серце!***

ХРИСТИЯНСЬКІ ЧЕСНОТИ ОСОБИСТОСТІ

Навчальний посібник

Схвалено для використання в загальноосвітніх

навчальних закладах

(лист Міністерства освіти і науки України протокол №1 від 10 травня 2017 р.)

Духовна вісь

Київ

2017

УДК 37.014.26(17)

ББК 74.200.5+74.03

К 44

Схвалено для використання в загальноосвітніх

навчальних закладах

(лист Міністерства освіти і науки України

протокол №1 від 10 травня 2017 р.)

Рецензенти:

протоієрей Олександр Трофимлюк, доктор богословських наук, перший проректор Київської православної богословської академії;

Кочерга Олександр Васильович, доктор філософії з психології, доцент, заступник директора ІППО Київського університету ім.. Б.Грінченка

Кислашко О. П., Сіданіч І. Л.

К-44 Християнські чесноти особистості : навч. посіб. / О. П. Кислашко, І. Л. Сіданіч. – К. : Духовна вісь, 2017. – 448 с.

ISBN 978-966-8477-25-6

Призначається для науковців, викладачів, науково-педагогічних працівників, викладачів християнської етики, студентів, батьків та всіх, хто цікавиться проблемами християнської педагогіки.

Навчальний посібник є невід`ємною складовою комплекту з основ християнської етики курсів духовно-морального виховання. Книга носить позаконфесійний характер.

УДК 37.014.26(17)

ББК 74.200.5+74.03

ISBN 978-966-8477-25-6

© О. П.Кислашко, 2017

© І. Л. Сіданіч, 2017

ЗМІСТ

ВСТУП……6
Як величають Бога у Святому Письмі…….....7
Безвідмовність……...10
Безкорисливість……15
Бережливість……..16
Благодійність……..21
Благородство……..22
Благочестя……..26
Блаженство……27
Богошанування……..31
Ввічливість……33
Вдячність…….....37
Великодушність……46
Взаємодопомога……52
Вимогливість……..56
Витримка……63
Виховання……...65
Відданість……...68
Відповідальність…….....70
Віра……..73
Вірність……...81
Гостинність……82
Гуманність……..84
Дбайливість……88
Дипломатичність……93
Дисциплінованість……...97
Дівоцтво (цнотливість)…….....100
Діловитість……...104
Добропорядність……..110
Добросердечність……113
Добросовісність……...116
Доброта……119
Доброчинність (добрі діла)……121
Довіра……125
Достойність……..129
Дружба……..133
Духовність……135
Духовносильний……..137
Душевність……...144
Жалість……148
Жертовність……..153

Ініціативність……...157
Лагідність……160
Ласкавість……162
Лояльність……166
Любов до Господа…….....169
Любов до ближнього……..187
Милість…….....201
Милосердя……204
Милостиня……207
Миролюбство……...209
Мудрість……...211
Мужність……..215
Надійність…….....224
Надія…….....228
Наполегливість……231
Натхненність……235
Небоязливість……...244
Непитущість……246
Непримиренність……250
Несварливість……...255
Обережність……256
Обов`язковість (громадянський обов`язок)……...259
Організованість……262
Патріотизм……267
Піст……278
Побожність……...284
Повага……...291
Покаяння……...294
Покірливість…….....303
Поміркованість……306
Правдивість……...307
Працьовитість……...311
Прихильність……321
Прощення…….....324
Радість……...330
Рішучість……..333
Розумність……337
Самокритичність……..346
Святість…….....350
Скромність……...354
Слухняність……..356
Смирення……..365
Сміливість……367
Совість……...373

Співчуття……..376
Справедливість……379
Стриманість……..384
Терпіння……394
Товариськість……...402
Турбота…….....405
Уважність……409
Хоробрість……415
Чесність……419
Чуйність……422
Шанобливість……...428
Щедрість……...432
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ……..……...438
ВИДАННЯ ЗДІЙСНЕНО ЗА ПІДТРИМКИ…….446

ВСТУП

Головне завдання людини – з`єднання з Господом. Якщо це з`єднання можливе в Божественному обліку Сина Божого, ставшого чоловіком, то потрібно, щоб воно здійснювалося і в кожній людській особистості, кожен з нас стає Богом по благодаті, або «учасником Божої Істоти» за словами святого апостола Петра (2Петр.1:4). З`єднання з Богом – це головне призначення кожної людини. Спаситель світу Христос відкрив це призначення сказавши: «Будьте досконалі, як досконалий Отець наш Небесний» (Мат.5:48).

Щоб стати «досконалим» людина повинна все своє життя працювати над собою, стесувати з себе гріховний бруд, щоб чистим постати перед Господом і увійти в царство Небесне. В земному житті християнина проявляються позитивні моральні риси (чесноти) і негативні моральні риси (пороки). Зробивши підрахунки цих якостей позитивних і негативних, які нам висвітлює Біблія, прийшли до висновку, що негативних у два рази більше ніж позитивних.

У навчально-методичному посібнику «Християнські чесноти особистості» ми розкриваємо зміст кожної риси, яка є в людині і в суспільстві. Намагаємось протиставити негативним проявам сучасного суспільства, його агресивним антицінностям і антикультурі вічні християнські цінності в умовах зростання потоку інформації, часто негативного впливу ЗМІ, допомогти підростаючому поколінню віднайти міцну опору на засадах християнської моралі, яка спирається на позитивні моральні цінності, про які нам говорить Святе Письмо – Біблія.

У посібнику висвітлена початкова робота в цьому напрямку. Висвітлено дев`яносто шість позитивних духовних рис. Розмістили їх за алфавітним порядком. Хай читача не дивує той факт, що про одні риси написано багато, а про інші менше. У житті людини буває так, що одні проявляються частіше і довше, інші проявляються рідше. Але ми дотримуємось принципу, що в основу духовно-морального виховання особистості покладені християнські чесноти Віра, Надія і Любов.

Увесь матеріал посібника побудований так, що спочатку подаються визначення риси характеру за тлумачним словником, а далі – визначення з Біблії і приклади з Біблійних історій. Щодо виховання окремих рис характеру, ми надаємо поради батькам і вихователям, як виховувати ту чи іншу рису у дитини.

Сподіваємось, що посібник допоможе не тільки батькам у вихованні дітей, але й усім зацікавленим фахівцям – студентам, викладачам університетів і вчителям у справі духовно-морального виховання.

ЯК ВЕЛИЧАЮТЬ БОГА У СВЯТОМУ ПИСЬМІ

Альфа і Омега Перший і Останній Початок і Кінець (Об.22:13).

Багатомилостивий – «Господь довготерпеливий і Багатомилостивий, Він прощає провину та переступ, і не очистить винного, а карає провину батьків на третіх і четвертих поколіннях» (4М.14:18).

Терпеливості і Потіхи – «а Бог Терпеливості і Потіхи нехай нам дасть бути однодумними між собою за Христом Ісусом» (Рим.15:5).

Бог миру – «а Бог миру нехай буде за всіма вами» (Рим.15:33).

Відкупитель і Потужний – «не бійся, ти Яковів черве, ти жменько Ізраїлева: Я тобі поможу, говорить Господь, і твій Відкупитель – Святий Ізраїлів! Я змушу твоїх гнобителів їсти тіло своє і вони повпиваються власною кров`ю, немов би вином молодим… І пізнає тоді кожне тіло, що Я – то Господь, твій Спаситель та твій Відкупитель, Потужний Яковів» (Іс.41:14; 49:26).

Вірний і Скеля – «Він Скеля, а діло Його досконале, всі-бо дороги його справедливі, - Бог Вірний, і кривди немає в Ньому» (5М.32:5).

Вічно живий – «а на кінці тих днів, Я Навуходоносор, звів свої очі до неба, і мій розум вернувся до мене, й я поблагословив Всевишнього і Вічно живого хвалив Я та славив, що Його панування-панування вічне, а царство Його – з покоління в покоління» (Дан.4:31).

Владика земних царів – «та від Ісуса Христа, а Він Свідок вірний, Первенець з мертвих і Владика земних царів» (Об.1:5).

Владика неба і землі – «і поблагословив він його, та й промовив: Благословенний Аврам, від Бога Всевишнього, що створив небо і землю» (1М.14:19).

Всевидючий – «і назвала вона Йменння Господа, що мовив до неї: ти Бог Видіння» (1М.16:13).

Всевишній - «Аврам же сказав цареві содомському: Я звів свою руку до Господа, Бога Всевишнього» (1М.14:22).

Вседержитель – «Бог, Той, Хто є, і Хто був, Хто має прийти, Вседержитель» (Об.1:8).

Всемогутній – «явився Господь Аврамові та й промовив до нього: Я Бог Всемогутній» (1М.17:1).

Всюди присутній – «куди я від Духа Твого піду, і куди я втечу від Твого лиця? Якщо я на небо зійду, то Ти там, або поселюся в гмолі – ось Ти! Понесуся на крилах зірниці, спочину я на кінці моря, то рука Твоя й там попровадить мене, і мене буде тримати правиця Твоя» (Пс.38:7-11).

Господь – «перед лицем сивизни встань і вшануй лице старого, і будем боятися Бога свого. Я – Господь» (3М.19:37).

Господь над панами – «і Він має написане ймення: Цар над царями і Господь над панами» (Об.19:16).

Господь Саваот – «бо від міста святого вони прозиваються та на Бога Ізраїлевого спираються – Йому ймення Господь Саваот» (Іс.48:2).

Двері вівцям – «Я Двері, коли через Мене хто вийде, спасеться, і той ввійде та вийде, і пасовисько знайде» (Ів.10:9).

Добрий – «Добрий Господь, пристановище Він у день утиску» (Наум1:7).

Дивний Порадник і Князь Миру – «бо Дитя народилося, даний нам Син, і влада на ременах Його, і кликнуть ім`я Йому: Дивний Порадник і Князь Миру» (Іс.9:5).

Дорога, і Правда, і Життя – «промовляє до нього Ісус – я – Дорога, і Правда, і Життя» (Ів.14:6).

Дух – «Бог є Дух, і ті що Йому вклоняються, повинні в дусі та в правді вклонятися» (Ів.4:24).

Довготерпеливий – «Господь Довготерпеливий і багатомилостивий» (4М.14:18).

Еммануїл – «ось Діва в утробі, і Сина породить, і назвеш ім`я Йому: Еммануїл» (Мт.1:23).

Єдиний – «Ісус відповів: ‘’Перша: Слухай, Ізраїлю: наш Господь Бог – Бог Єдиний’’» (Мх.12:29).

Заздрісний – «бо ж будеш ти кланятись богові іншому, бо Господь Заздрісний ім`я Його, бо заздрісний Він» (2М.13:14).

Зоря ясна і досвітня – «Я Ісус послав Свого Ангола, щоб засвідчити вам це у церквах! Я корінь і рід Давидів, Зоря ясна і досвітня» (Об.22:16).

Камінь живий і дорогоцінний – «приступайте до Нього, до Каменя живого і дорогоцінного, що відкинули люди Його, але вибрав Бог» (1Петр.2:4).

Корінь і рід Давидів – «Я Корінь і рід Давидів» (Об.22:16).

Ласкавий – «наверніться до Господа, вашого Бога, бо Ласкавий Він» (Йоіл.2:13).

Лікар – «всю хворобу, що Я поклав був на Єгипет, не покладу на тебе, бо Я Господь, Лікар твій» (2М.15:26).

Любов – «хто не любить, той Бога не пізнав, бо Бог є Любов» (1Ів.4:8).

Милостивий і Милосердний – «Милосердям Своїм вів народ, якого Ти визволив, Своєю Ти силою у мешкання Своєї святині» (2М.15:13).

Мудрий – «о глибино Багатства і Премудрості, і знання Божого» (Рим.11:33).

Начальник життя – «Начальника життя ви забили, та Його воскресив Бог із мертвих, чого свідками – ми» (Дії3:14).

Незмінний – «Ісус Христос учора, і сьогодні, і навіки Той Самий» (Євр.13:8).

Нетлінний – «і славу Нетлінного Бога змінили на подобу образа тлінної людини» (Рим.1:23).

Оборонець – «а я вбогий та бідний, за мене подбає Господь: моя поміч і мій Оборонець, то Ти, Боже мій, не спізняйся» (Пс.39:18).

Опікун душ – «ви-бо були як ті вівці заблукалі, та ви повернулися до Пастиря і Опікуна ваших душ» (1Петр.26).

Отець вічності і Князь Миру – «і кликнуть ім`я Йому: Дивний порадник, Бог сильний, Отець вічності, Князь миру» (Іс.9:5).

Отець світил – «усяке добре давання та дар досконалий походить з гори від Отця світила, що в Його не має перемін чи тіні відміни» (Як.1:17).

Палаючий огонь – «бо Господь, Бог твій, - Він Палаючий огонь, Бог заздрісний» (5М.4:24).

Пастир добрий – «Я – Пастир добрий! Пастир добрий кладе життя власне за вівці» (Ів.10:11).

Первенець із мертвих і Свідок вірних – «та від Ісуса Христа, а Він свідок вірний, Первенець з мертвих і владика земних царів» (Об.1:5).

Первосвященик – «головна ж річ у тому, про що я говорю: маємо Первосвященика…» (Євр.8:1).

Покрова твоя і Предвічний – «Покрова твоя, Бог Предвічний і ти в вічних ременах Його» (5М.33:27).

Помічник – «тому-то ми сміливо говоримо: Господь – мені Помічник» (Євр.13:6).

Праведний – «Бог вірний, і кривди немає у Ньому, справедливий і Праведний Він» (5М.32:4).

Правдива Виноградина – «Я правдива Виноградина, а Отець Мій – Виноградар» (Ів.15:1).

Правдивий – «а ти зміцни праведного, бо вивідуєш Ти серця й нирки, о Правдивий Боже!» (Пс.7:10).

Прапор мій – «і сказав Господь до Мойсея: перейдись перед народом, і візьми з собою декого з старших Ізраїлевих, а палицю, що нею ти вдарив річку, візьми в свою руку та й іди!» (2М.17:5).

Прощаючий – «Він прощає провину та переступ» (4М.14:8).

Світло – «звіщаємо вам: бо є Світло, і немає в нім жодної темряви!» (1Ів.1:5)

Світло для світу – «Ісус промовляв до них кажучи: Я Світло для світу» (Ів.8:12).

Святий – «бо написано; будьте святі, Я-бо Святий!» (1Петр.1:16).

Серцезнавець –« і засвідчив їм Бог Серцезнавець, давши їм Духа Святого, як і нам» (Дії.15:8).

Сильний – «і кликнуть ім`я Йому: Дивний Порадник, Бог Сильний…» (Іс.9:5).

Слово – «спочатку було Слово…» (Ів.1:1).

Слово Боже – «і зодягнений був Він у шату, покрашену кров`ю. А Йому на ім`я: Слово Боже» (Об.19:13).

Спаситель – «і пізнає тоді кожне тіло, що Я – то Господь, твій Спаситель та твій Відкупитель!» (Іс.49:26).

Справедливий – «Справедливий Мій Отрок, оправдає пізнанням Своїм багатьох і їхні гріхи понесе» (Іс.53:11).

Суддя живих і мертвих – «Він є призначений Богом Суддя для живих і для мертвих» (Дії.10:42).

Суддя Справедливий – «Бог Суддя справедливий, і щоденно на злого Бог гнівається» (Пс.7:12).

Сущий – «і сказав: Отак скажеш Ізраїлевим синам: Сущий послав мене до Вас» (2М.3:14).

Творець – «на початку Бог створив небо і землю» (1М.1:1).

Утішитель – «Я, Я Ваш Той Утішитель!» (Іс.51:12).

Учитель – «а коли обмив ноги вам Я, Господь і Вчитель, то повинні і ви один одному ноги вмити» (Ів.13:14).

Хліб життя – «Ісус же сказав їм: Я – хліб життя» (Ів.6:35).

Цар – «Господь Цар на вічні віки» (Пс.9:37).

Цар слави – «піднесіте верхи св.

ої, брами, і будьте відчинені, входи відвічні і ввійде Цар Слави» (Пс.23:7).

Цар великий – «він обіцяє, та в жертву дає Господеві зіпсуте, а Я Цар великий – говорить Господь, - і серед народів грізне Моє Ймення!» (Мал.1:14).

Цар над царями – «і Він має написане Ймення: Цар над царями» (Об.19:16).

БЕЗВІДМОВНІСТЬ

Безвідмовна людина, та яка не відмовляється щось виконати. Людина, яка не відповідаючи мовчки слухає те, що їй говорять; мовчазна.

Безвідмовність виховується батьками ще з раннього дитинства.

Приклади з Біблії

Безвідмовність фараона
прийняти в Єгипет родину Ізраїля (Якова)

«І сказав фараон до братів Йосипа: Яке ваше зайняття? А вони відказали фараонові: Пастухи отари раби твої, і ми, і наші батьки.

І сказали вони фараонові: Ми прибули, щоб мешкати в краї цім, нема-бо паші для отари, що є в рабів твоїх, бо в ханаанському Краї тяжкий голод. А тепер нехай же осядуть раби твої в країні Гошен.

І промовив фараон до Йосипа, говорячи: Батько твій та брати твої прибули до тебе.

Єгипетський край – він перед лицем твоїм. У найліпшім місці цього краю осади батька свого та братів своїх, нехай осядуть у країні Гошен. А коли знаєш, і між ними є здатні люди, то зроби їх зверхниками моєї череди.

І привів Йосип батька свого Якова, та й поставив його перед лицем фараоновим. І Яків поблагословив фараона.

І промовив фараон до Якова: Скільки днів часу життя твого?

А Яків сказав до фараона: Днів часу мандрівки моєї сто й тридцять літ. Короткі та лихі були дні часу життя мого, і не досягли вони днів часу життя батьків моїх, у днях часу мандрівки їхньої.

І Яків поблагословив фараона, та й вийшов від обличчя фараонового.

І осадив Йосип батька свого та братів своїх, і дав їм володіння в єгипетській країні, у найкращім місці цієї землі – у країні Рамесес, як наказав був фараон.

І постачав Йосип хліб для батька свого й братів своїх, та для всього дому свого батька відповідно до числа дітей» (1М.47:3-12).

Приклади безвідмовності
Мойсея Господеві

«Господь промовив до Мойсея, говорячи: “Нехай сини Ізраїлеві візьмуть для Мене приношення: золото, срібло, мідь, і пурпур, і вісон… І нехай будують Мені святиню, і перебуватиму серед них. У святині зроблять ковчега і обкладуть його щирим золотом; і зроблять держаки з акації, щоб носить його. Виготовиш стола і свічник. Зробиш скинію з накриттям. І зробиш заслону входу скинії з блакиті, і пурпуру, і червені та з суконного вісону. Виготовиш жертівник та зробиш скинійне подвір`я. Зробиш священні шати для брата свого, щоб був він священником для Мене» (2М.26;27;28).

Мойсей виконав все, що йому заповідав Господь для висвячення свого брата Аарона і його синів на священників. Бог вимагає; щоб Мойсей зробив жертовник на кадіння кадила. Далі потрібно провести перелік Ізраїлевих синів для збору Божого приношення. Кожен повинен пройти перелік віком від двадцяти літ і вище. Приношення від Ізраїлевих синів потрібно віддати на роботу скинії заповіту. Далі Мойсей повинен зробити умивальницю для омивання рук і ніг священникам, які будуть входити до скинії заповіту.

З найкращих пахощів виготовиш святе помазання (миро) яким намастиш скинію заповіту, і ковчега свідоцтва, і стола, і свічника, і жертівника цілопалення, і вмивальницю.

І помажеш Аарона та синів його, та посвятиш їх на священнослужіння Мені (2М:21;30).

Все, про що було сказано вище, Мойсей виконав і Господь дав йому на Сінайській горі дві кам`яні таблиці свідоцтва, писані Божим перстом (2М.31:18). Але сини Ізраїлеві згрішили, зробивши ідола - теля і принесли йому жертву. Мойсей розбив таблиці ідола і повернувся до Господа. Господь простив народ, а Мойсеєві сказав, що лиця Господнього він не побачить. Дав йому нові таблиці заповіту. Бог дав нові накази Мойсею. Коли Мойсей сходив з гори, то лице його стало променіти, і він сказав все Ізраїлевим синам, що Господь говорив з ним на горі Сінай. Сини виконали все, що від них вимагав Господь. Мойсей поблагословив роботу і поставив скинію заповіту і завісу, але сам не міг увійти до неї, бо хмара спочивала над нею, і слава Господня наповнила скинію (2М.:33-40).

Сини Ізраїлеві дають згоду
безвідмовно виконувати накази Ісуса Навина

«І наказав Ісус урядникам народу, говорячи: Перейдіть посеред табору, і накажіть народові, говорячи: Приготуйте собі поживу на дорогу, бо по трьох днях ви переходите цей Йордан, щоб увійти посісти той Край, що Господь, Бог ваш, дає вам його на спадщину.

А Рувимовому й Гадовому та половині племени Манасіїного Ісус сказав, говорячи: Пам`ятайте те слово, що вам наказав був Мойсей, раб Господній, говорячи: Господь, Бог ваш, що відпочинок дає вам, дав вам цей Край.

Ваші жінки, діти ваші та ваша худоба зостануться в Краї, що дав вам Мойсей по той бік Йордану, а ви перейдете озброєні перед вашими братами, усі сильні військові, і допоможете їм, аж поки Господь не дасть відпочинку вашим братам, як вам, і посядуть і вони той Край, що Господь, Бог ваш, дає їм. І ви вернетеся до Краю вашого спадку, і посядете його, що дав вам Мойсей, раб Господній, по той бік Йордану на схід сонця.

А вони відповіли Ісусові, говорячи: Усе, що накажеш нам, ми зробимо, і до всього, куди пошлеш нас підемо.

Усе так, як слухалися ми Мойсея, так будемо слухатися тебе, тільки нехай буде Господь, Бог твій з тобою, як був Він із Мойсеєм» (Єг.1:10-17).

Миха не відмовляє Левиту
щоб тимчасово пожити в його домі

«Того часу не було царя в Ізраїлі, - кожен робив, що правдиве було в його очах.

І був юнак із Віфлеєму Юдиного, з Юдиного роду, а він Левит, і він був там приходько.

І пішов той чоловік, з того міста, із Віфлєму Юдиного, щоб часово пожити, де знайде. І прийшов він до Єфремових гір до дому Михи, щоб далі йти своєю дорогою.

І сказав йому Миха: Звідкіля ти приходиш? А той йому відказав: Я Левіт із Віфлеєму Юдейського, а я йду, щоб часово пожити, де знайду.

І сказав йому Миха: Зоставайся ж зо мною, і будь мені за отця та за священника, а я дам тобі десять шеклів срібла на рік і потрібну одежу та поживу твою. І пішов той Левит до нього, і погодився Левит сидіти з тим чоловіком. І був той юнак йому, як один із синів його.

І Миха висвятив того Левита, і був йому той юнак за священника, і був у Михиному домі.

І сказав Миха: Тепер я знаю, що Господь зробить добро мені, бо цей Левит став мені за священника» (Суд.17:6-13).

Господь безвідмовно
виконує прохання пророка Іллі

Пророк Ілля зустрічається з Ізраїльським царем Ахавом, який служив Ваалові, і хоче йому показати справжнього Бога:

«І сталося, коли Ахав побачив Іллю, то Ахав сказав до нього: Чи це ти, що непокоїш Ізраїля?

А той віказав: Не я внещасливив Ізраїля, а тільки ти та дім твого батька через ваше недотримання Господніх заповідей, та й ти пішов за Ваалами.

А тепер пошли, збери до мене на гору Кармел усього Ізраїля та чотири сотні й п`ятдесят Ваалових пророків, та чотири сотні пророків Астарти, що їдять зі столу Єзавелі.

І послав Ахав по всіх Ізраїлевих синах, і зібрав пророків на гору Кармел.

І пішов Ілля до всього народу й сказав: Чи довго ви будете скакати на двох галузках? Якщо Господь – Бог, ідіть за Ним, а якщо Ваал ідіть за ним! Та не відповів йому народ ані слова.

І сказав Ілля до народу: Я сам позостався Господній пророк, а пророків Ваалових – чотири сотні й п`ятдесят чоловік.

І нехай дадуть нам двох бичків, і нехай вони виберуть собі одного бичка, і нехай заріжуть його, і нехай покладуть. І я приготую одного бичка, і дам на дрова; а огня не покладу.

І ви покличите ім`я бога вашого, а я покличу Ім`я Господа. І станеться, той Бог, що відповість огнем, Він Бог! І відповів той народ та й сказав: Це добре слово!

І сказав Ілля до Ваалових пророків: Виберіть собі одного бичка, і приготуйте перші, бо ви численніші, і покличте ім`я свого бога, і огню не покладете.

І взяли вони того бичка, що він дав їм, і вони приготували й кликали Ваалове ім`я від ранку й аж до полудня, говорячи: Ваале, почуй нас! Та не було ані голосу, ані відповіді. І скакали вони біля жертівника, що зробили.

І сталося опівдні, і сміявся з них Ілля й говорив: Кличте голосом сильнішим, бо він бог! Може він роздумує, або відлучився, або в дорозі! Може він спить, то прокинеться!

І стали вони кликати голосом сильнішим, і кололися, за своїм звичаєм, мечами та ратищами, аж лилася з них кров.

І сталося, як минувся південь, то вони пророкували аж до часу принесення хлібної жертви, та не було ані голосу, ані відповіді, ані слуху…

І сказав Ілля до всього народу: Підійдіть до мене! І підійшов увесь народ до нього, а він поправив розбитого Господнього жертівника.

І взяв Ілля дванадцятеро каміння, за числом племен синів Якова, до якого було слово Госпожнє, говорячи: Ізраїль буде ім`я твоє!

І збудував із того каміння жертівника в ім`я Господнє, і зробив рова, площею на дві саті насіння, навколо жертівника.

І наклав дров, і зарізав бичка та й поклав на дровах.

І він сказав: Наповніть чотири відра води, і нехай виллють на цілопалення та на дрова. І сказав: Повторіть! І повторили. І сказав: Зробіть втретє.

І потекла вода навколо жертівника, а також рів наповнився водою.

І сталося в час принесення хлібної жертви, що підійшов пророк Ілля та й сказав: Господи, Боже Авраамів, Ісаків та Ізраїлів! Сьогодні пізнають, що Ти Ізраїлів Бог, а я Твій раб, і що все оце я зробив Твоїм словом.

Вислухай мене, Господи, вислухай мене, і нехай пізнає цей народ, що Ти Господь, Бог. І Ти обернеш їхнє серце назад!

І спав Господній огонь, та й пожер цілопалення, і дрова, і камінь, і порох, і вилизав воду, що в рові. І побачили це всі люди і попадали на обличчя свої й говорили: Господь Він Бог, Господь, Він Бог!» (1Цар.18:17-39).

Господь не відмовляє в проханні Данила
пояснити таємничі написи

«Цар Валтасар справив велике прийняття для тисячі своїх вельмож, і на очах тієї тисячі пив вино.

Коли вино опанувало розум, Валтасар наказав принести золотий та срібний посуд, який виніс був його батько Навуходоносор із храму, що в Єрусалимі, щоб із нього пили цар та вельможі його, його жінки та його наложниці.

Тоді принесли золотий посуд, що винесли з храму Божого дому, що в Єрусалимі, і пили з них цар та вельможі його, жінки його та його наложниці.

Пили вино й славили богів золотих та срібних, мідяних, залізних, дерев`яних та камінних.

Аж ось тієї хвилини вийшли пальці людської руки, і писали навпроти свічника на вапні стіни царського палацу, і цар бачив зарис руки, що писала.

Тоді змінилася ясність царя, і думки його настрашили його, ослабіли суглоби крижів його, і билися коліна його одне об одне.

Цар сильно закричав привести заклиначів, халдеїв та віщунів. Цар заговорив та й сказав вавилонським мудрецям: Кожен муж, що прочитає це писання й об`явить мені його розв`язку, той зодягне пурпуру й золотого ланцюга на свою шию, і буде панувати третім у царстві.

Тоді поприходили всі царські мудреці, та не могли прочитати писання й об`явити цареві його розв`язку.

Тоді цар Валтасар сильно перестрашився, а його ясність змінилася на ньому, і його вельможі були безрадні.

На слова царя та вельмож його ввійшла до дому прийняття цариця. Цариця заговорила та й сказала: Царю, живи навіки! Нехай не страшать тебе думки твої, а ясність твоя нехай не міняється!

Є в твоєму царстві муж, що в ньому дух святих богів, а за днів твого батька в ньому знаходиться ясність і розум та мудрість, рівна мудрості богів. І цар Навуходоносор, твій батько, настановив його начальником чарівників, заклиначів, халдеїв, віщунів, батько твій цар, бо в ньому, в Даниїлові, якому цар дав ім`я Валтасар, знаходився надмірний дух, і знання та розум розв`язувати сни, і висловлювати загадки та розплутувати вузли. Нехай буде покликаний тепер Даниїл, і нехай він оголосить розв`язку!

Того часу Даниїл був приведений перед царя. Цар заговорив та й сказав до Даниїла: Чи ти той Даниїл, що з Юдиних синів вигнання, яких вивів цар, мій батько, з Юдеї?

І чув я про тебе, що в тобі дух богів, і що в тобі знаходиться ясність і розум та надмірна мудрість.

А тепер були приведені перед мене мудреці, заклиначі, щоб прочитати оце писання, і розповіли мені його розв`язку, та не могли вони висловити розв`яки цієї речі.

А я чув про тебе, що ти можеш розв`язувати невідоме, і розплутувати вузли. Тож тепер, якщо можеш прочитати це писання, і розповісти мені його розв`язку, то зодягнеш пурпуру, і золотий ланцюг на шию, і ти будеш панувати третім у царстві.

Тоді Даниїл відповів та й сказав перед царем: Твої дари нехай будуть тобі, а дарунки свої давай іншим. Це писання я прочитаю цареві, і розповім тобі його розв`язку.

Ти, царю, - Всевишній Бог дав твоєму батькові Навуходоносорові царство, і велич, і славу та пишноту.

А через велич, яку Він дав був йому, всі народи, племена та язики тремтіли та лякалися перед ним, бо кого він хотів – забивав, а кого хотів лишав при житті, і кого хотів – підіймав, а кого хотів – понижував.

А коли загордилося його серце, а дух його ще більше запишнів, він був скинений з трону свого царства, і його слава була взята від нього.

І він був вигнаний з-поміж людських синів, і серце його було зрівняне зі звіриним, а пробування його було з дикими ослами. Годували його травою, як волів, а небесною росою зрошувалося його тіло, аж поки він не пізнав, що в людському царстві панує Всевишній Бог, і Він ставить над ним того, кого хоче.

А ти, сину його Валтасаре, не смирив свого серця, хоч усе це знав.

І ти піднісся понад Небесного Господа, і посуд храму Його принесли перед тебе, а ти та вельможі твої, жінки твої та наложниці твої пили з них вино, і ти хвалив богів срібних та золотих, мідяних, залізних, дерев`яних та камінних, що не бачать, і не чують та не знають, а Бога, що в руці Його душа твоя й що Його всі дороги твої, ти не прославляв.

Того часу від Нього посланий зарис руки, і написав оце писання.

А оце писання, що написане: Мене, мене, текел упарсін.

Ось розв`язка цієї речі: Мене – порахував Бог царство твоє, і покінчив його.

Текел – ти зважений на вазі, і знайдений легеньким.

Перес – поділене царство твоє, і віддане мідянам та персам.

Тоді наказав Валтасар, і надягли на Даниїла пурпуру, а золотого ланцюга - на шию його, і розголосили про нього, що він буде третім пануючим у царстві» (Дан.5:1-29).

БЕЗКОРИСЛИВІСТЬ

Безкорисливість – це коли людина не дбає про користь для себе, не шукає ніякої вигоди для себе, робить іншим добро, не вимагає за це якоїсь плати чи винагороди.

Ісус Христос є показовий приклад бідності: Так, Він народився в яслах, жив, не мав де голови приклонити і помер на хресті. Він сам подавав приклад вимушеної бідноти, навчає так жити на землі всіх, хто шукає царства

небесного. «Якщо хочеш, - каже Спаситель, - досконалим бути, іди, продай маєток твій і роздай бідним» (Мт.19:21).

«Бо ми не принесли в світ нічого, то нічого не можемо винести» (1Тим.6:7).

«Я вийшов нагий із утроби матері моєї, і нагий повернусь туди, в землю!» (Йов.1:21).

У своєму посланні до Тимофія апостол Павло пише, що «диякони мусять бути чесні, не двомовні, не охочі до вина, не користолюбні» (ІТим.3:8).

Наведемо приклад безкорисливості. З одного монастиря три брати найнялись засіяти поле, щоб отримати платню для харчування. Після одного дня роботи, один захворів і повернувся в келію. Важко було працювати в двох і осилити те, що мали зробити троє. Але з Божою допомогою роботу виконали. Отримавши платню за всю роботу, вони відправились у монастир і розділили зароблене на трьох порівну. Але хворий відмовився брати гроші. Змушені звернутися до ігумена монастиря для того, щоб той переконав безкорисливого брата прийняти виручені в його користь гроші. Ігумен окликав усю братію і запропонував вирішити цю справу. Всі вирішили, що так як працюючі брати добровільно пожертвували своєю працею на допомогу хворому брату, то він не згрішить перед Богом, приймаючи братолюбну допомогу, хоч і сам не працював. Тоді брат змушений взяти гроші і розпорядитися ними, як своєю власністю.

Біблійна історія

«Після аварії судна апостол Павло врятувався і жив на острові, довідався, що острів той зветься Меліта.

Тубільці ж нам виявили, надзвичайну людяність, бо вони запалили огонь, ішов-бо дощ і був холод, і прийняли нас усіх, і три дні ласкаво гостили.

І сталось, що Публіїв батько лежав, слабий на пропасницю та на червінку. До нього Павло ввійшов і помолився, і, руки на нього поклавши, уздоровив його.

Як же трапилось це, то й інші на острові, що мали хвороби, приходили та вздоровлялись.

Вони нас вшанували й великими почестями, а як ми від`їжджали, понакладали, чого було треба» (Дії.28:1-2;8-10).

БЕРЕЖЛИВІСТЬ

Бережливість – моральна якість людини, яка виявляється в особливо дбайливому ставленні до людини, матеріальних і духовних благ, чужої, особистої, суспільної і громадської власності.

Виховання *бережливості* здійснюється, насамперед, батьками в сім`ї, особистим прикладом та навчанням раціонального використання часу, матеріалів, речей, коштів, приладів, одягу, природних умов та ін. Батьки і педагоги виховують у дітей бажання зберегти результати людської праці, примножувати їх, шанувати й оберігати.

У вихованні *бережливості* важливо, щоб діти постійно бачили в діях батьків, учителів, старших розумну ощадливість у використанні продуктів харчування, енергоносіїв, природних ресурсів, екологічного середовища. Ця якість виховується також у привчанні дітей до ведення домашнього господарства, витрачання грошей, збереження предметів широкого вжитку, одягу, іграшок та ін.

Приклади з Біблії

Господь вимагає
бережливого ставлення до природи:

«…коли будеш облягати місто багато днів, то не знищуй його дерева, і не піднесеш сокири на нього бо з нього ти їстимеш, і його не будеш стинати» (5М.20:19).

Ісус бережливо ставиться до Своїх учнів,
потішаючи їх тим, що Дух Святий навчить їх усього

«Нехай серце вам не тривожиться! Віруйте в Бога, і в Мене віруйте!

Багато осель у домі Мого Отця; а коли б то не так, то сказав би Я вам, що йду приготувати місце для вас?

А коли відійду й приготую вам місце, Я знову прийду й заберу вас до Себе, щоб де Я – були й ви.

А куди Я йду – дорогу ви знаєте.

Говорить до Нього Хома: Ми не знаємо, Господи, куди йдеш; як же можемо знати дорогу?

Промовляє до нього Ісус: Стільки часу Я з вами, ти ж не знаєш, Пилипе, мене? Хто бачив Мене, той бачив Отця, то як же ти кажеш: Покажи нам Отця?

Чи не віруєш ти, що Я в Отці, а Отець – у Мені? Слова, що Я вам говорю, говорю не від Себе, а Отець, що в Мені перебуває, Той чинить діла ті.

Повірте Мені, що Я – в Отці, а Отець – у Мені! Коли ж ні, то повірте за вчинки самі.

Поправді, поправді кажу вам: Хто вірує в Мене, той учинить діла, які чиню Я, і ще більші від них він учинить, бо Я йду до Отця.

І коли що просити ви будете в Імення Моє, те вчиню, щоб у Сині прославився Отець.

Коли будете в Мене просити чого в Моє Ймення, то вчиню.

Якщо ви Мене любите, - Мої заповіді зберігайте!

І вблагаю Отця Я, і Втішителя іншого дасть вам, щоб із вами повік перебував, Духа правди, що Його світ прийняти не може, бо не бачить Його та не знає Його, Його знаєте ви, бо при вас перебуває, і в вас буде Він.

Я не кину вас сиротами, Я прибуду до вас!

Ще недовго, і вже світ Мене не побачить, але ви Мене бачити будете, бо живу Я – і ви жити будете!

Того дня пізнаєте ви, що в Своїм Я Отці, а ви в Мені, і Я в вас.

Хто заповіді Мої має та їх зберігає, той любить Мене. А хто любить Мене, то полюбить його Мій Отець, і Я полюблю Його, і об`явлюсь йому Сам.

Запитує Юда, не Іскаріотський, Його: Що то, Господи, що Ти нам об`явитися маєш, а не світові?

Ісус відповів і до нього сказав: Як хто любить Мене, той слово Моє берегтиме, і Отець Мій полюбить його, і Ми прийдемо до нього, і оселю закладемо в нього.

Хто не любить Мене, той не береже Моїх слів. А слово, що чуєте ви, не Моє, а Отця, що послав Мене.

Говорив це Я вам, бувши з вами.

Утішитель же, Дух Святий, що Його Отець пошле в Ім`я Моє, Той навчить вас усього, і пригадає вам усе, що Я вам говорив.

Зоставляю вам мир, мир Свій вам даю! Я даю вам не так, як дає світ. Серце ваше нехай не тривожиться, ані лякається!

Чули ви, що Я вам говорив: Я відходжу, і вернуся до вас. Якби ви любили Мене, то ви б тішилися, що Я йду до Отця, бо більший за Мене Отець.

І тепер Я сказав вам, передніше, ніж сталося, щоб ви вирішували, коли станеться.

Небагато вже Я говоритиму з вами, бо надходить князь світу цього, а в Мені він нічого не має, та щоб світ зрозумів, що люблю Я Отця, і як Отець наказав Мені, так роблю. Уставайте, - ходім звідсіля!

Я правдива Виноградина, а Отець Мій – Виноградар.

Усяку галузку в Мене, що плоду не приносить, Він відтинає, але всяку, що плід родить, обчищає її, щоб рясніше родила.

Через Слово, що Я вам говорив, ви вже чисті.

Перебувайте в Мені, а Я в вас! Як та вітка не може вродити плоду сама з себе, коли не позостанеться на виноградині, так і ви, як в Мені перебувати не будете.

Я – Виноградина, ви – галуззя! Хто в Мені перебуває, а Я в ньому, той рясно зароджує, бо без Мене нічого чинити не можете ви.

Коли хто перебувати не буде в Мені, той буде відкинений геть, як галузка, і висохне. І громадять їх, і кладуть на огонь, - і згорять.

Коли ж у Мені перебувати ви будете, а слова Мої позостануться в вас, то просіть, чого хочете, - і станеться вам!

Отець Мій прославиться в тому, якщо рясно зародите й будете учні Мої.

Як Отець полюбив Мене, так і Я полюбив вас. Перебувайте в любові Моїй!

Якщо будете ви зберігати Мої заповіді, то в любові Моїй перебуватимете, як і Я зберіг Заповіді Свого Отця, і перебуваю в любові Його.

Це Я вам говорив, щоб радість Моя була в вас, і щоб повна була ваша радість!

Оце Моя заповідь, - щоб любили один одного ви, як Я вас полюбив!

Ніхто більшої любови не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх.

Ви друзі Мої, якщо чините все, що Я вам заповідую.

Я вже більше не буду рабами вас звати, бо не відає раб, що пан його чинить. А вас назвав друзями Я, бо Я вам об`явив усе те, що почув від Мого Отця.

Не ви Мене вибрали, але Я вибрав вас, і вас постановив, щоб ішли ви й приносили плід, і щоб плід ваш зостався, щоб дав вам Отець, чого тільки попросите в імення Моє.

Це Я вам заповідую, - щоб любили один одного ви!

Коли вас світ ненавидить, знайте, що Мене він зненавидів перше, як вас.

Коли б ви зі світу були, то своє світ любив би. А якщо ви не зі світу, але Я вас зі світу обрав, тому світ вас ненавидить.

Пригадайте те слово, яке Я вам сказав: Раб не більший за пана свого. Як Мене переслідували, той вас переслідувати будуть, як слово Моє зберігали, - берегтимуть і ваше.

Але все це робитимуть вам за Ім`я Моє, бо знають Того, хто послав Мене.

Коли б Я не прийшов і до них не казав, то не мали б гріха, а тепер вимовки не мають вони за свій гріх.

Хто Мене ненавидить, - і Мого Отця той ненавидить.

Коли б Я серед них не вчинив був тих діл, яких не чинив ніхто інший, то не мали б гріха. Та тепер вони бачили, і зненавиділи і Мене, і Мого Отця.

Та щоб справдилось слово, що в їхнім Законі написане:

Мене безпідставно зненавиділи!

А коли Втішитель прибуде, що Його від Отця Я пошлю вам, - Той Дух правди, що походить від Отця, Він засвідчить про Мене.

Та засвідчте і ви, бо ви від початку за Мною» (Ів.14:1-31;15:1-27).

Бережливо
ставтеся до ближнього

«Слабого в вірі приймайте, але не для суперечок про погляди.

Один-бо вірує, що можна їсти все, а немічний споживає ярину.

Хто їсть, нехай не погорджує тим, хто не їсть. А хто не їсть, нехай не осуджує того, хто їсть, Бог бо прийняв його.

Ти хто такий, що судиш чужого раба? Він для пана свого стоїть або падає; але він устоїть, бо має Бог силу поставити його.

Один вирізнює день від дня, інший же про кожен день судить однаково. Нехай кожен за власною думкою тримається свого переконання.

Хто вважає на день, для Господа вважає, а хто не вважає на день, для Господа не вважає. Хто їсть, для Господа їсть, бо дякує Богові. А хто не їсть, для Господа не їсть, і дякує Богові.

Бо ніхто з нас не живе сам для себе, і не вмирає ніхто сам для себе.

Бо коли живемо – для Господа живемо, і коли вмираємо для – Господа вмираємо. І чи живемо, чи вмираємо – ми Господні!

Бо Христос на те умер, і ожив, щоб панувати і над мертвими, і над живими.

А ти нащо осуджуєш брата свого? Чи чого ти погорджуєш братом своїм? Бо всі станемо перед судним престолом Божим.

Бо написано: «Я живу, каже Господь, і схилиться кожне коліно передо Мною, і визнає Бога кожен язик!»

Тому кожен із нас сам за себе дасть відповідь Богові.

Отож, не будемо більше осуджувати один одного, але краще судіть про те, щоб не давати братові спотикання та спокуси.

Ми, сильні, повинні нести слабості безсилих, а не собі догоджати.

Кожен із нас нехай догоджає ближньому на добро для збудування.

Бо й Христос не Собі догоджав, але як написано: Зневаги тих, хто Тебе зневажає, упали на Мене.

А все, що давніше написане, написане нам на науку, щоб терпінням і потіхою з Писання ми мали надію.

А Бог терпеливости й потіхи нехай дасть вам бути однодумними між собою за Христом Ісусом, щоб ви однодушно, одними устами славили Бога й Отця Господа нашого Ісуса Христа.

Приймайте один одного, як і Христос прийняв нас до Божої слави.

Кажу ж, що Христос для обрізаних став за служку ради Божої правди, щоб отцям потвердити обітниці, а для поган – щоб славили Бога за милосердя, як написано: Тому я хвалитиму Тебе, Господи, серед поган, і Ім`я Твоє буду виспівувати! І ще каже: Хваліть, усі погани, Господа, вислављяйте Його, усі люди!

І ще каже Ісая: Буде корінь Єссеїв, що постане, щоб панувати над поганами, - погани на Нього надіятись будуть!

Бог же надії нехай вас наповнить усякою радістю й миром у вірі, щоб ви збагатились надією, силою Духа Святого!» (Рим.14:1-13;15:1-13).

Апостол Павло радить коринтянам бережливо ставитись до духовних дарів

«…що до духовних дарів, то не хочу я, браття, щоб не відали ви.

Знаєте, що коли ви поганами були, то ходили до німих ідолів, ніби воджено вас.

Тому-то кажу вам, що ніхто, хто говорить Духом Божим, не скаже: Нехай анатема буде на Ісуса, і не може сказати ніхто: Ісус то Господь, як тільки Духом Святим.

Є різниця між дарами милости, Дух же той Самий.

Є різниця між служіннями, та Господь той же Самий.

Є різниця між діями, але Бог той же Самий, що в усіх робить усе.

І кожному дається виявлення Духа на користь.

Одному бо Духом дається слово Мудрости, а другому слово знання тим же Духом, а іншому віра тим же Духом, а іншому дари вздоровлення тим же Духом, а іншому роблення чуд, а іншому пророкування, а іншому розпізнавання духів, а тому різні мови, а іншому вияснення мов.

А все оце чинить один і той Самий дух, уділяючи кожному осібно, як Він хоче.

Бо як тіло одне, але має членів багато, усі ж члени тіла, хоч їх багато, то тіло одне, так і Христос.

Бо ми всі одним Духом охрищені в тіло одне, чи то юдеї, чи геллени, чи раби, чи то вільні, і всі ми напоєні Духом одним.

Бо тіло не є один член, а багато.

Коли скаже нога, що я не від тіла, бо я не рука, то хіба через це не від тіла вона?

І коли скаже вухо, що я не від тіла, бо я не око, то хіба через це не від тіла воно?

Коли б оком було ціле тіло, то де був би слух? А коли б усе слух, то де був би нюх?

Та нині Бог розклав члени в тілі, кожного з них як хотів.

Якби всі одним членом були, то де тіло було б?

Отож, тепер членів багато, а тіло одне.

Бо око не може сказати руці: Ти мені непотрібна; або голова знов ногам: Ви мені непотрібні.

Але члени тіла, що здаються слабіші, значно більше потрібні.

А тим, що вважаємо їх за зовсім нешановані в тілі, таким честь найбільшу приносимо, і бридкі наші члени отримують пристойність найбільшу, а нашим пристойним того не потрібно. Та Бог змішав тіло, і честь більшу дав нижчому членові, щоб поділення в тілі не було, а щоб члени однаково дбали один про одного.

І коли терпить один член, то всі члени з ним терплять; і коли один член пошанований, то всі члени з ним тішаться.

І ви – тіло Христове, а зосібна – ви члени!

А інших поставив Бог у Церкві по-перше – апостолами, по-друге – пророками, по-третє – учителями, потім дав сили, також дари вздоровлення, допомоги, управління, різні мови.

Чи ж усі апостоли? Чи ж усі пророки? Чи ж усі вчителі? Чи ж усі сили чудодійні?

Чи ж усі мають дари вздоровлення? Чи ж мовами всі розмовляють? Чи ж усі виясняють?

Тож дбайте ревно про ліпші дари, а я вам покажу путь іще кращу!» (1Кор.12:1-31).

БЛАГОДІЙНІСТЬ

Благодійність – добровільна безкорислива пожертва фізичних або юридичних осіб у вигляді матеріальної, фінансової, організаційної чи іншої допомоги.

З безкорисливістю можна порівняти ***благодійність.*** «Освяти, Господи, тих, що люблять красу дому Твого, прослав їх Божественною Твоєю силою», — це слова із церковної молитви. За кого це так завзято молить Господа свята Церква? Про кого вона так клопочеться? Про добродійників святих храмів, про тих, хто з любові до них та їх благопільності не шкодують своєї посильної жертви на їх прикрашання. Яка чудова молитва! Видно, велика й особливо вгодна Богові чеснота — будувати і прикрашати храми Божі.

Благодійним є улаштування училищ, лікарень, благодійне будівництво притулків та інших місць заспокоєння нужденних і стражденних. Але зведення храму благодійніше від усього цього, бо храм Божий є й училище, і духовна лікарня, і притулок для подорожніх.

Будівництво храмів — справа богоугодна.

Євангеліє оповідає, що під час земного життя Христа у тому ж місті жив сотник, у якого захворів слуга. Вважаючи себе недостойним прийняти Господа, він просив Його через іудейських старійшин зцілити хворого. Старійшини, виконуючи доручення, сказали про сотника Христові: «Він достойний, щоб Ти зробив для нього це, бо любить народ наш і збудував нам синагогу» (Лк.7:4-5). Спаситель виконав прохання: зцілив слугу сотника, який заслужив благовоління Христа за створення будинку для молитви.

Людина повинна турбуватись як про власне тіло, так про душу, щоб потрапити в Царство Боже і отримати вічне життя. А шлях туди прокладають наші доброчесні дії та спрямування, одним з яких є некористолюбство.

Біблійна історія

Приношення Богові

«А Господь промовляв до Мойсея, говорячи: Промовляй до Ізраїлевих синів, і нехай вони візьмуть для Мене приношення. Від кожного мужа, що дасть добровільно його серце, візьмете приношення для Мене.

А оце те приношення, що візьмете від них: золото, і срібло, і мідь, і блакить, і пурпур, і червень, і вісон, і козина вовна, і шкури баранячі, начервоно пофарбовані, і шкурки тахашеві, і дерево акацій, олива на освітлення, пахощі до оливи намащення, і пахощі для кадила, і каміння оніксове, і каміння на оправу до ефоду й до нагрудника.

І нехай збудують Мені святиню, і перебуватиму серед них» (2М.25:2-8).

БЛАГОРОДСТВО

Благородство – моральна якість людини, для якої властивими є чесність, порядність, правдивість, принциповість, справедливість, самовідданість, вірність гуманістичним ідеалам, мужність, великодушність, любов до людей, непідкупність.

Благородство характеризується високим рівнем свідомості особистості, бажанням служити людям, Батьківщині, народу, жертвувати власними інтересами, аж до самозречення, заради інших людей.

Виховання благородних якостей людини розпочинається в сім`ї і продовжується в дошкільних закладах, школі, вузі. Воно головним чином, здійснюється на високих і героїчних прикладах кращих представників рідного народу та людства, сім`ї, ідеальних героїв з літератури і мистецтва, віри (християнської чи будь-якої іншої).

Благородство не є простим наслідуванням, копіюванням дій інших людей, воно є сукупною якістю особистості, яка формується, утворюється протягом тривалого часу і виявляється як в екстремальних, драматичних

ситуаціях, так і в повсякденному житті та поведінці особистості. Виховання благородства і благородних почуттів дитини є високою метою вихователів дошкільного закладу і важливим завданням сучасної сім`ї.

Приклади з Біблії

Ісус Навин проявляє благородство
до мешканців Ґів`ону

Мешканці Ґів`ону боялись синів Ізраїлевих і не сказали правди Ісусу, що вони живуть близько до народу Ізраїлевого. Посланців Ґів`ону Ісус прийняв радо.

« І вчинив їм Ісус мир, і склав з ними умову, щоб зоставити їх при житті, і присягнули їм начальники громади.

І сталося по трьох днях по тому, як склали з ними умову, то почули, що близькі вони до нього, і сидять вони поміж ними.

І рушили Ізраїлеві сини, і третього дня прибули до їхніх міст. А їхні міста Ґів`он, і Кефіра, і Бсерот, і Кір`ят-Єарім.

І не повбивали їх Ізраїлеві сини, бо начальники громади присягли були їм Господом, Богом Ізраїля. І нарікала вся громада на начальників.

І сказали всі начальники до всієї громади: Ми присягнули їм Господом, Богом Ізраїля, а тепер ми не можемо доторкнутися до них.

Оце зробімо їм, - позоставимо їх при житті, і не буде на нас гніву за присягу, що ми присягнули їм.

І сказали до них начальники: Нехай вони живуть. І стали вони рубати дрова та носити воду для всієї громади, як говорили їм начальники» (Єг.9:15-21).

Ісус дізнався, що вони його обманули і почав їх питати чому вони так вчинили.

«А вони відповіли Ісусові та й сказали: Бо справді виявлено рабам твоїм, що Господь, Бог твій, наказав Мойсеєві, Своєму рабові, дати вам увесь цей Край, і вигубити всіх мешканців цієї землі перед вами. І ми дуже налякалися за своє життя зі страху перед вами, і зробили оцю річ.

А тепер ми оце в руці твоїй: як добре, і як справедливо в очах твоїх учинити нам, учини.

І він зробив їм так, - і врятував їх від руки Ізраїлевих синів, і не повбивали їх.

І дав їх Ісус того дня за рубачів дров та за носіїв води для громади й для Господнього жертовника, і так є аж до цього дня, до місця, яке він вибере» (Єг.9:24-27).

Благородство Господа
до народу Ізраїля

«У той день навідає Господь Своїм твердим, і дужим та сильним мечем левіятана, змія прудкого, і левіятана, змія звивкого, і дракона, що в морі, заб`є.

У той день заспівайте про нього, про виноградник принадний:

Я Господь, його Сторож, щохвилі його Я напою; щоб хто не навідав його, стережу його вдень і вночі.

Я гніву не маю. Хто Мені дасть тернину й будяччя, на бій Я піду проти них, і спалю їх усіх!...

Хіба буде держатися міцно Мого він захисту, щоб мир учинити зо Мною, зо Мною щоб мир учинити!

Яків у майбутньому пустить коріння, розцвітеться Ізраїль і пуп`янки пустить, і поверхню вселенної плодом наповнять.

Чи Він уразив його, як уразив того, хто бив був його? Чи він був забитий, як забиті були його вбивники?

Ти вигнав його, відіслав його й судишся з ним, вигнав його Своїм подувом сильним у день східного вітру.

Тому вина Якова буде окуплена цим, а це плід увесь: усунення з нього гріха, коли він учинить каміння все жертівника побитим, немов грудки крейди, і не стоятимуть більше Астарти, і стовпи на честь сонця.

Бо місто укріплене буде самотнє, мешкання покинене та позоставлене, мов би пустиня, - там пастися буде теля, і там буде лежати воно, та понищить галузки його.

Коли висохнуть віття його, то поламане буде, - жінки прийдуть і спалять його… А що це нерозумний народ, тому милосердя до нього Творець його мати не буде і не буде ласкавий до нього Сотворитель його…

І станеться в день той, і буде засурмлено в велику сурму, і прийдуть, хто гинув у краї асирійському, і вигнанці до краю єгипетського, і будуть вони на святій горі в Єрусалимі вклонятися Господеві» (Іс.27:1-13).

Ісус проявляє благородство і уздоровлює

біснуватого:

«І на другий бік моря вони прибули, до землі Гадаринської.

І як вийшов Він із човна, то зараз Його перестрів чоловік із могильних печер, що мав духа нечистого.

Він мешкання мав у гробах, і ніхто й ланцюгами зв`язати не міг його, бо часто кайданами та ланцюгами в`язали його, але він розривав ланцюги та кайдани трощив, - і ніхто не міг угамувати його.

І він повсякчас перебував день і ніч у гробах та в горах, і кричав, і бився об каміння…

А коли він Ісуса побачив здалека, то прибіг, і вклонився Йому, і закричав гучним голосом, кажучи: Що до мене Тобі, Ісусе, Сину Бога Всевишнього? Богом Тебе заклинаю, не муч Ти мене! Бо сказав Він йому: Вийди, душе нечистий, із людини!

І запитав Він його: Як тобі на ім`я? А той відповів: Легіон мені ймення – багато-бо нас.

І він Його дуже просив, щоб їх не висилав із тієї землі. Пасся ж там на горі гурт великих свиней.

І просилися демони, кажучи: Пошли нас у свиней, щоб у них ми увійшли.

І дозволив Він Їм. І повиходили духи нечисті, і в свиней увійшли. І гурт кинувся з кручі до моря, - а було зо дві тисячі їх – і вони потопилися в морі…

А їхні пастухи повтікали та в місті й по селах звістили. І повиходили люди побачити, що сталось.

І прийшли до Ісуса й побачили, що той біснуватий, що мав легіона, убраний сидів, і при умі, - і полякались вони…

Самовидці ж їм розповідали, що сталося з тим біснуватим, також про свиней.

І вони стали благати Його, щоб пішов Собі з їхнього краю.

А як Він сів до човна, то біснуватий став просити Його, щоб залишитися з Ним.

Ісус же йому не дозволив, а промовив до нього. Іди до дому свого, до своїх, і їм розповіж, які речі великі Господь учинив тобі, і як змилувався над тобою!

І пішов він та в Десятимісті зачав проповідувати, які речі великі Ісус учинив йому. І всі дивувались!» (Мр.5:1-20).

уздоровлює сновидного:

«А коли повернулись до учнів, коло них вони вгледіли безліч народу та книжників, що сперечалися з ними.

І негайно ввесь натовп, як побачив Його, сполохнувся із дива, і назустріч побіг, і став вітати Його.

І запитав Він їх: Про що сперечаєтесь з ними?

І Йому відповів один із натовпу: Учителю, привів я до Тебе ось сина свого, що духа німого він має.

А як він де схопить його, то об землю кидає ним, і він піну пускає й зубами скрегоче та сохне. Я казав Твоїм учням, щоб прогнали його, та вони не змогли.

А Він їм увідповідь каже: О, роде невірний, доки буду Я з вами? Доки вас Я терпітиму? Приведіть до Мене його!

І до Нього того привели. І як тільки побачив Його, то дух зараз затряс ним. А той, повалившись на землю, став качатися та заливатися піною…

І Він запитав його батька: Як давно йому сталося це? Той сказав з дитинства. І почасту кидав він ним і в огонь, і до води, щоб його погубити. Але коли можеш що Ти, то змилуйсь над нами, і нам поможи!

Ісус же йому відказав: Щодо того твого «коли можеш», - то тому, хто вірує, все можливе!

Зараз батько хлоп`яти з слізьми закричав і сказав: Вірую, Господи, поможи недовірству моєму!

А Ісус, як побачив, що натовп збігається, то нечистому духові заказав, і сказав йому: Душе німий і глухий, тобі Я наказую: вийди з нього, і більше у нього не входь!

І, закричавши та міцно затрясши, той вийшов. І він став, немов мертвий, аж багато хто стали казати, що помер він…

А Ісус узяв за руку його та й підвів його, і той устав.

Коли ж Він до дому прийшов, то учні питали Його самотою: Чому ми не могли його вигнати?

А Він їм сказав: Цей рід не виходить інакше, як тільки від молитви та посту» (Мк.9:14-29).

БЛАГОЧЕСТЯ

Благочестя – дотримання приписів релігії; набожність. Православна віра, православ`я.

Благочестя (побожність) складається з виконання закону любові до Бога і ближнього:

«Чиста і непорочна побожність перед Богом і Отцем оця: зглянутися над сиротами та вдовицями в утисках їхніх, себе берегти чистим від світу» (Як.1:27).

Благочестя – вимагає виправлень:

«Цурайся нечистих та бабських байок, а вправляйся в благочесті» (1Тим.4:7);

«Але ти, о Божа Людина, утікай від такого (грошолюбства), а женися за правдою, благочестям…»(1Тим.6:11).

Світ переслідує благочестивих:

«Та й усі, хто хоче жити побожно у Христі Ісусі, будуть переслідувані» (2Тим.3:12);

«І за Ім`я Моє будуть всі вас ненавидіти» (Мт.10:22).

Господь допомагає благочестивим:

«Вміє Господь рятувати благочестивих від спокуси, а неправедних берегти на день суду для кари» (2Петр.2:9).

Велика користь від благочестя:

«Благочестя корисне на все, бо має обітницю життя теперішнього та майбутнього» (1Тим.4:8);

«Великий же знак – то благочестя із задоволенням» (1Тим.6:6).

Побожність – наставлення служити Богові: «і було мені слово Господнє, говорячи: Іди, і проголоси до вух дочки Єрусалиму говорячи: так говорить Господь: Я згадав тобі ласку юнацтва твого, ту любов, коли ти наречена була та за Мною ходила в пустині, в землі незасіяній» (Єр.2:2). «Всі народи, яких ти створив, поприходять і попадають перед лицем Твоїм, Господи, та Ім`я Твоє славити будуть» (Пс.85:9). «Отже, кожного, хто Мене визнає перед людьми, того перед Небесним Отцем Моїм визнаю й Я» (Мт.10:32).

Приклад з Біблії

«Тоді Павло став посередині ареопагу й промовив: Мужі атенські! Із усього я бачу, що ви дуже побожні.

Бо, проходячи та оглядаючи святощі ваші, я знайшов також жертівника, що на ньому написано: Незнаному Богові, Ось Того, Кого навмання ви шануєте, Того я проповідую вам.

Бог, що створив світ і все, що в ньому, бувши Господом неба і землі, проживає не в храмах, рукою збудованих, і Він не вимагає служіння рук

людських, ніби в чомусь Він мав би потребу, бо Сам дає всім і життя, і дихання, і все.

І ввесь людський рід, Він з одного створив, щоб замешкати всю поверхню землі, і призначив окреслені доби й границі замешкання їх, щоб Бога шукали вони, чи Його не відчують і не знайдуть, хоч Він недалеко від кожного з нас.

Бо ми в Нім живемо, і рухаємось, і існуємо, як і деякі з ваших поетів казали: Навіть рід ми Його!

Отож, бувши Божим тим родом, не повинні ми думати, що Божество подібне до золота, або срібла, чи до каменю, твору мистецтва чи людської вигадки.

Не зважаючи ж Бог на часи невідомості, ось тепер усім людям наказує, щоб скрізь каялися, бо Він визначив день, коли хоче судити по правді ввесь світ через Мужа, що Його наперед Він поставив, і Він подав доказа всім , із мертвих Його воскресивши» (Дії.17:22-31).

БЛАЖЕНСТВО

Блаженство – стан безмежної радості та щастя, що його відчуває душа віруючого, який дотримується приписів віровчення і моральних настанов своєї релігії.

Для християнина це насамперед настанова *Нагірної проповіді*. У християнстві традиційно виділяють три ступені Блаженства – прижиттєве, райське і вічне.

Прижиттєве Блаженство – це стан екстазу, який виникає внаслідок постійної заглибленості в молитву, що доходить до самозречення віруючого.

Райське Блаженство досягається стражданнями людини за життя. Сучасні християнські богослови це жорстке положення про необхідність страждань, як неодмінну передумову посмертного Блаженства душі, пом`якшують твердженням, що земне щастя людини не є перешкодою на шляху до райського Блаженства.

Вічне Блаженство – це стан душі тих, кого Ісус Христос визнає праведником в час свого *Другого пришестя*.

Хто в Святому Письмі блаженний?

«Блаженний і єдиний міцний Цар, над царями та Пан над панами» (1Тим.6:15).

«Блажен муж, що за радою несправедливих не ходить, і не стоїть на дорозі грішних, і не сидить на сидінні злоріків, та в Законі Господнім його насолода, і про Закон Його вдень і вночі він роздумує» (Пс.1:1-2).

«Блажен муж, що боїться Господа, що заповіді його любить» (Пс.111:1).

«Блаженні непорочні в дорозі, що ходять Законом Господнім! Блаженні, хто держить свідоцтва Його, хто шукає Його всім серцем, і хто кривди не робить, хто ходить путями Його!» (Пс.118:1-3).

«Блажен кожен, хто боїться Господа, хто ходить путями!» (Пс.127:1).

«Блаженні усі, хто на нього надіється» (Пс.2:12).

«Блаженна людина, що Господь їй гріха не залишить» (Пс.31:2).

«Блаженна людина, що надію на Господа кладе!» (Пс.33:9).

«Блаженний кому його поміч – Бог Яковів, що надія його – на Господа його, що небо та землю вчинив, море й усе, що є в них, що правди пильнує навіки, правосуддя вчиняє покривдженим, що хліба голодним дає!» (Пс.145:5-6).

«Блаженні, хто держиться права, хто чинить правду кожного часу!» (Пс.105:3).

«Блаженний той муж, що його Ти караєш, о Господи із Закону Свого навчаєш його» (Пс.93:12).

«Блаженний той люд, що Богом у нього Господь, блаженний народ, що Він вибрав його на спадок Собі!» (Пс.32:12).

«Блаженний, хто дбає про вбогого, в день нещастя Господь порятує його! Господь берегтиме його та його оживлятиме, будь блаженний ти на землі, і Він не видасть його на поталу його ворогам!» (Пс.40:2-3).

«Блаженний, кому подарований злочин, кому гріх закрито, блаженна людина, що Господь, їй гріха не залічить, що нема в її дусі лукавства!» (Пс.31:1-2).

«Без пророчих видінь люд розбещений, коли ж стереже він Закона – блаженний» (Пр.29:18).

«Хто вважає на слово, той знайде добро, хто ж надію складає на Господа буде блаженний» (Пр.16:20).

«Блаженна людина, що мудрість знайшла, і людина, що розум одержала» (Пр.3:13).

«Вона дерево життя для тих, хто тримається міцно її, і блаженний хто держить її!» (Пр.3:18).

«Блаженний, кого вибираєш Ти та наближаєш, в оселях Твоїх спочивати той буде!» (Пс.64:5).

«Так говорить Господь: Бережіть правосуддя й чиніть справедливість, незабаром – бо прийде спасіння Моє, і появиться правда Моя. Блаженна людина, що робить таке, і син людський, що міцно тримається цього, що хоронить суботу, що її не безчестить, та береже свою руку, щоб кожного зла не вчинити!» (Іс.56:1-2).

Хто блаженний

«Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне.

Блаженні засмучені, бо вони будуть утішені.

Блаженні лагідні, бо землю вспадкують вони.

Блаженні голодні та спрагнені правди, бо вони нагодовані будуть.

Блаженні милостиві, бо помилувані вони будуть.

Блаженні чистим серцем, бо вони будуть бачить Бога.

Блаженні миротворці, бо вони синами Божими стануть.

Блаженні вигнані за правду, бо їхнє Царство Небесне.

Блаженні ви, як ганьбити та гнати вас будуть і будуть облудно на вас наговорювати всяке слово лихе ради Мене.

Радійте та веселіться, нагорода-бо ваша велика на небесах! Бо так гнали й пророків, що були перед вами» (Мт.5:3-12).

«І блаженний, хто через Мене спокуси не матиме!» (Мт.11:6)

«Очі ж ваші блаженні, що бачать, і вуха ваші, що чують» (Мт.13:16).

«І сталось, як Він говорив до народу, одна жінка з народу піднесла свій голос й сказала до Нього: Блаженна утроба, що носила Тебе, і груди, що Ти ссав їх! А Він відказав: Так , Блаженні ж і ті, хто слухає Божого Слова і його береже» (Лук.11:27-28).

«Блаженні раби ті, що пан, коли прийде, то знайде, що пильнують вони! Поправді кажу вам: підпережеться він і їх посадовить, і, підійшовши, буде їм послуговувати. І коли прийде о другій чи прийде о третій сторожі, та знайде так само, - блаженні вони» (Лук.12:37-38).

«Блаженний той, хто не осуджує самого себе за те, про що випробовується!» (Рим.14:22).

«А коли ви за правду й страждаєте, то ви Блаженні!» (1Петр.3:14).

«А хто заглядає в закон досконалий, закон волі, і в нім пробуває, той не буде забудько слухач, але виконавець діла, і він буде блаженний у діянні своїм!» (Як.1:25).

«Якщо це знаєте, блаженні ви, коли виконуєте» (Ів.13:14).

«Отож, за блаженних ми маємо тих, хто витерпів» (Як.5:11).

«Блаженна людина, що витерпить пробу, бо, бувши випробувана, дістане вінця життя, якого Господь обіцяє тим, хто любить Його» (Як.1:12).

«Промовляє до нього (Хоми) Ісус: Тому ввірував ти, що побачив Мене? Блаженні, що не бачили й увірували!» (Ів.20:29).

«Блаженний, хто читає, і ті, хто слухає слова пророцтва та додержує написане в ньому, час бо близький» (Об.1:3).

«Блаженні, хто випере шати свої, щоб мати право на дерево життя, і ввійти брамами в місто!» (Об.22:14).

«Блаженний, хто чуйний, і одежу свою береже, щоб нагим не ходити, і щоб не бачили ганьби його!» (Об.16:15).

«І почув я голос з неба, що до мене казав: Напиши: Блаженні ті мертві, хто з цього часу вмирає в Господі!» (Об.14:13).

«І сказав він мені: Напиши: Блаженні покликані на весільну вечерю Агнця!» (Об.19:9).

Блаженства Христові (Мт.5:1-12) є етикою Нового Завіту, етикою серця. Блаженства не є Заповідями, а творять християнський світогляд. Блаженство як вияв волі людини. Блаженний – щасливий в істинному, святому, духовному сенсі. Блаженство дається від Бога і приймається вірою, воно не рівнозначне усвідомлюваному стану щастя.

Блаженні вбогі духом – це ті, що усвідомили єдиний скарб людини – любов Бога і єдність з ним. Особа, що убога духом: любить безмірно і щедро дарує ; не полягає на свої сили, а повністю на Бога; готова брати менше для себе, щоб було більше для інших; настільки віддалена від свого матеріального добра, що може його віддавати іншим; покірна – без

претензій; скромна – без фальшу; розуміє, що без Бога ми нічого не варті та нічого не вдіємо; знає, що все, що ми є і все, що ми маємо, належить від Бога. ‘’Вбогість духу’’ - це відкритість до розвитку і вдосконалення як особи, так і суспільства.

Блаженні лагідні, покірні – це ті, що: терпеливо переживають невдачі – не гніваються на Бога; терплять незлагоди без злості на інших; служать і не чекають коли хтось послужить їм; не вимагають мати усе ‘’по своєму’’; не вимагають усе для себе.

Блаженні плачучі – це ті, сльози співчуття які приводять до розуміння власної немічі та розтоплюють кригу гордині і самодостатності. Особа засмучена, плачуча: переносить біль, терпить задля того, що світ неправий; має спокійне наставлення до життя – приймає страждання, не осуджує інших; свідома добра і зла, що оточує її, але бачить можливість здобуття добра і вірить у цю можливість, майбутність, а також розуміє, чому його важко здобути.

Блаженні спраглі справедливості – це ті, що постійно шукають правди, шукають Бога і відкривають Його у світі та в інших людях. Голодні та спраглі справедливості люди: намагаються виконати волю Божу і шукають справедливості так само завзято, як голодні шукають їжі; розуміють потреби інших і намагаються жити справедливо; захищають друзів, коли їх несправедливо трактують; постійно шукають правду.

Блаженні милосердні – це ті, котрі вміють вибачати своїм ближнім. Милосердні (милостиві) є: співчутливі; пробачають та розуміють інших; пробачають та забувають, коли інші ображають їх; не гніваються з друзями.

Блаженні чисті серцем – це ті, що не мають лукавих помислів і можуть дивитися на світ Божими очима. Особа, яка має чисте серце: відноситься ласкаво, з повагою супроти друзів і противників; не заохочує інших робити шкоди; слухає і не осуджує; любить і жертвує, не звертаючи уваги на себе; є скромна; пізнає свої здібності, поважає їх і ними виконує волю Божу; не принижує інших; трактує своє й інших тіло, думки, емоції і віру з повагою; має силу протистояти рекламі, яка принижує людську гідність; не порівнює людей до сучасного ідеалу; бачить ближніх так, як Бог їх бачить – бачить добро, прощає зло; свідома Божої присутності у своєму житті; намагається робити добро і уникати зло.

Блаженні миротворці – це ті, що мають мир у своєму серці і можуть дарувати його іншим. Миротворці – це ті, що: уникають чвар і намагаються помирити ворогів; співпрацюють з іншими.

Блаженні переслідувані за правду – це ті, що проходять найбільші випробування заради Христа, заради Божих прав людини. Переслідувані за правду – це люди, котрі: захищають те, в що вони вірять, навіть, якщо вони будуть відкинені, висміяні, принижені і зазнають злиднів; живуть згідно своїх принципів і знають, як відрізнити легкі відповіді від правильних відповідей.

Блаженства закликають кожного жити у свідомості, що життя без Бога є неможливим, а тому пропонують: надмірно не прив`язуватися до матеріальних благ; бути смиренними, тихими, покірними, лагідними, скромними; йти в житті середньою дорогою, визнаючи свою грішність, внутрішньо оплакуючи свої гріхи, якими зневажаємо Бога і ближніх; прагнути жити в милосерді, чистоті серця, в мирі з Богом, ближніми і самим собою; бути голодними і спраглими до правди і справедливості, не лякаючись переслідувань, гонінь, зневажань та обмовлянь. Христос акцентував ‘’золоте’’правило етики: «Все, що бажали б ви, щоб люди вам чинили, те ви чиніть їм» (Мт.7:12).

Христос навчав блаженств і в іншій формі: «Горе вам, багатим, бо ви одержали втіху вашу. Горе вам, що ситі нині, бо будете голодувати. Горе вам, що смієтеся нині, бо будете ридати й сумувати. Горе вам, коли про вас усі люди будуть добре говорити. Так само бо батьки їхні поводилися з ложними пророками. А вам, що слухаєте, кажу: Любіть ворогів ваших, добро чиніть тим, які вас ненавидять, благословляйте тих, які вас проклинають, моліться за тих, що вас зневажають. Тому, хто б`є тебе в одну щоку, підстав і другу; хто ж бере в тебе свиту, не борони й одежі. Дай кожному, хто просить; хто бере щось твоє, не допоминайся» (Лк.6:24-30).

БОГОШАНУВАННЯ

Богошанування – виявлення глибокої поваги, пошани до Господа – Отця, Сина і Духа Святого.

1. Про внутрішнє богошанування

Християни повинні:

вірувати в Бога: «віруйте в Бога і в Мене віруйте» (Ів.14:1). «Заповідь Божа така, щоб ми ввірували в ім`я Сина Його і любили один одного» (1Ів.3:13);

надіятись на Бога;

боятися Бога: «Господа, Бога твого бійся» (5М.6:15). «Бійся того, хто може і душу, і тіло погубити» (Мт.10:28). «Бога бійтесь» (1Петр.2:17);

любити Бога усім серцем: «люби Господа, Бога твого всім серцем твоїм, і всією душею твоєю, і всіма силами твоїми» (5М.6:5);

служіть Богу непорочно від усієї душі: «чого вимагає від тебе Господь, Бог твій? Тільки й того, щоб ти служив Господу, Богу твоєму, всім серцем твоїм, і всією душею твоєю» (5М.10:12). «Господу Богу твоєму поклоняйтесь, і йому одному служи» (Мт.4:10; Лук.4:8).

зберігати заповіді Божі: «Мої постанови виконуйте і живіть за ними. Я Господь Бог ваш» (3М8:14). «Мойсей сказав: слухай голову Господа, Бога твого і виконуй всі заповіді Його і постанови Його» (5М.27:10). «Ідіте, навчайте всі народи, виконувати все, що Я заповідав вам» (Мт.28:19-20). «Коли любите Мене, виконуйте Мої заповіді» (Ів.14:15);

брати приклад з Бога, наслідувати приклад Христа: «будьте досконалі, як досконалий Отець ваш небесний» (Мф.5:48). «Я дав Вам приклад, щоб і ви робили те саме, що Я роблю вам» (Ів.13:15).

«Так як Я возлюбив вас так і ви також любіте один одного» (Ів.13:34). «Він положив за нас душу Свою, і ми повинні покласти душі свої за братів» (1Ів.3:16). «Прощайте один одного, як і Бог Христос прощає вас» (Еф.4:32).

2. Про зовнішній вираз внутрішнього богошанування, які знаходимо у Святому Письмі:

- «І вони (мироносиці) приступивши, взявши за ноги Його і поклонилися Йому» (Мт.28:9).

- «І сам (Господь) відійшов від них (учнів) на відкинутий камінь і, приклонивши коліна, молився» (Лк.22:41).

- «Благаю вас, браття, через Боже милосердя, повіддавайте ваші тіла на жертву живу, святу, приємну Богові, як розумну службу вашу» (Рим.12:1).

- «Бо ви куплені дорогою ціною. Тому прославляйте Бога в тілах ваших, і в душах ваших, які є Божі» (1Кор.6:20).

- «І таким чином тайни серця його виявляються, і так він падає ницьма і вклоняється Богові й каже: Бог справді між вами!» (1Кор.14:25)

- «Для цього приклоняю коліна мої перед Отцем Господа нашого Ісуса Христа» (Еф.3:4).

- «Я так, бажаю, щоб на кожному місці молилися, підіймаючи чисті руки без гніву» (1Тим.2:8).

- «Тоді падають двадцять чотири старці перед Тим, Хто сидить на престолі, і вклоняються Тому, Хто живе віки вічні, і складають вінці свої перед престолом і кажуть: Достойний Ти Господи й Боже наш, прийняти славу, і честь, і силу, бо все Ти створив, і з волі Твоєї існує та створене все!» (Об.4:10-11).

Порівняння:

Як внутрішнє богошанування не може існувати без зовнішнього, подібно дереву, без кори і листя; так і одне зовнішнє богошанування без внутрішнього не є істинним. Воно подібне тілу без душі, або фігурі людини, зліпленої з воску, яка має людську подобу, але в дійсності не є людиною (Цвітник духовний ст.77).

Приклад з Біблії

«І, побачивши це, промовив Петро до народу: Мужі ізраїльські! Чого ви дивуєтесь цим, та чого ви на нас позираєте так, ніби те, що він ходить, ми зробили своєю силою чи благочестям?

Бог Авраамів, та Ісаків, та Яковів, Бог наших батьків, Сина Свого прославив, Ісуса, Якого ви видали, і відцуралися перед Пилатом, як він присудив був пустити Його.

Але ви відцурались Святого та Праведного, і домагалися видати вам душогубця.

Начальника ж життя ви забили, та Його воскресив Бог із мертвих, чого свідками – ми!

І через віру в Ім`я Його вздоровило Ім`я Його того, кого бачите й знаєте. І віра, що від Нього, принесла йому вздоровлення це перед вами всіма.

А тепер, браття, знаю, що вчинили ви це з несвідомости, як і ваші начальники.

А Бог учинив так, як Він провіщав був устами Своїх усіх пророків, щоб терпіти Христові.

Покайтеся ж та наверніться, щоб Він змилувався над вашими гріхами, щоб часи відпочинку прийшли від обличчя Господнього, і щоб послав заповідженого вам Ісуса Христа, що Його небо мусить прийняти аж до часу відновлення всього, про що провіщав Бог від віку устами всіх святих пророків Своїх!

Бо Мойсей провіщав: Господь Бог вам Пророка підійме від ваших братів, як мене; у всім Його слухайтеся, про що тільки Він вам говоритиме!

І станеться, що кожна душа, яка не послухала б того Пророка, знищена буде з народу.

Так само всі пророки від Самуїла й наступних, скільки їх говорило, також провіщали ці дні.

Сини ви пророків і того заповіту, що Бог вашим батькам заповів, промовляючи до Авраама: І в насінні твоїм усі народи землі в благословенні будуть!

Воскресивши Свого Отрока, Бог послав Його перше до вас, щоб вас поблагословити, щоб кожен із вас відвернувся від злих своїх учинків» (Дії.3:12-26).

ВВІЧЛИВІСТЬ

Ввічливість – моральна якість, яка виражається в постійному поважному ставленні до суспільного і природного довкілля.

Ввічливість є близькою до таких якостей вихованої людини, як тактовність, делікатність, уважність, доброзичливість, люб`язність. Ці якості разом з ввічливістю є основою поваги людей одне до одного.

Протилежність ввічливості грубість, черствість, хамство, безтактність та ін.

Ввічливість створює неповторну атмосферу у спілкуванні людей, які цінують одне одного. Завдяки ввічливості утворюється психологічно сприятлива для людини атмосфера, особливо в сім`ї.

Ввічливість у дітей є наслідком особистого прикладу і виховання дорослих членів сім`ї.

Ввічливість передбачає елементарний етикет у стосунках з ровесниками, дорослими

Приклади з Біблії

Ввічливе ставлення Ісуса до грішниці

«А один із фарисеїв просив Його, щоб спожив Він із ними. І, прийшов до дому того фарисея, Він сів при столі.

І ось жінка одна, що була в місті, грішниця, як дізналась, що Він у фарисеєвім домі засів при столі, алябастрову пляшечку мира принесла, і припавши до ніг Його ззаду, плачучи, почала обливати слізьми Його ноги, і волоссям своїм витирати, ноги Йому цілувала та миром мастила…

Побачивши це, фарисей, що покликав Його, міркував собі, кажучи: Коли б був Він пророк, Він би знав, хто ото й яка жінка до Нього торкається, бо ж то грішниця!

І озвався Ісус та й говорить до нього: Маю, Симоне, дещо сказати тобі. А той відказав: Кажи, Учителю.

І промовив Ісус: Були два боржники в одного вірителя; один був винен п`ятсот динаріїв, а другий – п`ятдесят.

Як вони ж не могли заплатити, простив він обом. Скажи ж, котрий із них більше полюбить його?

Відповів Симон, говорячи: Думаю, - той, кому більше простив. І сказав Він йому: Розсудив ти правдиво.

І, обернувшись до жінки, Він промовив до Симона: Чи ти бачиш цю жінку? Я прибув у твій дім, ти на ноги Мої не подав і води, а вона окропила слізьми Мої ноги й обтерла волоссям своїм.

Поцілунку не дав ти Мені, а вона, відколи ввійшов Я, Мої ноги цілує невпинно.

Голови ти Моєї оливою не намастив, а вона миром ноги мої намастила…

Ось тому говорю Я тобі: Численні гріхи її прощені, бо багато вона полюбила. Кому ж мало прощається, такий мало любить.

А до неї промовив: Прощаються тобі гріхи!

А ті, що сиділи з Ним при столі, почали гомоніти про себе: Хто ж це Такий, що прощає й гріхи?

А до жінки сказав Він: Твоя віра спасла тебе, - іди з миром собі!» (Лк.7:36-50).

Порада апостола Павла колосянам
ввічливо поводитись:

«Пани, виявляйте до рабів справедливість, і знайте, що й для вас є на небі Господь!

Будьте тривалі в молитві, і пильнуйте з подякою в ній!

Моліться разом і за нас, щоб Бог нам відчинив двері слова, звішати таємницю Христову, що за неї я й зв`язаний, щоб з`явив я її, як звіщати належить мені.

Поводьтеся мудро з чужими, використовуючи час.

Слово ваше нехай буде завжди ласкаве, приправлене сіллю, щоб ви знали, як ви маєте кожному відповідати» (Кол.4:1-6).

Гідно поводитись перед Богом,
радить апостол Павло солунянам:

« Самі-бо ви знаєте, браття, прихід наш до вас, що не марний він був!

Та хоч ми натерпілися перед тим, і дізнали зневаги в Филипах, як знаєте, проте ми відважилися в нашім Бозі завіщати вам Божу Євангелію з великою боротьбою.

Бо покликання наше було не з обмани, ані з нечистоти, ані від лукавства, але, як Бог визнав нас гідними, щоб нам доручити Євангелію, ми говоримо так, не людям догоджуючи, але Богові, що випробовує наші серця.

Ми слова підлесливого не вживали ніколи, як знаєте, і не винні в зажерливості Бог свідок тому!

Не шукаємо ми слави в людей, ані в вас, ані в інших.

Хоч могли ми потужними бути, як Христові апостоли, але ми серед вас були тихі, немов годувальниця та, яка доглядає дітей своїх.

Так бувши ласкаві до вас хотіли ми вам передати не тільки Божу Євангелію, але й душі свої, бо були ви улюблені там.

Бо ви пам`ятаєте, браття, наше страждання й утому: день і ніч ми робили, щоб жодного з вас не обтяжити, і проповідували вам Божу Євангелію.

Ви свідки та Бог, як свято, і праведно, і бездоганно поводилися ми між вами, віруючи!

Бо ж знаєте ви, як кожного з вас, немов батько дітей своїх власних, просили ми вас, і намовлювали та показували, щоб ви гідно поводилися перед Богом, що покликав вас у Своє Царство та в Славу» (1Сол.2:1-12).

Апостол Павло ввічливо проповідує
євреям про силу віри

« А віра – то підстава сподіваного. Бо нею засвідчені старші були.

Вірою ми розуміємо, що віки Словом Божим збудовані, так що з невидимого сталось видиме.

Вірою Авель приніс Богові жертву кращу, як Каїн; нею засвідчений був, що він праведний, як Бог свідчив про дари його; нею, і вмерши, він ще промовляє.

Вірою Енох був перенесений на небо, щоб не бачити смерти; і його не знайшли, бо Бог переніс його. Бо раніш, як його перенесено, він був засвідчений, що Богові він догодив.

Догодити ж без віри не можна. І той, хто до Бога приходить, мусить вірувати, що Він дає нагороду.

Вірою Ной, як дістав був об`явлення про те, чого ще не бачив, побоявшись, зробив ковчега, щоб дім свій спасти: нею світ засудив він, і став спадкоємцем праведности, що з віри вона.

Вірою Авраам, покликаний на місце, яке мав прийняти в спадщину, послухався та й пішов, не відаючи, куди йде.

Вірою він перебував на Землі Обіцяній, як на чужій, і проживав у наметах з Ісаком та Яковом, спадкоємцями тієї ж обітниці, бо чекав він міста, що має підвалини, що Бог його будівничий та творець.

Вірою й Сара сама дістала силу прийняти насіння, і породила понад час свого віку, бо вірним вважала Того, Хто обітницю дав.

Тому й від одного, та ще змертвілого, народилось так багато, як зорі небесні й пісок незчисленний край моря.

Усі вони повмирали за вірою, не одержавши обітниць, але здалека бачили їх, і повітали, і вірували в них, та визнавали, що вони на землі чужаниці й приходьки.

Бо ті, що говорять таке, виявляють, що шукають батьківщини.

І коли б вони пам`ятали ту, що вийшли з неї, то мали б були час повернутись.

Та бажають вони тепер кращої, цебто небесної, тому й Бог не соромиться їх, щоб звати Себе їхнім Богом, бо Він приготував їм місто.

Вірою Авраам, випробовуваний, привів був на жертву Ісака, і, мавши обітницю, приніс однородженого, що йому було сказано: В Ісакові буде насіння тобі.

Бо він розумів, що Бог має силу й воскрести з мертвих, тому й одержав його на прообраз.

Вірою в майбутнє поблагословив Ісак Якова та Ісава.

Вірою Яків, умираючи, поблагословив кожного сина Йосипового, і схилився на верх свого жезла.

Вірою Йосип, умираючи, згадав про вихід синів Ізраїлевих та про кості свої заповів.

Вірою Мойсей, як родився, переховувася батьками своїми три місяці, бо вони бачили, що гарне дитя, і не злякались наказу царевого.

Вірою Мойсей, коли виріс, відрікся зватися сином дочки фараонової.

Він хотів краще страждати з народом Божим, аніж мати дочасну гріховну потіху.

Він наругу Христову вважав за більше багатство, ніж скарби єгипетські, бо він озирався на Божу нагороду.

Вірою він покинув Єгипет, не злякавшися гніву царевого, бо він був непохитний, як той, хто Невидимого бачить.

Вірою справив він Пасху й покроплення крови, щоб їх не торкнувся той, хто погубив первороджених.

Вірою вони перейшли Червоне море, немов суходолом, на що спокусившись єгиптяни, потопились.

Вірою впали єрихонські мури по семиденнім обходженні їх.

Вірою блудниця Рахав не згинула з невірними, коли з миром прийняла вивідувачів.

І що ще скажу? Бо не стане часу мені, щоб оповідати про Гелеона, Варака, Самсона, Ефтая, Давида й Самуїла та пророків, що вірою царства побивали, правду чинили, одержували обітниці, пащі левам загороджували, силу огненну гасилу, утікали від вістря меча, зміцнялись від слабости, хоробрі були на війні, обертали в розтіч полки чужоземців; жінки діставали померлих своїх із воскресіння; а інші бували скатовані, не прийнявши визволення, щоб отримати краще воскресіння; а інші дізнали наруги та рани, а також кайдани й в`язниці.

Камінням побиті бували, допитувані, перепилювані, умирали, зарубані мечем, тинялися в овечих та козячих шкурах, збідовані, засумовані, витерпілі.

Ті, що світ не вартий був їх, тинялися по пустинях та горах, і по печерах та проваллях земних.

І всі вони, одержавши засвідчення вірою, обітниці не прийняли, бо Бог передбачив щось краще про нас, щоб вони не без нас досконаліть одержали» (Євр.11:1-40).

ВДЯЧНІСТЬ

Вдячність – це риса характеру, яка дозволяє людині бачити все добро, що роблять інші люди. Коли ти усвідомлюєш, як тобі допомагають інші, то починаєш розуміти важливість усіх людей і перестаєш бути егоїстом. Коли людина вдячна, вона також усвідомлює, скільки всього чудового є у світі. І це допомагає їй стати більш веселою та впевненою у собі.

Ми проявляємо вдячність нашим батькам і опікунам, коли поважаємо їхні бажання, слухаємося їх і робимо для них щось добре, навіть якщо вони про це не просять.

Ми проявляємо вдячність до своєї країни, коли поводимось як відповідальні громадяни: дотримуємося законів, підтримуємо наших керівників і загалом поважаємо представників влади.

Ми проявляємо вдячність природі, коли робимо все можливе, щоб навколишнє середовище було чистим. Навіть годуючи птахів чи саджаючи квіти ми можемо проявляти свою вдячність природі.

Напевне, найпростіший і найбільш ефективний спосіб проявити вдячність – сказати «сказати дякую». Просте «дякую» показує, що ти усвідомлюєш добро, що зробила для тебе інша людина: воно показує, що цей вчинок був важливим для тебе, і що ти людина характеру. Сказати «дякую» можна особисто або через листівку чи лист.

Вдячність утримує разом багатьох людей. Якщо група людей проявляє вдячність одне одному, вона стає сильнішою.

1. Про вдячність Богові

Вдячна молитва повинна бути направлена:

- за прощення гріхів:

«Благослови, душе моя Господа, і не забувай за всі добродійства Його! Всі провини твої Він прощає, всі недуги твої вздоровляє» (Пс.102:2-3).

- за благість і милосердя:

«Бо дорого куплені ви. Отож прославляйте Бога в тілі своєму та в дусі своєму, що Божі вони!» (1Кор.6:20).

- за спасіння:

«Співайте для Господа, благословляйте Ім`я Його, з дня на день сповіщайте спасіння Його!» (Пс.95:2).

«Я радісно буду втішатися Господом, нехай звеселиться душа моя Богом моїм, бо Він зодягнув мене в шату спасіння, і в одежу праведности мене

вбрав, немов молодому, поклав Він на мене вінця, і мов молодому, приоздобив красою мене!» (Іс.61:10).

«Благословенний Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, що великою Своєю милістю відродив нас до живої надії через воскресіння з мертвих Ісуса Христа, на спадщину нетлінну й непорочну та нев`янучу, заховану в небі для вас, що ви бережете силою Божою через віру на спасіння, яке готове з`явитися останнього часу» (1Петр.1:3-5).

- за перемогу над смертю:

«Де, смерте, твоя перемога? Де твоє, смерте, жало? Жало смерті – то гріх, а сила гріха – то Закон. А Богові дяка, що Він Господом нашим Ісусом Христом перемогу нам дав» (1Кор.15:55-57).

- за їжу:

«І будеш ти їсти й наситишся, і поблагословиш Господа, Бога свого, у тім добрім Краї, що дав Він тобі» (5М.8:10). «Хто їсть, для Господа їсть, бо дякує Богові» (Рим.14:6).

2. Вдячність благодійникам

- Почуття вдячності властиве навіть язичникам і грішникам:

«А коли любите тих, хто любить вас, яка вам за те ласка? Люблять-бо й грішники тих, хто їх любить. І коли добре чините тим, хто добро чинить вам, яка вам за те ласка? Бо те саме і грішники роблять» (Лк.6:32-33).

- Заповідається Ісусом Христом:

«Ісус же промовив у відповідь: Чи не десять очистилось, - а дев`ять же де? Чому не вернулись вони хвалу Богові віддати, крім цього чужинця?» (Лк.17:17-18)

- Апостоли вчать

а) *за зло відплачувати добром*:

«Благословляйте тих, хто вас переслідує; благословляйте, а не проклинайте! Тіштеся з тими, хто тішиться, і плачте з отими, хто плаче! Думайте між собою однаково; не величайтеся, але наслідуйте слухняних; не вважайте за мудрих себе! Не платіть нікому злом за зло, дбайте про добре перед усіма людьми!» (Рим.12:14-17).

б) *тим більше за благодійність платіть вдячністю:*

«Вітайте Прискиллу й Акилу, співробітників моїх у Христі Ісусі, що голови свої за душу мою клали, яким не я сам дякую, але й усі Церкви з поган, і їхню домашню Церкву» (Рим.16:19).

в) *за все будьте вдячні:*

«За все дякуйте» (1Сол.5:8);

г) *невдячність причисляють до важких гріхів:*

«Знай же ти це, що останніми днями настануть тяжкі часи. Будуть-бо люди тоді самолюбні, грошолюбні, зарозумілі, горді, невдячні, непобожні» (2Тим.3:1-2).

Потрібно молитись за благодійників:

«Хай Господь подасть милосердя Онисифоровому дому, бо він часто мене підкріпляв і кайданів моїх не соромився» (2Тим.1:16).

Приклади з Біблії

«Одна з дружин синів пророчих із криком говорила Єлисеєві: раб твій, мій чоловік, помер; а ти знаєш, що раб твій боявся Господа; тепер прийшов позикодавець взяти обох дітей моїх у раби собі. І сказав їй Єлисей: що мені зробити тобі? Скажи мені, що є у тебе в домі? Вона сказала: немає в раби твоєї нічого в домі, крім посудини з єлеєм. І сказав він: піди, попроси собі посудин порожніх; набери чимало, і піди, замкни двері за собою і за синами твоїми, і наливай в усі ці посудини; повні відставляй. І пішла від нього і замкнула двері за собою і за синами своїми. Вони подавали їй, а вона наливала.

Коли були наповнені посудини, вона сказала синові своєму: подай мені ще посудину. Він сказав їй: немає більш посудин. І зупинилася олія. І прийшла вона, і переказала чоловіку Божому. Він сказав: піди, продай олію і заплати борги твої; а що залишиться, тим будеш жити із синами твоїми.

Одного дня прийшов Єлисей у Сонам. Там одна багата жінка запросила його до себе їсти хліба; і коли б він не проходив, завжди заходив туди їсти хліб. І сказала вона чоловіку своєму: ось, я знаю, що чоловік Божий, який проходить повз нас постійно, святий; зробимо невелику світлицю над стіною і поставимо йому там постіль, і стіл, і сідалище, і світильник; і коли він буде приходити до нас, нехай заходить туди. В один день він прийшов туди, і зайшов у світлицю, і ліг там, і сказав Гиєзію, слузі своєму: поклич, цю сонамитянку. І покликав її, і вона стала перед ним. І сказав йому: скажи їй: «ось, ти так піклуєшся про нас; що зробити б тобі? Чи не потрібно поговорити про тебе з царем, або з воєначальником?» Вона сказала: ні, серед свого народу я живу. І сказав він: що ж зробити їй? І сказав Гиєзій: так ось, сина немає у неї, а чоловік старий. І сказав він: поклич її. Він покликав її, і стала вона у дверях. І сказав він: через рік, у цей самий час ти будеш тримати на руках сина. І сказала вона: ні, господарю мій, чоловіче Божий, не обманюй раби твоєї. І жінка стала вагітною і народила сина на другий рік, у той самий час, як сказав їй Єлисей. І підріс хлопчик і в один день пішов до батька свого, до женців. І сказав батькові своєму: голова моя! голова моя болить! І сказав той слузі своєму: віднеси його до матері його. І він сидів на колінах у неї до полудня, і помер. І пішла вона, і поклала на постелі чоловіка Божого, і замкнула його і вийшла, і покликала чоловіка свого і сказала: пришли мені одного зі слуг і одну з ослиць, я поїду до чоловіка Божого і повернуся. Він сказав навіщо тобі їхати до нього? Сьогодні не новомісяччя і не субота. Але вона сказала: добре. І осідлала ослицю і сказала слузі своєму: веди і йди; не зупиняйся, доки не скажу тобі. І вирушила і прибула до чоловіка Божого, до гори Кармил. І коли побачив чоловік Божий її здаля, то сказав слузі своєму Гнезію: це та сонамитянка. Побіжи до неї назустріч і скажи їй: «Чи здорова ти? Чи здоровий чоловік твій? Чи здорова дитина?»

Вона сказала: здорові. Коли ж прийшла до чоловіка Божого на гору схопилася за ноги його. І підійшов Гиєзій, щоб підвести її; але чоловік Божий

сказав: залиш її, душа в неї засмучена, а Господь приховав від мене і не оголосив мені.

І сказала вона: чи просила я сина в господаря мого? Чи не говорила я: «не обманюй мене»? І сказав він Гиєзію: підпережи стегна твої і візьми жезл мій у руку твою, і піди; якщо зустрінеш кого, не вітай його, і якщо хто буде вітати, не відповідай йому; і поклади жезл мій на лице дитини. І сказала мати дитини: живий Господь і жива душа твоя! Не відстану від тебе. І він встав і пішов за нею. Гиєзій пішов по переду них і поклав жезл на лице дитини. Але не було ні голосу, ні відповіді. І вийшов на зустріч йому, і доніс йому, і сказав: не пробуджується дитина. І ввійшов Єлисей у дім, і ось дитина померла лежить на постелі його. І ввійшов, і замкнув двері за собою, і помолився Господу. І піднявся і ліг над дитям, і приклав свої вуста до його вуст, і свої очі до його очей, і свої долоні до його долонь, і простягся на ньому, і зігрілося тіло хлопчика. І встав і пройшов по світлиці назад і вперед: потім знову піднявся і простягся на ньому. І пчихнула дитина разів сім, і відкрила дитина очі свої.

І покликав він Гиєзія і сказав: поклич сонамитянку. І той покликав її. Вона прийшла до нього, і він сказав: візьми сина твого. І підійшла, і впала йому в ноги, і поклонилася до землі; і взяла сина свого і пішла. Єлисей же повернувся в Галгал.

І був голод у землі тій, і сини пророків сиділи перед ним. І сказав він слузі: постав великий казан і звари юшку для синів пророчих. І вийшов один з них у поле збирати овочі, і знайшов дику витку рослину, і набрав з неї диких плодів повний одяг свій; і прийшов і накришив їх у казан з юшкою, тому що вони не знали їх. І налили їм їсти. Але як тільки вони стали їсти юшку, то здійняли крик і говорили: смерть у казані, чоловіче Божий! І не могли їсти. І сказав він: подайте борошна. І всипав його в казан і сказав (Гиєзію): наливай людям нехай їдять. І не стало нічого шкідливого в казані. Прийшов хтось з Ваал-Шалиші, і приніс чоловіку Божому, хлібний початок – двадцять ячмінних хлібців і сирі зерна в лушпинні. І сказав Єлисей: віддай людям, нехай їдять. І сказав слуга його: що тут я дам сотні людей? І сказав він: віддай людям, нехай їдять, бо так говорить Господь «наситяться, і залишаться». Він подав їм, і вони наситилися, і ще залишилося, за словом Господнім» (4Цар.4:1-44).

«І сказав Ілля (пророк), фесвитянин, із жителів галаадських. Ахаву: живий Господь Бог Ізраїлів, перед Яким я стою! В ці роки не буде ні роси, ні дощу, хліба тільки за моїм словом. І було до нього слово Господнє: піди звідси і повернися на схід і сховайся біля потоку Хорафа, що навпроти Йордану; з цього потоку ти будеш пити, а воронам Я повелів годувати тебе там. І пішов він і зробив за словом Господнім; пішов і залишився біля потоку Хорафа, що навпроти Йордану. І ворони приносили йому хліб і м`ясо вранці, і хліб і м`ясо ввечері, а з потоку він пив. Коли минув деякий час, цей поток висох, бо не було дощу на землю. І було до нього слово Господнє: встань і піди в

Сарепту сидонську, і залишайся там; Я повелів там жінці вдові годувати тебе. І встав він і пішов у Сарепту; і коли прийшов до воріт міста, ось, там жінка вдова збирає дрова. І покликав він її і сказав: дай мені трохи води в посудині напитися. І пішла вона, щоб взяти; а він закричав услід їй і сказав: візьми для мене і шматочок хліба в руки свої. Вона сказала: живий Господь, Бог твій! У мене нічого немає печеного, а тільки жменька борошна в діжці і трохи олії в глечику; і ось, я наберу поліна два дров, і піду, і приготую це для себе і для сина мого; з`їмо це і помремо. І сказав їй Ілля: не бійся, піди, зроби, що ти сказала; але раніше з цього зроби невеликий опріснок для мене і принеси мені; а для себе і свого сина зробиш після; бо так говорить Господь Бог Ізраїлів: борошно в діжці не вичерпається, і олія в глечику не убуде до того дня, коли Господь дасть дощ на землю. І пішла вона і зробила так, як сказав Ілля; і годувалася вона, і він, і дім її деякий час. Борошно в діжці не вичерпувалося, й олія в глечику не убувала, за словом Господа, яке Він пророк через Іллю.

Після цього занедужав син цієї жінки, господині дому, і хвороба його була така сильна, що не залишилося в ньому дихання. І сказала вона Іллі: що мені і тобі, чоловіче Божий? Ти прийшов до мене нагадати гріхи мої й умертвити сина мого. І сказав він їй: дай мені сина твого. І взяв його з рук її, і поніс його у світлицю, де він жив, і поклав його на свою постіль, і воззвав до Господа, і сказав: Господи Боже мій! Невже Ти і вдові, у якої я перебуваю зробиш зло, умертвивши сина її? І простягнувшись над отроком тричі, він воззвав до Господа і сказав: Господи Боже мій! Нехай повернеться душа отрока цього в нього! І почув Господь голос Іллі, і повернулася душа отрока цього в нього, і він ожив. І взяв Ілля отрока, і вивів його зі світлиці в дім, і віддав його матері його, і сказав Ілля: дивися, син твій живий. І сказала та жінка Іллі: тепер-то я узнала, що ти чоловік Божий, і що слово Господнє в устах твоїх істинне» (3Цар.17:1-24).

Вдячність самарянина:

«Один же з них, як побачив, що видужав, то повернувся, і почав гучним голосом славити Бога. І припав він обличчям до ніг Його, складаючи дяку Йому. А то був самарянин» (Лук.17:15-16).

Вдячність апостолів:

«А втім, ви добре зробили, взявши участь у моїй скорботі. Ви знаєте, филип`яни, що з початку благовістя, коли я вийшов із Македонії, жодна церква не взяла участі у подаванні мені та прийманні мене, крім вас одних; ви й до Солуня і раз і два присилали мені на потреби. Кажу це не тому, що я шукав подання, але шукаю плоду, який примножується на користь вашу. Я одержав усе і маю з достатком; я задоволений, одержавши від Епафродита надіслане вами, як запашне куріння, жертву приємну, благоугодну Богові. Бог мій нехай сповнить усяку потребу вашу, за багатством Своїм у славі, Христом Ісусом» (Фил.4:14-19).

Вдячна Мойсеєва пісня Господеві

«Тоді заспівав Мойсей та Ізраїлеві сини оцю пісню Господеві, та й проказали, говорячи: Я буду співать Господеві, бо дійсно звеличився Він, коня й верхівця його кинув до моря!

Моя сила та пісня – Господь, і Він став на спасіння мені! Це мій Бог, і прославлю Його, Він Бог батька мого, і звеличу Його!

Господь – Муж війни, Єгова Йому Ймення!

Колісниці фараонові й військо його вкинув у море, а вибір його трійкових у Червоному морі затоплений.

Безодні їх позакривали, зійшли до глибин, як той камінь!

Права рука Твоя, Господи, вславлена силою, правиця Твоя трощить ворога, Господи!

А Своєю безмірною величчю Ти розбиваєш Своїх заколотників, посилаєш палючий Свій гнів, він їх поїдає, немов ту солому!

А подувом ніздер Твоїх вода скупчилась, вир спинився, немов та стіна, потоки загусли були в серці моря!

Нахвалявся був ворог: Поженусь, дожену! Попаюю здобичу, душа моя сповниться ними! Меча свого вихоплю я, і понищить рука моя їх!

Та дмухнув Ти був духом Своїм – і закрило їх море: вони потопились в бурхливій воді, немов оливо!

Хто подібний Тобі серед богів, о Господи? Хто подібний Тобі, Препрославлений святістю? Ти в славі грізний, Чудотворче!

Простягнув Ти правицю Свою – і земля їх поглинула!

Милосердям Своїм вів народ, якого Ти визволив, Своєю Ти силою ввів у мешкання Своєї святині! Почули народи і тремтіли, обгорнула тривога мешканців землі филистимської!

Старшини едомські тоді побентежились, моавських вельмож обгорнуло тремтіння, розпливлися усі ханаанці!

Напали на них страх та жах, через велич рамена Твого замовкли, як камінь, аж поки перейде народ Твій, о Господи, аж поки перейде народ, що його Ти набув!

Ти їх уведеш, і їх посадиш на гору спадку Твого, на місці, яке вчинив, Господи, житлом Своїм, до Святині Господньої, що поставили руки Твої, і Господь зацарює навіки віків!

Бо коли ввійшов був до моря кінь фараона з колісницею його та з його комонниками, то Господь повернув на них води морські, а Ізраїлеві сини пішли суходолом у середині моря.

І взяла бубна пророчиця Маріям, сестра Ааронова, а за нею повиходили всі жінки з бубнами та з танцями.

І відповідала їм Маріям: Співайте для Господа, бо дійсно звеличився Він, коня й верхівця його кинув до моря!» (2М.15).

Вдячне серце

«І очистилися священики та Левити, і вони очистили народ, і брами та мур» (Неем.12:30).

У 12-му розділі Книги Неемії описане освячення відновленого єрусалимського муру. Основний принцип цього розділу, якого хоче нас навчити Господь, - це бути вдячним Богові, мати вдячне серце. У 27-му вірші написано: «А в свято освячення єрусалимського муру шукали Левитів по всіх їхніх місцях, щоб привести їх до Єрусалима справити свято освячення та радості з похвалами із піснею, цимбалами, арфами та з цитрами».

Отже, святкувати з подякою та піснями, з радістю та похвалами для Бога.

Дуже важливо пам`ятати, що в служінні для Бога ми маємо бути вдячні передусім Богу за Його благословення, а також усім, хто допомагав нам, тому що наше тепле слово подяки підбадьорить їх у подальшій праці й служінні.

Коли Неємія прибув до Єрусалима, на його серці лежали два тягарі, дві мети, а саме: по-перше, відбудувати зруйнований мур, брами і, по-друге, відновити свідоцтво свого народу, що він служить живому Богові.

Пізнавши Христа, ми маємо бути переповненими почуттям вдячності Богу, як був вдячний цей народ, що зібрався біля відбудованого муру, щоб прославити Бога за Його допомогу, подякувати Йому за всі благословення і керівництво.

А чому все таки Бог хоче навчити нас бути вдячними? Чи це потрібно для Бога?

Бути вдячними є більшою потребою для самої людини, як для Бога. Невдячна людина переважно егоїстична. Вона думає тільки про себе і свої потреби та задоволення. Такі люди ніколи не пережили ласки і не розуміють Божої благодаті. Дуже добре пише апостол Павло про таких невдячних людей у своєму Посланні до римлян в 1-му розділі (21-25): «…бо пізнавши Бога, не прославляли Його, як Бога, і не дякували, а знікчемніли своїми думками, і запаморочилось нерозумне їхнє серце. Називаючи себе мудрими, вони потуманіли, і славу нетлінного Бога змінили на подобу образа тлінної людини, і птахів, і чотириногих, і гадів. Тому-то й видав їх Бог у пожадливостях їхніх сердець на нечистість, щоб вони самі знеславлювали тіла свої. Вони Божу правду замінили на неправду, і честь віддавали, і служили створінню більш, як Творцеві, що благословенний навіки, амінь».

Невдячна людина не тільки не визнає свого Творця Бога, а й взаємини її з іншими людьми спотворені, живе законами джунглів.

Ось послухайте, як характеризує таких людей апостол Павло, пишучи далі: «Вони повні всякої неправди, лукавства, зажерливости, злоби, повні заздрости, убивства, суперечки, омани, лихих звичаїв, обмовники, наклепники, богоненавидники, напасники, чваньки, пишні, винахідники зла, неслухняні батькам, нерозумні, зрадники, нелюбовні, немилостиві. Вони знають присуд Божий, що ті, хто чинить таке, варті смерти, а проте не тільки самі чинять, але й хвалять тих, хто робить таке» (Рим.1:29-32). Іншими словами – такі люди легалізують гріх, вони зло називають добром.

Про таких пророк Ісая писав: «Горе тим, що зло називають добром, а добро – злом, що ставлять темноту за світло, а світло – за темряву, що

ставлять гірке за солодке, а солодке – за гірке! Горе мудрим у власних очах та розумних перед собою самим!» (Іс.5:20-21).

Повертаючись до Книги Неємії ми бачимо, що народ тоді розділився на дві групи: одною керував Неємія, а другою вчитель Закону Єздра. Жінки, діти, старші та менші йшли з піснями та піднесеними руками, прославляючи Господа та дякуючи Йому. Та мрія, яку вони виношували роками, стала дійсністю, бо потужні стіни та брама вже стояли перед їхніми очима.

Насправді вони були раді і вдячні. І ця вдячність була видимою, виявлялася перед усіма. Як ми дякуємо Богові за Його благословення для нас, навіть за ті труднощі, через які Він нас провадив, щоб чогось навчити? Чи, може, замість подяки ми постійно нарікаємо на труднощі?

З прочитаного вірша ми доходимо висновку: цей народ визнавав, що це Бог його благословив, це Він допоміг, і тепер люди хотіли дякувати Богу, прославляючи Його.

У цьому ж вірші зазначається, що вони зійшлися звідусіль, щоб відзначити освячення (в оригіналі гебрейською мовою – освятити цей мур і розпочати нову сторінку). Дивлячись на цей мур, юдеї розуміли: Бог хоче, щоб відтепер вони розпочали нове життя. Біблія відкриває нам нове життя, яке розпочинається з Христом Ісусом. «…Коли хтось у Христі – той нове створіння. Старе минуло, настало нове» (2Кор.5:17). «Бог дає нову пісню в наші вуста», - сказав Псалміст (40:3).

«Бог кликатиме нас новим ім`ям», - стверджує пророк Ісая (Іс.62:2). «Він дасть нам нового Духа» , - писав пророк Єзекіїл (Єзек.11:19). Бог дає нам все нове у Христі Ісусі!

Чи ми визнаємо Божі благословення, чи ми вдячні Йому, чи, може, досі нарікаємо? В Україні восени віруючі святкують Свято жнив, дякуючи Богу за врожай, за зібране жито, і за погоду, дощі та сонце, бо всім керує Бог і все добро приходить від Нього. В Америці третього тижня місяця жовтня вся країна святкує День Подяки, дякуючи Богові за жнива. Цей день є державним святом.

Коли ми маємо вдячне серце, ми визнаємо Божі благословення і дякуємо Йому за все. У 30-му вірші 13-го розділу книги Неємії написано: «Священики і Левити очистили себе й очистили народ, брами і мур». З цих слів розуміємо, що вдячне серце радіє спілкуванню з іншими, а віруючий досліджує власне серце. Новий початок має бути чистим.

Отож, вони очистили себе, бо глибоко відчули потребу чистоти в особистому житті. Бог знав цю потребу, і досі вони тільки « забавлялися» релігійним життям, але не мали глибокого потягу до духовної чистоти. Але тепер, стоячи на цьому мурі, усвідомлюючи Боже Провидіння в минулих часах і в теперішньому житті, вони схилилися перед Богом зі скрушеними серцями і зрозуміли потребу чистоти перед Ним.

Це було давно. А як сьогодні?

Так і ми, коли станемо перед Голгофським хрестом, дивлячись на розп`ятого Спасителя, усвідомимо, що Він вчинив заради кожного з нас, тоді

ми забажаємо обняти Його скривавлені ноги, бо цю велику жертву Він звершив з любові до вас і до мене, любі. Хрест змушує і нас замислитися над власним життям, чи воно чисте перед Богом? Бо ж ми не можемо прославляти Бога з нечистим серцем. У Книзі Буття (35-й розділ) читаємо про Якова, якому Господь повелів йти до Бетелу і там спорудити жертівника Богові. Яків усвідомив усю серйозність спілкування з Богом. І сказав Яків: «Своєму домові й усім, які були з ним: викиньте геть чужих божків (тобто ідолів), що серед вас, і очисьтеся…».

Яків зрозумів, що розпочинається новий етап його життя, і новий початок з Богом повинен бути чистим. Усіх ідолів, котрих назбирали його слуги, живучи поміж филистимлянами, він зібрав і закопав під дубом.

Мабуть, час і нам позбирати все непотрібне, що перешкоджає служінню Богу, і закопати, розпочинаючи нове життя з Богом. Вдячне серце бачить не тільки Христа, Котрий благословляє й приготовляє небо для нас, а й також нагоду жити для Христа тепер, служити Йому. Усвідомлюючи це, ми в смиренні й пониженні перед Ним просимо, щоб Він очистив наші серця, пробачив нас і наповнив Своєю любов`ю та силою Святого Духа. О, як необхідна нам особиста перевірка власного життя. Його ревізія і очищення!

Тоді й у нас поллється нова пісня хвали Господові в єдності, в спілкуванні з усіма Божими дітьми. Вже час усвідомити нам глибоку потребу єдності.

Христос, побачивши Своїх учнів, які домагалися першості, а це було перед самою Голгофою, звернувся до них: «Оце Моя заповідь, щоб любили один одного ви, як Я вас любив! Ніхто більшої любові не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх» (Ів.15:12-13).

Не використовувати своїх друзів, не маніпулювати ними, а дослівно віддати себе за своїх друзів. «Ви друзі Мої, - каже далі Ісус, - якщо чините все, що Я Вам заповідую» (Ів.15:14). «Люди пізнають, що ви учні Мої, коли ви будете любити один одного» (Ів.13:35).

Дивлячись на Христа, спілкуючись з Ним, ми не можемо не любити одне одного. Як можна казати, що ми любимо Бога, коли в своєму серці виношуємо ненависть до свого брата?

Вдячне серце бачить не тільки свою нужду перед Богом, а й потребу брата. Тоді Бог може використовувати таких, щоб задовольняти потреби інших, і таки разом ми будемо допомагати один одному, молитися один за одного, і любити один одного. Таким чином ми спільно будуватимемо духовне життя, а не судитимемо, дошукуючись неприємних сторін або вчинків один в одному. Будьмо вдячними зі співчуваючими та сповненими любові серцями. Проявляймо свою вдячність Господу і людям. Будьмо вдячними!

З усієї цієї бесіди принаймні запам`ятаймо таке: ми повинні так ставитися до інших, як Бог ставиться до нас. А Він нас прощає, і то не раз. Він довго терпить, благословляє, Бог милостивий і доброзичливий. Власне тому Ісус навчав у молитві цього принципу: Бог прощає наші провини так, як ми прощаємо нашим винуватцям. Дай нам, Господи, вдячне серце!

ВЕЛИКОДУШНІСТЬ

Великодушний – це той, який має прекрасні душевні якості, благородні почуття, велику доброзичливість. Це співчутливе ставлення до простих людей, щирі слова, зворушливе серце. Діти навчаються великодушності від своїх вчителів і художніх творів.

Біблійні приклади

Великодушність фараона
до Авраама

Фараон для Аврама добро вчинив через Сару. «І одержав він дрібну та велику худобу, і осли, і ослиці, і верблюди, і раби, і невільниці» (1М.12:16).

Великодушність Йосипа
до своїх братів

«А Йосип наказав, щоб наповнили їхні мішки збіжжям, а срібло їхнє вернули кожному до його мішка, і дали їм поживи на дорогу. І їм зроблено так.

І понесли вони хліб свій на ослах своїх, і пішли звідти.

І відкрив один мішка свого, щоб ослові своєму дати паші на нічлігу, та й побачив срібло своє, а воно ось в отворі мішка його!

І сказав він братам своїм: Повернене срібло, моє, і ось воно в мішку моїм! І завмерло їм серце, і вони затремтіли, говорячи один до одного. Що це Бог нам зробив?» (1М.42:25-28).

Великодушність синів Ізраїля
до Веніямина

«…ми не можемо дати їм жінок із наших дочок, бо Ізраїлеві сини присягли, говорячи: Проклятий, хто дає жінку Веніяминові!

І сказали вони: Ось буває рік-у-рік свято Господнє в Шіло, що на північ від Бет-Елу, на схід сонця від дороги, що провадить з Бет-Елу до Сихему, і з півдня від Левони.

І наказали вони Веніяминовим синам, говорячи: Ідіть, і будете чатувати в виноградниках.

І побачите, аж ось дочки Шіла вийдуть танцювати танці, то ви вийдете з виноградників, та й схопите собі кожен свою жінку з дочок Шіла, і підете в Веніяминів край.

І буде, коли їхні батьки або їхні брати прийдуть до вас сваритися, то ми скажемо їм: Змилуйтеся над ними, бо не взяли ми для кожного з них жінку на війні, і ви не дали їм, тому цього часу ви винні.

І зробили так Веніяминові сини, і взяли жінок за числом своїх із тих, що танцювали, що їх вони викрали. І пішли вони, і вернулися до наділу свого, і побудували міста, та й осілися в них.

І порозходилися звідти Ізраїлеві сини того часу кожен до племени свого та до роду свого, і пішли звідти кожен до спадку свого.

Того часу не було царя в Ізраїлі, - кожен робив, що здавалося правдивим в його очах!» (Суд.21:18-25).

Приклад великодушності Господа
до бездітної Анни

«І сказав їй чоловік її Елкана: Анно, чого ти плачеш і чому не їси? І чого сумне твоє серце? Чи ж я не ліпший тобі за десятьох синів?

І встала Анна по їді та по питті в Шіло, а священик Ілій сидів на стільці при бічному одвірку Господнього храму.

А вона була скорбна духом, і молилася до Господа і плакала гірко.

І склала вона обітницю, та й сказала: Господи Саваоте, якщо дійсно споглянеш на біду Твоєї невільниці, і згадаєш мене, і не забудеш Своєї невільниці, і даси Своїй невільниці нащадка чоловічої статі, то я дам його Господеві на всі дні життя його, а бритва не торкнеться його голови.

І сталося, коли вона довго молилася перед Господнім лицем, то Ілій пильнував за її устами.

А Анна – вона говорила в серці своїм: тільки губи її порушувалися, а голос її не був чутий. І вважав її Ілій за п`яну.

І сказав до неї Ілій: Аж доки ти будеш п`яною? Витверезись зі свого вина!

А Анна відповіла та й сказала: Ні, пане мій, - я жінка скорбна духом, а вина та п`янкого напою не пила я. І я вилила душу свою перед Господнім лицем.

Не вважай своєї невільниці за негідницю, бо я говорила аж доти з великої своєї скорботи та з туги своєї.

І відповів Ілій та й сказав: Іди з миром! А Бог Ізраїлів дасть тобі бажання твоє, яке ти від Нього жадала.

А вона сказала: Нехай невільниця твоя знайде милість в очах твоїх! І пішла та жінка своєю дорогою, та їла, а обличчя її не було вже сумне.

І встала вона рано-вранці, і вклонилася перед Господнім лицем. І вернулися вони, і ввійшли до свого дому до Рами. І Елкана пізнав свою жінку Анну, а Господь згадав про неї.

І сталося по році, і завагітніла Анна, та й сина породила. І назвала вона ім`я йому Самуїл, бо від Господа жадала його.

І пішов той чоловік Елкана та ввесь дім його вчинити для Господа річну жертву та обітниці свої.

А Анна не пішла, бо сказала до чоловіка свого: Аж коли буде відлучений цей хлопчик, то відведу його, і він з`явиться перед Господнім лицем, і назавжди позостанеться там!

І сказав чоловік її Елкана: Роби те, що добре в очах твоїх! Залишайся, аж поки відлучиш його, тільки нехай виконає Господь Своє слово. І залишилась та жінка, і годувала свого сина, аж поки вона відлучила його.

А коли відлучила, то повела його з собою та з трьома бичками й одною ефою муки, і бурдюком вина, і привела його до Господнього дому до Шіло. А той хлопчик, був ще малий.

І зарізали бичка, і привели того хлопчика до Ілія.

І вона сказала: О, пане мій, як жива душа твоя, мій пане, - я та жінка, що стояла з тобою отут, щоб молитися Господеві.

Я молилася за дитину цю, і Господь дав мені жадання моє, що я просила від Нього.

А тепер я віддаю його Господеві на всі дні, скільки він жаданий для Господа. І вклонилася там Господеві» (1Сам.1:8-28).

Великодушність Єлисея
до мешканців міста Єрихона

«І побачивши Єлисея знавпроти єрихонські пророчі сини, та й сказали: На Єлисеї спочив дух Іллів! І пішли вони назустріч йому, і попадали перед ним до землі.

І сказали люди того міста Єлисеєві: Ось положення цього міста хороше, як пан бачить, та вода нехороша, а земля неплідна.

А він сказав: Подайте мені нового дзбанка, і покладіть туди соли. І вони подали йому.

І він вийшов до джерела води, і кинув туди соли й сказав: Так сказав Господь: Уздоровив Я цю воду, не буде вже звідти смерти, ані неплідця!

І була вилікувана та вода, і так є аж до цього дня, за словом Єлисея, яке він говорив.

І ввійшов він звідти до Бет-Елу. А коли він ішов дорогою, то малі хлопці виходили з того міста й насміхалися з нього, і казали йому: Ходи, лисий! Ходи, лисий!

І він обернувся назад і побачив їх, та й прокляв їх Іменем Господнім.

А він пішов звідти до гори Кармел, а звідти вернувся до Самарії» (2Цар.2:15,19-25).

Господь проявляє великодушність
до царя Єзекії і зціляє його

«Тими днями смертельно захворів був Єзекія. І прийшов до нього Ісая, Амосів син, пророк, і сказав до нього: Так сказав Господь: Заряди своїм домом, бо ти вмреш, а не видужаєш.

А той відвернув обличчя своє до стіни, і помолився до Господа, говорячи:

О, Господи, згадай же, що я ходив перед лицем Твоїм правдою та цілим серцем, і робив я добре в очах Твоїх. І заплакав Єзекія ревним плачем…

І сталося, Ісая не вийшов ще з середини міста, а до нього було Господнє слово, говорячи:

Вернися, і скажи до Єзекії, володаря Мого народу: Так сказав Господь, Бог батька твого Давида: Почув Я молитву твою, побачив Я сльозу твою! Ось Я вилікую тебе, третього дня зійдеш ти до Господнього дому!

І до днів твоїх Я додам п`ятнадцять літ, і з руки асирійського царя врятую тебе та це місто, й оборону це місто ради Себе та ради раба Свого Давида.

А Ісая сказав: Візьміть грудку фіґ. І взяли й поклали на того гнояка, і він видужав…

І сказав Єзекія до Ісаї: Який знак, що Господь мене вилікує, і що я третього дня зійду до Господнього дому?

І сказав Ісая: Ось тобі знак той від Господа, що Господь зробить ту річ, про яку говорив: Чого хочеш, щоб пішла тінь уперед на десять ступенів, чи щоб вернулася на десять ступенів!

І сказав Єзекія: Легко тіні похилитися вперед на десять ступенів; ні, а нехай тінь вернеться назад на десять ступенів!

І кликнув пророк Ісая до Господа, і Він завернув тінь на ступенях, де вона спускалася на ступені Ахазові, на десять ступенів…» (2Цар.20:1-11).

Цар Артаксеркс проявляє великодушність
до Ізраїльського народу і доручая Неемії
відбудувати Єрусалим

«І сталося в місяці нісані, двадцятого року царя Артаксеркса, було раз вино перед ним. І взяв я те вино й дав цареві. І я, здавалося, не був сумний перед ним.

Та сказав мені цар: Чому обличчя твоє сумне, чи ти не хворий? Це не інше що, як тільки сум серця… І я вельми сильно злякався!

І сказав я до царя: Нехай цар живе навіки! Чому не буде сумне обличчя моє, коли місто дому гробів батьків моїх поруйноване, а брами його попалені огнем!...

І сказав мені цар: Чого ж ти просиш? І я помолився до Небесного Бога, і сказав цареві: Якщо це цареві вгодне, і якщо раб твій уподобаний перед обличчям твоїм, то пошли мене до Юдеї, до міста гробів батьків моїх, і я відбудую його!

І сказав мені цар (а цариця сиділа при ньому): Скільки часу буде дорога твоя, і коли ти повернешся? І сподобалось це цареві, і він послав мене, а я призначив йому час.

І сказав я цареві: Якщо це цареві вгодне, нехай дадуть мені листи до намісників Заріччя, щоб провадили мене, аж поки не прийдуть до Юдеї, і листа до Асафа, дозорця царевого лісу, щоб дав мені дерева на брусся для замкових брам, що належать до Божого дому, і для міського муру, і для дому, що до нього ввійду. І дав мені цар в міру того, як добра була Божа рука надо мною.

І прибув я до намісників Заріччя, і дав їм цареві листи. А цар послав зо мною зверхників війська та верхівців..

І почув про це хоронянин Санваллат та раб аммонітянин Товія, і було їм прикро, дуже прикро, що прийшов чоловік клопотатися про добро для Ізраїлевих синів.

І прийшов я до Єрусалиму, і був там три дні.

І встав я вночі, я та трохи людей зо мною, і не розповів я нікому, що Бог мій дав до мого серця зробити для Єрусалиму. А худоби було зо мною, окрім тієї худоби, що я нею їздив.

І вийшов я Долинною брамою вночі, і пішов до джерела Таннін, і до брами Смітникової. І я докладно оглянув мури Єрусалиму, що були поруйновані, а брами його були попалені огнем.

І перейшов я до Джерельної брами та до царського стану, та там не було місця для переходу худоби, що була підо мною.

І йшов я долиною вночі, і докладно оглядав мура. Потім я вернувся, і ввійшов Долинною брамою, і вернувся.

А заступники не знали, куди я пішов та що я роблю, а юдеям, і священикам, і шляхті, і заступникам, і решті тих, що робили працю, я доти нічого не розповідав.

І сказав я до них: Ви бачите біду, що ми в ній, що Єрусалим зруйнований, а брами його попалені огнем. Ідіть, і збудуйте мура Єрусалиму, і вже не будемо ми ганьбою!...

І розповів я їм про руку Бога мого, що вона добра до мене, а також слова царя, які сказав він мені. І сказали вони: Станемо й збудуємо! І зміцнили вони руки свої на добре діло» (Неем.2:1-18).

Великодушність Господа
до Божого народу

«Звеселиться пустиня та пуща, і радітиме степ, і зацвіте, мов троянда, - розцвітаючи, буде цвісти та радіти, буде втіха також та співання, бо дана йому буде слава Лівану, пишнота Кармелу й Сарону, вони бачитимуть славу Господа, велич нашого Бога!

Зміцніть руки охлялі, і підкріпіть спотикливі коліна!

Скажіть тим, що вони боязливого серця: Будьте міцні, не лякайтесь! Ось ваш Бог, помста прийде, як Божа відплата, Він прийде й спасе вас!

Тоді-то розплющаться очі сліпим і відчиняться вуха глухим.

Тоді буде скакати кривий, немов олень, і буде співати безмовний язик, бо води в пустині заб`ють джерелом, і потоки в степу!

І місце сухе стане ставом, а спрагнений край – збірником вод джерельних; леговище шакалів, в якім спочивали, стане місцем тростини й папірусу.

І буде там бита дорога та путь, і будуть її називати: дорога свята, - не ходитиме нею нечистий, і вона буде належати народові його: не заблудить також нерозумний, як буде тією дорогою йти.

Не буде там лева, і дика звірина не піде на неї, не знайдеться там, а будуть ходити лише викуплені.

І Господні викупленці вернуться та до Сіону зі співом увійдуть, і радість довічна на їхній голові! Веселість та радість осягнуть вони, а журба та зітхання втечуть!» (Іс.35:1-10).

Великодушність Господа
до царя Кіра

« Так говорить Господь до Свого помазанця Кіра: Я міцно тримаю тебе за правицю, щоб перед обличчям твоїм повалити народи, і з стегон царів розв`яжу пояси, щоб відчинити двері перед тобою, а брами не будуть замкнені.

Я перед тобою піду й поверівнюю висунене, двері мідні зламаю і порозбиваю залізні засуви.

І дам тобі скарби, що в темряві, та багатства заховані, щоб пізнав ти, що Я – то Господь, Який кличе тебе за ймення твоїм, Бог Ізраїлів, ради раба Мого Якова й ради вибрання Мого Ізраїля, і кличу тебе твоїм іменням, тебе називаю, хоч ти не знаєш Мене.

Я Господь, і нема вже нікого, нема іншого Бога, крім Мене, щоб дізналися зі сходу сонця й з заходу, що крім Мене немає нічого; Я Господь, і немає вже нікого, Я, що світло формую та темність творю, Я – Господь. Який робить це все!

Спустіть росу згори, небеса, а із хмар хай спливе справедливість! Хай земля відкривається, і хай породить спасіння та правду, хай разом ростуть! Я, Господь, це вчинив!

Горе тому, хто з Творцем своїм свариться, черепок із земних черепків! Чи глина повість гончареві своєму: Що робиш? А діло його: Ти без рук!

Горе тому, хто патякає батькові: Пощо ти плодиш? А жінці: Пощо ти родиш?

Так говорить Господь, Святий Ізраїлів, і Той, Хто його вформував: Питайте Мене про майбутнє, а долю синів Моїх й чин Моїх рук позоставте Мені!

Я землю вчинив і створив людину на ній, небеса Я руками Своїми простяг і про їхні зорі звелів.

Я збудив його в правді, і зрівняю йому всі дороги. Він місто Моє побудує і відпустить вигнанців Моїх не за викуп і не за дарунка, говорить Господь Саваот.

Так говорить Господь: Праця Єгипту й торгівля Етіопії та високі севаїтяни перейдуть до тебе та будуть твої. Підуть вони за тобою, у кайданах перейдуть, і будуть вклонятись тобі та благати тебе: Тільки в тебе є Бог, і нема більш, нема іншого Бога!

Справді Ти Бог таємничий, Бог Ізраїлів, Спаситель!

Всі вони засоромляться й зніяковіють, майстри ідолів підуть у соромі разом, Ізраїль вже буде спасений від Господа вічним спасінням: не будете ви засоромлені ані знеславлені аж на вічні віки!

Бо так промовляє Господь, Творець неба. Він той Бог, що землю вформував та її вчинив, і міцно поставив її; не як порожнечу її створив, - на проживання на ній Він її вформував. Я - Господь, і нема більше іншого Бога!

Я не говорив в укритті, на темному місці землі. Я не говорив до насіння Якова: Шукаєте дармо Мене! Я – Господь, - говорю справедливість, завіщаю правдиве!

Зберіться й прийдіть, наблизьтеся разом, урятовані всі із поганів! Не знає нічого, хто дерево носить, болвана свого, та що молиться богові, який не поможе.

Розкажіть та наблизьте, і хай разом нарадяться: Хто розповів це віддавна, із давніх часів це звістив? Чи ж не Я, ваш Господь? Бо ж немає вже Бога, крім Мене, окрім Мене нема Бога праведного та Спасителя!

Зверніться до Мене й спасетесь, всі кінці землі, бо Я – Бог, і нема більше іншого Бога!

Я Собою Самим присягав, справедливість із уст Моїх вийшла, те слово, яке не повернеться: усяке коліно вклонятися буде Мені, усякий язик присягне й Мені скаже: Тільки в Господі правда та сила! Прийдуть до Нього та засоромляться всі, що на Нього запалюються.

Через Господа усправедливляться, і буде прославлене всяке насіння Ізраїля!» (Іс.45:1-25).

ВЗАЄМОДОПОМОГА

Взаємодопомога – допомога, що надається один одному, взаємно. У сім`ї діти спостерігають за тим, як старші допомагають меншим. У школі в дітей виховується почуття колективізму і взаємодопомоги.

Біблійні приклади

Аврам допомагає Лотові

«І взяли вони Лота, сина брата Аврамового, бо пробував у Содомі, і добро його та й пішли.

І прийшов був недобиток, та й розповів єврею Аврамові, а він жив між дубами амореянина Мамре, брата Ешколового й брата Анерового, Аврамових спільників.

І почув Аврам, що небіж його взятий у неволю, та й узброїв своїх вправних слуг, що в домі його народились, три сотні й вісімнадцять, і погнався до Дану.

І він поділився на гурти вночі, він та раби його, і розбив їх, і гнався за ними аж до Хови, що ліворуч Дамаску.

І вернув він усе добро, а також Лота, небожа свого, і добро його повернув, а також жінок та людей» (1М.14:12-16).

Ісус в розмові з Никодимом допомагає йому зрозуміти, як побачити Боже Царство

« Був один чоловік із фарисеїв, Никодим на ім`я, начальник юдейський.

Він до Нього прийшов уночі, та й промовив Йому: Учителю, знаємо ми, що прийшов Ти від Бога, як Учитель, бо не може ніхто таких чуд учинити, які чиниш Ти, коли Бог із ним не буде.

Ісус відповів і до нього сказав: Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли хто не народиться згори, то не може побачити Божого Царства.

Никодим Йому каже: Як може людина родитися, бувши старою? Хіба може вона ввійти до утроби своєї матері знову й родитись?

Ісус відповів: Поправді, поправді кажу Я тобі: Коли хто не родиться з води й Духа, той не може ввійти в Царство Боже.

Що вродилося з тіла – тіло, що уродилося з Духа – є дух.

Не дивуйся тому, що сказав Я тобі: Вам необхідно родитись з гори.

Дух дихає, де хоче, і його голос ти чуєш, та не відаєш, звідкіля він приходить, і куди він іде. Так буває і з кожним, хто від Духа народжений.

Відповів Никодим і до Нього сказав: Як це статися може?

Ісус відповів і до нього сказав: Ти – учитель ізраїльський, - то чи ж цього не знаєш?

Поправді, поправді кажу Я тобі: Ми говоримо те, що ми знаємо, а свідчимо про те, що ми бачили, але свідчення нашого ви не приймаєте. Коли Я говорив вам про земне, та не вірите ви, то як же повірите, коли Я говоритиму вам про небесне?

І не сходив на небо ніхто, тільки Той, Хто з неба зійшов, - Людський Син, що на небі.

І, як Мойсей підніс змія в пустині, так мусить піднесений бути й Син Людський, щоб кожен, хто вірує в Нього, мав вічне життя.

Так-бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне.

Бо Бог не послав Свого Сина на світ, щоб Він світ засудив, але щоб через Нього світ спасся.

Хто вірує в Нього, не буде засуджений; хто ж не вірує, той вже засуджений, що не повірив в Ім`я Однородженого Сина Божого.

Суд же такий, що світло прибуло, люди ж темряву більш полюбили, як світло, - лихі-бо були їхні вчинки!

Бо кожен, хто робить лихе, ненавидить світло, щоб не зганено вчинків його.

А хто робить за правдою, той до світла йде, щоб діла його виявились, бо зроблені в Бозі вони» (Ів.3:1-21).

Апостол Павло і Сила допомагають
в Филипах в`язничному сторожеві спастися

«Тож відпливши з Троади, прибули ми навпрост у Самотрокію, а другого дня до Неаполя, звідтіля ж у Филипи, що є перше місто-осада в тій частині Македонії. І пробули ми в цім місті днів кілька.

Дня ж суботнього вийшли ми з міста над річку, де, за звичаєм, було місце молитви, і, посідавши, розмовляли з жінками, що посходились.

Прислухалася й жінка одна, що звалася Лідія, купчиха кармазином з міста Тіятір, що Бога вона шанувала. Господь же їй серце відкрив, щоб уважати на те, що Павло говорив.

А коли охристилась вона й її дім, то благала нас, кажучи: Якщо ви признали, що вірна я Господеві, то прийдіть до господи моєї і живіть. І змусила нас.

І сталось, як ми йшли на молитву, то нас перестріла служниця одна, що мала віщунського духа, яка ворожбитством давала великий прибуток панам своїм.

Вона йшла слідком за Павлом та за нами, і кричала, говорячи: Оці люди – це раби Всевишнього Бога, що вам провіщають дорогу спасіння!

І багато днів вона це робила. І обурився Павло, і, обернувшись, промовив до духа: У Ім`я Ісуса Христа велю я тобі – вийди з неї! І того часу той вийшов.

А пани її, бачивши, що пропала надія на їхній прибуток, схопили Павла й Силу, і потягли їх на ринок до старших.

Коли ж їх привели до начальників, то сказали: Ці люди, юдеї, наше місто бунтують, і навчають звичаїв, яких нам, римлянам, не годиться приймати, ані виконувати.

І натовп піднявся за них. А начальники здерли одежу із них, та звеліли різками сікти.

І, завдавши багато їм ран, посадили в в`язницю, наказавши в`язничному дозорцеві, щоб їх пильно стеріг.

Одержавши такого наказа, той їх повкидав до внутрішньої в`язниці, а їхні ноги забив у колоди.

А північної пори Павло й Сила молилися, і Богові співали, а ув`язнені слухали їх.

І ось нагло повстало велике трясіння землі, аж основи в`язничні були захиталися! І повідчинялися зараз усі двері, а кайдани з усіх поспадали…

Як прокинувся ж сторож в`язничний, і побачив відчинені двері в`язниці, то витяг меча та й хотів себе вбити, мавши думку, що повтікали ув`язнені.

А Павло скрикнув голосом гучним, говорячи: Не чини собі жодного зла, бо всі ми ось тут!

Зажадавши ж той світла, ускочив, і тремтячий припав до Павла та до Сили.

І вивів їх звідти й спитав: Добродії! Що треба робити мені, щоб спастися?

А вони відказали: Віруй в Господа Ісуса, і будеш спасений ти сам та твій дім.

І Слово Господнє звіщали йому та й усім, хто був у домі його. І сторож забрав їх того ж часу вночі, їхні рани обмив, і охристився негайно він сам та його всі домашні.

І він їх запровадив до дому свого, і поживу поставив, і радів із усім домом своїм, що ввірував у Бога.

А коли настав день, то прислали начальники слуг поліційних, наказуючи: Відпустити тих людей!

І сказав той в`язничий дозорець слова ці Павлові: що прислали начальники, щоб вас відпустити. Отож, вийдіть тепер та й з миром ідіть!

А Павло відказав їм: Нас, римлян, незасуджених, різками сікли прилюдно, і до в`язниці всадили, а тепер нас таємно виводять? Але ні! Хай вони самі прийдуть та й виведуть нас!

Ці ж слова поліційні слуги донесли начальникам. А ті налякались, почувши, що римляни вони.

І прийшли, та їх перепросили, а вивівши, благали, щоб із міста пішли.

І, вийшовши з в`язниці. прибули вони до Лідії, а з братами побачившись, потішили їх та й пішли» (Дії.16:11-40).

Апостол Павло проповідує галатам
любов`ю і взаємодопомогою служіть один одному

«Христос для волі нас визволив. Тож стійте в ній та не піддавайтеся знову в ярмо рабства!

Ось я, Павло, кажу вам, що коли ви обрізуєтесь, то нема вам тоді жадної користі від Христа.

І свідкую я знову всякому чоловікові, який обрізується, що повинен він виконати ввесь Закон.

Ви, що Законом виправдуєтесь, полишилися без Христа, відпали від благодаті!

Бо ми в дусі віри чекаємо надії праведности.

Бо сили не має в Христі Ісусі ані обрізання, ані необрізання, але віра, що чинна любов`ю.

Бігли ви добре. Хто заборонив вам коритися правді?

Таке переконання не від Того, Хто вас покликав.

Трохи розчини квасить усе тісто!

Я в Господі маю надію на вас, що нічого іншого думати не будете ви. А хто вас неспокоїть, осуджений буде, хоч би він хто був!

Чого ж, браття, мене ще переслідують, коли я обрізання ще проповідую? Тоді спокуса хреста в ніщо обертається!

О, коли б були навіть відсічені ті, хто підбурює вас!

Бо ви, браття, на волю покликані, але щоб ваша воля не стала приводом догоджати тілу, а любов`ю служити один одному!

Бо ввесь Закон в однім слові міститься: Люби свого ближнього, як самого себе!

Коли ж ви гризете та їсте один одного, то глядіть, щоб не знищили ви один одного!

І кажу: ходіть за духом і не вчините пожадливости тіла, бо тіло бажає противного духові, а дух противного тілу, і супротивні вони один одному, щоб ви чинили не те, чого хочете.

Коли ж дух вас провадить, то ви не під Законом.

Учинки тіла явні, то є: перелюб, нечисть, розпуста, ідолослужіння, чари, ворожнечі, сварка, заздрість, гнів, суперечки, незгоди, єресі, завидки, п`янство, гулянки й подібне до цього. Я про це попереджаю вас, як і попереджав був, що хто чинить таке, не вспадкують вони Царства Божого!

А плід духа: любов, радість, мир, довготерпіння, добрість, милосердя, віра, лагідність, здержливість: Закону нема на таких!

А ті, що Христові Ісусові, розп`яли вони тіло з пожадливостями та з похотями.

Коли духом живемо, то й духом ходімо!

Не будьмо чванливі, не дражнімо один одного, не завидуймо один одному!

Всім робімо добро!

Браття, як людина й упаде в який прогріх, то ви, духовні, вправляйте такого духом лагідности, сам себе доглядаючи, щоб не спокусився й ти!

Носіть тягарі один одного, і так виконаєте закона Христового.

Коли-бо хто думає, що він щось, бувши ніщо, сам себе той обманює.

Нехай кожен досліджує діло своє, і тоді матиме тільки в собі похвалу, а не в іншому!

Бо кожен нестиме свій власний тягар!

А хто слова навчається, нехай ділиться всяким добром із навчаючим.

Не обманюйтеся, Бог осміяний бути не може. Бо що тільки людина посіє, те саме й пожне!

Бо хто сіє для власного тіла свого, той від тіла тління пожне. А хто сіє для духа, той від духа пожне життя вічне.

А роблячи добре, не знуджуймося, бо часу свого пожнемо, коли не ослабнемо.

Тож тому, поки маємо час, усім робімо добро, а найбільш одновірним!» (Гал.5:1-26;6:1-10).

ВИМОГЛИВІСТЬ

Вимогливий ставить перед ким-небудь великі вимоги, домагається ретельного виконання, здійснення своєї мрії, і т.ін.

Батьки повинні добре усвідомлювати, що значить бути вимогливим і справедливим до дитини, але не суворим, бо суворість робить батьків чужими для гарячої душі дитини.

Вимогливий має великі потреби, запити, не задовольняється будь-чим.

Біблійні приклади

Вимога Господа дотримуватись
заповіту Його

« Ізраїльські сини ввійшли до Сінайської пустині, та й отаборилися в пустині. І отаборився там Ізраїль навпроти гори.

А Мойсей увійшов до Бога. І кликнув до нього Господь із гори, говорячи: Скажеш отак дому Якова, і звістиш синам Ізраїля:

Ви бачили, що я зробив був Єгиптові, і носив вас на крилах орлиних, і привів вас до Себе.

А тепер, коли справді послухаєте Мого голосу, і будете дотримувати заповіту Мого, то станете Мені власністю більше всіх народів, бо вся земля – то Моя!

А ви станете Мені царством священиків та народом святим. Оце ті речі, що про них будеш казати Ізраїлевим синам.

І прибув Мойсей, і покликав старших народніх, та й виложив перед ними всі ті слова, що Господь наказав був йому.

І відповів увесь народ разом, та й сказав: Усе, що Господь говорив, зробимо! А Мойсей доніс слова народу до Господа.

І промовив Господь до Мойсея: Ось Я до тебе прийду в густій хмарі, щоб чув народ, коли, я говоритиму з тобою, і щоб повірив і тобі навіки! І переповів Мойсей слова народу до Господа.

І промовив Господь до Мойсея: Іди до людей, і освяти їх сьогодні та завтра, і нехай вони виперуть одіж свою.

І нехай вони будуть готові на третій день, бо третього дня зійде Господь на гору Сінай на очах усього народу.

І обведеш границею народ довкола, говорячи: Стережіться ходити на гору й доторкуватися до краю її. Кожен хто доторкнеться до гори, буде конче забитий!

Нехай не доторкнеться до неї рука, бо буде конче вкаменований, або буде справді застрілений, чи то худобина, чи то людина, - не буде жити вона. Як сурма засурмить протяжливо, вони вийдуть на гору.

І зійшов Мойсей з гори до народу, і освятив народ, а вони випрали одежу свою.

І він сказав до народу: Будьте готові на третій день.

І сталося третього дня, коли ранок настав, і знялися громи та блискавки, і густа хмара над горою та сильний голос сурми! І затремтів увесь народ, що був у таборі…

І вивів Мойсей народ із табору назустріч Богові, і вони стали під горою.

А гора Сінай – уся вона димувала через те, що Господь зійшов на неї в огні! І піднявся дим її, немов дим вапнярки, і сильно затремтіла вся гора…

І розлігся голос сурми, і він сильно все могутнів: Мойсей говорить, а Бог відповідає йому голосно…

І зійшов Господь на гору Сінай , на верхів`я гори. І покликав Господь Мойсея на верхів`я гори. І вийшов Мойсей.

І промовив Господь до Мойсея: Зійди, остережи народ, щоб не рвався до Господа, щоб побачити, бо багато з нього загине.

А також священики, що будуть підходити до Господа, нехай перше освятяться, щоб Господь їх не повбивав.

І сказав Мойсей до Господа: Не зможе народ вийти на гору Сінай, бо ти засвідчив між нами, говорячи: Обведи границею цю гору, і освяти її.

І промовив, до нього Господь: Іди, зійди, а потім вийди ти й Аарон з тобою, а священики і народ нехай не рвуться до Господа, щоб Я не повбивав їх.

І зійшов Мойсей до народу і сказав їм…» (2М.19:2-25).

Далі вимагав Господь, щоб не робили богів з срібла і золота. Щоб Мойсей зробив жертовник і приносив Богу цілопалине.

Вимога Господа до Аарона,
його синів та Левитів

«І сказав Господь до Аарона: Ти й сини твої та дім батька твого з тобою понесете на собі гріх щодо святині; і ти, і сини твої з тобою понесете на собі гріх щодо вашого священства.

А також ти наблизиш до себе братів своїх, плем`я Левіїне, плем`я батька свого, і вони злучаться з тобою, і будуть прислужувати тобі, а ти й сини твої з тобою будете перед скинією свідоцтва.

І будуть вони виконувати твою сторожу всієї скинії, тільки до речей святині та до жертівника не приступлять, щоб не повмирати як вони, так і ви.

І злучаться вони з тобою, і будуть виконувати сторожу скинії заповіту, для всякої служби в скинії, а чужий не приступить до вас.

І будете ви виконувати сторожу святині та сторожу жертівника, щоб не було вже гніву на Ізраїлевих синів.

А Я оце взяв ваших братів Левитів з-посеред Ізраїлевих синів для вас, як дар вони дані Господеві, щоб виконувати службу скинії заповіту.

А ти та сини твої з тобою будете допильновувати ваше священство для всякої речі жертівника та для того, що поза завісою, і будете робити. Як священство вам, а чужий, хто приступить, буде забитий.

І Господь промовляв до Аарона: Я оце доручив тобі пильнувати за приношеннями Моїми. Від усього посвяченого синами Ізраїлевими Я дав частку тобі та для синів твоїх на вічну постанову.

Оце буде тобі з найсвятіших жертов, без огню: кожна їхня хлібна жертва, і кожна їхня жертва за гріх, і кожна їхня жертва за провину, що звернуть Мені як найсвятіше, - тобі це та для твоїх синів!

На найсвятішому місці будеш ти їсти оце. Кожен чоловічої статі буде їсти, - це буде святість для тебе.

А це тобі приношення їхнього дару всіх колихань Ізраїлевих синів, - Я дав їх тобі, і синам твоїм та дочкам твоїм з тобою на вічну постанову, - кожен чистий у домі буде це їсти.

Усе найкраще зі свіжої оливи, і все найкраще з молодого вина та збіжжя, їхні первоплоди, що вони дадуть Господеві, - Я віддав їх тобі.

Первоплоди усього, що в їхньому Краю, що вони принесуть Господеві, будуть для тебе, - кожен чистий у твоїм домі буде те їсти.

Усе закляте між Ізраїлем буде тобі.

Усе, що розкриває утробу кожного тіла, що принесуть Господеві з-поміж людей та з-поміж скотини, буде для тебе. Тільки конче викупиш перворідного людини, і перворідне з нечистої худоби викупиш.

А викуп його: від місячного віку викупиш за твоєю оцінкою, п`ять шекелів срібла на міру шекелем святині, двадцять гер він.

Тільки перворідного з волів, або перворідного з овечок , або перворідного з кіз не викупиш, - вони святість: їхньою кров`ю окропиш жертівника, а їхній лій спалиш, як огняну жертву на любі пахощі для Господа.

А їхнє м`ясо буде для тебе, як грудина колихання, і як стегно правиці буде для тебе.

Усі святощі приношення, що Ізраїлеві сини принесуть для Господа, Я віддав тобі, і синам твоїм та дочкам твоїм із тобою, вічною постановою. Це міцний заповіт, він вічний перед Господнім лицем, для тебе та для насіння твого з тобою

І сказав Господь до Аарона: У їхньому Краю ти не будеш мати власности, і не буде тобі частки між ними, - Я частка твоя та власність твоя поміж Ізраїлевими синами!

А Левієвим синам Я дав ось кожну десятину в Ізраїлі на спадщину, взамін за їхню службу, бо вони виконують службу скинії заповіту.

І Ізраїлеві сини не приступлять уже до скинії заповіту, щоб не понести гріха, і не вмерти.

І буде Левит сам виконувати службу скинії заповіту, і сам понесе вину свою. Це вічна постанова для ваших поколінь, а між Ізраїлевими синами не будуть дідичити вони спадщину, бо десятину Ізраїлевих синів, що вони принесуть як приношення для Господа. Я дав Левитам за спадщину. Тому Я сказав до них: Між Ізраїлевими синами не будуть вони дідичити спадщину.

І Господь промовляв до Мойсея, говорячи: А до Левитів будеш ти промовляти та й скажеш їм: Коли візьмете від Ізраїлевих синів ту десятину, що Я дав вам від них на вашу спадщину, то ви принесете з неї Господнє приношення, десятину з десятини.

І буде пораховане ваше приношення як збіжжя з току, і як повня з кадки чавила.

Так принесете й ви Господнє приношення зо всіх ваших десятин, що візьмете від Ізраїлевих синів, і дасте з того Господнє приношення священикові Ааронові.

Зо всіх ваших дарів прнесе кожен Господнє приношення, зо всього найкращого посвячення з нього.

І скажи їм: коли ви будете приносити найкраще з нього, то це порахується Левитам, як урожай току, як урожай кадки чавила.

І будете їсти це на кожному місці ви та дім ваш, бо це нагорода для вас взамін за вашу службу скинії заповіту.

І ви не понесете через це гріха, коли будете приносити найкраще з нього, а святощів Ізраїлевих синів не збезчестите, і не повмираєте» (4М.18:1-32).

Господь вимагає від Давида, через пророка Натана,
щоб Давид побудував дім для Господнього ковчега

«…і сталося, коли цар осів у своєму домі, а Господь дав йому відпочинути від усіх ворогів його навколо, то цар сказав до пророка Натана: Подивися, - я сиджу в кедровомі домі, а Божий ковчег знаходиться під завісою!

І сказав Натан до царя: Усе, що в серці твоїм, іди й зроби, бо Господь з тобою.

І сталося тієї ночі, і було Господнє слово до Натана, кажучи.

Іди й скажеш до раба Мого, до Давида: Так сказав Господь: Чи ти збудуєш Мені дім на Моє пробування?

Бо Я не пробував у домі від дня виведення Мого Ізраїлевих синів з Єгипту й аж до цього дня, але ходив у наметі та в шатрі.

Скрізь, де ходив Я поміж Ізраїлевими синами, чи промовляв Я хоч слово з яким із Ізраїлевих племен, якому наказав Я пасти народа Мого, Ізраїля, говорячи: Чому не збудували ви Мені кедрового дому?

А тепер так скажеш Моєму рабові Давидові: Так сказав Господь Саваот: Я взяв тебе з пасовиська, як ходив ти за отарою, щоб ти став володарем над народом Моїм, над Ізраїлем.

І був Я з тобою в усьому, де ти ходив, і вигубив Я всіх ворогів твоїх з-перед тебе, і зробив тобі велике ім`я, як ім`я великих на землі.

І встановив Я місце для народу Мого, для Ізраїля, і він пробуватиме на своєму місці, і не буде вже непокоєний, і кривдники не будуть більше гнобити його, як перед тим.

А від того дня, як Я настановив суддів над народом Моїм, Ізраїлем, то Я дав тобі мир від усіх ворогів твоїх. І Господь об`являє тобі, що Господь побудує тобі дім.

Коли виповняться твої дні, і ти ляжеш із своїми батьками, то Я поставлю по тобі насіння твоє, що вийде з утроби твоєї, і зміцню його царство.

Він збудує дім для Йменння Мого, а Я зміцню престола його царства навіки.

Я буду йому за Батька, а він буде Мені за сина. Коли він скривить дорогу свою, то Я покараю його людською палицею та поразами людських синів.

Та милість Моя не відхилиться від нього, як відхилив Я її від Саула, якого Я відкинув перед Тобою.

І буде певним твій дім та царство твоє аж навіки перед тобою. Престол твій буде міцно стояти аж навіки!

Як усі ці слова, як усе це видіння, так говорив Натан до Давида» (2Сам.7:1-17).

Мойсей вимагає від синів Ізраїлевих
виконувати постанови й закони Божі

«І скликав Мойсей усього Ізраїля, та й сказав до нього: Слухай, Ізраїлю, постанови й закони, які я говорю сьогодні в ваші уші, і навчіться їх, і будете пильнувати виконувати їх.

Господь, Бог наш, склав з нами заповіта на Хориві.

Не з батьками нашими склав Господь заповіта того, але з нами самими, що ми тут сьогодні всі живі.

Обличчя в обличчя говорив Господь із вами на горі з середини огню.

Я того часу стояв між Господом та між вами, щоб передавати вам Господні слова, бо ви боялися огню, і ви не зійшли на гору, коли він говорив:

Я Господь, Бог твій, що вивів тебе з єгипетського краю, з дому рабства.

Хай не буде тобі інших богів при Мені!

Не роби собі різьби й усякої подоби з того, що на небі вгорі, і що на землі долі, і що в воді під землею.

Не вклоняйся їм, і не служи їм, бо Я – Господь, Бог твій, Бог заздрісний, що карає провину батьків на синах, на третіх і на четвертих поколіннях тих, що ненавидять Мене, і що чинить милість тисячам поколінь тих, хто любить Мене, і хто виконує Мої заповіді.

Не присягай Іменем Господа, Бога твого, недаремно, бо не помилує Господь того, хто присягає Його Ім`ям надаремно.

Пильнуй дня суботнього, щоб святити його, як наказав тобі Господь, Бог твій.

Шість день працюй, і роби всю працю свою, а день сьомий – субота для Господа. Бога твого; не роби жодної праці ти й син твій та дочка твоя, і раб твій та невільниця твоя, і віл твій, і осел твій, і всяка худоба твоя, і приходько твій, що в брамах твоїх, щоб відпочив раб твій і невільниця твоя, як і ти.

І будеш пам`ятати, що був ти рабом в єгипетському краї, і вивів тебе Господь, Бог твій, звідти сильною рукою та витягненим раменом, тому наказав тобі Господь, Бог твій, святкувати суботній день.

Шануй свого батька та матір свою, як наказав був тобі Господь, Бог твій, щоб довгі були твої дні, і щоб було тобі добре на землі, яку Господь, Бог твій, дає тобі.

Не вбивай!

Не чини перелюбу!

Не кради!

Не свідчи неправдиво проти ближнього свого!

І не бажай жони ближнього свого, і не бажай дому ближнього свого, ані поля його, ані раба його, ані невільниці його, ані вола його, ані осла його, ані всього, що є ближнього твого!

Слова ці Господь промовляв до всього вашого зібрання, на горі з середини огню, хмари та мряки, сильним голосом. І більш не говорив, і написав їх на двох камінних таблицях, і дав їх мені.

І сталося, коли ви слухали той голос з-посеред темряви, а гора горіла огнем, то прийшли до мене всі голови ваших племен та ваші старші, та й сказали: Тож Господь, Бог наш, показав нам славу Свою та велич Свою, і голос Його чули ми з середини огню. Цього дня ми бачили, що говорить Бог з людиною, і вона жива» (5М.5:1-24).

Вимогливість Господа до священиків,
які будуть служити в Господньому домі

«…і сказав Єзикиїлю, Господь: Сину людський, зверни своє серце, і побач своїми очими, а своїми вухами послухай усе, що Я говоритиму з тобою щодо всіх постанов Господнього дому, і щодо всяких законів його, і звернеш своє серце до входу того храму в усіх виходах святині.

І скажеш до ворохобників, до Ізраїлевого дому: Так говорить Господь Бог: Досить вам усіх ваших гидот, Ізраїлів доме, що ви вводили чужинців, необрізаносердих та необрізанотілих, щоб були в Моїй святині, щоб зневажити його, Мій храм, коли приносили Мій хліб, лій та кров, і, крім усіх ваших гидот, зламали Мого заповіта.

І ви не несли сторожі святощів Моїх, але поставили їх собі за сторожів Моєї варти в Моїй святині.

Так говорить Господь Бог: Кожен чужинець, необрізаносердий та необрізанотілий не ввійде до Моєї святині; це і про всякого чужинця, що живе серед Ізраїлевих синів.

І навіть Левити, що були віддалилися від Мене, коли блукав Ізраїль, що були зблудили від Мене за своїми божками, і вони понесуть кару за свою вину, - і будуть вони в святині Моїй служити сторожами при брамах храму, і

обслуговувати храм, вони будуть приносити цілопалення й жертву народові, і вони будуть ставати перед ними, щоб служити їм.

За те, що вони служили їм перед їхніми бовванами, і стали для Ізраїлевого дому за спотикання на провину, тому підняв Я Свою руку на них, - говорить Господь Бог, - і вони понесуть провину свою!

І вони не підійдуть до Мене, щоб бути священиками Мені, і щоб підходити до всіх святощів Моїх, до Святого Святих, і будуть носити ганьбу свою та гидоти свої, які наробили…

І дам Я їх сторожам варти храму щодо всієї його праці, і щодо всього, що робиться в ньому.

А священики-Левити, Садокові сини, що несли сторожу Моєї святині, коли Ізраїлеві сини зблудили були від Мене, вони наблизяться до Мене на службу Мені, і будуть стояти перед Моїм лицем, щоб приносити Мені лій та кров, говорить Господь Бог.

Вони ввійдуть до Моєї святині, і вони наблизяться до Мого столу на службу Мені, і будуть нести Мої сторожі.

І станеться, коли вони входитимуть до брами внутрішнього подвір`я, то зодягатимуть льняну одіж, і не ввійде на них вовна, коли вони служитимуть у брамах внутрішнього подвір`я та назовні.

Льняні завої будуть на їхній голові, а льняна спідня одежа буде на їхніх стегнах; не будуть оперізуватися тим, що викликає піт.

А коли вони будуть виходити до зовнішнього подвір`я, до народу, здійматимуть шати свої, в яких служили, і поскладають їх у священних кімнатах, і зодягнуть іншу одежу, щоб своїми священними шатами не торкатися народу.

А голови своєї вони не будуть голити, і волосся не запустять, - конче будуть стригти волосся своє.

І вина не будуть пити кожен із священиків, коли мають входити до внутрішнього подвір`я.

А вдів та розвідок не братимуть собі за жінок, а братимуть тільки дівчат із насіння Ізраїлевого дому, та вдову, що буде вдовою по священикові.

А народ Мій будуть вони навчати розрізняти між святим та звичайним, і зроблять їх знаючими різницю між нечистим та чистим.

А в суперечці вони стануть, щоб судити, - правосуддям Моїм розсудять її, і будуть, стерегти Закони Мої, і устави Мої при всіх святах Моїх, і суботи Мої будуть святими!

І до мертвої людини не підійдуть, щоб не занечистити себе, а тільки ради батька й матері, і ради сина, і дочки, і ради брата й сестри, що не належала чоловікові, занечистяться.

А по його очищенні прирахують йому ще сім день.

А того дня, коли він входить до святині, до внутрішнього подвір`я, щоб служити в святині, він принесе свою жертву за гріх, говорить Господь Бог.

І оце буде їм за спадщину: Я їхня спадщина, а володіння не дасте їм в Ізраїлі, - Я їхнє володіння!

Жертву хлібну, і жертву за гріх, і жертву за провину, - оце будуть вони їсти, і все закляте в Ізраїлі буде їхнє.

І перше з усяких первонароджених зо всього, всякі приношення всього зо всіх ваших приношень буде священикам, і початок ваших діж дасте священикові, щоб він поклав благословення на вашому домі. Усякого падла та пошматованого з птаства та скотини священики не будуть їсти» (Єз.44:5-31).

ВИТРИМКА

Витримка – уміння володіти собою за будь-яких обставин. Зберігати свої властивості, попередній стан, незважаючи на дію великого тиску, удару, стрімкого руху чого-небудь і т. ін.

Стійко зносити велике фізичне або моральне напруження, біль, несприятливі умови. Намагатись відбивати наступ, вистоювати в битві; у бою не відступати.

Потрібно виявляти витримку терплячи в почуттях, вчинках, діях.

Риса *витримки* формується в людини протягом всього її життя.

Біблійні приклади

Витримка синів Ізраїлевих
в подорожі по Синайській пустині

«А того дня, коли поставлено скинію, хмара покрила скинію над ковчегом свідоцтва. А ввечері було над скинією, як подоба огню, аж до ранку.

Так завжди бувало: удень покривала його та хмара, а вночі – подоба огню.

І коли підіймалася хмара з-над скинії, то потому рушали Ізраїлеві сини, а на тому місці, на якому хмара ставала, там таборували Ізраїлеві сини.

На Господній наказ рушали Ізраїлеві сини, і на Господній наказ таборували. Усі ті дні, коли хмара перебувала над скинією, вони таборували.

А коли хмара багато днів позоставалася над скинією, то Ізраїлеві сини виконували Господню сторожу, і не рушали.

І бувало, що хмара була від вечора аж до ранку, а підіймалася хмара вранці, то рушали воїни. Або день і ніч була, і підіймалася хмара, то рушали вони.

Або два дні, або місяць, або рік хмара була над нею, над скинією, - Ізраїлеві сини таборували, і не рушали, а коли вона підіймалась, рушали вони.

На Господній наказ таборували вони, і на Господній наказ рушали вони. Вони виконували Господню сторожу на Господній наказ через Мойсея» (4М.9:15-23).

Ісус проявляє величезну витримку
на судів Пилата

« Ісус же став перед намісником. І намісник Його запитав і сказав: Чи Ти Цар Юдейський? Ісус же йому відказав: Ти кажеш.

Коли ж первосвященики й старші Його винуватили. Він нічого на те не відказував.

Тоді каже до Нього Пилат: Чи не чуєш, як багато на Тебе свідкують?

А Він ні на одне слово йому не відказував, так що намісник був дуже здивований.

Мав же намісник, звичай відпускати на свято народові в`язня одного, которого хотіли вони.

Був тоді в`язень відомий, що звався Варавва.

І, як зібрались вони, то сказав їм Пилат: Котрого бажаєте, щоб я вам відпустив: Варавву, чи Ісуса, що зветься Христос?

Бо він знав, що Його через заздрощі видали.

Коли ж він сидів на судевім сидінні, його дружина прислала сказати йому: Нічого не май з отим Праведником, бо сьогодні вві сні я багато терпіла з-за Нього…

А первосвященики й старші попідмовляли народ, щоб просити за Варавву, а Ісусові смерть заподіяти.

Намісник тоді відповів і сказав їм: Котрого ж із двох ви бажаєте, щоб я вам відпустив? Вони ж відказали: Варавву.

Пилат каже до них: А що ж маю зробити з Ісусом, що зветься Христос? Усі закричали: Нехай розп`ятий буде!..

А намісник спитав: Яке ж зло Він зробив? Вони ж зачали ще сильніше кричати й казати: нехай розп`ятий буде!

І, як побачив Пилат, що нічого не вдіє, а неспокій ще більший стається, набрав він води, та й перед народом умив свої руки й сказав: Я невинний у крові Його! Самі ви побачите…

А ввесь народ відповів і сказав: На нас Його кров і на наших дітей!..

Тоді відпустив їм Варавву, а Ісуса, збичувавши, він видав, щоб розп`ятий був» (Мт.27:11-26).

Ісус проявляє велику витримку при зустрічі
з Своїми учнями на дорозі в Еммаус

«І ото, двоє з них того ж дня йшли в село, на ім`я Еммаус, що від Єрусалиму лежало на стадій із шестдесят.

І розмовляли вони між собою про все те, що сталося.

І ото, як вони розмовляли, і розпитували один одного, підійшов Сам Ісус, і пішов разом із ними.

Очі ж їхні були стримані, щоб Його не пізнали.

І спитався Він їх: Що за речі такі, що про них між собою в дорозі міркуєте, і чого ви сумні?

І озвався один, йому йменням Клеопа, та й промовив до Нього: Ти хіба тут у Єрусалимі єдиний захожий, що не знає, що сталося в нім цими днями?

І спитався Він їх: Що таке? А вони розповіли Йому: Про Ісуса Назарянина, що Пророк був, могутній у ділі й у слові перед Богом і всім народом.

Як первосвященики й наша старшина Його віддали на суд смертний, і Його розп`яли…

А ми сподівались були, що Це Той, що має Ізраїля визволити. І до того, оце третій день вже сьогодні, як усе оте сталося…

А дехто з наших жінок, що рано були коло гробу, нас здивували: вони тіла Його не знайшли, та й вернулися й оповідали, що бачили й з`явлення Анголів, які кажуть, що живий Він…

І пішли дехто з наших до гробу, і знайшли так, як казали й жінки: та Його не побачили…

Тоді Він сказав їм: О, безумні й запеклого серця, щоб повірити всьому, про що сповіщали Пророки!

Чи ж не це Христові перетерпіти треба було, і ввійти в Свою славу?

І Він почав від Мойсея, і від Пророків усіх, і виясняв їм зо всього Писання, що про Нього було.

І наблизились вони до села, куди йшли. А Він удавав, ніби хоче йти далі.

А вони не пускали Його й намовляли: Зостанься з нами, бо вже вечоріє, і кінчається день. І Він увійшов, щоб із ними побути.

І ото, коли сів Він із ними до столу, то взяв хліб, поблагословив, і, ламаючи, їм подавав…

Тоді очі відкрилися їм, - і пізнали Його. Але Він став для них невидимий…

І говорили вони один одному: Чи не палало нам серце обом, коли промовляв Він до нас по дорозі, і коли виясняв нам Писання?..

І зараз устали вони, і повернулись до Єрусалиму, і знайшли там у зборі Одинадцятьох, і тих хто з ними були, які розповідали, що Господь дійсно воскрес, і з`явився був Симонові.

А вони розповіли, що сталось було на дорозі, і як пізнали Його в ламанні хліба» (Лк.24:13-35).

ВИХОВАННЯ

Виховання – дія зі значенням виховувати. Сукупність знань, культурних навичок, поглядів, які становлять загальний рівень духовного розвитку людини і є наслідком систематичного впливу, навчання.

Виховання – цілеспрямована система впливів на особистість з метою вироблення в ній бажаних вихователю якостей (духовних, моральних, етичних, естетичних, трудових, фізичних, громадських, сімейних та ін.), які є основою підготовки до життя, засвоєння досвіду попередніх поколінь та нових підходів до подальшого розвитку суспільства і суспільних відносин. У процесі виховання на особистість дитини діють різні виховні фактори: сім`я, близьке оточення родичів і дорослих, формальні і неформальні колективи, групи, в яких перебуває дитина (дитячий садок, школа, гуртки, вулиця, мікрорайон та ін.), організовані і неорганізовані засоби масової інформації, література, кіно, театр, естрада, музика та ін.

Виховання – об`єктивна категорія і відображає інтереси різних соціальних верств та сім`ї. Зародившись в первісно-общинному ладі, виховання проходило з розвитком людства ряд стадій, характерних для певних

соціально-економічних формацій. Найважливішими з них є стихійний характер виховання (первісно-общинний лад), автономно-авторитарний характер виховання (рабовласницький та феодально-кріпосницький лад), обмежено-демократичний характер виховання (буржуазний та капіталістичний лад), демократичний характер, який за твердженням сучасних соціологів і педагогів є властивий нашому часу.

Виховання завжди тісно пов`язане з розвитком виробництва, соціально-економічних, політичних та інших суспільних відносин. Відображаючи риси, властиві вихованню у різних соціально-історичних умова, воно, одночасно має особливості, властиві лише для тієї чи іншої суспільної формації.

В умовах будь-якого суспільства виховання, має чітко виражену мету, яка полягає в формуванні світогляду, що включає наукові, моральні, духовні переконання, відповідального ставлення до праці, суспільства, життєвих орієнтацій і цінностей. *Виховання* є двоєдиним процесом і включає в себе свідоме оволодіння знаннями: філософськими, моральними, етичними, суспільними теоріями та має органічний зв`язок з суспільною практикою.

У вихованні особистості особлива увага надається дітям дошкільного, молодшого шкільного, підліткового і юнацького віку. Адже в ці роки найкраще засвоюються знання, формуються уміння і навички, переконання, світогляд, морально-етична і духовна культура.

Виховання дітей – конституційний обов`язок громадян України. У системі виховання дітей сім`я відіграє одну із головних ролей. Тут формуються початки вихованості, світогляду, фізичних і духовних сил, виробляється ставлення до життя, об`єктивної дійсності. Батьки, виступаючи як перші вихователі дітей, мають забезпечувати різнобічність їх духовного і фізичного розвитку. Великого значення у вихованні дітей надається змісту, формам і методам, які визначають його напрями і мету.

У християнському етичному вихованні молоді найважливішими завданнями є: формування розуму; творення на основі розуму та віри власних ідеалів та чеснот; осягнення стану, в якому: у розумі людини пануватиме віра і вона керуватиметься чеснотою мудрості, що наставляє розум розважно шукати правду; у волі – любов, що керуватиметься чеснотою справедливості, що наставляє волю бажати знайдену розумом правду; у почуттях – надію, які керуватимуться чеснотами мужності і стриманості, які керують почуттям у небажаній ситуації і стримують нахили злих почуттів; утвердженням стану, за якого розум, віра і совість управлятимуть всіма рухами волі.

Християнське етичне виховання базується на житті людини: у вірі, яка все прощає і зносить; у надії, яка ніколи не розчаровує та у любові, яка взамін нічого не вимагає. Святий Августин справедливо повчав: «В другорядному – свобода, в головному – єдність, а в усьому – любов».

Християнське етичне виховання використовує засоби превентивної (запобіжної) системи, розробленої відомим педагогом і святим XIX ст. Іваном (Доном) Боско (1815-1888). Основу превентивної системи виховання

складають релігія, розум і наука, а будується вона на доброті, довір`ї і любові до вихованців. Засобами християнської виховної системи І. Боско є: християнська релігія, що включає в себе практикування Заповідей Божих, які регулюють відносини людини з Богом і ближніми та наголошують про пошану власного і чужого життя, чистоти, майна, честі, слави і почуттів; виховна атмосфера доброзичливості та родинної безпосередності; індивідуальний підхід через пізнання людини і спеціалізацію виховання; організація дозвілля і праці та безперервна зайнятість; моральні покарання і нагороди, що виключають строгі кари.

Християнське моральне виховання є безперервною працею над формуванням душі і тіла людини для досягнення нею повної злуки з Богом. Метою християнського виховання є виявлення, формування та розвиток природних та надприродних задатків душі і тіла, до осягнення єдності життя людини з Божими законами.

Християнське моральне виховання – це процес формування й розвитку духовного та фізичного потенціалу людини.

Принципи християнського виховання:

- не насилля;
- своєчасність;
- єдність педагогічних впливів;
- принцип особистості;
- антропологічний принцип (повага людської гідності);
- невпинне піклування;
- відповідальність;
- любов;
- покора;
- інтеріоризація (увнутрішнення).

Християнське етичне виховання є альтернативою до соціуму, який оточує нашу молодь. Інформація, яку отримує молодь від мас-медіа, сучасної літератури, штовхає її до насильницьких, агресивних методів вирішення своїх проблем. Наркотики, алкоголь, розпуста є втечею від дійсності. Тому християнська етика може стати для них шляхом до реальної дійсності, дотримуючись Божих законів.

Приклад виховання Діви Марії

Батьки Діви Марії, праведні Іоаким і Анна, будучи бездітними, сумували й не раз, гірко плачучи, молили Бога, щоб Він дав їм дитину, і при тому склали обіцянку, що віддадуть те дитя до храму Єрусалимського для служіння Богові. Тож глянувся Господь над горем праведників, дарував їм доньку і назвали її Марією. Не встигли батьки натішитися своєю дитиною, як минуло дівчинці три роки і треба було виконати дану Богові обіцянку – відвести її до Храму Єрусалимського, що вони і зробили.

Діва Марія залишилась при храмі, де згодом під опікою первосвященика й священиків одержала досить високу освіту й гарне побожне виховання і

навчилась різним ручним роботам. Пресвята Діва Марія прожила при храмі Єрусалимському майже дванадцять років.

На прикладі Богоотців Іоакима і Анни, які посвятили свою дочку з юних літ Богу, ми бачимо, що й нам, батькам-християнам, потрібно з ранніх літ займатись духовним вихованням своїх дітей. Ознайомлення дітей із Законом Божим і святим словом Церкви допоможе їм у майбутньому стати чуйними і добрими людьми. (З кн. Православні свята та народні звичаї, Олександр Кислашко і Ярослав Кислашко с.42-44)

Про потребу навчати одне одного добру

«Нам, дітям Світла, спадкоємцям Божим і співспадкоємцям Христовим, за божественною обітницею слід навчатися від Самого Бога» (Ів.6:45), невимовно носити в серці написаний ясніше за полум`я Новий Завіт, керуватися благим і справедливим Духом, жити ангелоподібно і ніякої не мати потреби, щоб хто-небудь навчав нас: «Пізнай Господа» (Єр.31:34). «Але оскільки нині з одного боку – з дитинства наше відхилення від доброго і ухилення до злого, а з іншого – зваблювання і непримиренна ворожнеча проти нас лютого веліара – навчають нас, відвернувшись від спасительних і боготворчих заповідей, тинятися по душезгубним безодням і, що найплачевніше, збуджують нас проти самих себе і думати, і діяти аж до того, що, за словом Божим, «нема тих, хто чинив би добро, нема жодного», а ми всі, відхилившись від правильного шляху, стали нікчемними (Пс.13:2-3), плотяними і безблагодатними, то маємо крайню потребу у взаємному спрямуванні одне одного до добра і сприянні в тому.

(З кн. Добролюбіє Т.5 С.230)

ВІДДАНІСТЬ

Відданість – риса характеру людини, яка ототожнюється з любов'ю, прихильністю, прив'язаністю до якоїсь особи, ідеї. *Відданість* – це почуття симпатії до якоїсь людини, що відзначається постійністю, вірністю; це прагнення наслідувати її, захоплюватися нею. Відданість і вірність пробуджують у людині найкращі, найпотужніші сили.

Дуже важливою є потреба відданості і вірності людини з християнським переконанням. Люди, які відступили від християнської Церкви, в інших релігіях не можуть знайти тої величі, свободи й людинолюбства з боку Бога до людини.

Бути відданим означає залишатися вірним людям та своїм переконанням і не зраджувати їх. Якщо я відданий якійсь людині, то робитиму все можливе, щоб їй було добре, і ніколи не зашкоджу їй. Якщо я відданий певним переконанням, то захищатиму їх, коли інші ставитимуть їх під сумнів, і буду поводитися відповідно до цих переконань. Віддана людина не коливається між різними можливостями вибору. Вона завжди твердо стоїть на тому, у що вірить.

Відданість найкраще виявляється в період випробувань – часом або важкими періодами в житті. Ми залишаємося відданими, якщо продовжуємо

вірити навіть тоді, коли інші ставлять наші переконання під сумнів або висміюють їх. Ми залишаємося відданими, коли не відвертаємося від друга, якого всі покинули.

Бути відданим не означає не помічати недоліків. Навпаки – відданість інколи потребує того, щоб дещо змінити. Відданість – це не досконалість, а перш за все вірність.

З часом наші переконання можуть змінюватися. Інколи ми перестаємо бути вірними чомусь чи комусь, бо це приносить тільки шкоду. Але відданість як риса характеру має велике значення. Невірність і зрада шкодять нам самим і оточуючим людям. Якщо ми легко відвертаємося від того, у що віримо, це показник слабкого характеру.

Біблійна історія

У Біблії, у книзі Рут, є історія про людину, яка виявила велику відданість. «Коли в ізраїльській землі почався голод, чоловік на ім'я Елімелех і його дружина Ноомі з двома синами залишили рідне місто Віфлеєм і переселилися в іншу землю – Моаб. Після смерті Елімелеха Ноомі з дітьми залишалася жити в новому домі. Згодом обоє синів одружилися з жінками з цієї країни. Одну з них звали Орпа, а іншу – Рут. Через десять років померли також обоє синів.

Таким чином Ноомі втратила і чоловіка, і дітей, і вирішила повернутися до Віфлеєму. Вона думала, що Орпа і Рут захочуть залишитися в рідній землі й просила їх так і зробити.

І сказала Ноомі до двох своїх невісток: Ідіть, верніться кожна до дому своєї матері. І нехай Господь зробить із вами милість, як ви зробили з померлими та зо мною. Нехай Господь дасть вам, і ви знайдете відпочинок кожна в домі свого мужа!

І вона поцілувала їх, а вони підняли свій голос та плакали. І вони сказали до неї: Ні, з тобою ми вернемось до народу твого!

А Ноомі сказала: Вертайтеся, дочки мої, чого ви підете зо мною? Чи я маю ще в утробі своїй синів, а вони стануть вам за чоловіків?

Верніться, дочки мої, ідіть, бо я занадто стара, щоб бути для мужа. А коли б я й сказала: Маю надію, і коли б цієї ночі була з мужем, і також породила синів, чи ж ви чекали б їх, аж поки повиростають? Чи ж ви зв'язалися б з ними, щоб не бути замужем? Ні, дочки мої, бо мені значно гірше, як вам, бо Господня рука знайшла мене» (Рут.1:8-13).

«І підняли вони голос свій, і заплакали ще. І поцілувала Орпа свою свекруху, а Рут пригорнулася до неї.

І сказала Ноомі: Ось зовиця твоя вернулася до народу свого та до богів своїх, вернися й ти за зовицею своєю!

А Рут відказала: Не силуй мене, щоб я покинула тебе, щоб я вернулася від тебе, бо куди підеш ти, туди піду й я, а де житимеш ти, там житиму й я. Народ твій буде мій народ, а Бог твій – мій Бог. Де помреш ти, там помру й я, і там буду похована. Нехай Господь зробить мені так, і так нехай додасть, і тільки смерть розлучить мене з тобою» (Рут.1:14-17).

Рут виявила відданість Ноомі своїми словами і ділами. Вона готова була до великих змін у житті заради того, щоб залишитися зі свекрухою.

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

Відповідальність – риса характеру, що полягає в усвідомленні й готовності прийняти власні вчинки і наслідки дій, діяти на благо себе й оточення. Відповідальність означає спроможність правильно зрозуміти потреби інших людей як свої особисті. Людина тоді поводиться відповідально з іншими, коли поважає в них особистість. Бути відповідальним означає вміти розумно керувати особистою поведінкою, не даючи волі низьким пристрастям. *Відповідальність людини* – це дотримання нею певних обов'язків.

Кожна людина певною мірою відповідає й за долю свого народу. Почуття відповідальності означає небайдужість, особисту причетність до історії та культури України, до надзвичайної краси та різноманітності її природи – й до екологічних катастроф, що руйнують її красу, до історичних перемог – і поразок, радощів - і невдач.

Відповідальність – юридичні й моральні норми, які визначають відповідальність людини перед іншими за свої дії і вчинки. Відповідальність людини перед суспільством характеризується свідомим дотриманням моральних принципів та правових норм.

Відповідальність як риса характеру формується в ході спільної діяльності як результат процесу перетворення соціальних цінностей, норм та правил в особистісні.

Бути відповідальним означає розуміти і виконувати обов'язки, що з'являються у різних сферах нашого життя. Коли ми дорослішаємо, їх стає все більше.

Відповідальні люди відчувають, що зобов'язані робити деякі речі. А безвідповідальні часто не закінчують те, що почали. У таких людей зазвичай є готові виправдання, наприклад: «У мене не було часу», або: «Я забув». Насправді ж вони, скоріше за все, ліниві або відкладають роботу до останнього, коли вже немає достатньо часу, щоб якісно і ретельно все зробити.

Окрім того, кожен із нас несе відповідальність за те, якою людиною він є і що робить. Відповідальні люди не звинувачують інших у своїх проблемах і невдачах. Ми не можемо контролювати все, що відбувається навколо нас, але здатні контролювати те, що ми робимо. Відповідальні люди розуміють, що тільки вони несуть відповідальність за свої дії, і не шукають для себе виправдань.

Біблійна історія

У Біблії є історія про чоловіка, який дуже хотів бути відповідальним. Його звали Соломоном і в нього була надзвичайно важлива робота – він був третім царем над ізраїльтянами, народом Божим. Соломон отримав владу

після того, як помер його батько Давид. Він був великим царем, і Соломон також хотів бути добрим правителем для ізраїльського народу. На початку правління Бог зробив йому цікаву пропозицію. Ось як про це написано в Біблії:

«У Ґів'оні з'явився Господь до Соломона в нічному сні. І Бог сказав: Проси, що Я маю дати тобі!

А Соломон відказав: Ти зробив був велику милість із рабом Своїм Давидом, батьком моїм, як він ходив перед лицем Твоїм правдою та праведністю, та простотою серця з Тобою. І зберіг Ти йому ту велику милість, і дав йому сина, що сидить на його троні, як є й цього дня.

А тепер, Господи, Боже, Ти вчинив Свого раба царем замість батька мого Давида, а я недоросток, не знаю виходу та входу. А раб Твій серед народу Твого, якого Ти вибрав, – він народ численний, що його не можна ані злічити, ані зрахувати через многоту. Дай же Своєму рабові серце розумне, щоб судити народ Твій, щоб розрізняти добре від злого, бо хто потрапить керувати цим великим народом Твоїм?

І була та річ приємна в Господніх очах, що Соломон попросив оцю річ. І сказав Бог до нього: За те, що просив ти цю річ, а не просив для себе днів довгих та багатства, і не просив душ ворогів своїх, а просив собі розуму, щоб уміти судити, то ось зроблю Я за словом твоїм, – ось Я даю тобі серце мудре та розумне, так що такого, як ти, не було перед тобою й не встане такий, як ти, по тобі. А також те, чого не просив ти, Я даю тобі: і багатство, і славу таку, що такого, як ти, не було перед тобою й не буде нікого серед царів усе життя твоє. А якщо ти ходитимеш Моїми дорогами, щоб дотримувати постанови Мої та заповіді Мої, як ходив був батько твій Давид, то продовжу дні твої!» (1Цар.3:5-14).

Коли Соломон попросив у Бога мудрості, щоб краще управляти Божим народом, цим самим він показав, що дуже серйозно ставиться до свого завдання. Понад усе він хотів бути відповідальним.

Як навчити дітей відповідальності

- *Усвідомлюйте різницю між дисципліною і покаранням*

Дисципліна використовується для навчання та стимулювання. Дисципліна вчить дітей, що неправомірна поведінка – це погано, тому що вона порушує громадський порядок. Таким чином, дисципліна сприяє розвитку внутрішнього контролю. Покарання привчає дітей до того, що хтось інший повинен контролювати їх та вирішувати, яка поведінка вважається «поганою» і які будуть наслідки. Як результат, діти можуть дійти висновку, що можна порушувати правила до тих пір, поки їх не зловлять, або ж якщо вони готові нести за це відповідальність.

- *Відстоюйте свій авторитет*

Хто в домі головний? Хто тут батько або матір? Є багато щоденних справ, в яких діти не бажають брати участь. Вони починають протестувати,

очікуючи на поступки батьків. Встановіть правила та дотримуйтесь їх. Не поступайтесь у тому, що ви вважаєте правильним. Цей принцип можна застосувати до вирішення більшості конфліктів у дома.

- *Починайте з раннього віку*

Затримки у встановленні правил та наслідків збільшать ризик проблемної поведінки.

- *Не дозволяйте собою маніпулювати*

Діти є майстерними маніпуляторами, починаючи з раннього віку. Сердячись через те, що не отримали бажаного, вони будуть супитися, кричати, або кидатись речами. Як тільки діти зрозуміють, що їх негативні дії допомагають їм досягнути бажаного, вони будуть поводитися так і надалі. Згодом вони дізнаються, що саме примушує батьків піддаватися на їх вимоги. Покласти край таким маніпуляціям можна через послідовне дотримання правил та наслідків. Ви можете сказати: «Якщо ти і далі будеш скиглити, супитися або грубіянити, то моя відповідь автоматично буде ``ні``». Для досягнення своїх бажань, діти можуть використовувати різні маніпулятивні методи. Треба навчитися розпізнавати цю тактику дітей та дотримуватися своїх правил.

- *Будьте готові до спротиву, тому що діти будуть випробовувати встановлені батьками межі*

Оскільки діти ростуть, батьківські методи навчання мають змінюватися для вирішення нових завдань. Та завдяки батьківській підготовленості та послідовності діти поступово навчаються визначати, що є прийнятним, а що ні. Повторення позитивних рішень призведе до позитивних звичок. На зміну слухняності малюків у молодшому шкільному віці прийде самодисципліна, і, врешті-решт, в отроцтві та юності сформується цілісний характер.

Що робити батькам?

Іноді діти не хочуть робити те, що їм наказують. Перш ніж реагувати, поставте собі декілька запитань.

1. Чи не зайнята зараз ваша дитина якоюсь справою, яку хоче завершити? Поважайте бажання дітей доводити справу до кінця.

2. Яким тоном ви робите зауваження? Іноді ми більш люб`язним тоном розмовляємо з нашими друзями, ніж з власними дітьми, коли просимо їх щось зробити. Прислухайтеся до себе. Як би ви реагували, аби з вами розмовляли таким тоном?»

3. Як ви реагуєте, коли вас просять зробити те, що ви не хочете робити? Деякі дорослі поводяться як діти, коли дратуються та висловлюють неповагу до своїх співрозмовників. Цю модель поведінки вони засвоїли в ранньому віці.

4. Чи можете ви визначити почуття вашої дитини? Навчіться розрізняти вираз обличчя, положення тіла і словесні ознаки, які вказують на почуття дитини, щоб знати, як реагувати на погану поведінку. Виробіть звичку

дивитися на ситуацію з точки зору дитини та відчувати те, що вона відчуває.

Пам`ятайте про кінцевий результат

Якщо ви пам`ятаєте, що ваша мета – підготувати дітей до майбутнього дорослого життя, це позбавить вас потреби «подобатися» вашим дітям. Діти іноді висловлюють неприязнь, та навіть ненависть до своїх батьків, тому що не отримують бажаного. Однак дискомфорт від наслідків дозволяє їм відчути відповідальність за свої негативні рішення та шукати шляхи до змін. Перекладання наслідків на того, хто на це заслуговує, робить дитину чи підлітка відповідальним за власну долю. Коли дитина каже: «Я тебе ненавиджу», краще відповісти на це так: «Це твій вибір, але знай, що я тебе люблю!»

ВІРА

Віра означає і впевненість в існуванні Бога, і довіру до Нього, будучи грішниками, ми не можемо спасти себе самі і повністю залежим від того, що Бог уже зробив для нас через Ісуса Христа. З цього починається життя віри. Ніхто не може жити праведно, розраховуючи на свої власні сили. Ми повинні повністю покластися на Ісуса і Духа Святого.

У своїх посланнях до християн Риму апостол Павло роз`яснює, що людина стає угодною Богові завдячуючи не добрими ділами, а тільки завдячуючи вірі.

Віра:

є переконання в невидимих речах: «Віра — то підстава сподіваного, доказ небаченого» (Євр.11:1);

заповідана: «...Боже Царство наблизилося. Покайтеся і віруйте в Євангеліє» (Мр.1:15). «І оце його заповідь, бо ми вірували в Ім’я Сина Його — Ісуса Христа» (1Ів.3:23).

Предмети віри:

Бог: «Віруйте в Бога і в Мене віруйте» (Ів.14:1). «Догодити ж без віри не можна. І той, хто до Бога приходить, мусить вірувати, що Він є...» (Євр.11:6);

Святе Письмо: «Я Богові отців служу так, що вірую всьому, що в Законі і пророків написане» (Дії 24:14). «Вірне це слово і гідне всякого прийняття...» (Тим.1:15);

обітниці Божі: «Авраам не мав сумніву в обітницю Божу через недовірство, але зміцнився у вірі і віддав славу Богові» (Рим.4: 20). «Але за його обітницею ми дожидаємо неба нового й нової землі, що правда на них пробуває» (2Петр.3:13).

Віра в Христа є єдиним засобом до спасіння: «Отець любить Сина і дав все в Його руку. Хто вірує в Сина, той має вічне життя; а хто в Сина не вірує, той життя не побачить, — а гнів Божий на нім перебуває» (Ів.3:35-36). «Ми віримо, що благодаттю Господа ми спасемося...» (Дії15:11).

Віра є одна:

«Один Господь, одна віра...» (Еф.4:5).

Віра в Господа є дар Божий: «Бо спасенні ви благодаттю через віру, а це

не від вас, — то дар Божий» (Еф.2:8).

Господь є голова і вершитель віри: «Тож і ми скиньмо всякий тягар і гріх, що обплутує нас, та й біжімо з терпеливістю до боротьби, яка перед нами, дивлячись на Ісуса, на Начальника й Виконавця віри» (Євр.12:1-2).

Через віру отримуємо:

відпущення гріхів і освячення: «Усі пророки свідкують про Нього, що кожен, хто вірує в Нього, одержить прощення гріхів Його йменням» (Дії10:43). «Пошлю тебе до язичників, — відкрити їм очі, щоб вони навернулись від темряви у світло та від влади диявола до Бога, щоб вірою в Мене отримати їм дарування гріхів і долю з освяченими» (Дії26:17-18). «І між нами та ними різниці Він жодної не вчинив, очистивши вірою їхні серця» (Дії 15:9);

виправдання і всиновлення: «Хто слухає сло́ва Мого і вірує в Того, Хто послав Мене, — має життя вічне і на суд не приходить, але переходить від смерті до життя» (Ів.5:24). «Отже, мужі-браття, хай відомо вам буде, що прощення гріхів через Нього (Ісуса Христа) звіщається вам. І в усім, у чому ви не змогли виправдатись Законом Мойсеєвим, через нього виправдується кожен віруючий» (Дії 13:38-39). «Тим, які прийняли Його, віруючим в ім'я Його, дав владу бути дітьми Божими» (Ів.1:12). «Усі ми сини Божі, по вірі в Христа Ісуса» (Гал.3:26);

дар Святого Духа: «Хто вірує в Мене, як каже Писання, то ріки живої води потечуть з утроби Його. Це ж сказав Він про Духа, що мали прийняти Його, хто ввірував у Нього» (Ів.7:38-39). «А як я промовляв, злинув на них (язичників) Святий Дух, як спочатку й на нас. Отож, коли Бог дав однаковий дар їм, як і нам, що ввірували в Господа Ісуса Христа, то хто ж я такий, щоб міг заперечувати Богові?» (Дії 11:15-17);

доступ до Бога: «Через Якого ми вірою одержали доступ до тієї благодаті, що в ній стоїмо, і хвалимось надією слави Божої» (Рим.5:2). «У Господі маємо відвагу та доступ у надії через віру в Нього» (Еф.3:12);

духовне життя: «Це ж написано, щоб ви ввірували, що Ісус є Христос, Божий Син, а віруючи, життя мали в Ім'я Його» (Ів.20:31). «Бо Законом я вмер для Закону, щоб жити для Бога. Я розп'ятий з Христом. І живу вже не я, а Христос проживає в мені. А що я живу в тілі тепер, — живу вірою Божого Сина, що мене полюбив, і видав за мене Самого Себе» (Гал.2:19-20);

спасіння: «Хто ввірує і охреститься, спасіння буде» (Мт.16:16). «І, як Мойсей підніс змія в пустині, так мусить піднесений бути й Син людський, щоб кожен, хто вірує в Нього, мав вічне життя. Так бо Бог полюбив світ, що дав Сина Свого Єдинородного, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, але мав життя вічне. Бо Бог не послав Свого Сина на світ, щоб Він світ засудив, а щоб через Нього світ спасся. Хто вірує в Нього, не буде засуджений, а хто ж не вірує — той вже засуджений, що не повірив в ім'я Єдинородного Сина Божого» (Ів.3:14–18). «Віруй в Господа Ісуса, і спасешся ти, і весь дім твій» (Дії16:31). «Вірою вашою досягнете спасіння душ» (1Петр.1:9);

вічне життя: «Віруючий в Мене має життя вічне» (Ів.6:47). «Віруючий в

Сина Божого має життя вічне» (1Ів.5:13).

***Віра приводить до*:**

послуху Богові: «“Що нам робити, щоб творити діла Божі?” Ісус відповів їм: “Оце діло Боже, — щоб у Того ви вірували, Кого Він послав”» (Ів.6:28-29). «Тут терпеливість святих, що додержують заповіді Божі та Ісусову віру» (Об.14:12);

любові до Господа і спілкування з Ним: «Ви Його любите, не бачивши, і віруєте в Нього, хоч тепер не бачите, а ввірувавши, радієте невимовною й славною радістю» (1Петр.1:8). «Щоб Христос через віру замешкав у ваших серцях, щоб ви, закорінені й основані в любові, змогли зрозуміти з усіма святими, що то ширина і довжина, і глибина й вишина, і пізнати Христову любов» (Еф.3:1–19);

любові до братів: «Тому й я, прочувши про вашу віру в Господа Ісуса, і про любов до всіх святих, не перестаю за вас дякувати Богу...» (Еф.1:15-16);

надії, миру, радості: «Бог же надії нехай вас наповнить усякою радістю й миром у вірі, щоб ви збагатилися надією, силою Духа Святого» (Рим.15:13). «Отож, виправдавшись вірою, майте мир з Богом через Господа нашого Ісуса Христа» (Рим.5:1). «В’язничний сторож їх запросив до дому свого і нагадував їх, і радів з усім домом своїм, що ввірував у Бога» (Дії16:34). «Бо ми в дусі з віри чекаємо надії праведності» (Гал.5:5);

перемоги над дияволом і світом: «А найбільш над усе візьміть щита віри, яким зможете погасити всі огненні стріли лукавого» (Еф.6:16). «Бо кожен, хто родився від Бога, перемагає світ. А оце перемога, що світ перемогла, — віра наша. А хто світ перемагає, як не той, хто вірує, що Ісус — то Син Божий?» (1Ів.5:4-5);

сміливості для проповіді слова: «Та мавши того ж духа віри за написаним: “Вірував я, через те говорив”, і ми віруємо, тому-то й говоримо» (2Кор. 4:13). «Тож, мавши надію таку, ми діємо з великою сміливістю» (2Кор.3:12).

Віра необхідна для того:

щоб почути молитви: «І все, чого ви в молитві попросите з вірою, — то одержите» (Мт.21:22). «А Ісус їм у відповідь каже: “Майте віру Божу! По правді кажу вам: як хто скаже горі цій: “Порушся та й кинься до моря”, — і не матиме сумніву в серці своїм, але матиме віру, що станеться так, як говорить, — то буде йому! Через це говорю вам: усе, що ви в молитві попросите, вірте, що одержите, і сповниться вам» (Мр.11:22–24);

щоб витримати боротьбу християнського життя: «Цього наказу я передаю тобі, сину мій Тимофіє, за тими пророцтвами, що про тебе давніше були, щоб ними провадив ти добру війну, маючи віру та добре сумління, якого дехто відкинулися та й розбилися у вірі» (1Тим.1:18-19). «Змагайся добрим подвигом віри...» (1Тим.6:12);

щоб звершувати чудеса: «По правді, по правді кажу вам: хто вірує в Мене, той учинить діла, які чиню Я, і ще більші від них учинить, бо Я іду до Отця» (Ів.14:12). «А Степан, повний віри та сили, чинив між народом великі знамена та чуда» (Дії 6:8);

щоб зцілятися від недругів і бід: «І коли Він додому прийшов, приступили до Нього сліпці. А Ісус до них каже: “Чи ж вірите ви, що Я можу вчинити оце!” Говорять до Нього вони: “Так, Господи”. Тоді Він доторкнувся до їхніх очей і сказав: “Нехай станеться вам згідно з вашою вірою!” І очі відкрилися їм» (Мт.9:28–30). «І сказав прокаженому Ісус: “Підведися й іди: твоя віра спасла тебе”» (Лк.17:19).

Християнське життя називається добрим подвигом віри: «Я боровся наполегливо, життєвий шлях скінчив, віру зберіг. Тепер же приготовлений мені вінець праведності, якого Господь, Суддя праведний, дасть мені в день той» (2Тим.4:7-8).

Віра, випробувана скорботою, через терпіння стає радістю: «Майте, брати мої, повну радість, коли впадаєте в усілякі випробування, знаючи, що випробування вашої віри дає терпеливість. А терпеливість нехай має чин досконалий, щоб ви досконалі та бездоганні були і недостачі ні в чому не мали» (Як.1:2-4).

Віруючі бувають з’єднані однією вірою: «А люди, що ввірували, мали серце одне й одну душу...» (Дії 4:32).

***Віруючі повинні*:**

бути здорові у вірі: «Щоб старі чоловіки тверезі були, поважні, помірковані, здорові у вірі, у любові, у терпеливості» (Тит.2:2);

зростати у вірі: «Бувши вкорінені і збудовані на Ньому, та зміцнені у вірі, як вас навчено, збагачуючись у ній з подякою» (Кол.2:7). «Яку подяку ми можемо віддати Богові за вас, за всю радість, котрою радіємо ради вас перед Богом нашим? Ми вдень і вночі молимося ревно, щоб побачити вас знову та доповнити те, чого бракує вірі вашій?» (1Сол.3:9-10). «Ми завжди повинні подяку складати за вас Богові, браття, як і годиться, бо сильно росте віра ваша» (2Сол.1:3);

боротися за віру: «Улюблені мої, маючи бажання писати вам про спільне спасіння наше, я визнав за потрібне написати і спонукати вас, щоб ви боролись за віру, яка була раз і назавжди дана віруючим» (Юд.3). «Тільки живіть згідно з Христовим Євангелієм, щоб — чи прийду я й побачу вас, чи й не бувши — почув я про вас, що ви стоїте в однім дусі, борючись однодушно за віру євангельську» (Фил.1:27);

мати тверду впевненість у вірі: «З цієї причини й терплю я оце, але не соромлюсь, бо знаю, у Кого я ввірував і впевнився, що Він має силу зберегти довірене мною Йому на той день» (2Тим.1:12);

визнавати відкрито свою віру: «Отже, кожного, хто Мене визнає перед людьми, того перед Небесним Отцем Моїм визнаю і Я» (Мт.10:32);

наслідувати віру святих: «Авраам став отцем всіх віруючих, які ходять по стопам віри, яку мав він» (Рим.4:11-12);

перебувати у вірі: «Павло з Варнавою проходили міста і придбали багато учнів, душі яких зміцнювали, просячи перебувати у вірі» (Дії 14:20–22).

Умовляння до віри: «Аж доки ви маєте світло, то віруйте у світло, щоб синами світла ви стали» (Ів.12:36). «І не будь ти невіруючим, але віруючий!»

(Ів.20:27). «Випробовуйте самих себе, чи ви у вірі, пізнавайте самих себе...» (2Кор.13:5). «...Будьмо тверезі, зодягнувшися в броню віри й любові...» (1Сол.5:8). «...Тримайся правди, віри, любові, миру з тими, хто Господа кличе від чистого серця» (2Тим.2:22).

Моліться:

про примноження вашої віри: «І сказали апостоли Господу: "Примнож у нас віру!"» (Лк.17:5).

Гордість є перешкодою для віри: «Як ви могли не вірувати, коли славу один від одного приймаєте, а слави тієї, що від Бога Єдиного, не прагнете ви?» (Ів.5:44).

Нечестиві не вірують: «Якщо ж Євангеліє ними закрите, то закрите для тих, хто гине, для невіруючих, яким Бог цього світу засліпив розум, щоб не засяяло їм світло Євангелія слави Христа, а Він є образ Божий» (2Кор.4:3-4).

В останні часи занепадає віра: «Син людський як прийде, чи Він на землі знайде віру?» (Лк.18:8). «А дух ясно говорить, що від віри відступляться дехто в останні часи, ті, хто слухає духів підступних і наук демонів» (1Тим.4:1).

Ті, хто не має віри, будуть засуджені: «Хто не буде вірити, засуджений буде» (Мр.16:16). «Якщо хто почує мої слова і не повірить: слово, яке Я говорив, воно буде судити його в останній день» (Ів.12:47-48). «Будуть засуджені всі, хто не вірив у правду, але полюбив неправду» (2Сол.2:12).

Істинна віра – єдина

Виникає запитання: чому істинна віра повинна бути лише одна? Тому що існує тільки один Бог. Богів не може бути багато. Бо там, де існують навіть два боги, немає жодного. Так само не може бути двох істин. Істина — одна.

Із цього виходить, що не треба вірити взагалі у вигаданих богів, які в дійсності не є богами, а звичайними людьми (як це було в Стародавній Греції). Люди вірили стихіям світу цього, наприклад, сонцю, рікам, вірили у тварин, як у богів, а дехто вірив у природу. До речі, й сьогодні багато хто, відмовляючись від атеїзму, вірить у сили природи (це колишній пантеїзм) або в щось надприродне, наприклад у вищий розум. Сучасна людина готова повірити в будь-що: в окультизм, в екстрасенсів, у викликання духів тощо. Вона ніяк не хоче повірити в єдиного істинного Бога, прославленого в Трійці Славимого. Свобода завела людей у нетрі релігійних вірувань, які відводять їх від істинного Бога.

Дехто запитає: яка різниця — у кого або в що вірувати? Звичайно, різниця є, і суттєва. Це все одно, що один вірує у світло, а інший — у темряву. Один визнає єдиного істинного Бога, у Трійці прославленого, а інший признає неправдивих богів, які не є богами.

Істинна віра рятує людей, а неправдива віра їх духовно губить. Тільки віра в істинного Бога-Спасителя очищає людей від гріха, бо лише Бог має владу прощати гріхи. А неправдиві вірування не приводять людей до справжньої духовності.

В Україні існує більше 70 віровизнань і релігій. А віра повинна бути

єдина... Прихильники тих чи інших вірувань стверджують, що тільки їхня віра є істинною. У дійсності істинною вірою може бути лише та, яку приніс на землю Син Божий, Господь наш Ісус Христос. Усі інші вірування неправдиві, бо вони не від Бога. Усе, що ми знаходимо доброго в інших релігіях і віруваннях, є результатом природної духовної діяльності людини. Не треба забувати, що кожна людина має образ і подобу Божу і в силу цього може творити добро. А що стосується надприродних явищ, які спостерігаються в їхньому середовищі, то це або справа диявола, або звичайний обман (як історія з інопланетянами чи шахраями-цілителями), або результат дії природних законів, які людина ще тільки вивчає.

Істинній вірі, яку вимагав і вимагає від нас Господь Ісус Христос, характерні: перше — духовне очищення, тобто зміна гріховного життя на благочестиве, і друге — чудеса, які творив Спаситель і його апостоли. Перемагати закони природи може тільки один Бог і ніхто інший. Навіть коли апостоли й інші святі творили чудеса, вони робили це не своєю власною силою, а силою божественною. Тому Господь Ісус Христос, звертаючись до Своїх сучасників, говорив: «Якщо ви не вірите Моїм словам, то повірте Моїм ділам». Цим Він хотів підтвердити, що Його проповідь від Бога і що Сам Він є Син Божий. І в наш час чудеса творяться тільки в істинній церкві. Бо там, де є Христос, там істинна церква та істинна віра.

Для Бога не існує часу. Бог творив чудеса і раніше, коли жив Ісус Христос, творить їх і тепер. Однак у будь-які часи від людей вимагається та віра, яка робить неможливе. Господь сказав: «Якщо ви будете мати віру, як гірчичне зерно, і скажете цій горі: “Пересунься на інше місце”. Буде так». Цим він засвідчив, що Бог може робити неможливе. Віруючий, як сказав Христос, маючи оту віру, як гірчичне зерно, усе зможе. Якщо в кого тепер вона є, нехай сміливо приступає до Бога і благає зцілення від тієї чи іншої хвороби. І буде так! А якщо віри такої немає, то станеться те, що сталося з апостолами, коли вони не могли вигнати біса з біснуватої людини. Коли апостоли запитали Христа: «Чому не змогли вигнати біса?» — то Господь сказав: «За невіру вашу». І коли апостол Петро йшов по водах бурхливого моря, а потім став тонути, Спаситель сказав Петрові: «Маловірний, чому ти засумнівався?» Це свідчить про те, що і в часи земного життя диво сталося лише тому, що вистачало відповідної віри. Те саме відбувається і тепер. Хто має сильну віру, той і в наш час зціляється від невиліковних хвороб і очищається від гріхів.

Віра Авраама – взірець справжньої віри

Пояснюючи сутність віри, автори послань часто звертаються до життя Авраама. У трьох посланнях: Посланні до римлян, Посланні Якова та Посланні до галатів, - увага привертається до знакових моментів життя Авраама як до блискучих прикладів того, що означає віра.

У Посланні до римлян Павло повертає нас до часів, коли старому та бездітному Авраамові було сказано, що він матиме незліченних нащадків (Рим.4:1-3). Це здавалось невірогідним, якщо не сказати неможливим. І все-

таки Авраам повірив слову Бога (Рим.4:18-22). У Книзі Буття говориться: «І ввірував Аврам Господеві, а Він залічив йому те в праведність» (1М.15:6). У цьому і полягає сутність віри: покладатися на Бога, вірити в Нього, навіть коли Його слова не вкладаються в наші уявлення.

Оскільки Авраам мав таку віру, Бог ставився до нього як до праведної людини, - це те саме, що сказати: Бог виправдав його. У грецькій мові, якою і були написані твори Павла, слова «праведність» та «виправдати» утворені від однакового кореня. Зв`язок між цими двома поняттями легко побачити, якщо брати до уваги, що

- праведна людина – це той, хто живе відповідно до Божого закону;

- виправдання – дарунок, що виникає з Божої великодушності та милосердя.

Таким чином, той, хто є виправданим, вважається праведним.

Щодо праведності Авраама, то вона ґрунтувалась зовсім не на тому, наскільки добре він знав Божий закон, - адже він жив за кілька століть до появи Мойсея. Він був праведним і не завдяки дотриманню релігійних обрядів, наприклад обряду обрізання, минуть роки, перш ніж Авраам зробить обрізання (Рим.4:9-13). Ні, Бог вважав Авраама праведним тільки тому, що він виявив таку велику віру в Нього.

Так само Бог робить праведними і нас, про що говорить Павло в четвертій главі Послання до римлян. Це ніяк не пов`язано з тим, що ми спроможні робити, - ми ніколи не зробимо достатньо добрих вчинків, щоб заробити звання праведних. Як і у випадку з Авраамом, Бог ставиться до нас як до праведників завдяки нашому упованню на Нього, нашій вірі.

В Посланні Якова представлений ще один погляд на віру Авраама. Яків привертає увагу до того, що щира віра завжди неприховано впливає на поведінку людини. Врешті-решт, єдиний спосіб проявити віру – це зробити якийсь вчинок (Як.2:17-18). Віра, що не породжує жодної дії, говорить Яків, є так само мертвою, як і тіло, позбавлене життєдайного духу (Як.2:26). Він наводить за приклад віру Авраама, яка повела його у принесенні в жертву свого сина Ісака. Яків заявляє, що у цьому вчинку віра Авраама досягла довершеності. І далі додає: «Отож, чи ви бачите, що людина виправдується від діл, а не тільки від віри?» (Як.2:24).

На противагу першому враженню, це не суперечить сказаному Павлом – нашому виправданню завдяки вірі. Яків лише розширює визначення віри, яке ми знаходимо у Павла, так що тепер маємо повніше уявлення про те, з чого вона складається.

Яків хоче підкреслити, що просто вірування в Бога – ще не віра. Навіть демони, відзначає він, вірять у існування Бога (Як.2:19). Навіть більше, демони визнають Ісуса за Сина Божого, тому що в Євангеліях говориться, що при зустрічі з Ним вони звертаються до Нього за ім`ям «Святий Божий» (Мр.1:24). Якщо звичайне вірування є вірою, то значить, що і демони мають віру. Проте їхня постійна непокора Богові свідчить про відсутність віри: на відміну від звичайного вірування віра завжди впливає на поведінку.

У третій главі Послання до галатів ми знову бачимо, що віра Авраама служить взірцем справжньої віри. Тут Павло недвозначно виголошує, що Ісус – це виконання Богом обіцянок Авраамові (Гал.3:16). Коли Бог говорив Авраамові: « …благословляться в тобі всі народи», - Він вже передбачав той день, коли і погани, і юдеї будуть виправдані завдяки вірі (Гал.3:7-9).

Далі Павло додає, що кожен, хто належить Христові, вважається одним із численних нащадків, що були обіцяні Авраамові, і всі вони отримають благословення, обіцяне Авраамовому сімені (Гал.3:26-29). Вони – діти Авраама не за походженням, як юдеї, а як духовні нащадки, як люди, що мають таку саму віру в Бога, яка була в Авраама (Гал.3:7). І як Авраамові діти вони рівною мірою здобувають благо з даної йому Божої обіцянки, незалежно від національності, статі або соціального становища. «Нема юдея, ні грека, нема раба, ані вільного, нема чоловічої статі, ані жіночої, - робить висновок Павло, - бо всі ви один у Христі Ісусі» (Гал.3:28).

Життя у Христі – це життя у вірі

Оскільки ці благословення призначені тим, хто живе у Христі, що тоді значить – «жити у Христі?» Перш за все це значить, що всією своєю сутністю ми покладаємося на Його волю. У Посланні до галатів Павло так змалював своє життя у Христові: «Я розп`ятий з Христом. І живу вже не я, а Христос проживає в мені» (Гал.2:19-20).

Повністю віддатися Ісусові – це значить повністю покластися на Нього та Його Слово. В Біблії таке упование називається вірою. Оскільки віра невід`ємна від життя у Христі, у посланнях першорядна увага приділяється поясненню того, що є віра. Одинадцята глава Послання до євреїв, яку нерідко називають главою про віру, надає найповніше визначення віри у всьому Писанні.

Глава розпочинається словами про те, що віра визначається як впевненість у здійсненні всіх наших сподівань. Більше того, ця впевненість засновується на очевидності невидимого. В якості прикладу віри у невидиме автор наводить створення світу: «Вірою ми розуміємо, що віки Словом Божим збудовані, так що з невидимого сталось видиме» (Євр.11:3).

Далі автор розповідає про життя видатних чоловіків та жінок старозавітних часів – людей, чия віра була основою їхніх досягнень. Назвемо лише деяких з них – це Авель, Авраам, Сара, Ісак, Яків, Йосип та Мойсей. Автор пише, що всі ці люди становлять коло свідків, які підтверджують, що благословення отримують ті, хто є постійними у вірі. Піднесені їх прикладом, віруючі мають звернути свої очі до Ісуса, позбутися гріха, терпляче очікувати сповнення Богом Його обіцянок та готуватися витримати будь-яке протистояння, з яким вони можуть зіштовхнутися через свою віру (Євр.12:1-3).

ВІРНІСТЬ

Вірність – це властивість, яка заслуговує довіри. Вірна людина постійна в своїх поглядах і почуттях, яка відзначається відданістю, яка незмінно дотримується чого-небудь, не зраджує. Християнин дотримується догматів Християнської віри.

Про вірність Богу

Вірність Богу заповідає: «покажи Господу шлях і надійся на Нього. Покорись Господу» (Пс.36:5-7).

Господь Ісус Христос, був зразком відданості Отцю Своєму: «Отче Мій! Якщо можливо, хай мине чаша ця; не як Я захочу але як Ти. Якщо не може чаша ця минути Мене, щоб Мені не пити її, нехай буде воля Твоя» (Мт.26:39-42). «Невже Мені не прийдеться пити чашу цю, яку дав Мені Отець?» (Мт.18:11).

Відданість Богові повинна проявлятися:

- *в підкоренні волі Божій*: «Він Господь; що йому потрібно, хай створять. Отче наш! Хай буде воля Твоя, як на небі так і на землі» (Мт.6:10);

- *підкорятись владі Божій*: «тому, хто не підкоряється владі Сотворителя свого, черепок з черепків земних» (Іс.45:9). «Ти хто, чоловік, що споришз Господом? Виріб скажи тому, хто його зробив, чому ж ти мене так виготовив?» (Рим.9:20).

- *в стражданнях тілесних*: «диявол поразив Йова проказою лютою від підошви його до осної верхівки голови його» (Йов.2:7);

- *про втрату дітей і багатства*: «він впав на землю і сказав: нагим вийшов з черева матері моєї, нагим і повернусь» (Йов.1:14);

- *у випробовуваннях*: «якщо ви терпите наказаній, то Бог поступає з вами, як з синами. Якщо ви були наказані рідними батьками і боялись їх, - то тим більше ви повинні коритись Отцю, щоб жити» (Євр.12:7-8);

- *в готовності, щоб померти*: «Павло сказав: і не тільки хочу бути ув`язненим, але готовий умерти в Єрусалимі за ім`я Господа Ісуса» (Дії.21:13);

Пропонувати відданість Богові:

- *наш стан виновності*: «гнів Господній я буду нести тому, що згрішив перед Ним» (Мих.7:9);

- *правду і вірність Божу*: «знаю, Господи, що суди Твої праведні, і по справедливості Ти наказав мене» (Пс.118:15);

- *любов Божу*: «кару Господню сину мій не відкидай, бо кого любить Господь, того й наказує і любить його, як сина Свого» (Пр.3:11-12);

- *страждання Божі*: «як батько милує синів, так милує Господь тих, хто боїться Його» (Пс.120:13); «Господь послав горе, і помилує по великій милості Своїй» (Плач.3:32).

Приклад з Біблії

Притча про таланти

«Так само ж один чоловік, як відходив, покликав своїх рабів і передав їм

добро своє. І одному він дав п`ять талантів, а другому два, а тому один, - кожному за спроможність його. І відійшов. А той, що взяв п`ять талантів, негайно пішов і орудував ними, і набув він п`ять інших талантів. Так само ж і той, що взяв два – і він ще два інших набув.. А той, що одного взяв, пішов та й закопав його в землю, - і сховав срібло пана свого.

По довгому часі вернувся пан тих рабів, та й від них заждав обрахунку. І прийшов той, що взяв п`ять талантів, приніс іще п`ять талантів і сказав: Пане мій, п`ять талантів мені передав ти, - ось я здобув інші п`ять талантів. Сказав же йому пан: Гаразд, рабе добрий і вірний! Ти в малому був вірний, над великим поставлю тебе, - увійди до радощів пана свого!

Підійшов же й той, що взяв два таланти, і сказав: Два таланти мені передав ти – ось інші два таланти здобув я. Казав йому пан його: Гаразд, рабе добрий і вірний! Ти в малому був вірний, над великим поставлю тебе, - увійди до радощів пана свого!

Підійшов же і той, що одного таланта взяв, і сказав: Я знав тебе пане, що тверда ти людина, - ти жнеш, де не сіяв, і збираєш, де не розсипав. І я побоявся, - пішов і таланта твого сховав у землю. Ото маєш своє…І відповів його пан і сказав йому: Рабе лукавий і лінивий! Ти знав, що я жну, де не сіяв, і збираю, де не розсипав? Тож тобі треба було віддати гроші моїм грошомінам, і, вернувшись, я взяв би з прибутком своє. Візьміть же від нього таланта, і віддайте тому, що десять талантів він має. Бо кожному, хто має, дасться йому та й додасться, хто ж не має, - забереться від нього й те, що він має. А раба непотрібного вкиньте до зовнішньої темряви, - буде плач там і скрегіт зубів!» (Мт.25:14-30).

ГОСТИННІСТЬ

Гостинність – готовність, бажання приймати гостей і пригощати їх.

Гостинність заповідана:

«А коли збіднє твій брат, а його рука неспроможною стане, то підтримаєш його, приходько він чи осілий, і житиме він із тобою» (3М.25:35). «Беріть уділ у потребах святих, будьте гостинні до чужинців!» (Рим.12:13). «Поручаю ж вам сестру нашу Фіву, служебницю Церкви в Кенхреях, щоб ви прийняли її в Господі як личить святим, і допомагайте їй, у якій речі буда вона чого потребувати від вас, бо й вона опікунка була багатьом і самому мені» (Рим.16:1-2). «Не забувайте любові до приходнів, бо деякі нею, навіть не відаючи, гостинно були прийняли Анголів» (Євр.13:2). «Будьте гостинні один до одного без неохоті!» (1Петр.4:9).

Гостинність складає борг віруючих:

«Чи я сам поїдав свій шматок, і з нього ж їв сирота?» (Йов.31:17). «Отож, ми повинні приймати таких, щоб бути співробітниками правді» (3Ів.8).

Гостинність повинна виявлятися:

- *особливо бідним:*

«…чи ж не це, щоб вламати голодному хліба свого, а вбогих бурлаків додому впровадити» (Іс.58:7);

- *і навіть ворогам:*

«І сказав Ізраїлів цар до Єлисея, коли побачив їх: чи побити, мій батьку? А той відказав: Не вбивай! Чи ти повбиваєш тих, кого ти взяв до неволі своїм мечем та своїм списом? Поклади хліб та воду перед ними, і нехай вони їдять та п`ють, і нехай ідуть до свого пана. І справив цар для них велику гостину, і вони їли й пили, і він відпустив їх і вони пішли до свого пана» (2Цар.6:21-23). «Якщо голодний ворог твій, нагодуй його хлібом, а якщо він прагне, напій його водою» (Пр.25:21).

Господь приймає гостинність від Своїх учнів, за гостинність виявлену Йому Самому:

«хто приймає, той приймає Мене (Мт.10:40). «Він дитину прикликав і сказав: Хто приймає одне з таких малих в ім`я Моє, той і прийме Мене» (Мт.18:2-5). «Я голодував був – і ви нагодували Мене, прагнув – і ви напоїли Мене, мандрівником Я був – і Мене прийняли ви» (Мт.25:35-40). «Істинно, істинно кажу вам: Якщо приймаєте того, кого Я посилаю Мене приймаєте» (Ів.13:20).

Нагорода за гостинність:

«душа, яка благословляє, насичена буде, а хто поїть інших – напоєний буде і він» (Пр.11:25).

«Як справляєш гостину, клич убогих, калік, кривих та сліпих, і будеш блаженний, бо не мають вони чим віддати тобі, - віддається тобі за воскресіння праведних» (Лк.14:13-14).

Гостинність для ближніх заради Бога отримає нагороду:

«хто напоїть вас кухлем води в ім`я Моє, за те, що ви Христові, істинно кажу вам, отримає нагороду свою» (Мт.9:41). «Хто напоїть, як учня, кого з малих цих бодай кухлем водиці холодної поправді кажу вам, - той не загубить нагороди своєї» (Мт.10:42).

Страшна доля спіткає того, хто не проявив гостинності Христа ради: «ідіть ви від Мене, прокляті у вічний огонь, що дияволові та його посланцям приготований – бо Я голодував був – і не нагодували Мене, прагнув – і ви не напоїли Мене, мандрівником Я був – і не прийняли ви Мене, був нагий – і не зодягли ви Мене, слабий і в в`язниці – і мене не відвідали ви. Поправді кажу вам: чого тільки одному з найменших цих ви не вчинили, - Мені не вчинили!» (Мт.25:41-43,45).

Біблійні приклади гостинності

Авраам: «Він ізвів очі свої та й побачив: ось тут Мужні стоять біля нього. І побачив, і вибіг із входу намету назустріч їм, і вклонився до землі, та й промовив: Господи, коли тільки знайшов я милість в очах Твоїх, не проходь повз Свого раба! Принесуть трохи води, і ноги свої помийте, і спочиньте під деревом. І хай хліба шматок принесу я, а Ви підкріпіть серце Ваше» (1М.18:2-5).

Лот: «Прибули обидва Анголи до Содому надвечір, а Лот сидів у брамі содомській. І побачив Лот, і встав їм назустріч, і вклонився обличчям до землі, та й промовив: Ось, панове мої, зайдіть до дому вашого раба, і

переночуйте, і помийте ноги свої, і рано встанете і підете на дорогу свою. А вони відказали: Ні, бо будемо ми ночувати на вулиці. А він сильно на них налягав, і вони до нього з дороги зійшли, і ввійшли додому його. І вчинив він для них прийняття, і напік прісного і їли вони» (1М.19:1-3).

Неємія: «А за столом моїм були юдеї та заступники, ото й п`ятдесят чоловік. Та й ті, хто приходив до нас із народів, що навколо нас. Запам`ятай же мені, Боже мій, на добре все те, що я робив для цього народу!» (Неем.5:17,19).

Зимування на острові Меліті

Павло чинить чуда серед тубільців

«А коли врятувалися ми, то довідалися, що острів той зветься Меліта. Тубільці ж нам виявили надзвичайну людяність, бо вони запалили огонь, ішов-бо дощ і був холод, і прийняли нас усіх. Як Павло ж назбирав купу хмизу та й поклав на огонь, змія вискочила через жар, і почепилась на руку йому… Як тубільці ж угледіли, що змія почепилась на руку йому, зачали говорити один одному: Либонь цей чоловік душогуб, що йому, від моря врятованому, Помета жити не дозволила! Він струснув ту звірюку в огонь і ніякої шкоди не зазнав! А вони сподівалися, що він спухне або впаде мертвий умить. Коли ж довго чекали того та побачили, що ніякого лиха не сталося з ним, думку змінили й казали, що він бог…

Навкруги ж того місця знаходились, добра начальника острова, на ім`я Публія, він прийняв нас, і три дні ласкаво гостив» (Дії.28:1-7).

«Улюблений, вірно ти чиниш, якщо робиш для братії та для чужинців, вони про любов твою свідчили Церкві» (3Ів.5-6).

ГУМАННІСТЬ

Гуманність- морально-психологічні почуття любові до людей, повага до їхньої гідності.

Гуманність реалізується в процесі спілкування та діяльності через сприйняття, допомогу, співучасть, підтримку.

Приклади з Біблії

Давид проявляє гуманність до своїх воїнів

Коли Давид воював з амиликитянами, то частина його воїнів не воювали, а стерегли речі. Після перемоги, воїни, які приймали участь у битві були проти того, щоб дали частку тим, які сиділи при речах.

«І врятував Давид усе, що позабирав був Амалик, і обидві свої жінки Давид урятував.

І не пропало їм нічого: усе, від малого й аж до великого, і аж до синів та дочок, і від здобичі, і аж до всього, що ті взяли були собі, - усе вернув Давид!

І взяв Давид усю худобу дрібну та худобу велику, а ті, що йшли перед тією чередою, говорили: Це Давидова здобич!

Потому прийшов Давид до тих двохсот людей, що були слабі, щоб іти за Давидом, і що їх він лишив був при потоці Бесор, а вони повиходили

назустріч Давидові та назустріч народові, що з ним. І підійшов Давид до народу, і запитався їх про мир.

І стали говорити всі люди злі та негідні з тих людей, що ходили з Давидом, та й сказали: Вони не ходили з нами, тому не дамо їм здобичі, що ми відняли, бо кожному дамо тільки жінок його та синів його, нехай відведуть, і нехай ідуть!

А Давид сказав: Не робіть так, браття мої, з тим, що дав нам Господь, і пильнував нас, і дав орду, що йшла на нас у нашу руку.

А хто послухає вас у такій речі? Бо яка частина того, хто ходив до бою, то така частина й того хто сидів при речах, - рівно поділять.

І сталося від цього дня й далі, і зробив він це за постанову та за звичай для Ізраїля, і він існує аж до цього дня.

І прийшов Давид до Ціклагу, і послав зі здобичі Юдиним старшим, приятелем своїм, говорячи: Оце вам подарок зі здобичі Господніх ворогів» (1Сам.30:18-26).

Господь проявляє гуманість
до Ізраїлевого дому

«І було мені слово Господнє таке: Сину людський, Ізраїлів дім – вони жили на землі своїй, та й занечистили її своєю дорогою та своїми вчинками, - як нечистість жінки в час нечистоти її стала їхня дорога перед Моїм лицем!

І вилив Я гнів Свій на них за ту кров, яку вилили вони на землю, та бовванами своїми занечистили її.

І розсіяв Я їх серед народів, і вони були розпорошені по країнах. За їхньою дорогою та за їхніми вчинками розсудив Я їх.

І коли прийшли вони до тих народів, куди поприходили, то зневажили святе Моє Ймення, коли стали до них говорити: Вони – народ Господа, та з землі Його повиходили!

І змилувався Я над Своїм святим Ім`ям, що його зневажив Ізраїлів дім серед народів, куди вони поприходили.

Тому скажи до Ізраїлевого дому: Так говорить Господь Бог: Не для вас Я роблю це, Ізраїлів доме, а тільки для святого Свого Ймення, яке ви зневажили серед народів, куди ви поприходили.

І освячу Я велике Ім`я Своє, зневажене серед народів, що ви зневажили серед них, і пізнають ті люди, що Я – Господь, - говорить Господь Бог, - коли Я покажу Свою святість серед вас на їхніх очах.

І візьму вас із тих народів, і позбираю вас зо всіх країв, і приведу вас до вашої землі.

І покроплю вас чистою водою, і станете чисті; зо всіх ваших нечистот і зо всіх ваших бовванів очищу вас.

І дам вам нове серце, і нового духа дам у ваше нутро, і викину камінне серце з вашого тіла, і дам вам серце із плоті.

І духа Свого дам Я до вашого нутра, і зроблю Я те, що уставами Моїми будете ходити, а постановими Мої будете стерегти та виконувати.

І ви будете сидіти в Краю, якого Я дав вашим батькам, і будете Мені

народом, а Я буду вам Богом!

І спасу вас від усіх ваших нечистот, і покличу збіжжя, і помножу його, і не дам на вас голоду.

І намножу плід дерева та врожай поля, щоб ви більше не набиралися сорому через голод між народами.

І згадаєте ви про ваші дороги лихі та про ваші вчинки, що не добрі, і будете бридитися самих себе за свої провини та за гидоти свої.

Не для вас Я це робитиму, - говорить Господь Бог, - нехай буде це вам відоме! Зашарійтеся та посоромтеся ваших доріг, Ізраїлів доме!

Так говорить Господь Бог: Того дня, коли Я очищу вас зо всіх ваших провин, то позаселюю ці міста, і будуть забудовані руїни.

А спустошена земля буде оброблювана за те, що була спустошенням на очах кожного перехожого.

І скажуть: Цей опустошілий Край став як той еденський садок, а ці міста, повалені й попустошені та поруйновані, тепер укріплені та замешкані!

І пізнають народи, які зостануться навколо вас, що Я, Господь, забудував поруйноване, засадив спустошіле. Я, Господь, говорив це і зробив!

Так говорить Господь Бог: Ще на це прихилюся до Ізраїлевого дому, щоб зробити їм: помножу їх, як людську отару!

Як освячена отара, як отара Єрусалиму в його свята, такі будуть ці поруйновані міста, повні отари людської, – і пізнають вони, що Я – Господь!» (Єз.36:16-38).

Ісус проявляє гуманність

уздоровлює слабого на проказу

«А коли Він зійшов із гори, услід за Ним ішов натовп великий.

І ось підійшов прокажений, уклонився Йому та й сказав: Коли, Господи, хочеш, Ти можеш очистити мене!

А Ісус простяг руку, і доторкнувся до нього, говорячи: Хочу, будь чистий! І тієї хвилини очистився той від своєї прокази.

І говорить до нього Ісус: Гляди, не розповідай нікому. Але йди, покажися священикові, та дар принеси, якого Мойсей заповів, їм на свідоцтво» (Мт.8:1-4).

уздоровлює слугу сотника

«А коли Він до Капернауму ввійшов, то до Нього наблизився сотник, та й благати зачав Його, кажучи: Господи, мій слуга лежить удома розслаблений, і тяжко страждає.

Він говорить йому: Я прийду й уздоровлю його.

А сотник Йому відповів: Недостойний я, Господи, щоб зайшов Ти під стріху мою…Та промов тільки слово, - і видужає мій слуга!

Бо й я людина підвладна, і вояків під собою я маю; і одному кажу: піди – то йде він, а тому: прийди – і приходить, або рабові своєму: зроби те – і він робить.

Почувши таке, Ісус здивувався, і промовив до тих, хто йшов услід за Ним: Поправді кажу вам: навіть серед Ізраїля Я не знайшов був такої великої віри!

Кажу ж вам, що багато-хто прийдуть від сходу та заходу, і засядуть у Царстві Небеснім із Авраамом, Ісаком та Яковом.

Сини ж Царства повкидані будуть до темряви зовнішньої – буде там плач і скрегіт зубів!..

І сказав Ісус сотникові: Іди, і як повірив ти, нехай так тобі й станеться! І тієї ж години одужав слуга його» (Мт.8:5-13).

уздоровлює Петрову тещу й багатьох біснуватих

«Як прийшов же Ісус до Петрового дому, то побачив тещу його, що лежала в гарячці.

І Він доторкнувся руки її, і гарячка покинула ту…І встала вона, та й Йому прислуговувала!

А коли настав вечір, привели багатьох біснуватих до Нього, і Він словом Своїм вигнав духів, а недужих усіх уздоровив, щоб справдилося, що сказав був Ісая пророк, промовляючи: Він узяв наші немочі, і недуги поніс» (Мт.8:14-17).

уздоровлює розслабленого

«І, сівши до човна. Він переплинув, і до міста Свого прибув.

І ото, принесли до Нього розслабленого, що на ложі лежав. І, як побачив Ісус їхню віру, сказав розслабленому: Будь бадьорий, сину! Прощаються тобі гріхи твої!

І ось дехто із книжників стали казати про себе: Він богозневажає.

Ісус же, думки їхні знав і сказав: Чого думаєте ви лукаве в серцях своїх? Що легше, сказати: Прощаються тобі гріхи, чи сказати: Уставай та й ходи?

Але щоб ви знали, що прощати гріхи на землі, має владу Син Людський, - тож каже Він розслабленому: Уставай, візьми ложе своє, та й іди у свій дім!

Той устав і пішов у свій дім.

А натовп, побачивши це, налякався, і славив Бога, що людям Він дав таку владу!..» (Мт.9:1-8).

уздоровлення кровотечивої. Воскресіння дочки старшого синагоги

«Коли Він говорив це до них, підійшов ось один із старших, уклонився Йому та й говорить: Дочка моя хвилі цієї померла.Та прийди, поклади Свою руку на неї, і вона оживе.

І підвівся Ісус, і пішов услід за ним, також учні Його.

І ото одна жінка, що дванадцять літ хворою на кровотечу була, приступила ззаду, і доторкнулась до краю одежі Його.

Бо вона говорила про себе: Коли хоч доторкнуся до одежі Його, то одужаю.

Ісус, обернувшись, побачив її та й сказав: Будь бадьорою, дочко, - твоя віра спасла тебе! І одужала жінка з тієї години.

А Ісус, як прибув до господи старшого, і вздрів дударів та юрбу голосільників, то сказав. Відійдіть, бо не вмерло дівча, а спить. І насміхалися з Нього.

А коли народ випроваджено, Він увійшов, узяв за руку її, і дівчина встала!

І вістка про це розійшлася по всій країні» (Мт.9:18-26).

уздоровлює очі двом сліпим

«Коли ж Ісус звідти вертався, ішли за Ним два сліпці, що кричали й казали: Змилуйсь над нами, Сину Давидів!

І коли Він додому прийшов, приступили до Нього сліпці. А Ісус до них каже: Чи вірите ви, що Я можу вчинити оце? Говорять до Нього вони: Так, Господи.

Тоді Він доторкнувся до їхніх очей і сказав: Нехай станеться згідно з вашою вірою!

І очі відкрилися їм. А Ісус наказав їм суворо, говорячи: Глядіть, щоб ніхто не довідавсь про це!

А вони відійшли, та й розголосили про Нього по всій тій країні» (Мт.9:27-31).

уздоровлює німого

«Коли ж ті виходили, то ось привели до Нього чоловіка німого, що був біснуватий.

І як демон був вигнаний, німий заговорив. І дивувався народ і казав: Ніколи таке не траплялося серед Ізраїля!» (Мт.9:32-33).

ДБАЙЛИВІСТЬ

Дбайливий дбає, піклується про кого,- що-небудь. Дбайлива людина старанна і пильна. Діти вчаться дбайливості спочатку у своїх батьків.

Приклади з Біблії

Йосип проявляє дбайливість

набуває всю єгипетську землю для фараона

«А хліба не було в усім тім краї, бо голод став дуже тяжкий. І виснажився єгипетський край та Край ханаанський через той голод.

І зібрав Йосип усе срібло, що знаходилося в єгипетськім краї та в Краї ханаанськім, за поживу, що вони купували. І Йосип вніс те срібло до фараонового дому.

І вичерпалося срібло в краї єгипетськім та в Краї ханаанськім. І прибув увесь Єгипет до Йосипа, говорячи: Дай же нам хліба! Нащо нам умирати перед тобою, тому що вичерпалося срібло?

А Йосип сказав: Дайте свою худобу, а я дам вам за худобу вашу, коли вичерпалося срібло.

І вони припровадили худобу свою до Йосипа. І дав їм Йосип хліба за коні, і за отари, і за череди худоби, і за осли. І він того року постачав їм хліб за всю їхню худобу.

І скінчився той рік, і вони прибули до нього другого року, та й сказали йому: Не скажемо неправди перед паном своїм, що вичерпалося срібло, а череди здобутку у нашого пана. Нічого не зосталося перед нашим паном, хіба що наше тіло та наша земля!

Нащо ми маємо вмирати на очах твоїх, і ми, і наша земля? Купи нас та нашу землю за хліб, і будемо ми та наша земля рабами фараонів. А ти дай

насіння, і будемо жити, і не помремо, а земля не опустіє…

І Йосип купив усю землю єгипетську для фараона, бо єгиптяни спродували кожен поле своє, посилився-бо був голод між ними. І стала земля фараоновою.

А народ – він перепроваджував його до міст від кінця границі Єгипту й аж до кінця її.

Тільки землі жерців не купив він, бо для жерців була устава жити на прибутки від фараона. І вони їли свій пай, що давав їм фараон, тому не продавали своєї землі.

І сказав Йосип до народу: Оце купив сьогодні для фараона вас і землю вашу. Ось вам насіння, і засійте землю.

А настануть жнива, то дасте п`яту частину фараонові, а чотири частини будуть вам на насіння для поля й на їжу вам та тим, хто в домах ваших, та на їжу для ваших дітей.

А вони відказали: Ти нас удержав при житті. Нехай же знайдемо милість в очах свого пана, і станемо рабами фараонові.

А Йосип поклав це за постанову на єгипетську землю аж до сьогоднішнього дня: на п`яту частину для фараона. Сама тільки земля жерців не стала фараоновою» (1М.47:13-26).

Цар Соломон дбає
про прикраси Господнього храму

«І послав цар Соломон, і взяв із Тиру Хірама, - це син однієї вдови, з племени Нефталимового, а батько його тирянин, що робив на міді. І був він наповнений мудрістю й розумом, та вмінням робити всяку роботу на міді. І прийшов він до царя Соломона, і зробив усю його роботу.

І він відлив два мідяні стовпи, вісімнадцять ліктів височина одного стовпа, а шнур двадцяти ліктів оточив би його: такий і стовп другий.

І зробив він дві маковиці, щоб дати на верхи тих стовпів, відлив їх із міді; п`ять ліктів височина однієї маковиці, і п`ять ліктів височина маковиці другої.

А на тих маковицях, що були на верхах стовпів, було мережево плетеної роботи та шнурки роботою ланцюжків, - сім на маковиці одній і сім на маковиці другій.

І поробив він ті стовпи так, що два ряди гранатових яблук були навколо на одному мережеві, щоб покрити маковиці, що на верху; і так зробив і маковиці другій.

А маковиці, що на верху тих стовпів, були зроблені як лілеї, на чотири лікті, у притворі.

І маковиці на обох стовпах також зверху, навпроти випуклини, що з боку мережева. А тих гранатових яблук – двісті, рядами навколо на маковиці другій.

І поставив він ті стовпи до притвору храму. І поставив він правого стовпа, і назвав ім`я йому: Яхін; і поставив стовпа лівого, і назвав ім`я йому: Боаз.

А на верху стовпів зроблено як лілеї. І була скінчена робота стовпів.

І зробив він лите море, десять ліктів від краю його аж до краю його, навколо круглясте, і п`ять ліктів височина його. А шнур на тридцять ліктів оточив би його навколо.

А здолу на краях його оточували його подоби огірків, по десять у ліктів – вони оточували море навколо. Було два ряди тих огірків, вилитих при литті його.

Воно стояло на дванадцятьох волах, - три обернені на північ, і три обернені на захід, і три обернені на схід. А море на них зверху, а ввесь зад їх – до нутра.

А грубина його – долоня, а краї його подібні до краю келиха, як квітки лілеї. Містило воно дві тисячі батів.

І зробив він десять мідяних підстав, чотири лікті довжина однієї підстави, і чотири лікті ширина її, а три лікті вишина її.

А оце робота підстави: у них лиштви, а ті лиштви поміж прутами.

А на лиштвах, що між прутами, леви, воли та херувими. А на прутах зверху підніжки, а під левами та волами китиці, зроблені розложистими.

І чотири мідяні кола для однієї підстави та мідяні осі. А на чотирьох рогах їхні рамена, під мідницею рамена литі, з кожного боку китиці.

А гирло його з нутра маковиці й вище лікоть: а гирло круглясте, роботи підніжка, лікоть і півліктя; і також на гирлі його різьби, а рамено їх квадратове, не круглясте.

І чотири ті кола були під лиштвами, а осі коліс у підставі. А вишина одного кола лікоть і півліктя.

А робота тих кіл як робота кола возового; їхні осі, і їхні обіддя, і їхні шпиці, і їхні маточини – усе лите.

І чотири рамена на чотирьох рогах однієї підстави: з підставами; з підставами виходили рамена її.

А на верху підстави було округле навкілля, півліктя вишини; а на верху підстави ручки її та лиштви її з неї.

І він повирізував на таблицях ручок її та на на лиштвах її херувимів левів та пальми, на кожнім вільнім місці, та китиці навколо.

Як це, він зробив десять підстав, лиття одне, міра одна, одна робота для них усіх.

І зробив він десять мідяних умивальниць, сорок батів мала кожна вмивальниця; чотири лікті кожна вмивальниця; одна вмивальниця на одні підставі, так для десяти підстав.

І дав ті підстави – п`ять на боці храму з правиці, і п`ять на боці храму з лівиці його, а море дав на правому боці храму, наперед, навпроти полудня.

І поробив Хірам умивальниці й лопатки та кропильниці. І покінчив Хірам робити всю ту роботу, що зробив цареві Соломонові для храму Господнього: два стовпи та дві голівки маковиць, що на верху стовпів, і два мережива на покриття двох голівок маковиць, що на верху стовпів; і чотири сотні гранатових яблук для двох мережив, два ряди гранатових яблук для одного мережева, на покриття обох голівок маковиць, що на верху стовпів; і

підстави – десять, і вмивальниці десять; і одне море, і воли – дванадцять під морем; і горнята, і лопатки, і кропильниці та всі ті речі, що Хірам поробив цареві Соломонові в Господньому домі, усе виполірувана мідь.

На Йорданській рівнині повідливав їх цар у глибокій землі між Суккотом та між Царетаном.

І порозставляв Соломон усі ці речі; через дуже велику многоту їх не була справждена вага міді.

І поробив Соломон усі речі, що в Господньому Храмі: золотого жертівника, і золотого стола, що на ньому хліб показаний, і свічники, п`ять з лівиці, перед найсвятішим, зі щирого золота; і квітки, і лямпади, і щипчики, з золота; і миски, і ножиці, і кропильниці, і ложки, і лопатки, золото щире; і чопи для дверей внутрішнього храму, для Святого Святих, для дверей дому для храму золото.

І була покінчена вся ця праця, яку цар Соломон зробив в Господньому храмі. І Соломон повносив освячені речі свого батька Давида; срібло й золото та речі дав у скарбниці Господнього храму» (1Цар.7:13-51).

Приклад дбайливості царя Єгоаша

«Єгоаш був віку семи років, коли зацарював.

Сьомого року Єгу зацарював Єгоаш, і сорок років царював він в Єрусалимі. А ім`я його матері – Ців`я, з Беер-Шеви.

І робив Єгоаш угодне в Господніх очах по всі дні, коли вказував йому священик Єгояда.

Тільки пагірки не були понищені, народ ще приносив жертви та кадив на пагірках.

І сказав Єгоаш до священика: Усе посвячене срібло, що буде внесене до Господнього дому, срібло перелічених людей, срібло за душі за вартістю їх, усе срібло, скільки людині спаде на серце принести до Господнього дому, візьмуть собі священики, кожен від знайомого свого, і вони зроблять направу Господнього дому в усьому, що буде знайдене там на направу.

І сталося двадцятого й третього року царя Єгоаша, священики не направили ушкодження храму.

І покликав цар Єгоаш священика Єгояду й священиків, та й сказав їм: Чому ви не направляєте ушкодження храму? А тепер не беріть срібла від ваших знайомих, а на направу ушкодження храму віддасте його.

І погодилися священики не брати срібла від народу, і не направляти ушкодження храму.

І взяв священик Єгояда одну скриньку, і продовбав дірку на віку її, і поставив її при жертівнику праворуч, як входити до Господнього дому. І давали туди священики, що стерегли порога, усе срібло, що приносилося до Господнього дому.

І бувало, як вони бачили, що намножилося те срібло в скрині, то приходив царський писар та великий священик, і вони в`язали в мішки та рахували срібло, знайдене в Господньому домі.

І давали те перелічене срібло на руки робітникам праці, поставленим до

Господнього дому, а вони давали його теслям та будівничим, що робили в Господньому домі.

І мулярам, і каменярам, і на закуп дерева та тесаного каменя, та на направу ушкодження Господнього дому, та на все, що йшло на храм для направи.

Тільки не робилися для Господнього дому срібні чаши, ножиці, кропильниці, сурми, усяка річ золота та річ срібна з того срібла, що приносилося до Господнього дому, бо його давали робітникам праці та направляли ним дім Господній.

І не облічували тих людей, яким давали те срібло до їхніх рук, щоб вони давали робітникам праці, бо ті робили чесно.

Срібло ж жертви за провину та жертов за гріх не вносилося до Господнього дому, воно було для священиків.

Вийшов тоді Газаїл, сирійський цар, та й воював з Ґатом, і здобув його. І намірився газаїл іти на Єрусалим.

І взяв Єгоаш, Юдин цар, усі святі речі, що присвятили були Йосафат, і Єгорам, і Ахазія, батьки його, царі Юдині, та святі речі свої, і все золото, що знайшлося в скарбницях Господнього дому та дому царського, та й послав Газаїлові, цареві сирійському, і той відійшов від Єрусалиму…» (2Цар.12:1-19).

Роздуми Еклезіяста про дбайливість

«Задумав я в серці своєму вином оживляти своє тіло, провадити мудрістю серце своє, і що буду держатись глупоти, аж поки побачу, що ж добре для людських синів, що робили б під небом за короткого часу свого життя.

Поробив я великі діла: поставив для себе доми, задля себе садив виноградники, запровадив для себе садки та гаї, і понасаджував в них усіляких дерев овочевих.

Наробив я для себе ставів, щоб поливати із них ліс дерев, що виростали.

Набував я для себе рабів та невільниць, були в мене й домівники. А худоби великої та худоби дрібної було в мене більше, ніж у всіх, що в Єрусалимі до мене були!

Назбирав я собі також срібла та золота, і скарбів царів та провінцій, завів я собі співаків та співачок, і всякі приємнощі людських синів, жінок – наложниць.

І звеличувавсь я усе більше та більше, над усіх, що в Єрусалимі до мене були, моя мудрість стояла також при мені.

І всього, чого очі мої пожадали, я їм не відмовлював: я не стримував серця свого від жодної втіхи, бо тішилось серце моє від усякого труду мого, і це була частка моя від усякого труду свого!

І зненавидів я ввесь свій труд, що під сонцем трудився я був, бо його позоставлю людині, що буде вона по мені, а хто знає, чи мудрий той буде чи нерозумний, хто запанує над цілим трудом моїм, над яким я трудився й змудрів був під сонцем? Це марнота також…

І я обернувся чинити, щоб серце моє прийшло в розпач від усього труда,

що чинив я під сонцем…

Бо буває людина, що трудиться з мудрістю, зі знанням та із хистом, та все полишає на долю людині, яка не трудилася в тому: Марнота й оце й зло велике!

Я бачив роботу, що Бог був дав людським синам, щоб трудились над нею, - усе Він прегарним зробив свого часу, і вічність поклав їм у серце, хоч не розуміє людина тих діл, що Бог учинив, від початку та аж до кінця…

Я знаю, немає нічого в них кращого, як тільки радіти й робити добро у своєму житті.

І отож, як котрий чоловік їсть та п`є і в усім своїм труді радіє добром, - це дар Божий!

Я знаю, що все, що Бог робить, воно зостається навіки, - до того не можна нічого додати, і з того не можна нічого відняти, і Бог так зробив, щоб боялись Його!» (Екл.2:3-10,18-21;3:10-14).

ДИПЛОМАТИЧНІСТЬ

Дипломатичність виявляється в людині, яка вміло і тонко діє у стосунках з іншими; уміти пристосовуватись до всіх обставин, які виникають у спілкуванні між людьми.

Дипломатичність повинні мати службові особи, які мають урядові повноваження для зносин з іноземними державами.

Діти дипломатичності вчаться все своє життя.

Приклади з Біблії

Дипломатичність Авігаїл – дружини Навала

Навал був багатий чоловік. Давид хотів з ним вкласти мир, але Навал відмовив. Про це дізналася дружина Навала Авігаїл.

«Тоді Авігаїл поспішно взяла двісті хлібів, і два бурдюки вина, і п`ятеро приготовлених з отари, і п`ять сеїв пряженого зерна, а сто – родзинок, та двісті сушених фіг. І склала це на ослів.

І сказала вона до своїх слуг: Ідіть передо мною, а я ось піду за вами.

І сталося, як вона їхала на ослі й спускалася в гірському укритті, аж ось Давид та люди його сходять наперейми їй. І вона стрінула їх.

А Давид сказав: Надармо ж пильнував я все, що належить тому чоловікові в пустині, і зо всього його нічого не пропало. Та він вернув мені злом за добро!

Так нехай зробить Бог Давидовим ворогам, і так нехай додасть, якщо я позоставлю до ранку зо всього належного йому бодай те, що мочиться до стіни!

А Авігаїл побачила Давида, і поспішно зійшла з осла, і впала перед Давидом на обличчя своє, та й вклонилася до землі.

І впала вона до ніг йому та й сказала: На мені самій, пане мій, ця провина! І дозволь говорити твоїй невільниці до ушей твоїх, а ти послухай слів своєї невільниці.

Нехай же пан мій не кладе свого серця на цього негідного чоловіка, на Навала, бо яке ім`я його, такий він: Навал ім`я йому, і глупота з ним! А я, невільниця твоя, не бачила хлопців мого пана, що ти посилав.

А тепер, мій пане, - як живий Господь і як жива душа твоя! – Господь стримає тебе, щоб ти не ввійшов до пролиття крови, і щоб рука твоя не допомогла в цьому тобі! А тепер нехай стануть, як Навал, вороги твої та ті, що шукають зла на пана мого!

А оце дарунок, якого принесла твоя невільниця своєму панові, буде даний хлопцям, що служать моєму панові.

Прости ж провину невільниці своєї, бо конче зробить Господь моєму панові вірний дім, бо пан мій провадить війни Господні, і зло не буде знайдене в тобі за твоїх днів.

І хоч повстане хто гнати тебе, і шукати твоєї душі, то буде душа мого пана зв`язана у в`язниці живих із Господом, Богом твоїм, а душу ворогів твоїх – нехай Він її кине, як із пращі!

І станеться, коли Господь зробить моєму панові все добре, що говорив про тебе, і настановить тебе володарем над Ізраїлем, то це не буде тобі на спотикання та на спокусу серця мого пана, як коли б пролив ти на дармо кров, і пан мій пімстився сам. А коли Господь зробить добро моєму панові то ти згадаєш про свою невільницю!

І сказав Давид до Авігаїл: Благословенний Господь, Бог Ізраїлів, що послав тебе на це навпроти мене!

І благословенний розум твій, і благословенна ти, що стримала мене цього дня, щоб я не пішов на пролиття крови, і щоб рука моя не відімстила за мене.

Але живий Господь, Бог Ізраїлів, що стримав мене зробити тобі зло, бо коли б ти була не поспішила, і не прийшла назустріч мені, то до світла ранку Навалові не зоставлено б навіть те, що мочиться до стіни!

І взяв Давид із руки її те, що вона принесла йому, а їй сказав: Іди з миром до свого дому! Бачиш, я послухався голосу твого, і простив тобі!» (1Сам.25:18-35).

Апостол Павло демонструє свою дипломатичність
у своїй промові в аеропазі

«Як Павло ж їх чекав ув Атенах, у ньому кипів дух його, як бачив це місто, повне ідолів.

Тож він розмовляв у синагозі з юдеями та з богобійними, і на ринку щоденно зо стрічними.

А дехто з філософів епікуреїв та стоїків сперечалися з ним. Одні говорили: Що то хоче сказати оцей пустомов? А інші: Здається, він проповідник чужих богів, бо він їм звіщав Євангелію про Ісуса й воскресення.

І, взявши його, повели в ареопаг та й казали: Чи можемо знати, що то є ця наука нова, яку проповідуєш ти?

Бо чудне щось вкладаєш до наших вух. Отже хочемо знати, що то значити має?

А всі атеняни та захожі чужинці нічим іншим радніш не займалися, як аби щось нове говорити чи слухати.

Тоді Павло став посередині ареопагу й промовив: Мужі атенські! Із усього я бачу, що ви дуже побожні.

Бо, проходячи та оглядаючи святощі ваші, я знайшов також жертівника, що на ньому написано: Незнаному Богові. Ось Того, Кого навмання ви шануєте, Того я проповідую вам.

Бог, що створив світ і все, що в ньому, бувши Господом неба й землі, проживає не в храмах, рукою збудованих, і Він не вимагає служіння рук людських, ніби в чомусь Він мав би потребу, бо Сам дає всім і життя, і дихання, і все.

І ввесь людський рід Він з одного створив, щоб замешкати всю поверхню землі, і призначив окреслені доби й границі замешкання їх, щоб Бога шукали вони, чи Його не відчують і не знайдуть, хоч Він недалеко від кожного з нас.

Бо ми в Нім живемо, і рухаємось, і існуємо, як і деякі з ваших поетів казали: Навіть рід ми Його!

Отож, бувши Божим тим родом, не повинні ми думати, що Божество подібне до золота, або срібла, чи до каменю, твору мистецтва чи людської вигадки.

Не зважаючи ж Бог на часи невідомости, ось тепер усім людям наказує, щоб скрізь каялися, бо Він визначив день, коли хоче судити поправді ввесь світ через Мужа, що Його наперед Він поставив, і Він подав доказа всім, із мертвих Його воскресивши.

Як почули ж вони про воскресення мертвих, то одні насміхатися стали, а інші казали: Про це будемо слухати тебе іншим разом…

Так вийшов Павло з-поміж них.

А деякі мужі пристали до нього й увірували, серед них і Діонисій Ареопагіт, і жінка, Дамара ім'ям, та інші із ними» (Дії.17:16-34).

Апостол Павло навчає

Тимофія дипломатичності

«Отож, сину мій, зміцняйся в благодаті, що в Христі Ісусі вона!

А що чув ти від мене при багатьох свідках, те передай вірним людям, що будуть спроможні й інших навчити.

А ти терпи лихо, як добрий вояк Христа Ісуса!

Бо жаден вояк не в'яжеться в справи життя, аби догодити тому, хто військо збирає.

А як хто йде на змаги, то вінка не одержує, якщо незаконно змагається.

Трудящому хліборобові належиться першому покуштувати з плоду.

Розумій, що я говорю. А Господь нехай дасть тобі розум у всьому.

Пам'ятай про Ісуса Христа з насіння Давидового, що воскрес із мертвих, за моєю Євангелією, за яку я терплю муки аж до ув'язнення, як той злочинець. Але Слова Божого не ув'язнити!

Через це переношу я все ради вибраних, щоб і вони доступили спасіння, що в Христі Ісусі, зо славою вічною.

Вірне слово: коли разом із Ним ми померли, то й житимемо разом із Ним!

А коли терпимо, то будемо разом також царювати. А коли відцураємось, то й Він відцурається нас!

А коли ми невірні, зостається Він вірним, бо не може зректися Самого Себе!

Ухиляйтеся від нерозумних змагань

Нагадуй про це й заклинай перед Богом, щоб не сперечались словами, бо нінащо воно, хіба слухачам на руїну.

Силкуйся поставити себе перед Богом гідним, працівником бездоганним, що вірно навчає науки правди.

Стережися ж базікань марних, бо вони ще більше провадять до безбожности, а їхнє слово, як рак, буде ширитися. Від таких Гіменей і Філіт, що вони погрішилися в правді, казавши, що воскресіння було вже, і віру деяких руйнують.

Та однако стоїть міцна Божа основа та має печатку оцю: Господь знає тих, хто Його, та: Нехай від неправди відступиться всякий, хто Господнє Ім'я називає!

А в великому домі знаходиться посуд не тільки золотий та срібний, але й дерев'яний та глиняний, і одні посудини на честь, а другі на нечесть.

Отож, хто від цього очистить себе, буде посуд на честь, освячений, потрібний Володареві, приготований на всяке добре діло.

Стережися молодечих пожадливостей, тримайся правди, віри, любови, миру з тими, хто Господа кличе від чистого серця.

А від нерозумних та від невчених змагань ухиляйся, знавши, що вони родять сварки.

А раб Господній не повинен сваритись, але бути привітним до всіх, навчальним, до лиха терплячим, що навчав би противників із лагідністю, чи Бог їм не дасть покаяння, щоб правду пізнати, щоб визволитися від сітки диявола, що він уловив їх для роблення волі своєї.

Останні тяжкі часи

Знай же ти це, що останніми днями настануть тяжкі часи.

Будуть бо люди тоді самолюбні, грошолюбні, зарозумілі, горді, богозневажники, батькам неслухняні, невдячні, непобожні, нелюбовні, запеклі, осудливі, нестримливі, жорстокі, ненависники добра, зрадники, нахабні, бундючні, що більше люблять розкоші, аніж люблять Бога, вони мають вигляд благочестя, але сили його відреклися. Відвертайсь від таких!

До них бо належать і ті, хто пролазить до хат та зводить жінок, гріхами обтяжених, ведених усякими пожадливостями, що вони завжди вчаться, та ніколи не можуть прийти до пізнання правди.

Як Янній та Ямврій протиставилися були Мойсеєві, так і ці протиставляться правді, люди зіпсутого розуму, неуки щодо віри.

Та більше не матимуть успіху, бо всім виявиться їхній безум, як і з тими було.

Ти ж пішов услід за мною наукою, поступованням, заміром, вірою, витривалістю, любов'ю, терпеливістю, переслідуваннями та стражданнями, що спіткали були мене в Антіохії, в Іконії, у Лістрах, такі переслідування переніс я, та Господь від усіх мене визволив.

Та й усі, хто хоче жити побожно у Христі Ісусі, будуть переслідувані.

А люди лихі та дурисвіти матимуть успіх у злому, зводячи й зведені бувши.

А ти в тім пробувай, чого тебе навчено, і що тобі звірено, відаючи тих, від кого навчився був ти.

І ти знаєш з дитинства Писання святе, що може зробити тебе мудрим на спасіння вірою в Христа Ісуса.

Усе Писання Богом надхнене, і корисне до навчання, до докору, до направи, до виховання в праведності, щоб Божа людина була досконала, до всякого доброго діла готова.

Отже, я свідкую тобі перед Богом і Христом Ісусом, що Він має судити живих і мертвих за Свого приходу та за Свого Царства.

Проповідуй Слово, допоминайся вчасно-невчасно, докоряй, забороняй, переконуй з терпеливістю та з наукою.

Настане бо час, коли здорової науки не будуть триматись, але за своїми пожадливостями виберуть собі вчителів, щоб вони їхні вуха влещували.

Вони слух свій від правди відвернуть та до байок нахиляться.

Але ти будь пильний у всьому, терпи лихо, виконуй працю благовісника, сповняй свою службу.

Бо я вже за жертву стаю, і час відходу мого вже настав.

Я змагався добрим змагом, свій біг закінчив, віру зберіг.

Наостанку мені призначається вінок праведности, якого мені того дня дасть Господь, Суддя праведний; і не тільки мені, але й усім, хто прихід Його полюбив» (2Тим.2:1-26;3:1-17;4:1-8).

ДИСЦИПЛІНОВАНІСТЬ

Дисциплінованість – це риса характеру, яка дозволяє контролювати свої почуття і поведінку. *Дисциплінованість* може означати багато чого. Часто дисциплінованими називають людей, які важко працюють, і це дійсно так. Але дисциплінованість цим не обмежується. *Дисциплінована людина* – це людина, яка може відмовитися від того, що здається приємним, але насправді не є корисним або найкращим для неї. *Дисциплінована людина* – це людина, яка робить усе можливе, щоб розвивати в собі хороші звички й уникати поганих.

Цілеспрямований музикант кожного дня годинами займається музикою. У нього може виникнути спокуса відкласти заняття і подивитися телевізор або погуляти з друзями. Але якщо він хоче бути професіоналом, він повинен працювати. У спортсмена або танцюриста може виникнути спокуса їсти все, що хочеться, або пропускати тренування. Але якщо він хоче стати

найкращим спортсменом, він повинен відмовитися від жирної їжі і займатися на тренуваннях.

У хорошого учня також виникає спокуса щось недовчити або списати. Але якщо він хоче мати хороші оцінки й глибокі знання, він скаже навчанню «так», а іншим справам – «ні».

Ти помітив тут певну закономірність? *Самоконтроль* – це не лише відмова від усього поганого. Насправді, якби ми говорили тільки «ні», нам було б неможливо контролювати себе. Самоконтроль означає відмову від чогось поганого заради чогось доброго, як наприклад, хороших звичок.

Дисциплінованість – дотримання дітьми певних правил поведінки, чітке і організоване виконання ними своїх обов`язків. *Дисциплінованість* формується в умовах чіткої організації режиму життя і праці, який повсякчасно підтримується узгодженими діями вихователів і батьків.

Труднощі, які зустрічаються у вихованні дисциплінованості, часто беруть витоки у сім`ї. Деякі батьки невміло використовують покарання і заохочення як методи виховання, не дотримуються почуття міри у застосуванні одних і тих самих засобів впливу. У таких випадках у дітей знижується сприйняття дисциплінарних заходів, які до них застосовуються.

Іноді неузгодженість виховних впливів у дошкільному закладі і в сім`ї призводить до виникнення «роздвоєності» поведінки. *Дисциплінованість* тісно пов`язана з моральним і трудовим вихованням.

Приклади з Біблії

Урок дисциплінованості: мураха

У Біблії мурахи постають як приклад дисциплінованості. Ось як про них говориться: «Іди до мурашки, лінюху, поглянь на дороги її й помудрій: нема в неї володаря, ані урядника, ані правителя; вона заготовлює літом свій хліб, збирає в жнива свою їжу. Аж доки, лінюху, ти будеш вилежуватись, коли ти зі сну свого встанеш? Ще трохи поспати, подрімати ще трохи, руки трохи зложити, щоб полежати, - і прийде, немов волоцюга, твоя незаможність, і злидні твої, як озброєний муж!..» (Пр.6:6-11).

Мурахи - надзвичайні комахи! Ти знав, що вони, як і люди, здатні вчитися один в одного? За науковими спостереженнями, мурахи вчать один одного добувати їжу. «Мураха-вчитель» навіть починає повільніше рухатися, коли бачить, що «учень» відстає!

Деякі дослідники змогли вплинути на вибір мурахами їхньої роботи в мурашнику. Одній групі мурах вони давали нагороду у вигляді їжі, яку клали для них у місці, де її могли знайти. А іншій групі їжу не давали. В результаті перша група більше зосередилася на пошуках їжі, у той час як друга група почала працювати робочими мурашками, доглядаючи за яйцями. У кожному випадку мурахи просто змінювали свою роботу, але вони ніколи не залишалися без діла!

Мурахи є чудовим прикладом дисциплінованості.

Приклад дисциплінованості синів Ізраїля
при здобутті Єрихону

«А Єрихон замкнувся, і був замкнений зо страху перед Ізраїлевими синами, ніхто не виходив і не входив.

І сказав Господь до Ісуса: Ось, Я дав у твою руку Єрихон та царя його, сильних вояків.

І обійдете навколо це місто, всі вояки, обхід навколо міста один раз. Так зробиш шість день.

А сім священиків будуть нести сім сурем із баранячих рогів перед ковчегом. А сьомого дня обійдете навколо те місто сім раз, а священики засурмлять у роги.

І станеться, коли засурмить баранячий ріг, коли ви почуєте голос тієї сурми, а ввесь народ крикне гучним криком, то мур цього міста впаде на своєму місці, а народ увійде кожен перед себе.

І покликав Ісус, син Навинів, священиків, та й сказав до них: Несіть ковчега заповіту, а сім священиків будуть нести сім сурем із баранячих рогів перед Господнім ковчегом.

А до народу сказав: Підіть, обійдіть навколо це місто, а озброєний піде перед Господнім ковчегом.

І сталося, як Ісус сказав це народові, то сім священиків, що несли сім сурем із баранячих рогів, ішли та сурмили в ці сурми, а ковчег Господнього заповіту йшов за ними.

А озброєні йшли перед священиками, що сурмили в роги, а військо заднє йшло за ковчегом. І все сурмили в сурми.

А народові Ісус наказав, говорячи: Не будете кричати, і не дасте почути вашого голосу, і не вийде слово з ваших уст аж до дня, коли я скажу вам: Закричіть! І ви закричите.

І Господній ковчег пішов навколо міста, обійшов один раз. І ввійшли до табору, та й ночували в таборі.

І встав Ісус рано вранці, і понесли священики Господнього ковчега.

А сім священиків, що несли сім сурем із баранячих рогів перед Господнім ковчегом, ішли та все сурмили в сурми, а озброєні йшли перед ними, а військо заднє йшло за Господнім ковчегом. І все сурмили в сурми.

І обійшли навколо міста другого дня один раз, та й вернулися до табору. Так зробили шість день.

І сталося сьомого дня, і повставали вони рано вранці, як сходила рання зоря, і обійшли навколо міста за тим приписом сім раз. Тільки того дня обійшли місто навколо сім раз.

І сталося, коли сьомого разу засурмили священики в сурми, то Ісус сказав до народу: Закричіть, бо Господь віддав вам це місто!

І закричав народ, і засурмили в сурми. І сталося, як народ почув голос сурми, і закричав народ гучним криком, то впав мур на своєму місці, а народ увійшов до міста, кожен перед себе. І здобули вони те місто.

І був Господь з Ісусом, а слава його розійшлася по всім Краї» (Єг.6:1-16,20,27).

ДІВОЦТВО (ЦНОТЛИВІСТЬ)

Дівоцтво є особливий дар Божий для небагатьох: «це слово вміщають не всі, але, ті, кому дано. Хто може вмістити, - нехай вмістить» (Мт.19:11-12).

Дівоцтво не обов`язкове: «Говорю ж неодруженим і вдовам: добре їм, як вони позостануться так, як і я. Коли ж не втримаються, нехай одружуються, бо краще женитися, ніж розпалятися» (1Кор.7:8-9).

Перевага дівоцтва: «неодружений про речі Господні клопочеться, а одружений про речі життєві клопочеться, як догодити своїй дружині» (1Кор.7:32-33).

Особлива нагорода за дівоцтво у вічності: «співали, як пісню нову перед престолом і ніхто не зміг навчитися пісні, окрім них… Це ті, хто не осквернився з жінками, бо чисті вони. Вони йдуть за Агнцем, куди Він іде. Вони викуплені від людей, первістки Богові й Агнцеві» (Об.14:3-4).

Цнотливість

- *заповідана: «*не бажай жони ближнього свого а ні раба його» (5М.5:21). «Як у день, поступайно доброчесно, не в гульні та в п`янстві, не в перелюбі та розпусті, не в сварці та заздрощах» (Рим.13:13). «Їжа для черева, і черево для їжі, але Бог одне й друге понищить. А тіло не для розпусти, але для Господа, і Господь для тіла. Утікайте від розпусти. Усякий бо гріх, що його чинить людина, є поза тілом… А хто чинить розпусту, той грішить проти власного тіла» (1Кор.6:14-18). «А розпуста та нечисть усяка й зажерливість нехай навіть не згадується поміж вами, як личить святим» (ЕФ.5:3). «Отож умертвіть ваші земні члени: розпусту, нечисть, пристрасть, лиху пожадливість та зажерливість, що вона ідолослужіння» (Кол.3:5);

- *заповідається і в поглядах:* «кожен, хто на жінку подивиться із пожадливістю, той же уже вчиняє з нею перелюб у серці своїм» (Мт.5:28);

- *заповідається в розмові:* « марнословство або жарти, що непристойні вам, але краще дякування» (Еф.5:4). «Відкиньте з ваших вуст безсоромні слова» (Кол.3:8);

- *заповідається серцю:* «не побажай краси чужої жінки в серці твоєму» (Пр.6:25). «Стережися молодечих пожадливостей, тримайся правди, віри, любови, миру з тим, хто Господа кличе від чистого серця» (2Тим.2:22).

Стримуйте ваше тіло в цнотливості: «як ви віддавали члени ваші за рабів нечистоті й беззаконню на беззаконня, так тепер віддайте члени ваші за рабів праведности на освячення» (Рим.6:19). «Хіба ви не знаєте, що ваші тіла – то члени Христові? Отож, узявши члени Христові, зроблю їх членами розпусниці? Зовсім ні!» (1Кор.6:15)

Мудрість зберігає цнотливість: «бо мудрість увійде до серця твого, і буде приємне знання для твоєї душі! Розважність тоді для тебе пильнуватиме, розум тебе стерегтиме» (Пр.2:10-11). «На мудрість скажи: Ти сестра моя! А розум назви: Мій довірений! Щоб тебе стерегти від блудниці, від чужинки, що мовить м`якенькі слова» (Пр.7:4-5). «Не дивись на вино, як воно рум`яніє, як виблискує в келиху й рівненько ллється, - кінець його буде

кусати, як гад, і вжалить немов та гадюка, пантруватимуть очі твої на чужі жінки, і серце твоє говоритиме дурощі…» (Пр.23:31-33).

Обминайте тих, які не мають цнотливості: «Я писав вам не єднайтеся з тим, хто зветься братом, та є перелюбник, чи користолюбець, чи п'яниця, із такими навіть не їсти! Тож вилучіть лукавого з-поміж себе самих!» (1Кор.5:11-13). «Знайте, що жоден розпусник, чи нечистий не має спадку в Христовому й Божому Царстві! Тож не будьте їм спільниками» (Еф.5:5-7);

Нечестивці не мають цнотливості: «називаючи себе мудрими, вони потуманили: тому-то й видав їх Бог у пожадливостях їхніх сердець, на нечистість, щоб вони самі знеславили тіла свої. Вони Божу правду замінили на неправду. Через це Бог їх видав на пожадливість ганебну» (Рим.1:22,24-26). «Вони отупіли й віддалися розпусті, щоб чинити всяку нечисть із зажерливістю» (Еф.4:10). «Вони повсякденну розпусту вважають за розкіш. Їхні очі наповнені перелюбом та гріхом безупинним» (2Петр.2:13-14). «А ці зневажають, чого не знають; а що знають із природи, як німа звірина, то й у тому псуються. Люті хвилі морські, що з піною викидають власний сором» (Юд.10:13).

Спонукання до цнотливості: «Чи не знаєте ви, що ви – Божий храм, і Дух Божий у вас пробуває? Як хто нівечить Божого храму, того знівечить Бог, бо храм Божий святий, а храм той – то ви» (1Кор.3:16-17). «Ви храм Бога Живого, як Бог пророк: Поселюсь серед них і ходитиму і буду їм Богом. Мавши ці обітниці, очистимо себе від усякої нечистоти тіла та духа, і творімо святиню у Божім страху» (2Кор.6:16;7:1). «Покликав нас Бог, не до нечистоти, але до святості» (1Сол.4:7).

Зло виходить від недостачі цнотливості: «вартість розпусної жінки – то боханець хліба. Чи може людина ходити по вугіллю розпаленому, і не попаляться ноги її? Так і той, хто вчащає до жінки свого ближнього: не буде некараним кожен, хто доторкнеться до неї! Хто чинить перелюб, не має той розуму, - він знищує душу свою» (Пр.6:26,28-29,32). «Уста коханки – яма глибока: на кого Господь має гнів, той впаде туди» (Пр.22:14). «Знайшов я річ гіршу від смерти – то жінку, бо пастка вона, її ж серце – тенета, а руки її – то кайдани!» (Екл.7:26).

Кара за відсутність цнотливості: «а їх (юдеїв) нагодував, а вони чужоложать і натовпом ходять до дому блудниці. Чи ж оцього Я не покараю? Говорить Господь. І хіба над народом, як цей не помститься душа Моя» (Єр.5:7-9). «Твої перелюбства й іржання твої, сором блуду твого на полі на пагірках, - Я бачив гидоти твої… Горе тобі Єрусалиме» (Єр.13:27). «Умертвіть ваші земні члени: розпусту, нечисть, пристрасть, лиху пожадливість та зажерливість, що вони ідолослужіння, бо гнів Божий приходить за них на неслухняних» (Кол.3:5-6). «Пожадливість потому, зачавши, народжує гріх, а зроблений гріх, народжує смерть» (Як.1:15).

Відсутність цнотливості позбавляє неба: «Не обманюйте себе: ні розпусники, ні ідоляни, ні перелюбники, ні блудодійники, ні мужоложники Царства Божого не вспадкують вони» (1Кор.6:9-10). «Учинки тіла явні, то є:

перелюб, нечистість, розпуста і подібне до нього. Я про це попереджаю вас, що хто чинить таке, не вспадкують вони Царства Божого» (Гал.5:19-21). «Знайте - бо це, що жоден розпусник, чи нечистий не має спадку в Христовому й Божому Царстві! Нехай вас не зводить ніхто словами марнотними, бо гнів Божий приходить за них на неслухняних» (Еф.5:5-6).

Вічна кара визначена нечестивим: «Блудників і перелюбників буде судити Бог» (Євр.13:4). «Розпусникам і чарівникам, їхня частина в озері, що горить огнем та сіркою, а це – друга смерть» (Об.21:8).

Приклад цнотливості з Біблії

«Йосип був гарного стану та вродливого вигляду. І сталося по тих пригодах, і звела свої очі на Йосипа жінка пана його. І сказала вона: Ляж зо мною! А він відмовився, і сказав до жінки пана свого: То ж пан мій не знає при мені нічого у домі, а все, що його, він дав у мою руку. Немає більшого в цім домі від мене, і він не стримав від мене нічого, хіба що тебе, бо ти жінка його. Як же я вчиню це велике зло, і згрішу перед Богом? І сталося, що вона день-у-день говорила Йосипові, а він не слухав її, щоб лягти при ній і бути з нею. І сталося одного дня, і прийшов він додому робити діло своє, а там у домі не було нікого з людей дому. І схопила вона його за одежу його кажучи: Лягай же зо мною! А він позоставив свою одежу в її руці, та й утік, і вибіг надвір» (1М.39:6-12).

Слово про юність непорочну і юність порочну

Непорочна юність – це кращі дні кожної людини. У певному відношенні вони для нас – майже те саме, що земний рай для перших людей. Непорочна юність – це чиста і спокійна совість, постійна веселість, простота серця і правдивість. Ознакою непорочної душі є безкорислива любов до всіх, квітуче здоров`я, повнота душевних і тілесних сил. Тому діти посідають таке важливе місце у житті своїх батьків. Дорослі хочуть бачити у своїх дітях таких людей, якими вони самі не стали. Іноді батьки сподіваються побачити в дітях самих себе.

У свою чергу суспільство і держава бачать у молоді власне відродження. Суспільство, як і людина старіє. Однак для нього не страшні ні старість, ні немічність там, де посивілими синами й дочками батьківщини іде непорочна юність. Суспільство бачить у молоді майбутню державну силу, багатство і славу. Воно сподівається передати їй всі плоди своїх трудів, усі незакінчені починання в надії, що молоді сини й дочки примножать і зроблять досконалішим діяння батьків.

А кого бачить у дітях і непорочній юності Церква? Синів Царства Божого, бо, за словами Спасителя нашого Ісуса Христа, «таких є Царство Боже». Вона дивиться на них, як на сад Божий, який вона зобов`язується виростити і виховати для вічності.

Припустимо, що віра ослабла в якомусь суспільстві, мораль упала, повагу до святого загублено. Де усе це можна знайти і відновити, як не в дітях і молоді? Де укріпити віру і мораль? В серцях дітей. Тому що інші серця вже очерствіли.

Кому передати забутий дух християнської любові, передати вчення про чесність, про справедливість, про безкорисливість, про самовідданість, про всі святі обов`язки нашої благочестивої православної віри? Все це можна передати дітям.

Тому ніхто не дивиться на дітей з такою радістю, з такою блаженною надією, з таким священним хвилюванням, з яким дивиться на них Церква. У втраті дітей вона бачить не просто втрату в людях, але втрату для Царства Божого. Саме небо дивиться на дітей з особливою радістю.

Спаситель наш учить, що ті ангели Божі, які охороняють дітей, завжди бачать лице Отця Небесного. Діти являють собою блаженство навіть для самих ангелів. Недаремно називають вік дитячий віком ангельським.

Але як часто порочність робить із найкращого творіння Божого найжалюгіднішу істоту! На яке чудовисько може перетворити рання розпусність ангела земного!

Розпусні діти викликають скорботу і глибоке обурення. Нема нічого гіршого, коли молоді люди, здатні до всього прекрасного, починають жити грубими пороками. Порочність нікому не надає красивого вигляду – ні юному, ні старому, але найогиднішою вона бачиться у молодій людині.

Якщо падіння Адама згубило весь рід людський і ввергло його у страшні біди, то і раннє падіння дітей ставить у не менш жахливе становище і ті сім`ї, в яких вони народилися, і те суспільство, в якому вони живуть.

Скільки знищено відомих і чесних родин, тому що з цих родин вийшли недостойні нащадки, котрі згубили славу і честь своїх предків! Скільки занепало заможних і порядних сімей від того, що діти свавільно відцуралися від правил життя своїх батьків і розтринькали батьківське майно! Скільки було батьків і матерів доброчесних і святих, які вимушені були відмовлятися від своїх дітей, немовби від чужих, через їхню негідну поведінку, чи помирати від скорботи!

Ной піддає прокляттю свого сина Хама. Ісаак проганяє від себе розпусного Едома. Діти Якова безсоромною неправдою і варварськими вчинками з невинним братом своїм Йосифом ледь не доводять батька до могили. Діти первосвященика юдейського готують йому страшну кончину, викликають гнів Божий і знищують славний рід первосвященика.

Один батько, використавши всі засоби для виправлення свого свавільного сина, нарешті в глибокій журбі вимушений був сказати: «Сину мій! Ось рука, яка з дитинства пестила тебе, Якщо немає іншого засобу надоумити тебе, розріж руку батька твого і пий мою кров».

Св.Амвросій казав колись одній діві, яка впала в розпусту: «З чого мені почати? Що говорити спочатку, що потім? Чи описати спочатку ті блага, які ти втратила? Чи оплакувати ті нещастя, яких ти зазнала? Була ти обраною лозою в раю Божому між квітами Церкви; була ти нареченою Христовою; була сосудом Святого Духа; і скільки разів повинна ти возридати, бо ти вже не та, що була».

Ці нещасні молоді люди, які втрачають невинність, які рано віддають себе

в руки порочного життя, не вміють навіть оплакувати свої гріхи, а вміють тільки приносити скорботу іншим. Знищуючи свої сім`ї, вони ладні знищити ціле суспільство. Ніщо не може стримати юнацтво, яке тягнеться до розпусти.

Тирани, які згадуються в історії, коли задумували потрясти суспільство і релігію, не знаходили кращого засобу для виконання своїх диявольських намірів, як звільнити молодь від законів моралі і прищепити молодим людям свої згубні правила.

Юний вік є найщасливішим, але він може стати й найнещаснішим. Ти невинний, але пам`ятай, що ворог може вкрасти твою невинність скоріше у тебе, ніж в інших людей, тому що невинність занадто довірлива.

Повнота сил і здоров`я твої перші спокусники до зла. Недосвідченість, самовпевненість, жадоба до новизни, жадоба до насолод – це повсякчасні твої домашні вороги, що погублять тебе, якщо не будеш обережним. Не довіряй собі ні в чому. Запитуй про все людей досвідчених, суворих у житті, і довіряй їм повністю. Вони скажуть тобі, що є чимало людей, які готові були б віддати усі свої скарби, весь гіркий досвід життя, усі знання, тільки б повернутися до юності, щоб прожити її краще, ніж колись. Будь стриманим і завжди молись; твоя молитва скоріше буде почута, ніж молитва грішника, який під кінець життя кається у помилках своєї юності.

Екклезіаст дає юним таку пораду: «Веселись, юначе, у юності твоїй, ходи дорогами серця твого і видіннями очей твоїх; тільки знай, що за все це Бог приведе тебе на суд…Пам`ятай про твого Творця у дні твоєї молодості, перше ніж лихі дні прийдуть і роки настануть, що про них скажеш: вони мені не до вподоби» (Еккл.11:9;12:1).

(З кн. Проповіді Патріарха Філарета с.514-519)

ДІЛОВИТІСТЬ

Діловитість – якість особистості, що полягає в умінні організовано, чітко, наполегливо і цілеспрямовано розв`язувати задачі, які висуває життя.

Діловита людина уміє правильно, розумно спланувати свою діяльність, послідовно йти до поставленої мети, обираючи найраціональніші шляхи.

Риси діловитості починають формуватися у дитини в сім`ї. Звичка з раннього дитинства дотримуватись порядку, бути зібраним і організованим, орієнтуватися у різних обставинах, знаходити розв`язок у складних ситуаціях поступово перетворюються у дисциплінованість, як невід`ємну якість людини.

Важливу роль у вихованні діловитості у дітей відіграє особистий приклад батьків, а також їх уміння скерувати діяльність дітей, передавати їм свій досвід.

Приклади з Біблії

Діловитість царя Соломона

«І послав Соломон до Хірама, говорячи:

Ти знаєш мого батька Давида, що не міг він збудувати дому для Імени Господа, Бога свого, через війни, що оточували його, аж поки Господь не

віддав їх, ворогів, під стопи ніг його.

А тепер Господь, Бог мій, дав мені відпочинок навколо, нема противника, і нема злого випадку.

І ото я маю на думці збудувати дім Імени Господа, Бога мого, як Господь говорив був моєму батькові Давидові, кажучи: Син твій, якого дам замість тебе на трон твій, він збудує той дім для Йменння Мого.

А тепер накажи, і нехай зітнуть мені кедри з Ливану, а раби мої будуть із рабами твоїми, а в нагороду за твоїх рабів я дам тобі все, що скажеш, бо ти знаєш, що серед нас немає нікого, хто вмів би стинати дерева, як сидоняни.

І сталося, як почув Хірам Соломонові слова, то дуже зрадів та й сказав: Благословенний Господь сьогодні, що дав Давидові мудрого сина над цим великим народом!

І послав Хірам до Соломона, говорячи: Почув я про те, про що посилав ти до мене. Я виконаю все бажання твоє, щодо дерева кедрового та дерева кипарисового.

Мої раби спустять із Ливану до моря, а я їх поскладаю в плоти, і відправлю морем аж до місця, про яке пошлеш мені звістку, і порозбиваю їх там, і ти забереш. А ти виконаєш моє бажання, дати хліба для мого дому.

І давав Хірам Соломонові дерева кедрові та дерева кипарисові, усе за бажанням його.

А Соломон давав Хірамові двадцять тисяч корів пшениці, живність для дому його, та двадцять тисяч корів товченої оливи. Так давав Соломон Хірамові рік-у-рік.

А Господь дав Соломонові мудрість, як обіцяв був йому. І був мир між Хірамом та між Соломоном, і обидва вони склали умову.

А Соломон зібрав данину робітників зо всього Ізраїля, і була та данина тридцять тисяч чоловіка.

І він посилав їх до Ливану, по десять тисяч на місяць, напереміну: місяць були вони на Ливані, два місяці у домі своїм; а Адонірам доглядав над робітниками.

І було в Соломона сімдесят тисяч тягарових носіїв та вісімдесят тисяч ламачів у горах, окрім трьох тисяч і трьох сотень керівників, що настановив Соломон над працею, вони правили над народом, що робили працю.

І цар наказав, і вони ламали велике каміння, каміння дороге, щоб закласти дім із тесаного каміння.

І їх отесували будівничі Соломонові й будівничі Хірамові та ґівляни, і наготовили дерева та каміння на збудування храму» (1Цар.5:16-32).

Цар Єзекіє проявляє уміння
і діловитість в обороні Єрусалиму

«По цих справах та по цій вірності прийшов Санхерів, цар асирійський, і ввійшов в Юдею, і розклався табором проти укріплених міст, і думав здобути їх собі.

І побачив Єзекія, що прийшов Санхерів, і що він задумує війну на Єрусалим, то він нарадився зо своїми зверхниками та своїми лицарями

позатикати джерельні води, що назовні міста. І вони допомогли йому.

І було зібрано багато народу, і вони позатикали всі джерела й потік, що плив у Краю, говорячи: Нащо б мали так багато води асирійські царі, коли прийдуть?

І він підбадьорився, і забудував увесь виломаний мур, і поставив на нього башту, а поза тим муром інший мур, і зміцнив Мілло в Давидовому Місті, і наробив багато ратищ та щитів.

І понаставляв він над народом військових зверхників, і зібрав їх до себе, на майдан біля міської брами, і промовляв до їхнього серця, говорячи:

Будьте міцні та будьте мужні, не бійтеся й не жахайтеся перед асирійським царем та перед усім тим натовпом, що з ним, бо з нами більше, ніж із ним.

З ним рамено тілесне, а з нами Господь, Бог наш, щоб допомагати нам та воювати наші війни! І оперся народ на слова Єзекії, Юдиного царя.

По цьому послав Санхерів, асирійський цар, своїх рабів до Єрусалиму, а він сам таборував проти Лахішу, і вся сила його була з ним, до Єзекії, Юдиного царя, і до всього Юди, що в Єрусалимі, сказати:

Так говорить Санхерів, цар асирійський: На що ви сподіваєтесь і сидите в облозі в Єрусалимі?

Оце Єзекія намовляє вас, щоб дати вас на смерть від голоду та від спраги, кажучи: Господь, Бог наш, урятує нас від руки асирійського царя.

Чи ж не він, Єзекія, поруйнував пагірки його та жертівники його, і сказав до Юди та до Єрусалиму, говорячи: Перед одним жертівником будете вклонятися й на ньому будете кадити?

Чи ж ви не знаєте, що зробив я та батьки мої всім народом земель? Чи справді могли боги народів тих країв урятувати свій край від моєї руки?

Хто з-поміж усіх богів цих народів, яких мої батьки вчинили закляттям, міг урятувати свій народ від моєї руки? Як зможе Бог ваш урятувати вас від моєї руки?

А тепер нехай не обманює вас Єзекія, і нехай не зводить вас, як оце. І не вірте йому, бо не зміг жоден бог жодного народу та царства врятувати свого народу від моєї руки та від руки батьків моїх, то тим більше ваші боги не врятують вас від моєї руки!

І ще говорили його раби на Господа, Бога, та на Його раба Єзекію.

І писав він листи з лайкою на Господа, Ізраїлевого Бога, і говорив на Нього таке: Як боги народів тих країв не спасли свого народу від моєї руки, так не спасе Єзекіїн Бог народу Свого від моєї руки!

І кликали вони сильним голосом по-юдейському до єрусалимського народу, що був на мурі, щоб настрашити їх та налякати їх, щоб здобути місто.

І говорили вони на Бога єрусалимського, як на богів землі, чин людських рук.

І молився цар Єзекія та пророк Ісая, син Амосів, про це, і кликали до неба.

І послав Господь Ангола, і він вигубив кожного хороброго вояка, і

володаря, і зверхника в таборі царя асирійського, і той вернувся з соромом обличчя до краю свого. А коли він прийшов до дому бога свого, то дехто з тих, що вийшли з нутра його, вбили його там мечем…

І спас Господь Єзекію та єрусалимських мешканців від руки Санхеріва, царя асирійського, та від руки всякого, і дав їм мир навколо.

І багато-хто приносили дара для Господа до Єрусалиму та дорогоцінні речі для Єзекії, Юдиного царя. І він по цьому піднісся в очах усіх народів!

Тими днями занедужав Єзекія смертельно. І він молився до Господа, і Він відповів йому, і дав йому знака.

Та Єзекія не віддав так, як було зроблено йому, бо запишнилося серце його. І був гнів Божий на нього, і на Юдею, та на Єрусалим.

Але впокорився Єзекія в пишноті серця свого, він та мешканці Єрусалиму, і не прийшов на них Господній гнів за днів Єзекії.

І було в Єзекії дуже багато багатства та слави, і він поробив собі скарбниці на срібло й на золото, та на камінь дорогий, і на пахощі, і на щити, і на всякі дорогі речі, і клуні на врожай збіжжя, і виноградного соку, і свіжої оливи, і жолоби для всякої худоби, і жолоби для черід.

І побудував він собі міста, і мав великий набуток худоби дрібної та худоби великої, бо Бог дав йому дуже великий маєток.

І він, Єзекія, заткнув вихід води горішнього Ґіхону, і вивів її вдолину на захід від Давидового Міста. І мав Єзекія успіх в усіх своїх ділах.

Тільки при послах вавилонських зверхників, посланих до нього, щоб вивідати про чудо, що було в Краю, залишив був його Бог, щоб випробувати його, щоб пізнати все в його серці» (2Хр.32:1-31).

Апостол Павло навчає
Тимофія діловитості

«Вірне це слово: коли хто єпископства хоче, доброго діла він прагне.

А єпископ має бути бездоганний, муж однієї дружини, тверезий, невинний, чесний, гостинний до приходнів, здібний навчати, не п'яниця, не заводіяка, але тихий, несварливий, не сріблолюбець, щоб добре рядив власним домом, що має дітей у слухняності з повною чесністю, бо хто власним домом рядити не вміє, як він зможе пильнувати про Божу Церкву? не новонавернений, щоб він не запишався, і не впав у ворожий осуд.

Треба, щоб мав він і добре засвідчення від чужинців, щоб не впасти в догану та в сітку диявольську.

Так само диякони мають бути поважні, не двомовці, не багато віддані вину, не соромнозахланні, такі, що мають таємницю віри при чистім сумлінні.

Отже, і вони нехай перш випробовуються, а потому хай служать, якщо будуть бездоганні.

Так само жінки нехай будуть поважні, не обмовливі, тверезі та вірні в усьому.

Диякони мусять бути мужі однієї дружини, що добре рядять дітьми й своїми домами.

Бо хто добре виконує службу, той добрий ступінь набуває собі та велику відвагу в вірі через Христа Ісуса.

Це пишу я тобі, і сподіваюсь до тебе прийти незабаром.

А коли я спізнюся, то щоб знав ти, як треба поводитися в Божому домі, що ним є Церква Бога Живого, стовп і підвалина правди.

Безсумнівно, велика це таємниця благочестя: Хто в тілі з'явився, Той оправданий Духом, Анголам показався, проповіданий був між народами, увірувано в Нього в світі, Він у славі вознісся!

Обов`язки служителя Божого

А Дух ясно говорить, що від віри відступляться дехто в останні часи, ті, хто слухає духів підступних і наук демонів, хто в лицемірстві говорить неправду, і спалив сумління своє, хто одружуватися забороняє, наказує стримуватися від їжі, яку Бог створив на поживу з подякою віруючим та тим, хто правду пізнав.

Кожне бо Боже твориво добре, і ніщо не негідне, що приймаємо з подякою, воно бо освячується Божим Словом і молитвою.

Як будеш оце подавати братам, то будеш ти добрий служитель Христа Ісуса, годований словами віри та доброї науки, що за нею слідом ти пішов.

Цурайся нечистих та бабських байок, а вправляйся в благочесті.

Бо вправа тілесна мало корисна, а благочестя корисне на все, бо має обітницю життя теперішнього та майбутнього.

Вірне це слово, і гідне всякого прийняття!

Бо на це ми й працюємо і зносимо ганьбу, що надію кладемо на Бога Живого, Який усім людям Спаситель, найбільше ж для вірних.

Наказуй оце та навчай!

Нехай молодим твоїм віком ніхто не гордує, але будь зразком для вірних у слові, у житті, у любові, у дусі, у вірі, у чистості!

Поки прийду я, пильнуй читання, нагадування та науки!

Не занедбуй благодатного дара в собі, що був даний тобі за пророцтвом із покладенням рук пресвітерів.

Про це піклуйся, у цім пробувай, щоб успіх твій був явний для всіх!

Уважай на самого себе та на науку, тримайся цього. Бо чинячи так, ти спасеш і самого себе, і тих, хто тебе слухає!

жінок немов матірок, молодших як сестер, зо всякою чистістю.

Не докоряй, але вмовляй

Старшого не докоряй, але вмовляй, немов батька, а молодших - як братів. Старших жінок – немов матірок, молодших – як сестер, зо всякою чистістю.

Про вдовиць

Шануй вдів, удів правдивих.

А як має вдовиця яка дітей чи внучат, нехай учаться перше побожно шанувати родину свою, і віддячуватися батькам, бо це Богові вгодно.

А вдовиця правдива й самотна надію складає на Бога, та перебуває день і ніч у молитвах і благаннях.

А котра у розкошах живе, та живою померла.

І це наказуй, щоб були непорочні.

Коли ж хто про своїх, особливо ж про домашніх не дбає, той вирікся віри, і він гірший від невірного.

А вдову вносити до списку не менше, як шістдесятлітню, що була за дружину одному чоловікові, засвідчену в добрих ділах, якщо дітей виховала, якщо подорожніх приймала, якщо ноги святим умивала, якщо помагала обездоленим, якщо всякий добрий учинок виконувала.

Але вдів молодих не приймай, бо вони, розпалившися, хочуть, наперекір Христові, заміж виходити, через що мають осуд, бо від першої віри відкинулись.

А разом із тим неробітні вони, бо вчаться ходити по домах, і не тільки неробітні, але й лепетливі, і занадто цікаві, і говорять, чого не годиться.

Отож бо, я хочу, щоб молодші заміж виходили, родили дітей, домом рядили, не давали противникові ані жадного поводу для лихомовства.

Бо вже дехто пішли слідом за сатаною.

А коли має вдів який вірний, нехай їх утримує, а Церква нехай не обтяжується, щоб могла вона втримувати вдів правдивих.

Як поводитися з пресвітерами

А пресвітери, які добре пильнують діла, нехай будуть наділені подвійною честю, а надто ті, хто працює у слові й науці.

Бо каже Писання: Не в'яжи рота волові, що молотить, та: Вартий працівник своєї нагороди.

Не приймай скарги проти пресвітера, хібащо при двох чи трьох свідках.

Як поводитися з людьми

А тих, хто грішить, картай перед усіма, щоб і інші страх мали.

Заклинаю тебе перед Богом й Ісусом Христом та вибраними Анголами, щоб ти заховав це без лицемірства, нічого не роблячи з упередженням.

Не рукополагай скоро нікого, і не приставай до чужих гріхів. Бережи себе чистим!

Води більше не пий, але трохи вина заживай ради шлунка твого та частих недугів твоїх.

У інших людей гріхи явні і йдуть перед ними на осуд, а за іншими йдуть слідкома.

Явні так само й добрі діла, а ті, хто інакший, сховатись не можуть.

Раби та пани

Усі раби, які під ярмом, нехай уважають панів своїх гідними всякої чести, щоб не зневажалися Боже Ім'я та наука.

А ті, хто має панів віруючих, не повинні недбати про них через те, що браття вони, але нехай служать їм тим більше, що вони віруючі та улюблені, що вони добродійства Божі приймають. Оцього навчай та нагадуй!

Правдиве благочестя

А коли хто навчає інакше, і не приступає до здорових слів Господа нашого Ісуса Христа та до науки, що вона за правдивою вірою, той згордів, нічого не знає, але захворів на суперечки й змагання, що від них повстають

заздрість, сварки, богозневаги, лукаві здогади, постійні сварні між людьми зіпсутого розуму й позбавлених правди, які думають, ніби благочестя то зиск. Цурайся таких!

Великий же зиск то благочестя із задоволенням.

Бо ми не принесли в світ нічого, то нічого не можемо й винести» (1Тим.3:1-16;4:1-16;5:1-25;6:1-7).

ДОБРОПОРЯДНІСТЬ

Добропорядна людина відзначається порядністю, тобто відзначається позитивними ознаками: чесна, досить добра, непогана, неабияка, справжня і т.ін

Добропорядності діти вчаться в сім`ї, в школі і суспільстві.

Приклади з Біблії

Порядність Аврама до царя Содому

«Тоді цар Содому вийшов назустріч йому, як він повертався, розбивши Кедор-Лаомера та царів, що були з ним, до долини Шаве, вона тепер долина Царська.

А Мелхиседек, цар Салиму, виніс хліб та вино. А він був священик Бога Всевишнього.

І поблагословив він його та й промовив: Благословенний Аврам від Бога Всевишнього, що створив небо й землю.

І благословенний Бог Всевишній, що видав у руки твої ворогів твоїх. І Аврам дав йому десятину зо всього.

І сказав цар содомський Аврамові: Дай мені людей, а маєток візьми собі.

Аврам же сказав цареві содомському: Я звів свою руку до Господа, Бога Всевишнього, Творця неба й землі, що від нитки аж до ремінця сандалів я не візьму з того всього, що твоє, щоб ти не сказав: Збагатив я Аврама.

Я не хочу нічого, даси тільки те, що слуги поїли, та частину людям, що зо мною ходили: Анер, Ешкол і Мамре, частину свою вони візьмуть» (1М.14:17-24).

Йосип проявляє добропорядність до своїх братів

Йосипові брати повернулись вдруге в Єгипет по харчі і привели його найменшого брата Веніяміна.

«І побачив Йосип Веніямина з ними, і сказав до того, що був над його домом: Упровадь цих людей до дому, і нехай заріжуть худобину, і приготуй, бо зо мною будуть їсти ці люди опівдні.

І той чоловік зробив, як Йосип сказав був. І впровадив той чоловік тих людей до Йосипового дому.

І полякалися ті люди, що були впроваджені до Йосипового дому. І сказали вони: Через срібло, повернене напочатку в наших мішках, ми впроваджені, щоб причепитись до нас, і напасти на нас, і забрати за рабів нас та наші осли…

І приступили вони до чоловіка, що над домом Йосиповим, та й говорили

до нього при вході в дім.

І сказали вони: Послухай, о пане мій, ми зійшли були напочатку купити їжі.

І сталося, коли ми прийшли на нічліг, і відкрили мішки свої, а ось срібло кожного в отворі мішка його, наше срібло за вагою його! І ми вертаємо його нашою рукою!

А на купівлю їжі ми знесли нашою рукою інше срібло. Ми не знаємо, хто поклав був наше срібло до наших мішків…

А той відказав: Мир вам! Не бійтеся! Бог ваш і Бог вашого батька дав вам скарб до ваших мішків. Срібло ваше прийшло до мене. І вивів до них Симеона.

І впровадив той чоловік тих людей до Йосипового дому, і дав води, а вони вмили ноги свої, і дав паші їхнім ослам.

І вони приготовили дарунки до приходу Йосипа опівдні, бо почули, що там вони їстимуть хліб.

І ввійшов Йосип до дому, а вони принесли йому до дому дарунка, що в їхній руці. І вони поклонилися йому до землі.

А він запитав їх про мир і сказав: Чи гаразд вашому батькові старому, про якого ви розповідали? Чи він ще живий?

А вони відказали: Гаразд рабові твоєму, батькові нашому. Ще він живий. І вони схилилися, і вклонилися до землі.

І звів він очі свої, та й побачив Веніямина, свого брата, сина матері своєї, і промовив: Чи то ваш наймолодший брат, що ви мені розповідали? І сказав: Нехай Бог буде милостивий до тебе, мій сину!

І Йосип поспішив, бо порушилася його любов до брата його, і хотів він заплакати. І ввійшов він до іншої кімнати, і заплакав там…

І вмив він лице своє, і вийшов, і стримався, та й сказав: Я Йосип… Чи живий ще мій батько? І не могли його браття йому відповісти, бо вони налякались його…

А Йосип промовив до братів своїх: Підійдіть же до мене! І вони підійшли, а він проказав: Я Йосип, ваш брат, якого ви продали були до Єгипту…

А тепер не сумуйте, і нехай не буде жалю в ваших очах, що ви продали мене сюди, бо то Бог послав мене перед вами для виживлення.

Бо ось два роки голод на землі, і ще буде п'ять літ, що не буде орки та жнив.

І послав мене Бог перед вами зробити для вас, щоб ви позостались на землі, і щоб утримати для вас при житті велике число спасених.

І виходить тепер, не ви послали мене сюди, але Бог. І Він зробив мене батьком фараоновим і паном усього дому його, і володарем усього краю єгипетського.

Поспішіть, і йдіть до батька мого, та й скажіть йому: Отак сказав син твій Йосип: Бог зробив мене володарем усього Єгипту. Зійди ж до мене, не гайся.

І осядь у землі Ґошен, і будеш близький до мене ти, і сини твої, і сини синів твоїх, і дрібна та велика худоба твоя, і все, що твоє» (1М.43:16-31;45:3-

10).

Добропорядність братів Йосипа до нього

«І переказали брати Йосипові, говорячи: Батько твій заповів був перед своєю смертю, кажучи: Отак скажіть Йосипові: Прошу, вибач гріх братів твоїх та їхню провину, бо вони тобі зло були заподіяли! А тепер вибач гріх рабам Бога батька твого! І заплакав Йосип, як вони говорили до нього…

І пішли також браття його, і впали перед лицем його, та й сказали: Ось ми тобі за рабів!

А Йосип промовив до них: Не бійтеся, бо хіба ж я замість Бога?

Ви задумували були на мене зло, та Бог задумав те на добре, щоб зробити, як вийшло сьогодні, щоб заховати при житті великий народ!

А тепер не лякайтеся, я буду утримувати вас та дітей ваших! І він потішав їх, і промовляв до їхнього серця» (1М.50:16-21).

Добропорядність Ісуса
до робітників винограднику

«Згодившися ж він із робітниками по динарію за день, послав їх до свого винограднику.

А вийшовши коло години десь третьої, побачив він інших, що стояли без праці на ринку, та й каже до них: Ідіть і ви до мого винограднику, і що буде належати, дам вам.

Вони ж відійшли. І вийшов він знов о годині десь шостій й дев'ятій, і те саме зробив.

А вийшовши коло години одинадцятої, знайшов інших, що стояли без праці, та й каже до них: Чого тут стоїте цілий день безробітні?

Вони кажуть до нього: Бо ніхто не найняв нас. Відказує їм: Ідіть і ви в виноградник.

Коли ж вечір настав, то говорить тоді до свого управителя пан винограднику: Поклич робітників, і дай їм заплату, почавши з останніх до перших.

І прийшли ті, що з години одинадцятої, і взяли по динарію.

Коли ж прийшли перші, то думали, що вони візьмуть більше. Та й вони по динару взяли.

А взявши, вони почали нарікати на господаря, кажучи: Ці останні годину одну працювали, а ти прирівняв їх до нас, що витерпіли тягар дня та спекоту…

А він відповів і сказав до одного із них: Не кривджу я, друже, тебе, хіба не за динарія згодився зо мною?

Візьми ти своє та й іди. Але я хочу дати й цьому ось останньому, як і тобі.

Чи ж не вільно мені зо своїм, що я хочу, зробити? Хіба око твоє заздре від того, що я добрий?

Отак будуть останні першими, а перші останніми!» (Мт.20:2-16).

ДОБРОСЕРДЕЧНІСТЬ

Добросердна людина має добре серце, лагідна і чуйна до людей. Виражає добре, лагідне, чуйне ставлення до людей.

Добросердечності діти вчаться у своїх батьків, які їм показують своє ставлення до Господа і своїх ближніх.

Приклади з Біблії

Добросердечність Божа до Аврама

«І промовив Господь до Аврама, коли Лот розлучився із ним: Зведи очі свої, та поглянь із місця, де ти, на північ, і на південь, і на схід, і на захід, бо всю цю землю, яку бачиш, Я її дам навіки тобі та потомству твоєму.

І вчиню Я потомство твоє, як той порох землі, так, що коли хто потрапить злічити порох земний, то теж і потомство твоє перелічене буде.

Устань, пройдись по Краю вздовж його та вширшки його, бо тобі його дам!» (1М.13:14-17).

Заповіт Бога з землею

«І сказав Бог до Ноя та до синів його з ним, кажучи:

А Я, ось Свого заповіта укладаю Я з вами та з вашим потомством по вас.

І з кожною живою душею, що з вами: серед птаства, серед худоби, і серед усієї земної звірини з вами, від усіх, що виходять з ковчегу, до всієї земної звірини.

І Я укладу заповіта Свого з вами, і жодне тіло не буде вже знищене водою потопу, і більш не буде потопу, щоб землю нищити.

І Бог промовляв: Оце знак заповіту, що даю Я його поміж Мною та вами, і поміж кожною живою душею, що з вами, на вічні покоління:

Я веселку Свою дав у хмарі, і стане вона за знака заповіту між Мною та між землею.

І станеться, коли над землею Я хмару захмарю, то буде виднітися в хмарі веселка.

І згадаю про Свого заповіта, що між Мною й між вами, і між кожною живою душею в кожному тілі. І більш не буде вода для потопу, щоб вигубляти кожне тіло.

І буде веселка у хмарі, і побачу її, щоб пам'ятати про вічний заповіт між Богом і між кожною живою душею в кожному тілі, що воно на землі.

І сказав Бог до Ноя: Це знак заповіту, що Я встановив поміж Мною й поміж кожним тілом, що воно на землі» (1М.9:8-17).

Добросердечність Фараона до Ізраїля

«І розголошено в домі фараоновім чутку, говорячи: Прийшли Йосипові брати! І було це добре в очах фараонових та в очах його рабів.

І промовив фараон до Йосипа: Скажи своїм братам: Зробіть оце: Понав'ючуйте худобу свою, та й ідіть, прибудьте до Краю ханаанського.

І заберіть вашого батька й доми ваші, та й прийдіть до мене, а я дам вам добра єгипетського краю. І споживайте ситість землі.

А ти одержав наказа сказати: Зробіть це: Візьміть собі з єгипетського

краю вози для ваших дітей та для ваших жінок, і привезіть свого батька й прибудьте.

А око ваше нехай не жалує ваших речей, бо добро всього єгипетського краю ваше воно.

І зробили так Ізраїлеві сини. А Йосип дав їм вози на приказ фараонів, і дав їм поживи на дорогу.

І дав усім їм кожному переміни одежі, а Веніяминові дав три сотні срібла та п'ять перемін одежі.

А батькові своєму послав він оце: десять ослів, нав'ючених з добра Єгипту, і десять ослиць, нав'ючених збіжжям, і хліб, і поживу для батька його на дорогу.

І відпустив він своїх братів, і вони пішли. І сказав він до них: Не сваріться в дорозі!

І вийшли вони з Єгипту, та й прибули до ханаанського Краю, до Якова, батька свого.

І розповіли йому, кажучи: Ще Йосип живий, і що він панує над усім єгипетським краєм. І зомліло серце його, бо він не повірив був їм…

І переказували йому всі слова Йосипові, що говорив він до них. І як побачив він вози, що послав Йосип, щоб везти його, то ожив дух Якова, їхнього батька.

І промовив Ізраїль: Досить! Ще живий Йосип, мій син! Піду ж та побачу його, поки помру!» (1М.45:16-28).

Господь проявляє добросердечність
до царя Йосафата і допомагає
знищити його ворогів

«І сталося по тому, пішли моавітяни та аммонітяни, а з ними деякі з меунян, проти Йосафата на війну.

І прийшли, і донесли Йосафатові, говорячи: Прийшла на тебе сила силенна з того боку моря, з Сирії, і ось вони в Хаццон-Тамарі, воно Ен-Ґеді.

І злякався Йосафат, і постановив звернутися до Господа. І він проголосив піст на всю Юдею.

І зібралися юдеяни просити допомоги від Господа, також поприходили зо всіх Юдиних міст просити Господа.

І став Йосафат у зборі Юдиному та єрусалимському в Господньому домі, перед новим подвір'ям, та й сказав: Господи, Боже батьків наших! Чи ж не Ти Бог на небесах? І Ти пануєш над усіма царствами народів, і в руці Твоїй сила та міць, і немає такого, хто б став проти Тебе!

Чи ж не Ти, Боже наш, повиганяв мешканців цього Краю перед народом Твоїм, Ізраїлем, і дав його Авраамовому насінню, Твоєму приятелеві навіки?

І вони осілися в ньому, і збудували Тобі в ньому святиню для Йменння Твого, говорячи:

Якщо прийде на нас зло, меч укарання, чи моровиця, чи голод, то ми станемо перед цим храмом та перед лицем Твоїм, бо Ім'я Твоє в цьому храмі, і будемо кликати до Тебе з нашого утиску, і Ти почуєш, і спасеш.

А тепер ось сини Аммонові й Моавові та мешканці гори Сеїр, що через них Ти не дав ізраїльтянам іти, коли вони виходили були з єгипетського краю, і вони минули їх, і не вигубили їх, і оце вони відплачують нам навалою, щоб вигнати нас із спадку Твого, який Ти віддав нам.

Боже наш, чи ж Ти не осудиш їх? Нема бо в нас сили перед цією силою силенною, що приходить на нас, і ми не знаємо, що зробимо, бо наші очі на Тебе!

А всі юдеяни стояли перед Господнім лицем, також діти їхні, жінки їхні та їхні сини.

А Яхазіїл, син Захарія, сина Бенаї, Єіїла, сина Маттанії, Левит із Асафових синів, був на ньому Дух Господній серед збору, і він сказав: Послухайте, ввесь Юдо й мешканці Єрусалиму та царю Йосафате! Так говорить до вас Господь: Не бійтеся та не жахайтеся перед цією силенною силою, бо не ваша ця війна, але Божа!

Узавтра зійдіть на них, ось вони входять збіччям Ціцу, і ви їх знайдете на кінці долини, навпроти пустині Єруїл.

Не вам воювати в цьому, поставтеся й станьте, і побачите, що Господнє спасіння з вами, Юдо й Єрусалиме! Не бійтеся й не жахайтеся, узавтра виходьте перед них, а Господь буде з вами!

І вклонився Йосафат обличчям до землі, а ввесь Юда та мешканці Єрусалиму попадали перед Господнім лицем, щоб уклонитися Господеві.

І встали Левити з синів Кегатівців та з синів Корахівців, щоб хвалити Господа, Бога Ізраїлевого сильним голосом, високим.

І повставали вони рано вранці, і вийшли до пустині Текоя. А як вони виходили, став Йосафат та й сказав: Послухайте мене, Юда та мешканці Єрусалиму! Віруйте в Господа, вашого Бога, і будете запевнені, вірте пророкам Його, і пощаститься вам!

І радився він з народом, і поставив співаків для Господа, і вони хвалили величність святости, коли йшли перед озброєними, і говорили: Дякуйте Господу, бо навіки Його милосердя!

А того часу, коли зачали вони співати та хвалити, дав Господь засідку на синів Аммонових і Моавових та на мешканців гори Сеїр, що прийшли були проти Юди, і були вони побиті, бо повстали аммонітяни та моавітяни на мешканців гори Сеїр, щоб учинити їх закляттям, і щоб вигубити. А коли вони покінчили це з мешканцями Сеїру, стали помагати один проти одного, щоб вигубити себе.

І коли Юда прийшов на вартівню до пустині, і поглянули вони на натовп, аж ось трупи, що попадали на землю, і не було урятованого!

А четвертого дня зібралися вони до долини Бераха, бо там благословляли Господа; тому назвали ім'я тому місцю: долина Бераха, і так воно зветься аж до сьогодні.

І вернулися всі юдеяни та єрусалимляни, а Йосафат на чолі їх, щоб вернутися до Єрусалиму з радістю, бо звеселив їх Господь спасінням від їхніх ворогів.

І прибули вони до Єрусалиму з арфами й з цитрами та сурмами до Господнього дому.

І був Божий страх на всі царства країв, коли вони почули, що Господь воював з Ізраїлевими ворогами…

І заспокоїлося Йосафатове царство, і дав йому його Бог мир навколо» (2Хр.20:1-24,26-30).

ДОБРОСОВІСНІСТЬ

Добросовісна людина чесно, старанно і сумлінно виконує свої обов`язки. Цю рису діти бачать з раннього дитинства у своїх батьків, у їхньому ставленні до своїх обов`язків у сім`ї і суспільстві.

Дуже рідко можна зустріти недобросовісних дітей у добросовісних батьків.

Приклади з Біблії

Господь заповідає левитам
добросовісно нести службу
в скинії заповіту

«І Господь промовляв до Мойсея й до Аарона, говорячи: Перелічи Кегатових синів серед синів Левієвих за їхніми родами, за домами їхніх батьків від віку тридцяти літ і вище й аж до віку п'ятидесяти літ, кожного, хто здатний до війська, щоб виконувати працю в наметі скинії заповіту.

Оце служба Кегатових синів у скинії заповіту: носити Святеє Святих.

Коли табір рушатиме, то ввійде Аарон та сини його, та й здіймуть завісу заслони, і покриють нею ковчега свідоцтва.

І дадуть на нього шкуряне тахашеве накриття, і розкладуть згори покривало, усе з блакиті, і накладуть держаки його.

А на столі показних хлібів розкладуть блакитну шату, і дадуть на нього миски, і ложки, і чаші, і кухлі на лиття, і хліб повсякчасний буде на ньому.

І розкладуть на них шату з червені, і покриють її шкуряним тахашевим покриттям, і накладуть держаки його.

І візьмуть блакитну шату, і покриють свічника освітлення, і лямпадки його, і щипці його, і його лопатки на вугіль, і всі посудини для оливи його, якими служать при ньому, і покриють його і ввесь посуд його шкуряним тахашевим покриттям, і покладуть на держаки.

А на золотий жертівник розкладуть блакитну шату, і покриють його шкуряним тахашевим покриттям, і вкладуть його держаки.

І візьмуть увесь посуд служення, що ним служать у святині, і дадуть до блакитної шати, і покриють їх шкуряним тахашевим покриттям, і покладуть на держаки.

І заберуть попіл із жертівника, і розкладуть на ньому шату пурпурову, і покладуть на нього ввесь посуд його, що ним служать на ньому: лопатки на вугіль, видельця, і шуфлі, і кропильниці, ввесь посуд жертівника; і розкладуть на ньому шкуряне тахашеве покриття, і вкладуть держаки його.

І скінчить Аарон та сини покривати святиню та ввесь святий посуд, коли

табір рушає, а потім увійдуть Кегатові сини, щоб нести але не доторкнуться до святого, щоб не повмирати.

А догляд Елеазара, сина священика Аарона, олива освітлення, і кадило пахощів, і повсякчасна хлібна жертва, і олива помазання, догляд усієї скинії та всього, що в ній, у святині та в речах її.

І Господь промовляв до Мойсея й до Аарона, говорячи: Не винищуйте племени Кегатових родів з-посеред Левитів.

І оце зробіть їм, і будуть жити й не повмирають, коли вони підходять до Святого Святих: увійдуть Аарон та сини його, і розмістять їх одного по одному на службі його та на ношенні його.

А самі вони не ввійдуть, щоб ані на хвилю не бачити святині, і щоб не повмирати.

І Господь промовляв до Мойсея, говорячи: Перелічи також Ґершонових синів, вони за домами своїх батьків, за родами своїми, від віку тридцяти літ і вище аж до віку п'ятидесяти літ перелічиш їх усіх, хто здатний для праці, щоб служити в скинії заповіту.

Оце служба Ґершонових родів, на службу й на ношення: вони будуть носити покривала скинії, і скинію заповіту, покриття її й покриття тахашеве, що на ній згори, і завісу входу скинії заповіту, і запони подвір'я, і заслону входу брами подвір'я, що при скинії та при жертівнику навколо, і шнури їхні, і ввесь посуд служби їх, і все, що буде зроблене для них, і будуть служити вони.

На наказ Аарона та синів його буде вся служба Ґершонових синів щодо всього ношення їхнього та щодо всієї служби їхньої. І доручите їм пильнувати про все, що вони будуть носити.

Оце служба родів Ґершонових синів у скинії заповіту, а їхня сторожа у руці Ітамара, сина священика Ааронового.

Синів Мерарієвих за родами їхніми, за домами їхніх батьків перелічиш їх від віку тридцяти літ і вище, й аж до віку п'ятидесяти літ, перелічиш їх кожного, хто здатний для праці, щоб служити в скинії заповіту.

А оце те, що вони повинні носити під час їхньої служби в скинії заповіту: дошки скинії, і засуви її, і стовпи її, і підстави її, і стовпи подвір'я навколо, і їхні підстави, і їхні кілки, і їхні шнури, зо всіма їхніми речами, і зо всією службою їхньою, і пойменно перелічиш речі, що вони дбають про їхнє ношення.

Оце служба родин синів Мерарієвих щодо всієї їхньої служби в скинії заповіту під рукою Ітамара, сина священика Аарона.

І перелічив Мойсей та Аарон, та начальники громади Кегатових синів за їхніми родами й за домами їхніх батьків від віку тридцяти літ і вище, і аж до віку п'ятидесяти літ, кожного, хто входить до відділу на службу в скинії заповіту.

І було їхніх перелічених за їхніми родами дві тисячі сімсот і п'ятдесят.

Оце перелічені Кегатових родів, кожен, хто працює в скинії заповіту, що перелічив Мойсей та Аарон за Господнім наказом через Мойсея.

А перелічені Ґершонових синів за своїми родами та за домами своїх батьків від віку тридцяти літ і вище, і аж до віку п'ятидесяти літ, кожен, хто входить до відділу на службу в скинії заповіту, і було їхніх перелічених за родами їхніми, за домами своїх батьків дві тисячі й шістсот і тридцять.

Оце перелічені родів Ґершонових синів, кожен, хто працює в скинії заповіту, що перелічив Мойсей та Аарон за Господнім наказом.

А перелічені родів синів Мерарієвих за їхніми родами, за домами своїх батьків від віку тридцяти літ і вище, і аж до віку п'ятидесяти літ, кожен, хто входить до відділу на службу в скинії заповіту, і було їхніх перелічених за родами їхніми три тисячі й двісті.

Оце перелічені родів синів Мерарієвих, що перелічив Мойсей та Аарон за Господнім наказом через Мойсея.

Усі перелічені Левити, кого перелічив Мойсей й Аарон та Ізраїлеві начальники, за родами своїми, за домами своїх батьків від віку тридцяти літ і вище, і аж до віку п'ятидесяти літ, кожен, хто входить, щоб виконувати працю служби й працю ношення в скинії заповіту.

За Господнім наказом перелічено їх через Мойсея кожного на службі його та на ношенні його. І були перелічені, як Господь наказав був Мойсеєві» (4М.4:1-49).

Ісус – Добрий Пастир

«Поправді, поправді кажу вам: Хто не входить дверима в кошару, але перелазить деінде, той злодій і розбійник.

А хто входить дверима, той вівцям пастух.

Воротар відчиняє йому, і його голосу слухають вівці; і свої вівці він кличе по йменню, і випроваджує їх.

А як вижене всі свої вівці, він іде перед ними, і вівці слідом за ним ідуть, бо знають голос його.

За чужим же не підуть вони, а будуть утікати від нього, бо не знають вони чужого голосу.

Оцю притчу повів їм Ісус, але не зрозуміли вони, про що їм говорив.

І знову промовив Ісус: Поправді, поправді кажу вам, що Я двері вівцям.

Усі, скільки їх перше Мене приходило, то злодії й розбійники, але вівці не слухали їх.

Я двері: коли через Мене хто ввійде, спасеться, і той ввійде та вийде, і пасовисько знайде.

Злодій тільки на те закрадається, щоб красти й убивати та нищити. Я прийшов, щоб ви мали життя, і подостатком щоб мали.

Я Пастир Добрий! Пастир добрий кладе життя власне за вівці.

А наймит, і той, хто не вівчар, кому вівці не свої, коли бачить, що вовк наближається, то кидає вівці й тікає, а вовк їх хапає й полошить.

А наймит утікає тому, що він наймит, і не дбає про вівці.

Я Пастир Добрий, і знаю Своїх, і Свої Мене знають.

Як Отець Мене знає, так і Я Отця знаю, і власне життя Я за вівці кладу.

Також маю Я інших овець, які не з цієї кошари, Я повинен і їх

припровадити. І Мій голос почують вони, і буде отара одна й Один Пастир!

Через те Отець любить Мене, що Я власне життя віддаю, щоб ізнову прийняти його.

Ніхто в Мене його не бере, але Я Сам від Себе кладу його. Маю владу віддати його, і маю владу прийняти його знову, Я цю заповідь взяв від Свого Отця.

З-за цих слів між юдеями знову незгода знялася.

І багато-хто з них говорили: Він демона має, і несамовитий. Чого слухаєте ви Його?

Інші казали: Ці слова не того, хто демона має. Хіба демон може очі сліпим відкривати?..» (Ів.10:1-21).

ДОБРОТА

Доброта – моральна якість, яка виявляється у щирих і дружніх почуттях, гуманному ставленні до людей. Доброта є антиподом зла. Так, материнська доброта і любов можуть бути безмірними до своїх дітей, а діти – жорстокими, злими і егоїстичними.

Доброта – ознака великої моральної сили людини. Моральна сильна людина виявляє велику доброту, а морально слабка людина буває добренькою на словах, і як правило, бездіяльною у вчинках.

Доброта виховується устрієм життя сім`ї, особистим прикладом батьків, моральними вимогами до поведінки дітей, починаючи з дошкільного віку.

Доброта – риса характеру, про яку дуже багато говориться в Біблії. Вона подібна до співчуття і поваги. Добра людина намагається завжди служити іншим, бути щедрою і з турботою ставитися до оточуючих. Вона ввічлива та привітна у спілкуванні, виявляє повагу до ближніх.

Доброта є вищою моральною цінністю, це вияв позитивної оцінки життя, вияв доброзичливості стосунків, вияв вихованості людини.

Величезне значення для утвердження вищої духовної краси має образ Боголюдини – Ісуса Христа. Він прийшов на землю в образі людини, щоб вчити добра та милосердя. Христос узяв на себе спокуту людських гріхів, тобто звільнив їх від уже скоєних гріхів. Він учить як жити, щоб не коїти нових. Він допомагає людям звільнитись від страху перед власною природою, навчаючи, що жити треба згідно з законами добра, уникаючи вчинків, що несуть загрозу утвердження у світі зла.

Доброта основана на повазі, тому що добра людина вважає інших такими ж цінними, а їхні почуття – такими ж важливими, як і свої власні. Вона хоче, щоб до неї добре ставилися, тому й до інших ставиться так само. Ось як про це сказав Ісус: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви» (Мт.7:12).

Як і інші риси характеру, доброта випробовується у важкі часи. Коли ми погано почуваємося або чимось стурбовані, то можемо бути непривітними до інших. Думаючи тільки про себе, ми забуваємо про потреби і почуття оточуючих. У такі моменти треба бути особливо уважним.

Якщо ми будемо пам’ятати про все, що дав нам Бог, і дякувати Йому за все, це допоможе нам бути добрими. Біблія каже: «Подяку складайте за все, бо така Божа воля про вас у Христі Ісусі» (1Сол. 5:18). Коли я вдячний за те, що маю, мені легше бути добрим і щедрим до інших. Як тільки я починаю думати про те, як мало всього в мене є, і наскільки більше я хочу мати, то починаю поводитися егоїстично і скупо.

Будьте добрими і чуйними до людей. Допомагайте беззахисним. Не робіть людям зла. Допомагайте в біді товаришеві. Поважайте, шануйте матір і батька, вони дали вам життя, вони виховують вас, вони хочуть, щоб ви стали чесними громадянами суспільства, людиною з чистим серцем, ясним розумом, доброю душею, золотими руками. Гуманність, чуйність до людини, готовність прийти їй на допомогу – ці елементарні риси людяності, порядності мають стати надбанням, особистим моральним багатством кожного вихованця.

«Дитинство й отроцтво мають стати школою доброти, людяності, чуйності. Тільки за цієї умови в тому чутливому музичному інструменті, яким є людське серце, буде вся гама благородних людських почуттів – від найтоншої, найчутливішої турботи про матір до ненависті і непримиренності до ворога, ідейного противника».

Василь Сухомлинський

Біблійна історія

Ось дві історії з Біблії про добрих жінок. Вони виявили доброту по відношенню до інших і отримали за це благословення.

Перша історія відбувається під час страшної посухи і голоду в ізраїльській землі.

«І було Господнє слово до нього, говорячи: Устань, іди до Сарепти сидонської, й осядеш там. Ось наказав Я там одній вдові, щоб годувала тебе. І він устав та й пішов до Сарепти. І прибув він до входу міста, аж ось там збирає дрова одна вдова. І він кликнув до неї й сказав: Візьми мені трохи води до посудини, й я нап’юся. І пішла вона взяти. А він кликнув до неї й сказав: Візьми мені й шматок хліба в свою руку!

А та відказала: Як живий Господь, Бог твій, не маю я калача, а тільки повну пригорщу борошна в дзбанку та трохи олії в горняті. А оце я назбираю дві полінці дров, і піду, і приготовлю це собі та синові своєму. І з’їмо ми, та й помремо...

І сказав до неї Ілля: Не бійся! Піди, зроби за своїм словом. Тільки спочатку зроби мені з того малого калача, і винесеш мені, а для себе та для сина свого зробиш потім. Бо так сказав Господь, Бог Ізраїлів: дзбанок муки не скінчиться, і не забракне в горняті олії аж до дня, як Господь дасть дощу на поверхню землі. І пішла вона, і зробила за словом Іллі, і їла вона й він та її дім довгі дні, дзбанок муки не скінчився, і не забракло в горняті олії, за словом Господа, що говорив через Іллю» (1Цар.17:8-16).

Друга історія записана в книзі Дії Апостолів у Новому Заповіті.

«А в Йоппії була одна учениця, на ймення Тавіта, що в перекладі Сарною

зветься. Вона повна була добрих вчинків та милостині, що чинила. І трапилося тими днями, що вона занедужала й умерла. Обмили ж її й поклали в горниці. А що Лідда лежить недалеко Йоппії, то учні, прочувши, що в ній пробуває Петро, послали до нього двох мужів, що благали: Не гайся прибути до нас!

І, вставши, Петро пішов із ними. А коли він прибув, то ввели його в горницю. І обступили його всі вдовиці, плачучи та показуючи йому сукні й плащі, що їх Сарна робила, як із ними була.

Петро ж із кімнати всіх випровадив, і, ставши навколішки, помолився, і, звернувшись до тіла, промовив: Тавіто, вставай! А вона свої очі розплющила, і сіла, уздрівши Петра... Він же руку подав їй, і підвів її, і закликав святих і вдовиць, та й поставив живою її. А це стало відоме по цілій Йоппії, і багато хто в Господа ввірували. І сталось, що він багато днів пробув у Йоппії, в одного гарбарника Симона» (Дії 9:36-42).

Народження Мойсея

«І пішов один муж з дому Левія, і взяв собі за жінку дочку Левієву. І завагітніла та жінка, та й сина вродила. І побачила його, що він гарний, та й ховала його три місяці. Та не могла його більше ховати. І взяла йому папірусову скриньку, і виасфальтувала її асфальтом та смолою, і положила до неї дитину, та й поклала в очереті на березі Річки. А сестра його стояла здалека, щоб довідатися, що йому станеться. І зійшла фараонова дочка купатися на Річку, а служниці її ходили понад Річкою. І побачила вона ту скриньку серед очерету, і послала невільницю свою, щоб узяла її. І відчинила, та й побачила дитину, ось хлопчик плаче. І вона змилосердилася над ним, та й сказала: Це з єврейських дітей! І сказала сестра його до фараонової дочки: Чи не піти й не покликати тобі жінку-мамку з єврейок, і вона годуватиме тобі дитину? І сказала їй дочка фараонова: Іди. І пішла та дівчина, і покликала матір дитини. А дочка фараонова сказала до неї: На тобі цю дитину, та й годуй її для мене. А я дам тобі заплату. І взяла та жінка дитину, і годувала її. І підросло те дитя, і вона привела його до фараонової дочки, і він став їй за сина. І вона назвала йому ймення Мойсей, і сказала: бо з води я витягла його» (2М.2:1-10).

ДОБРОЧИННІСТЬ (ДОБРІ ДІЛА)

Доброчинність – це те саме, що добродійність, корисний вчинок. Той, хто дає кому-небудь матеріальну допомогу, підтримку і т.ін..

Господь був зразком діл добрих:

«Ісус сказав юдеям: багато добрих діл показав Я вам від Отця Мого» (Ів.10:32). «Ісуса, що був із Назарету, як помазав Його Святим Духом і силою Бог. І ходив Він, добро чинячи й усіх оздоровлюючи, кого поневолив диявол, бо Бог був із Ним. І ми свідки всьому, що він учинив у Юдейському краї та в Єрусалимі» (Дії.10:38-39).

Діла добрі називаються:

- *плодами правди:* «молюсь, що ви досліджували те, що краще, щоб чисті та цілі були Христового дня, наповнені плодів праведности через Ісуса

Христа, на славу та хвалу Божу» (Фил.1:10-11);

- *плодами, достойними покаяння*: «сотворіть достойні плоди покаяння» (Лук.3:8). «Павло проповідував по усій землі Юдейській і язичникам, щоб вони покаялись і навернулись до Бога, сотворили діла достойні покаяння» (Дії.26:20).

Добрі діла неможливі без віри: «все, що не по вірі, гріх» (Рим.14:23). «Без віри догодити Богу неможливо» (Євр.11:6).

Тільки той, хто перебуває в Христі, може творити добрі діла: «перебувайте в Мені, а Я у вас! Як та вітка не може вродити плоду сама з себе, коли не позостанеться на виноградині, так і ви, як в Мені перебувати не будете. Я – Виноградина, ви – галуззя! Хто в Мені перебуває, а Я в ньому, той рясно зароджує, бо без мене нічого чинити не зможете ви» (Ів.15:4-5).

Добрі діла творяться у віруючих у Бога: «Бо то Бог викликає в вас і хотіння, і чин за доброю волею Своєю, щоб були ви бездоганні та щирі, невинні діти Божі серед лукавого та розпусного роду, що в ньому все сяєте, як світла в світі» (Фил.2:13-15).

Діла добрі повинні творитися:

- *щоб догодити Богу:* «допевняйтеся, що приємне для Господа, бо плід світла знаходиться в кожній доброті, і праведності, і правді» (Еф.5:9-10). «Не перестаємо молитися за вас та просити, щоб для пізнання волі його були ви наповнені всякою мудрістю й розумом духовним, щоб ви поводились належно щодо Господа в усякому догодженні, в усякому доброму ділі приносячи плід і зростаючи в пізнанні Бога» (Кол.1:9-10). «Не забувайте ж і про доброчинність та спільність, бо жертви такі вгодні Богові» (Євр.13:16);

- *для слави Божої:* «хай світить світло ваше перед людьми, щоб вони бачили ваші добрі діла і прославляли Отця вашого небесного» (Мт.5:16). «Тим то і прославиться Отець Мій, якщо ви принесете багато плоду» (Ів.15:8). «Все робіть во славу Божу» (1Кор.10:31);

- *в ім`я Господа:* «і все, що тільки робите словом чи ділом, все робіть у ім`я Господа Ісуса, дякуючи через Нього Богові й Отцеві» (Кол.3:17).

Все Писання призначається для добрих діл: «усе Писання Богом натхненне, і корисне для навчання, до докору, до направи, до виховання в праведності, щоб Божа людина була досконала, до всякого доброго діла готова» (2Тим.3:16-17).

Вірні:

- *сотворені во Христі, щоб ходити в добрих ділах*: «ми Його твориння, створені во Христі Ісусі на добрі діла, які Бог призначив нам виконувати» (Еф.2:10);

- *зодягайтеся в діла добрі:* «зодягайтеся, як Божі вибранці, святі та улюблені, у щире милосердя, добротливість, покору, лагідність, довготерпіння. А над усім тим зодягніться в любов, що вона союз досконалости!» (Кол.3:12-14). «Тепер же відкиньте і ви все оте: гнів, лютість, злобу, богозневагу, безсоромні слова з ваших уст. Не кажіть неправди один на одного, якщо скинули з себе людину стародавню з її вчинками, та зодяглися в

нову, що відновлюється для пізнання за образом Сотворителя її» (Кол.3:8-10).

Вірні повинні:

- *бути готовими для добрих діл:* «нагадуй бути готовими на всяке добре діло» (Тит.3:1);

- *бути ревними для добрих діл:* «Господь Самого Себе дав за нас, щоб нас визволити від всякого беззаконства та очистити Собі людей вибраних, у добрих ділах запопадливих» (Тит.2:14). «Я хочу, щоб ти і про це впевняв, щоб ті, хто ввірував у Бога, дбали про добрі діла» (Тит.3:8);

- *бути удосконаленими у добрих ділах:* «нехай ваші серця Сам Господь потішить, і нехай Він зміцнить все у всякому доброму дні та славі» (2Сол.2:17);

- *заохочувати себе до добрих діл:* «і уважаймо один за одним заохоти до любови й добрих учинків» (Євр.10:21).

Діла добрі повинні робитися:

- *з лагідністю:* «хто мудрий і розумний між вами? Нехай він покаже діла свої в лагідній мудрості добрим поводженням» (Як.3:13);

- *без хвальби:* «щоб таємна була твоя милостиня, а коли молишся, увійди до своєї комірчини, зачини свої двері, і помолися Отцеві своєму, що в тайні, коли постиш, намасти свою голову, і лице своє вмий, щоб ти посту свого не виявляв людям, а Отцеві своєму, що в тайні; і Отець твій, що бачить таємне, віддасть тобі явно» (Мт.6:4-6,17-18).

Священнослужбовці повинні бути зразком добрих діл: «завжди показуй в собі зразок добрих діл» (Тит.2:7).

Добрі діла показують щиру віру і любов до Господа: «яка користь, брати мої, якщо хто каже, що він має віру, а діл не має? Чи може ця віра спасти його? Як тіло без духу мертве, так і віра без діл мертва» (Як.2:14;26). «Хто має заповіді Мої і виконує їх, той любить Мене. Хто любить Мене, той додержується слів Моїх» (Ів.14:21-23).

***Бог пам`ятає діла добрі:*** «ангел сказав Корнилію: молитви твої і милостині твої стали перед Богом» (Дії.10:4). «Та не є Бог несправедливий, щоб забути діло ваше та працю любови, яку показали в ім`я Його ви, що святим послужили та служите» (Євр.6:10).

Діла добрі:

- *будуть об`явлені на суді:* «бо Бог приведе кожну справу на суд, і все потаємне, - чи добре воно, чи лихе» (Екл.12:14). «Бо мусимо всі ми з`явитися перед судовим престолом Христовим, щоб кожен прийняв згідно з тим, що в тілі робив він, чи добре, чи лихе» (2Кор.5:10);

- *підуть за віруючими:* «блаженні ті мертві, хто з цього часу вмирає в Господі! Так, каже Дух, вони від праць своїх заспокояться, бо їхні діла йдуть за ними слідом» (Об.14:13);

- *не залишаться без нагороди:* «хто прийме пророка, як пророка, той дістане нагороду пророчу, хто ж приймає праведника, як праведника, той дістане нагороду праведничу. І хто напоїть, як учня, кого з малих цих бодай кухлем водиці холодної, поправді кажу вам, - той не згубить нагороди своєї»

(Мт.10:41-42). «Але, як справляєш гостину, клич убогих, калік, кривих та сліпих, і будеш блаженний, бо не мають вони чим віддати тобі, - віддасться ж тобі за воскресіння праведних» (Лк.14:13-14). «Кожен отримає від Господа по виміру добра, яке він робив» (Еф.6:8). «Все, що робите, робіть від душі, як для Господа, а не для людей, знаючи, що від Господа отримаєте нагороду» (Кол.3:23-24).

Добрі діла в любові

Любов нехай буде нелицемірна: ненавидьте зло та туліться до доброго! Любіть один одного братньою любов`ю, випереджайте один одного пошаною. У ревності не лінуйтеся, духом палайте, служіть Господеві, тіштесь надією, утиски терпіть: перебувайте в молитві, беріть уділ у потребах святих, будьте гостинні до чужинців! Благословляйте тих, хто вас переслідує; благословляйте, а не проклинайте! Тіштеся з тими, хто тішиться, і плаче з отими, хто плаче! Думайте між собою однаково; не величайтеся, але наслідуйте слухняних; не вважайте за мудрих себе! Не платіть нікому злом за зло, дбайте про добре перед усіма людьми! Коли можливо, якщо це залежить від вас живіть у мирі зо всіма людьми! Не мстіться самі, улюблені, але дайте місце гніву Божому, бо написано: Мені помста належить, Я відплачу, говорить Господь. Отож, як твій ворог голодний, нагодуй його; як він прагне, напій його, бо, роблячи це, ти згортаєш розпалене вугілля йому на голову. Не будь переможений злом, але перемагай зло добром!

Віра без добрих діл – мертва

Бо суд немилосердний на того, хто не вчинив милосердя. Милосердя-бо ставиться вище за суд. Яка користь, брати мої, коли хто говорить, що має віру, але діл не має? Чи може спасти його віра? Коли ж брат чи сестра будуть нагі, і позбавлені денного покорму, а хто-небудь із вас до них скаже: Ідіть з миром, грійтесь та їжте, та не дасть їм потрібного тілу, що ж то поможе?

Так само й віра, коли діл не має, мертва в собі!

Але скаже хто-небудь: Маєш ти віру, а я маю діла; покажи мені віру свою без діл твоїх, а я покажу тобі віру свою від діл моїх. Чи віруєш ти, що Бог один? Добре робиш! Та й демони вірують, і тремтять.

Чи хочеш ти знати, о марна людино, що віра без діл мертва? Авраам; отець наш, чи він не з діл виправданий був, як поклав був на жертівника свого сина Ісака? Чи ти бачиш, що віра помогла його ділам, і вдосконалилась віра із діл? І здійснилося Писання, що каже: Авраам же ввірував Богові, і це йому зараховане в праведність, і був названий він другом Божим. Отож, чи ви бачите, що людина виправдовується від діл, а не тільки від віри? Чи так само і блудниця Рахав не з діл виправдалась, коли прийняла посланців, і дорогою іншою випустила? «Бо як тіло без духа мертве, так і віра без діл мертва!» (Як.2:13).

ДОВІРА

Довіра – спосіб виховання особистої відповідальності, формування переконаності і готовності людини добросовісно й ініціативно виконувати покладені на неї обов`язки.

Використання довіри інколи пов`язане з ризиком, що з дорученою справою людина не справиться.

Однак, *довіра,* яка базується на вивченні потенційних здібностей і можливостей особистості, окрилює людину, допомагає виявити приховані і ній резерви, використовувати їх у суспільно важливих цілях.

Приклади з Біблії

Мойсей вибирає старших керівників
Ізраїльських племен

«Ось Я дав вам цей Край! Увійдіть, і заволодійте цим Краєм, що за нього Господь був присяг вашим батькам, Авраамові, Ісакові та Якову, що дасть його їм та їхньому насінню по них.

І сказав я того часу до вас, говорячи: Не можу я сам носити вас.

Господь, Бог ваш, розмножив вас, і ось ви сьогодні, щодо численности, як зорі небесні!

Господь, Бог ваших батьків, нехай додасть вам у тисячу раз, і нехай поблагословить вас, як Він говорив вам.

Як я сам понесу тяготу вашу, і тягар ваш, і ваші суперечки?

Візьміть собі мужів мудрих, і випробуваних, і знаних вашим племенам, і я поставлю їх на чолі вас.

І ви відповіли мені та й сказали: Добра та річ, що ти кажеш зробити.

І взяв я голів ваших племен, мужів мудрих та знаних, і поставив їх головами над вами, тисячниками, і сотниками, і п'ятдесятниками, і десятниками, та урядниками для ваших племен.

І наказав я того часу вашим суддям, говорячи: Вислуховуйте суперечки між вашими братами, і розсуджуйте справедливо між чоловіком та між братом його, та між приходьком його.

Не будете звертати уваги на обличчя в суді, як малого, так і великого вислухаєте, не будете боятися обличчя людини, бо суд Божий він! А ту справу, що буде занадто тяжка для вас, принесете мені, і я вислухаю її.

І наказав я вам того часу про всі ті речі, що ви зробите.

І ми рушили з Хориву, та й перейшли цю велику й страшну пустиню, що бачили ви, дорогою до гори амореянина, як наказав нам Господь, Бог наш, і ми прийшли аж до Кадеш-Барнеа» (5М.1:8-19).

Господь Бог довіряє
керівництво Ізраїля Ісусу Навину

«І сталося по смерті Мойсея, раба Божого, і сказав Господь до Ісуса, сина Навинового, Мойсеєвого слуги, говорячи:

Мойсей, раб Мій, помер. А тепер уставай, перейди цей Йордан ти та ввесь народ цей до того Краю, що Я даю їм, Ізраїлевим синам.

Кожне місце, що стопа ноги вашої ступить на ньому, Я дав вам, як Я говорив був Мойсеєві.

Від пустині й цього Ливану й аж до Великої Річки, річки Ефрату, увесь край хіттеян, і аж до Великого моря на захід буде ваша границя.

Не встоїть ніхто перед тобою по всі дні життя твого. Як був Я з Мойсеєм, так буду з тобою, не залишу тебе й не покину тебе.

Будь сильний та відважний, бо ти зробиш, що народ цей посяде той Край, що Я присягнув був їхнім батькам дати їм.

Тільки будь дуже сильний та відважний, щоб додержувати чинити за всім тим Законом, що наказав був тобі Мойсей, Мій раб, не відхилишся від нього ні праворуч, ні ліворуч, щоб щастило тобі в усьому, де ти будеш ходити.

Нехай книга цього Закону не відійде від твоїх уст, але будеш роздумувати про неї вдень та вночі, щоб додержувати чинити все, що написано в ній, бо тоді зробиш щасливими дороги свої, і тоді буде щастити тобі.

Чи ж не наказав Я тобі: будь сильний та відважний? Не бійся й не лякайся, бо з тобою Господь, Бог твій, у всьому, де ти будеш ходити» (Єг.1:1-9).

Самуїл виявляє довіру до Саула
сина Кішіва з плем`я Веніамина

«І скликав Самуїл народ до Господа, до Міцпи, та й сказав до Ізраїлевих синів: Так сказав Господь, Бог Ізраїлів: Я вивів Ізраїля з Єгипту, і спас вас із руки Єгипту та з руки всіх царств, що гнобили вас.

А ви сьогодні погордували своїм Богом, що Він спасає вас з усіх нещасть ваших та утисків ваших. І ви сказали йому: Ні, таки царя постав над нами. А тепер ставайте перед Господнім лицем за вашими племенами та за вашими тисячами.

І привів Самуїл усі Ізраїлеві племена, і було виявлене Веніяминове плем'я.

І привів він Веніяминове плем'я за родами його, і був виявлений рід Матріїв. І привів він рід Матріїв за їхніми мужчинами, і був виявлений Саул, син Кішів. І шукали його, та не знаходили.

І питалися Господа ще: Чи прийде він ще сюди? А Господь відповів: Он він заховався між речами!

І вони побігли, і взяли його звідти. І він став серед народу, і був вищий від усього народу на цілу голову.

І сказав Самуїл до всього народу: Чи бачите, кого вибрав Господь? Бо нема такого, як він, серед усього народу. І ввесь народ ізняв крик та й сказав: Хай живе цар!

А Самуїл промовляв до народу про права царства, і записав те до книги, та й поклав перед Господнім лицем. І відпустив Самуїл увесь народ, кожного до дому свого.

І також Саул пішов до дому свого до Ґів'ї, а з ним пішли ті вояки, що Господь діткнувся їхніх сердець» (1Сам.10:17-26).

Народ Ізраїлів довіряє царство Давидові

«І посходилися всі Ізраїлеві племена до Давида в Хеврон та й сказали йому: Оце ми кість твоя та тіло твоє ми!

І давніш, коли Саул був царем над нами, ти водив Ізраїля на війну і приводив назад. І Господь тобі сказав: Ти будеш пасти народа Мого, Ізраїля, і ти будеш володарем над Ізраїлем.

І прийшли всі Ізраїлеві старші в Хеврон, а цар Давид склав із ними умову в Хевроні перед Господнім лицем. І помазали вони Давида царем над Ізраїлем.

Давид був віку тридцяти літ, коли став царювати, і сорок літ царював він.

У Хевроні царював він над Юдою сім літ і шість місяців, а в Єрусалимі царював тридцять і три роки над усім Ізраїлем та Юдою.

І пішов цар та люди його до Єрусалиму на Євусеянина, мешканця того Краю. А той сказав Давидові, говорячи: Ти не ввійдеш сюди, хіба повиганяєш сліпих та кривих! А це значить: Давид ніколи не ввійде сюди!

Та Давид здобув твердиню Сіон, він став Давидовим Містом.

І сказав Давид того дня: Кожен, хто заб'є євусеянина, нехай скине до каналу, а з ним і кривих та сліпих, зненавиджених для Давидової душі. Тому говорять: Сліпий та кривий не ввійде до дому!

І осівся Давид у твердині, і назвав ім'я їй: Давидове Місто. І будував Давид навколо від Мілло й усередині.

І Давид ставав усе більшим, а Господь, Бог Саваот, був із ним.

І послав Хірам, цар тирський, послів до Давида, та кедрового дерева, і теслів, і каменярів для стін, і вони збудували дім для Давида.

І пересвідчився Давид, що Господь поставив його міцно царем над Ізраїлем, і що Він підніс царство його ради народу Свого Ізраїля.

А Давид узяв ще наложниць та жінок з Єрусалиму по виході його з Хеврону, і народилися Давидові ще сини та дочки.

А оце імена народжених йому в Єрусалимі: Шаммуа, і Шовав, і Натан, і Соломон, і Івхар, і Елішуа, і Нафеґ, і Яфіа, і Елішама, і Еляда, і Еліфалет» (2Сам.5:1-16).

Давид виявляє вдячність і довіру до Господа
і про це розповідає народу Ізраїля
в своїй пісні

«І промовив Давид до Господа слова оцієї пісні того дня, як Господь урятував був його з руки всіх його ворогів та з долоні Саулової, та й сказав: Господь моя скеля й твердиня моя, і для мене Спаситель Він мій!

Мій Бог моя скеля, сховаюсь я в ній, Він щит мій і ріг, Він спасіння мого, Він башта моя та моє пристановище! Спасителю мій, Ти врятуєш мене від насилля!

Я кличу: Преславний Господь, і я визволений від своїх ворогів!

Бо хвилі смертельні мене оточили, потоки велійяала лякають мене.

Тенета шеолу мене оточили, а пастки смертельні мене попередили!

В тісноті своїй кличу до Господа, і до Бога свого я волаю, І Він почує мій голос із храму Свого, і в ушах Його зойк мій.

Захиталась земля й затремтіла, затряслися й хитались небесні підвалини, бо Він запалився від гніву!

З ніздер Його бухнув дим, з Його ж уст пожирущий огонь, запалився жар

від Нього!

Він небо простяг і спустився, а хмара густа під ногами Його.

Усівся Він на херувима й летів, і явився на вітряних крилах.

А навколо Себе поклав темряву, мов куріні, збір води, густі хмари високі.

Від блиску, що був перед Ним, запалилось вугілля горюче.

Господь загримів у небесах, і Свій голос Всевишній подав.

Він послав Свої стріли та їх розпорошив, послав блискавку й їх побентежив.

І показалися річища водні, і відкрились основи вселенної, від свару Твойого, о Господи, від подиху вітру із ніздер Його.

Він послав із високости, узяв Він мене, витяг мене з вод великих.

Він мене врятував від мойого потужного ворога, від моїх ненависників, бо сильніші від мене вони.

Напали на мене вони в день нещастя мого, та Господь був моїм опертям.

І на місце широке Він вивів мене, Він мене врятував, бо вподобав мене!

Нехай Господь зробить мені по моїй справедливості, хай заплатить мені згідно з чистістю рук моїх!

Бо беріг я дороги Господні, і від Бога свойого я не відступив, бо всі Його присуди передо мною, постанови ж Його, не вступлюся від них!

І був я Йому непорочним, і стерігся своєї провини.

Господь заплатив був мені по моїй справедливості, за чистотою моєю перед очима Його.

З справедливим Ти справедливо поводишся, із чесним по-чесному, із чистим поводишся чисто, а з лукавим за лукавством його!

І народ із біди Ти спасаєш, а очі Твої на зухвалих, яких Ти принижуєш.

Бо світильник Ти, Господи, мій, і освітить Господь мою темряву!

Бо з Тобою поб'ю я ворожого відділа, із Богом своїм проберусь через мур!

Бог непорочна дорога Його, слово Господнє очищене, щит Він для всіх, хто вдається до Нього!

Бо хто Бог, окрім Господа? І хто скеля, крім нашого Бога?

Бог сильне моє пристановище, і дорогу мою Непорочний вивідував.

Він чинить ноги мої, як оленячі, і ставить мене на висотах моїх,

Мої руки навчає до бою, і на рамена мої лука мідяного напинає.

І дав Ти мені щит спасіння Свого, і чинить великим мене Твоя поміч!

Ти чиниш широким мій крок підо мною, і стопи мої не спіткнуться.

Жену я своїх ворогів, і повигублюю їх, і не вернуся, аж поки не винищу їх!

Я їх повигублюю й їх потрощу, і не встануть вони, і повпадають під ноги мої.

Ти ж для бою мене підперізуєш силою, валиш під мене моїх ворохобників.

Повернув Ти плечима до мене моїх ворогів, моїх ненависників, й я їх понищу!

Озирались вони та немає спасителя, кликали до Господа і не відповів їм!

І я їх зітру, як той порох землі, як болото на вулицях їх розітру й розтопчу їх!

Ти ж від бунту народу мойого мене бережеш, на голову люду мене стережеш, мені будуть служити народи, яких я й не знав!

Передо мною чужинці підлещуються, на вістку про мене слухняні мені.

В'януть чужинці, і тремтять у твердинях своїх.

Живий Господь, і благословенна будь, Скеле моя, і нехай піднесеться Бог скелі спасіння мого!

Бог, що помсти за мене дає, і що народи під мене познижував, що рятує мене від моїх ворогів, Ти звеличив мене над повстанців на мене, спасаєш мене від насильника!

Тому то хвалю Тебе, Господи, серед народів, Іменню Твоєму співаю!

Ти башта спасіння Свойого царя, і милість вчиняєш Своєму помазанцеві, Давиду й насінню його аж навіки!» (2Сам.22:1-51).

ДОСТОЙНІСТЬ

Достойна людина має повагу до себе, усвідомлює свої права, свою гідність. Заслуговує і варта чого-небудь, гідна, яка своєю роллю, своїм значенням у суспільстві відповідає кому-, чому-небудь.

Достойна людина має потрібні позитивні якості і вимагає поваги до себе. З цією рисою діти зустрічаються в сім`ї і протягом свого життя стараються бути достойними віри і славити Бога.

Приклади з Біблії

Мойсей посилає достойних мужів
розвідати ханаанський Край

«І промовляв Господь до Мойсея, говорячи:

Пошли людей, і вони розвідають ханаанський Край, що Я даю Ізраїлевим синам; пошлете по одному чоловікові від племени своїх батьків, кожного начальника в них.

І послав їх Мойсей з пустині Паран за Господнім наказом. Усі вони мужі достойні, вони голови Ізраїлевих синів.

І послав їх Мойсей розвідати Край ханаанський, та й промовив до них: Підіть тут на південь, і ввійдете на гору, та й побачите той Край який він, і народ, що сидить у ньому, чи сильний він, чи слабий, чи малий він, чи численний?

І який той Край, що він сидить у ньому, чи він добрий чи злий? І які ті міста, що він сидить у них, чи в таборах, чи в твердинях?

І яка та земля, чи масна вона, чи пісна? Чи є на ній дерево, чи ні? І будьте відважні, і візьміть з плоду землі; а дні ці - дні виноградного первоплоду.

І знялися вони, і розвідали той Край від пустині Цін аж до Рехова, у напрямі до Хамоту.

І пішли вони на південь, і прибули аж до Хеврону, а там були Ахіман, Шешай та Талмай, нащадки велетня. А Хеврон був збудований за сім літ перед Цоаном єгипетським.

І прибули вони аж до долини Ешколу, і витяли там галузку з одним гроном

винограду, і вдвох понесли його на жердині; також узяли із гранатів та з фіґ.

Те місце назвали: Нахал-Ешкол, через те гроно, що Ізраїлеві сини витяли були там.

І вернулися вони з розвідки того Краю по сорока днях.

І пішли, і прийшли вони до Мойсея й до Аарона та до всієї громади Ізраїлевих синів, до пустині Паран, до Кадешу, і здали справу їм та всій тій громаді, і показали плід того Краю.

І вони розповіли йому та й сказали: Прибули ми до Краю, куди ти послав був нас, а він тече молоком та медом, а оце плід його!

Та народ той, що сидить у тім Краї, міцний, а міста укріплені, дуже великі. А також бачили ми там нащадків велетня…

Амалик сидить у краї південнім, а хіттеянин, і євусеянин, і амореянин сидять на горі, а ханаанеянин сидить над морем та при Йордані» (4М.13:1-3,17-29).

Господь бачить в Єремії
достойного пророка

«І прийшло мені слово Господнє, говорячи: Ще поки тебе вформував в утробі матерній, Я пізнав був тебе, і ще поки ти вийшов із нутра, тебе посвятив, дав тебе за пророка народам!

А я відповів: О, Господи, Боже, таж я промовляти не вмію, бо я ще юнак!…

Господь же мені відказав: Не кажи: Я юнак, бо ти підеш до всіх, куди тільки пошлю Я тебе, і скажеш усе, що тобі накажу.

Не лякайсь перед ними, бо Я буду з тобою, щоб тебе рятувати, говорить Господь!

І простяг Господь руку Свою, і доторкнувсь моїх уст та й до мене сказав: Ось Я дав в твої уста слова Мої!

Дивись, Я сьогодні призначив тебе над народами й царствами, щоб виривати та бурити, і щоб губити та руйнувати, щоб будувати й насаджувати!

І було мені слово Господнє, говорячи: Що ти бачиш, Єреміє? А я відказав: Я бачу мигдалеву галузку.

І сказав мені Господь: Ти добре бачиш, бо Я пильную Свого слова, щоб справдилось воно.

І було мені слово Господнє подруге таке: Що ти бачиш? А я відказав: Я бачу кипляче горня, а перед його звернений з півночі на південь.

І сказав мені Господь: З півночі відкриється зло на всіх мешканців землі.

Бо ось Я покличу всі родини царств на півночі, говорить Господь, і вони поприходять, і поставлять кожен свого трона при вході до єрусалимських брам, і навколо при всіх мурах його та при всіх юдиних містах.

І буду судитися з ними за всю їхню безбожність, що вони покинули Мене, і кадили іншим богам, і вклонялись чинам своїх рук.

А ти підпережеш стегна свої та й устанеш, і будеш говорити їм усе, що Я накажу тобі; не бійся перед ними, щоб Я не злякав тебе перед ними!

Бо Я ось сьогодні поставив тебе містом твердинним, і залізним стовпом, і мідяними мурами проти всієї цієї землі, проти царів Юди, проти його князів,

проти його священиків та проти народу цієї землі.

І будуть вони воювати з тобою, та не переможуть тебе, бо Я із тобою, говорить Господь, щоб тебе рятувати!» (Єр.1:4-19).

Хто достойний із запрошених

«А як Він спостеріг, як вони собі перші місця вибирали, то сказав до запрошених притчу:

Коли хто покличе тебе на весілля, не сідай на першому місці, щоб не трапився хто поважніший за тебе з покликаних, і щоб той, хто покликав тебе та його, не прийшов і тобі не сказав: Поступися цьому місцем! І тоді ти із соромом станеш займати місце останнє…

Але як ти будеш запрошений, то приходь, і сідай на останньому місці, щоб той, хто покликав тебе, підійшов і сказав тобі: Приятелю, сідай вище! Тоді буде честь тобі перед покликаними з тобою.

Хто бо підноситься буде впокорений, а хто впокоряється той піднесеться.

А тому, хто Його був покликав, сказав Він: Коли ти справляєш обід чи вечерю, не клич друзів своїх, ні братів своїх, ані своїх родичів, ні сусідів багатих, щоб так само й вони коли не запросили тебе, і буде взаємна відплата тобі.

Але, як справляєш гостину, клич убогих, калік, кривих та сліпих, і будеш блаженний, бо не мають вони чим віддати тобі, віддасться ж тобі за воскресіння праведних!

Як почув це один із отих, що сиділи з Ним при столі, то до Нього сказав: Блаженний, хто хліб споживатиме в Божому Царстві!» (Лк.14:7-15).

Апостоли з достойністю
проводять Собор в Єрусалимі

«А дехто, що з Юдеї прийшли, навчали братів: Якщо ви не обріжетеся за звичаєм Мойсеєвим, то спастися не можете.

Коли ж суперечка повстала й чимале змагання в Павла та в Варнави з ними, то постановили, щоб Павло та Варнава, та дехто ще інший із них, пішли в справі цій до апостолів й старших у Єрусалим.

Тож вони, відпроваджені Церквою, ішли через Фінікію та Самарію, розповідуючи про поганське навернення, і радість велику чинили всім браттям.

Коли ж в Єрусалим прибули вони, були прийняті Церквою, та апостолами, та старшими, і вони розповіли, як багато вчинив Бог із ними.

Але дехто, що ввірували з фарисейської партії, устали й сказали, що потрібно поганів обрізувати й наказати, щоб Закона Мойсеєвого берегли.

І зібрались апостоли й старші, щоб розглянути справу оцю.

Як велике ж змагання повстало, Петро встав і промовив до них: Мужі-браття, ви знаєте, що з давнішніх днів вибрав Бог поміж нами мене, щоб погани почули слово Євангелії через уста мої, та й увірували.

І засвідчив їм Бог Серцезнавець, давши їм Духа Святого, як і нам, і між нами та ними різниці Він жадної не вчинив, очистивши вірою їхні серця.

Отож, чого Бога тепер спокушуєте, щоб учням на шию покласти ярмо,

якого ані наші отці, ані ми не здолали понести?

Та ми віруємо, що спасемося благодаттю Господа Ісуса так само, як і вони.

І вся громада замовкла, і слухали пильно Варнаву й Павла, що розповідали, які то знамена та чуда вчинив через них Бог між поганами!

Як замовкли ж вони, то Яків озвався й промовив: Мужі-браття, послухайте також мене.

Симон ось розповів, як зглянувся Бог від початку, щоб вибрати люд із поганів для Йменння Свого.

І пророчі слова з цим погоджуються, як написано: Потому вернуся, і відбудую Давидову скинію занепалу, і відбудую руїни її, і наново поставлю її, щоб шукали Господа люди зосталі та всі народи, над якими Ім'я Моє кликано, говорить Господь, що чинить це все!

Господеві відвіку відомі всі вчинки Його.

Тому думаю я, щоб не турбувати поган, що до Бога навертаються, але написати до них, щоб стримувались від занечищення ідольського, та від блуду, і задушенини, і від крови.

Бо своїх проповідників має Мойсей по містах здавендавна, і щосуботи читають його в синагогах.

Тоді постановили апостоли й старші з цілою Церквою вибрати мужів із них, і послати до Антіохії з Павлом та Варнавою Юду, що зветься Варсавва, і Силу, мужів проводирів між братами, написавши своїми руками оце: Апостоли й старші брати до братів, що з поган в Антіохії, і Сирії, і Кілікії: Вітаємо вас!

Через те, що ми чули, що деякі з вас, яким ми того не доручували, стурбували наукою вас, і захитали вам душі, то ми постановили однодушно, зібравшися, щоб обраних мужів послати до вас із коханими нашими Варнавою та Павлом, людьми тими, що душі свої віддали за Ім'я Господа нашого Ісуса Христа.

Тож ми Юду та Силу послали, що вияснять усно те саме.

Бо зволилось Духові Святому і нам, тягару вже ніякого не накладати на вас, окрім цього необхідного: стримуватися від ідольських жертов та крови, і задушенини, та від блуду. Оберегаючися від того, ви зробите добре. Бувайте здорові!…

Посланці ж прийшли в Антіохію, і,зібравши народ, доручили листа.

А перечитавши, раділи з потішення того.

А Юда та Сила, самі бувши пророками, частим словом підбадьорували та зміцняли братів.

А як перебули вони там якийсь час, то брати їх відпустили з миром до тих, хто їх вислав.

Але Сила схотів лишитися там, а Юда вернувся до Єрусалиму.

А Павло з Варнавою в Антіохії жили, навчаючи та благовістячи разом із іншими багатьома Слово Господнє» (Дії.15:1-35).

ДРУЖБА

Дружба – це стосунки, відносини, в основі яких лежить взаємна прихильність, довіра, відданість, товариська солідарність, духовна близькість, спільність інтересі і т.ін.

Дружні стосунки прослідковуються у дітей уже в дитячому садку. У сім`ї цю дружбу можна побачити між сестрами і братами.

Приклади з Біблії

Дружба між Ісаком і Авімелехом

Авімелех прийшов до Ісака з своїм товаришем і Піхолом, головним начальником війська його «…І сказав їм Ісак: Чого ви до мене прийшли? Ви ж зненавиділи мене, і вислали мене від себе.

А ті відказали: Ми бачимо справді, що з тобою Господь. І ми сказали: Нехай буде клятва поміж нами, поміж нами й поміж тобою, і складімо умову з тобою, що не вчиниш нам злого, як і ми не торкнулись до тебе, і як ми робили з тобою тільки добро, і тебе відіслали з миром. Ти тепер благословенний від Господа!

І він учинив для них гостину, і вони їли й пили.

А рано вони повставали, і присягли один одному. І відіслав їх Ісак, і вони пішли від нього з миром» (1М.26:27-31).

Зустріч Якова з Ісавом

Ісав продав своє первородство Якову і батько їхній Ісак благословляє Якова замість Ісави. Мати їхня Ревека порадила з`їхати Якову з дому і він чотирнадцять літ служив у брата Лавана. Коли Яків повертається додому, то йому сказали, що брат його Ісав, іде йому назустріч з чотирма сотнями людей. Яків хвилювався, і думав, що Ісав його уб`є. Зустрівши Ісаву, Яків вклонився до землі сім раз, аж поки підійшов до брата свого. І побіг Ісав назустріч йому, і обняв його, і впав на шию йому, і цілував його, і вони заплакали. (1М.33:1-4)

Дружба між Йонатаном – сином царя Саула,
та Давидом спасає Давида від смерті

«Давид прийшов та й сказав перед Йонатаном: Що я зробив, яка провина моя й який мій гріх перед батьком твоїм, що він шукає моєї душі?

А той відказав: Борони Боже, ти не помреш! Таж батько мій не робить жодної справи, великої чи справи малої, коли не відкриває на вухо мені, то чому мій батько заховає від мене цю справу? Цього не буде!

А Давид іще присягнув та й сказав: Добре пізнав твій батько, що я знайшов милість в очах твоїх. І сказав він: Нехай не довідається про те Йонатан, щоб не був він засмучений. Але як живий Господь і як жива душа твоя, між мною та смертю не більше кроку!

І сказав Йонатан до Давида: Що підкаже душа твоя, те зроблю тобі!

І сказав Давид до Йонатана: Ось узавтра новомісяччя, коли звичайно сиджу я з царем, щоб їсти з ним. Але ти відпусти мене, а я сховаюся в полі аж до третього вечора.

Якщо дійсно згадає про мене твій батько, то скажеш, що конче жадав від

мене Давид, щоб йому забігти до свого міста Віфлеєму, бо там річна жертва для всього роду його.

Якщо він скаже так: Добре! То мир твоєму рабові. А якщо дійсно запалає йому гнів, то знай, що постановлене те зло від нього.

І зробиш милість своєму рабові, бо ти ввів свого раба в Господній заповіт із собою. А якщо є на мені провина, убий мене ти, а до батька твого пощо мене вести?

І відказав Йонатан: Борони тебе, Боже! Бо якщо справді пізнаю, що в мого батька постановлене зло, щоб прийшло на тебе, чи ж того я не розкажу тобі?

І сховався Давид у полі. І було новомісяччя, а цар засів до їжі.

І сів цар на стільці своїм, як раз-у-раз, на стільці при стіні. І встав Йонатан, а Авнер сів збоку Саула, а Давидове місце було порожнє.

Та Саул нічого не говорив того дня, бо сказав собі: Це випадок, Давид не чистий, бо не очистився.

І сталося другого дня, на другий день новомісяччя, було порожнє Давидове місце. І сказав Саул до сина свого Йонатана: Чому не прийшов на хліб Єссеїв син і вчора, і сьогодні?

І відповів Йонатан Саулові: Дійсно просився Давид у мене до Віфлеєму.

І він говорив: Пусти мене, бо в тому місті для нас родова жертва, і запросив мене брат мій. А тепер, якщо знайшов я милість в очах твоїх, нехай я побіжу та побачу братів моїх. Тому не прийшов він до царського столу.

Саул був сердитий і трохи не вбив свого сина.

І сталося вранці, і вийшов Йонатан на поле, на умовлений з Давидом час.

Йонатан про гнів свого батька розповів Давидові.

Давид устав із південного боку, і впав на обличчя своє на землю, та й поклонився три рази. І поцілували вони один одного, і оплакували один одного, а Давид гірко плакав.

І сказав Йонатан до Давида: Іди з миром! А що присягнули ми двоє в Господнє Ім'я, говорячи: Господь нехай буде свідком між мною та між тобою, і між насінням моїм та насінням твоїм, нехай буде аж навіки!» (1Сам.20:1-9,24-29,35,41-42).

Ісус дружить з митарями та грішниками

«Він вийшов, і побачив митника, на ймення Левія, що сидів на митниці, та й промовив йому: Іди за Мною!

І, покинувши все, той устав, і пішов услід за Ним.

І справив Левій у своїм домі велику гостину для Нього. І був натовп великий митників й інших, що сиділи з Ним при столі.

Фарисеї ж та книжники їхні нарікали на Нього, та учням Його говорили: Чому з митниками та із грішниками ви їсте та п'єте?

А Ісус відповів і промовив до них: Лікаря не потребують здорові, а слабі.

Не прийшов Я, щоб праведних кликати до покаяння, а грішних» (Лк.5:27-32).

«І, ввійшовши Ісус, переходив через Єрихон.

І ось чоловік, що звався Закхей, він був старший над митниками, і був

багатий, бажав бачити Ісуса, хто Він, але з-за народу не міг, бо малий був на зріст.

І, забігши вперед, він виліз на фіґове дерево, щоб бачити Його, бо Він мав побіч нього проходити.

А коли на це місце Ісус підійшов, то поглянув угору до нього й промовив: Закхею, зійди зараз додолу, бо сьогодні потрібно Мені бути в домі твоїм!

І той зараз додолу ізліз, і прийняв Його з радістю.

А всі, як побачили це, почали нарікати, і казали: Він до грішного мужа в гостину зайшов!

Став же Закхей та й промовив до Господа: Господи, половину маєтку свого я віддам ось убогим, а коли кого скривдив був чим, верну вчетверо.

Ісус же промовив до нього: Сьогодні на дім цей спасіння прийшло, бо й він син Авраамів.

Син бо Людський прийшов, щоб знайти та спасти, що загинуло!» (Лк.19:1-10).

ДУХОВНІСТЬ

У практиці поняття ‘’духовний’’ та ‘’духовність’’ мають декілька тлумачень і використовуються в різних контекстах, але завжди забувається їх первинне – святе походження – від Духа Святого.

Духовність може бути тільки в таких людей, що визнають наявність, нетілесність та безсмертність душі і її залежність від вищої істоти – Господа Бога. Бог сотворив Духа в людині. Він обдаровує кожне утворене вже тіло душею. Душа людини оживляє тіло і ним керує. Тіло є місцем перебування душі. У Святому Письмі сказано, що «лише тоді людина стала живою істотою, коли Бог вдихнув у неї душу» (1М.2:7). Отже, «людина – це єдність духу, душі та тіла» (1Сол.5:23). Дух є найглибшою частиною душі, бо він відображає нашу самосвідомість. Дух – це наше власне ‘’я’’, через яке ми безпосередньо поєднуємося з Богом.

Людська душа є образом, бо є невидимим духом, подібним до Бога, так само як Бог має розум та волю, і тому є здатною пізнавати і любити добро і красу, а також панувати над видимим світом. Ще довершенішим образом Бога людина стає тоді, коли дотримується Заповідей Божих, є покірною, лагідною, милосердною.

Таким чином, духовна людина та, яка вірить, любить і шукає Бога – джерело добра. Людина – істота духовна, бо народилася від Бога Духа. Як така, вона дозволяє вести себе Духом. Тому кожний Християнин є покликаний до духовного життя. Християнин живе в орбіті Духа і св. апостол Павло дуже слушно закликав: « Оскільки ви прийняли Духа, то жийте по Духу».

Отже, ***духовність*** **–** це стиль релігійного життя, гармонійна дія богословських і моральних чеснот в особі, яка спричиняє гідну відповідь людини дарам Божої благодаті й харизмам Святого Духа та вільною волею йде Божій волі на зустріч, прагнучи щоденно наслідувати Ісуса Христа і Його Матір та й святих Божих угодників.

Духовність – це релігійна або моральна культура душі, тобто коли людина відповідає за свої вчинки перед собою, ближнім і Богом. В залежності від раси, народу, племені і культурного нашарування духовність може бути різною.

Духовність – це не тільки богословське тлумачення, а також культура, освіта, література, мистецтво. За словом от. Олександра Меня, духовність – це все те, що відрізняє людину від тварини. Духовна людина завжди готова послужити потребуючому, терплячому, погордженому, скривдженому, убогому. Бог любить бідного не тому, що він бідний, а тому, що несправедливо покривджений.

Щоб збагнути духовність людини слід звернути увагу на дари Святого Духа (мудрість, розум, рада, кріпость – сила духа, знання, побіжність, страх Божий – боятися гріха, яким зневажаємо Господа), які людина отримує в Тайні хрещення та плоди Святого Духа (любов, радість, мир, терпеливість, добротливість, милосердя, віра, лагідність, поміркованість), які людина отримує продовж свого життя.

«Бог є Любов» (1Ів.4:7-8). Кожна людина, маючи в собі Бога є джерелом любові для інших. Християнське моральне виховання формує духовність людини.

Християнська духовність – це причесність людини до Божественного через віру, надію й любов. *Духовність* – це приналежність людини до святості й досконалості. *Духовність* – це збереження моральних і духовних традицій предків.

Духовність – це життя людини у Святому Дусі. Чим частіший, міцніший зв`язок людини з Богом, тим багатшою є її душа, тим міцнішим є осердя духовності в людині. Яка душа людини, яке в неї серце, таким є її життєвий шлях, її поведінка. Ось чому ідея Бога повинна бути панівною у людській свідомості, в її душі.

Духовне життя людини – це життя її з Богом («Бог є Дух»), зі Святим Письмом, з християнською вірою у безсмертя душі та день Страшного Суду Божого. Воно починається у душі і відноситься до душі та й прямує до Найвищого Духа – Бога у Трійці Святій Єдиній.

Не можна відносити до поняття духовності те, що не має у собі посилання на Бога – Особу. Не слід ототожнювати духовне з нематеріальним, бо людина є єдністю душі і тіла, яка приймаючи Божого Духа стає духовною людиною. Небезпеками у розумінні духовності є пантеїзм (Бог не перебуває поза природою, а є в ній), монізм (світ є самодостатній, зрозумілий з самого себе і містить у собі причину власного буття) та дуалізм (світ створений двома творцями). Коли духовне ототожнюють з ідеєю, то це веде до пантеїзму або одного з видів монізму (людина нібито стане спасителем самої себе), які за своєю структурою є матеріалістичними баченнями світу.

Справжня духовність – це відкритість до трансцендентного. Людина може розвинути свою духовність лише в стосунку до Бога. Духовне життя людини є життя в Святому Духові, яке осяяне в інтелектуальному, сентиментальному і

почуттєвому вимірах. Духовність людини знаходиться в Ісусі Христі, бо Він є останнє слово про людину і Бога.

Нажаль у розуміння духовності подекуди відносять помилкові напрями: матеріалізм (дії психіки і духа є нібито наслідком матеріальних дій); психологізм, який поділяється на раціоналізм або інтелектуалізм (надуживання власним розумом, заперечуючи віру), волюнтаризм (воля надмірно діє на розум і людина попадає в стан сваволі), сентименталізм (почуття надмірно діють на волю, а вона на розум); надмірний спіритуалізм (погорда тілом, брак милосердя до ближніх, очікування надзвичайного Божого втручання); односторонній християнський соціологізм (надмірне прив`язування себе до світової спільноти, забуваючи Христові слова: «Царство Моє не від світу цього» (Ів.18:36).

Духовність має два напрями: один – усвідомлення себе як істоти розумної, вільної, соціальної та релігійної і другий – підпорядкування своєї волі волі Божій і приналежності до Божого Царства.

Духовний розвиток особистості не є простим засвоєнням форм свідомості, норм і правил у процесі діяльності. У свідомості дитини духовне багатство переломлюється через призму реальних умов її існування і проявляється в схильності до добра, правди, краси, в спілкуванні з людьми, у ставленні до природи.

Духовність є відносно самостійною формою свідомості і діяльності людини, а неповторність життєвого шляху визначає особливості духовного світу особистості.

Виховання духовності у дітей дошкільного віку здійснюється головним чином у сім`ї. Це виховання таких гуманних якостей у дитини як доброзичливість, дружелюбність, чуйність, співчуття, чесність. У шкільному віці духовність виховується – у сім`ї, школі, поза школою, у Церкві (якщо батьки дитини віруючі).

ДУХОВНОСИЛЬНИЙ

Духовність пов`язана з внутрішнім психічним життям людини, моральним світом її. Тут ми маємо на увазі людину, яка пов`язана з вченням Ісуса Христа, яка живе за заповідями Євангелії. Духовна сила її виявляється в наслідування в житті Господа нашого Ісуса Христа.

Приклади з Біблії

Мойсей показує свою духовну силу
перед синами Ізраїля

«І скликав Мойсей усього Ізраїля та й сказав їм: провадив я вас сорок літ пустинею, не зужилися одежі ваші на вас, а чобіт твій не зужився на твоїй нозі.

Не їли ви хліба, і вина та п'янкого напою не пили ви, щоб пізнати, що Я Господь, Бог ваш.

А коли ви прийшли до цього місця, то вийшов був навперейми вас на війну Сигон, цар хешбонський, та Оґ, цар башанський, і побили ми їх, і забрали ми їхній край, та й дали його на спадок Рувимовим та Ґадовим та половині

племени Манасіїного.

Додержуй же слів цього заповіту, і виконуй їх, щоб мали ви поводження в усьому, що будете робити.

Ви стоїте сьогодні всі перед лицем Господа, Бога вашого: голови ваші, племена ваші, старші ваші та урядники ваші, усякий Ізраїлів муж, діти ваші, ваші жінки та твій приходько, що посеред таборів твоїх від колія дров твоїх аж до черпача твоєї води, щоб ти ввійшов у заповіт Господа, Бога свого, та в клятву Його, що Господь, Бог твій, сьогодні складає з тобою, щоб поставити сьогодні тебе народом для Себе, а Він буде тобі Богом, як Він говорив був тобі, і як присягнув був батькам твоїм, Авраамові, Ісакові та Якову» (5М.29:4-12).

Мойсей вибирає духовносильного лідера
для всього Ізраїля

«І пішов Мойсей, і промовляв до всього Ізраїля оці слова, та й сказав їм: Я сьогодні віку ста й двадцяти літ. Не можу вже виходити та входити, і Господь сказав мені: Не перейдеш ти цього Йордану.

І покликав Мойсей Ісуса, та й до нього сказав на очах усього Ізраїля: Будь сильний та відважний, бо ти ввійдеш з цим народом до того Краю, якого Господь заприсягнув їхнім батькам, щоб їм дати, і ти даси їм його на спадок і Я буду з тобою» (5М.31:1-2,7,23).

Єремія виступає перед жителями
Єрусалиму і нагадує їм про
велику духовну силу Господа

«Слово, що було до Єремії від Господа, говорячи:

Стань у брамі Господнього дому, і прокажеш там слово оце та промовиш: Послухайте слово Господнє, ввесь Юдо, що ходите брамами цими вклонятися Господу.

Так говорить Господь Саваот, Бог Ізраїлів: Поправте дороги свої й свої вчинки, й Я зроблю, що ви житимете на цім місці!

Не надійтесь собі на слова неправдиві, щоб казати: Храм Господній, храм Господній, храм Господній отут!

Бо якщо ви насправді поправите ваші дороги та ваші діла, якщо один одному будете справді чинити справедливо, не будете тиснути чужинця, сироту та вдову, не будете лити невинної крови на місці цьому, і за іншими богами вслід не підете собі на біду, то зроблю, що ви пробуватимете на цім місці, у Краю, що його дав Я вашим батькам відвіку навіки!

Ось собі ви надіїтеся на слова неправдиві, які не допоможуть:

Чи ви будете красти, вбивати й перелюб чинити, і присягати фальшиво, й кадити Ваалові, і ходити за іншими богами, яких ви не знаїте, а потім ви прийдете й станете перед обличчям Моїм у цім домі, що зветься Ім'ям Моїм, і скажете: Урятовані ми, щоб чинити гидоти всі ці?

Чи вертепом розбійників став оцей дім, що Ім'я Моє кличеться в ньому, на ваших очах? І Я оце бачу, говорить Господь…

Бо підіть-но до місця Мого, що в Шіло, де Я спочатку вчинив був

перебування для Йменння Свого, і побачите, що вчинив Я йому через лукавство Мого народу Ізраїлевого…

Тепер же за те, що ви робите всі оці вчинки, говорить Господь, і що Я говорив був до вас, промовляючи пильно, але ви не слухали, і кликав Я вас, та ви не відказали, то зроблю цьому домові, що кликалось в ньому Ім'я Моє, що на нього надіїтесь ви, і місцю цьому, що Я дав його вам та вашим батькам, так само, як Я був зробив для Шіло, і відкину Я вас від обличчя Свого, як відкинув усіх ваших братів, усе насіння Єфремове!…

А ти не молись за народ цей, і благання й молитви за них не здіймай, і Мене не проси, бо не вислухаю Я тебе!

Хіба ти не бачиш, що роблять вони в містах Юдиних та на вулицях Єрусалиму:

Діти дрова збирають, а батьки розкладають огонь, жінки ж місять тісто, щоб спекти калачів тих жертовних небесній цариці, і ллють литі жертви для інших богів, на досаду Мені…

Та хіба ображають Мене, говорить Господь? Хіба не себе самих, щоб сором покрив їхні обличчя?

Тому Господь Бог промовляє отак: Ось ллється Мій гнів і Моя лють на це місце, на людину й худобу, і на польові дерева та на земні плоди, і палатиме він, і не згасне!

Так говорить Господь Саваот, Бог Ізраїлів: Додайте свої цілопалення до жертов ваших, і їжте м'ясо, бо Я не говорив батькам вашим, і не наказував їм того дня, як виводив їх із краю Єгипетського, про справи цілопалення й жертви.

Бо лиш справу оцю Я звелів їм, говорячи: Слухайтеся Мого голосу, і Я буду вам Богом, а ви будете народом Моїм, і ходіть усією дорогою, про яку накажу вам, щоб вам було добре.

Та не слухали й не нахилили вони свого вуха, а ходили за радами та за упертістю серця лихого свого, і стали до Мене плечима, а не обличчям.

Від того дня, коли ваші батьки вийшли з краю єгипетського, аж до дня цього, посилав Я до вас усіх Своїх рабів пророків, посилав щодня пильно.

Та вони не слухалися Мене, і вуха свого не схиляли, і показали себе твердошийними, зло чинили ще більш від батьків своїх…

І ти будеш казати їм ці всі слова, та не будуть вони тебе слухати, і будеш ти кликати до них, та вони тобі відповіді не дадуть…

І скажеш до них: Оце той народ, що не слухався голосу Господа, Бога свого, і поуки не брав, загинула правда, і зникла з їхніх уст…

Обстрижи ти волосся своє та й відкинь, на лисих горах здійми жалісний спів, бо відкинув Господь і покинув плем'я Свого гніву!

Бо Юдині сини чинять зло в Моїх очах, говорить Господь, поклали гидоти свої в тому домі, що в нім кликалося Моє Йменння, щоб збезчестити його…

І побудували ті жертовні пагірки Тофета, що в долині Бен-Гіннома, щоб палити синів своїх та дочок своїх на огні, чого Я не наказував, і що на серце Мені не приходило…

Тому то приходять ось дні, говорить Господь, що не буде вже кликатись Тофет місце це чи Долина Бен-Гіннома, а тільки Долина вбивства, і будуть ховати у Тофеті через брак місця на погреб.

І стане труп цього народу за стерво небесному птаству та земній звірині, і не буде, хто б їх відстрашив!…

І спиню в містах Юдиних та на вулицях Єрусалиму голос радісний і голос веселий, голос молодого та голос молодої, бо руїною стане цей Край!

Того часу, говорить Господь, повитягують кості царів Юди та кості його князів, і кості священиків, і кості пророків, і кості мешканців Єрусалиму з їхніх гробів, і порозкладають їх перед сонцем і перед місяцем, та перед усіма небесними світилами, яких вони кохали та служили їм, і що йшли за ними, і що зверталися до них, і що вклонялися їм. Не будуть вони зібрані й не будуть поховані, - гноєм стануть вони на поверхні землі!

І смерть буде ліпша від життя для всієї решти позосталих зо злого цього роду, по всіх цих місцях позосталих, куди Я їх повиганяв, говорить Господь Саваот.

І скажеш до них: Так говорить Господь: Хіба падають і не встають? Хіба хто відступить, то вже не вертається?

Чому відступив оцей єрусалимський народ усевічним відступленням? Міцно схопились вони за оману, не хочуть навернутись.

Прислухався Я й слухав: неправду говорять, немає нікого, хто б каявсь у своєму лукавстві, говорячи: Що я зробив? Кожен з них обертається до свого бігу, мов той кінь, що женеться у бій…

І відає бусел у повітрі умовлений час свій, а горлиця й ластівка та журавель стережуть час прилету свого, а народ Мій не знає Господнього права!…

Як ви скажете: Ми мудреці, і з нами Господній Закон? Ось справді брехнею вчинило його брехливе писарське писальце!

Засоромлені ці мудреці, збентежилися й були схоплені. Ось вони слово Господнє відкинули, що ж за мудрість ще мають вони?

Тому їхніх жінок віддам іншим, а їхні поля здобувцям, бо вони від малого та аж до великого усі віддались користолюбству, від пророка та аж до священика чинять неправду!…

І легенько лікують нещастя народу Мого, говорячи: Мир, мир, а миру нема!

Чи вони засоромилися, що гидоту робили? Ні трохи вони не засоромилися, і застидатись не вміють, тому то впадуть між упалими в часі навіщення їх, спіткнуться, говорить Господь…

Зберу їх дощенту, говорить Господь: не буде ягід у них на винограді, і не буде на фіговім дереві фіг, а їхнє листя пов'яне, і пошлю їм таких, що їх поїдять…

Пощо ми сидимо? Збирайтесь та підемо в твердинні міста та й погинемо там, бо Господь, Бог наш, учинив, що ми згинемо, і напоїв нас водою трійливою, бо ми Господеві згрішили…

Ми миру чекали, й немає добра, часу вилікування й ось жах!

Чути фиркання коней його аж від Дану, від гуку іржання його жеребців уся земля затремтіла! І прийдуть вони, й пожеруть усю землю та повню її, місто й тих, хто замешкує в ньому…

Бо ось Я пошлю проти вас тих вужів та гадюк, що немає закляття на них, і вони вас кусатимуть, каже Господь!

Яка моя втіха у смутку? Болить мені серце моє…

Ось голосіння дочки Мого народу з далекого краю: Чи Господь не в Сіоні? Чи не в нім його Цар? Нащо Мене розгнівили своїми бовванами, тими чужими марнотами?

Минули жнива, покінчилося літо, а ми не спасені…

Через нещастя дочки народу мого знещасливлений я, і міцно страхіття мене обняло…

Чи немає бальзаму в Ґілеаді? Чи ж немає там лікаря? Чому нема вилікування для доньки народу Мого?

Ой, коли б голова моя стала водою, а око моє за джерело сльози, то я плакав би вдень та вночі над побитими доньки народу мого!…

Ой, коли б на пустині нічліг подорожніх я мав, тоді б я покинув народа свого, і пішов би від них, бо вони перелюбники всі, збори зрадників!

Вони напинають свого язика, немов лука свого, для неправди, міцніють вони на землі не для правди, бо від злого до злого ідуть і не знають Мене, говорить Господь!

Один одного остерігайтесь, і не покладайтесь на жодного брата, кожен бо брат обманити - обманить, і приятель кожен обмовник!

Один одного зводить, і правди не кажуть, привчили свого язика говорити неправду, помучилися, лихо чинячи!

Серед омани твої проживання, через оману не хочуть пізнати Мене, говорить Господь.

Тому так промовляє Господь Саваот: Ось Я їх перетоплюю та випробовую їх, бо що маю вчинити Я ради дочки Свого люду?

Їхній язик смертоносна стріла, він оману говорить: устами своїми говорить із ближнім про мир, а в нутрі своєму кладе свою засідку…

Чи ж за це Я їх не покараю? Говорить Господь. Хіба ж над народом, як цей, непомститься душа Моя?

Я плач та ридання здійму над оцими горами, і спів жалобний понад степовими лугами, вони бо попалені так, що ними не ходить ніхто, і реву худоби не чути: від птаства небесного й аж до худоби розбіглося все, відійшло!

І Я Єрусалим на руїни віддам, на мешкання шакалів, а юдські міста на спустошення дам, і не буде мешканця у них!

Хто муж мудрий, який зрозумів би оце, і до кого Господні уста промовляли, щоб вияснить те, за що згинув цей Край, за що спалений він, як пустиня, і що нею не ходить ніхто?

А Господь відказав: За те, що вони покинули Закона Мого, що Я дав перед ними, і не слухалися Мого голосу, і не ходили за ним, за Законом, а ходили за

впертістю серця свого й за Ваалами, що навчили про них їхні батьки…

Тому так промовляє Господь Саваот, Бог Ізраїлів: Ось Я їх, цей народ, полином нагодую й водою отруйною їх напою!

І розпорошу Я їх серед народів, яких ні вони, ні батьки їхні не знали, і пошлю Я за ними меча, аж поки не вигублю їх!

Так говорить Господь Саваот: Розгляньтеся та голосільниць покличте, і нехай вони прийдуть, і пошліте до мудрих жінок, і вони поприходять!

І хай поспішають, і хай спів жалоби над ними підіймуть, і хай наші очі зайдуться сльозою, а з наших повіків вода хай тече!

Бо почується голос жалобного співу з Сіону: Як ми попустошені, як посоромлені дуже!… Бо ми покинули свій край, бо покинули місце свого пробування…

Тож почуйте, жінки, слово Господа, і хай ваше ухо візьме слово уст Його, і навчіть дочок ваших жалобного співу, й одна одну жалобної пісні!

Бо смерть увійшла в наші вікна, до наших палат увійшла, щоб вирізати дітей з вулиці, із площ юнаків…

Кажи так: Говорить Господь: І нападає людського трупа, мов гною на полі, і мов тих снопів за женцем, і не буде кому позбирати!…

Так говорить Господь: Хай не хвалиться мудрий своєю премудрістю, і хай не хвалиться лицар своєю хоробрістю, багатий багатством своїм хай не хвалиться!

Бо хто буде хвалитись, хай хвалиться тільки оцим: що він розуміє та знає Мене, що Я то Господь, Який на землі чинить милість, правосуддя та правду, бо в цьому Моє уподобання, каже Господь!

Ось дні наступають, говорить Господь, і Я навіщу всіх обрізаних та необрізаних,

Єгипет та Юду, й Едома та Аммонових синів, і Моава та всіх, хто волосся довкола стриже, хто сидить на пустині, бо всі оці люди необрізані, а ввесь дім Ізраїлів необрізаносердий!..» (Єр.7:1-34;8:1-29;9:1-25).

Той духовно сильний,
хто живе з Богом Христом

«Тож немає тепер жадного осуду тим, хто ходить у Христі Ісусі не за тілом, а за духом, бо закон духа життя в Христі Ісусі визволив мене від закону гріха й смерти.

Бо що було неможливе для Закону, у чому був він безсилий тілом, Бог послав Сина Свого в подобі гріховного тіла, і за гріх осудив гріх у тілі, щоб виконалось виправдання Закону на нас, що ходимо не за тілом, а за духом.

Бо ті, хто ходить за тілом, думають про тілесне, а хто за духом про духовне.

Бо думка тілесна то смерть, а думка духовна життя та мир, думка бо тілесна ворожнеча на Бога, бо не кориться Законові Божому, та й не може.

І ті, хто ходить за тілом, не можуть догодити Богові.

А ви не в тілі, але в дусі, бо Дух Божий живе в вас. А коли хто не має Христового Духа, той не Його.

А коли Христос у вас, то хоч тіло мертве через гріх, але дух живий через праведність.

А коли живе в вас Дух Того, Хто воскресив Ісуса з мертвих, то Той, хто підняв Христа з мертвих, оживить і смертельні тіла ваші через Свого Духа, що живе в вас.

Тому то, браття, ми не боржники тіла, щоб жити за тілом; бо коли живете за тілом, то маєте вмерти, а коли духом умертвляєте тілесні вчинки, то будете жити.

Бо всі, хто водиться Духом Божим, вони сини Божі; бо не взяли ви духа неволі знов на страх, але взяли ви Духа синівства, що через Нього кличемо: Авва, Отче!

Сам Цей Дух свідчить разом із духом нашим, що ми діти Божі.

А коли діти, то й спадкоємці, спадкоємці ж Божі, а співспадкоємці Христові, коли тільки разом із Ним ми терпимо, щоб разом із Ним і прославитись.

Бо я думаю, що страждання теперішнього часу нічого не варті супроти тієї слави, що має з'явитися в нас.

Бо чекання створіння очікує з'явлення синів Божих, бо створіння покорилось марноті не добровільно, але через того, хто скорив його, в надії, що й саме створіння визволиться від неволі тління на волю слави синів Божих.

Бо знаємо, що все створіння разом зідхає й разом мучиться аж досі.

Але не тільки воно, але й ми самі, маючи зачаток Духа, і ми самі в собі зідхаємо, очікуючи синівства, відкуплення нашого тіла.

Надією бо ми спаслися. Надія ж, коли бачить, не є надія, бо хто що бачить, чому б того й надіявся?

А коли сподіваємось, чого не бачимо, то очікуємо того з терпеливістю.

Так само ж і Дух допомагає нам у наших немочах; бо ми не знаємо, про що маємо молитись, як належить, але Сам Дух заступається за нас невимовними зідханнями.

А Той, Хто досліджує серця, знає, яка думка Духа, бо з волі Божої заступається за святих.

І знаємо, що тим, хто любить Бога, хто покликаний Його постановою, усе допомагає на добре.

Бо кого Він передбачив, тих і призначив, щоб були подібні до образу Сина Його, щоб Він був первородним поміж багатьма братами.

А кого Він призначив, тих і покликав, а кого покликав, тих і виправдав, а кого виправдав, тих і прославив.

Що ж скажем на це? Коли за нас Бог, то хто проти нас?

Той же, Хто Сина Свого не пожалів, але видав Його за всіх нас, як же не дав би Він нам із Ним і всього?

Хто оскаржувати буде Божих вибранців? Бог Той, що виправдує.

Хто ж той, що засуджує? Христос Ісус є Той, що вмер, надто й воскрес, Він праворуч Бога, і Він і заступається за нас.

Хто нас розлучить від любови Христової? Чи недоля, чи утиск, чи

переслідування, чи голод, чи нагота, чи небезпека, чи меч?

Як написано: За Тебе нас цілий день умертвляють, нас уважають за овець, приречених на заколення.

Але в цьому всьому ми перемагаємо Тим, Хто нас полюбив.

Бо я пересвідчився, що ні смерть, ні життя, ні Анголи, ні влади, ні теперішнє, ні майбутнє, ні сили, ні вишина, ні глибина, ані інше яке створіння не зможе відлучити нас від любови Божої, яка в Христі Ісусі, Господі нашім!» (Рим.8:1-39).

ДУШЕВНІСТЬ

Душевність – моральна риса особистості, що свідчить про її душевну теплоту, відвертість, щирість, уважність, доброзичливість щодо інших людей.

Душевність є антиподом черствості та бездушності, егоїзму. Одним із важливих завдань батьків є виховання душевності у дітей.

Душевні стосунки в повсякденному житті сім`ї, відкритість і теплота у стосунках з іншими людьми є визначальними у формуванні душевності дітей.

Приклади з Біблії

Пророк Єлисей проявляє душевну доброту
до начальника війська сирійського царя Наамана

«А Нааман, начальник війська сирійського царя, був муж великий перед своїм паном, вельмиповажаний, бо через нього Господь дав перемогу Сирії. І був це муж дуже хоробрий, але прокажений.

А сирійці вийшли були ордами, і взяли до неволі з Ізраїлевого краю малу дівчину, і вона услуговувала жінці Наамана.

І сказала вона до своєї пані: Ох, коли б пан мій побував у того пророка, що в Самарії, то він вилікував би його від прокази його!

А Нааман прийшов, і доніс своєму панові, говорячи: Отак і отак говорила та дівчина, що з Ізраїлевого краю.

І сказав сирійський цар: Тож піди, а я пошлю свого листа до Ізраїлевого царя. І той пішов, і взяв із собою десять талантів срібла та шість тисяч шеклів золота, і десять змін одежі.

І він приніс до Ізраїлевого царя такого листа: Ось тепер, як прийде оцей лист до тебе, то знай: ото послав я до тебе свого раба Наамана, а ти вилікуєш його від прокази його.

І сталося, як Ізраїлів цар перечитав цього листа, то роздер свої шати й сказав: Чи я Бог, щоб убивати чи лишати при житті, що той посилає до мене, щоб я вилікував чоловіка від прокази його? Тож знайте й дивіться це він шукає проти мене зачіпки.

І сталося, як почув Єлисей, Божий чоловік, що Ізраїлів цар роздер шати свої, то послав до царя, говорячи: Нащо роздер ти шати свої? Нехай той прийде до мене, і пізнає, що є пророк ув Ізраїлі!

І прибув Нааман зо своїми кіньми та з колесницею своєю, і став при вході Єлисеєвого дому.

І послав Єлисей до нього посла, говорячи: Іди, і вимиєшся сім раз у

Йордані, і вигоїться тіло твоє тобі, й очистишся.

І розгнівався Нааман, і пішов і сказав: Ось я подумав був: він вийде до мене, і стане, і закличе Ім'я Господа, Бога свого, і покладе свою руку на те місце, і вилікує прокаженого…

Чи ж не ліпші Авана та Парпар, дамаські річки, від усіх Ізраїлевих вод? Чи не міг я вимитися в них, і стати чистим? І повернувся він, і пішов у гніві.

І підійшли його раби, і говорили до нього, і сказали: Батьку мій, коли б велику річ говорив тобі той пророк, чи ж ти не зробив би? А що ж, коли він сказав тобі тільки: Умийся і будеш чистий!

І зійшов він, і занурився в Йордані сім раз, за словом Божого чоловіка. І сталося тіло його, як тіло малого хлопця, і став він чистий!

І вернувся до Божого чоловіка він та ввесь табір його. І прийшов він, і став перед ним та й сказав: Оце пізнав я, що на всій землі нема Бога, а тільки в Ізраїлі! А тепер візьми дарунка від свого раба.

Та Єлисей відказав: Як живий Господь, що стою перед лицем Його, я не візьму! А той сильно просив його взяти, та він відмовився.

І сказав Нааман: А як ні, то нехай буде дано твоєму рабові землі, скільки понесуть два мули, бо твій раб не буде вже приносити цілопалення та жертву іншим богам, а тільки Господеві!» (2Цар.5:1-17).

Цариця Естер проявляє велику душевність
до Юдейського народу і скасовує постанову
про його вигублення, яку видав Гаман

«І зняв цар свого персня, що забрав від Гамана, та й дав його Мордехаєві, а Естер настановила Мордехая над Гамановим домом.

І Естер далі говорила перед обличчям царя. І впала вона перед його ногами, і плакала та благала його відвернути лихо аґаґ'янина Гамана та задуми його, які задумував був на юдеїв…

І простягнув цар до Естери золоте берло, а Естер устала й стала перед царевим обличчям, та й сказала: Якщо це цареві вгодне, й якщо знайшла я ласку перед обличчям його, і вгодна ця річ перед царевим обличчям та вгодна я в очах його, нехай буде написано, щоб були повернені ті листи задумів аґаґ'янина Гамана, Гаммедатового сина, що написав був повигублювати юдеїв, які є в царевих округах.

Бо як я могла б дивитися на лихо, що спіткає народ мій, і як я могла б дивитися на загибіль роду свого?

І сказав цар Ахашверош до цариці Естери та до юдеянина Мордехая: Ось я дав Естері дім Гамана, а його повісили на шибениці за те, що простяг був руку свою на юдеїв.

А ви пишіть до юдеїв, як добре в ваших очах, в імені царя, і припечатайте царським перснем, бо листа, що був написаний в імені царя та був припечатаний царським перснем, не можна відмінити.

І були покликані царські писарі того часу, місяця третього, він місяць сіван, двадцять і третього дня в ньому, і було написане все, як наказав був Мордехай, до юдеїв, і до сатрапів, і намісників, і зверхників округ, що від Году

й аж до Кушу, сто й двадцять і сім округ, і до кожної округи письмом її, і до кожного народу мовою його, та до юдеїв їхнім письмом та їхньою мовою.

І понаписував він листи в імені царя Ахашвероша, і поприпечатував перснем царським, і послав через гінців на конях, які їздять на державних конях, конях баских, що цар дав право юдеям, які живуть у кожному місті, зібратися й стати за своє життя, вигубити, забити та погубити всяке військо народу та округи, що ненавидять їх, дітей та жінок, а здобич по них розграбувати, одного дня по всіх округах царя Ахашвероша, тринадцятого дня дванадцятого місяця, він місяць адар.

Відпис цього листа щоб був виданий, як закон, у кожній окрузі, посланий був відкритий для всіх народів, і щоб юдеї були готові на той день помститися на своїх ворогах.

Гінці, що поїхали верхи на швидких конях, вийшли, приспішені та пігнані царським словом. А цей наказ був даний у замку Сузи.

А Мордехай вийшов з-перед царевого обличчя в царській одежі, блакитній та білій, а на ньому велика золота корона та віссонний і пурпуровий завій. І місто Сузи раділо та тішилося!

Юдеям було тоді світло, і радість, і веселість, і честь!

І в кожній окрузі та в кожному місті, куди досягає слово царя та закон його, була юдеям радість та веселість, бенкет та свято! І багато-хто з народів краю стали юдеями, бо на них напав страх перед юдеям» (Ест8:2-17).

Господь проявляє душевність
до жителів Єрусалиму
і обороняє їх від асирійського царя

«І сталося, як почув це цар Єзекія, то роздер свої шати та накрився веретою, і ввійшов до Господнього дому…

І послав він Еліякима, керівника палати, і писаря Шевну, та старших із священиків, покритих веретами, до пророка Ісаї, Амосового сина.

І сказали вони до нього: Так сказав Єзекія: Цей день - це день горя й картання та наруги! Бо підійшли діти аж до виходу утроби, та немає сили породити!

Може почує Господь, Бог твій, слова великого чашника, що його послав асирійський цар, пан його, на образу Живого Бога, і Господь, Бог твій, покарає за слова, які чув, а ти принесеш молитву за решту, що ще знаходиться…

І прийшли раби царя Єзекії до Ісаї.

І сказав їм Ісая: Так скажете вашому панові: Так сказав Господь: Не бійся тих слів, що почув ти, якими ображали Мене слуги асирійського царя.

Ось Я дам в нього духа, і він почує звістку, і вернеться до свого краю. І Я вражу його мечем у його краї!

І вернувся великий чашник, і знайшов асирійського царя, що воював проти Лівни, бо почув, що той рушив із Лахішу.

І він почув про Тіргаку, царя етіопського, таке: Він вийшов воювати з тобою! І почув він, і послав послів до Єзекії, говорячи:

Так скажете до Єзекії, Юдиного царя, говорячи: Нехай не зводить тебе Бог

твій, на Якого ти надієшся, кажучи: Не буде даний Єрусалим у руку асирійського царя.

Ось ти чув, що зробили асирійські царі всім краям, щоб учинити їх закляттям, а ти будеш урятований?

Чи їх урятували боги тих народів, яких понищили батьки мої: Ґозана, і Харана, і Рецефа, і синів Едена, що в Телассарі?

Де він, цар Хамату, і цар Арпаду, і цар міста Сефарваїму, Гени та Івви?

І взяв Єзекія ті листи з руки послів, і прочитав їх, і ввійшов у Господній дім. І Єзекія розгорнув одного листа перед Господнім лицем.

І Єзекія молився перед Господнім лицем, говорячи:

Господи Саваоте, Боже Ізраїлів, що сидиш на Херувимах! Ти Той єдиний Бог для всіх царств землі, Ти створив небеса та землю!

Нахили, Господи, ухо Своє та й почуй! Відкрий, Господи, очі Свої та й побач, і почуй всі слова Санхеріва, що прислав ображати Живого Бога.

Справді, Господи, асирійські царі попустошили всі народи та їхні краї.

І кинули вони їхніх богів на огонь, бо не боги вони, а тільки чин людських рук, дерево та камінь, і понищили їх.

А тепер, Господи, Боже наш, спаси нас від руки його, і нехай знають усі царства землі, що Ти Господь, Бог єдиний!

І послав Ісая, Амосів син, до Єзекії, говорячи: Так сказав Господь, Бог Ізраїлів: Я почув те, про що ти молився до Мене, про Санхеріва, царя асирійського.

Ось те слово, яке Господь говорив про нього: Гордує тобою, сміється із тебе дівиця, сіонська дочка, вслід тобі головою хитає дочка Єрусалиму!

Кого лаяв ти та ображав, і на кого повищив ти голос та вгору підніс свої очі? На Святого Ізраїлевого!

Через рабів своїх Господа ти ображав та казав: Із безліччю своїх колесниць я вийшов на гори високі, на боки Лівану, і позрубую кедри високі його, добірні його кипариси, і зберусь на вершок його височини, в гущину його саду, я копаю та п'ю чужу воду, і стопою своєї ноги повисушую я всі єгипетські ріки!

Хіба ти не чув, що віддавна зробив Я оце, що за днів стародавніх Я це був створив? Тепер же спровадив Я це, що ти нищиш міста поукріплювані, на купу румовищ обертаєш їх.

А мешканці їхні безсилі, настрашені та побентежені, вони стали, як зілля оте польове, мов трава зеленіюча, як трава на дахах, як попалене збіжжя, яке не доспіло…

І сидіння твоє, і твій вихід та вхід твій Я знаю, і твоє проти Мене обурення.

За твоє проти Мене обурення, що гординя твоя надійшла до вух Моїх, то на ніздрі твої Я сережку привішу, а вудило Моє в твої уста, і тебе поверну Я тією дорогою, якою прийшов ти!

А оце тобі знак: їжте цього року збіжжя самосійне, а другого року саморосле, а третього року сійте та жніть, і садіть виноградники, та й їжте їхній плід.

А врятоване Юдиного дому, що лишилося, пустить коріння додолу, і свого плода дасть угору.

Бо з Єрусалиму вийде позостале, а рештки з гори Сіон. Ревність Господа Саваота зробить це.

Тому так сказав Господь про асирійського царя: Він не ввійде до міста цього, і туди він не кине стріли, і щитом її не попередить, і вала на нього не висипле.

Якою дорогою прийде, то нею й повернеться, у місто ж оце він не ввійде, говорить Господь!

І це місто Я обороню на спасіння його ради Себе та ради Давида, Мого раба!

І вийшов Ангол Господній, і забив в асирійському таборі сто й вісімдесят і п'ять тисяч. І повставали рано вранці, аж ось усі тіла мертві…

А Санхерів, асирійський цар, рушив та й пішов, і вернувся, й осівся в Ніневії.

І сталося, коли він молився в домі Нісроха, свого бога, то сини його Адраммелех та Шар'ецер убили його мечем, а самі втекли до краю Арарат… А замість нього зацарював син його Есар-Хаддон» (Іс.37:1-38).

ЖАЛІСТЬ

Жалість – вияв людиною співчуття до когось, відгук на його безпорадність, нещасність, незручність стану, вболівання за іншу людину, здатність засмучуватись з приводу невдач.

Жалісливість як властивість особистості засвідчує її вразливість і чутливість, виступає одним з показників нормального соціального розвитку взагалі і моральних почуттів як важливої складової зокрема.

Відсутність *жалості* призводить до байдужого ставлення до іншого, «товстошкірості», бездушності, егоїзму, холодності у стосунках.

Жалісліва людина не лише відгукується на біль іншого, вона прагне йому допомогти, покладаючи на себе частину чужих проблем.

Приклади з Біблії

Господь жаліє синів Ізраїлевих

«І промовив Господь до Мойсея: Ось Я спускатиму вам дощем хліб із неба, а народ виходитиме й щоденно збиратиме, скільки треба на день, щоб випробувати його, чи буде він ходити в Моєму Законі, чи ні.

А настане шостий день, то приготують, що принесуть, і буде подвійне супроти того, що збирають день-у-день.

І сказали Мойсей та Аарон до всіх Ізраїлевих синів: Настане вечір і ви довідаєтеся, що Господь вивів вас із єгипетського краю.

А настане ранок, то побачите славу Господню, бо Він почув ваші ремствування на Господа. А ми що, що ви ремствуєте на нас?

І сказав Мойсей: Довідаєтесь, як увечорі Господь дасть вам м'яса на їжу, а рано хліба на насичення, бо почув Господь ремствування ваші, що ви

ремствуєте на Нього. А ми що? Не на нас ремствування ваше, а на Господа!

І сказав Мойсей до Аарона: Скажи всій громаді Ізраїлевих синів: Наблизьтеся перед лице Господа, бо Він почув ваші ремствування!

І сталося, коли говорив Аарон до всієї громади Ізраїлевих синів, то обернулися вони до пустині, аж ось слава Господня показалася в хмарі!

І промовив Господь до Мойсея, говорячи:

Я почув ремствування Ізраїлевих синів. Промовляй до них, кажучи: Під вечір будете їсти м'ясо, а рано насититесь хлібом, і познаєте, що Я Господь, Бог ваш!

І сталося ввечорі, і знялися перепелиці, і покрили табір. А рано була верства роси навколо табору.

І піднялася верства тієї роси, аж ось на поверхні пустині щось дрібне, вузькувате, дрібне, немов паморозь на землі.

І побачили Ізраїлеві сини, та й казали один до одного: Ман гуґ, бо не знали, що то. А Мойсей відказав їм: Це той хліб, що дав вам Господь на їжу.

Це те, що про нього Господь наказав: Збирайте з нього кожен у міру їди своєї, гомер на голову, за числом ваших душ: візьміть кожен для того, хто в наметі його.

І зробили так Ізраїлеві сини, і назбирали хто більше, а хто менше.

І зміряли вони гомером, і не мав зайвого той, хто зібрав більше, а хто зібрав менше, не мав нестачі, зібрали кожен у міру своєї їди!

І сказав до них Мойсей: Нехай ніхто не лишає з нього до ранку!

Та не послухали вони Мойсея, і дехто позоставляли з нього до ранку, а воно зачервивіло, і стало смердюче. І розгнівався на них Мойсей!

І збирали його щоранку, кожен у міру своєї їди. А розгрівалося сонце і воно розтавало.

І сталося шостого дня, поназбирували вони хліба подвійно, два гомери на одного. І посходилися всі начальники громади, і розповіли Мойсеєві.

А він сказав до них: Це те, що говорив Господь: Повний спокій, субота свята для Господа взавтра. Що будете пекти печіть, а що будете варити варіть, а все позостале покладіть собі на сховок до ранку.

І поклали його аж до ранку, як Мойсей наказав, і не засмерділось воно, і черви не було в нім.

І сказав Мойсей: їжте його сьогодні, бо сьогодні субота для Господа. Сьогодні не знайдете його на полі.

Шість день будете збирати його, а дня сьомого субота: не буде в ній того.

І сталося сьомого дня, повиходили були з народу збирати, та не знайшли.

І сказав Господь до Мойсея: Аж доки ви будете відмовлятися виконувати заповіді Мої та закони Мої?

Побачте, Господь дав вам суботу, тому Він дає вам шостого дня хліба двох днів. Сидіть кожен у себе, нехай сьомого дня не виходить ніхто з свого місця!

І сьомого дня народ відпочивав.

І назвав Ізраїлів дім ім'я тому: манна. Вона була, як коріяндрове насіння, біла, а смак її, як тісто в меду.

І сказав Мойсей: Оце те, що наказав Господь: Наповни нею гомер на сховок для ваших поколінь, щоб бачили той хліб, яким Я годував вас на пустині, коли Я виводив вас із єгипетського краю.

І сказав Мойсей до Аарона: Візьми одну посудину, і поклади туди повний гомер манни, і постав її перед Господнім лицем на сховок для ваших поколінь.

І як наказав Бог Мойсею, так поставив її Аарон перед ковчегом свідоцтва на сховок.

А Ізраїлеві сини їли ту манну сорок літ, аж до прибуття їх до краю заселеного, їли манну аж до приходу їх до границі ханаанського Краю» (2М.16:4-35).

Йоав вбиває Авнера, провідника війська царя Соломона, за те, що він забив його брата Асаїла.

Плач Давида на похоронах Авнера

«І сказав Давид до Йоава та до всього народу, що був з ним: Роздеріть вашу одежу, і опережіться веретищем, та й голосіть за Авнером! А цар Давид ішов за марами.

І поховали Авнера в Хевроні, а цар підніс свій голос та й плакав над Авнеровим гробом, і плакав увесь народ.

І заспівав цар жалобну пісню над Авнером та й сказав: Чи Авнер мав загинути смертю негідного?

Твої руки були не пов'язані, не забиті були твої ноги в кайдани, ти впав, як від неправедних падають! І ввесь народ ще більше плакав над ним.

І прийшов увесь народ, щоб намовити Давида покріпитися хлібом ще того дня, та присягнув Давид, говорячи: Нехай так зробить мені Бог, і нехай ще додасть, якщо я перед заходом сонця скуштую хліба або чого-будь!

А ввесь народ довідався про це, і це було добре в їхніх очах, як і все, що робив цар, було добре в очах усього народу.

І того дня довідалися ввесь народ та ввесь Ізраїль, що то не було від царя, щоб забити Авнера, сина Нерового.

І сказав цар своїм слугам: Ото ж знайте, що вождь та великий муж упав цього дня!

А я сьогодні слабий, хоч помазаний цар, а ті люди, сини Церуї, сильніші від мене. Нехай відплатить Господь злочинцеві за його зло!» (2Сам.3:31-39).

Господь проявляє жалість
до народу Ізраїля і Юди
і обіцяє їх повернути з вавілонського полону

«Того часу, говорить Господь, для всіх родів Ізраїля стану Я Богом, вони ж Мені стануть народом!

Так говорить Господь: Знайшов милість в пустині народ, від меча врятований, Ізраїль іде на свій спочин.

Здалека Господь з'явився мені та й промовив: Я вічним коханням тебе покохав, тому милість тобі виявляю!

Ще буду тебе будувати й збудована будеш, о діво Ізраїлева! Ти знов

приоздобишся в бубни свої, та й підеш у танок тих, хто бавиться, на горах самарійських ще будеш садити виноградники, виноградарі будуть садити й споживати законно собі!

Настане бо день, коли кликати буде сторожа на Єфремових горах: Уставайте, та підемо ми на Сіон, до Господа, нашого Бога!

Бо так промовляє Господь: Співайте для Якова з радістю, та головою народів утішайтесь! Розголосіть, вихваляйте й скажіть: Спаси, Господи, народ Свій, останок Ізраїлів!

Ось Я їх приведу із північного краю, і зберу їх із кінців землі, з ними разом сліпий та кульгавий, важка й породілля, сюди повертаються збори великі!

Вони прийдуть з плачем, та Я їх попроваджу в утіхах. Я їх до потоків води попроваджу прямою дорогою, не спіткнуться на ній, бо Ізраїлеві Я став Отцем, а Єфрем, перворідний він Мій!

Народи, послухайте слова Господнього, і далеко звістіть аж на островах та скажіть: Хто розсіяв Ізраїля, Той позбирає його, і стерегтиме його, як пастир отару свою!

Бо Господь викупив Якова, і визволив його від руки сильнішого від нього.

І вони поприходять, і будуть співати на вершині Сіону, і до добра до Господнього будуть горнутись, до збіжжя, і до виноградного соку, і до оливи, і до молодої дрібної худоби та до товару великого! І стане душа їхня, немов той напоїний сад, і не відчують уже більше стомлення!

Тоді дівчина тішитись буде в танку, і разом юнацтво та старші, бо Я оберну їхню жалобу на радість, і Я їх потішу, і їх звеселю в їхнім смутку!

І душу священиків ситістю Я напою, а народ Мій добром Моїм буде насичений, каже Господь!

Так говорить Господь: Чути голос у Рамі, плач та ридання гірке: Рахиль плаче за дітьми своїми, не хоче потішена бути за діти свої, бо нема їх…

Так говорить Господь: Стримай голос свій від голосіння, і від сльози свої очі, бо є нагорода для чину твого, говорить Господь, і вони вернуться з краю ворожого!

І для твого майбутнього є сподівання, говорить Господь, і до границь твоїх вернуться діти твої!

Добре Я чую Єфрема, як він головою похитує, плачучи: Покарав Ти мене і покараний я, мов теля те ненавчене! Наверни Ти мене і вернуся, бо Ти Господь Бог мій!

Бо як я навернувся, то каявся, коли ж я пізнав, то вдарив по стегнах своїх… Засоромився я та збентежений був, бо я ганьбу ношу молодощів своїх.

Чи Єфрем не Мій син дорогий, чи не люба дитина Моя?

То скільки Я не говорю проти нього, завжди сильно його пам'ятаю! Тому то за нього хвилюється нутро Моє, змилосерджуся справді над ним, говорить Господь!

Постав собі дороговкази, стовпи собі порозставляй, зверни своє серце на биту дорогу, якою ти йшла, і вернися, о діво Ізраїлева, вернися до цих своїх міст!

Аж доки тинятися будеш, о дочко невірна? Господь бо новину створив на землі: жінка спасатиме мужа!

Так говорить Господь Саваот, Бог Ізраїлів: Оце слово прокажуть іще в краї Юдиному й по містах його, коли Я верну їх: Хай Господь благословить тебе, оселе ти правди, о горо свята!

І осядуть на ній Юда та міста його разом усі, селяни та ті, хто ходить з отарою.

Бо напоюю Я душу змучену, і кожну душу скорботну насичую.

На це я збудився й побачив, і був мені сон мій приємний.

Ось дні настають, говорить Господь, і засію Ізраїлів дім та дім Юдин насінням людини й насінням скотини.

І буде, як Я пильнував був над ними, щоб їх виривати та бурити, і щоб руйнувати, і губити, і чинити лихе, так Я попильную над ними, щоб їх будувати й садити, говорить Господь!

Тими днями не скажуть уже: Батьки їли неспіле, а оскома в синів на зубах!

Бо кожен за власну провину помре, і кожній людині, що їсть недоспіле, оскома впаде їй на зуби!

Настане Новий Заповіт

Ось дні наступають, говорить Господь, і складу Я із домом Ізраїлевим і з Юдиним домом Новий Заповіт.

Не такий заповіт, що його з їхніми батьками Я склав був у той день, коли міцно за руку їх узяв, щоб їх вивести з краю єгипетського. Та вони поламали Мого заповіта, і Я їх відкинув, говорить Господь!

Бо це ось отой Заповіт, що його по цих днях складу з домом Ізраїля, каже Господь: Дам Закона Свого в середину їхню, і на їхньому серці його напишу, і Я стану їм Богом, вони ж Мені будуть народом!

І більше не будуть навчати вони один одного, і брат свого брата, говорячи: Пізнайте Господа! Бо всі будуть знати Мене, від малого їхнього й аж до великого їхнього, каже Господь, бо їхню провину прощу, і не буду вже згадувати їм гріха!

Так говорить Господь, що сонце дає вдень на світло, і порядок місяцеві й зорям на світло вночі, що порушує море й шумлять його хвилі, Господь Саваот Йому Ймення!

Як відійдуть устави ці з-перед обличчя Мого, говорить Господь, то й насіння Ізраїлеве перестане народом бути перед обличчям Моїм по всі дні.

Так говорить Господь: Так як небо вгорі незміриме, і не будуть досліджені долі основи землі, то так не відкину і Я все насіння Ізраїлеве за все те, що зробили, говорить Господь!

Ось дні настають, говорить Господь, і збудується місто оце Господеві від башти Хананеїла аж до брами Наріжної.

І піде мірничий шнурок той ще далі, прямо аж до Ґареву, й обернеться він до Ґої. І долина вся трупів та попелу, і всі поля аж до долини Кедрону, аж до рогу Кінської брами на схід, усе це буде святість для Господа, не знищиться та не зруйнуїться ввіки вона!» (Єр.31:1-40).

ЖЕРТОВНІСТЬ

Жертовність – це добровільний внесок у вигляді грошей або яких-небудь предметів на користь когось, чогось; пожертвування. Діти цю рису зустрічають уже в своїй сім`ї, а пізніше мають практику пожертв в колективі учнів свого класу і всієї школи.

Приклади з Біблії

Жертовність Господу:

дітей Адама і Єви

Діти Адама і Єви Каїн і Авель працювали на землі. «І сталось по деякім часі, і приніс Каїн Богові жертву від плоду землі. А Авель, він також приніс від своїх перворідних з отари та від їхнього лою» (1М.4:2-4).

«Господь явився Авраму й сказав: Я дам оцей Край потомству твоєму. І він збудував там жертівника Господеві, що явився йому» (1М.12:7). І в Єгипті Аврам зробив жертівника і прикликав Господнє Ймення (1М.13:4).

Прибув Яків до Лузу, що в землі ханаанській і збудував він там жертівника, бо там явився йому Бог (1М.35:6-7).

Ізраїля (Якова)

«І вирушив Ізраїль, і все, що його, і прибув до Беер-Шеви, і приніс жертви Богові батька свого Ісака.

І промовив Бог до Ізраїля в нічному видінні, і сказав: Якове, Якове! А той відказав: Ось я!

І сказав Він: Я Той Бог, Бог батька твого. Не бійся зійти до Єгипту, бо Я вчиню тебе там великим народом.

Я зійду з тобою до Єгипту, і Я також, виводячи, виведу тебе, а Йосип закриє рукою своєю очі твої» (1М.46:1-4).

Мойсей повідомляє Ізраїльтянам наказ Господа
про те, як зберегти життя їх від згубника
і заставити фараона відпустити Ізраїльтян

«І покликав Мойсей усіх старших Ізраїлевих, та й промовив до них: Спровадьте й візьміть собі дрібну худобину за родинами вашими, і заколіть пасху.

І візьміть в'язку ісопу й умочіть у кров, що в посудині, і доторкніться горішнього одвірка й двох одвірків бічних кров'ю, що в посудині. А ви, ніхто не вийдете з дверей дому свого аж до ранку!

І перейде Господь ударити Єгипет, і побачить ту кров на одвірку горішнім і на двох одвірках бічних, і обмине Господь ті двері, і не дасть згубникові ввійти до ваших домів, щоб ударити.

А ви будете дотримувати цю річ, як постанови для себе й для синів своїх аж навіки.

І станеться, коли ви ввійдете до того Краю, що дасть вам Господь, як Він обіцяв був, то ви будете додержувати цієї служби.

І станеться коли запитають вас ваші сини: Що то за служба ваша?

То відкажете: Це жертва Пасха для Господа, що обминув був доми

Ізраїлевих синів в Єгипті, коли побивав Єгипет, а доми наші зберіг. І схилився народ, і вклонивсь до землі.

І пішли й учинили сини Ізраїля, як наказав був Господь Мойсеєві та Ааронові, так учинили вони.

І сталося в половині ночі, і вдарив Господь в єгипетському краї кожного первородного, від первородного фараона, що сидить на своїм престолі, аж до первородного полоненого, що у в'язничному домі, і кожного первородного худоби.

І встав фараон уночі, він та всі раби його, та ввесь Єгипет. І знявся великий зойк в Єгипті, бо не було дому, щоб не було там померлого!…

І покликав фараон Мойсея та Аарона вночі, та й сказав: Устаньте, вийдіть з-посеред народу мого, і ви, і сини Ізраїлеві. І йдіть, служіть Господеві, як ви казали!

І дрібну вашу худобу, і худобу вашу велику візьміть, як ви казали, та й ідіть. І поблагословіть і мене!

І квапили єгиптяни народ той, щоб спішно відпустити їх із краю, бо казали: Усі ми помремо!

І поніс той народ тісто своє, поки воно вкисло, діжки свої, зав'язані в їхні одежі, на плечах своїх.

І Ізраїлеві сини вчинили за словом Мойсеєвим, і позичили від єгиптян посуд срібний і посуд золотий та шати.

А Господь дав милість тому народові в очах Єгипту, і вони позичили і забрали здобич від Єгипту.

Вихід Ізраїля з Єгипту

І вирушили Ізраїлеві сини з Рамесесу до Суккоту, близько шости сот тисяч чоловік піхоти, крім дітей, а також багато різного люду піднялися з ними, і дрібна худоба й велика худоба, маєток дуже великий.

І пекли вони те тісто, що винесли з Єгипту, на прісні коржі, бо не вкисло воно, бо вони були вигнані з Єгипту, і не могли баритися, а поживи на дорогу не приготовили собі.

А перебування Ізраїлевих синів, що сиділи в Єгипті, чотириста років і тридцять років.

І сталося в кінці чотирьохсот років і тридцяти років, і сталося саме того дня, вийшли всі Господні війська з єгипетського краю.

Це ніч сторожі для Господа, бо Він вивів їх з єгипетського краю. Ця сама ніч сторожа для Господа всім синам Ізраїля на їхні покоління.

І вийшли Ізраїлеві сини з Єгипетського Краю узброєні» (2М.12:21-42).

Жертва Богові за визволення з Єгипту Мойсея:
до Мойсея прибув його тесть з сім`єю

«І вийшов Мойсей навпроти свого тестя, та й уклонився до землі, і поцілував його. І питали вони один одного про мир, і ввійшли до намету.

І оповів Мойсей своєму тестеві про все, що зробив був Господь фараонові та Єгиптові через Ізраїля, про всі ті труднощі, які він спіткав був по дорозі, та Господь визволив їх.

І тішився Їтро всім тим добром, що вчинив Господь для Ізраїля, що визволив його з єгипетської руки.

І промовив Їтро: Благословенний Господь, що визволив вас з єгипетської руки та з руки фараонової, що визволив народ з-під руки єгипетської.

Тепер я знаю, що Господь більший за всіх богів, бо зробив це за те, що єгиптяни вихвалялись над ними.

І взяв Їтро, Мойсеїв тесть, цілопалення та жертви для Бога. І прийшов Аарон та всі старші Ізраїлеві їсти хліб з Мойсеєвим тестем перед Божим обличчям» (2М.18:7-12).

Господній закон про жертви
для синів Ізраїлевих за вихід їх із пустелі

«І Господь промовляв до Мойсея, говорячи:

Промовляй до Ізраїлевих синів і скажеш їм: Коли ви ввійдете до Краю ваших осель, що Я даю вам, і принесете огняну жертву для Господа, цілопалення, або криваву жертву на сповнення обітниці, або в дарі, або в означених часах при спорядженні любих пахощів для Господа з худоби великої або з худоби дрібної, то той, хто приносить, принесе свою жертву для Господа, хлібну жертву, десяту частину ефи пшеничної муки, мішаної в чверті гіна оливи, і вина для литої жертви принесеш чверть гіна на цілопалення або для жертви для кожного ягняти.

Або для барана принесеш хлібну жертву, дві десятих частини ефи пшеничної муки, мішаної в оливі третьої частини гіна.

І вина для литої жертви третю частину гіна, принесеш пахощі любі для Господа.

А коли принесеш молодого бичка як цілопалення, або як жертву на сповнення обітниці, або як мирну жертву для Господа, то принесеш молодого бичка і хлібну жертву, три десяті частини ефи пшеничної муки, мішаної в оливі половини гіна.

І принесеш на литу жертву пів гіна вина, жертва огняна, пахощі любі для Господа.

Так буде робитися для одного вола, або для одного барана, або для ягняти з-поміж овець, або з-поміж кіз.

За числом жертов, що принесете, так зробите для кожної, за числом їх.

Кожен тубілець так принесе це, щоб принести огняну жертву, пахощі любі для Господа.

А коли з вами буде тимчасово мешкати приходько, або той, що серед вас, постанова для ваших поколінь, то він принесе огняну жертву, пахощі любі для Господа, як принесете ви, так принесе й він.

Збори, постанова одна для вас та для приходька, що мешкає тимчасово, постанова вічна для ваших поколінь: як ви, так і приходько буде перед Господнім лицем!

Один закон і одна постанова буде вам і приходькові, що мешкає тимчасово з вами.

Приношення для Господа

І Господь промовляв до Мойсея, говорячи: Промовляй до синів Ізраїлевих, та й скажи їм: Як ви ввійдете до Краю, що Я впроваджую вас туди, то станеться, коли ви їстимете хліб того Краю, ви принесете приношення для Господа.

Як початок діж ваших, калача принесете на приношення, як приношення току, принесете його.

Від початку діж ваших дасте Господеві приношення, постанова для ваших поколінь!» (4М.15:1-21).

Самсон жертвує собою,
щоб знищити ворогів

Самсон розповів Делілі в чому криється його сила і його вороги цим скористались.

«Вона приспала його на колінах своїх, і покликала чоловіка та й наказала оголити сім кучерів його голови. І став він слабнути, і відступила від нього сила його.

І сказала вона: Филистимляни на тебе, Самсоне! І збудився він зо сну свого та й сказав: Вийду я, як раз-у-раз, і стрясуся. А він не знав, що Господь відступився від нього.

І взяли його филистимляни, та й вибрали очі йому. І вони звели його до Гази, і зв'язали його мідяними ланцюгами, і він молов у домі ув'язнених.

А волос голови його зачав рости по тому, як був він оголений.

А филистимські володарі зібралися, щоб принести велику жертву Даґонові, своєму богові, та повеселитися. І сказали вони: Наш бог передав у нашу руку Самсона, ворога нашого.

І бачив його народ, і хвалили своїх богів, і говорили: Наш бог передав у нашу руку нашого ворога та спустошителя нашого краю, який наші трупи намножив.

І сталося, коли їхнє серце звеселилося, то сказали вони: Покличте Самсона, і нехай він посмішить нас. І покликали Самсона з дому ув'язнених, і він витівав жарти перед ними, а вони поставили його поміж стовпами.

І сказав Самсон юнакові, що держав його за руку: Пусти мене, і дай доторкнутися мені до тих стовпів, що на них цей дім стоїть міцно, і нехай я обіпруся на них.

А той дім був повен чоловіків та жінок, і туди зібралися всі филистимські володарі, а на даху було близько трьох тисяч чоловіків та жінок, що приглядалися до жартів Самсона.

І кликнув Самсон до Господа, та й сказав: Владико Господи, згадай же про мене, та зміцни мене тільки цього разу, Боже, і нехай я пімщу филистимлянам одну пімсту за двоє очей своїх!

І обняв Самсон обидва серединні стовпи, що на них міцно стояв той дім, і обперся на них, на одного правицею своєю, а на одного лівицею своєю.

І сказав Самсон: Нехай помру я разом із филистимлянами! І він з великою силою сперся на стовпи, і впав той дім на володарів та на ввесь той народ, що

в ньому… І були ті померлі, що він повбивав їх при своїй смерті, численніші за тих, що повбивав їх за свого життя.

І зійшли його брати та ввесь дім його батька, і понесли його, і винесли та й поховали його між Цор'а та між Ештаолом у гробі Маноаха, батька його. А він судив Ізраїля двадцять літ» (Суд.16:19-31).

ІНІЦІАТИВНІСТЬ

Ініціативність – творча якість особистості, що виявляється у прагненні і готовності самостійно робити перші кроки у певній діяльності, вносити ефективні пропозиції щодо її успішного виконання.

Ініціативність тісно пов`язана з такими рисами особистості, як активність, відповідальність, заповзятливість.

Виховуючи *ініціативність* у дитини, батьки виключають дріб`язкову опіку, жорстоку регламентацію її дій, підтримують розумні самостійні вчинки, тактовно допомагають оволодіти знаннями та вміннями, необхідними длі успішного досягнення очікуваного результату діяльності.

Приклади з Біблії

Цар Давид проявляє ініціативність
і благословляє свого сина Соломона
будувати Храм для Господа

«І він покликав сина свого Соломона, і наказав йому збудувати храм для Господа, Бога Ізраїля.

І сказав Давид до Соломона: Сину мій, я мав на своєму серці вибудувати храм для Йменння Господа, Бога мого.

Та було про мене Господнє слово, кажучи: Безліч крови пролив ти та війни великі провадив. Не збудуєш ти храма для Мого Йменння, бо багато крови пролив ти на землю перед лицем Моїм!

Ось народиться тобі син, він буде муж мирний, і Я дам йому мир від усіх ворогів його навколо, бо Соломон буде ім'я йому, і Я дам на Ізраїля за його днів мир та тишу.

Він збудує храм для Мого Йменння, і він буде Мені за сина, а Я йому за Батька, і Я міцно поставлю трона царства його над Ізраїлем аж навіки!

Тепер, сину мій, нехай Господь буде з тобою, і буде щастити тобі, і збудуєш ти дім для Господа, Бога свого, як говорив Він про тебе.

Тільки нехай дасть тобі Господь розум та розважність, і нехай поставить тебе над Ізраїлем, і ти будеш стерегти Закон Господа, Бога свого.

Тоді буде щастити тобі, якщо будеш додержувати, щоб чинити устави та права, які наказав був Господь Мойсеєві про Ізраїля. Будь сильний та міцний, не бійся й не страхайся!

І ось я в скудоті своїй заготовив для Господнього дому сто тисяч талантів золота та тисячу тисяч талантів срібла, а для міді та для заліза нема ваги, бо безліч того; і дерева, і каміння заготовив я, а ти до них додаси.

А в тебе безліч робітників для праці, теслярів і каменярів та дереворубів, та

всяких здібних на всяку роботу.

Золоту, сріблу, і міді та залізу нема числа. Стань і зроби, і нехай Господь буде з тобою!

І наказав Давид усім Ізраїлевим князям, щоб допомагали синові його Соломонові:

Чи Господь, Бог ваш, не з вами? І Він дав вам мир навколо, бо дав у мою руку мешканців цієї землі, і була здобута ця земля перед лицем Господа та перед народом Його.

Тепер прихиліть серце ваше та душу вашу, щоб шукати Господа, Бога вашого. І встаньте, і збудуйте святиню Господа Бога, щоб перенести ковчега Господнього заповіту та святі Божі речі до храму, збудованого для Господнього Йменння» (1Хр.22:6-19).

Ісус проявляє ініціативність
і умиває ноги Своїм учням,
і виявляє зрадника

«Перед святом же Пасхи Ісус, знавши, що настала година Йому перейти до Отця з цього світу, полюбивши Своїх, що на світі були, до кінця полюбив їх.

Під час же вечері, як диявол уже був укинув у серце синові Симона Юді Іскаріотському, щоб він видав Його, то Ісус, знавши те, що Отець віддав все Йому в руки, і що від Бога прийшов Він, і до Бога відходить, устає від вечері, і здіймає одежу, бере рушника й підперізується.

Потому налив Він води до вмивальниці, та й зачав обмивати ноги учням, і витирати рушником, що ним був підперезаний.

І підходить до Симона Петра, а той каже Йому: Ти, Господи, митимеш ноги мені?

Ісус відказав і промовив йому: Що Я роблю, ти не знаєш тепер, але опісля зрозумієш.

Говорить до Нього Петро: Ти повік мені ніг не обмиєш! Ісус відповів йому: Коли Я не вмию тебе, ти не матимеш частки зо Мною.

До Нього проказує Симон Петро: Господи, не самі мої ноги, а й руки та голову!

Ісус каже йому: Хто обмитий, тільки ноги обмити потребує, бо він чистий увесь. І ви чисті, та не всі.

Бо Він знав Свого зрадника, тому то сказав: Ви чисті не всі.

Коли ж пообмивав їхні ноги, і одежу Свою Він надів, засів знову за стіл і промовив до них: Чи знаєте ви, що Я зробив вам?

Ви Мене називаєте: Учитель і Господь, і добре ви кажете, бо Я є.

А коли обмив ноги вам Я, Господь і Вчитель, то повинні й ви один одному ноги вмивати.

Бо то Я вам приклада дав, щоб і ви те чинили, як Я вам учинив.

Поправді, поправді кажу вам: Раб не більший за пана свого, посланець же не більший від того, хто вислав його.

Коли знаєте це, то блаженні ви, якщо таке чините!

Не про всіх вас кажу. Знаю Я, кого вибрав, але щоб збулося Писання: Хто

хліб споживає зо Мною, підняв той на Мене п'яту свою!

Уже тепер вам кажу, перше ніж те настане, щоб як станеться, ви ввірували, що то Я.

Поправді, поправді кажу вам: Хто приймає Мого посланця, той приймає Мене; хто ж приймає Мене, той приймає Того, Хто послав Мене!

Промовивши це, затривожився духом Ісус, і освідчив, говорячи: Поправді, поправді кажу вам, що один із вас видасть Мене!…

І озиралися учні один на одного, непевними бувши, про кого Він каже.

При столі, при Ісусовім лоні, був один з Його учнів, якого любив Ісус.

От цьому кивнув Симон Петро та й шепнув: Запитай, - хто б то був, що про нього Він каже?

І, пригорнувшись до лоня Ісусового, той говорить до Нього: Хто це, Господи?

Ісус же відказує: Це той, кому, умочивши, подам Я куска. І, вмочивши куска, подав синові Симона, Юді Іскаріотському!…

За тим же куском тоді в нього ввійшов сатана. А Ісус йому каже: Що ти робиш роби швидше…

Але жаден із тих, хто був при столі, того не зрозумів, до чого сказав Він йому.

А тому, що тримав Юда скриньку на гроші, то деякі думали, ніби каже до нього Ісус: Купи, що потрібно на свято для нас, або щоб убогим подав що.

А той, узявши кусок хліба, зараз вийшов. Була ж ніч.

Тоді, як він вийшов, промовляє Ісус: Тепер ось прославився Син Людський, і в Ньому прославився Бог.

Коли в Ньому прославився Бог, то і Його Бог прославить у Собі, і зараз прославить Його!

Мої дітоньки, не довго вже бути Мені з вами! Ви шукати Мене будете, але як сказав Я юдеям: Куди Я йду, туди ви прибути не можете, те й вам говорю Я тепер.

Нову заповідь Я вам даю: Любіть один одного! Як Я вас полюбив, так любіть один одного й ви!

По тому пізнають усі, що ви учні Мої, як будете мати любов між собою.

А Симон Петро Йому каже: Куди, Господи, ідеш Ти? Ісус відповів: Куди Я йду, туди ти тепер іти за Мною не можеш, але потім ти підеш за Мною.

Говорить до Нього Петро: Чому, Господи, іти за Тобою тепер я не можу? За Тебе я душу свою покладу!

Ісус відповідає: За Мене покладеш ти душу свою? Поправді, поправді кажу Я тобі: Півень не заспіває, як ти тричі зречешся Мене…» (Ів.13:1-38).

Апостол Павло, активно проявляє ініціативу
і проповідує в Римі про Господа Ісуса Христа

«А коли в`язні прибули до Риму, Павлові дозволено жити осібно, ураз із вояком, що його сторожив.

І сталось, по трьох днях Павло скликав знатніших з юдеїв. Як зійшлися ж вони, він промовив до них: Мужі-браття! Не вчинив я нічого проти люду чи

звичаїв отцівських, та проте мене видано з Єрусалиму ув'язненого в руки римлян.

Вони мене вислухали та й хотіли пустити, бо ж провини смертельної ні однієї в мені не було.

Та юдеї противилися, тому змушений був я відкликатися на суд кесарів, але не для того, щоб народ свій у чомусь оскаржити.

Тож із цієї причини покликав я вас, щоб побачити й порозмовляти, бо то за надію Ізраїлеву я обкутий цими кайданами…

А вони відказали йому: Не одержали ми ні листів із Юдеї про тебе, ані жоден із братів не прийшов, і не звістив, і не казав чого злого про тебе.

Але прагнемо ми, щоб почути від тебе, яку думку ти маєш, бо відомо про секту цю нам, що їй скрізь спротивляються.

А коли вони визначили йому день, то дуже багато прийшло їх до нього в господу. А він їм від ранку до вечора розповідав, та про Божеє Царство свідоцтва давав, і переконував їх про Ісуса Законом Мойсея й Пророками.

І одні вірили в те, про що він говорив, а інші не вірили.

Вони між собою незгідні були й повиходили, як промовив Павло одне слово, що добре пророк Дух Святий отцям нашим через пророка Ісаю, промовляючи: Піди до народу цього та й скажи: Ви вухом почуєте, та розуміти не будете, дивитися будете оком, але не побачите!

Затовстіло бо серце людей цих, тяжко чують на вуха вони, і зажмурили очі свої, щоб якось не побачити очима, і не почути вухами, і не зрозуміти їм серцем, і не навернутись, щоб Я їх уздоровив!

Тож нехай для вас буде відоме, що послано Боже спасіння оце до поган, і почують вони!

Як промовив він це, розійшлися юдеї, велику суперечку провадивши поміж собою.

І цілих два роки Павло пробув у найнятім домі своїм, і приймав усіх, хто приходив до нього, і проповідував він Боже Царство, та з відвагою повною беззаборонно навчав про Господа Ісуса Христа!» (Дії.28:16-31).

ЛАГІДНІСТЬ

Лагідність **–** моральна риса, яка виявляється в рівному, спокійному, доброзичливому ставленні до інших, у розважливості особистості**.**

Лагідність заповідана нам: «зодягнітесь, як Божі вибранці, святі та улюблені у щире милосердя, добротливість, покору, лагідність, довготерпіння» (Кол.3:12). «Нагадуй, щоб були несварливі, а тихі, виявляючи повну лагідність всім людям» (Тит.3:1-2).

Ісус Христос, Господь наш, служить нам зразком лагідності: «навчіться від Мене – говорить Він про Себе, бо Я лагідний і смиренний серцем» (Мт.11:29). «Скажіте Сіонській доньці: Ось до тебе йде Цар твій! Він покірливий, і всів на осла» (Мт.21:5).

Віруючі, як раби Христові повинні:

- *приймати слово Боже із лагідністю:* «відкиньте всіляку нечисть та залишок злоби, і прийміть із лагідністю всіяне слово, що може спасти ваші душі» (Як.1:21);

- *бути лагідним по відношенню до всіх людей:* «лагідність ваша нехай буде відома в сім людям» (Фил.4:5);

- *показувати лагідність в усіх своїх ділах:* «Хто мудрий і розумний між вами? Нехай він показує діла свої у лагідній мудрості добрим поводженням» (Як.3:13). «Я, в`язень у Господі, щоб ви поводилися гідно покликання, що до нього покликано вас, зо всякою покорою та лагідністю, з довготерпінням» (Еф.4:1-2).

Лагідність заслуговує прощення: «відповідь лагідна відвертає гнів» (Пр.15:1).

Лагідність є однією із властивостей Божої мудрості: «мудрість, яка сходить з висоти, по-перше, чиста потім мирна, лагідна, послушна» (Як.3:17).

Лагідність безцінна перед Богом: «Захована людина серця в нетлінні лагідного і мовчазного духа, що дорогоцінне перед Богом» (1Петр.3:4).

Хто має лагідність:

- *буде наставлений Богом:* «Господь провадить покірних у правді, і лагідних навчає дороги Своєї» (Пс.24:9);

- *будуть підняті Богом:* «лагідних піднімає Господь» (Пс.146:6);

- *буде спасенний:* «встав Бог на суд, щоб спасти всіх лагідних землі!» (Пс.75:9)

Лагідним обіцяно спокій, мир і блаженство: «навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий» (Мт.11:29). «Покірні вспадкують землю» (Пс.36:11). «Блаженні лагідні, бо землю вспадкують вони» (Мт.5:5).

Властивість лагідного християнина

«Лагідна людина ніколи не платить злом за зло, образою за образу; не сердиться, не підвищує голосу в гніві, і на вулицях чути не буде ніхто голоса його» (Мт.12:19). «Лагідний, коли був лихословлений, не лихословив взаємно, а коли страждав, не погрожував, але передавав Тому, Хто судить справедливо» (1Петр.2:23). «Тому і величний образ лагідності! Це її властивість! І як ми можемо робити інакше, як ми можемо сердитись і мститись? Бог, наш спільний Отець, перед Яким ми без числа грішимо, завжди творить з нами по Своїй лагідності, не знищує нас, довго терпить нас. І ми повинні бути до братів наших лагідними, поблажливими і довготерпеливими.

Бо як людям ви простите прогріхи їхні, то простить і вам наш Небесний Отець. А коли ви не будете людям прощати, той Отець не простить вам прогріхів ваших» (Мт.6:14-15).

Крім того, всі ми, як християни – члени одного тіла, а члени стараються берегти один одного; при тому ми називаємося вівцями словесної отари Христової, чому так? Тому що вівця лагідна, незлоблива, терпелива; такими повинні бути і ми. «Тільки ті із нас належать до отари Христової, які лагідні і незлобливі, як ягнята, а які не мають духа Христового, його лагідності і незлобливості, ті – і не Його» (Рим.8:9). На страшному суді тільки вівці будуть

стояти по правій стороні від Суддів, а козли по лівій, - і вівці підуть в рай, а козли підуть в пекло (З повн.зібр.твор. Іоанна Сергієва Т.1,С.173).

Про лагідне відношення до тварин

У Святому Писанні читаємо: «Не зав`язуй рота волу, коли він молотить» (5М.25:4). Ми бажаємо мати більше тварин і щоб вони були здорові. Ми знаємо, що всякі тварини і пташки – творіння Божі, а тому ніхто не має права над тваринами знущатися, мучити і морити їх голодом. Дикі тварини, звірі і птахи можуть жити і без нас. Бог їх годує і охороняє. Але людина яка обробляє землю, не може обійтись без допомоги свійських тварин. Коні і воли обробляють і удобрюють землю, перевозять вантажі, вівці дають теплу одежу, корови їжу і взуття. Як можуть в тебе, жорстокий господарю, піднятися руки на Божі створіння, які тобі приносять користь? Не думаєш ти, що коли ти мучиш голодом і б`єш тварин, ти тим самим знищуєш своє власне багатство?

Згадайте, яку допомогу дають вам свійські тварини. За свою допомогу вони не вимагають від нас ніякої плати, одежини чи взуття, а лише соломи, сіна чи зерна.

Наведемо приклад лагідності отця Герасима іорданського, який любив тварин і звірів, годував їх і лікував. Одного разу він зустрів лева в якого була опухла нога. Герасим вийняв з ноги дерев'яну щепку, почистив рану і перев`язав її полотном і відпустив звіра. Але лев не відійшов від Герасима, а пішов за ним у монастир. З того часу він годував лева, а той стеріг осла, який возив воду в монастир. Коли осла вкрали, то обов`язки його виконував лев. Після смерті свого благодійника, лев довго нудьгував, ревів і на могилі Герасима здох.

ЛАСКАВІСТЬ

Ласкавість – добровільне, привітне ставлення до кого-небудь, або чемне звертання в разі прохання або згоди на що-небудь. Виявляється ласкавість у милуванні, пестощах як вияв ніжності й любові.

Ласкавість повинні проявляти батьки до своїх дітей, коли вони ще знаходяться в утробі матері.

Приклади з Біблії

Господь проявляє ласку до Самуїла:
отрок Самуїл усе ріс, та здобував ласку
як у Господа, так і в людей

«А отрок Самуїл служив Господеві при Ілії. А Господнє слово було рідке за тих днів, видіння не було часте.

І сталося того дня, коли Ілій лежав на своєму місці, а очі його стали затемнятися, він не міг бачити, і поки Божий світильник ще не погас, а Самуїл лежав у Господньому храмі, там, де Божий ковчег, то покликав Господь до Самуїла: Самуїле, Самуїле! А він відказав: Ось я!

І побіг він до Ілія та й сказав: Ось я, бо ти кликав мене. А той відказав: Я не кликав.Вернися, лягай. І він пішов і ліг.

А Господь далі покликав: Самуїле, Самуїле! І встав Самуїл, і пішов до Ілія

та й сказав: Ось я, бо ти кликав мене. А той відказав: Не кликав я, сину мій. Вернися, лягай.

А Самуїл ще не пізнав голосу Господа, і ще не відкрилося йому Господнє слово.

А Господь далі покликав Самуїла третій раз. І він устав, і пішов до Ілія та й сказав: Ось я, бо ти кликав мене. І зрозумів Ілій, що то Господь кличе отрока.

І сказав Ілій до Самуїла: Іди, лягай. І якщо знову покличе тебе, то скажеш: Говори, Господи, бо раб Твій слухає Тебе! І пішов Самуїл, та й ліг на своє місце.

І ввійшов Господь, і став, і покликав, як перед тим: Самуїле, Самуїле! А Самуїл відказав: Говори, Господи, бо раб Твій слухає!

І сказав Господь до Самуїла: Ось Я зроблю таку річ серед Ізраїля, що в кожного, хто почує про неї, задзвенить в обох вухах його.

Того дня Я виконаю над Ілієм все, що Я говорив про дім його, від початку й до кінця.

І розповім йому, що Я суджу дім його навіки за гріх, про який він знав, що сини його богозневажають, та не спиняв їх.

Тому присягнув Я домом Ілія, що не очиститься гріх Ілієвого дому жертвою та жертвою хлібною навіки.

І лежав Самуїл аж до ранку, і відчинив двері Господнього дому. А Самуїл боявся розповісти Ілієві про те видіння.

І покликав Ілій Самуїла, та й сказав: Самуїле, сину мій! А той сказав: Ось я!

І сказав він: Що то за річ, про яку Він говорив до тебе? Не крий правди передо мною. Нехай Господь зробить тобі так, і нехай додасть, якщо ти скажеш неправду передо мною про щось зо всього того, що говорив Він до тебе!

І розповів йому Самуїл усе те, і не сказав неправди перед ним. А той сказав: Він Господь, нехай зробить те, що добре в очах Його!

І виростав Самуїл, а Господь був із ним, і не опустив ані жодного зо всіх Його слів.

І ввесь Ізраїль, від Дана аж до Беер-Шеви, пізнав, що Самуїл вірний, як пророк Господній» (1Сам.3:1-20).

Господь виділяє Мойсея,
як ласкаву людину

«І нарікали Маріям та Аарон на Мойсея за жінку кушитянку, що взяв, бо він узяв був жінку кушитянку.

І казали вони: Чи тільки з Мойсеєм Господь говорив? Чи ж не говорив Він також із нами? І почув це Господь.

А той муж, Мойсей, був найлагідніший за всяку людину, що на поверхні землі.

І нагло сказав Господь до Мойсея й до Аарона та до Маріям: Вийдіть ви троє до скинії заповіту. І вони троє вийшли.

І зійшов Господь у стовпі хмари, і став при вході скинії, та й покликав

Аарона й Маріям. І вийшли обоє вони.

І сказав Він: Послухайте ж ви Моїх слів: Якщо буде між вами пророк, то Я, Господь, дамся пізнати в видінні йому, у сні говорити з ним буду.

Не так раб мій Мойсей: у всім домі Моїм він довірений!

Говорю Я з ним уста до уст, а не видінням і не загадками, і Образ Господа він оглядає. І чому не боялися ви нарікать на Мойсея, Мойого раба?

І запалав гнів Господній на них, і Він пішов, а хмара відступила з-над скинії. А ось Маріям прокажена, збілівши, як сніг! І обернувся Аарон до Маріям, аж ось вона прокажена!

І сказав Аарон до Мойсея: Будь ласкав, мій пане, не поклади ж на нас гріха, що були ми нерозумні та що прогрішились!

Нехай же не буде вона, як та мертва дитина, що, як виходить з утроби матері своєї, то зітліла половина тіла її.

І Мойсей кликав до Господа, говорячи: Боже, вилікуй же її!

І сказав Господь до Мойсея: А коли б її батько справді плюнув на обличчя її, чи не буде вона сім день засоромлена? Вона буде замкнена сім день поза табором, а потім повернеться.

І була замкнена Маріям поза табором сім день, а народ не рушив аж до повернення Маріям.

А потім рушив народ із Гацероту, і таборував у пустині Паран»(4М.12:1-16).

Що чекає жінку
неласкавого чоловіка

«Як хто візьме жінку, і стане їй чоловіком, і коли вона не знайде ласки в очах його, бо знайшов у ній яку ганебну річ, то напише їй листа розводового, і дасть в її руку, та й відпустить її з свого дому» (5М.24:1).

Давид чинить ласку
Йонатановому синові

«І сказав Давид: Чи є ще хто, хто позостався з Саулового дому? Я зроблю йому ласку ради Йонатана.

А при Сауловім домі був раб, а ім'я йому Ціва. І покликали його до Давида, а цар сказав йому: Чи ти Ціва? А той відказав: Раб твій!

І сказав цар: Чи нема вже кого з Саулового дому, щоб я зробив йому Божу ласку? І сказав Ціва до царя: Є ще син Йонатанів, кривий на ноги.

І сказав йому цар: Де він? А Ціва відказав цареві: Ось він у домі Махіра, Аммиїлового сина, в Ло-Деварі.

І цар Давид послав, і взяв його з дому Махіра, Аммиїлового сина, із Ло-Девару.

І прийшов Мефівошет, син Йонатана, Саулового сина, до Давида, і впав на обличчя своє й поклонився. І Давид сказав: Мефівошете! А той відказав: Ось твій раб!

І сказав йому Давид: Не бійся, бо справді зроблю тобі ласку ради батька твого Йонатана, і зверну тобі все поле твого батька Саула. А ти будеш завжди їсти хліб при моєму столі.

А той уклонився й сказав: Що твій раб, що ти звернувся до такого мертвого пса, як я?

А цар кликнув до Ціви, Саулового слуги, і до нього сказав: Усе, що було Саулове та всього його дому, я дав синові твого пана.

І будеш працювати йому на землі ти й сини твої та раби твої. І будеш приносити з урожаю, і буде хліб для сина твого пана, і він буде його їсти. А Мефівошет, син пана твого, буде завжди їсти хліб при моєму столі. А Ціва мав п'ятнадцять синів та двадцять рабів.

І сказав Ціва до царя: Усе, як накаже мій пан цар своєму рабові, так зробить твій раб. А Мефівошет сказав цар буде їсти при моєму столі, як один із царських синів.

А Мефівошет мав малого сина, а ім'я йому Міха. І всі, хто мешкав у домі Ціви, були раби для Мефівошета.

А Мефівошет сидів в Єрусалимі, бо він завжди їв при царському столі. І він був кривий на обидві свої ноги» (2Сам.9:1-13).

Цариця Вашті не виконує наказу свого царя,
князі і слуги царя організовують конкурс серед дівчат.
В конкурсі перемогла ласкава Естер

«По цих подіях, коли затихла лютість царя Ахашвероша, згадав він про Вашті, і що вона зробила, і що було заряджене про неї.

І сказали царські отроки, його слуги: Нехай пошукають для царя дівчат, уродливих на вигляд паннів, і нехай цар призначить урядників по всіх округах свого царства, і нехай вони зберуть усіх дівчат, паннів уродливого вигляду, до замку Сузи, до дому жінок під руку Геґая, царського євнуха, сторожа жінок, і дати їм потрібне для їхнього причепурення.

А та дівчина, що буде найкраща в царських очах, буде царювати замість Вашті. І була приємна ця рада у царевих очах, і він зробив так.

А в замку Сузи був один юдеянин, а ім'я йому Мордехай, син Яіра, сина Шім'ї, сина Кішового, муж Веніяминівець, що був узятий з Єрусалиму з тим полоном, який був узятий разом з Єхонією, царем Юдиним, якого взяв був Навуходоносор, цар вавилонський.

І він виховував Гадассу, вона ж Естер, дочку свого дядька, бо не мала вона ні батька, ні матері. А ця дівчина була хорошої постави та вродливого вигляду, а коли помер її батько та мати її, Мордехай узяв її собі за дочку.

І сталося, коли був оголошений царський наказ та закон його, і коли збирали багато дівчат до замку Сузи під руку Геґая, то взята була й Естер до царського дому під руку Геґая, сторожа жінок.

І була та дівчина хороша в його очах, і мала ласку перед ним, і він приспішив видати їй потрібне для її причепурення й її частки, та дати їй сімох відповідних дівчат із царського дому. І він перемістив її та дівчат її до найкращого місця в домі жінок.

Естер не виявила ні про народ свій, ні про місце свого народження, бо Мордехай наказав їй, щоб цього вона не виявляла.

А кожного дня Мордехай ходив до подвір'я дому жінок, щоб довідатись, як

мається Естер та що вона робить.

А коли приходила черга для кожної дівчини входити до царя Ахашвероша, коли кінчалися дванадцять місяців установленого порядку для жінок, бо так виповнялися дні їхнього причепурювання: шість місяців мирровою оливою, а шість місяців пахощами та іншим потрібним для причепурювання жінок, то з тим дівчина приходила до царя: давалося їй усе, що вона скаже, щоб воно йшло з нею з дому жінок до дому царського.

Ввечорі вона приходила, а ранком вона верталася до другого дому жінок під руку Шаазґаза, царського евнуха, сторожа наложниць. Вона вже не входила до царя, хіба б що цар пожадав її, і вона була покликана за ім'ям.

А коли настала черга для Естери, дочки Авіхая, Мордехаєвого дядька, що взяв її собі за дочку, щоб іти до царя, вона нічого не жадала, як тільки того, що казав Геґай, царський евнух, сторож жінок. І Естер мала ласку в очах усіх, хто її бачив!

І була взята Естер до царя Ахашвероша, до царського дому його, десятого місяця, він місяць тевет, сьомого року царювання його.

І цар покохав Естер понад усіх жінок, і вона мала прихильність та ласку перед його обличчям понад усіх дівчат, і він поклав царську корону на її голову, і зробив її царицею замість Вашті.

І справив цар велику гостину для всіх своїх князів та своїх слуг, гостину для Естери, і зробив полегшення для округ, і дав дарунка за царською спроможністю» (Ест.2:1-18).

ЛОЯЛЬНІСТЬ

Лояльність – моральна якість, яка проявляється у конкретному, доброзичливому ставленні особистості до людей, подій, явищ.

Лояльність як риса особистості формується у дошкільному віці в умовах сім`ї, коли батьки і діти сприймають один одного такими, якими вони є і з притаманними їм сильними і слабкими сторонами, чеснотами та вадами.

Приклади з Біблії

Боаз проявив лояльність до вдови Ноомі,
взявши за жінку її невістку Рут

«А Боаз прийшов до брами, та й сів там. Аж ось проходить родич, про якого говорив був Боаз. І він сказав йому: Зайди сюди, послухай, і сядь отут! І той зайшов і сів.

А Боаз узяв десять мужів зі старших того міста та й сказав: Сідайте тут! І вони посідали.

І сказав він до родича: Ділянку поля, що нашого брата Елімелеха, продала Ноомі, яка вернулася з моавського поля.

А я постановив: Подам тобі до ушей твоїх, говорячи: Купи при тих, що сидять тут, та при старших мого народу. Якщо викупиш викупи, а якщо не викупиш скажи мені, і нехай я знаю, бо окрім тебе нема кому викупити, а я за тобою. А той сказав: Я викуплю, а потім відмовився.

І сказав Боаз до старших та до всього народу: Ви свідки сьогодні, що я

набув усе, що Елімелехове, і все, що Кілйонове та Махлонове з руки Ноомі.

А також моавітянку Рут, Махлонову жінку, набув я собі за жінку, щоб поставити ім'я померлому на спадкові його, і не буде знищене ім'я померлого між братами його та з брами його місця. Ви сьогодні свідки на це!

І сказав увесь народ, що були в брамі, та старші, свідки: Нехай дасть Господь цю жінку, що входить до дому твого, як Рахиль та як Лію, що вони обидві збудували Ізраїлів дім. І розбагатій в Ефраті, і здобуть собі славне ім'я в Віфлеємі.

А з насіння, що Господь дасть тобі від цієї молодої жінки, нехай стане дім твій, як дім Переца, що Тамар породила була Юді.

І взяв Боаз Рут, і вона стала йому за жінку. І він увійшов до неї, а Господь дав їй вагітність, і вона породила сина.

І сказали жінки до Ноомі: Благословенний Господь, що не позбавив тебе сьогодні родича! І буде славним ім'я його серед Ізраїля.

І він буде тобі потішителем душі та на виживлення твоєї сивини, бо породила його твоя невістка, що любить тебе, що ліпша тобі за сімох синів.

І взяла Ноомі ту дитину, і поклала її на коліна свої, і була їй за няньку.

А сусідки назвали ім'я йому, говорячи: Народився син для Ноомі! І назвали ім'я йому: Овед. А він батько Єссея, Давидового батька» (Рут 4:1-4,9-17).

Бог проявляє лояльність до пророка Даниїла
та рятує і визволяє його з пащі лева

«А мідянин Дарій одержав царство в віці шостидесяти й двох років.

Сподобалося Дарієві, і він поставив над царством сто й двадцять сатрапів, щоб були над усім царством.

А вище від них три найвищі урядники, що одним із них був Даниїл, яким ці сатрапи здавали звіт, а цар щоб не був пошкодований.

Тоді цей Даниїл блищав над найвищими урядниками та сатрапами, бо в ньому був високий дух, і цар задумував поставити його над усім царством.

Тоді найвищі урядники та сатрапи стали шукати причини оскаржити Даниїла в справі царства, але жодної причини чи вади знайти не могли, бо той був вірний, і жодна помилка чи вада не була знайдена на нього.

Тоді ці люди сказали: Ми не знайдемо на цього Даниїла жодної причини, якщо не знайдемо проти нього в законі його Бога.

Тоді найвищі урядники та ті сатрапи поспішили до царя, і так йому говорили: Царю Даріє, живи навіки!

Нарадилися всі найвищі урядники царства, заступники та сатрапи, радники та підсатрапи встановити царську постанову та видати заборону, щоб аж до тридцяти день кожен, хто буде просити яке прохання від якого-будь бога чи людини, крім від тебе, о царю, був укинений до лев'ячої ями.

Тепер, царю, затверди цю заборону, і напиши це писання, яке не могло б бути змінене за законом мідян та персів, що не міг би бути відмінений.

Тому цар Дарій написав це писання та заборону.

А Даниїл, коли довідався, що було написане те писання, пішов до свого дому, - а вікна його в його горниці були відчинені навпроти Єрусалиму, і в

три усталені порі на день він падав на свої коліна, і молився та славив свого Бога, бо робив так і перед тим.

Тоді ці мужі поспішили до нього, і знайшли Даниїла, що він просив та благав свого Бога.

Тоді вони підійшли й розповіли перед царем про царську заборону: Чи ж не написав ти заборони, що кожна людина, яка буде просити аж до тридцяти день від якогобудь бога чи людини, окрім від тебе, царю, буде вкинена до лев'ячої ями? Цар відповів та й сказав: Це слово певне, як право мідян та персів, що не може бути відмінене.

Тоді вони відповіли та й сказали перед царем: Даниїл, що з вигнання Юдиних синів, не звернув уваги на тебе, о царю, та на заборону, яку написав ти, і в три усталені порі на день приносить свою молитву.

Тоді цар, як почув це слово, сильно засмутився, і звернув свою думку на Даниїла, щоб його врятувати, і аж до заходу сонця силувався визволити його.

Того часу ці мужі поспішили до царя, і говорили цареві: Знай, царю, що за правом мідян та персів усяка заборона та постанова, яку цар установить, не може буде змінена.

Тоді цар звелів, і привели Даниїла, та й кинули до лев'ячої ями. Цар заговорив і сказав Даниїлові: Твій Бог, що ти Йому служиш, Він завжди врятує тебе!

І принесений був один камінь, і був покладений на отвір ями, а цар запечатав її своєю печаткою та печаткою своїх вельмож, що не буде змінена Даниїлова справа.

Тоді цар пішов до свого палацу, і провів ніч у пості, і до нього не впроваджено наложниці, а сон його помандрував від нього.

Того часу цар устав за зірниці на світанку, і в поспіху пішов до лев'ячої ями.

А як цар наближався до ями, до Даниїла, то кликнув сумним голосом. Цар заговорив та й сказав до Даниїла: Даниїле, рабе Бога Живого, чи твій Бог, Якому ти завжди служиш, міг урятувати тебе від левів?

Тоді Даниїл заговорив із царем: Царю, навіки живи!

Мій Бог послав Свого Ангола, і позамикав пащі левів, і вони не пошкодили мені, бо перед Ним знайдено було мене невинним, а також перед тобою, царю, я не зробив шкоди.

Тоді цар сильно зрадів, і сказав вивести Даниїла з ями. І Даниїл був виведений з ями, і жодної шкоди не знайдено на ньому, бо він вірував у Бога свого.

І сказав цар, і привели тих мужів, що донесли на Даниїла, і повкидали до лев'ячої ями їх, їхніх дітей та їхніх жінок. І вони не сягнули ще до дна ями, як леви вже похапали їх, і поторощили всі їхні кості.

Того часу цар Дарій написав до всіх народів, племен та язиків, що мешкали по всій землі: Нехай мир вам примножиться!

Від мене виданий наказ, щоб у всьому пануванні мого царства тремтіли та боялися перед Даниїловим Богом, бо Він Бог Живий і існує повіки, і царство

Його не буде зруйноване, а панування Його аж до кінця.

Він рятує та визволяє, і чинить знаки та чуда на небі та на землі, Він урятував Даниїла від лев'ячої сили.

І той Даниїл мав поводження за царювання Дарія та за царювання Кіра перського» (Дан.6:1-29).

Господь проявляє лояльність
до Йони і спасає його

«І призначив Господь велику рибу, щоб вона проковтнула Йону. І був Йона в середині цієї риби три дні та три ночі.

І молився Йона до Господа, Бога свого, з утроби тієї риби, та й казав: Я кликав з нещастя свого до Господа, - і відповідь дав Він мені, із нутра шеолу кричав я, - і почув Ти мій голос!

І Ти кинув мене в глибочінь, у серце моря, і потік оточив був мене. Усі хвилі Твої та буруни Твої надо мною пройшли.

І сказав я: Я вигнаний з-перед очей Твоїх, проте ще побачу я храм Твій святий.

Вода аж по душу мене обгорнула, безодня мене оточила, очерет обвиває кругом мою голову!

Я зійшов аж до споду гори, а земля - її засуви стали за мною навіки! Та підіймеш із ями життя моє, Господи, Боже Ти мій!

Як у мені омлівала душа моя, Господа я спогадав, і молитва моя ця до Тебе долинула, до храму святого Твого!

Ті, що тримаються марних божків, свого Милосердного кидають.

А я голосною подякою принесу Тобі жертву, про що присягав я, те виконаю. Спасіння - у Господа!

І Господь звелів рибі, і вона викинула Йону на суходіл» (Йона 2:1-11).

ЛЮБОВ ДО ГОСПОДА

Любов **–** це риса характеру, яка спонукає людину робити те, що найкраще для інших. Любов проявляє безкорисливу доброту до інших і прагне для них найвищого блага. Іншими словами, *любов* – це безкорисливе служіння.

Важко пояснити, що таке любов. Одне з найкращих пояснень її знаходиться у стародавній книзі, що називається Перше послання до Коринтян. Ось, що в ній говориться: «*Любов* терпелива, добра, покірна, безкорислива і ввічлива. Вона прощає, вона не пам`ятає минулих помилок, вона вірить у найкраще в людях і ніколи не здається: вона вірна» (1Кор.13:4-7).

Прикладом любові або безкорисливого служіння є деякі професії. Люди, які ризикують власним життям, щоб врятувати тих, хто опинився в небезпеці, демонструють безкорисливе служіння, і часто людям, яких вони навіть не знають.

Без любові сім`я перетворюється на осередок ненависті, злісті та болю. Для кожного з нас важливо зрозуміти власну відповідальність за те, щоб любити

інших членів родини. Це означає, що діти повинні слухатися батьків або опікунів, а батьки повинні забезпечувати потреби своїх дітей. Зазвичай ми багато говоримо про любов матері до дітей, але і батьки несуть особливу відповідальність за виховання дітей, щоб вони виросли відповідальними людьми з цілісним характером. Коли одного дня в тебе буде своя родина, якою вона буде? Прямо зараз прийми рішення бути батьком або матір'ю, чоловіком чи дружиною, які серйозно ставляться до обов'язку любити свого чоловіка чи дружину і дітей. А оскільки всі ми є членами великої всесвітньої родини, прийми рішення любити всіх людей!

Любов – це суттєва риса, без якої неможливо бути людиною з цілісним характером.

Про любов у Святому Письмі

Господь наш виявив Свою безграничну любов:

спасти тих, що загинули: «Син бо Людський прийшов, щоб спасти загинуле» (Мт.18:11);

прийшов врятувати світ: «Я не прийшов світ судити, але щоб спасти світ» (Ів.12:47);

пожертвувати добровільно Своїм життям: «через те Отець любить Мене, що Я власне життя віддаю, щоб знову прийняти його. Ніхто в Мене його не бере, але Я Сам від Себе кладу його» (Ів.10:17-18). «І поводьтеся в любові, як і Христос полюбив вас, і видав за нас Самого Себе, як дав і жертву Богові на приємні пахощі. Ісус Христос полюбив Церкву, і віддав за неї Себе» (Еф.5: 2-25);

віддав Своє життя для викуплення багатьох: «так само й Син Людський прийшов не на те, щоб служили Йому, а щоб послужити, і душу Свою дати на викуп за багатьох» (Мт.20:28);

поклавши життя Своє за нас: «узявши ж хліб і вчинивши подяку, поламав і дав їм (ученикам), проказуючи: «Це тіло Моє, що за вас віддається. Це чиніть на спомин про Мене!» По вечері так само і чашу, говорячи: «Оця чаша — Новий Заповіт у Моїй крові, що за вас проливається»» (Лк. 22:19-20). «І живу вже не я, а Христос проживає в мені. А що я живу в тілі тепер, — живу вірою в Божого Сина, що мене полюбив, і видав за мене Самого Себе» (Гал.2:20). «Самого Себе дав за нас, щоб нас визволити від усякого беззаконства та очистити Собі людей вибраних, у добрих ділах запопадливих» (Тит.2:14). «Ми з того пізнали любов, що душу Свою Він поклав був за нас» (Ів.3:16);

віддав Своє життя і перетерпів смерть за всіх людей: «Христос вмер за всіх, щоб ті, хто живе, не жили вже для себе самих, а для Того, Хто за них був умер і воскрес» (2Кор. 5:15). «Один бо є Бог і один Посередник між Богом та людьми, — людина Христос Ісус, що дав Самого Себе на викуп за всіх. Таке було свідоцтво часу свого» (1Тим.2:5-6);

померти для спасіння грішників: «бо Христос, коли ми були ще недужі, своєї пори помер за нечестивих» (Рим.5:6). «Христос Ісус прийшов у світ спасти грішників, із яких перший — то я» (1Тим.1:15);

заступається перед Богом за нас: «Ісус Христос є Той, що вмер, надто й воскрес, — Він праворуч Бога, і Він і заступається за нас» (Рим.8:34);

Сам докоряє і карає: «кого Я люблю, тому докоряю й караю того» (Об.3:19).

Любов Господа безмежна і неосяжна: «Щоб Він дав вам за багатством слави Своєї силою зміцнитися через Духа його в чоловікові внутрішнім, щоб Христос через віру залишив у ваших серцях, щоб ви, закорінені й основані в любові, змогли зрозуміти зо всіма святими, що то ширина, довжина і глибина й вишина, і пізнали Христову любов, яка перевищує знання, щоб були ви наповнені всякою повнотою Божою» (Еф.3:16-19).

Господь полюбив нас так, як любить нас Його Отець: «Хто заповіді Мої має та їх зберігає, той любить Мене. А хто любить Мене, то полюбить його Мій Отець, і Я полюблю його, і об'явлюсь йому Сам» (Ів.14:21).

Господь показав Свою любов:

до малих дітей, благословивши їх: «І взяв Він дитину, і поставив її серед них (учеників). І, обнявши її, Він промовив до них: ''Коли хто в Ім'я Моє прийме одне з дітей таких, той приймає Мене''». (Мр.9:36–37). Тоді попринесили діток до Нього, щоб Він доторкнувся до них, учні їм докоряли. А коли спостеріг це Ісус, то обурився та й промовив до них: «Пустіть діток до Мене приходити, і не бороніть їм, бо таких Царство Боже! По правді кажу вам: хто Божого Царства не прийме, немов те дитя, той у нього не ввійде». «І Він їх пригорнув, і поблагословив, на них руки поклавши» (Мр.10:13–16);

до Своїх учнів, молившись за них: «І промовив Господь: ''Симоне, Симоне, — ось сатана жадав вас, щоб вас пересіяти, мов ту пшеницю. Я ж молився за тебе, щоб не зменшилась віра твоя''» (Лк.22:31-32). «Отче Святий, заховай в ім'я Своє їх, яких дав Ти Мені, щоб як Ми, єдине були! Освяти Ти їх правдою! Твоє слово — то правда. Бажаю Я, Отче, щоб і ті, кого дав Ти Мені, там зо Мною були, де знаходжуся Я, щоб бачили славу Мою» (Ів.17:11; 17:24);

до стражденних Своїм жалем до них і допомогою: «Побачивши Наїнську вдову, яка плакала за померлим сином, Господь пожалів її і сказав їй: ''Не плач'' і воскресив сина її» (Лк.7:13). «Ісус, коли побачив Марію, сестру померлого Лазаря, яка плакала разом з юдеями, які до неї прийшли, Сам скорбив, пустив сльозу і тоді ж воскресив Лазаря» (Ів.11:33-35);

до хворих, зціляючи їх: «І, як вийшов Ісус, Він побачив багато народу, — і змилосердився над ними, і їхніх слабих уздоровив» (Мт.14:13). «І приступило до Нього багато народу, що мали з собою кривих, калік, сліпих, німих і інших багато, і клали їх до Ісусових ніг. І Він уздоровлював їх» (Мт.15:30). «І змилосердився Ісус, доторкнувся до їхніх очей, — і зараз прозріли їм очі, і вони подалися за Ним» (Мт.20:34);

до бідних, помагаючи їм: «А Ісус Своїх учнів покликав і сказав: ''Шкода Мені цих людей, що вже три дні зо Мною знаходяться, але їсти не мають чого; відпустити їх без їжі не хочу, щоб вони не ослабли в дорозі''. А учні Йому відказали: ''Де нам *узяти* стільки хліба в пустині, щоб нагодувати

стільки народу?'' А Ісус запитав їх: ''Скільки маєте хліба?'' Вони ж відказали: ''Семеро, та трохи рибок''. І Він звелів на землі посідати народові. І, взявши сім хлібів і риби, віддавши Богу подяку, поламав і дав учням Своїм, а учні народові. І всі їли й наситилися, а з позосталих кусків назбирали сім кошиків повних...

Їдців же було чотири тисячі мужів, окрім жінок та дітей» (Мт.15:32–38).

до грішників, які заблудилися: «Єрусалиме, Єрусалиме, що вбиваєш пророків та каменуєш посланих до тебе! Скільки разів Я хотів зібрати дітей твоїх, як та квочка збирає під крила курчаток своїх, — та ви не захотіли» (Мт.23:37). «І коли Він наблизився, і місто побачив, то заплакав за ним і сказав: ''О, якби й ти хоч цього дня пізнало, що потрібно для миру тобі! Та тепер від очей твоїх сховане це''» (Лк.19:41-42);

до Своїх гонителів, стараючись їм зробити добро: «І один із них рубанув раба первосвященникового — та й відтяв праве вухо йому. Та Ісус відізвався й сказав: ''Лишіть, — уже досить!'' І, доторкнувшись до вуха його, уздоровив його» (Лк.22:50-51);

до Своїх убивць: «Ісус на хресті говорив: ''Отче! Прости їм, бо вони не знають, що творять''» (Лк.23:34).

Господь засвідчив свою любов до Отця: «Небагато вже Я говоритиму з вами, бо надходить князь світу цього, а в Мені він нічого не має, та щоб світ зрозумів, що люблю Я Отця, і як Отець наказав мені, так роблю» (Ів.14:30-31). «Він, бувши в Божій подобі, не вважав за захват бути Богові рівним, але Він умалив Самого Себе, прийнявши вигляд раба, ставши подібним до людини, Він упокорив Себе, бувши слухняним аж до смерті, і то смерті хресної...» (Фил.2:6–8).

Вірні:

люблять Бога за те, що Він любить їх: «Бо Христова любов спонукає нас, що думають так, що коли вмер один за всіх, то всі померли. А вмер Він за всіх, щоб ті, хто живі, не жили вже для себе самих, а для Того, Хто за них був умер і воскрес» (2Кор.5:14-15);

повинні жити для Того, Хто полюбив їх і Хто умер за них: «Бо Законом я вмер для Закону, щоб жити для Бога. Я розп'ятий з Христом. І живу вже не я, а Христос проживає в мені. А що я живу в тілі тепер, — живу вірою в Божого Сина, що мене полюбив і видав за мене Самого Себе» (Гал.2:19-20);

перебувають у любові до Господа через покору Йому: «Якщо будете зберігати Мої заповіді, то в любові моїй перебуватимете, як і Я зберіг Заповіді Свого Отця і перебуваю в любові Його» (Ів.15:10);

повністю впевнені в незмінній любові Господа: «Хто нас розлучить від любові Христової? Чи недоля, чи утиск, чи переслідування, чи голод, чи нагота, чи небезпека, чи меч?» (Рим.8:35);

незламні серед усіх бід силою любові Господньої: «За Тебе нас цілий день умертвляють, нас уважають за овець, приречених на заколення. Але в цьому всьому ми перемагаємо Тим, Хто нас полюбив. Бо я пересвідчився, що ні смерть, ні життя, ні Анголи, ні влади, ні теперішнє, ні майбутнє, ні сили, ні

вишина, ні глибина, ані інше яке створіння не зможе відлучити нас від любови Божої, яка в Христі Ісусі, Господі нашім!» (Рим.8:36–39);

прославляють Господа за його безмежну любов: «Йому, що нас полюбив і кров'ю Своєю обмив нас від наших гріхів, що вчинив нас «царями, священиками Богові» й Отцеві Своєму, — Тому слава та сила на вічні віки! Амінь» (Об.1:5-6).

Господь називає вірних:

Своїми друзями: «Лазар, друг наш, заснув, але Я іду розбудити його» (Ів.11:11). «Ви друзі Мої, якщо чинити все, що Я вам заповідую. Я вже більше не буду рабами вас звати, бо не відає раб, що пан його чинить. А вас назвав друзями Я, бо Я вам об'явив усе те, що почув від Мого Отця» (Ів.15:14-15);

Своїми братами: «А Він відповів тому, хто Йому говорив, і сказав: ''Хто мати Моя? і хто браття Мої?''. І, показавши рукою на учнів Своїх, Він промовив: ''Ото Моя мати та браття Мої! Бо хто волю Мого Отця, що на небі, чинитиме, той Мені брат, і сестра, і мати!''» (Мт.12:48–50). «Цар відповість і промовить до них: ''По правді кажу вам: що тільки вчинили ви одному з найменших братів Моїх цих, — те Мені ви вчинили''» (Мт.25:40). «Промовляє тоді їм Ісус: ''Не лякайтесь! Ідіть повідомте братів Моїх, — нехай вони йдуть в Галілею, — там побачать Мене!''» (Мт.28:10). «Йди до братів Моїх та їм розповіси: ''Я йду до Свого Отця й Отця вашого і до Бога Мого й Бога вашого''» (Ів.90:17). «Бо Хто освячує, і ті, хто освячуються, — усі від Одного. З цієї причини не соромиться Він звати братами їх, кажучи: ''Сповіщу про Ім'я Твоє браттям Своїм''» (Євр.2:11-12).

Любов наша до братів наших повинна бути подібною до любові Господа до нас: «Нову заповідь Я вам даю: Любіть один одного! Як Я вас полюбив, так любіть один одного й ви» (Ів.13:34). «Оце Моя заповідь, — щоб любили один одного ви, як Я вас полюбив! Ніхто більшої любові не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх» (Ів.15:12-13). «Ми з того пізнали любов, що душу Свою Він поклав був за нас. І ми мусимо класти душі за братів!» (1Ів.3:16).

Той, хто має любов до Бога:

любимий Богом: «Хто заповіді Мої має та їх зберігає, той любить Мене. А хто любить Мене, то полюбить його Мій Отець, і Я полюблю Його» (Ів.14:21);

має спілкування з Богом: «Бог є любов, і хто перебуває в любові, перебуває той в Бозі, і в нім Бог перебуває» (1Ів.4:16);

є предметом Його вірності і милосердя: «Я Господь, Бог твій, що чинить милість тисячам поколінь тих, хто любить Мене, і хто тримається Моїх заповідей» (2М.20:6). «І ти пізнаєш, що Господь, Бог твій, — Він той Бог, той Бог вірний, що стереже заповіта та милість для тих, хто любить Його, та хто додержує Його заповіді на тисячу поколінь» (5М.7:9);

охороняється Богом: «Охороняє Господь всіх, хто любить Його» (Пс.144:20);

буде почутий Богом: «Його збережу, зроблю його сильним, бо знає Ім'я Моє він; як він Мене кликатиме, то йому відповім, я з ним буду в неволі, врятую його та прославлю його» (Пс.90:14-15).

Благословіння, обіцяні за любов до Бога: «І станеться, якщо справді ви будете слухати Моїх заповідей, що Я вам сьогодні наказую, — любити Господа, Бога вашого, і служити Йому всім вашим серцем і всією вашою душею, то Я вам дам дощ вашого краю своєчасно, дощ ранній і дощ пізній, і збереш ти своє збіжжя, і свій сік виноградний, і оливу свою. І дам траву на твоїм полі для твоєї худоби, і будеш ти їсти й наситишся» (5М.11:13–15).

Ті, що люблять Бога:

отримають вічне блаженство: «Послухайте, мої брати любі, — чи ж не вибрав Бог бідних цього світу за багатих вірою й за спадкоємців Царства, яке обіцяв Він тим, хто любить Його» (Як.2:5);

будуть насолоджуватись благами: «Чого око не бачило й вухо не чуло, і що на серце людині не впало, те Бог приготував був тим, хто любить Його» (1Кор.2:9).

Любов до світу виключає любов до Бога: «Бо хто хоче бути світові приятелем, той ворогом Божим стає» (Як.4:4). «Не любіть світу, ані того, що в світі. Коли любить хто світ, у тім немає любові Отця» (1Ів.2:15).

Лицеміри і злі не люблять Господа: «Горе вам, фарисеям, — бо все десятину даєте з м'яти та рути й усякого зілля, але обминаєте суд то Божу любов; це треба робити, і того не лишати!» (Лк.11:42). «Ісус говорив юдеям: ''Але вас Я пізнав, що любові до Бога в собі ви не маєте''» (Ів.5:42).

Любов до Господа є ознака усиновлення: «А Ісус їм сказав: ''Якби Бог був Отець вам, — ви б любили Мене, бо від Бога Я вийшов і прийшов, — не від Себе ж Самого прийшов Я, а Мене Він послав''» (Ів.8:42).

Любов до Господа повинна бути:

надзвичайною: «Хто більше, як Мене, любить батька чи матір, той Мене недостойний. І хто більше, як Мене, любить сина чи дочку, той Мене недостойний» (Мт.10:37).

повинна відповідати Його любов до нас: «Бо Христова любов спонукує нас, що думають так, що коли вмер Один за всіх, то всі померли. А вмер Він за всіх, щоб ті, хто живе, не жили вже для себе самих, а для Того, Хто за них був умер і воскрес» (2Кор.5:14-15);

відповідна Його милосердному прощенню: «Численні гріхи прощається жінці за те, що вона багато полюбила» (Лк.7:47);

до смерті: «Павло сказав: ''Я готовий померти за ім'я Господа Ісуса''» (Дії 21:13). «Хто нас розлучить від любови Христової? Чи недоля, чи утиск, чи переслідування, чи голод, чи нагота, чи небезпека, чи меч? Як написано: «За Тебе нас цілий день умертвляють, нас уважають за овець, приречених на заколення». Але в цьому всьому ми перемагаємо Тим, Хто нас полюбив. Бо я пересвідчився, що ні смерть, ні життя, ні Анголи, ні влади, ні теперішнє, ні майбутнє, ні сили, ні вишина, ні глибина, ані інше яке створіння не зможе відлучити нас від любови Божої, яка в Христі Ісусі, Господі нашім!»

(Рим.8:35–39).

Любов до Господа виявляється у вірних:

виконання Його заповідей: «Якщо ви Мене любите, — Мої заповіді зберігайте! Хто заповіді Мої має та їх зберігає, той любить Мене» (Ів.14:15;14:21);

які беруть на себе хреста свого: «І хто свого хреста не несе, і не йде вслід за Мною, — той не може бути учнем Моїм» (Лк.14:27; Мт.10:38). «Хто має любов до Господа, любимий Ним і Його Отцем: хто любить Мене, то полюбить його Мій Отець, і Я полюблю Його, і об'явлюсь йому Сам. Як хто любить Мене, той слово Моє берегтиме, і Отець Мій полюбить Його, і Ми прийдемо до нього, і оселю закладемо в нього» (Ів.14:21-23).«Всяка пожертва заради любові до Господа буде мати велику нагороду: Ісус сказав: ''Поправді кажу вам: немає такого, щоб дім полишив, чи братів, чи сестер, або матір чи батька, або діти чи поля ради Мене та ради Євангелії і не одержав би в сто раз більше тепер, цього часу, серед переслідувань, — домів, і братів, і сестер, і матерів, і дітей, і полів, а в віці наступному — вічне життя''» (Мр.10:29-30).

Нагорода тим, хто любить Господа: «Благодать зо всіма, що незмінно люблять Господа нашого Ісуса Христа» (Еф.6:24). «Блаженна людина, що витерпить пробу, бо, бувши випробувана, дістане вінця життя, якого Господь обіцяв тим, хто любить Його» (Як.1:12). «Докір тим, хто покинув любов до Господа: маю на тебе, що ти покинув свою першу любов. Отож пам'ятай, звідки ти впав, і покайся, і вчинки давніші роби» (Об.2:4-5).

Любити Бога ми повинні понад усе, тому що Він наш Творець, Промислитель, Спаситель і любить людей безмежною любов'ю.

«Ми любимо Його, бо Він перше нас полюбив», — каже апостол Іоанн Богослов» (ІІв.4:19).

«Якщо б ми не знали, який є Бог Своєю благодаттю, — повчає Василій Великий, — то через одне те, що ми від Нього маємо життя, ми повинні любити Його і пам'ятати про Нього, як діти люблять і пам'ятають свою матір... Дари Його такі численні, великі й важливі, що досить одного з них, щоб зобов'язати нас до всякої подяки Йому...» «...Чим відплачу я Господові за всі добродійства Його на мені?» (Пс.116:12).

Любові до Бога вимагає від нас Його безмежна величність, оскільки Бог є Дух, у якому поєднані всі довершеності. Любов до Бога становить основу нашої віри, наших чеснот і всякої моральної довершеності. Через неї ми пізнаємо Бога, тому що, як навчає нас апостол Іоанн Богослов, «кожен, хто любить, родився від Бога та відає Бога. Хто не любить, той Бога не пізнав, бо Бог є любов» (1Ін.4:7-8). Любов до Бога — необхідна передумова для вічного спасіння і блаженства людей. Усі невичерпні блага вічності апостол Павло заповідає тим, хто любить Бога: «Чого око не бачило й вухо не чуло, і що на серце людині не впало, те Бог приготував був тим, хто любить Його» (1Кор.2:9). «Коли ми присвятимо Господові все наше серце, то будемо блаженними і добре нам буде. Творцеві й Подателеві життя і всіх благ ми повинні віддати все, а не частину, бо ніхто не може двом панам служити»

(Мт.4:24). Той, хто всього себе присвятив Богові, завжди має серце і душу, і помисли, сповнені всякої духовної насолоди, усякої втіхи і незмінної радості.

Отже, любити Господа — це є перший обов'язок кожної людини.

Слово Боже говорить нам: «Бог є любов». Ми знаємо, що в ім'я любові Син Божий зійшов із неба на землю, жив серед людей, сам випробував усі скорботи земного життя і Своєю Божественною Любов'ю зігрівав серця тисяч людських душ. Він прощав грішниць, які плакали біля Його ніг; пестив і благословляв дітей; з любов'ю схилявся до тяжкохворих, які зустрічались на Його шляху; плакав над гробом померлого. Усю силу Своєї любові до людей, ту саму, від якої завмирає людське серце, Він виявив на Хресті, коли дозволив Себе розіп'яти в ім'я любові до людей, заради їхнього вічного життя і радості.

Розглянувши детально християнські чесноти Віру, Надію і Любов у Святому Письмі та окремі історичні приклади, які розповідають про Божественну силу цих чеснот, ми переходимо до основного питання цієї праці: як виховувати в особистості духовно-моральні цінності через християнські чесноти Віру, Надію і Любов.

Це питання будемо розглядати з точки зору часу появи в Святому Письмі. Любов до Господа і ближнього виражена в Десяти заповідях Господніх, даних Мойсею в Старому Завіті. Надія на Господа — в Господній молитві «Отче наш» і Нагірній проповіді Ісуса Христа в Новому Завіті. Віра в Господа виражена в «Символі віри», який був прийнятий на першому Вселенському Соборі в 325 р. у м. Нікеї.

У сімейному вихованні на перший план ставимо любов до Господа і ближнього. Це як два крила в людській душі, з якими вона зможе злетіти в духовні височини. Якщо з'явиться любов до Господа, то тоді можна на Нього надіятись і вірити в Нього.

Виховання любові до Господа

Ми часто ставимо собі запитання: як нам жити на землі у цьому злому і гріховному світі? Як виховати наших дітей у християнському миролюбстві? Немовби відповідаючи на ці важливі запитання, апостол Павло говорить: «Наслідуйте мене, як і я Христа» (1Кор.11:1).

Справді гарно жити може лише той, хто являє собою щиру любов Христову до людей і гідними своїми вчинками виконує волю Божу. Добрі дії та починання є виразом нашої любові до людей, а вона є основою всього християнського життя. «Бог є любов, і хто перебуває в любові, той перебуває в Богові, і Бог — у ньому» (1Ів.4:16). «Бо так полюбив Бог світ, що віддав Сина Свого Єдинородного, щоб усякий, хто вірує в нього, не загинув, а мав життя вічне» (1Ів.4:9). Так Бог проявив свою любов до людей.

Виховання любові до єдиного Господа

Любов — це основа християнства, невмираюче вчення Ісуса Христа про небесну любов. *Любов* являється більш могутньою силою у розбудові християнської церкви, ніж будь-яке інше проявлення сили Божої. *Любов* є найефективніше знаряддя церкви. Без любові всі інші дари Святого Духа не

мають вартості. *Любов* є суттю Божої природи. *Любов* є удосконаленістю людського характеру. *Любов* – основна сила у Всесвіті. «І коли я роздам всі маєтки свої, і коли я віддам своє тіло на спалення, та любови не маю, — то я ніщо» (1Кор.13:3). Ці слова змушують нас задуматись. Якщо ми навіть говоримо ангельськими мовами, пророкуємо, маємо всяке знання, маємо віру, яка переставляє гори, роздаємо все своє багатство до останнього долара, навіть як вмираємо мученицькою смертю, то все це безвартісне, якщо ми не маємо *духу християнської любові*. Який чудовий заклик до справжнього християнського життя!

Що значить любити Бога?

Як любити Бога пояснив нам Сам Господь Ісус Христос. Він говорив в Євангелії: «Хто заповіді мої має та їх зберігає, той любить Мене» (Ів.14:21) «Хто не любить Мене, той не береже Моїх слів» (Ів.14:21). Отже, любить Бога той, хто постійно має в думках і в серці заповіді Божі і виконує їх.

Щоб жити справді християнським життям, потрібно виконувати десять заповідей Божих. Це його священна воля, або Закон, записаний на двох кам'яних скрижалях. Ці заповіді описані в Старому Заповіті. «І Він оголосив перед вами заповіта Свого, що наказав вам чинити, — Десять Заповідей і написав їх на двох камінних таблицях» (5М.4:13). Заповіді Божі, вищі за всі скарби світу. Хто здобув їх, той усередині себе знаходить Бога.

В цих заповідях є любов двох видів: до Бога і до ближнього. Ісус вирізнив дві найважливіші заповіді в Законі: "Люби Господа Бога свого, усім серцем твоїм, і усією душею своєю, і усією своєю думкою". Це найбільша і найперша заповідь. "Люби свого ближнього, як самого себе". На двох цих заповідях увесь Закон, і Пророки стояли (Мт.22:37–40). В першу Свою Заповідь Ісус об`єднав перших чотири заповіді, даних Господом Мойсею на Синайській горі.

Перша заповідь Закону Божого сповіщає: ***Я є Господь твій, нехай не буде в тебе інших богів, крім Мене.***

Що є Бог? Для нашого людського розуму, скутого багатьма обмеженнями, означимо Його, з одного боку, як безкінечність простору і часу, з іншого — це всюдисущність і всепроникність. Незбагненна велич матеріального, живого і, нарешті, всього розумного світу, являється беззаперечним свідченням такої могутності Творця світу, всесильності Бога. Люди, намагаючись осягнути саму глибоку суть життя через свою грішну природу, відчували Його своїми духовними очима як безстрашного, всесильного, всевидющого і неосяжного для нас Творця Всесвіту. Нам не дано цього бачити тому, що сутність Божа вища не лише від людини, а й від усякої розумної природи. Архієпископ Константинопольський Григорій Богослов пише: «Неосяжним називаю не те, що Бог існує, а те, що Він є таке?.. Зовсім велика різниця — бути впевненим у існуванні чогось і знати, що це таке. Є Бог — творча і ємка причина усього; у цьому учителем для нас — і зір, і дійсний закон... Для нас являється сила творча, яка рухає і береже створене, хоча і не осягається вона думкою».

Бог означає якусь таку силу, від якої людина очікує добра, на яку вона покладається в скорботі й у якій бачить життєву опору. Богові людина дякує за все добре, що в неї є. Якщо людина уповає на Бога Святої Біблії, то вона має в душі істинного Бога.

Бог бажає, щоб ми всім серцем тільки його Єдиного вважали за Бога, вірили в Нього і надіялись на Нього, Бога нашого, і тільки Його любили, Йому Єдиному поклонялись і служили Йому.

«Господеві Богові своєму поклоняйся і служи одному Йому» (Мт.6:5); «І люби Господа, Бога твого, усім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю» (5М.6:5).

Віра, Надія і Любов до Бога безмежна. Святий Ісаак порівнює її з джерелом води: «Любов, що викликається чим-небудь ззовні, є ніби малим світильником, що живиться єлеєм, яким і підтримується його світло, або наповненим дощем потоком, рух якого припиняється зі зменшенням дощової води. Але любов, яка має винуватцем Бога, є джерелом, що б'є із землі; потоки її ніколи не припиняються: бо Він Сам є джерелом цієї любові і незубожіючою її їжею».

Всемогутній Бог милосердно відкриває Самого Себе і Свою святу волю. Щоб шанувати Господа Бога, ми повинні пізнати Його, постійно навчаючись богопізнанню, яке є найважливішим з усіх пізнань. Воно є першою і найважливішою нашою повинністю, щоб пізнати Бога, нам належить:

1) читати й вивчати Святе Письмо (Слово Боже), яке доносить нам істинне і найдосконаліше осягнення Бога;

2) читати твори Святих отців і вчителів Церкви, необхідних для правильного розуміння Святого Письма;

3) якомога частіше відвідувати храм Божий, оскільки всі здійснювані в ньому церковні служби являють собою конкретну науку про Бога і діла Його.

4) слухати проповіді священиків і пастирів, читати книги релігійно-морального змісту;

5) вивчати творіння Боже — природу, а також історію роду людського, які відкривають перед нами дивні дії помислу Божого.

Перша заповідь Божа покладає на нас і певні обов'язки при богошануванні, тому ми повинні:

вірити в Бога, тобто мати щире і тверде переконання в його існуванні;

жити, ходити під Богом, тобто завжди пам'ятати про Нього і все робити так, ніби ми перед очима Божими, разом із тим не забуваючи, що Бог бачить не тільки наші справи, але й наші думки;

надіятись на Бога, любити Бога і коритися Богові, завжди бути готовими робити те, що Він велить, і не ремствувати, якщо Він чинить з нами не те, чого б ми хотіли самі. Оскільки лише Він один знає, коли нам що дати корисного та потрібного.

Вища форма любові — це наш острах віддалитись від Бога через власні гріхи (страх Божий);

поклонятися Богові, прославляти і дякувати Господу Богу як Творцю,

Промислителю і Спасителю, пам'ятаючи про всі Його дари і ласки до нас;

безбоязно сповідувати Бога, тобто ніколи не боятись визнавати, що Він є наш Бог, і не відмовлятись від своєї віри, хай навіть за це віровизнання довелось би постраждати чи навіть померти.

Як прищепити дітям любов до Бога?

Ваші діти розвинуть любов до Бога, якщо точно знатимуть, що він існує і любить їх. Аби полюбити Бога, вони мусять Його знати «Хто не любить, той Бога не пізнав, бо Бог є любов!» (Ів.4:8).

Наприклад, їм треба розуміти, для чого Бог створив людей, чому він допускає страждання і що Бог зробить для людства в майбутньому. «І молюсь я про те, щоб ваша любов (филип`ян) примножилась ще більше в пізнанні й у всякім дослідженні» (Фил.1:9).

Ви зможете прищепити дітям любов до Бога, якщо вони бачитимуть вашу любов до нього. І тоді, скоріш всього, дітки захочуть наслідувати ваш приклад. «І люби Господа, Бога твого, усім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю! І будуть ці слова, що Я сьогодні наказу, на серці твоїм. І пильно навчиш цього синів своїх, і будеш говорити про них як сидітимеш удома, і як ходитимеш дорогою, і коли ти лежатимеш, і коли ти вставатимеш» (5М.6:5-7). «Привчай юнака до дороги його, і він, як постаріється, не уступиться з неї» (Пр. 22:6). «Використовуйте Ісусові методи, щоб торкатися сердець ваших діточок» (Лк.24:15-19;27:32).

Богошанування — це віра в Бога

Є люди, які страждають у сумнівах і вірять тільки тому, що вони можуть побачити; а чого очима не бачать, у те й не вірять. Є й такі, які кажуть подібно до апостола Фоми: «Якщо не побачу, то не повірю» (Ів.20:25). Що їм можна відповісти?

Спочатку запитаємо їх: чи гідні вони, щоб побачити невидиме? Але ж невидимі нам ангели з'явились Аврааму, Якову, Мойсею, Святим апостолам та іншим людям, тому що вони були Святі.

А ми, осквернені гріхами, хочемо, щоб нам показали невидиме. Дивіться, мовляв, — невидиме перед вами; ось перед вами і небо, і земля, і все, що є на них.

Проте ж само по собі нічого не може бути. Жодна річ не може переміщатись із місця на місце без стороннього втручання. Як це сталось? Звідки все це взялось? Хто ж розпорядився, щоб усе було так, як є? Як ви не думайте, як не розмірковуйте, як не хитруйте — усе одно дійдете до висновку про те, що все це міг створити лише один Бог. Ось невидиме і стало перед вами видимим. Дивіться — воно перед вами. Тепер ви й пізнали, що Бог є. Але зверніть увагу: ось перед вами один Бог на небі, один цар (президент) у державі, один батько у своїй сім'ї, один у домі господар, але перед вами знову постає невидиме у формі видимого, неіснуюче — ніби дійсне. Ви переконались, що Бог єдиний. Однак на чому держиться Земля? Хто все собою обіймає, творить, оберігає? Знову ж таки, як не силкуйтесь, у вашій свідомості стане один Бог — Творець, Промислитель, Отець і

Оборонець. Отже, знову з невидимого ви одержуєте все видиме і переконливе.

Не шукайте того, чого вам не потрібно шукати. Бог перед вами і говорить вам: блаженні ті, які не бачили, але увірували. Це підтверджує, що люди, які сумніваються, не мають твердої віри в Бога. «Покажи мені все, і я повірю тобі». Де ж тут віра? Де любов до Бога? Їх немає. Це ніби суперечка, угода з Богом, і така людина — нехристиянин. Істинний християнин, сприймаючи перед собою те, що його оточує, говорить: «Ти мій Бог, Ти моя радість! Усе від Тебе походить, Господи, і все Тобою було і є!». А щоб мати щире і тверде переконання в Його існуванні, то частіше звертайтесь до слів апостола Павла: «Бо Його невидиме від створення світу, власне Його вічна сила й Божество, думання про твори стає видиме. Так що нема їм виправдання...» (Рим.1:20).

У серці, що покладає надії тільки на Бога, панують страх Божий, любов до Бога, упование на Бога. Наведем декілька прикладів тверджень Слова Божого про страх Божий:

«Блажен кожен, хто боїться Господа» (Пс.128:1);

«Буде боятися Господа ціла земля, всі мешканці всесвіту будуть лякатись Його...» (Пс.33:8);

«Бійтеся Господа, усі святі Його, бо не знають нестатку ті, що бояться Його»; (Пс.10:1-5);

«Начальник, суддя, вельможа перебувають у славі, та ніхто з них не більший за того, хто Господа страхається» (Сир.10:24).

Правдивий страх Божий полягає в тому, що ми, постійно живучі перед лицем Божим, з дитячим шанобливим страхом і священною боязню навіть у найменшому остерігаємось порушити Божу волю. Побожна людина не жахається й не втікає від Бога, але боїться і остерігається грішити, оскільки любить і шанує Бога.

«Я Бог Всемогутній! Ходи перед лицем Моїм і будь непорочний» (1М.17:1).

«Буде боятися Господа ціла земля...» (Пс.33:8).

«Початок премудрості — страх перед Господом...» (Пс.111:10).

Читаючи житія святих, ми часто натрапляємо на описання випадків, коли більшість із розбійників, блудниць та інших великих грішників кидали своє гріховне життя, повертались до Господа, ставали ревними слугами Божими і наприкінці свого життя отримували дар творити чудеса. Однією з підстав, що спонукала грішників покаятись, був страх Божий.

Людина, яка не має страху Божого в серці, є пропащою, оскільки вона робить тільки зло і завжди готова на всілякі безчестя й неправду. Зупинимось на ділах тієї людини, яка живе без остраху Божого. Ось вона на вулиці: що вона робить? Без дурних слів обійтись не може. Вони сморідною рікою течуть з уст її. За склянкою вина вона співає паскудних пісень, над усіма знущається й насміхається, блазнює, дозволяє собі неприродні рухи свого тіла, продає честь ближніх. Як же вона може бути не пропащою людиною?

Грішна людина у Царство Боже не ввійде.

Якщо вона не покається, то нехай пам'ятає, що подібні їй — послідовники диявола, і, звичайно, у числі їх і вона сама. «...І не мають спокою день і ніч усі ті, хто вклоняється звірині та образу його, і приймає знамено ймення його». «А диявол, що зводив їх, був укинений в озеро огняне та сірчане, де звірина й пророк неправдивий. І мучені будуть вони день і ніч на вічні віки» (Об.14:11; 20:10).

Крім страху Божого, у нашому серці панує любов до Бога. Людина любить Бога понад усе на світі, якщо в її серці Він — найдорогоцінніший скарб і найвища радість. Тоді людина відмовляється від усього, що може її віддалити від Бога, і з радістю живе згідно із заповідями Божими.

«Хто є мені на небесах, окрім Тебе? А я при Тобі на землі не бажаю нічого! Гине тіло моє й моє серце, та Бог — скеля серця мого й моя доля навіки...» (Пс.73:25-26).

«Хто більш, як Мене, любить батька чи матір, той Мене недостойний. І хто більш, як Мене, любить сина чи дочку, той Мене недостойний» (Мт.10:37).

«Ісус відповідав...: ''Як хто любить Мене, той слово Моє берегтиме ... Хто не любить Мене, той не береже Моїх слів''» (Ів.14:23-24).

Крім страху й любові до Бога, в нашому серці ще панує упование на Бога. Що це таке — упование на Бога?

Ми щиро надіємось на Бога, коли віримо, що Він віддано піклується про нас упродовж усього нашого життя і приведе нас до Царства небесного.

«Написано: не хлібом самим буде жити людина, але кожним словом, що походить із уст Божих» (Мт.4:4).

«Надійся на Господа всім своїм серцем! Пізнавай ти Його на всіх дорогах своїх, і Він випростує твої стежки» (Пр.3:5-6).Ми повинні дякувати Господу за всі Його дари та добробут.

Один прозорливий старець, сидячи на спільній трапезі, де всім подавали однакові страви, побачив, що їжа, яку їсть братія, змінюється: один їсть мед, інший — простий хліб, а деякі — зелень. Здивований такою зміною їжі, він попросив Господа відкрити цю таємницю. Господь повідав старцю: ті, що їдять мед, — означає, що вони зі страхом і радістю духовною приймають дари Божі, звертаються своїми думками до Господа; ті, що їдять хліб, також дякують Господу, а ті, що їдять зелень, — незадоволені їжею і ремствують. Тому для свого блага всім потрібно користуватися дарами Божими з почуттям подяки, як сказав апостол: «Тож, коли ви їсте, чи коли ви п'єте, або коли інше що робите, — на Божу славу усе робіть!» (1Кор.10:31).

Їсиш ти хліб чи
спрагу утоляєш,
Або чим іншим зір
і слух свій звеселяєш:
Згадай Подателя

цих благ:
Нехай Він буде у тебе
в серці і устах.
(*«Памятник веры»*. Переклад О. Кислашко).

Він привів нас із небуття в буття; дарував нам і тіло, і душу, сформував нас розумними, дав нам повітря для дихання, сотворив усі живі істоти для роду людського і хотів спочатку, щоб людина насолоджувалась, перебуваючи в раю, продовжувала жити без суму й без усякого труда і, будучи в тілі, ні в чому не поступалася ангелам і силам безплотним, водночас стоячи вище тілесних потреб. Пізніше, коли людина була спокушена лестощами диявола, навіть і тоді Бог не переставав давати благодіяння грішникові.

І нарешті, коли рід людський почав збільшувати свої нечисті справи, Бог побачив, що рани людські невиліковні, і знищив тих, хто творив зло, потопом, залишивши тільки праведника Ноя з тим, щоб він став коренем і початком нового роду людського. І Бог проявив до нього неабияку ласку! Від цього праведника і від синів його Він велів розплодити рід людський до великої кількості людей, поступово вибираючи праведників і ставлячи їх учителями, які навчали інших людей добрих справ подібно лікарям, які лікують хворих. Він веде їх то в Палестину, то в Єгипет, привчаючи до терплячості, і разом з тим давав їм силу; а потім постійно продовжував турбуватись про спасіння людей, посилаючи їм пророків, і через них творив знамення й чудеса. Як ми ніколи не можемо порахувати морських хвиль, скільки б не намагалися, так не можемо перерахувати і різних благодіянь Божих, які Він дав родові людському.

Нарешті, коли Бог побачив, що і після такого промислу людська природа потребує ще більшої любові, тоді, пожалівши рід людський, послав до нас лікаря душ і тіл — Сина Свого, якому звелів утілитися в образ раба й народитися від Діви, жити разом із нами й терпіти всі наші немочі, щоб людську природу, заплямовану безліччю гріхів, піднести від землі до неба. Дивуючись цьому й уявляючи величезну Божу любов до роду людського, святий Євангеліст Іоанн сказав: «Бо так Бог полюбив світ, що віддав Сина Свого Єдинородного, щоб кожен, хто вірує в Нього, не загинув, а мав життя вічне» (Ів. 3:16).

Отже, Син Божий прийшов для того, щоб люди, яким загрожувала погибель, одержали спасіння через віру в Нього.

Хто може уявити собі таке велике, незбагненне для розуму людського благовоління, яке Бог явив нам у хрещенні, дарувавши відпущення всіх наших гріхів? Ні думка, ні слово не в змозі порахувати інших благодіянь. І скільки б ми їх ще не перераховував — не буде кінця їм. Хто може осягнути розумом той шлях покаяння, який Бог відкрив роду нашому, і, після дару хрещення, ті чудесні заповіді, за допомогою яких ми, якщо захочемо, зможемо здобути Його благовоління! Бачиш, людино, безліч благодіянь? Бачиш, скільки ми їх назвали, але навіть не змогли переказати їхньої малої

частки!

І як може людська мова відтворити словом те, що зроблено для нас Богом! Разом з тим, якими б численними і великими не були б ті благодіяння, але набагато більші і незбагненніші ті блага, які Він обіцяє після земного життя, в майбутньому, тим, хто йтиме шляхом доброчесності.

Апостол Павло, бажаючи представити нам їх (блага) надмірну велич, говорить: «...Чого око не бачило й вухо не чуло, і що на серце людині не впало, те Бог приготував тим, хто любить Його» (1Кор.2:9).

«Бачиш велику кількість дарів? Бачиш, що Його благодіяння переважають усякі поняття людські? І на серце людині не приходило. Отже, якщо ми захочемо думати про них і від щирого серця дякувати Богові, то можемо одержати від Нього ще більше благовоління і викликати в собі сильнішу потребу в добродіянні. І справді, пам'ять про благодіяння сильно збуджує до подвигів добродіяння і навертає людину зневажати все сучасне, пригортатися до більш великого Благодійника і кожен день проявляти живу любов до Нього!» (Із 27 бесіди святого І. Златоуста).

Виконуючи цю заповідь, батьки повинні безбоязно сповідувати Бога та привчати це робити своїх дітей.

ЛЮБОВ ДО БЛИЖНЬОГО

Хто для нас є ближнім

Коли один юнак запитав Ісуса, що йому зробити доброго, аби мати життя вічне, то Господь відповів: «Коли ж хочеш увійти до життя, то виконай заповіді» (Мт.19:17). Однак Господь учив виконувати їх значно досконаліше, ніж їх розуміли до Нього.

Ісус виокремив дві найзначніші заповіді в Законі. Сказав юнакові: «Люби Господа, Бога свого, усім серцем твоїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою». Це найбільша і найперша заповідь. А друга однакова з нею: «Люби свого ближнього, як самого себе». На двох оцих заповідях увесь Закон і Пророки стоять» (Мт.22:37–40).

Як відомо, Господь дав Мойсеєві десять заповідей. А Ісус Христос говорить про дві заповіді. Тут усе правильно, Ісус Христос сказав більш загально. Перші чотири заповіді вміщують любов до Господа, а шість останніх – любов до ближнього.

Хто ж для нас є ближнім? На це запитання відповідає Сам Ісус Христос у Своїй притчі про милосердного самарянина.

Одного разу юнак запитав Ісуса: «Хто є моїм ближнім?». Ісус відповів притчею: «Один чоловік ішов з Єрусалима в Єрихон і попався розбійникам, які роздягли його, побили і залишили ледве живим. Трапилось, що тією дорогою йшов один священник і, побачивши цього чоловіка, пройшов мимо. Так же зробив і левіт, як прийшов на те місце. Він підійшов, подивився і пройшов мимо. Але один самарянин, проїжджаючи, натрапив на побитого і підійшов, перев'язав йому рани, змастивши їх оливою і вином. Потім

посадив нещасного на осла і привіз у готель, де потурбувався про нього. А на другий день, від'їжджаючи, вийняв два динарії і дав господареві, кажучи: «Доглядай його, а як більше витратиш, то я віддам тобі, як повернуся». Хто ж із цих трьох, на твою думку, був ближнім для того, що попався до рук розбійників?» Юнак сказав: «Той, що змилосердився над ним». — «Отже, ближнім є той, хто творить милосердя».

Таке піднесене почуття любові до незнайомої і чужої людини вільне від будь-яких корисливих міркувань і дорівнює самопожертві. У цьому краса і велич подвигу самарянина, і саме в цьому виявляється істинний дух християнської любові.

Для нас ближніми є: наші рідні; люди, яких ми зустрічаємо, подорожуючи в автобусі, тролейбусі, трамваї, метро, автомобілі, пароплаві, літаку; сусіди по дому, лікарняній та тюремній палатах; люди, з якими разом працюємо, вчимося і відпочиваємо, перехожі, безхатченки та ін.

Наш ближній — це кожна людина, чи то друг, чи то ворог, яка має потребу в нашій любові та допомозі.

Любов до ближнього в Святому Письмі

Любов до ближнього:

- *заповідана* — «І будеш любити ближнього свого, як самого і себе! Я — Господь!» (ЗМ.19:18); «Заповідь нову Я даю вам: любіть один одного! Як Я полюбив вас, так і ви любіть один одного!» (Ів.13:34); «Бо таке є благовіствування, яке ви чули від початку: щоб любили один одного...» (1Ін.3:11);

- *є виконання закону* — на цих двох заповідях (тобто любові до Господа і до ближнього) утверджуються весь Закон і пророки (Мт.22:40). «Бо хто іншого любить, той виконав Закон ... тож любов — виконання Закону (Рим.13:8-10); «Бо вся повнота Закону в одному слові міститься: «Люби ближнього свого, як себе самого!» (Гал.5:14);

- *необхідна* — заради повеління, метою якого є щиросердна «любов від чистого серця, і доброго сумління і нелукавої віри» (1Тим.1:5);

- *є Закон Царський* — «Коли ви виконуєте Закон Царський за Писанням: «Люби ближнього свого, як себе самого», то ви добре робите» (Як.2:8).

Ми повинні любити:

— *наших братів у Христі*: «Будьте братолюбні один до одного з ніжністю; в пошані випереджуйте один одного!» (Рим.12:10); «...будьте всі однієї думки, співчутливі, братолюбні, милосердні, смиренномудрі!» (1Петр.3:8);

— *наші сім'ї*: «Говори те, що відповідає здоровому вченню: «щоб навчали жінок молодих любити своїх чоловіків, любити дітей...» (Тит.2:4). «Чоловіки, любіть своїх дружин, як і Христос полюбив церкву...» (Еф.5:25);

— *наших учителів*: «Благаємо вас, брати: шануйте тих, що працюють між вами, і старійшин ваших у Господі, які навчають вас, поважайте їх з великою любов'ю за їхню працю. Будьте в мирі між собою» (1Сол.5:12-13);

— *чужих*: «...чужинець, що перебуває між вами, буде для вас як земляк

посеред вас; любіть його як себе самого» (Лев.19:34). Господь Бог «милує чужинця, даючи йому хліб і одежу. Тож любіть і ви чужинця, бо й самі були чужинцями в Єгипетській землі» (5М.10:18-19);

— *усіх людей*: «...поки маємо час, будемо робити добро всім» (Гал.6:10).

Любов до ближнього повинна поширюватись і на наших ворогів: «Якщо ворог твій голодний, нагодуй його хлібом, а як хоче пити, подай води напитись...» (Пр.25:21; Рим. 12:20); «...Я кажу вам: любіть ворогів ваших...» (Мт.5:44). Будьте всі братолюбні, ...не платіть злом на зло, образою за образу» (1 Петр.3:8-9).

Любити тільки тих, хто любить тебе, означає наслідувати митарів і язичників: «Бо коли ви любите тих, хто вас любить, то яку нагороду ви маєте? ...І коли вітаєте тільки братів своїх, то що ж особливого робите? Хіба й язичники не так роблять?» (Мт.5:46-47).

Ми повинні ревно досягти любові до ближнього: «А тепер залишаються оці три: віра, надія, любов. А найбільша між ними — любов! Дбайте про любов...» (1Кор.13:13-14); «І молюсь я про те, щоб любов ваша зростала ще більше в пізнанні й у всякім дослідженні...» (Фил.1:9).

Також ми повинні спонукати один одного та навчати дітей своїх любити ближнього, «...будьмо уважними один до одного, заохочуючи до любові і добрих справ» (Євр.10:24)

Любов до ближнього необхідно доносити через:

— *співчуття і жаль:* «Братерська любов нехай між вами перебуває! ...Пам'ятайте... про тих, хто страждає» (Євр.13:1-3): «Судіть судом праведним і чиніть один одному милосердя та милість...» (Зах.7:9);

— *покору і лагідність:* «...благаю вас Я, ... щоб ви поводились гідно покликання, ... з усякою покорою та лагідністю, з довготерпінням, ставлячись поблажливо один до одного, з любов'ю ...» (Еф.4:1-2);

— *єдність і мир:* «будьте однодумні, майте мир, і Бог любові та миру буде з вами!» (2Кор.13:11); «...хай з любов'ю все робиться в вас!» (1Кор.16:14);

— *переконання:* «Не будьте винні нікому нічого, крім взаємної любові. Бо хто любить іншого, той виконав Закон. Тому що заповіді: не чини перелюбу, не кради, не вбивай, не свідчи неправдиво, не пожадай та всі інші містяться в цьому слові: ''Люби ближнього твого, як самого себе!''. Любов не чинить зла ближньому, отже, любов — виконання Закону» (Рим.13:8–10).

Любов Бога до нас спонукає любити ближнього: «Любов Божа до нас відкрилась тим, то Бог послав Свого Сина Єдинородного у світ, щоб ми жили через Нього. У тому любов, що не ми полюбили Бога, а що Він полюбив нас і послав Сина Свого на умилостивлення за гріхи наші. Улюблені, якщо Бог так полюбив нас, то і ми повинні любити один одного» (1Ів.4:9–11).

Той, хто любить Бога, любить і ближнього свого: «Ми маємо від Нього оцю заповідь, щоб той, хто любить Бога, любив і брата свого!» (1Ів.4:21).

Хто не любить брата свого, той:

— *не любить Бога,* «...бо хто має достаток на світі, але бачить брата свого

в нужді і зачиняє серце своє від нього, то як може пробувати в такому любов Божа?» (1Ів.3:17), «Бо хто не любить брата свого, якого бачить, як може він лобити Бога, Якого не бачить?» (1Ів.4:20);

— *ходить у темряві і не пізнає Бога:* «Хто ж ненавидить брата свого, той перебуває у темряві і не знає, куди він іде, бо темрява осліпила йому очі» (1Ів.2:11); «Хто не любить, той не пізнав Бога, бо Бог є любов!» (1Ів.4:8).

Слово Боже говорить нам: «Бог є любов». Ми знаємо, що в ім'я любові Син Божий зійшов із неба на землю, жив серед людей, сам випробував усі скорботи земного життя і Своєю Божественною Любов'ю зігрівав серця тисяч людських душ. Він прощав грішниць, які плакали біля Його ніг; пестив і благословляв дітей; з любов'ю схилявся до тяжкохворих, які зустрічались на Його шляху; плакав над гробом померлого. Усю силу Своєї любові до людей, ту саму, від якої завмирає людське серце, Він виявив на Хресті, коли дозволив Себе розіп'яти в ім'я любові до людей, заради їхнього вічного життя і радості.

Любов і повага до людини

Пізнати Бога зможеш лише через любов до людей.

Любов до людей — духовна основа кожної людини. Жити потрібно так, щоб твоя суть була здоровою, чистою і сильною. Бути справжньою людиною — це означає віддати сили своєї душі в ім'я того, щоб усе навколо тебе було кращим, духовно багатшим, щоб у кожному, з ким ти зустрінешся в житті, залишилось щось хороше від тебе, від спілкування з тобою.Пам'ятай, що коли людина робить те, що їй хочеться, а не те, що вона повинна і що потрібно робити, починається її моральне спустошення, розбещення і падіння. Бійся духовної залежності від своїх бажань, бо якщо не підкорити їх своїй владі, то перетворишся в безвільну істоту.

Мудрість людського обов'язку полягає в тому, щоб бачити і внутрішньо розсудити, де повинен ти, а де зобов'язані тобі. Якщо б ми зуміли довершено пояснити ці найтонші людські взаємини, з якими необхідно рахуватися, у моральному житті настала б суцільна гармонія. Від, здавалося б, дріб'язкових учинків у повсякденному житті (наприклад, ви поступилися місцем у громадському транспорті літній людині) до відповідальності за майбутнє іншої людини — тієї, з якою ти або поєднав свою долю для продовження роду людського, або якій дав життя, — на кожному твоєму кроці мудрим повелителем твоїм хай буде обов'язок. Утративши його, людина стає спочатку дріб'язковим егоїстом, а потім негідником.

Якщо ти робитимеш тільки те, що хочеться для задоволення, то в житті ти не матимеш нічого дорогого і святого, душа твоя не осягне Бога і не буде знати, що таке любов. Бажання твої будуть низькими і вбогими, а життя без благородних людських бажань — порожнім і нудним.

Любов'ю до людей кожен із нас утверджує і свою любов до Господа. *Любов* — це відданість Богові і людині. У любові завжди горить вогник моральної готовності однієї людини належати іншій. У цих духовних витоках криються корені людської гідності. «Любов — мудра вихователька, говорить

В.Сухомлинський, — вона робить людину чистішою, щирішою, вимогливішою і суворішою в дотриманнях моральних основ життя» .

Люди відрізняються переконаннями, поглядами, сумнівами, думками, почуттями, переживаннями, настроями, ставленням один до одного, вчинками, радощами і горем, відчуттям добра і зла, успіхами і невдачами, надією і безнадійністю, задоволенням і розчаруванням, образами і прикрощами, співчуттям і байдужістю, доброзичливістю і нетерпимістю — усім життям людського духу. Якою б порочною не здавалась тобі людина, зумій побачити в ній зерно добра і полюби її.

Полюбивши людину, будь вимогливий до неї, умій бути лагідним і ніжним, водночас намагайся тактовно виправити пороки, притаманні тій людині, не будь до них байдужим. Лихо з людиною найчастіше буває від того, що ніхто своєчасно не застеріг її і не зупинив, коли вона явно була на шляху до нього.

Ми повинні бажати людям добра і щастя. Але про це слід не лише говорити, але діяти, бо добрі бажання живуть у душі того, хто віддає сили своєї душі іншим людям. Справжня доброта виявляється в бажанні бачити людину, з якою спілкуєшся, кращою. Якщо ти відчуваєш радість від усвідомлення того, що товариш кращий від тебе, — отже, ти подолав гордість та істинно любиш його.

Ми повинні з повагою вітати людину, дякувати їй навіть за найменшу допомогу чи увагу, а якщо звертаємось до когось із проханням, то обов’язково скажімо: «Будь ласка». Ці прості і чудові слова виявляють нашу повагу до гідності людини, бо невдячність — не тільки невігластво душі, але велике зло. Від неї походять як нахабство, розв’язність, самовпевненість і хамство, так і лінощі, неробство. Невдячністю пояснюється «важкодоступна» совість, до якої неможливо доступити. Тому з малих літ потрібно виховувати презирство до невдячності. Почасти одна людина може про щось просити іншу. Умій почути це людське прохання і з любов’ю відповісти на нього.

Не будь байдужим до людей

Бути байдужим — це, по суті, втратити здатність відчувати поруч себе іншу людину. Щоб уберегтись від байдужості, треба заполонити себе співчуттям, співпереживанням і водночас високою принциповістю і вимогливістю, нетерпимістю і непримиренністю до зла, умінням відрізнити невинні людські слабкості від вад, що калічать душу.

Будь чуйним до людини. Пам’ятай, що зіткнувшись із нею, ти береш часточку її життя, ніби зернинку із насипаної купи золотої пшениці, як вуглину з багаття, наче рвеш яблуко з величезного дерева. Не бери цілої пригорщі там, де досить зернятка, не греби жар лопатою, якщо потрібна одна іскрина, не рубай яблуню з усім її урожаєм, тоді як досить одного яблука. Умій жаліти і шкодувати, берегти й оберігати; умій побачити безмежно дорогу людську цінність, коли від золотої пшеничної купи вже залишилось декілька зернинок, від яскравого і гарячого багаття — кілька жаринок, а від багатого плодозбору — декілька яблук. Це особливо стосується твого

ставлення до літніх, бідних і знедолених людей, тобто до твоїх ближніх.

Безсердечність — не завжди злий намір. Безжалісна не тільки зла воля. Дурість і невігластво теж безжалісні, так само, як і підступність. Чуйність вимагає здорової думки.

Великим, людським, скарбом є: вміння відчувати свою провину. Допустивши помилку, необачність, проявивши нечуйність, образивши людину, завдавши їй прикрощів, тривоги, — ми почуваємо докори сумління, й звертаємося із проханням: *простіть, вибачте*. Цими словами звертаємося до гідності і великодушності того, до кого ми чи то спеціально звернулися з проханням, чи то доторкнулися ненароком. Промовляючи ці слова, ми розраховуємо на повагу до самого себе, на добру волю, поблажливість.

Розвивай у собі почуття обов'язку перед іншою людиною, і воно завжди підкаже тобі, коли треба звернутися до ближнього із словами *простіть, вибачте.* Вибачення не завжди говорить про нашу провину. Але невміння поважати людину й звертатися до її гідності уже стає провиною. Умій бути скромним, оберігай себе й інших від зухвальства, настирливості надокучливості. Умій співпереживати й співчувати.

У пізнанні світу людських цінностей надзвичайно важливо, щоб у роки дитинства й особливо отроцтва людина переживала гостре почуття провини за свій необережний, непродуманий учинок, розкаювалася, всіма силами своєї совісті засуджувала свою помилку, необачність, необережність, поспішність. Моральне невігластво починається з невміння озирнутися. Якщо це невміння перетворюється в звичку і стає натурою, характером — у людини може розвинутись грубість, хамство. Одне із завдань вихователя полягає в тому, щоб учити маленьку людину бачити наслідки кожного свого вчинку. А щоб бачити — треба думати. Очі совісті — це думка. Виховуючи, ми вчимо людину міркувати про те, що навколо мене і в мені, уявно ставити себе на місце іншого. Вводячи своїх вихованців у складний світ людського життя, справжній вихователь піклується про розвиток того, що я назвав очима совісті. Це — піклування про моральні тонкощі думки. Можливості для виховання в дітей мудрої моральної здатності бачити й мислити — невичерпні».

Головний педагогічний принцип А. Макаренко формулював так: «Якомога більше поваги до людини і якомога більше вимогливості до неї».

Любов була відома й до Христа і завжди вважалась найважливішою характерною рисою людини. Але така безмежна, самовіддана, всеосяжна любов, яку заповідав Христос і яка всім прощає і співчуває, яка благо ближнього цінує вище власного і готова віддати за нього життя — така любов набула нового вираження і принесена Сином Божим.

Любити потрібно всіх без винятку (заповідав нам Господь) справжньою, істинною, благодатною любов'ю. Така любов вища природних сил людини, вона — властивість Божественна і є вірним показником присутності в душі благодаті Святого Духа.

Яких тяжких, часом нестерпних страждань завдають нам хвороби. Під

час хвороби ми всією душею намагаємось одужати. Потрібно так само ставитись і до будь-якого чужого страждання; поспівчувати йому всім серцем, а якщо можна полегшити його, зробити для цього все можливе.

Без любові до Господа і ближніх спастися неможливо

Любові до одного Господа, постів і молитов для спасіння не досить. Люди, які так думають, помиляються. Бо хто не має любові до ближнього, той не має і любові до Господа. Ці два поняття тісно взаємопов'язані і взаємозалежні.

Колись три монахи, у серцях яких не було любові до ближнього, прийшли до досвідченого в духовному житті старця і стали хвалитися своїми духовними справами. Перший сказав: «Я вивчив напам'ять Старий і Новий Завіти. Що мені буде за це?». Старець відповів: «Повітря ти наповнив словами, а користі тобі від цього ніякої». Другий похвалився: «А я, отче, Святе Письмо переписав для себе!». Старець сказав: «І тобі немає ніякої користі». Тоді третій викрикнув: «А я, отче, чудеса творю!» — «І тобі нема ніякої користі, відповів старець, тому що ти любов відігнав від себе». Потім, звернувшись до трьох, сказав: «Якщо бажаєте спастися, то майте любов до всіх і милосердя творіте, і тоді спасетесь».

Вінцем любові до ближнього є те, про що Ісус говорив своїм учням: «Немає більшої від тієї любові, коли хто душу свою покладе за друзів своїх» (Ів.15:13). Що означає покласти душу свою за друзів? Це означає бути готовими на всякі подвиги самопожертвування, якщо трапиться випадок потреби. Якщо потрібно буде віддати життя — віддай; віддати волю — віддай; позбутись майна — позбався. Одне слово, будь готовий приносити в жертву все, не виключаючи і самого себе.

Так, святий Павлин Милостивий, єпископ Ноланський, за викуп своїх співвітчизників із полону вандалів роздав свій маєток і залишився бідувати. Тоді ж до нього прийшла удова і почала просити грошей для викупу з полону свого єдиного сина. Угодник Божий їй запропонував себе обміняти як раба на її сина. Удова подумала, що святитель з неї насміхається, але той переконав її, що він дійсно згоден на такий обмін. Вони пішли у Фракію до зятя царя вандальського, князя, у якого в полоні був син удови. Спочатку скорботна мати, не згадуючи про Павлина, упала до ніг князя і стала просити, щоб той відпустив її сина. Проте коли сльози і благання не допомогли, вона вказала на Павлина і почала просити князя, щоб він обміняв його на сина. Благообразне обличчя Павлина сподобалось князеві, і він запитав Павлина: «Чи знаєш ти яке-небудь ремесло?» — «Не знаю, але можу обробляти город», — відповів Павлин. Тоді царський зять залишив його у себе, а сина удови відпустив.

І ось Архієрей Божий став городником: вирощував овочі, подавав їх до столу господаря і так йому довго служив. Царський зять полюбив Павлина і часто з ним спілкувався. Одного разу святитель сказав князеві: «Ти збираєшся їхати в похід, але скасуй його. Тобі потрібно думати про те, як утримати царський престол. Знай, що цар скоро помре, і престол дістанеться

іншому». Слова ці вразили царського зятя, і він передав їх цареві. Вислухавши зятя, цар захотів побачити того, хто про це сказав. І князь послав свого слугу Павлина до царя з овочами. Побачивши Павлина, цар ужахнувся.

Прикликавши до себе зятя, володар повідомив йому, що раб сказав правду. «Знай, що у сні я бачив суд над собою, на якому були всі мої вельможі, а вище за всіх сидів Цей. Суд наді мною закінчився тим, що у мене відібрали царську владу». Цар попросив зятя, щоб той вияснив, хто його раб, бо цареві здалось, що він не з простого роду і має високий сан. Тоді князь став просити свого раба, щоб той йому признався, хто він є і з якого роду. Довго Павлин не признавався, та нарешті відкрився князеві, що він єпископ. Зі страхом і великим смиренням князь попросив прощення у Павлина і сказав йому, що виконає всі його прохання. Павлин випросив волю всім полоненим свого міста із ними урочисто й радісно повернувся додому. Пророцтво Павлина досить скоро збулося — цар помер, а зять зайняв престол. Як бачимо, важко здійснювати такий подвиг, але за нього дається велика нагорода. Така самовіддана любов має велику ціну в Господа.

Преподобний Серапіон ніколи не мав маєтку, не мав навіть келії чи будь-якого житла. Подвижник жив, як пташка небесна. У нього був лише один плащ і невеличке Євангеліє. Серапіон переходив з місця на місце, ночував там, де його заставала ніч. Уранці вставав і йшов далі.

Одного разу Серапіон, наближаючись до міста Александрії, побачив голого бідняка, який тремтів від холоду. І він подумав: «Як же я, намагаючись виконувати Христові заповіді, можу бути одягнутий, а цей бідняк зовсім нагий і тремтить від холоду. Якщо я дозволю вмерти йому від холоду, то мене будуть судити в День Божого суду як убивцю». Серапіон, віддав свій плащ старцеві і сів край дороги, тримаючи на грудях лише святе Євангеліє. Сталося так, що тією дорогою проходив чоловік, який знав Серапіона. Побачивши його без одягу, він запитав: «Отче Серапіоне! Хто зробив тебе нагим?». Серапіон, показавши на святе Євангеліє, відповів: «Воно роздягнуло мене».

Пізніше він зустрів боржника, якого вели до в'язниці. Преподобний Серапіон продав Євангеліє і заплатив за нещасного борг.

На запитання учня, де він подів Євангеліє, Серапіон відповів: «Сину мій! Воно постійно твердило мені: продай майно і роздай бідним... Я послухався і продав, щоб за послушанія одержати від Бога винагороду». Хтось дав Серапіону старий плащ, і він помандрував у Грецію. Там, щоб навернути єретика і скомороха до християнства, він працював у них за мізерну плату доти, доки своїми настановами і прикладом благочестивого життя не навернув їх на шлях спасіння.

Ми повинні жаліти убогих і допомагати їм

У чому ж полягає наша допомога і жаль? Жаліти убогих — це означає допомагати і трудитись для них. Ця справа є угодною Богові. Намагайтесь догодити Господу. Хто має багатство, хай дасть убогому: побачить кого в

біді, нехай допоможе йому. Усе це будемо робити з любов'ю. Будемо вчитися співчуттю в праведних, які навчають нас словом і дідом.

Так, одного разу праведний Іов сказав: «Я рятував убогого, що кликав... Я був сліпому оком, кульгавому я був ногами! Я батьком був для вбогих» (Іов. 29:12;15:6). Ось і милосердний Товит говорить про себе: «Я робив багато милостині братам своїм: хліб я давав голодним, одяг — нагим, а коли бачив когось із мого народу померлого і покинутого за мурами Ніневії, то я ховав його» (Тов.1:16-17). Пророки Осія і Михей, і, зрештою, Сам Спаситель учать нас співчувати убогим, кажучи: «Будьте милосердні, як Отець ваш Небесний».

Істинне співчуття до вбогих повинне проявлятись не тільки словом, але й ділом; сльози втирати не тільки порадою, але й живою допомогою. Ось у цьому й полягає істинне співчуття до вбогого.

Ми повинні любити ворогів своїх

Любіть ворогів своїх, проявляйте до них навіть дещо більшу любов і співчуття, аби привернути їх до покаяння і привести до Христа. Бо й Христос не гнав від Себе язичників, митарів і блудниць. Навпаки, Він їх учив, жалів і прощав. Так робіть і ви. Любіть ворогів своїх — навіть тоді, коли вони зазіхають на ваші владу або життя. Вінцем такої любові був сам Спаситель Ісус Христос.

Наведемо приклад любові Давида до ворогів. Після перемоги над Голіафом Давидові став заздрити його тесть Саул, який згодом став страшним ворогом Давидові і спочатку таємно, а пізніше відкрито почав прагнути його смерті. Коли Давид грав на гуслях, Саул хотів пронизати його списом до стіни, але спис влучив у стіну, а Давид утік і врятувався. Тієї ж ночі Саул послав убивць у дім Давида, але дружина встигла сповістити останнього, і він через вікно втік. Саул намовляв свого сина Йонатана вбити Давида, а пізніше вирішив це зробити сам. Чим же Давид відплачує йому? Одного разу Саул зайшов до печери, де знаходився Давид. Це був той випадок, коли Давид міг би вбити Саула. Проте він відмовив воїнів робити це і сказав: «Нехай Господь мене боронить, щоб я чинив так із моїм паном, з Господнім помазаником, щоб накладав на нього руку». Він тільки відітнув у Саула шматок поли верхньої одежі. Коли Саул вийшов із печери, Давид закричав до нього: «Чому ти слухаєш людського наговору, що я хочу тобі лиха? Дивися, ось сьогодні ти бачив на власні очі, як Господь видав тебе в мої руки в печері, та я не вбив тебе». Саул ненадовго примирився з Давидом. Через деякий час він знову захотів убити його, Саул зупинився в горах. Він поставив спис у головах і заснув, незабаром до нього пробрався Давид. Він забрав спис і посуд з водою: ніхто не бачив, ніхто не знав, ніхто не прокинувся. Він зійшов на протилежну гору і закричав: «Воїни Саула! Ви достойні смерті за те, що не бережете свого пана, Господнього помазаника. Подивіться, де спис, де глечик із водою, що були в головах у нього!». Саул пробудився, упізнав голос Давида, побачив у його руках свій спис і глечик із водою і знову покаявся, що хотів убити його.

За таку любов Давида до ворога свого Саула Господь дарував йому царство, допоміг перемогти ворогів, обіцяв утвердити престол довіку. Так було з Давидом, так буде з кожним, хто проявить велику любов до ворогів.

Сказав Спаситель: «Як хочете, щоб робили вам люди, так і ви робіть їм» (Лк.6:31). У цій заповіді Господь немов додає і пояснює заповідь «Люби ближнього, як самого себе». Отже, роби і поводься з ближнім так само, як би ти бажав, щоб інші чинили з тобою.

Цю заповідь можна великими літерами виписати всюди, для постійного нагадування людям про їхній взаємний обов'язок.

Людина за своєю природою є суспільною істотою. Від колиски до могили вона постійно спілкується з іншими людьми. Кожен із нас має свої індивідуальні особливості (освіта, виховання, духовність, моральні якості тощо). Для підтримання і зберігання добрих стосунків з кожною людиною потрібно багато зусиль, терпіння і такту, вправності. З волі чи з неволі людині доводиться рахуватися з вимогами часу й обставинами. Як при цьому поводитись? Це все вирішує Ісус Христос просто і радить людям робити так, як ми хочемо, щоб вони робили нам.

Якби усі люди на землі стали жити і діяти за цією заповіддю Христовою, то нам було б легко дихати і добре жити. Тоді самі по собі зникли б з лиця землі примари, що постійно тримають нас у страху й насторожі. А коли б люди любили ближнього так, як самих себе, то війни, вбивства, грабунки, злочини, насилля і зло всіх видів стали б неможливими. Тоді б наступив би золотий вік, про який люди мріють споконвічно.

У чому ж сила християнських заповідей? Та в тому, що вони ґрунтуються на спільному для всіх людей началі — любові, на якому тримається світ і яке пронизує вчення Христове.

Заповіді звернені не до якогось безособового, абстрактного людства, а до кожного з нас зокрема. Кожна людина повинна, у міру своїх сил, покласти від себе хоча б один камінь у цю величезну споруду священного храму любові. Ми повинні особисто нести відповідальність за виконання цих заповідей. Тому, не оглядаючись на інших і не засуджуючи їх, будемо йти неухильно до вказаної нам Господом мети кожен своїм шляхом і намагаймось виконувати ці заповіді у своєму житті. Постійно і з наполегливим зусиллям, з поміччю Божою, можемо зруйнувати у своєму серці штучно створену перепону, яка відділяє нас один від одного. Благодать Божа і наші зусилля допоможуть нам злитися з ближніми в такому доброзичливому почутті й любові, які ми маємо самі до себе.

Ще далеко той блаженний час, коли ці Святі заповіді Спасителя ввійдуть у загальну свідомість, кров і плоть людства. Якщо ви досягли в цій справі успіху, то всіляко сприяйте цьому в усякий час і кожен на своєму місці. Для вас найближчим є Господь Бог, а після нього ваші батьки і ваші діти.

Любов до батьків

Святе Письмо про взаємозв'язок дітей і батьків

Про шанування і любов до батьків говорить п'ята заповідь Закону Божого. ***Шануй батька і матір — тоді тобі буде добре і довго житимеш на землі.***

Спочатку розглянемо, як Святе Письмо розглядає взаємозв'язок дітей і батьків.

Діти є дар Божий: «Помолився Авраам Богові і вилікував Бог Авімелеха, його жінку та його невільниць, щоб родили, бо Господь був цілком замкнув лоно в домі Авімелеха через Сарру, жінку Авраама» (1М.20:17-18). «І молив Ісаак Господа за свою жінку (Ревеку — *прим. О. К.*), бо була неплідна, і Господь вислухав його молитву і зачала Ревека» (1М.25:21). «Хто, як Господь, Бог наш, дає неплідній жити в хаті, зробивши з неї щасливу матір дітей» (Пс.113:5-9).

Діти зобов'язані:

— *боятися Бога:* «Ходіть, мої діти, послухайте мене, — страху Господнього навчу вас» (Пс.34:12). «Читай закон перед усім Ізраїлем, щоб усі чули, щоб слухали та навчалися і боялись Господа, Бога вашого. Також їхні діти, які нічого не знають, нехай слухають і навчаються боятись Господа, Бога вашого» (5М.31:11–13);

— *боятися і поважати своїх батьків:* «Шануй твого батька і матір твою, щоб довголітній був ти на землі, що Господь, Бог твій, дає тобі» (2М.20:12). «Кожен шануватиме свого батька й матір, свою... Я — Господь, Бог ваш!» (3М.19:3). «Бог заповів: «Шануй батька і матір», та «Хто злословить батька чи матір, нехай смертю помре» (Мт.15:4);

— *слухати своїх батьків:* «Сину мій, пильнуй заповіді батька твого і не відкидай науки матері твоєї. Прив'яжи їх собі до серця назавжди, повісь їх на шию свою» (Пр.6:20,21). «Діти, слухайтесь батьків своїх у Господі, бо це справедливо» (Еф.6:1). «Діти, будьте слухняні батькам своїм, бо це приємно Господові» (Кол.3:20);

— *бути уважними до порад своїх батьків:* «Слухай, мій сину, настави батька твого, не відкидай повчання матері твоєї, бо вони гарний вінець тобі на голову та прикраса тобі на шию (Пр.1:8-9). «Слухайте, діти, батьківське навчання, і зважайте, щоб розуму набралися» (Пр.4:1). «Слухай батька, що породив тебе, і не зневажай матері, коли вона старенька» (Пр.23:22);

— *турбуватися про своїх батьків:* «Поспішайте ж до мого батька і скажіть йому: ‘’так говорить син твій Йосип: Бог зробив мене владикою всього Єгипту; прийди до мене, не гайся! І осядеш в краю Гошен та й будеш біля мене, ти й твої діти й діти дітей твоїх, і твої отари й стада твої і все, що твоє. Я буду там утримувати тебе, бо ще п'ять років буде голод, аби не потрапив ти в злидні, ти й твоя родина і все твоє. Ось бачите на власні очі й бачиш, Веніямине, брате мій, на власні очі, що це я своїми устами говорю до вас’’» (1М.45:9–12). «Коли яка удова має дітей чи внучат, нехай насамперед

навчаються шанувати родину свою і віддавати належне батькам, бо це добре і приємне Богу» (1Тим.5:4).

— *поважати людей старшого віку:* «Біблія вчить, що перед сивим волоссям ти мусиш підвестись і особу старого вшанувати, боячися Господа».

«Діти, покірні своїм батькам, звеселяють серця їхні: розумний син звеселяє батька, а син безумний — горе матері своєї» (Пр.10:1).

Такі діти будуть благословенні: «Сину мій! Не забувай мого навчання: нехай твоє серце береже мої науки, бо вони тобі примножать довголіття, роки життя й спокою. Нехай доброта й вірність тебе не покидають, прив'яжи їх собі на шию, напиши їх на таблиці серця. І знайдеш ласку й доброзичливість у Божих очах і людських» (Пр.3:1–4).

Напутнє слово для дітей: «Сину мій! Якщо серце твоє мудре, то й моє серце теж буде радіти, і моє нутро буде веселитись, коли уста твої казатимуть розумні речі. Нехай твоє серце грішникам не заздрить, але буде у Господньому страху повсякденно, бо майбутнє існує напевно і твоя надія не загине. Слухай, сину мій, і будь мудрий, справляй серце твоє на праведний путь. Не бувай з тими, що впиваються вином, ані між тими, що обжираються м'ясом, бо п'яниці й ненажери зубожіють, а довге спання їх вбирає в лахи. Слухай батька, що породив тебе; не зневажай матері, коли вона старенька. Придбай правду й не продавай її — мудрість, навчання, розум. Праведного батько веселитиметься вельми, і хто мудрого породив, буде ним радіти. Нехай радіють батько твій і мати; нехай веселиться та, що тебе породила. Дай мені, сину, твоє серце і твої очі нехай доріг моїх пильнують, бо блудниця — то глибока яма, вузька криниця — чужинка; вона розбійником сидить у засаді і примножує між людьми зрадників» (Пр.23:15–28).

Діти, непокірні своїм батькам, приносять їм печаль: «Дурний син — батькові нещастя» (Пр.19:13) «...і горе матері своєї» (Пр.10:1). «Хто народжує дурня, собі на журбу народжує, і його батько радощів не зазнає» (Пр.17:21). Такі діти не мають поваги до старих.

Погрози, прокляття і кара тим дітям, які:

— *зневажають своїх батьків:* «Проклятий той, хто зневажає свого батька й свою матір! І весь народ скаже: амінь!» (5М.27:16). «У тебе батька й матір зневажають. ...Сором батьків відкривають у тебе... розвію тебе по землях, покладу край нечистості, що з тебе. І зробиш сам себе нікчемним перед очима народів» (Єз.22:7,10,15-16);

— *не слухають своїх батьків:* «Якщо в когось буде непокірливий і бешкетний син, що не слухається голосу ні батька, ні матері, і хоч вони наставлятимуть його, а він не слухає їх, тоді батько-мати нехай візьмуть його і припровадять до старшин міста, до брами своєї оселі, і скажуть старшим міста: оцей наш син непокірливий і бешкетник, він не слухається нашого голосу, гульвіса й п'яниця. Тоді всі люди міста закидають його камінням на смерть. Так викорінюватимеш зло з-поміж себе, і всі ізраїльтяни, почувши те, матимуть страх» (5М.21:18–21);

— *насміхаються над батьками:* «Око що глузує з батька й що ненці не

кориться, — нехай виклюють ворони в долині і пожеруть орлята» (Пр.30:17);

— *обмовляють батьків:* «Хто злословить батька чи матір, нехай смертю помре» (Мт.15:4);

—- *б'ють батьків:* «Хто вдарить батька свого або матір, скарати його смертю» (2М.21:15);

—- *насміхаються над старими:* «Єлисей пішов у Бет-Ел. Якраз ішов він дорогою, повибігали малі хлопчики з міста і стали сміятися з нього, приговорюючи: «Ходи, лисий! Ходи, лисий!» Обернувся він, поглянув на них та й прокляв їх Іменем Господнім. Тоді дві ведмедиці вийшли з лісу й роздерли з них сорок двоє дітей» (2Цар.2:23-24).

Про любов до батьків

Заповідаючи любов до ближніх, Господь наказує нам найперше виявляти її до наших батьків і за це обіцяє благополучне і довге життя.

Любити батьків — означає любити себе, бо ми від їхньої крові, тіла й душі. Любов до батьків **—** це природна любов. Навіть тварини з любов'ю ставляться до своїх батьків. Тому неповага до батьків — це протиприродно, це порушення законів єства, установлених Богом.

Твої батько і мати — діти своїх батьків, твоїх дідусів і бабусь. Рід людський складається з поколінь — це велика мудрість нашого буття. Ти в поколінні висхідному. Перед тобою — сонце високо над горизонтом, а до полудня ще дуже далеко. Життя уявляється неозорим, чарівно прекрасним, яскравим і разом з тим загадковим полем, а ми сповнені сил і райдужних надій. Попереду тебе два покоління: одне, для якого сонце в зеніті — твої батьки, — та друге, чиє сонце вже схилилось на захід, — твої дідусі й бабусі.

Повага, шанування своїх рідних — закон нашого життя, бо кожна людина — великий боржник перед своїми батьками, оскільки від них ми одержали життя.

Мати з болем породила тебе, годувала, уболівала за тебе відмалечку і готова віддати життя, аби врятувати тебе. Вона не спала ночей, аби ти був ситий і виріс здоровим. Батько захищав тебе від поганого, учив працювати, робив усе, щоб дати тобі можливість учитися.

Для матері й батька ти завжди будеш дитиною, навіть коли тобі буде й п'ятдесят років. Кожен твій крок, кожний учинок — і хороший, і поганий — відгукується в материнському і батьківському серцях радістю або болем, щастям або стражданням. Пам'ятай, що ти — сенс і мета життя твоїх батьків. Ніхто не любить так, як батьки, ніхто так не молиться за дітей, як ненька. Недарма сказано: «Материна молитва і з дна моря витягає». У своїй безмежній батьківській любові до тебе вони деколи забувають, що прийде час, коли у них не залишиться сил, щоб давати тобі матеріальні радощі буття, а тільки щоб любити тебе. Знай, що людський обов'язок дітей, — платити батькам за їхнє піклування про тебе, за їхню безмежну любов і відданість — платити тим самим: піклуванням і любов'ю. Борг дітей перед батьками

неможливо ні вирахувати, ні виміряти жодною міркою.

Батьки живуть для твого щастя. Бережи ж їхнє здоров'я і спокій, не завдавай їм болю, прикрощів, страждань. Усе, що дають тобі батько й мати, — це їхня праця, піт, утома, то ж умій поважати це. Найбільше щастя для батька й матері — твоє чесне життя, працьовитість, а в шкільні роки — старанне навчання. Отже, принось у дім радість, оберігай щастя батьків.

Якщо люди вважають тебе поганою людиною, — це велике горе для батьків. Тому ти повинен слідкувати за власною поведінкою і вчинками. З усіма людьми треба бути правдивим. Для матері й батька найменша твоя неправда (якщо тільки вони дорожать власною честю) — це велике нещастя. Запитуй у них дозволу на те, чого без їхньої волі робити не можна.

Справжня свобода сина й дочки — бути слухняними дітьми відданими батькам. Підкорення волі батьків — перша дисципліна твоєї совісті. Якщо ти не навчився підкорятися волі батьків і бачити в цьому підкоренні свою справжню свободу, ти не зможеш стати стійким, дисциплінованим трудівником і справжнім батьком власних дітей.

Пам'ятай, що биття твого серця, радість буття, високі мрії про ідеали, благородні поривання виявити себе у творчості; любов, щастя людської відданості, творіння нової людини, віра у власну непохитність і нездоланність у найважчі хвилини життя, радість подолання труднощів і свідомість власної мудрості — усе це від Матері.

Мати не тільки родить, а й народжує. Якби вона тільки родила, то не була б творцем роду людського. Мати народжує наше буття, одухотворяє живий клубочок життя духом твого народу, рідним словом, думкою, любов'ю і ненавистю, відданістю і непримиренністю, тобто творить твою неповторну людську особистість — ось у чому сенс того, що ми називаємо народженням. Завдяки матері ти поєднаний із своїм народом, ти — крапелька крові в його жилах, але разом з тим ти єдиний у світі і в Бога. З молоком матері ти ввібрав у себе власну людську самобутність і прийняв душу від Господа Бога.

Берегти матір — означає піклуватися про чистоту джерела, з якого ти пив із першого свого подиху й питимеш до останньої миті життя.

Пам'ятай, що батько — найрідніша, найдорожча для тебе людина, в образі якого втілюється людська відповідальність за твою появу на світ, за кожний твій крок і вчинок, за весь твій життєвий шлях — від народження й до смерті. У батьківстві — велика місія продовження роду людського, творення нової людини, спадкоємності поколінь, морального вдосконалення особистості в новій, створеній батьком і матір'ю особі.

Будь гідним свого батька, примножуй і бережи його честь і гідність, але не стався до них як до капіталу, на який можна купувати блага і привілеї. Твій корінь у батьковій честі, але тобі (пам'ятай це як один із головних заповітів народної мудрості) треба мати власний. На одному лише батьківському корені, якщо не мати власного, довго не проживеш.

Будьте добрими дітьми своїх батьків і матерів. Як говорить українська народна мудрість, людина має три нещастя: смерть, старість і погані діти.

Старість — невідворотна, смерть — неминуча; перед ними ніхто не може зачинити двері свого дому. А від поганих дітей можна вберегтися. Це залежить не тільки від твоїх батьків, а й від вас самих — дітей і вашої відданості.

Відданість – риса характеру, яка ототожнюється з любов'ю, прихильністю, прив'язаністю до людини, ідеї. Відданість – це почуття симпатії до людини, що відзначається постійністю, вірністю; це прагнення наслідувати її, захоплюватися нею. Відданість і вірність пробуджують у людині найкращі найпотужніші сили.

Що означає бути добрим сином чи дочкою? Це означає приносити в сім'ю тільки мир і спокій, а не тривоги, горе, прикрощі та ганьбу. Не допускай, щоб старість батька й матері отруювалась твоєю ганебною поведінкою. Турбота про радість і щастя батьків повинна стати у твоєму житті головним бажанням, що, як кермо, керувало б усіма іншими. Кожне своє бажання контролюй розумом, думаючи про те, як воно відіб'ється на душевному стані твоїх батьків, що воно дасть їм і що забере.

Ти часто чуєш слова: жити для людей. Подумай, що це означає. Жити для людей — це бути справжнім сином, щирою дочкою своїх батьків. Умій жити для людей. Це вміння набувається за підручником багатовікової мудрості та народної моралі. Умій читати і думати над цим підручником.

«Хороші діти — спокійна старість, погані діти — старість стає пеклом», — говорить українське прислів'я. Пам'ятайте: як ви, діти, шануєте своїх батьків, так і ваші діти шануватимуть вас, коли ви самі станете батьками.

Бути хорошим сином, доброю дочкою — ці поняття повинні бути закладені ще з дитинства, вдосконалюватися в юності, переважати в зрілості, умиротворюватися в старості. Пам'ятай, що на світі є і будуть люди, старші за тебе — можливо, навіть не роками, а моральним багатством, гідністю, правом на повагу.

Умій відчувати найтонші рухи душі батьків. Їхня хвороба — твоє горе, їхні невдачі і неприємності на роботі — твоя біда. Їхня ганьба — не тільки твоя ганьба, а й твоє нещастя, позбутися яких можна тільки подолавши її. Якщо в сім'ї горе, нещастя, неприємності, — твоя відповідальність за родинне благополуччя зростає в стократ. Тільки наполегливою працею ти можеш полегшити життя батьків. Ця праця — найскладніша людська справа, бо вона — праця душі. Усі негаразди батьків долаються вже тим, що і як ти думаєш. Тому вмій добре думати і бути порядним у думках, почуттях і ділах.

Бережи здоров'я батьків. Пам'ятай, що вони рано старіють і хворіють не стільки від праці й утоми, скільки від сердечних хвилювань і душевних переживань. Серця батька й матері завжди уражають невдячність, байдужість дітей.

Не забувай, що недобре слово, сказане тобою людям, а тим більше рідним, — подряпина на ніжній тканині душі твого батька й матері, дідуся й бабусі. Вони переживуть усе: і кривду, і біль, і горе. Але від кожної подряпини назавжди залишається ранка, яка важко заживає.

Старість не може бути щастям вже навіть своєю суттю. Вона може бути спокоєм або бідою. Спокоєм вона стає тоді, коли її поважають, а бідою її роблять забуття й самотність. Тому не перетворюй старість рідних людей на біду.

Пам'ятай, що і ти будеш літньою людиною. Придивися уважно до дідуся й бабусі — таким станеш і ти через кілька десятиліть. Бережи їх здоров'я, бо вони вже на схилі життя. Якщо вирішується якась важлива справа, перше слово нехай належить дідусеві й бабусі. Не соромся і не бійся поділитися з ними своїми радощами чи горем. Старі люди вміють освітлювати людську радість мудрістю життя, і це зробить тебе подвійно щасливим. Вони уміють утвердити в людині силу духу. Твоє звернення до них за порадою — для них велика радість. Якщо дідусь і бабуся живуть не у твоїй сім'ї, листуйся з ними. У старості людина особливо дорожить тим, що про неї не забувають, то ж поздоровляй дідуся й бабусю у свята. Уважно слухай, чого вчать дідусь і бабуся, — вони мають на це право. Якби молоді повною мірою шанували мудрість літніх людей, у житті було б набагато менше юнацької глупоти, яка походить від незнання життя, самовпевненості, необачності.

Якщо дідусь і бабуся залишили після смерті дорогі для них речі, реліквії, свято бережи їх, передавай своїм дітям і внукам.

Отже, питай у батьків поради, неси їм свої радості і печалі, одержав перший заробіток — купи їм подарунок. Це вияв твоєї вдячності. Умій обіцяти й дотримувати обіцянку матері й батькові. Примушуй робити себе те, що необхідно і годиться.

Не можна виявляти незадоволення тим, що у тебе немає якоїсь речі, а у товариша твого є. Від своїх батьків ти не маєш права нічого вимагати.

Не допускай, щоб батьки давали тобі те, чого не беруть собі: ласий шматочок зі столу, смачнішу цукерку, кращий одяг. Умій відмовитись від подарунка, якщо знаєш, що ради цієї речі батьки собі відмовили в необхідному.

Не залишай літню рідну людину на самоті, особливо матір, якщо у неї немає нікого, крім тебе. Твоє слово, посмішка, твоя присутність і співчуття бувають єдиною радістю її буття: адже чим ближчий кінець життя, тим гостріше переживає людина самотність. Залишити одиноким дідуся, старого батька навіть тоді, коли ти сам уже в літах, — жорстоко, дико; пам'ятай, що в житті людини настає такий період, коли вона не має вже ніякої іншої радості, крім людського спілкування.

Після потопу Ной став займатися землеробством та розведенням винограду, з якого навчився робити вино. Не знаючи сили вина, праведник випив його першого разу більше, ніж належало. Несподівано вино подіяло на нього так сильно, що він заснув. Під час сну мимовільно скинув із себе одяг і залишився нагим.

Хам, один із синів Ноя, помітив його наготу і замість того, щоб прикрити її, розповів про це братам, аби й вони посміялися над батьком і засудили його.

Та брати зробили інакше. Вони з пошаною підійшли до батька, так щоб не бачити наготи, й прикрили його своїм одягом. Ной, прокинувшись і довідавшись про вчинок Хама, прокляв неввічливого і зухвалого сина разом із його нащадками. Так з'явилось хамство.

Хам дав нам урок того, як гріховно й небезпечно глумитися і засуджувати батьків та ближніх. Ми повинні огортати поблажливістю ганебну поведінку ближніх. Особливо це стосується дітей у ставленні до батьків. Діти не повинні зраджувати своїх батьків. Якщо ж хто глумиться над ними, хай пам'ятає прокляття Хама і кару Божу, яка обов'язково трапиться з тим, хто глумиться, якщо той не покається.

Діти, не грубіть своїм батькам і старшим! Пам'ятайте, що ви повинні молитися за здоров'я батьків. Творячи молитви вранці або ввечері, просіть Господа, щоб Він послав здоров'я вашим батькам і всім рідним.

Бувають випадки, що ваші батьки не ходять до церкви, але й не виступають проти Бога, то за них моліться і в церкві, і вдома.

Якщо ваші батьки нехрещені, то ви моліться за них лише вдома і просіть Господа, щоб Він привів їх до віри, аби вони прийняли хрещення і стали істинними християнами. Ви не повинні допустити, щоб батьки померли без християнської підготовки — без причастя Святих таїнств.

Якщо у вас батьки хворі й існує загроза їхньому життю, ви повинні подумати про їхнє спасіння — адже вони чекають від вас допомоги. Потрібно поговорити з ними про Бога, про те, що жодна нечиста душа не увійде в Царство Боже, що все Небо радіє за кожного грішника, який кається.

У житті намагайтесь виконувати добрі батьківські заповіти. Найкращий приклад пошани до батьків показав нам Господь наш Ісус Христос. Бувши Всесильним Богом, Він завжди як людина корився Своєму опікунові Йосипу і Пречистій Своїй Матері, був слухняним, допомагав їм у праці і ніколи нічим не засмучував.

Але найбільш вражаючий приклад синівської любові до Своєї Пресвятої Матері виявив Він, бувши на хресті. Забувши про страшні муки, Він глянув на Матір Свою, що вона без Нього залишається самотньою сиротою, і сказав їй: «Жоно, це син Твій», а улюбленому учневі Своєму Іоанові: «Це мати твоя». І після того віддав Свій дух Богові.

Прикладом поваги до батьків був Ісаак, який із послуху до батька охоче дозволив йому зв'язати себе і тим самим показав, що йому краще померти від руки батька, ніж не послухати його.

Так і Соломон, коли до нього прийшла мати, а він тоді сидів на престолі, — устав, поклонився їй і звелів поставити престол для матері царя. Господь щиро благословив обох і наділив їх великими милостями.

Господь каже, що за пошану до батьків тобі добре буде і будеш ти довго жити на землі. Господь дає батькам велику силу над дітьми. Благословення батьківське зміцнює домівки дітей, а прокляття матері руйнує їх дощенту.

Апостол Павло також заповідає пошану до батьків: «Діти, слухайтесь своїх батьків у Господі, бо цього вимагає справедливість» (Еф.6:1).

І Господь обіцяє нагороду за виконання п’ятої заповіді не тільки на землі. Коли юнак запитав Христа: «Що мені робити, щоб унаслідувати життя вічне?», — Спаситель відповів йому: «Шануй батька й матір» (Мт.19:19).

Отже, любити і шанувати батьків не тільки не важко, а надзвичайно приємно. Непошана до батьків — це тяжкий гріх. Хто не любить і не шанує батьків, а зневажає та кривдить, той повстає на самого себе.

Якщо ти безсердечний, байдужий до своєї матері, батька, — такими будуть і твої діти. У моральних аспектах усе «повторюється спочатку». Недостатність сердечності в сто раз небезпечніша серцевої недостатності. Без людського співчуття бажання стають егоїстичними. Почуття любові випробовуються часом. Знай, що твоя молода дружина-красуня стане колись літньою людиною, а ти старим. Справжня любов — це вміння любити до кінця життя, навіть тоді, коли людина померла, — любити її в пам’яті своїй.

Тому в законі Мойсея за зневагу до батьків визначена страшна кара: «Хто злословить на батька й матір, хай буде покараний смертельно» (2М.21:19). Покарання Боже чекає на дітей за неповагу до батьків.

1. «Благословення батька укріпляє доми дітей; прокляття ж матері руйнує їхні оселі» (Сир.3:9).

Блаженнійший Августин розповідає про нещасний випадок, який стався в Кесарії Каппадокійській, де ціла сім’я постраждала від материнського прокляття.

«Одна мати, яка мала дев’ять дітей, будучи сильно сердита на старшого сина, почала проклинати всіх дітей за те, що вони її не захистили і не осудили свого старшого брата.

Сила прокляття матері така була велика, що коли старший син хотів ударити її, то відразу ж був розбитий паралічем. Протягом року всі діти також розділили його долю.

Через таку ганьбу вони роз’їхались у всі кінці Римської імперії, а матір замучила совість, і вона у відчаї повісилась».

2. Діти, які не поважають батьків і не мають їхнього благословення, не отримують і Божого благословення.

3. Діти, які не поважають своїх батьків, не мають захисту і милості Божих.

4. «У Юди, сина Якова, був син Ер, злий в очах Господніх, і Господь убив його» (1М.38:7).

5. У первосвященика Ізраїля Іллії було два сини, але, на жаль, вони були дуже злі, непокірні й не богобоязливі, і Господь покарав їх. Вони загинули на війні, про що було пророковано їхньому батькові Іллії.

6. Дорослі й сімейні люди, які не поважають своїх батьків, показують погані приклади своїм дітям. З часом у таких сім’ях діти перестають поважати їх. Колись учасники одного дикого племені вивозили в ліс або глибокий рів немічних старих і там залишали їх на розправу диким звірям. Син посадив свого батька в лубок (короб з лика), відвіз його в ліс і скинув у рів разом із лубком. Внук, який був із ними, узяв лубок і приніс додому. Тоді

батько спитав сина: «Для чого ти взяв лубок із рову?». Малий відповів: «Коли ти, батьку, будеш старий, то я тебе на цій дошці завезу до рову». Задумався чоловік над словами сина і, пожалівши самого себе, забрав додому немічного батька («Церковный вестник», № 16, 1885 р.)

П'ята заповідь учить нас пошани не тільки до батьків, а й до всіх, хто так або інакше робить нам добро. Необхідно також виявляти пошану до церкви й духовних пасторів. Апостол каже: «Слухайте наставників ваших і коріться їм, бо вони піклуються про душі ваші» (Євр.13:17).

Важливою є також пошана до Батьківщини та її влади. Як сказано: «Нехай кожна душа кориться вищій владі, отже немає влади не від Бога; влади, які існують, установлені Богом. Тому той, хто противиться владі, противиться постанові Божій, а ті, що противляться, — самі викликають на себе осуд» (Рим.13:1-2).

Американський педіатр Б. Спок говорить: «З появою дітей, з їх доглядом, з навчанням і вихованням, батьки змушені багато від чого відмовитись. Вони, природньо, мають право чекати від дітей подяки. Але ні словесної подяки за те, що їх народили, виростили і виховали, — цього було б душі мало. Батьки чекають від своїх дітей чуйності, любові та прагнення успадкувати їх життєві принципи і ідеали. Вони хочуть бачити ці риси в своїх дітях не з егоїстичних міркувань, а тому, що мріють, щоб їх діти виросли рівноправними і щасливими членами суспільства».

МИЛІСТЬ

Милість – доброзичливе, привітне ставлення до кого-небудь: вияв жалості, милосердя, помилування.

Робити милість – виявляти добру волю, бажання допомогти, піти назустріч кому-небудь.

Діла милості:

- *голодного нагодувати:* «голодував, і ви дали Мені їсти» (Мт.25:37). «Роздробляй голодним хліб твій» (Іс.58:7);
- *спраглого напоїти:* «прагнув Я, і ви напоїли Мене» (Мт.25:35);
- *нагого одягнути*: «був нагий, і ви одягли Мене» (Мт.25:36);
- *відвідати в темниці*: «в темниці був, і ви прийшли до Мене» (Мт.25:36);
- *послужили хворому*: «був хворий, і ви відвідали Мене» (Мт.:25:36);
- *прийняти подорожнього в свій дім:* «був подорожнім, ви прийняли Мене (Мт.25:35);
- *поховати померлого*: «якщо кого (Товіт) бачив померлого викиненого за стіну Неневії, поховав його» (Тов.1:17).

Діла милості духовні:

- *відвести грішника від блуду:* «хай знає, що той, хто грішника навернув від блудної дороги, той душу його спасає від смерті та безліч гріхів покриває» (Як.5:20);
- *навчить грішника істин і добра:* «проповідуй Слово, допоминайся

вчасно-невчасно, докоряй, забороняй, переконуй з терпеливістю та наукою» (2Тим.4:2);

- *надати добру пораду:* «напоумляйте непорядних, потішайте малодушних, підтримуйте слабих, усім довготерпіть» (1Сол.5:14);

- *моліться за ближніх:* «моліться один за одного» (Як.5:16). «Моліться за нас» (2Сол.3:1);

- *розважити засмученого:* «багато з юдеїв до Марти й Марії прийшли, щоб за брата розважити їх» (Ів.11:19);

- *не платіть злом за зло:* «не платіть злом за зло, або лайкою за лайку, навпаки благословляйте» (1Петр.3:9);

- *від серця прощайте кривди:* «коли стоїте на молитві, то прощайте, як маєш що проти кого, щоб і Отець наш Небесний пробачив вам прогріхи ваші» (Мр.11:25).

Нагорода милостивим: «блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть» (Мт.5:7). «Прийдіте, благословенні Отця Мого, наслідуйте приготовлене вам від створення світу» (Мт.25:34).

За милість до убогих одержите милість від Бога; за милість тимчасову – милість вічну, за милість малу – милість дуже велику, бо не тільки будеш помилуваний від вічного за гріхи присуду на Суді Божім, а й отримаєш вічне блаженство.

Милість до ближнього може творити кожен: тому, що милість буває різна, як різні потреби людини – духовні й тілесні, як різне становище людей в суспільстві, їхній стан і звання. Отже, можна стверджувати, що милість буває тілесна й духовна.

Приклади з Біблії

Приклад милості Господа до Ізраїльського народу

«І сказав Ісус до народу: Освятіться, бо Господь узавтра чинитиме чуда поміж вами. І сказав Ісус до священників, говорячи: Понесіть ковчег заповіту, і перейдіть Йордан перед народом. І понесли вони ковчега заповіту, і пішли перед народом. І сказав Господь до Ісуса: Цього дня розпічну Я звеличувати тебе на очах усього Ізраїля, який буде бачити, що як був Я з Мойсеєм, так буду з тобою. А ти накажеш священикам, що носять ковчега заповіту, говорячи: Коли ви ввійдете до краю води Йордану, станете в Йордані. І сказав Ісус до Ізраїлевих синів: Підійдіть сюди, і послухайте слів Господа, Бога вашого. І Ісус сказав: По цьому пізнаєте, що Бог Живий поміж вами, і конче Він вижене перед вами ханаанеянина, і хіттеянина, і хіввеянина, і періззеянина, і гіргашеянина, і євусеянина. Оце ковчег заповіту Владики всієї землі переходить перед вами через Йордан.

А тепер візьміть собі дванадцять мужів з Ізраїлевих племен, по одному мужеві на плем`я.

І станеться, коли спиняться стопи ніг священників, що носять ковчега Господа, Владики всієї землі, у воді Йордану, буде спинена вода, що тече зверху, і стане одним валом.

І сталося, коли рушив народ зі своїх наметів, щоб перейти Йордан, а

священики, що несли ковчега заповіту перед народом.

І коли носії ковчегу прийшли до Йордану, а ноги священиків, що несли ковчега, занурилися в воду скраю, а Йордан був повний по всі береги свої всі дні жнив, то спинилась вода, що зверху текла, стала одним валом, дуже далеко від міста Адама, що збоку Цортану, а та, що текла до степу, до Солоного моря, стекла зовсім, і була відділена, а народ перейшов навпроти Єрихону.

А священики, що несли ковчега заповіту Господнього, стали міцно на сухому посередині Йордану, і ввесь Ізраїль переходив по сухому, аж поки не скінчив переходити Йордан увесь народ» (Єг.3:5-17).

Милість Господа до Ноя

«Ной знайшов милість Господніх очах.

І промовив Господь до Ноя: Прийшов кінець кожному тілу перед лицем Моїм, бо наповнилась земля насильством від них. І ось Я винищу їх із землі.

Зроби собі ковчега з дерева гофер. З перегородками зробиш ковчега, і смолою осмолиш його із середини та із надвору.

І складу Я заповіта Свого з тобою, і ввійдеш до ковчегу ти, і сини твої, і жінка твоя, і жінки твоїх синів із тобою. І впровадиш до ковчегу по двоє з усього, з усього живого, із кожного тіла, щоб їх заховати живими з тобою. Вони будуть самець і самиця. Із птаства за родом його, і з худоби за родом її, і з усіх плазунів на землі за родом їх, по двоє з усього увійдуть до тебе, щоб їх зберегти живими.

А ти набери собі з кожної їжі, що вона на споживання, і буде для тебе й для них на поживу.

І зробив Ной усе, як звелів йому Бог, так зробив він.

І сталося по семи днях, і води потопу линули на землю. Року шостої сотні літ життя Ноєвого, місяця другого, сімнадцятого дня місяця, цього дня відкрилися всі джерела великої безодні, і розчинилися небесні розтвори.

І винищив Бог усяку істоту на поверхні землі, від людини аж до скотини, аж до плазуна, і аж до птаства небесного, вони стерлись з землі. І зостався тільки Ной та те, що з ним у ковчезі було.

І прибувала вода на землі сто і п`ятдесят день. І згадав Бог про Ноя, і про кожну звірину та про всяку худобу, що були з ним у ковчезі. І Бог навів вітра на землю, і вода заспокоїлась. І закрились джерела безодні та небесні розтвори, і дощ з неба спинився.

Першого дня місяця висохла вода з-над землі. І Ной зняв даха ковчегу й побачив: аж ось висохла поверхня землі! А місяця другого, двадцятого й сьомого дня місяця висохла земля.

І промовив Ноєві Господь, кажучи: Вийди з ковчегу ти, а з тобою жінка твоя, і сини твої, і невістки твої. Кожну звірину, що з тобою вона, від кожного тіла з-посеред птаства, і з-посеред скотини, і з-посеред усіх плазунів, що плазують на землі, повиводь із собою. І хай рояться вони на землі, і нехай на землі вони плодяться та розмножуються.

І поблагословив Бог Ноя й синів його, та й промовив:Плодіться й

розмножуйтеся, та наповнюйте землю!»(1М.6:8-18,7:10,11,23,24;8:1-2,13;9:1).

МИЛОСЕРДЯ

Термін ***милосердя*** містить у собі два слова: милість і серце, тобто можна сказати – серце, що милує, або милість від серця. Будучи милосердними ми насамперед догоджаємо Богові, тому що Він милосердний. «Будьте милосердні, як і Отець ваш милосердний» (Лк.6:36). Св. Іван Золотоустий навчав: «Милостиня – цариця чеснот, швидко підносить людей у небесні зводи, вона найкраща заступниця. Велике діло милостиня… Християнське милосердя – дуже корисна чеснота вже тут на землі. У Святому Письмі в книзі Сираха читаємо: «Воздавай Всевишньому згідно з Його даром – щедро за твоїми власними статками. Господь бо тобі відплатить, поверне тобі всемеро… А й бідному простягни свою руку, щоб завершилось твоє благословення» (Сир.35:9-10;7:32).

Милосердя заповідано: «о людино, що добре, і чого пожадає від тебе Господь, - нічого, а тільки чинити правосуддя, і милосердя любити, і з твоїм Богом ходити сумирно» (Мих.6:8). «Так говорить Господь Саваот, промовляючи: Судіть суд по правді, і чиніть один одному милосердя та милість» (Зах.7:9). «Отож зодягніться, як Божі вибранці, святі та улюблені, у щире милосердя, добротливість, покору, лагідність, довготерпіння» (Кол.3:12). «Нарешті ж, будьте всі однодумні, спочутливі, братолюбні, милосердні, покірливі» (1Петр.3:8).

Милосердя прирівнюється до прикладу Господа: «І так, будьте милосердні як і Отець ваш милосердний» (Лук.6:36).

Милосердя приємне для Господа: «підіть і навчіться, що значить милості хочу, а не жертви. Бо Я прийшов призвати не праведників, а грішників до покаяння» (Мт.9:13).

Милосердя повинно виходити від серця: «милосердя та істина, нехай не залишать тебе, обмотай ними шию свою, запиши їх на скрижалях серця твого» (Пр.3:3).

Милосердя, є одна із властивостей божественної мудрості: «мудрість, що зверху вона, насамперед чиста, а потім спокійна, лагідна, покірлива, повна милосердя та добрих плодів, безстороння та нелукава» (Як.3:17).

Ми повинні творити справи милосердя:

з радістю: «коли втішитель – на потішання, хто подає – у простоті, хто голодує – то з пильністю, хто милосердствує – то з привітністю!» (Рим.12:8).

бідним: «хто погорджує ближнім своїм, той грішить, а милосердний до вбогих – блаженний» (Пр.14:21).

тваринам: «не зав'яжеш рота волові, коли він молотить» (5М.25:4). «Піклується праведний життям худоби своєї, а серце безбожних жорстоке» (Пр.12:10).

Той, що творить милосердя

творить благо собі самому: «людина милосердна душі своїй чинить добро, а жорстока залучує тіло своє» (Пр.11:17).

отримати життя, справедливість правду і славу: «хто береться за праведністю та за милістю, той знаходить життя, справедливість та славу» (Пр.21:21).

отримає і сам милосердя: «бо як людям ви простите прогріхи їхні, то простить і вам ваш Небесний Отець» (Мт.6:14).

блаженний той, хто милосердний: «блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть» (Мт.5:7).

Осуд без милосердя тим, які самі немають милосердя: «бо яким судом судити будете, таким же осудять і вас, і якою мірою будете міряти, такою відміряють вам» (Мт.7:2). «Коли ж не прощаєте ви, то й Отець ваш Небесний не простить вам прогріхів ваших» (Мр.11:26). «Бо суд немилосердний на того, хто не вчинив милосердя. Милосердя – бо ставиться вище за суд» (Як.2:13).

Ніщо так не умилостивлює Бога, як милосердя, як милостиня.

Піклуватися про бідних — є обов'язком вірних: «Не забувайте ж і про доброчинність та спільність, бо жертви такі вгодні Богові» (Євр.13:16). «А хто має достаток на світі, й бачить брата свого в недостачі, та серце своє зачиняє від нього, то як Божа любов перебуває в такому?» (1Ів.3:17).

Подавайте бідним:

...не жалкуючи: «Конче дай йому, і нехай не жаліє твоє серце, коли ти даватимеш йому, бо за ту річ поблагословить тебе Господь, Бог твій у кожнім чині твоїм, і в усьому, до чого доторкнеться рука твоя» (5М.15:10). «Нехай кожен дає, як серце йому велить, — не в смутку й не з примусу, бо Бог любить того, хто з радістю дає!» (2Кор.9:7);

...з щедрістю: «Бо не переведеться убогий із землі твоєї, тому Я наказую тобі: "Щиро відкривай руку свою для брата свого, і вбогого свого, і для незаможного свого на землі твоїй"» (5М.15:11);

...з радістю: «Радість людині — то милість її» (Пр.19:22). «Хто милосердствує — то з радістю» (Рим. 12:8);

...без гонору: «Стережіться виставляти свою милостиню перед людьми, щоб бачили вас; а як ні, то не матимете нагороди від Отця вашого, що на небі» (Мт.6:1).

Той, що творить милосердя

- *творить благо собі самому:* «людина милосердна душі своїй чинить добро, а жорстока залучує тіло своє» (Пр.11:17).

- *знаходить життя правду і славу:* «хто береться за праведністю та за милістю, той знаходить життя, справедливість та славу» (Пр.21:21).

- *отримає і сам милосердя:* «бо як людям ви простите прогріхи їхні, то простить і вам ваш Небесний Отець» (Мт.6:14).

- *блаженний той, хто милосердний:* «блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть» (Мт.5:7).

Осуд без милосердя тим, які самі немають милосердя: «бо яким судом судити будете, таким же осудять і вас, і якою мірою будете міряти, такою відміряють вам» (Мт.7:2). «Коли ж не прощаєте ви, то й Отець ваш Небесний

не простить вам прогріхів ваших» (Мр.11:26). «Бо суд немилосердний на того, хто не вчинив милосердя. Милосердя – бо ставиться вище за суд» (Як.2:13).

Повчальні приклади милосердя

1) У Кесарії жив один римський сотник на ймення Корнилій. Він хоч і був язичником, але в той же час був благочестивим і милостивим. Одного разу йому явився ангел Божий і сказав: «Корнилію! Молитви твої і милостині прийшлися до вподоби Господу. Тож посилай людей в Іоппію і приклич Симона, названого Петром, який живе в домі шкірника Симона, недалеко від моря. Від нього почуєш слова, якими ти врятуєшся і врятуєш весь твій дім». Корнилій відразу ж послав двох слуг і одного воїна, щоб запросили до нього апостола Петра. На їхнє запрошення апостол прибув у Кесарію і відвідав Корнилія. І сказав апостол, що єдине спасіння у вірі в Ісуса Христа. Корнилій прийняв до серця слова апостола, скоро охрестився сам і охрестив усю свою родину. Як бачите, навіть язичникові Бог відкрив двері царства Свого за його милосердя.

2) Святий рівноапостольний князь Володимир був взірцем християнського милосердя на Русі. Даючи десятину на утримання храму, він разом з тим заповідав, щоб при церквах утримували калік, бідних, щоб були при церквах притулки, лікарні. У своєму домі у святкові дні він організовував обіди як для багатих, так і для бідних. Наприклад, освячуючи храми, він роздавав біднякам гроші, бідні та убогі могли заходити в княжий двір вільно і там брати для себе все, що їм потрібно: їжу, питво. Крім того, для немічних і хворих він організував доставку продуктів харчування додому. Так він благотворив не лише в Києві, а й в інших містах Київської Русі.

Ще одна справа милосердя Володимира: за язичництва тримали рабів. Тоді насильно забирали людей на війну, сильні й багаті віддавали слабих у рабство, продавали їх за гроші. Володимир не тільки не допускав цього, а й сам вишукував полонених і відпускав їх на волю.

3) Прикладом милосердя може служити Мати Тереза. Родом з Македонії. В 17 років отримала благословіння від батьків на поїздку до Індії. Спочатку служила монашкою в Ірландії в релігійному ордені сестер Лоретто, а 1 грудня 1928 р. вісімнадцятирічна дівчина відправилась кораблем в Індію. У підніжжя Гімалайських гір стояв монастир сестер Лоретто. Через деякий час її направили в м. Калькута вчителькою історії і географії. По дорозі до школи вона бачила багато людей бідних, калік, голодних і серце її завжди боліло. Вона важко захворіла. В гарячці вона побачила себе на Небі стоячою перед апостолом Петром, «Чому ти прийшла сюди? – запитав Св. Петро. – Тобі тут немає чого робити. На Небі немає бідних. Про кого ти будеш піклуватись тут? – Добре, Добре, я піду, але скоро у вас з'являться бідні. Я приведу їх на Небо з трущоб». Після одужання Тереза покинула монастир і посилилась у знайомих індусів в кварталі для бідних. Закінчила курси

медичних сестер. І до кінця свого життя опікувалась бідними, організувала 26 добровольців-помічників. Милосердя: кожен день молитва о 4-й ранку, одна зміна одежі, харчування рисом і овочами, 16 год праці для бідних.

Два цікавих моменти:

1964р. папа римський ПавлоIV подарував матері Терезі дорогий «Лімузин». Вона його продала і всі гроші використала для бідних.

1979р. – Матері Терезі вручили Нобелівську премію миру. Приймаючи нагороду вона сказала: «Я приймаю цю премію в ім'я бідняків, тому що даючи мені цю нагороду сильні світу цього визнають існування бідних на землі» (800 тисяч шведських крон вона витратила на будівництво в різних країнах притулків для бідних і хворих проказаю та СНІДом)

Мати Тереза завжди повторювала, що важливо в житті не те скільки ти заробив, а те скільки любові ти вклав в свої справи.

У 87 років серце Матері Терези зупинилось, але її справу продовжують зараз тисячі послідовників в усіх країнах світу.

Зараз багато прикладів милосердя, які творять наші діти і волонтери допомагаючи нашим воїнам і інвалідам атовцям.

Шановні батьки, показуйте приклад милосердя своїм дітям. Отримаєте нагороду тут і на небесах.

МИЛОСТИНЯ

Милостиня – подання, пожертвування, безкорисна допомога для бідних.

Піклуватися про бідних — є обов'язком вірних: «Не забувайте ж і про доброчинність та спільність, бо жертви такі вгодні Богові» (Євр.13:16). «А хто має достаток на світі, й бачить брата свого в недостачі, та серце своє зачиняє від нього, то як Божа любов перебуває в такому?» (1Ів.3:17).

Подавайте бідним:

...не жалкуючи: «Конче дай йому, і нехай не жаліє твоє серце, коли ти даватимеш йому, бо за ту річ поблагословить тебе Господь, Бог твій у кожнім чині твоїм, і в усьому, до чого доторкнеться рука твоя» (5М.15:10). «Нехай кожен дає, як серце йому велить, — не в смутку й не з примусу, бо Бог любить того, хто з радістю дає!» (2Кор.9:7);

...з щедрістю: «Бо не переведеться убогий із землі твоєї, тому Я наказую тобі: "Щиро відкривай руку свою для брата свого, і вбогого свого, і для незаможного свого на землі твоїй"» (5М.15:11);

...з радістю: «Радість людині — то милість її» (Пр.19:22). «Хто милосердствує — то з радістю» (Рим. 12:8);

...без гонору: «Стережіться виставляти свою милостиню перед людьми, щоб бачили вас; а як ні, то не матимете нагороди від Отця вашого, що на небі» (Мт.6:1).

Той, хто дає милостиню бідним:

... поважає Бога: «Хто тисне нужденного, той ображає свого Творця, а хто милостивий до вбогого, той поважає Його» (Пр.14:31);

...позичає для Господа: «Хто милостивий до вбогого, той позичає для

Господа, і Він відплатить йому за благодіяння його» (Пр.19:17);

...отримає нагороду і тут, на землі: «Блаженний, хто дбає про вбогих і бідних, у день скорботи спасає його Господь. Господь збереже його й охоронить життя його. Блаженним він буде на землі, і Ти, Господи, не віддаси його в руки ворогів його. Господь допоможе йому в час хвороби його, усе ложе його Ти оздоровиш у болісті його» (Пс.40:1–4);

...на Страшному Суді він буде помилуваний: «Блаженні милостиві, бо вони помилувані будуть» (Мт.5:7). «Тоді скаже Цар тим, хто праворуч Його: “Прийдіть, благословенні Мого Отця, посядьте Царство, уготоване вам від закладин світу. Бо Я голодував був — і ви нагодували Мене, прагнув — і ви напоїли Мене, мандрівником Я був — і Мене прийняли ви. Був нагий — і Мене зодягли ви, слабував — і Мене ви відвідали, у в’язниці Я був — і прийшли ви до Мене”» (Мт.25:34–36);

...буде багатим: «Дехто щедро дає, та ще додається йому, а дехто ховає надміру, та тільки бідніє. Душа, яка благословляє, насичена буде, а хто поїть інших, — напоєний буде і він» (Пр.11:24-25);

...буде благословенний Богом: «Він щодня дає милостиню, позичає, і рід його в благословенні перебуває» (Пс.36:26). «...розділи з голодним хліб твій; бідного блукача в дім свій введи. А коли побачиш нагого, — щоб вкрити його, не ховайся від нього. Засяє тоді, мов досвітня зоря, твоє світло, і хутко шкірою рана твоя заросте, і твоя справедливість ходитиме перед тобою, і слава Господня буде супроводжувати тебе» (Іс.58:7-8);

...буде блаженним: «Хто зневажає ближнього свого, той грішить, а милосердний до вбогих — блаженний» (Пр.14:21).

Хто зневажає бідних:

...ненавидить Христа: «Бо Я голодував був – і не нагодували Мене, прагнув – і ви не напоїли Мене, мандрівником Я був – і не прийняли ви Мене, слабий і в в`язниці – і ви Мене не відвідали. Тоді відповідять і вони, промовляючи: Господь, коли то Ти ми голодного бачили, або спрагненого, або мандрівником, чи нагого, чи недужого, чи в в`язниці – і не послужили Тобі? Тоді Він відповість їм і скаже: ‘’Поправді кажу вам: чого тільки одному з найменших цих ви не чинили, - Мені не вчинили’’» (Мт.25:42-45).

... той не має віри: «Коли брат чи сестра будуть нагі й не будуть мати їжі на день, а хто-небудь з вас до них скаже: “Ідіть з миром, грійтесь та їжте”, та не дасть їм потрібного тілу, — що ж то поможе? Так само й віра, коли діл немає, — мертва в собі!» (Як.2:15–17).

...той не поважає Бога: «Хто сміється з убогого, той ображає свого Творця, хто радіє з нещастя, — не буде такий без вини» (Пр.17:5);

...того Бог не почує: «Хто вухо своє затикає від зойку убогого, то й він буде кликати, та не отримає відповіді» (Пр.21:13);

...проти нього вознесеться плач бідних, який буде почутий: «Стережися, щоб не було... зле твоє око на убогого брата твого, і не даси ти йому, то він буде кликати на тебе до Господа, і буде на тобі гріх» (5М.15:9). «Щоб зойк бідолахи спровадити до Нього, бо Він чує благання пригнічених»

(Йов.34:28).

«Милості хочу, а не жертви», — сказав Господь через пророка (Ос.6:6). Те ж саме повторив Христос.

Зображуючи Свій останній Суд, Господь обіцяє тим хто творить милостиню унаслідувати Царство Небесне приготоване Ним від початку світу (Мт.25:34–36). «Милосердя перевищує суд» (Як.2:13).

Протягом усієї історії людства милостиня високо оцінюється в очах Божих. Так Авраам, бувши милостивим, під виглядом подорожніх прийняв Бога у Святій Трійці.

Праведний Йов каже до друзів: «Я спас страждальця, що плакав, і сироту безпорадного. Я був очима сліпому і ногами кривому. Я був батьком для убогого» (Йов.29:12,15–16).

Особливою силою милостиню похваляє Христос: «Всякому, хто просив у тебе, дай, і від того, що хоче позичити в тебе, не відвертайся» (Мт. 5:42).

МИРОЛЮБСТВО

Миролюбство – властиве людині, яка любить мир, не схильна до війни, ворожнечі, сварок.

Миролюбна людина сповнена приязні, дружелюбності до інших.

Про мир духовний або про мир з Богом

Бог є Бог миру: «Бог миру нехай буде з усіма вами» (Рим.15:33). «Бог миру потопче незабаром сатану під ваші ноги» (Рим.16:20).

Ісус Христос є:

а) Господь миру: «Сам Господь миру завжди і всюди» (2Сол.3:16);

б) Князь миру: «Дитя народилось нам, даний нам Син і влада на ременах Його, і кликнуть ім`я Йому: Дивний Порадник, Бог сильний, Отець вічності, Князь миру» (Іс.9:5).

Мир пройшов через жертву Христову: «Він був ранений за наші гріхи, Його ж ранами нас оздоровлено» (Іс.53:5). «Бо вгодно було щоб у Нім перебувала вся повнота, і щоб з ним поєднати Собою все, примиривши кров`ю хреста Його, через Нього, чи то земне, чи то небесне» (Кол.1:19-20)

Ісус Христос

а) направляє на шлях миру: «через велике милосердя нашого Бога, що ним Схід із висоти нас відвідав, щоб світити всім тим, хто перебуває в темряві й тіні смертельній, наші ноги на дорогу миру» (Лук.1:28-29);

б) дає мир: «мир залишаю вам, мир Мій даю вам; не так як світ дає, Я даю вам» (Ів.14:27).

Його Євангелія є благовісником миру: «які гарні на горах ноги благовісника, що звіщає про мир, що добро провіщає, що спасіння звіщає, що говорить Сіонові: Царює твій Бог!» (Іс.52:6)

Мир обіцяний тим, які покаються і навернуться до Ісуса Христа: так говорить Господь: «зупиніться на своєму шляху і розгляньте, і розпитайте про шляхи, які мали старші, де шлях добрий, то йдіть по ньому, і знайдете

спокій душам вашим» (Єр.6:16). «Прийдіть до Мене всі струджені і Я заспокою вас. Візьміть ярмо Моє на себе… і знайдете спокій душам вашим» (Мт.11:28-29).

Миром насолоджуються ті, що мають:

- *духовні думки:* «думки духовні суть життя і мир» (Рим.6:8);

- *добропорядне життя:* «мир всьому, що робить добро» (Рим.9:10). «Так говорить Господь; Викупитель твій: о якби ти виконував заповіді Мої! Тоді б мир твій був би як річка» (Іс.48:17-18). «Мир у тих, хто любить, закон Твій» (Пс.118:165);

- *тверду надію на Бога:* «думку, оперту на Тебе, збережеш Ти у повнім спокої, бо на Тебе надію вона покладає» (Іс.26:3);

- *ті, що покірні:* «покірні насолодяться багатством миру» (Пс.36:11).

З миром нерозлучні праведність і радість духовна: «плід правди в мирі сіється у тих, які зберігають мир» (Як.3:18).» Царство Боже не їжа і питво, але праведність, і мир, і радість з Святим Духом» (Рим.14:7).

Віруючі мають мир з Богом: «виправдавшись вірою, ми маємо мир з Богом через Господа нашого Ісуса Христа» (Рим.5:1).

Віруючи вмирають з Богом: «спостерігай за непорочним і дивись на праведного: бо майбутнє такого чоловіка, є мир» (Пс.36:37). «Праведник помирає: відходить від зла. Він приходить до миру» (Пс.57:2).

Мир віруючих:

є бажаним: «великий мир буде у синів твоїх» (Іс.54:13). «Я вилічу їх і відкрию їм багатства миру і істини» (Єр.33:16);

перевищує будь-яке розуміння: «і мир Божий, що вищий від усякого розуму, хай береже серця ваші та ваші думки у Христі Ісусі» (Фил.4:7);

є велика підтримка у випробуваннях: «Мене залишили одного; але Я не один… Це сказав Я вам, щоб ви мали в Мене мир. В мирі будете мати скорботу: але мужайтесь; Я переміг мир» (Ів.16:32-33).

Священнослужбовці повинні благословляти благословенням миру: «скажи Аарону; синам його: Так благословляйте синів ізраїлевих, кажучи їм: ‘’хай благословить тебе Господь і збереже тебе! Хай поверне Господь обличчя Своє на тебе і дасть тобі мир!’’» (4М.6:23-26) «Входячи в дім, привітайте його кажучи: ‘’Мир дому цьому! Якщо дім буде достойний, то мир ваш прийде до нього’’!» (Мт.10:12-13).

Злі:

не мають миру: «нечестиві не мають миру, говорить Господь» (Іс.48:22);

не знають шляхів миру: «шляхів миру вони не знають; дороги їх викривленні, і ніхто, хто йде по них, не знає миру» (2М.59:2);

не знають всього того, що служить миру: «Коли Господь наблизився до міста (Єрусалиму) то, дивлячись на нього, заплакав, і сказав: О, якби й ти хоч цього дня пізнало, що потрібне для миру тобі! Та тепер від очей твоїх сховане це» (Лк.19:41-42).

Про мир з ближніми

Вірні повинні:

- *любити мир*: «Так говорить Господь Саваот: ...любіть правду і мир!» (Зах.8:19);

- *мати мир один до одного*: «майте мир між собою» (Мр.9:50). «Тож благаю вас, браття, ім'я Господа нашого Ісуса Христа, щоб ви всі говорили те саме, і щоб не було поміж вами поділення, але щоб були ви поєднані в однім розумінні та думці одній!» (1Кор.1:10). «Будьте в мирі між собою» (1Сол.5:13);

- *шукали миру*: «Ухиляйся від усього злого і роби добро, будь мирний і пильнуй того» (Пс.33:15). «Тримайся правди, віри, любові, миру з тими, хто Господа кличе від чистого серця» (2Тим.2:22);

- *прагнути до того, хто сприяє миру*: «Отож пильнуймо про мир...» (Рим.14:19);

- *намагатись мати мир з усіма людьми*: «Зі своїм супротивником швидко мирися, доки з ним на дорозі ще ти» (Мт.5:25). «Коли можливо, якщо це залежить від вас, — живіть у мирі зо всіма людьми!» (Рим.12:18) «Старайтесь мати мир зо всіма» (Євр.12:14);

- *мати самопожертвування для миру*: «А хто хоче тебе позивати і забрати сорочку твою, — віддай і плащ йому» (Мт.5:40). «Тож уже для вас сором зовсім, що суди між собою ви маєте. Чому краще не терпите кривди? Чому краще не маєте шкоди?» (1Кор.6:7).

Мир досягається молитвою:

за царів і правителів: «перш за усе я благаю чинити молитви, благання, прохання, подяки за всіх людей, за царів та за всіх, хто при владі, щоб могли ми провадити тихе й мирне життя в усякій побожності та чистоті» (1Тим.2:12);

за мир країни: «потурбуйтесь про спокій міста, куди Я вас вислав, і моліться за нього до Господа, бо в спокої його буде і ваш спокій» (Єр.29:7). «Просіть про мир для Єрусалима, і благоденство тим, що люблять тебе. І нехай буде мир силою твоєю і благоденство у стінах твоїх. Заради братів моїх і ближніх моїх промовляю: мир тобі!» (Пс.121:6–8).

Мир з ближніми необхідний для насолоди життям: «хто любить життя; хоче бачити добрі дні, той притримуй свій язик від зла, шукай миру і тягнись до нього» (1Петр.3:10-11).

***Благословіння, яке виходить від миру*:** «будьте однодумцями, мирними: і Бог любові й миру буде з вами» (2Кор.13:11).

Ті які підтримують мир, названі дітьми Божими: «блаженні миротворці, бо вони синами Божими назвуться» (Мт.5:9).

МУДРІСТЬ

Мудрість – інтелектуальна і моральна характеристика особистості, що означає глибину її розуму, високий рівень оволодіння нею соціальним досвідом.

Мудра людина вміє оптимальним способом розв`язувати різноманітні

інтелектуальні задачі, які ставить перед нею життя. Її дії і вчинки глибоко осмислені, поведінка відповідає обставинам і власним можливостям.

Мудра поведінка батьків у вихованні дітей проявляється у глибокому знанні своїх дітей, їх можливостей, у відчутті міри у вимогах до них, у такті, з яким висуваються ці вимоги, у створенні в сім`ї атмосфери доброзичливості і взаєморозуміння. Така поведінка батьків, як правило, дає найкращі результати виховання. У зв`язку з цим важливо пам`ятати, що мудрість не є природженою, а набувається протягом життя і діяльності.

Приклади з Біблії

Заклик мудрости

«Кличе мудрість на вулиці, на площах свій голос дає, на шумливих місцях проповідує, у місті при входах до брам вона каже слова свої: ‘’Доки ви, нерозумні, лупоту любитимете? Аж доки, насмішки будуть кохатись собі в глузуванні, а безглузді ненавидіти будуть знання’’» (Пр.1:20-22).

Господь дає мудрість, а з нею й чесноти життя

Блудниця за Бога забула

«Сину мій, якщо приймеш слова мої ти, а накази мої, при собі заховаєш, щоб слухало мудрости вухо твоє, своє серце прихилиш до розуму, якщо до розсудку ти кликати будеш, до розуму кликатимеш своїм голосом, якщо будеш шукати його, немов срібла, і будеш його ти пошукувати, як тих схованих скарбів, тоді зрозумієш страх Господній, і знайдеш ти Богопізнання, бо Господь дає мудрість, з Його уст – знання й розум!

Він спасіння ховає для щирих, мов щит той для тих, хто в невинності ходить, щоб справедливих стежок стерегти, і береже Він дорогу Своїх богобійних!

Тоді ти збагнеш справедливість та право, і простоту, всіляку дорогу добра, бо мудрість увійде до серця твого, і буде приємне знання для твоєї душі!

Розважність тоді тебе пильнуватиме, розум тебе стерегтиме, щоб тебе врятувати від злої дороги, від людини, що каже лукаве, від тих, хто стежки простоти покидає, щоб ходити дорогами темряви, що тішаться, роблячи зло, що радіють крутійствами злого, що стежки їхні круті, і відходять своїми путями, щоб тебе врятувати від блудниці, від чужинки, що мовить м`якенькі слова, що покинула друга юнацтва свого, а про заповіт свого Бога забула» (Пр.2:1-17).

Мудра людина – блаженна

«Блаженна людина, що мудрість знайшла, і людина, що розум одержала, бо ліпше надбання її від надбання срібла, і від щирого золота ліпший прибуток її, дорожча за перли вона, і всіляке жадання твоє не зрівняється з нею.

Довгість днів – у правиці її, багатство та слава – в лівиці її. Дороги її – то дороги приємності, всі стежки її – мир. Вона дерево життя для тих, хто тримається міцно її, і блаженний, хто держить її!

Господь мудрістю землю заклав, небо розумом міцно поставив.

Знанням Його порозкривались безодні, і кроплять росою ті хмари. Мій сину, нехай від очей твоїх це не відходить, стережи добрий розум і розважність, і вони будуть життям для твоєї душі, і прикрасою шиї твоєї.

Тоді підеш безпечно своєю дорогою, а нога твоя не спотикнеться!

Якщо покладешся – не будеш боятись, а ляжеш, то будеш приємний твій сон. Не будеш боятися наглого страху, ні бурі безбожних, як прийде, бо твоєю надією буде Господь, і Він пильнуватиме ногу твою, щоб вона не зловилась у пастку!» (Пр.3:13-26)

Мудрий провадить чеснотне життя

«Не стримуй добра потребуючому, коли в силі твоєї руки це вчинити, не кажи своїм ближнім: Іди, і знову прийди, а взавтра я дам, коли маєш з собою.

Не виорюй лихого на свого ближнього, коли він безпечно з тобою сидить. Не сварися з людиною даремно, якщо злого вона не вчинила тобі.

Не заздри насильникові, і ні однієї з доріг його не вибирай, бо бридить Господь крутіями, а з праведними в Нього дружба.

Прокляття Господнє на домі безбожного, а мешкання праведних Він благословить, з насмішників Він насміхається, а покірливим милість дає.

Мудрі славу вспадкують, а нерозумні носитимуть сором» (Пр.3:27-35).

Навчайтеся мудрости й розуму

«Послухайте, діти, напучення батькового, і прислухайтеся, щоб навчитися розуму, бо даю я вас добру науку: закона мого не кидайте, бо сином у батька свого я був, пещений й єдиний у неньки своєї.

І навчав він мене, і мені говорив: Нехай держеться серце твоє моїх слів, стережи мої заповіді та й живи!

Здобудь мудрість, здобудь собі розум, не забуть, і не цурайся слів моїх уст, не кидай її – й вона буде тебе стерегти! Кохай ти її – й вона буде тебе пильнувати!

Початок премудрости – мудрість здобудь, а за ввесь свій маєток здобудь собі розуму! Тримай її високо – і підійме тебе, ушанує тебе, як її ти пригорнеш: вона дасть голові твоїй гарний вінок, пишну корону тобі подарує!

Послухай мій сину, й бери ти слова мої, і помножаться роки твойного життя, дороги премудрости вчу я тебе, стежками прямими проваджу тебе: коли підеш, то крок твій не буде тісний, а коли побіжиш – не спіткнешся! Міцно тримайся напучування, не лишай, його стережи, воно-бо життя твоє!» (Пр.4:1-13)

Заклик мудрости: Ліпша мудрість за перли

«Чи ж мудрість не кличе, і не подає свого голосу розум? На верхів`ях холмів, при дорозі та на перехрестях стоїть вона! При брамах, при вході до міста, де входиться в двері, там голосно кличе вона: До вас, мужі, я кличу, а мій голос до людських синів: Зрозумійте-но неуки, мудрість, зрозумійте ви розум, безглузді!

Послухайте, я-бо шляхетне кажу, і відкриття моїх губ – то простота. Бо правду говорять уста мої, а лукавство – гидота для губ моїх. Всі слова моїх

уст справедливі, нема в них крутійства й лукавства. Усі вони прості, хто їх розуміє, і щирі для тих, хто знаходить знання.

Візьміть ви картання моє, а не срібло, і знання, обірніше від щирого золота: ліпша-бо мудрість за перли, і не рівняються їй всі клейноди!

Я мудрість, живу разом з розумом, і знаходжу пізнання розважне. Страх Господній – лихе все ненавидіти: я ненавиджу пиху та гордість, і дорогу лиху та лукаві уста!

В мене рада й оглядність, я розум, і сила у мене. Мною царюють царі, а законодавці права справедливі встановлюють. Мною правлять владики й вельможі, всі праведні судді.

Я кохаю всіх тих, хто кохає мене, хто ж шукає мене – мене знайде! Зо мною багатство та слава, тривалий маєток та правда: ліпший плід мій від щирого золота й золота чистого, а прибуток мій ліпший за срібло добірне!

Путтю праведною я ходжу, поміж правних стежок, щоб дати багатство в спадщину для тих, хто кохає мене, і я наповнюю їхні скарбниці!» (Пр.8:1-21)

Мудрість – спервовіку

«Господь мене мав на початку Своєї дороги, перше чинів Своїх, спервовіку, відвіку була я встановлена, від початку, від правіку землі. Народжена я, як безодень іще не було коли не було джерел, водою обтяжених. Народжена я, поки гори поставлені ще не були, давніше за пагірки, коли ще землі не вчинив Він, ні пил, ні початкового пороху всесвіту.

Коли приправляв небеса – я була там, коли круга вставляв на поверхні безодні, коли хмари уміцнював Він на горі, як джерела безодні зміцняв, коли клав Він для моря устава його, щоб його берегів вода не переходила, коли ставив основи землі, то я майстром у Нього була, і була я веселощами день-у-день, радіючи перед обличчям Його кожночасно, радіючи на земнім крузі Його, а забава моя – із синами людськими!

Тепер же, послухайте, діти, мене, і блаженні, хто буде дороги мої стерегти! Навчання послухайте й мудрими станьте, і не відступайте від нього! Блаженна людина, яка мене слухає, щоб пильнувати при дверях моїх день-у-день, щоб одвірки мої берегти!

Хто-бо знаходить мене, той знаходить життя, і одержує милість від Господа. А хто проти мене грішить, ограбовує душу свою; всі, хто мене ненавидить, ті смерть покохали!» (Пр.8:22-36)

Сім стовпів мудрости

Мудрість свій дім збудувала, сім стовпів своїх витесала. Зарізала те, що було на заріз, змішала вино своє, і трапезу свою приготовила. Дівчат своїх вислала, і кличе вона на висотах міських: Хто бідний на розум, хай прийде сюди, а хто нерозумний, говорить йому: Ходіть споживайте із хліба мого, та пийте з вина, що його я змішала! Покиньте глупоту – і будете жити, і ходіте дорогою розуму! Хто карає насмішника, той собі ганьбу бере, хто ж безбожникові виговорює» (Пр.9:1-7).

Про мудрих дітей

«Син мудрий – потіха для батька» (Пр.10:1). «Хто літом збирає – син

мудрий» (Пр.10:5).

Страх Господній – початок премудрости

«Страх Господній – початок премудрости, а пізнання Святого – це розум, бо мною помножаться дні твої, і додадуть тобі років життя. Якщо ти змудрів – то для себе змудрів, а як станеш насмішником, сам понесеш!» (Пр.10:10-12)

Всяка мудрість від Господа

«Сину мій! Якщо ти приступаєш служити Господу Богу, то приготуй душу твою до спокуси: управ серце твоє і будь твердим, і не знічуйся під час відвідування: приліпися до Нього і не відступай, щоб звеличитися тобі наостанок. Усе, що станеться з тобою, приймай охоче, і вмінливостях твого приниження будь довготерплячим, бо золото випробовується у вогні, а люди, угодні Богу, у горнилі приниження.

Віруй Йому, і Він захистить тебе; управ путі твої і надійся на Нього.

Ті хто боїться Господа! Очікуйте милости Його і не ухиляйтеся від Нього, щоб не упасти. Хто боїться Господа! Віруйте Йому, і не загине нагорода ваша. Ті хто боїться Господа! Сподівайтеся на благе, на радість вічну і милості. Гляньте на давні роди і подивіться: хто вірив Господу – і був посоромлений? Або хто перебував у страху Його – і був залишений? Або хто волав до Нього, і Він знехтував його?» (Сид.2:1-10)

«Дає мудрість мудрим, а розум розумним» (Дан.2:20). «Ісус Христос сказав їм (апостолам): Я посилаю вас, як овець серед вовків: будьте мудрі, як змії, і прості, як голуби» (Мт.10:16).

МУЖНІСТЬ

Мужність **–** риса характеру, яка спонукає людину робити правильні та потрібні вчинки, навіть коли їй страшно. Це здатність зробити правильний вибір, навіть якщо в результаті може статися щось погане. Можна згадати солдата, який попри небезпеку хоробро йде в бій, або пожежника, який, ризикуючи своїм життям, рятує інших. Це може бути батько, мати, брат чи сестра, які захищають свою сім`ю або ризикують життям, рятуючи іншого члена родини. Такі люди служать нам прикладом і надихають бути сміливими.

Мужність – це не лише надзвичайні прояви хоробрості. Інколи справжня мужність проявляється непомітно. Наприклад, потрібно мати неабияку мужність, щоб з усього колективу бути єдиним, хто не погоджується зробити щось погане. Тиск усього колективу може бути дуже сильним, адже кожен хоче, щоб його любили і приймали інші. Потрібно мати велику мужність, щоб відрізнятися від решти і чинити правильно, навіть якщо інші можуть відвернутися, почати насміхатися чи навіть завдати тобі болю.

Існує багато всього, що нас лякає, і різні люди бояться різних речей. Страх буває корисним, коли він не дає нам зробити якусь дурницю чи зашкодити самим собі. Але якщо завжди піддаватися страху, він може завадити нам зробити і те, що ми маємо зробити. Нам необхідна мужність, яка допоможе нам діяти правильно, не зважаючи на страх.

Часто нам доводиться проявляти мужність самостійно, але нерідко мужність однієї людини надихає й інших чинити правильно. Шо було б, якби мужність стала важливою частиною наших сімейних цінностей? Оскільки ми є членами всесвітньої сім`ї, нам потрібно навчитися бути мужніми і ставати на захист членів нашої родини незалежно від того, де вони живуть.

Бог мужніх спас: «будьте мужні, не лякайтесь! Ось ваш Бог, помста прийде, як Божа відплата. Він прийде і спасе вас» (Іс.35:5).

Мужність необхідна для спасіння: «Ми, мужні, повинні нести слабості безсилих, а не собі догоджати. Кожен із нас нехай догоджає ближньому на добро для збудування» (1Кор.15:1-2).

Приклади з Біблії

«Вірою Мойсей покинув Єгипет, не злякавшись гніву царевого, бо він був мужній, як той, хто Невидимого бачить» (Євр.11:27).

Мужність Давида:

«Сказав Давид Саулові: я лева і ведмедя побивав твій раб. І цей необрізаний филистимлянин буде, як один із них, бо він зневажає полки Живого Бога! І сказав Давид: Господь, що врятував мене з лапи лева та з лапи ведмедя. Він урятує мене з руки цього филистимлянина. І сказав Саул: Іди, і нехай Господь буде з тобою!

І зодягнув Саул Давида в свою одіж, і дав мідяного шолома на його голову, і надів на нього панцера. І прип`яв Давид меча його на одежу свою, та й силкувався йти, бо він не звик був до того І сказав Давид до Саула: Не можу в цьому ходити, бо я не звик! І поскидав Давид їх із себе. І взяв він кия свого в свою руку, і вибрав собі п`ять вигладжених камінців із потоку, і поклав їх у пастушу торбу, яку мав, та в торбину, а його праща - у руці його. І він пішов до филистимлянина.

А филистимлянин підходив усе ближче до Давида, і чоловік ніс щита перед ним. І подивився филистимлянин, та й побачив Давида, - і злегковажив його, бо той був ще хлопець, рум`яний юнак стрункої постави.

І сказав филистимлянин до Давида: Чи я пес, що ти вийшов на мене з кієм? І филистимлянин прокляв Давида своїми богами. І сказав филистимлянин до Давида. Ходи ж до мене, а я твоє тіло віддам птаству небесному та звірині польовій.

І сказав Давид до филистимлянина: Ти йдеш на мене з мечем і списом та ратищем, а я йду на тебе в Ім`я Господа Саваота, Бога військ Ізраїлевих, які ти зневажив. Сьогодні віддасть тебе Господь у мою руку, - і я поб`ю тебе, і відітну голову твою з тебе, і дня цього я дам падло филистимського табору птаству небесному та земній звірині. І пізнає вся земля, що є Бог Ізраїлів! І пізнає вся громада те, що Господь спасає не мечем та списом, - бо це війна Господа, і Він віддасть вас у нашу руку.

І сталося, коли филистимлянин устав і пішов, і зблизився до Давида, то Давид поспішив і побіг до лави навпроти филистимлянина. І простяг Давид руку свою до торби, і взяв звідти каменя, та й кинув із пращі, і вдарив филистимлянина в чоло його. І той камінь втявся йому в чоло, і він упав на

обличчя своє на землю.

І отак переміг Давид филистимлянина пращею та каменем, - і вдарив він филистимлянина, та й убив його, а меча не було в Давидовій руці. І підбіг Давид, і став на филистимлянина, і вихопив його меча, і витяг його з піхви, та й убив його, відтяв ним йому голову! І побачили филистмляни, що помер їх силач, і стали втікати!

А люди Їзраїлеві та Юдині схопилися, і зняли крик, та й погнали филистимлян аж доти, де йдеться до Гаю, і аж до брами Екрону. І падали трупи филистимлян по дорозі аж до Шааряїму, і аж до Гату, і аж до Екрону.

І вернулися Їзраїлеві сини з погоні за филистимлянами, та й розграбували їхні табори. А Давид узяв голову того филистимлянина, і приніс до Єрусалиму, а зброю його склав у своєму наметі. А як Саул побачив Давида, що виходив навпроти филистимлянина, то сказав до Авнера, проповідника війська: Чий син оцей хлопець, Авнере? А Авнер відказав: Присягаю життям твоїм, о царю, що не знаю! І сказав цар: Запитай, чий син цей юнак?

А коли Давид вертався, побивши филистимлянина, то Авнер узяв його і привів його перед Саула, а голова филистимлянина – у руці його.

І сказав до нього Саул: Чий ти син, хлопче? А Давид відказав: Я син раба твого віфлеємлянина Єссея» (1Сам.17:36-58).

Ісус Христос – приклад мужності

У ситуаціях, коли інші боялися й були сильно перелякані, Ісус був спокійний і впевнений у Небесному Батькові, який усе контролює й без волі якого нічого не стається в житті. У нього можна навчитися принципів, які дозволяють перемагати страх і бути мужнім у кожну мить нашого життя.

Ісус мужньо зустрічає катаклізми природи

«А вони, як побачили, що йде Він по морю, подумали, що то мара, та й стали кричати, бо Його всі побачили та налякались. А Він зараз до них обізвався й сказав їм: ‘’Будьте сміливі, це Я, не лякайтесь”!» (Мр.6:49-50).

Протягом усього життя людства на землі в природі відбувалися катаклізми. І з кожним наступним роком їх буде більше, так пише Біблія. Завжди люди реагували на них по-різному. Ісус був спокійним, що б не відбувалося навколо Нього в природі. Нам потрібно брати приклад з Ісуса в цьому питанні. Людина нічого не може змінити, якщо почне переживати. Навпаки, чим більше ми хвилюємось, тим більше неправильних учинків робимо.

Один чоловік поспішав на важливий захід. В аеропорту йому повідомили, що рейс літака відмінили у зв’язку з погодними умовами. Тоді він помолився: «Господи, Ти управляєш погодою. Від мене залежало купити квиток і прийти в аеропорт. Я зробив, що від мене залежало. Якщо Ти хочеш, щоб я був на цьому заході, то зміни погоду». Через півгодини оголошують про нерейсовий літак і про те, що йому надали місце в ньому.

Нам ніколи не потрібно брати на себе не нашу відповідальність. На противагу, слід докласти всіх зусиль у сфери нашої відповідальності. Природа й усе, що в ній відбувається, у руках Творця. У наших силах –

докладати зусиль, щоб бути спокійному й мужньому, незважаючи на те, що відбувається в природі.

Ісус мужньо приймав несправедливі звинувачення

«Коли був лихословлений, Він не лихословив взаємно, а коли Він страждав, не погрожував, але передав Тому, Хто судить справедливо!» (1Петр.2:23).

У ситуаціях, коли нас несправедливо звинувачують, дуже потрібна мужність, Ісус потрапляв у такі ситуації постійно. І ми жодного разу не бачимо, щоб Він ображав людей, або на зло відповідав злом. Брати приклад із Христа в мужності – це благословляти тих, хто проклинає. Перемогти зло можна тільки добром. Над цим потрібно посилено працювати. Спочатку, можливо, покинути товариство, де тебе принижують. Пізніше – просто змовчати. А наступним кроком буде з любов'ю благословити несправедливого обвинувача.

В Ісуса було достатньо мужності не виносити Свого суду тим, хто Його звинувачував. Він завжди віддавав це право Небесному Батькові. Коли тебе не розуміють або несправедливо принижують, дозволь Богові втрутитись у твою ситуацію й допомогти тобі.

Ісус мужньо приймає рішення страждати

«І благав Він: ''Авва-Отче, Тобі все можливе: пронеси мимо Мене цю чашу!...А проте, не чого хочу Я, але чого Ти…''» (Мк.14:36).

Найважче питання для людини на землі – страждання. Це найбільше, чого людям узагалі не хочеться відчувати. Ісусу свідомо залишив небо й прийшов на землю, щоб постраждати за наші гріхи. Щоб ми, хто повірив у Його жертву, не були в пеклі, бо Він уже там був замість нас. Мужність цього вчинку Христа ми можемо належно оцінити тільки в небі.

Історія знає випадки, коли люди чинили мужньо, маючи в собі силу Ісуса Христа, і навпаки, коли проявляли малодушність.

Сподіваємося, ви регулярно читаєте Біблію. Це єдине джерело повністю правдивої інформації в сучасному брехливому світі. Це велике джерело принципів, які завжди допомагали людям бути кращими й проводили їх до щасливого життя. Також, Слово Боже заохочує нас бути мужніми.

Мужність у небезпеці та труднощах

«Пильнуйте, стійте у вірі, будьте мужні, будьте міцні, хай з любов'ю все робиться в вас!» (1Кор.16:13-14)

Складні обставини життя виявляють, яка людина насправді, який її внутрішній стан і світогляд. Для того щоб залишатися на християнських позиціях у будь-яких обставинах життя, необхідна мужність. Потрапивши в скруту, намагайтеся дивитися на два–три кроки вперед, бо сприймати обставини з позиції факту, який щойно відбувся, - це образитись на Бога й на всіх, хто ці обставини спричинив.

Мужність у складних обставинах – це холодна голова й спокійна реакція. Інакше буде дуже багато поганих дій і наслідків, що тільки ускладнять ситуацію. Учімося чинити мужньо в простіших обставинах, щоб набути

стійкості для серйозніших випробувань.

Мужність у слідуванні за Христом

«Але в цьому всьому ми перемагаємо Тим, Хто нас полюбив. Бо я пересвідчився, що ні смерть, ні життя, ні Анголи, ні влади, ні теперішнє, ні майбутнє, ні сили, ні вишина, ні глибина, ані інше яке створіння не зможе відлучити нас від любові Божої, яка в Христі Ісусі, Господі нашім!» (Рим.8:37-39)

Істинна віра в Ісуса Христа перевіряється складними ситуаціями. Хоча «теологія процвітання» учить, що складні ситуації трапляються лише в житті людей, які мають малу віру. Писання ж стверджує, що можна випробувати лише ту віру, яка є. Бог ніколи не випробовує віри, якої немає. Чим більша віра в людини, тим більші випробування прийдуть у її життя.

Мужньо чинити в часи випробувань зможе лише та людина, яка має велику віру. Щоб не відбувалося в її житті, така людина буде дякувати й славити Бога. Павла й Силу кинули до в'язниці, бо вони проповідували Слово Боже. Напередодні їх добряче побили. Усі, хто перебував у в'язниці, здивовані, що ці люди після таких подій співають і прославляють Бога. Це мужній вчинок, унаслідок якого начальник в'язниці й увесь його дім увірували в Ісуса Христа.

Ніколи не підводьте Бога, якщо вас підвели люди. Нам дуже хочеться відповісти злом на зло, а це для нас поразка. Ми не можемо діяти диявольськими методами навіть тоді, коли нас несправедливо переслідують за віру. Коли ми діємо Божими методами, Бог починає за нас заступатися й вирішує ситуацію, як вважає за потрібне.

Мужньо проповідувати Слово Боже

«Тоді Павло та Варнава мужньо промовили: ''До вас перших потрібно було говорить Слово Боже; та коли ви його відкидаєте, а себе вважаєте за недостойних вічного життя, то ось до поган ми звертаємось''» (Дії13:46)

Чому ледь не в кожній компанії можна розказувати ту чи іншу непристойну історію чи анекдот, але в дуже багатьох компаніях і, зокрема в школі, не годиться говорити про Біблію? Це відбувається в країні, де президент держави дає клятву, кладучи руку на Слово Боже. Людина, яка соромиться Писання, соромиться Христа, а це означає, що в неї немає живої віри.

Підтримувати тих, хто говорить правду, - це теж непроста справа в сьогоднішній час. Ми маємо бути мужніми людьми, які відстоюють правду й стають на бік тих, хто говорить і чинить справедливо.

Проповідування Слова Божого з мужністю потребує багато любові. Страх паралізує мужність, а любов додає мужності, сміливості й упевненості.

Увага сконцентрована на Христі

«І лева, і ведмедя побив твій раб. І цей необрізаний филистимлянин буде, як один із них, бо він зневажив полки Живого Бога! І сказав Давид: ''Господь, що врятував мене з лапи лева та з лапи ведмедя, Він урятує мене з руки цього филистимлянина'', і сказав Саул: ''Іди, і нехай Господь буде з

тобою’’» (1Сам.17:36-37)

Сорок днів велетень Ґоліят, воїн филистимського війська, виходив і, лякаючи одним тільки своїм виглядом, пропонував ізраїльському війську виставити когось із ним на двобій. Із кожним днем усе більший і більший страх огортав серця воїнів ізраїльської армії. Так тривало до приходу юнака Давида. Він стривожився тим, що филистимлянин-ідолопоклонник ображає живого Бога. У нього виникло бажання побитися з ним в Ім’я Боже. І Бог дав йому можливість перемогти Ґоліята камінцем із пращі. Усе відбулося завдяки тому, що Давидів погляд був сконцентрований на Господі, а не на велетні.

Для того щоб чинити мужньо й по вірі в кожній життєвій ситуації, необхідно скеровувати свій погляд на Ісуса Христа й на ті вчинки, які робив Він. Якщо віри недостатньо, то розпочинайте згадувати, як Бог уже допомагав вам раніше. Подібним чином робив Давид, згадуючи, як Бог допомагав йому перемогти лева й ведмедя. Ці спогади надихнули на віру, що Бог допоможе і з Ґоліятом.

Мужність у виконанні Слова Божого

«Тільки будь дуже сильний та відважний, щоб одержувати чинити за всім тим Законом, що наказав був тобі Мойсей, Мій раб, не відхилишся від нього ні праворуч, ні ліворуч, щоб щастило тобі в усьому, де ти будеш ходити» (Єг.1:7).

Якщо людина боїться помилитися, або поламати новий предмет, який вона придбала, тоді потрібно взяти інструкцію й усе зробити згідно з нею. Якщо станеться поломка, винними будуть ті, хто склали інструкцію. Бог залишив людині Своє Слово: нам потрібно чинити так, як там написано. Тоді ваше життя відповідатиме Божій інструкції. Диявол через людей буде всілякими способами вам перешкоджати, а тому потрібна мужність, щоб чинити правильно.

Ми повинні вибрати жити за принципом: догоджати Богові, а не людям. Тоді ми зможемо мужньо виконувати все, що написано в Слові Божому. Багато людей говорили Давиду, що він утратив глузд, але це його не зупинило, бо він догоджав Богові.

Ще одне, що допоможе нам мужньо виконувати Писання, - це знання самого Писання. У ньому написано, що Бог від нас очікує. Знання Божої волі дає мужність людині чинити правильно в усіх життєвих обставинах і ситуаціях. Вивчаймо Біблію, щоб знати Божу волю стосовно свого життя.

Сьогодні дуже мало мужніх людей, а особливо тих, хто може визнавати свої провини й помилки, і тих, хто сміливо вказує на прогріхи інших, але з любов’ю. Таких людей зазвичай не люблять. Одного християнина запитали: «Хто або що дає тобі сили й сміливість визнавати свої провини, а також відкрито докоряти інших?» Відповідь була дуже простою: «Сили дає Христос, тому що Він хоче, щоб ми саме так і чинили».

Нехай Бог допоможе нам у наслідуванні Ісуса.

Ми розглянули мужність, як один з принципів Біблії та приклад мужності – Ісус Христос та мужність у спілкуванні за Христом.

Ми живемо в світі де, нажаль існує зло, існують вороги, як внутрішні так і зовнішні, де не всі народи виконують заповіді Христа.

Ми повинні виховувати дітей мужніми, ідейно стійкими, готовими віддати своє життя за свою рідну незалежну Україну. Уміти мужньо померти – це не означає готуватися перед боєм до смерті. Це означає: нехтуючи смерть, готуватися до перемоги. З дитинства потрібно виховувати в майбутніх громадян, трудівників, воїнів безстрашність, глибоке презирство й ненависть до зрадників. Безстрашність, одухотворена вірністю народові, - найсильніша духовна зброя воїна, захисника України.

Прагніть до того, щоб маленький громадянин зрозумів і відчув, що є справжнє людське життя і рабське існування, куплене зрадою, знехтуванням ідеалів. Гнівна ненависть до рабського існування – це моральна основа величі духу. В дитинстві й отроцтві ваші діти захоплюються героями, ідуть на мужню смерть, не готуючись до смерті, а люблячи життя і думаючи про перемогу. Сучасними прикладами є Небесна Сотня і мужні захисники – воїни атовці.

Ми – хочемо, щоб наші діти жили з гордо піднятою головою, з поглядом, спрямованим до вершини; їх життя морально виправдане тільки в тому випадку, якщо в юній душі ніколи не згасає полум'я ненависті до несправедливості та зради.

Захоплюючись героїчним подвигом наших героїв діти уявляють себе на місці цих героїв і думають, що і їм може доведеться безпосередньо зіткнутися з ворогом. Якщо людина переконано подумала про це в роки свого отроцтва і ранньої юності, якщо її погляд гордо спрямований до вершини людського і ніщо не в силі схилити її голови, вона абсолютно поособливому бачить світ навколо себе і себе в навколишньому світі, і громадянськість проникає в її вчинки, в її ставлення до навчання, до праці. Немає сильнішого засобу примусити серйозно думати про свій обов'язок, ніж відкрити перед юним розумом і серцем вершину величі людського духу – презирство до смерті в ім'я перемоги.

Утверджуйте в свідомості своїх дітей переконання: патріотичний подвиг, мужність, презирство до смерті – це акти високої громадянської свідомості. Йдучи на подвиг, людина в думках оглядає своє життя. У цьому патріотичному баченні світу головним є розуміння того, що я частка народу і я повинен бути незламним перед лицем смерті для того, щоб був безсмертним народ. Ідея належності до народу, причетності до його безсмертя – це ідейна основа безстрашності, внутрішньої зібраності, вольового гарту, непохитності духу.

Мужність складається з найменших крупинок, єдність і нерозривність яких становить силу духу. Це насамперед невміння жаліти себе. В цьому невмінні – винятково цінне моральне вміння. Як вогню ми остерігаємось дитячого жалю до самого себе, хникання, сліз з приводу найменшого болю - це насіння егоїзму, боягузтва, моральної глухоти до інших людей. Прагніть до того, щоб дитина соромилася сказати, що їй боляче або важко. Мужність і

безстрашність у малому – перший паросток громадянської стійкості й незламності, доблесті.

Сухомлинський В. О. пропонує закони виховання мужності:

1. Мужньою, безстрашною людиною стає лише той, хто з дитинства навчився дорожити своєю громадянською гідністю.

Мужність у двобії з ворогом має своїм корінням мужність думки, духу, слова, що виражається в нетерпимості до байдужості, обману, лицемірства, до боязні «втрутитися не в свою справу».

Ми вбачаємо винятково важливе завдання всебічного розвитку в тому, щоб кожний вихованець мужньо думав.

Мужньо думати – це означає відчувати, що я не можу жити спокійно, доки в світі є зло: поневолення людини людиною, несправедливі війни.

Мужньо думати – це означає також не проходити байдуже мимо зла, пороків у житті людей.

2. Дитина, якою б слабкою і беззахисною вона не здавалась дорослим, не повинна відчувати себе слабкою і беззахисною. Дуже велику небезпеку ми вбачаємо в тому, що ці живучі зерна – почуття своєї слабкості й беззахисності – можуть зійти паростками жалісливої любові до самого себе. Маленька людина повинна відчувати себе сильною, здатною захищати інших – у цьому одна з таємниць виховання.

Мужність виховується в праці, одухотвореній благородним почуттям людського обов'язку; мужньою робить людину думка: навколо мене – багато істот, слабших від мене, мені соромно навіть подумати про те, що я беззахисний; слабші потребують мого заступництва; я повинен у будь-яку хвилину бути готовим битися з кривдниками слабких. Той не майбутній воїн, не сміливець, хто в роки дитинства й отроцтва не боровся з кривдником слабшого, своїми грудьми не закрив беззахисного.

Виховання мужності вимагає того, щоб духовні сили в людині завжди були незмірно більшими за сили фізичні – це основа безстрашності, хоробрості, безбоязності.

Дисгармонія між тілом і духом виявляється в тому, що енергія рук спить внаслідок слабкості й бездіяльності духу. З «найніжнішого» віку, з дитячого садка в людині повинно формуватися переважання сили духу.

Цієї мудрості ми вчимо батьків, радимо керуватися нею в своїй повсякденній виховній роботі.

3. Людина – це воля людська, воля до перемоги над труднощами, подолання перешкод у складних, часом драматичних ситуаціях.

Ми вчимо своїх вихованців з дитинства виховувати в собі вольову спрямованість, стійкість і витримку, вміння не піддаватися відчаю і зневірі, бути господарем своїх спонук, пристрастей, бажань, настроїв, потягів.

Сила волі перетворює іскру фізичних сил у могутнє полум'я. Слабкість волі гасить вогонь фізичних сил, і вони перетворюються у холодний попіл.

Мужність – справжня краса духу і тіла, переконань і вчинків. Мудрість і мистецтво виховання справжнього патріота ми вбачаємо в тому, щоб ці

правила були не тільки засобом впливу на юні душі, але й самою суттю духовного життя дітей, підлітків і юнацтва.

Воля людська найяскравіше виявляється в тому, що людина вміє пробудити в собі гнів на себе, злість на саму себе, якщо не хочеться робити те, що треба. З «не хочеться», якщо воно вийшло переможцем над «треба», «повинен», починається нікчемність, безвілля, лінощі. Той, хто не зумів вступити в єдиноборство з «не хочеться», стає рабом лінощів.

Ми вчимо дітей, як гніватися на себе й бути вимогливим і нещадним до себе, як керувати своїми бажаннями, як ненавидіти жалюгідне, малодушне почуття боязні нелегкої праці. Не повинно бути жодного дня, коли б юний громадянин не задумувався над силою власного духу.

Ми добиваємося розуміння і глибокого відчування тієї істини, що безвілля, слабкість, відступництво починаються з невеликого – з відступу перед злощасним «не хочеться».

Робота духу, волі, керування своїми бажаннями – дуже тонкий і складний процес.

До активних вольових зусиль ми спонукаємо вихованців повсякденно, тактовно й доброзичливо. В тому, щоб у духовному житті кожної дитини, особливо кожного підлітка та юнака, були ці зусилля, ми вбачаємо глибокий смисл свого впливу на юні душі. Це, можна сказати, нерв, який керує і навчанням, і розумовим розвитком, і моральною стійкістю, і естетичним удосконаленням, і творчими поривами людини. Якщо цього нема, якщо підліток не приходить до нас радісний, збуджений, одухотворений і не розповідає про те, як йому вдалося примусити себе, як він подолав «не хочеться», як відчув себе сильним, - немає й не може бути виховання як цілеспрямованого впливу однієї людини на іншу.

Найхитромудріші, найвитонченіші засоби вимогливості й контролю залишаються безсилими, якщо немає цієї роботи духу, праці душі. Звідси бере коріння ще одна закономірність виховання: тільки людина, яка вже в роки отроцтва й ранньої юності оволоділа саме цією тонкою і складною роботою, стає морально стійкою проти чужих впливів. Подолання «не хочеться» є свідомим прагненням до моральної сили і краси.

4. Людина повинна вміти пробудити в собі почуття настороженості, коли щось їй здається неможливим, нездійсненним, непереборним, повинна зібрати всі сили свого духу, щоб «неможливе» зробити можливим. Ми вбачаємо важливе виховне завдання в тому, щоб кожний у роки дитинства, отроцтва і ранньої юності здійснив доблесний вчинок, суть якого виражається в злеті духу, в напружені творчих сил.

Доблесні вчинки – це сама суть панування духу над тілом.

Майстерність і мистецтво виховання полягає в тому, щоб у звичайному буденному житті знайти поле для цих справжніх уроків мужності. Діти й підлітки протягом кількох років перетворюють кілька десятків квадратних метрів пустиря в ґрунт високої родючості – це один з доблесних вчинків, завдяки яким людина здобуває віру в досягнення мети, в свою власну

терплячість і наполегливість.

Доблесний вчинок – це дія, насичена громадянською одухотвореністю, непрмиренністю до марнотратства, безгосподарності, байдужості, неробства. У мужній, нелегкій праці, яка створює всенародне надбання, народжується справжній колективізм, єдність громадського й особистого; людина стає трудівником, який уміє бачити світ очима громадянина, особисто зацікавленого в тому, щоб усе було так, як повинно бути.

5. Мужність формується там, де людина вчиться ненавидіти мерзенне й негідне. Ми вчимо дітей, підлітків, юнаків і дівчат пробуджувати в собі почуття гнівної нетерпимості, презирства, обурення до всього, в чому виражається байдуже ставлення до зла, малодушність, підлота, хамство.

Люди завжди певним чином ставляться один до одного, в їхніх взаємовідносинах живуть моральні ідеї. Ми вчимо своїх вихованців: якщо ти бачиш і чуєш, ти вже активний учасник життя ідей. Той, хто прагне нічого не бачити і не чути, бути байдужим до життя, ідей, - підла, малодушна істота. Це дуже істотна й складна сторона виховання мужності: безстрашність, безбоязність у взаємовідносинах з іншими людьми.

З дитинства ми виховуємо в дітей презирство до такого отруйного пороку, як байдужість. Винятково важливим виховним завданням ми вважаємо те, щоб в юному серці горів незгасний вогник обурення, гніву, протесту проти зла. Ми добиваємося того, щоб вихованець наш міг сміливо сказати в очі своєму ровесникові, який став на неправильний шлях: «Ти стоїш над прірвою. Якщо ти не подолаєш у собі страху, малодушності, безвілля, - ти загинеш».

Дитячий і підлітковий колектив, по суті, тримається на захоплені прекрасним і презирстві до зла, на активному доланні всього негативного, негідного – без такого подолання не може бути ідейної, світлоглядної, морально-емоційної, естетичної єдності особистостей; без боротьби за таку єдність не може, образно кажучи, відточуватися до блиску леміш мужності, необхідний воїнові й громадянину.

Тихе, «спокійне» життя колективу, життя без конфліктів і загострень – небезпечне свідчення того, що в юних душах немає напруження сил, необхідного для становлення мужності, ідейної стійкості й незламності.

НАДІЙНІСТЬ

Надійність – сильна риса характеру, яка породжує в людині велику силу волі і викликає повне довір’я інших людей.

Бути надійним означає бути такою людиною, якій довіряють, на яку покладаються із впевненістю, що в будь-якій ситуації вона намагатиметься вчинити правильно. Вірна людина завжди виконує свої обов’язки, дбайливо ставиться до своєї та чужої власності, вміє зберігати таємниці і виконувати свої обіцянки.

Суспільство потребує довіри, оскільки неможливо весь час стежити за

людьми і перевіряти, чи роблять вони те, що треба. Інколи ми мусимо просто довіряти іншим. Наприклад, ми повинні довіряти, що речі, які ми купуємо, зроблені якісно, що лікарі, які нас лікують, знають, що роблять, що водії відвезуть нас саме туди, куди нам треба. Цей перелік можна продовжувати і продовжувати. Ми щоденно залежимо один від одного в багатьох ситуаціях, і люди, яким не можна довіряти, ускладнюють усім життя.

Надійні люди завжди намагаються дотримуватися своїх обіцянок. Це означає, що вони добре думають, перш ніж щось пообіцяти. Такі люди розсудливо використовують доступну їм інформацію. *Важлива риса надійної людини* – уміння зберігати таємниці. Але інколи мовчанка може загрожувати небезпекою, і тоді краще розкрити таємницю. Щоб вчинити правильно, потрібна мудрість.

Людям, які є лідерами, потрібно не лише бути надійними, але й мати у своєму оточенні людей, на яких можна покластися, які дадуть мудру пораду і допоможуть прийняти правильне рішення. Оскільки лідери не можуть все знати і виконувати всю роботу власноруч, їм потрібні помічники, яким можна довіряти.

Надійна людина зміцнює все довкола себе: сім'ю, роботу, дружбу, країну. Тому надійність – одна з найважливіших рис характеру.

Яку людину можна називати надійною?

Надійний стілець, бо виготовлений з хорошого дерева.

Надійна будівля, бо стоїть на непорушному камені.

Надійний зв'язок, бо забезпечений новітніми технологіями.

Надійний банк, бо має великий капітал.

Надійна угода, бо укладена юридично грамотно.

Надійність передбачає наявність якоїсь постійної, незмінної якості. Вона має бути чимось забезпечена. «Ніщо» не може бути надійним.

А яку ж людину можна назвати надійною?

Це людина, яка має внутрішній фізичний, інтелектуальний, духовний потенціал, на який можуть покластися інші люди, людина слова і людина діла.

Надійний захисник володіє фізичною силою, надійний майстер – вправними руками, надійний друг – добрим, щирим серцем.

Якщо ти хочеш бути надійною людиною, потрібно багато вчитися, тренуватися, працювати над собою, усебічно розвиватися, щоб накопичувати цей потенціал, який згодом зможеш використати на благо своїх ближніх, своєї країни.

Однак мушу тебе розчарувати. Поняття надійності відносне, з часом або під впливом обставин дерево висихає, технології старіють, капітал знецінюється, скелі дають тріщини, а люди вмирають. Сумно, але факт – абсолютної надійності на землі немає.

Слово Боже досить категорично застерігає: «Проклятий той муж, що надію кладе на людину» (Єр.17:5), так само як і на багатство: «Хто надію кладе на багатство своє, той впаде» (Пр.11:28), на силу та мудрість: «Хай не

хвалиться мудрий своєю премудрістю, і хай не хвалиться лицар своєю хоробрістю» (Єр.9:22), або ж на славу й красу: «Бо кожне тіло немов та трава, і всяка слава людини як цвіт трав'яний: засохне трава то й цвіт опаде» (1Петр.1:24).

Проте Господь Бог не залишає людину, вінець Свого творіння, у розчаруванні та безнадії. Просто й велично звучать слова 124-го Псалма: «Ті, хто надію складає на Господа, вони як Сіонська гора, яка не захитається, яка буде стояти повік!»

Одного разу Ісус Христос розповів Своїм учням таку притчу.

У місті якомусь суддя був один, що Бога не боявся, і людей не соромився. У тому ж місті вдова перебувала, що до нього ходила й казала: «Оборони мене від мого супротивника!» Але він довгий час не хотів. А згодом сказав сам до себе: «Хоч і Бога я не боюся, і людей не соромлюся, але через те, що вдовиця оця докучає мені, то візьму в оборону її, щоб вона без кінця не ходила, і не докучала мені». І промовив Господь: ‘’Чи чуєте, що говорить суддя цей неправедний? А чи ж Бог в оборону не візьме обраних Своїх, що голосять до Нього день і ніч, хоч і бариться Він щодо них? Кажу вам, що Він їм незабаром подасть оборону! Та Син Людський, як прийде, чи Він на землі знайде віру?..’’» (Лк.18:2-8)

Ісус Христос – наш Спаситель і Господь, Сильна Башта і Оборонець, Суддя справедливий і Лікар, Скеля і Прапор, Дивний Порадник і Начальник життя. Усі ці, а також багато інших Імен Бога ви зустрінете у Святому Письмі, якщо будете його уважно читати й досліджувати.

Вірте в Нього всім серцем і вас ніхто й ніщо не здолає!

Біблійна історія

У Біблії, у книзі Буття, записана історія про чоловіка, який був настільки надійним, що люди, на яких він працював, завжди були впевнені: він усе зробить найкращим чином. Цей чоловік робив усе так добре, що навіть зі складних ситуацій отримував хороший результат. Його звали Йосипом.

Він мав одинадцять братів і одну сестру і був улюбленим сином свого батька. Через це брати так сильно заздрили Йосипу, що одного дня продали його работорговцям. Ті завезли Йосипа у Єгипет, могутню на той час країну, де його купив чоловік на ім’я Потіфар.

Ось, що про це написано в Біблії: «І побачив його пан, що Господь з ним, і що в усьому, що він робить, Господь щастить у руці його. І Йосип знайшов милість в очах його, і служив йому. А той призначив його над домом своїм, і все, що мав, віддав в його руку. І сталося, відколи він призначив його в домі своїм, і над усім, що він мав, то поблагословив Господь дім єгиптянина через Йосипа. І було благословення Господнє в усьому, що він мав, у домі й на полі. І він позоставив усе, що мав, у руці Йосиповій. І не знав він при ньому нічого, окрім хліба, що їв.

А Йосип був гарного стану та вродливого вигляду. І сталося по тих пригодах, і звела свої очі на Йосипа жінка пана його. І сказала вона: Ляж зо

мною!» (1М.39:3-7)

Дружина Потіфара намагалась звабити Йосипа, та він відмовив їй. І тоді вона збрехала про нього чоловікові. Потіфар повірив дружині і наказав кинути Йосипа до в'язниці.

«І взяв його Йосипів пан, та й віддав його до дому в'язничного, до місця, де були ув'язнені царські в'язні.

І пробував він там у тім домі в'язничнім. А Господь був із Йосипом, і прихилив до нього милосердя, та дав йому милість в очах начальника в'язничного дому. І начальник в'язничного дому дав у руку Йосипа всіх в'язнів, що були в домі в'язничнім, і все, що там робили, робив він. Начальник в'язничного дому не бачив нічого в руці його, бо Бог був із ним, і що він робив, щастив йому Господь». (1М.39:20-23)

Навіть у в'язниці Йосип був настільки надійним, що його зробили наглядачем над іншими в'язнями. І з Божою допомогою він був успішним у всьому, що робив.

Одного дня єгипетському фараону наснився сон. Він не знав його значення і хвилювався через це. Тоді слуга фараона, який познайомився з Йосипом за ґратами, розповів, що той уміє тлумачити сни. Фараон відразу наказав привести Йосипа, і він розповів, що означає його сон: сім років у Єгипті триватиме достаток і буде багато їжі, а наступних сім років триватиме голод і не буде їжі. Ось що Йосип порадив фараону зробити і що сталося далі:

«А тепер нехай фараон наздрить чоловіка розумного й мудрого, і нехай поставить його над єгипетською землею. Нехай учинить фараон, і нехай призначить урядників над краєм, і нехай за сім літ достатку збирає п'ятину врожаю єгипетської землі. І нехай вони позбирають усю їжу тих добрих років, що приходять, і нехай вони позбирають збіжжя під руку фараонову, на їжу по містах, і нехай бережуть. І буде та їжа на запас для краю на сім літ голодних, що настануть в єгипетській землі, і край не буде знищений голодом.

І була ця річ добра в очах фараона та в очах усіх його рабів. І сказав фараон своїм рабам: Чи знайдеться чоловік, як оцей, що Дух Божий у нім?

І сказав фараон Йосипові: Що Бог відкрив тобі це все, то немає такого розумного й мудрого, як ти. Ти будеш над домом моїм, а слів твоїх уст буде слухатися ввесь народ мій. Тільки троном я буду вищий від тебе.

І сказав фараон Йосипові: Дивись, я поставив тебе над усім краєм єгипетським. І зняв фараон персня свого з своєї руки, та й дав його на руку Йосипову, і зодягнув його в одежу віссонну, а на шию йому повісив золотого ланцюга. І зробив, що він їздив його другим повозом, і кричали перед обличчям його: Кланяйтеся! І поставив його над усім єгипетським краєм.

І сказав фараон Йосипові: Я фараон, а без тебе ніхто не підійме своєї руки та своєї ноги в усім краї єгипетськім. І назвав фараон ім'я Йосипові: Цофнат-Панеах, і дав йому за жінку Оснату, дочку Поті-Фера, жерця Ону. І Йосип піднявся над єгипетським краєм.

А Йосип був віку тридцяти літ, коли він став перед лицем фараона, царя

єгипетського. І пішов Йосип від лиця фараонового, і перейшов через увесь єгипетський край. А земля в сім літ достатку родила на повні жмені. І зібрав він усю їжу семи літ, що була в єгипетськім краї, і вмістив їжу по містах: їжу поля міста, що навколо нього, вмістив у ньому. І зібрав Йосип збіжжя дуже багато, як морський пісок, аж перестав рахувати, бо не було вже числа». (1М.41:33-49)

За будь-яких обставин на Йосипа можна було покластися. Він був настільки надійним і вмів так добре порадити, що перетворився з раба на правителя над Єгиптом. Більшим за нього був лише фараон.

Практичні рекомендації з навчання надійності

Нижче наведені деякі рекомендації, які допоможуть навчити дітей бути гідним довіри не тільки з боку батьків, а й в усіх інших соціальних стосунках протягом життя. Майте на увазі, що приклад поведінки батьків має на дітей більший вплив, ніж просто розповіді про те, як треба себе поводити.

Говоріть про правила та наслідки

- Пояснюйте правила та наслідки їх порушення.
- Хваліть дитину, коли вона слухається і виконує ваші вказівки.
- Встановлюйте конкретні правила, яких треба дотримуватися, коли вас немає поруч із дитиною.
- Заохочуйте дітей казати правду, навіть якщо це боляче (наслідок), коли вони збрехали, обманули або поцупили щось.
- Складіть правила розпорядку і розклад для дітей, які допоможуть їм укоренити навички надійності.
- Дайте дітям важливі обов`язки, які стосуються всієї сім`ї.
- Надійність означає шанобливе ставлення один до одного і взаємну відповідальність.
- Ставтеся до ситуацій, в яких діти не виправдовують довіри, як до навчання, а не як до покарання.

Пам`ятайте, що вміння довіряти та бути гідним довіри набувається протягом багатьох років дитинства і навіть у підлітковому віці.

НАДІЯ

Християнська чеснота Надія

Про надію на Господа можна прочитати в різних місцях Біблії: «Я надіюсь на Господа, має надію душа моя, і на Слово Його я вповаю» (Пс.130:5).

Спонукання до надії на Бога:

Його ласка: «Господь любить тих, хто боїться Його, хто надію складає на милість Його!» (Пс.147:11). «Добрий Господь, пристановище Він у день утиску, і знає Він тих, хто на Нього надіється!» (Наум.1:7);

Його милість і Його милосердя: «Хай надію складає Ізраїль на Господа, бо з Господом милість, і велике визволення з Ним» (Пс.130:7). «Отож

приступаймо з відвагою до престолу благодаті, щоб прийняти милість та для своєчасної допомоги знайти благодать» (Євр.4:16);

Його любов до Христа: «Любов Божа до нас відкрилась у тому, що Бог послав у світ Сина Свого Єдинородного, щоб ми жили через Нього» (1Ів.4:9);

Його благодіяння: «Ангел Господній табором стає кругом тих, хто боїться Його, — і визволює їх» (Пс.34:8). «Наказуй багатим за віку теперішнього, щоб не неслися високо, і щоб надії не клали на багатство непевне, а на Бога Живого, що щедро дає нам усе на спожиток» (1Тим.6:17);

Його могутність: «Господь моя сила та щит мій, на Нього надіялось серце моє, — й Він мені допоміг, і втішилося моє серце, і співом своїм я прославлю Його» (Пс.28:7). «Оце — Бог спасіння моє! Безпечний я, і не боюсь, бо Господь — сила моя та спів мій, і спасінням для мене Він став!» (Іс.12:2);

Його обіцянка заступництва: «Хто Господа любить, — ненавидьте зло! Хто рятує душі святих Своїх, Той визволить їх із руки несправедливих» (Пс.97:10). «Бо Господь, Бог ваш, Він Той, що йде з вами воювати для вас з вашими ворогами, щоб спасти вас!» (5М.20:4). «Чи ж не наказав Я тобі: будь сильний та відважний? Не бійся й не лякайся, бо з тобою Господь, Бог твій, у всьому, де ти будеш ходити» (Єг.1:9). «Коли переходитимеш через води, Я буду з тобою, а через річки — не затоплять тебе, коли будеш огонь переходити, — не попечешся, і не буде палити тебе його полум'я» (Іс.43:2).

Піклування, яке Він має про нас: «Через те вам кажу: не журіться про життя своє — що будете їсти та що будете пити, ні про тіло своє — у що зодягнетеся. Чи ж не більше від їжі життя, а від одягу тіло? Погляньте на птахів небесних, що не сіють, не жнуть, не збирають у клуні, та проте ваш Небесний Отець їх годує. Чи ж ви не багато вартніші за них?» (Мт.6:25-26). «Покладіть на Нього всю вашу журбу, бо Він опікується вами!» (1Петр.5:7).

Господь є твердиня вічна: «Полюблю Тебе, Господи, сило моя, Господь моя скеля й твердиня моя, і Він мій Спаситель! Мій Бог — моя скеля, сховаюсь я в ній, Він щит мій, і ріг Він спасіння мого, Він башта моя!» (Пс.18:2-3). «Надійтеся завжди на Господа, бо в Господі, в Господі вічна твердиня!» (Іс.26:4).

Він є фортеця і притулок: «І твердинею буде Господь для пригніченого, у час недолі — притулком» (Пс.9:10). «Добрий Господь, пристановище Він у день утиску, і знає Він тих, хто на Нього надіється!» (Наум.1:7).

Він є захист: «Ти блаженний, Ізраїлю! Який інший народ, якого спасає Господь, як тебе? Він щит допомоги твоєї, і Меч Він твоєї величности. І будуть твої вороги при тобі упокорюватись, а ти по висотах їх будеш ступати» (5М.33:29). «Душа наша надію складає на Господа — Він наша поміч і щит наш» (Пс.33:20).

Він наш Викупитель і Спаситель: «Бо Я — Господь, Бог твій, що держить тебе за правицю й каже до тебе: "Не бійся, — Я тобі поможу! Не бійся, ти Яковів черве, ти жменько Ізраїлева. Я тобі допоможу", — каже Господь, і твій Викупитель — Святий Ізраїлів!» (Іс.41:13-14).

Він наш Небесний Отець: «Тож як ви, бувши злі, потрапите добрі дари своїм дітям давати — скільки ж більше Отець ваш Небесний подасть добра тим, хто проситиме в Нього!» (Мт.7:11).

Той, хто надіється на Бога, буде мати милість: «Милість Твоя, Господи, нехай буде на нас, бо ми надіємося на Тебе» (Пс.33:22);

буде знаходитись у повному спокої: «Думку, оперту на Тебе, збережи Ти в повнім спокої, бо на Тебе надію вона покладає» (Іс.26:3);

буде непохитним: «Ті, хто надію складає на Господа, вони як Сіонська гора, яка не захитається, яка буде стояти повік!» (Пс.125:1);

буде почутим: «І оце та відвага, що ми маємо до Нього, — що коли чого просимо, згідно з волею Його, то Він слухає нас» (1Ів.5:14);

радітиме в Бозі: «бо Ним радується наше серце, бо на ймення святеє Його ми надію кладемо!» (Пс.33:21);

силу відновлять: «а ті, хто надію складає на Господа, силу відновлять, крила підіймуть, немов ті орли, будуть бігати — і не потомляться, будуть ходити — і не помучаться!» (Іс.40:31);

наслідують землю: «бо знищені будуть злочинці, а ті, хто вповає на Господа, — землю вспадкують!» (Пс.37:9);

буде отримувати допомогу: «Бо з Тобою поб'ю я вороже військо, і з Богом своїм проберусь через мур» (Пс.18:30);

буде захищати від зла: «І Господь їм поможе та їх порятує, визволить їх від безбожних і їх збереже, — бо вдавалися до Нього вони!» (Пс.37:40). «Бо конче врятую тебе, і від меча не впадеш ти, і буде тобі душа твоя за здобич, бо ти надіявся на Мене» (Єр.39:18);

не боятися людей: «За мною Господь — не боюся нікого, що зробить людина мені?» (Пс.118:6). «Що ж скажеш на це? Коли за нас Бог, то хто проти нас?» (Рим.8:31). «Тому ж ми сміливо кажемо: «Господь — мені помічник, і я не злякаюсь нікого: що зробить людина мені?» (Євр.13:6);

не боятися нічого: «Я лягаю, і сплю, і встаю, бо Господь оберігає мене, я не боюсь безлічі людей, що звідусіль нападають на мене. Устань, Господи, і спаси мене, Боже мій, бо Ти побив ворогів моїх, зуби грішників сокрушив єси» (Пс.3:6–8).

Надіялись на Господа і отримали допомогу: праотці Авраам і Яків; пророки: Мойсей, Самуїл, Ілля, Єлисей, Ісая, Єремія, Даниїл; царі Давид, Соломон, Єзекії; праведний Йов та апостоли (З книг Біблії).

Вислови про надію на Господа

Людина повинна покладати свою надію лише на одного Бога:

«Краще уповати на Господа, аніж надіятися на людину, краще уповати на Господа, аніж покладатися на князів» (Пс.117:8-9);

«Надійтеся завжди на Господа, бо Господь Бог є твердиня вічная» (Іс.26:4);

«Не надійтеся на князів, на синів людських, у них немає спасіння» (Пс.145:3);

«Перестаньте надіятися на людину, що дихання в носі її, бо за що її

поважати?» (Іс.2:22);

«Відкрий Господу путь твою і надійся на Нього. Підкорись Господу і надійся на Нього» (Пс.36:5-7);

«Передай Господу справи свої і все, що ти задумав, збудеться» (Пр.16:3);

«Ні про що не турбуйтесь, а в усьому нехай виявляються Богові ваші бажання молитвою й проханням з подякою» (Фил.4:6);

«Не лякайся перед ними, — говорить Господь, — бо Я буду з тобою, щоб тебе рятувати» (Єр.1:8);

«Тому й ті, хто з Божої волі страждає, нехай душі свої віддадуть у доброчинстві Йому, як Сотворителю вірному» (1Петр.4:19);

«У день я не буду боятися, бо уповаю на Тебе» (Пс.55:4);

«Бо зрушаться гори й холми захитаються, та милість Моя не відійде від тебе, і заповіт Мого миру не захитається», — каже твій милостивець Господь (Іс.54:10).

Надія – це здатність дивитися вперед в очікуванні хороших результатів. У нас є короткострокові і довгострокові, людські та духовні надії. Кожна з них може справдитися, якщо надіятися на Бога, який здатен забезпечити нас усім необхідним для цього.

«Бо Я знаю ті думки, які думають про вас, говорить Господь, думки спокою, а не на зло, щоб дати вам будучність та надію» (Єр.29:11).

НАПОЛЕГЛИВІСТЬ

Наполегливість – вольова риса особистості, яка відображає здатність домагатися поставленої мети, незважаючи на труднощі й перешкоди.

Наполеглива людина обов`язково завершує розпочату справу.

Наполегливість формується під впливом виховання, починаючи з раннього дитинства. Вихованню *наполегливості* у дитини сприяє приваблива для неї діяльність. Внаслідок обмеженості знань та умінь діти часто її не досягають, що знижує рівень їх прагнень та зусиль у подоланні труднощів. Переходячи у звичку, вона породжує пасивність, нерішучість, невпевненість у собі.

Педагогам і батькам необхідно пам`ятати, що, виховуючи у дитини *наполегливість,* важливо мати значущі цілі та намір долати труднощі власними зусиллями. Позитивну роль відіграють усвідомлення дитиною свого обов`язку, сумління, почуття відповідальності.

Приклади з Біблії

Давид завершає розпочату справу і
переносить Божий ковчег до Давидового міста

«І пробував Господній ковчег у домі ґатянина Овед-Едома три місяці, і Господь поблагословив Овед-Едома та ввесь його дім.

І донесено цареві Давидові, говорячи: Господь поблагословив дім Овед-Едома та все, що його, ради ковчегу Божого. І пішов Давид, і виніс Божого ковчега з дому Овед-Едома до Давидового Міста з радістю.

І сталося, коли ті, хто ніс Господнього ковчега, ступали шість кроків, то він приносив у жертву вола та відгодовану штуку худоби.

А Давид танцював перед Господнім лицем зо всієї сили. І Давид був оперезаний лляним ефодом.

І Давид та ввесь Ізраїлів дім несли Господнього ковчега з окриком та з сурмленням сурми.

І сталося, коли Господній ковчег увійшов до Давидового Міста, то Мелхола, Саулова дочка, виглядала через вікно, і побачила царя Давида, що танцював та скакав перед Господнім лицем. І вона погордила ним у серці своєму.

І принесли Господнього ковчега, і поставили його на місці його серед намету, що для нього поставив Давид. І приніс Давид цілопалення перед Господнім лицем та жертву мирну.

А коли Давид скінчив приносити цілопалення та мирні жертви, то він поблагословив народ Іменем Господа Саваота.

І він роздав для всього народу, для всього Ізраїлевого натовпу, від чоловіка й аж до жінки, для кожного по одному буханцеві хліба, по одному кавалкові печеного м'яса та по одному виноградному калачеві. І пішов увесь народ кожен до дому свого» (2Сам.6:11-19).

Ісус з наполегливістю проповідує про Хліб життя

«А наступного дня той народ, що на тім боці моря стояв, побачив, що там іншого човна, крім одного того, що до нього ввійшли були учні Його, не було, і що до човна не входив Ісус із Своїми учнями, але відпливли самі учні.

А тим часом із Тіверіяди припливли човни інші близько до місця того, де вони їли хліб, як Господь учинив був подяку.

Отож, як побачили люди, що Ісуса та учнів Його там нема, то в човни посідали самі й прибули до Капернауму, і шукали Ісуса.

І, на тім боці моря знайшовши Його, сказали Йому: Коли Ти прибув сюди, Учителю?

Відповів їм Ісус і сказав: Поправді, поправді кажу вам: Мене не тому ви шукаєте, що бачили чуда, а що їли з хлібів і наситились.

Пильнуйте не про поживу, що гине, але про поживу, що зостається на вічне життя, яку дасть нам Син Людський, бо відзначив Його Бог Отець.

Сказали ж до Нього вони: Що ми маємо почати, щоб робити діла Божі?

Ісус відповів і сказав їм: Оце діло Боже, щоб у Того ви вірували, Кого Він послав.

А вони відказали Йому: Яке ж знамено Ти чиниш, щоб побачили ми й поняли Тобі віри? Що Ти робиш?

Наші отці їли манну в пустині, як написано: Хліб із неба їм дав на поживу.

А Ісус їм сказав: Поправді, поправді кажу вам: Не Мойсей хліб із неба вам дав, Мій Отець дає вам хліб правдивий із неба.

Бо хліб Божий є Той, Хто сходить із неба й дає життя світові.

А вони відказали до Нього: Давай, Господи, хліба такого нам завжди!

Ісус же сказав їм: Я хліб життя. Хто до Мене приходить, не голодуватиме він, а хто вірує в Мене, ніколи не прагнутиме.

Але Я вам сказав, що Мене хоч ви й бачили, та не віруєте.

Усе прийде до Мене, що Отець дає Мені, а того, хто до Мене приходить, Я не вижену геть.

Бо Я з неба зійшов не на те, щоб волю чинити Свою, але волю Того, Хто послав Мене.

Оце ж воля Того, Хто послав Мене, щоб з усього, що дав Мені Він, Я нічого не стратив, але воскресив те останнього дня.

Оце ж воля Мого Отця, щоб усякий, хто Сина бачить та вірує в Нього, мав вічне життя, і того воскрешу Я останнього дня.

Тоді стали юдеї ремствувати на Нього, що сказав: Я той хліб, що з неба зійшов.

І казали вони: хіба Він не Ісус, син Йосипів, що ми знаємо батька та матір Його? Як же Він каже: Я з неба зійшов?

А Ісус відповів і промовив до них: Не ремствуйте ви між собою!

Ніхто бо не може до Мене прийти, як Отець, що послав Мене, не притягне його, і того воскрешу Я останнього дня.

У Пророків написано: І всі будуть від Бога навчені. Кожен, хто від Бога почув і навчився, приходить до Мене.

Це не значить, щоб хтось Отця бачив, тільки Той Отця бачив, Хто походить від Бога.

Поправді, поправді кажу Вам: Хто вірує в Мене, життя вічне той має.

Я хліб життя!

Отці ваші в пустині їли манну, і померли.

То є хліб, Який сходить із неба, щоб не вмер, хто Його споживає.

Я хліб живий, що з неба зійшов: коли хто споживатиме хліб цей, той повік буде жити. А хліб, що дам Я, то є тіло Моє, яке Я за життя світові дам.

Тоді між собою змагатися стали юдеї, говорячи: Як же Він може дати нам тіла спожити?

І сказав їм Ісус: Поправді, поправді кажу вам: Якщо ви споживати не будете тіла Сина Людського й пити не будете крови Його, то в собі ви не будете мати життя.

Хто тіло Моє споживає та кров Мою п'є, той має вічне життя, і того воскрешу Я останнього дня.

Бо тіло Моє то правдиво пожива, Моя ж кров то правдиво пиття.

Хто тіло Моє споживає та кров Мою п'є, той в Мені перебуває, а Я в ньому.

Як Живий Отець послав Мене, і живу Я Отцем, так і той, хто Мене споживає, і він житиме Мною.

То є хліб, що з неба зійшов. Не як ваші отці їли манну й померли, хто цей хліб споживає, той жити буде повік!

Оце Він говорив, коли в Капернаумі навчав у синагозі» (Ів.6:22-59).

Апостол Павло з великою наполегливістю

проповідує в Антіохії

«І, як від Пафа Павло й ті, хто з ним був, відпливли, то вони прибули в Памфілійську Пергію. А Іван, відлучившись від них, повернувся до Єрусалиму.

А вони, пішовши з Пергії, прийшли до Пісідійської Антіохії, і дня суботнього до синагоги ввійшли й посідали.

А по відчитанні Закону й Пророків, старші синагоги послали до них, переказуючи: Мужі-браття, якщо маєте слово потіхи для люду, промовте!

Тоді Павло встав, і давши знака рукою, промовив: Послухайте, мужі ізраїльтяни, та ви, богобійні!

Бог цих Ізраїлевих людей вибрав Собі отців наших, і підвищив народ, як він перебував у єгипетському краї, і рукою потужною вивів їх із нього, і літ із сорок Він їх годував у пустині, а вигубивши сім народів в землі ханаанській, поділив жеребком їхню землю між ними, майже що по чотириста й п'ятидесяти роках. Після того аж до Самуїла пророка Він їм суддів давав.

А потім забажали царя, і Бог дав їм Саула, сина Кісового, мужа з Веніяминового племени, на чотири десятки років.

А його віддаливши, поставив царем їм Давида, про якого й сказав, засвідчуючи: Знайшов Я Давида, сина Єссеєвого, чоловіка за серцем Своїм, що всю волю Мою він виконувати буде.

За обітницею, із його насіння підняв Бог Ісуса, як спасіння Ізраїлеві, як Іван перед самим приходом Його усьому народові Ізраїлевому проповідував хрищення на покаяння.

А коли свою путь Іван виконав, то він промовляв: Я не Той, за Кого ви мене вважаєте, але йде он за мною, що Йому розв'язати ремінця від узуття Його я недостойний.

Мужі-браття, сини роду Авраамового, та хто богобоязний із вас! Для вас було послане слово спасіння цього.

Бо мешканці Єрусалиму та їхня старшина Його не пізнали, а пророчі слова які щосуботи читаються вони сповнили присудом, і хоч жадної провини смертельної в Ісусі вони не знайшли, все ж просили Пилата вбити Його.

Коли ж усе виповнилось, що про Нього написане, то зняли Його з дерева, та й до гробу поклали.

Але Бог воскресив Його з мертвих!

Він з'являвся багато днів тим, що були поприходили з Ним із Галілеї до Єрусалиму, і що тепер вони свідки Його перед людьми.

І ми благовістимо вам ту обітницю, що дана була нашим отцям, що її нам, їхнім дітям, Бог виконав, воскресивши Ісуса, як написано в другім псалмі: Ти Мій Син, Я сьогодні Тебе породив!

А що Він воскресив Його з мертвих, щоб більш не вернувся в зотління, те так заповів: Я дам вам ті милості, що обіцяні вірно Давиду були!

Тому- то й деінде говорить: Не даси Ти Своєму Святому побачити тління!

Бо Давид, що часу свого послужив волі Божій, спочив, і злучився з

отцями своїми, і тління побачив.

Але Той, що Бог воскресив Його з мертвих, тління не побачив.

Отже, мужі-браття, хай відомо вам буде, що прощення гріхів через Нього звіщається вам.

І в усім, у чому ви не могли виправдатись Законом Мойсеєвим, через Нього виправдується кожен віруючий.

Отож, стережіться, щоб на вас не прийшло, що в Пророків провіщене:

Дивіться, погордющі, і дивуйтеся та пощезайте, бо Я діло роблю за днів ваших, те діло, що йому не повірите ви, якби хто розповів вам!

А як стали виходити вони, то їх прошено, щоб на другу суботу до них говорили ті самі слова.

А коли розійшлась синагога, то багато з юдеїв та й із нововірців побожних пішли за Павлом та Варнавою, а вони промовляли до них і намовляли їх перебувати в благодаті Божій.

А в наступну суботу зібралося майже все місто послухати Божого Слова.

Як юдеї ж побачили натовп, то наповнились заздрощів, і стали перечити мові Павла та богозневажати.

Тоді Павло та Варнава мужньо промовили: До вас перших потрібно було говорить Слово Боже; та коли ви його відкидаєте, а себе вважаєте за недостойних вічного життя, то ось до поган ми звертаємось.

Бо так заповів нам Господь: Я світлом поставив Тебе для поган, щоб спасінням Ти був аж до краю землі!

А погани, почувши таке, раділи та Слово Господнє хвалили. І всі ті, хто призначений був в життя вічне, увірували.

І ширилось Слово Господнє по цілій країні.

Юдеї ж підбили побожних впливових жінок та значніших у місті, і зняли переслідування на Павла та Варнаву, та й вигнали їх із своєї землі.

Вони ж, обтрусивши із ніг своїх порох на них, подалися в Іконію.

А учні сповнялися радощів і Духа Святого» (Дії.13:13-52).

НАТХНЕННІСТЬ

Натхнення **–** психічний стан піднесення духовних сил людини, який характеризується активізацією всіх психічних процесів: глибокою зосередженістю, загостренням пам`яті, уваги, волі, напруженням, спрямованих на реалізацію власної ідеї.

Натхнення виникає у ході самої роботи і, як правило, є результатом попередньої напруженої праці.

Приклади з Біблії

Цар Єзекія з великим натхненням відновлює служби в Божому домі

«Єзекія зацарював у віці двадцяти й п'яти літ, а двадцять і дев'ять літ царював він в Єрусалимі. А ім'я його матері Авійя, дочка Захарії.

І робив він угодне в Господніх очах, як усе, що робив був його батько Давид.

Він першого року свого царювання, місяця першого відчинив двері Господнього дому, і поправив їх.

І привів він священиків та Левитів, і зібрав їх на східню площу, та й сказав їм: Послухайте мене, Левити! Освятіться тепер, і освятіть дім Господа, Бога ваших батьків, і винесіть нечисть із святині.

Бо наші батьки спроневірилися, і робили лихе в очах Господа, Бога нашого, і залишили Його, і відвернули своє обличчя від Господньої скинії, й обернулися спиною до неї.

Також замкнули вони двері притвору, і погасили лямпадки, а кадила не кадили, і цілопалення не приносили в святині для Ізраїлевого Бога.

І був Господній гнів на Юду та на Єрусалим, і Він дав їх на ганьбу, і на спустошення, і на посміховище, як ви бачите своїми очима.

І ось попадали наші батьки від меча, а наші сини, і наші дочки, і жінки наші в неволі за це!

Тепер на моєму серці лежить скласти заповіта з Господом, Ізраїлевим Богом, і нехай Він відверне від нас жар гніву Свого.

Сини мої, не будьте недбалі тепер, бо вас Господь вибрав ставати перед лицем Його на службу Йому, та щоб служити Йому й кадити Йому!

І встали Левити: Махат, син Амасаїв, і Йоїл, син Азарії, від синів Кегатових; а від синів Мерарієвих: Кіш, син Авдіїв, і Азарія, син Єгаллел'їлів; а від Ґершонівців: Йоах, син Зіммин, і Еден, син Йоахів; а від синів Еліцафанових: Шімрі, і Єіїл; а від синів Асафових: Захарій та Маттанія.

А від Геманових синів: Єхіїл, і Шім'ї; а від синів Єдутунових: Шемая та Уззіїл.

І зібрали вони братів своїх, і освятилися, і пішли за наказом царським у справах Господніх, щоб очистити Господній дім.

І повходили священики до середини Господнього дому на очищення. І повиносили вони всю нечистість, яку знайшли в Господньому храмі, до подвір'я Господнього дому, а Левити взяли це, щоб винести назовні до долини Кедрон.

І зачали вони першого дня першого місяця освящати, а восьмого дня того місяця ввійшли до Господнього притвору. І освятили вони Господній дім за вісім день, а шістнадцятого дня першого місяця закінчили.

І ввійшли вони в середину дому до царя Єзекії та й сказали: Очистили ми ввесь Господній дім, і жертівника цілопалення, та всі його речі, і стіл укладання хлібів та всі його речі.

А всі ті речі, які цар Ахаз занехав був за свого царювання, коли спроневірився, ми приготовили та освятили, і ось вони перед Господнім жертівником.

І встав рано цар Єзекія, і зібрав зверхників міста та й увійшов до Господнього дому.

І привели вони сім биків, і сім баранів, і сім овечок, і сім козлів на жертву

за гріх: за царство, і за святиню, і за Юду, а він звелів Аароновим синам, священикам, принести це в жертву на Господньому жертівнику.

І порізали ту велику худобу, а священики прийняли кров і покропили на жертівника; і порізали баранів, і покропили ту кров на жертівника; і порізали овечок, і покропили ту кров на жертівника.

І привели козлів жертви за гріх перед царя та збори, і вони поклали свої руки на них.

І зарізали їх священики, а їхньою кров'ю очистили жертівника, щоб очистити всього Ізраїля, бо за всього Ізраїля звелів цар принести це цілопалення та цю жертву за гріх.

І поставив він Левитів Господнього дому з цимбалами, з арфами та з цитрами, за наказом Давида та Ґада, царевого прозорливця, та пророка Натана, бо в руці Господа наказ, що йде через пророків Його.

І поставали Левити з Давидовим знаряддям, а священики із сурмами.

І сказав Єзекія принести цілопалення на жертівника. А коли розпочали цілопалення, зачався спів Господеві та звуки сурем і музичного знаряддя Давида, Ізраїлевого царя.

І ввесь збір вклонився, і співаки співали, а сурми сурмили, це все аж до кінця цілопалення!

А як скінчили приносити жертву, попадали навколішки цар та всі, що були з ним, і вклонилися.

І сказав цар Єзекія та зверхники до Левитів, щоб вони хвалили Господа словами Давида та прозорливця Асафа, і вони хвалили з великою радістю, і схилялися, і вклонялися до землі.

І відповів Єзекія й сказав: Тепер ви освячені для Господа. Підійдіть, і приведіть жертви та приноси вдячні для Господнього дому. І привів збір жертви та приноси вдячні, і кожен, хто мав жертвенне серце, приносив цілопалення.

І було число цілопалення, що спровадив збір: худоби великої сімдесят, баранів сотня, овечок двісті, для цілопалення Господеві все це.

А для святости: худоби великої шість сотень, а худоби дрібної три тисячі.

Тільки священиків було мало, і не могли вони обдирати шкур зо всіх цілопалень; і допомагали їм їхні брати Левити аж до скінчення праці, і поки освятилися священики, бо Левити були простосердіші на освячення, аніж священики.

І також було багато палень серед мирних жертов і серед жертов литих до цілопалення. І так була відновлена служба Господнього дому.

І радів Єзекія та ввесь народ тим, що Бог приготовив для народу, бо та річ сталася несподівано!» (2 Хр.29:1-36).

З великим натхненням приймають апостоли
сходження Святого Духа,
а апостол Петро проповідує
про воскреслого Ісуса

«Коли ж почався день П'ятдесятниці, всі вони однодушно знаходилися

вкупі.

І нагло зчинився шум із неба, ніби буря раптова зірвалася, і переповнила ввесь той дім, де сиділи вони.

І з'явилися їм язики поділені, немов би огненні, та й на кожному з них по одному осів.

Усі ж вони сповнились Духом Святим, і почали говорити іншими мовами, як їм Дух промовляти давав.

Перебували ж в Єрусалимі юдеї, люди побожні, від усякого народу під небом.

А коли оцей гомін зчинився, зібралася безліч народу, та й диву далися, бо кожен із них тут почув, що вони розмовляли їхньою власною мовою!…

Усі ж побентежилися та дивувалися, та й казали один до одного: Хіба ж не галілеяни всі ці, що говорять?

Як же кожен із нас чує свою власну мову, що ми в ній народились?

Парфяни та мідяни та еламіти, також мешканці Месопотамії, Юдеї та Каппадокії, Понту та Азії, і Фріґії та Памфілії, Єгипту й лівійських земель край Кірени, і захожі римляни, юдеї й нововірці, крітяни й араби, усі чуємо ми, що говорять вони про великі діла Божі мовами нашими!

І всі не виходили з дива, і безрадні були, і говорили один до одного: Що ж то статися має?

А інші казали глузуючи: Вони повпивались вином молодим!

Ставши ж Петро із Одинадцятьма, свій голос підніс та й промовив до них: Мужі юдейські та мешканці Єрусалиму! Нехай вам оце стане відоме, і послухайте слів моїх!

Бо не п'яні вони, як ви думаєте, бо третя година дня, а це те, що пророк Йоіл передрік:

І буде останніми днями, говорить Господь: Я виллю від Духа Свого на всяке тіло, і будуть пророкувати сини ваші та ваші доньки, юнаки ж ваші бачити будуть видіння, а старим вашим сни будуть снитися.

І на рабів Моїх і на рабинь Моїх за тих днів Я також виллю від Духа Свого, і пророкувати вони будуть!

І дам чуда на небі вгорі, а внизу на землі ці знамена: кров, і огонь, і куряву диму.

Перемінитьcя сонце на темряву, а місяць на кров, перше ніж день Господній настане, великий та славний!

І станеться, що кожен, хто покличе Господнє Ім'я, той спасеться.

Мужі ізраїльські, послухайте ви оцих слів: Ісуса Назарянина, Мужа, що Його Бог прославив вам силою, і чудами, і тими знаменами, що Бог через Нього вчинив серед вас, як самі ви те знаєте.

Того, що був виданий певною волею та передбаченням Божим, ви руками беззаконників розп'яли та забили.

Та Бог воскресив Його, пута смерти усунувши, вона бо тримати Його не могла.

Бо каже про Нього Давид: Мав я Господа завсіди перед очима своїми, бо

Він по правиці моїй, щоб я не захитався.

Тому серце моє звеселилось, і зрадів мій язик, і тіло моє відпочине в надії.

Бо не позоставиш Ти в аду моєї душі, і не даси Ти Своєму Святому побачити тління!

Ти дороги життя об'явив мені, Ти мене переповниш утіхою перед обличчям Своїм!

Мужі-браття! Нехай буде вільно мені сміло сказати вам про патріярха Давида, що помер і похований, і знаходиться гріб його в нас аж до цього дня.

А бувши ж пророком, та відаючи, що Бог клятвою клявся йому посадити на престолі його від плоду його стегон, у передбаченні він говорив про Христове воскресення, що не буде зоставлений в аду, ані тіло Його не зазнає зотління.

Бог Ісуса Цього воскресив, чого свідки всі ми!

А отож, як правицею Божою був Він вознесений, і обітницю Духа Святого прийняв від Отця, то й злив Він оте, що ви бачите й чуєте.

Не зійшов бо на небо Давид, але сам він говорить: Промовив Господь Господеві моєму: Сядь праворуч Мене, доки не покладу Я Твоїх ворогів підніжком ногам Твоїм!

Ото ж, нехай ввесь Ізраїлів дім твердо знає, що і Господом, і Христом учинив Бог Його, Того Ісуса, що Його розп'яли ви!

Як почули ж оце, вони серцем розжалобились, та й сказали Петрові та іншим апостолам: Що ж ми маємо робити, мужі-браття?

А Петро до них каже: Покайтеся, і нехай же охриститься кожен із вас у Ім'я Ісуса Христа на відпущення ваших гріхів, і дара Духа Святого ви приймете!

Бо для вас ця обітниця, і для ваших дітей, і для всіх, що далеко знаходяться, кого б тільки покликав Господь, Бог наш.

І іншими багатьома словами він засвідчував та вмовляв їх, говорячи: Рятуйтесь від цього лукавого роду!

Отож ті, хто прийняв його слово, охристилися. І пристало до них того дня душ тисяч зо три!» (Дії.2:1-41).

Натхненна промова диякона Степана
і його смерть

«Запитав тоді первосвященик: Чи це так?

Авраам

Степан же промовив: Послухайте, мужі-браття й отці! Бог слави з'явивсь Авраамові, отцеві нашому, як він у Месопотамії був, перше ніж оселився в Харані, і промовив до нього: Вийди із своєї землі та від роду свого, та й піди до землі, що тобі покажу.

Тоді він вийшов із землі халдейської, та й оселився в Харані. А звідти, як умер йому батько, Він переселив його в землю оцю, що на ній ви живете тепер.

Та спадщини на ній Він не дав йому навіть на крок, але обіцяв дати її на володіння йому й його родові по нім, хоч дитини не мав він.

І сказав Бог отак, що насіння його буде приходьком у краї чужому, і поневолять його, і будуть гнобити чотириста років.

Але Я сказав Бог буду судити народ, що його поневолить. Опісля ж вони вийдуть, і будуть служити Мені на цім місці.

І дав Він йому заповіта обрізання. І породив так Ісака, і восьмого дня він обрізав його. А Ісак породив Якова, а Яків дванадцятьох патріярхів.

Йосип

А ті патріярхи позаздрили Йосипові, і продали його до Єгипту. Але Бог був із ним, і його визволив від усіх його утисків, і дав йому благодать та мудрість перед фараоном, царем єгипетським, а він настановив його за правителя над Єгиптом та всім своїм домом.

А як голод прийшов на всю землю єгипетську та ханаанську, та велика біда, то поживи тоді не знаходили наші батьки.

Коли ж Яків зачув, що в Єгипті є збіжжя, то послав батьків наших уперше.

А як удруге послав, то був пізнаний Йосип братами своїми, і фараонові знаний став Йосипів рід.

Тоді Йосип послав, щоб покликати Якова, батька свого, та всю родину свою сімдесят і п'ять душ.

І подався Яків в Єгипет, та й умер там він сам та наші батьки.

І їх перенесли в Сихем, і поклали до гробу, що Авраам був купив за ціну срібла від синів Еммора Сихемового.

Мойсей

А коли наближавсь час обітниці, що нею Бог клявсь Авраамові, розрісся народ і намножився в Єгипті, аж поки настав інший цар ув Єгипті, що не знав уже Йосипа.

Він хитро наш люд обманив, і силою змушував наших отців викидати дітей своїх, щоб вони не лишались живі.

Того часу родився Мойсей, і гарний він був перед Богом. Він годований був у домі батька свойого три місяці.

А коли він був викинений, то дочка фараона забрала його, та й за сина собі його викохала.

І Мойсей був навчений всієї премудрости єгипетської, і був міцний у словах та в ділах своїх.

А коли йому сповнилося сорок років, йому спало на серце відвідати братів своїх, синів Ізраїлевих.

Як угледів же він, що одному з них дієть ся кривда, заступився, і відомстив за окривдженого, убивши єгиптянина.

Він же думав, що брати розуміють, що рукою його Бог дає їм визволення, та не зрозуміли вони.

А наступного дня, як сварились вони, він з'явився й хотів погодити їх, кажучи: Люди, ви браття, чого один одного кривдите?

А той, що ближнього кривдив, його відіпхнув та сказав: Хто наставив над нами тебе за старшого й суддю?

Чи хочеш убити й мене, як учора вбив ти єгиптянина?

І втік Мойсей через слово оце, і стався приходьком у землі мадіямській, де зродив двох синів.

Мойсей виводить ізраїльтян
із Єгипту

А коли сорок років проминуло, то з'явивсь йому Ангол Господній у полум'ї куща огняного в пустині Сінайської гори.

А Мойсей, як побачив, дивувався з видіння. А коли підійшов, щоб розглянути, був голос Господній до нього:

Я Бог отців твоїх, Бог Авраамів, і Бог Ісаків, і Бог Яковів! І затрусився Мойсей, і не відважився поглянути…

І промовив до нього Господь: Скинь взуття з своїх ніг, бо те місце, на якому стоїш, то святая земля!

Добре бачив Я утиск народу Свого, що в Єгипті, і стогін його Я почув, і зійшов, щоб їх визволити. Тепер ось іди, Я пошлю до Єгипту тебе.

Цього Мойсея, що його відцурались вони, сказавши: Хто наставив тебе за старшого й суддю, цього Бог через Ангола, якому з'явився в кущі, послав за старшого й визвольника.

Він їх вивів, чуда й знамена вчинивши в землі єгипетській, і на Червоному морі, і сорок років у пустині.

Ізраїльтяни не слухались Бога
на пустині

Це той Мойсей, що пророк Ізраїлевим синам: Господь Бог вам підійме Пророка від ваших братів, як мене, Його слухайте!

Це той, що в пустині на зборах був з Анголом, який промовляв йому на Сінайській горі, та з отцями нашими, і що прийняв він живі слова, щоб їх нам передати; що його не хотіли отці наші слухати, але відіпхнули, і звернулися серцем своїм до Єгипту, промовивши до Аарона: Зроби нам богів, які йшли б перед нами, бо не знаємо, що сталося з тим Мойсеєм, який вивів нас із краю єгипетського…

І зробили вони тими днями теля, і бовванові жертви приносили та веселилися з діл своїх рук.

Але Бог відвернувся від них, і попустив їх вклонятися силі небесній, як написано в книзі Пророків: Чи заколення й жертви Мені ви приносили сорок років у пустині, о доме Ізраїлів?

Ви ж носили намета Молохового, і зорю вашого бога Ромфана, зображення, що їх ви зробили, щоб вклонятися їм… Через те запроваджу вас аж за Вавилон!

Дім Божий

У наших отців на пустині була скинія свідоцтва, як Той ізвелів, Хто Мойсею казав, щоб зробив її за зразком, якого він бачив.

Її наші отці й узяли, і внесли з Ісусом у землю народів, яких вигнав Бог з-перед обличчя наших отців, аж до часу Давида.

Він у Бога знайшов благодать, і просив, щоб оселю знайти для Бога

Якова.

І Соломон збудував Йому дім.

Але не в рукотворнім Всевишній живе, як говорить пророк:

Мені небо престол, а земля то підніжок ногам Моїм! Який Мені дім ви збудуєте, говорить Господь, або місце яке для Мого відпочинку?

Хіба не рука Моя все це створила?

Твердошиї юдеї

О ви, твердошиї, люди серця й вух необрізаних! Ви завжди противитесь Духові Святому, як ваші батьки, так і ви!

Котрого з пророків батьки ваші не переслідували? Вони ж тих повбивали, хто звіщав прихід Праведного, Якому тепер ви сталися зрадниками та убійниками, ви, що Закона одержали через зарядження Анголів, та не зберігали його!…

Мученича смерть Степанова

Як зачули ж оце, вони запалилися гнівом у серцях своїх, і скреготали зубами на нього…

А Степан, повний Духа Святого, на небо споглянув, і побачив Божу славу й Ісуса, що по Божій правиці стояв, і промовив: Ось я бачу відчинене небо, і Сина Людського, що по Божій правиці стоїть!…

Та вони гучним голосом стали кричати та вуха собі затуляти, та й кинулися однодушно на нього!…

І за місто вони його вивели, і зачали побивати камінням його. А свідки плащі свої склали в ногах юнака, який звався Савлом.

І побивали камінням Степана, що молився й казав: Господи Ісусе, прийми духа мого!…

Упавши ж навколішки, скрикнув голосом гучним: Не залічи їм, о Господи, цього гріха! І, промовивши це, він спочив…» (Дії.7:1-60).

Апостол Павло з натхненністю проповідує
воскресіння Христа і мертвих

«Звіщаю ж вам, браття, Євангелію, яку я вам благовістив, і яку прийняли ви, в якій і стоїте.

Якою й спасаєтесь, коли пам'ятаєте, яким словом я благовістив вам, якщо тільки ви ввірували не наосліп.

Бо я передав вам найперш, що й прийняв, що Христос був умер ради наших гріхів за Писанням, і що Він був похований, і що третього дня Він воскрес за Писанням, і що з'явився Він Кифі, потім Дванадцятьом.

А потім з'явився нараз більше як п'ятистам браттям, що більшість із них живе й досі, а дехто й спочили.

Потому з'явився Він Якову, опісля усім апостолам.

А по всіх Він з'явився й мені, мов якому недородкові.

Я бо найменший з апостолів, що негідний зватись апостолом, бо я переслідував був Божу Церкву.

Та благодаттю Божою я те, що є, і благодать Його, що в мені, не даремна була, але я працював більше всіх їх, правда не я, але Божа благодать, що зо

мною вона.

Тож чи я, чи вони, ми так проповідуємо, і так ви ввірували.

Коли ж про Христа проповідується, що воскрес Він із мертвих, як же дехто між вами говорять, що немає воскресення мертвих?

Як немає ж воскресення мертвих, то й Христос не воскрес!

Коли ж бо Христос не воскрес, то проповідь наша даремна, даремна також віра ваша!

Ми знайшлися б тоді неправдивими свідками Божими, бо про Бога ми свідчили, що воскресив Він Христа, Якого Він не воскресив, якщо не воскресають померлі.

Бо як мертві не воскресають, то й Христос не воскрес!

Коли ж бо Христос не воскрес, тоді віра ваша даремна, ви в своїх ще гріхах, тоді то загинули й ті, що в Христі упокоїлись!

Коли ми надіємося на Христа тільки в цьому житті, то ми найнещасніші від усіх людей!

Та нині Христос воскрес із мертвих, первісток серед покійних.

Смерть бо через людину, і через Людину воскресення мертвих.

Бо так, як в Адамі вмирають усі, так само в Христі всі оживуть, кожен у своєму порядку: первісток Христос, потім ті, що Христові, під час Його приходу.

А потому кінець, коли Він передасть царство Богові й Отцеві, коли Він зруйнує всякий уряд, і владу всяку та силу.

Бо належить Йому царювати, аж доки Він не покладе всіх Своїх ворогів під ногами Своїми!

Як ворог останній смерть знищиться, бо під ноги Його Він усе впокорив. Коли ж каже, що впокорено все, то ясно, що все, окрім Того, Хто впокорив Йому все.

А коли Йому все Він упокорить, тоді й Сам Син упокориться Тому, Хто все впокорив Йому, щоб Бог був у всьому все.

Бо що зроблять ті, хто христяться ради мертвих? Коли мертві не воскресають зовсім, то нащо вони ради мертвих і христяться?

Для чого й ми повсякчас наражаємось на небезпеки?

Я щодень умираю. Так свідчу, браття, вашою хвалою, що маю її в Христі Ісусі, Господі нашім.

Коли я зо звірами боровся в Ефесі, яка мені по-людському користь, коли мертві не воскресають? Будем їсти та пити, бо ми взавтра вмрем!…

Не дайте себе звести, товариство лихе псує добрі звичаї!

Протверезіться правдиво, та й не грішіть, бо деякі Бога не знають, говорю вам на сором!

Але дехто скаже: Як мертві воскреснуть? І в якім тілі прийдуть?

Нерозумний, що ти сієш, те не оживе, як не вмре.

І коли сієш, то сієш не тіло майбутнє, але голе зерно, яке трапиться, пшениці або чого іншого, і Бог йому тіло дає, як захоче, і кожному зерняті тіло його.

Не кожне тіло однакове тіло, але ж інше в людей, та інше тіло в скотини, та інше тіло в пташок, та інше у риб.

Є небесні тіла й тіла земні, але ж інша слава небесним, а інша земним.

Інша слава для сонця, та інша слава для місяця, та інша слава для зір, бо зоря від зорі відрізняється славою!

Так само й воскресення мертвих: сіється в тління, в нетління встає, сіється в неславу, у славі встає, сіється в немочі, у силі встає, сіється тіло звичайне, встає тіло духовне. Є тіло звичайне, є й тіло духовне.

Так і написано: Перша людина Адам став душею живою, а останній Адам то дух оживляючий.

Та не перше духовне, але звичайне, а потім духовне.

Перша людина з землі, земна, друга Людина із неба Господь.

Який земний, такі й земні, і Який небесний, такі й небесні.

І, як носили ми образ земного, так і образ небесного будемо носити.

І це скажу, браття, що тіло й кров посісти Божого Царства не можуть, ані тління нетління не посяде.

Ось кажу я вам таємницю: не всі ми заснемо, та всі перемінимось, раптом, як оком змигнути, при останній сурмі: бо засурмить вона і мертві воскреснуть, а ми перемінимось!…

Мусить бо тлінне оце зодягнутись в нетління, а смертне оце зодягтися в безсмертя.

А коли оце тлінне в нетління зодягнеться, і оце смертне в безсмертя зодягнеться, тоді збудеться слово написане: Поглинута смерть перемогою!

Де, смерте, твоя перемога? Де твоє, смерте, жало?

Жало ж смерти то гріх, а сила гріха то Закон.

А Богові дяка, що Він Господом нашим Ісусом Христом перемогу нам дав.

Отож, брати любі мої, будьте міцні, непохитні, збагачуйтесь завжди в Господньому ділі, знаючи, що ваша праця не марнотна у Господі!» (1Кор.15:1-58).

НЕБОЯЗЛИВІСТЬ

Небоязлива людина нічого не боїться, досить смілива.

Сміливість дітей виховується в сім`ї і в школі при вивченні художніх творів, ознайомленні дітей з історією нашої Батьківщини і її героями.

Приклади з Біблії

Ісус Навин проявляє велику небоязливість
і перемагає царів, які не хотіли з синами Ізраїля миритися

Це ті царі того краю, що повбивав Ісус та Ізраїлеві сини по той бік Йордану:

«…цар єрихонський один, цар гайський, що з боку Бет-Елу, один, цар єрусалимський один, цар хевронський один, цар ярмутський один, цар лахіський один, цар єґлонський один, цар ґезерський один, цар девірський один, цар ґедерський один, цар хоремський один, цар арадський один, цар

лівенський один, цар адулламський один, цар маккедський один, цар бетелський один, цар таппуахський один, цар хеферський один, цар афекський один, цар шаронський один, цар мадонський один, цар хацорський один, цар шімронський один, цар ахшафський один, цар таанахський один, цар меґіддівський один, цар кедеський один, цар йокнеамський при Кармелі один, цар дорський при Нафат-Дорі один, цар ґоїмський при Ґілґалі один, цар тірцький один. Усіх царів тридцять і один» (Єг.12:9-24).

Неемія проявляє рішучість і небоязливість
при організації відбудови
Єрусалимського муру

«І сталося, як почув Санваллат, і Товійя, і араби, і аммонітяни, і ашдодяни, що направляється єрусалимський мур, що виломи в стіні стали затарасовуватися, то дуже запалилися гнівом.

І змовилися вони всі разом, щоб іти воювати з Єрусалимом, та щоб учинити йому замішання.

І ми молилися до нашого Бога, і поставили проти них сторожу вдень та вночі, перед ними.

І сказав Юда: Ослабла сила носія, а звалищ багато, і ми не зможемо далі будувати мура!…

А наші ненависники говорили: Вони не знатимуть і не побачать, як ми прийдемо до середини їх, і позабиваємо їх, та й спинимо працю!

І сталося, як приходили ті юдеяни, що сиділи при них, то говорили нам про це разів десять, зо всіх місць, де вони пробували.

Тоді поставив я сторожу здолу того місця за муром у печерах. І поставив я народ за їхніми родами, з їхніми мечами, їхніми ратищами та їхніми луками.

І розглянув я це, і встав і сказав я до шляхетних, і до заступників, і до решти народу: Не бійтеся перед ними! Згадайте Господа великого та грізного, і воюйте за ваших братів, ваших синів, дочок ваших, жінок ваших та за доми ваші!

І сталося, як почули наші вороги, що нам те відоме, то Господь зламав їхній задум, і всі ми вернулися до муру, кожен до праці своєї.

І було від того дня, що половина моїх юнаків робили працю, а половина їх міцно тримала списи, щити, і луки та панцері, а зверхники стояли позад Юдиного дому.

Будівничі працювали на мурі, а носії наладовували тягар, вони однією рукою робили працю, а однією міцно тримали списа…

А в кожного будівничого його меч був прив'язаний на стегнах його, і так вони будували, а біля мене був сурмач.

І сказав я до шляхетних, до заступників та до решти народу: Праця велика й простора, а ми повідділювані на мурі, далеко один від одного.

Тому то в місце, де почуєте голос сурми, туди негайно збирайтеся до нас. Бог наш буде воювати для нас!

І так ми робили працю, і половина їх міцно тримала списи від сходу ранньої зорі аж до появлення зір.

Також того часу сказав я до народу: Кожен з юнаком своїм нехай ночують у середині Єрусалиму, і будуть вони для нас уночі сторожею, а вдень на працю.

І ні я, ані брати мої, ані юнаки мої, ані сторожі, що були за мною, ми не здіймали своєї одежі, кожен мав свою зброю при своєму стегні» (Неем.4:1-17).

Ісус знає про свою смерть
і проявляє небоязливість

«І приходять вони до місцевости, на ім'я Гефсиманія, і каже Він учням Своїм: Посидьте ви тут, поки Я помолюся.

І, взявши з Собою Петра, і Якова та Івана, Він зачав сумувати й тужити…

І сказав Він до них: Обгорнена сумом смертельним душа Моя! Залишіться тут і пильнуйте!

І Він відійшов трохи далі, припав до землі, та й благав, щоб, як можна, минула Його ця година.

І благав Він: Авва-Отче, Тобі все можливе: пронеси мимо Мене цю чашу!… А проте, не чого хочу Я, але чого Ти…

І вернувся, і знайшов їх, що спали, та й каже Петрові: Симоне, спиш ти? Однієї години не зміг попильнувати?

Пильнуйте й моліться, щоб не впасти в спокусу, бадьорий бо дух, але немічне тіло!

І знову пішов і молився, те саме промовивши слово.

А вернувшись, і знову знайшов їх, що спали, бо зважніли їм очі були. І не знали вони, що Йому відказати…

І вернувсь Він утретє, та й каже до них: Ви ще далі спите й спочиваєте? Скінчено, надійшла та година: у руки грішникам ось видається Син Людський!…

Уставайте, ходім, ось наблизивсь Мій зрадник…» (Мр14:32-42).

НЕПИТУЩІСТЬ

Непитуща людина не вживає спиртних напоїв. Ця риса виховується в дітей вже з раннього віку на прикладі непитущості їхніх батьків.

Приклади з Біблії

Вимоги Господа до назорея

«І Господь промовляв до Мойсея, говорячи:

Промовляй до Ізраїлевих синів, і скажи їм: Чоловік або жінка, коли вирішиться скласти обітницю назіра, щоб посвятити себе Господеві, то він стримається від вина та п'янкого напою, не буде пити оцту винного та оцту з п'янкого напою, і жодного виноградного соку не питиме, і не їстиме ані свіжого, ані сухого винограду.

Усі дні посвячення свого не буде він їсти нічого, що зроблене з винограду, від зернят аж до лушпиння.

Усі дні його посвячення на назіра бритва не торкнеться голови його; аж

до виповнення днів, що посвятить Господеві, він буде святий, мусить запустити волосся голови своєї!» (4М.6:1-5).

Ангол Господній благословляє неплідну
на народження дитини при умові,
що не буде п`янкого напою пити

«І був один чоловік з Цар'ї, данівець з роду, а ім'я йому Маноах. А жінка його була неплідна, і не родила.

І явився Ангол Господній до тієї жінки, та й промовив до неї: Ось ти неплідна, і не роджала, але ти зачнеш і породиш сина.

А тепер стережись, і не пий вина та п'янкого напою, і не їж нічого нечистого, бо ось ти зачнеш, і сина породиш, і бритва не торкнеться його голови, бо дитя те буде Божим назореєм від утроби, і він зачне спасати Ізраїля з руки филистимлян.

І прийшла та жінка, та й сказала до чоловіка свого, говорячи: Божий чоловік приходив до мене, а вигляд його як вигляд Божого Ангола, дуже грізний. І я не питала його, звідки він, а йменння свого він мені не сказав.

І сказав він мені: Ось ти зачнеш, і породиш сина, а тепер не пий вина та п'янкого напою, і не їж жодної нечистости, бо дитя те буде Божим назореєм від утроби аж до дня смерти своєї.

І благав Маноах Господа, та й сказав: О Господи, Божий чоловік, що його посилав Ти, нехай прийде ще до нас, і нехай нас навчить, що ми зробимо для дитини, що народиться.

І вислухав Бог цей Маноахів голос, і прийшов Божий Ангол ще до тієї жінки. А вона сиділа на полі, і Маноаха, чоловіка її, не було з нею.

І поспішила та жінка, і побігла та й оповіла чоловікові своєму, і сказала до нього: Ось з'явився мені той чоловік, що приходив був того дня до мене.

І встав, і пішов Маноах за своєю жінкою, і прийшов до того чоловіка, та й сказав йому: Чи ти той чоловік, що говорив до цієї жінки? А той сказав: Я.

І сказав Маноах: Тепер нехай сповниться слово твоє. Та як нам виховувати ту дитину, і що чинити з нею?

І сказав Ангол Господній до Маноаха: Усього, що сказав я жінці, нехай вона стережеться.

Усього, що виходить із виноградного куща, не буде вона їсти, а вина та напою п'янкого нехай не п'є, і нічого нечистого нехай не їсть. Нехай додержує всього, що я наказав.

І сказав Маноах до Ангола Господнього: Нехай ми задержимо тебе, і приготовимо для тебе козля.

І сказав Ангол Господній до Маноаха: Якщо ти задержиш мене, я не буду їсти твого хліба. А якщо приготуєш цілопалення для Господа принесеш його. Бо Маноах не знав, що це Ангол Господній.

І сказав Маноах до Господнього Ангола: Яке ім'я твоє? Коли сповниться твоє слово, то ми вшануємо тебе.

І сказав йому Ангол Господній: Чому ти питаєшся про моє ім'я? Воно дивне.

І взяв Маноах козля та жертву хлібну, і на скелі приніс Господеві. І Він учинив чудо, а Маноах та його жінка бачили те.

І сталося, коли полум'я підіймалося з-над жертівника до неба, то Ангол Господній вознісся в полум'ї жертівника. А Маноах та жінка його бачили це, та й попадали обличчям своїм на землю.

І Ангол Господній більш уже не появлявся до Маноаха та до жінки його. Тоді Маноах пізнав, що це Ангол Господній.

І сказав Маноах до своєї жінки: Ми справді помремо, бо ми бачили Бога.

І сказала йому жінка його: Коли б Господь хотів був повбивати нас, не взяв би з нашої руки цілопалення та хлібної жертви, і не дав би нам побачити всього цього, і не об'явив би нам цього часу речі, як це.

І породила та жінка сина, і назвала ім'я йому: Самсон. І виростав той хлопець, і Господь благословляв його» (Суд.13:2-24).

Господь ставить в приклад
непитущість дому Рехавітів

«Слово, що було до Єремії від Господа за днів Єгоякима, сина Йосії, царя Юди, говорячи:

Іди до дому Рехавітів, і будеш говорити з ними, і введеш їх до Господнього дому, до однієї з кімнат, і напоїш їх вином.

І взяв я Яазанію, Єреміїного сина, сина Хаваццініїного, і братів його, і всіх синів його та ввесь дім Рехавітів.

І ввів я їх до Господнього дому, до кімнати синів Ханана, сина Їгдаліїного, Божого чоловіка, що була при кімнаті князів, що над кімнатою Маасеї, Шаллумового сина, який пильнував порога.

І поставив я перед синами дому Рехавітів келіхи, повні вина, та чаші, та й сказав до них: Пийте вино!

А вони відказали: Не будемо пити вина, бо наш батько Йонадав, син Рехавів, наказав нам, говорячи: Не пийте вина ані ви, ані ваші сини аж навіки!

І не будуйте дому, і не сійте, і не засаджуйте виноградника, і не майте їх, але сидіть у наметах по всі ваші дні, щоб жити довгі дні на поверхні землі, де ви мандруєте!

І послухалися ми голосу нашого батька Єгонадава, Рехавового сина, про все, що він наказав був нам, щоб не пили вина по всі наші дні ми, наші жінки, наші сини та дочки наші, і щоб ні будувати домів для нашого пробування, а виноградник і поле та насіння не будуть наші.

І осіли ми в наметах, і послухалися, та й зробили все, що наказав нам наш батько Йонадав.

І сталося, коли Навуходоносор, цар вавилонський, прийшов був на цей Край, то ми сказали: Ходіть, і ввійдемо до Єрусалиму перед військом халдеїв та перед військом Араму. І осілися ми в Єрусалимі.

І було слово Господа до Єремії таке:

Так говорить Господь Саваот, Бог Ізраїлів: Іди, і скажеш до юдеянина та до мешканців Єрусалиму: Чи з цього не витягнете науки, щоб слухатися

Моїх слів? говорить Господь.

Додержано слова Єгонадава, Рехавового сина, що наказав був синам своїм не пити вина, і не пили вони аж до дня цього, бо послухалися наказу свого батька; а Я говорив до вас рано та пізно, та не слухалися ви Мене!

І посилав Я до вас усіх Своїх рабів пророків рано та пізно, говорячи: Верніться-но кожен зо своєї злої дороги, та виправте вчинки свої, і не ходіть за іншими богами, щоб служити їм, і сидіть на тій землі, що Я дав вам та вашим батькам! Та не схилили ви свого уха, і не послухались Мене.

Бо додержали сини Єгонадава, сина Рехавового, наказа свого батька, що наказав був їм, а народ цей не послухався Мене.

Тому так промовляє Господь Бог Саваот, Бог Ізраїлів: Ось Я спроваджую на Юду та на всіх мешканців Єрусалиму все те зло, що Я провіщав був про них. Бо Я говорив до них, та вони не слухали, і кликав Я їх, та вони не відповідали…

А до дому Рехавітів Єремія сказав: Так говорить Господь Саваот, Бог Ізраїлів: За те, що ви слухалися наказа вашого батька Єгонадава, та держитеся всіх наказів його, і зробили те все, що Я заповів вам, тому так промовляє Господь Саваот, Бог Ізраїлів: Нема переводу в Йонадава, Рехавового сина, мужеві, що стоятиме перед лицем Моїм по всі дні!» (Єр.35:1-19).

Ангол Господній сповіщає священника Захарія
про народження сина
Івана-Хрестителя непитущого

«За днів царя юдейського Ірода був один священик, на ім'я Захарій, з денної черги Авія, та дружина його із дочок Ааронових, а ім'я їй Єлисавета.

І обоє вони були праведні перед Богом, бездоганно сповняючи заповіді й постанови Господні.

А дитини не мали вони, бо Єлисавета неплідна була, та й віку старого обоє були.

І ось раз, як у порядку своєї черги він служив перед Богом, за звичаєм священства, жеребком йому випало до Господнього храму ввійти й покадити.

Під час же кадіння вся безліч народу молилась знадвору.

І з'явивсь йому Ангол Господній, ставши праворуч кадильного жертівника.

І стривожився Захарій, побачивши, і острах на нього напав.

А Ангол до нього промовив: Не бійся, Захаріє, бо почута молитва твоя, і дружина твоя Єлисавета сина породить тобі, ти ж даси йому ймення Іван.

І він буде на радість та втіху тобі, і з його народження багато-хто втішаться.

Бо він буде великий у Господа, ні вина, ні п'янкого напою не питиме, і наповниться Духом Святим ще з утроби своєї матері.

І багато синів із Ізраїля він наверне до їхнього Господа Бога.

І він сам перед Ним буде йти в духу й силі Іллі, щоб серця батьків привернути до дітей, і неслухняних до мудрости праведних, щоб готових

людей спорядити для Господа.

І промовив Захарій до Ангола: Із чого пізнаю я це? Я ж старий, та й дружина моя вже похилого віку…

А Ангол пророк йому в відповідь: Я Гавриїл, що стою перед Богом; мене послано, щоб говорити з тобою, і звістити тобі про цю Добру Новину.

І замовкнеш ось ти, і говорити не зможеш аж до дня, коли станеться це, за те, що ти віри не йняв був словам моїм, які збудуться часу свого!

А люди чекали Захарія, та й дивувались, чого забарився він у храмі.

Коли ж вийшов, не міг говорити до них, і вони зрозуміли, що видіння він бачив у храмі. А він тільки знаки їм давав, і залишився німий…

І як дні його служби скінчились, він вернувся до дому свого.

А після тих днів зачала його дружина Єлисавета, і таїлась п'ять місяців, кажучи:

Так для мене Господь учинив за тих днів, коли зглянувся Він, щоб зняти наругу мою між людьми!» (Лк.1:5-25).

НЕПРИМИРЕННІСТЬ

Непримиренна людина **–** яка не мириться, не погоджується з чимось, не допускає чого-небудь, стоїть на своїй позиції.

Приклади з Біблії

Непримиренність Самсона до ворогів

«А по часі сталося в днях жнив пшениці, і відвідав Самсон з козлям свою жінку та й сказав: Нехай увійду я до моєї жінки, до кімнати. Та батько її не дав йому ввійти.

І сказав її батько: Я дійсно подумав був, що ти справді зненавидів її, а тому я дав її твоєму дружкові. Чи молодша сестра її не ліпша від неї? Нехай же вона буде тобі замість неї.

І сказав їм Самсон: Цього разу я не буду винний перед филистимлянами, коли я зроблю їм зло.

І пішов Самсон, та й зловив три сотні лисиць. І взяв він смолоскипи, і обернув хвоста до хвоста, і прив'язав одного смолоскипа всередині поміж два хвости.

І запалив він огонь у тих смолоскипах, і пустив лисиць в филистимські жита. І попалив він стирти та жита, і оливкові сади.

І сказали филистимляни: Хто це зробив? А їм відказали: Самсон, зять тімнеянина, бо він забрав його жінку й віддав її дружкові його. І пішли филистимляни, та й спалили огнем її та батька її.

І сказав їм Самсон: Хоч ви й зробили так, як це, та проте я конче пімщуся на вас, і аж тоді перестану.

І він сильно побив їх дошкульною поразкою. І пішов він, і осівся в щілині скелі Етам.

Він прийшов аж до Лехі, а филистимляни зняли крик проти нього. І зійшов на нього Дух Господній, і стали ті сукані шнури, що на раменах його,

як лляні, що перегоріли в огні, і поспадали з його рук пута його.

І знайшов він свіжу ослячу щелепу, і простяг свою руку й узяв його, та й побив ним тисячу чоловіка.

І сказав Самсон: Ослячою цією щелепою дійсно поклав їх на купу, ослячою цією щелепою тисячу люда побив я.

І сталося, як скінчив він це говорити, то кинув ту щелепу зо своєї руки, і назвав ім'я тому місцю: Рамат-Лехі.

І сильно він спрагнув, і кликнув до Господа та й сказав: Ти дав у руку Свого раба це велике спасіння, а тепер я помру від прагнення, і впаду в руку необрізаних.

І пробив Бог джерело, що в Лехі, і вийшла з нього вода, і він напився, і вернувся його дух, і він ожив. Тому назвав він ім'я йому: Ен-Гаккоре, що в Лехі, і так воно зветься аж до цього дня.

І судив він Ізраїля за днів филистимлян двадцять літ» (Суд.15:1-8,14-20).

Непримиренність Сина Людського до людей,
які не виявляли любові до ближнього

«Коли ж прийде Син Людський у славі Своїй, і всі Анголи з Ним, тоді Він засяде на престолі слави Своєї.

І перед Ним усі народи зберуться, і Він відділить одного від одного їх, як відділяє вівчар овець від козлів.

І поставить Він вівці праворуч Себе, а козлята ліворуч.

Тоді скаже Цар тим, хто праворуч Його: Прийдіть, благословенні Мого Отця, посядьте Царство, уготоване вам від закладин світу.

Бо Я голодував був і ви нагодували Мене, прагнув і ви напоїли Мене, мандрівником Я був і Мене прийняли ви.

Був нагий і Мене зодягли ви, слабував і Мене ви відвідали, у в'язниці Я був і прийшли ви до Мене.

Тоді відповідять Йому праведні й скажуть: Господи, коли то Тебе ми голодного бачили і нагодували, або спрагненого і напоїли?

Коли то Тебе мандрівником ми бачили і прийняли, чи нагим і зодягли?

Коли то Тебе ми недужого бачили, чи в в'язниці і до Тебе прийшли?

Цар відповість і промовить до них: Поправді кажу вам: що тільки вчинили ви одному з найменших братів Моїх цих, те Мені ви вчинили.

Тоді скаже й тим, хто ліворуч: Ідіть ви від Мене, прокляті, у вічний огонь, що дияволові та його посланцям приготований.

Бо Я голодував був і не нагодували Мене, прагнув і ви не напоїли Мене,

мандрівником Я був і не прийняли ви Мене, був нагий і не зодягли ви Мене, слабий і в в'язниці і Мене не відвідали ви.

Тоді відповідять і вони, промовляючи: Господи, коли то Тебе ми голодного бачили, або спрагненого, або мандрівником, чи нагого, чи недужого, чи в в'язниці і не послужили Тобі?

Тоді Він відповість їм і скаже: Поправді кажу вам: чого тільки одному з найменших цих ви не вчинили, Мені не вчинили!

І ці підуть на вічную муку, а праведники на вічне життя» (Мт.25:31-46).

Хто непримиренний до гріха,
той житиме в Бозі

«Що ж скажемо? Позостанемся в гріху, щоб благодать примножилась? Зовсім ні!

Ми, що вмерли для гріха, як ще будемо жити в нім?

Чи ви не знаєте, що ми всі, хто христився у Христа Ісуса, у смерть Його христилися?

Отож, ми поховані з Ним хрищенням у смерть, щоб, як воскрес Христос із мертвих славою Отця, так щоб і ми стали ходити в обновленні життя.

Бо коли ми з'єдналися подобою смерти Його, то з'єднаємось і подобою воскресення, знаючи те, що наш давній чоловік розп'ятий із Ним, щоб знищилось тіло гріховне, щоб не бути нам більше рабами гріха, бо хто вмер, той звільнився від гріха!

А коли ми померли з Христом, то віруємо, що й жити з Ним будемо,

знаючи, що Христос, воскреснувши з мертвих, уже більш не вмирає, смерть над Ним не панує вже більше!

Бо що вмер Він, то один раз умер для гріха, а що живе, то для Бога живе.

Так само ж і ви вважайте себе за мертвих для гріха й за живих для Бога в Христі Ісусі, Господі нашім.

Тож нехай не панує гріх у смертельному вашому тілі, щоб вам слухатись його пожадливостей, і не віддавайте членів своїх гріхові за знаряддя неправедности, але віддавайте себе Богові, як ожилих із мертвих, а члени ваші Богові за знаряддя праведности.

Бо хай гріх не панує над вами, ви бо не під Законом, а під благодаттю.

Що ж? Чи будемо грішити, бо ми не під Законом, а під благодаттю? Зовсім ні!

Хіба ви не знаєте, що кому віддаєте себе за рабів на послух, то ви й раби того, кого слухаєтесь, або гріха на смерть, або послуху на праведність?

Тож дяка Богові, що ви, бувши рабами гріха, від серця послухались того роду науки, якому ви себе віддали.

А звільнившися від гріха, стали рабами праведности.

Говорю я по-людському, через неміч вашого тіла. Бо як ви віддавали були члени ваші за рабів нечистості й беззаконню на беззаконня, так тепер віддайте члени ваші за рабів праведности на освячення.

Бо коли були ви рабами гріха, то були вільні від праведности.

Який же плід ви мали тоді? Такі речі, що ними соромитесь тепер, бо кінець їх то смерть.

А тепер, звільнившися від гріха й ставши рабами Богові, маєте плід ваш на освячення, а кінець життя вічне.

Бо заплата за гріх смерть, а дар Божий вічне життя в Христі Ісусі, Господі нашім!» (Рим.6:1-23).

Апостол Павло закликає коринтян
непримиренно ставитися до розпусти

«Усе мені можна, та не все на пожиток. Усе мені можна, але мною ніщо володіти не повинно.

Їжа для черева, і черево для їжі, але Бог одне й друге понищить. А тіло не для розпусти, але для Господа, і Господь для тіла.

Бог же й Господа воскресив, воскресить Він і нас Своєю силою!

Хіба ви не знаєте, що ваші тіла то члени Христові? Отож, узявши члени Христові, зроблю їх членами розпусниці? Зовсім ні!

Хіба ви не знаєте, що той, хто злучується з розпусницею, стає одним тілом із нею? Бо каже: Обидва ви будете тілом одним.

А хто з Господом злучується, стає одним духом із Ним.

Утікайте від розпусти. Усякий бо гріх, що його чинить людина, є поза тілом. А хто чинить розпусту, той грішить проти власного тіла.

Хіба ви не знаєте, що ваше тіло то храм Духа Святого, що живе Він у вас, якого від Бога ви маєте, і ви не свої?

Бо дорого куплені ви. Отож прославляйте Бога в тілі своєму та в дусі своєму, що Божі вони!

А про що ви писали мені, то добре було б чоловікові не дотикатися жінки.

Але щоб уникнути розпусти, нехай кожен муж має дружину свою, і кожна жінка хай має свого чоловіка.

Нехай віддає чоловік своїй дружині потрібну любов, так же само й чоловікові дружина.

Дружина не володіє над тілом своїм, але чоловік; так же само й чоловік не володіє над тілом своїм, але дружина.

Не вхиляйтесь одне від одного, хібащо дочасно за згодою, щоб бути в пості та молитві, та й сходьтеся знову докупи, щоб вас сатана не спокушував вашим нестриманням.

А це говорю вам як раду, а не як наказа.

Бо хочу, щоб усі чоловіки були, як і я; але кожен має від Бога свій дар, один так, інший так.

Говорю ж неодруженим і вдовам: добре їм, як вони позостануться так, як і я.

Коли ж не втримаються, нехай одружуються, бо краще женитися, ніж розпалятися.

А тим, що побрались, наказую не я, а Господь: Нехай не розлучається дружина з своїм чоловіком!

А коли ж і розлучиться, хай зостається незаміжня, або з чоловіком своїм хай помириться, і не відпускати чоловікові дружини!

Іншим же я говорю, не Господь: коли який брат має дружину невіруючу, і згідна вона жити з ним, нехай він не лишає її.

І жінка, як має чоловіка невіруючого, а той згоден жити з нею, нехай не лишає його.

Чоловік бо невіруючий освячується в дружині, а дружина невіруюча освячується в чоловікові. А інакше нечисті були б ваші діти, тепер же святі.

А як хоче невіруючий розлучитися, хай розлучиться, не неволиться брат

чи сестра в такім разі, бо покликав нас Бог до миру.

Звідки знаєш ти, дружино, чи не спасеш чоловіка? Або звідки знаєш, чоловіче, чи не спасеш дружини?» (1Кор.6:12-20,7:1-16).

Апостол Павло непримиренно ставиться до пророкування чужою мовою Церкві

«Дбайте про любов, і про духовне пильнуйте, а найбільше щоб пророкувати.

Як говорить хто чужою мовою, той не людям говорить, а Богові, бо ніхто його не розуміє, і він духом говорить таємне.

А хто пророкує, той людям говорить на збудування, і на умовлення, і на розраду.

Як говорить хто чужою мовою, той будує тільки самого себе, а хто пророкує, той Церкву будує.

Я ж хочу, щоб мовами говорили всі, а ліпше щоб пророкували: більший бо той, хто пророкує, аніж той, хто говорить мовами, хібащо пояснює, щоб будувалася Церква.

А тепер, як прийду я до вас, браття, і до вас говорити буду чужою мовою, то який вам пожиток зроблю, коли не поясню вам чи то відкриттям, чи знанням, чи пророцтвом, чи наукою?

Бо навіть і речі бездушні, що звук видають, як сопілка чи лютня, коли б не видавали вони різних звуків, як пізнати б тоді, що бринить або грає?

Бо коли сурма звук невиразний дає, хто до бою готовитись буде?

Так і ви, коли мовою не подасте зрозумілого слова, як пізнати, що кажете? Ви говоритимете на вітер!

Як багато, наприклад, різних мов є на світі, і жадна з них не без значення!

І коли я не знатиму значення слів, то я буду чужинцем промовцеві, і промовець чужинцем мені.

Так і ви, що пильнуєте про духовні дари, дбайте, щоб збагачуватись через них на збудування Церкви!

Ось тому, хто говорить чужою мовою, нехай молиться, щоб умів виясняти.

Бо коли я молюся чужою мовою, то молиться дух мій, а мій розум без плоду!

Ну, то що ж? Буду молитися духом, і буду молитися й розумом, співатиму духом, і співатиму й розумом.

Бо коли благословлятимеш духом, то як той, що займає місце простої людини, промовить амінь на подяку твою? Не знає бо він, що ти кажеш.

Ти дякуєш добре, але не будується інший.

Дякую Богові моєму, розмовляю я мовами більше всіх вас.

Але в Церкві волію п'ять слів зрозумілих сказати, щоб і інших навчити, аніж десять тисяч слів чужою мовою!

Браття, не будьте дітьми своїм розумом, будьте в лихому дітьми, а в розумі досконалими будьте!

У Законі написано: Іншими мовами й іншими устами Я говоритиму

людям оцим, та Мене вони й так не послухають, каже Господь.

Отож, мови існують на знак не для віруючих, але для невіруючих, а пророцтво для віруючих, а не для невіруючих.

А як зійдеться Церква вся разом, і всі говоритимуть чужими мовами, і ввійдуть туди й сторонні чи невіруючі, чи ж не скажуть вони, що біснуєтесь ви?

Коли ж усі пророкують, а ввійде якийсь невіруючий чи сторонній, то всі докоряють йому, усі судять його,

і так таємниці серця його виявляються, і так він падає ницьма і вклоняється Богові й каже: Бог справді між вами!

То що ж, браття? Коли сходитесь ви, то кожен із вас псалом має, має науку, має мову, об'явлення має, має вияснення, нехай буде все це на збудування!

Як говорить хто чужою мовою, говоріть по двох, чи найбільше по трьох, і то за чергою, а один нехай перекладає!

А коли б не було перекладача, то нехай він у Церкві мовчить, а говорить нехай собі й Богові!» (1Кор.14:1-28).

НЕСВАРЛИВІСТЬ

Несварлива людина не ображає інших людей різними лайливими словами, не висловлює невдоволення, осуду, докорів, не робить погрозливих жестів у сторону іншої людини.

Прикладом несварливості для дитини повинна бути сім`я.

Приклади з Біблії

Приклад несварливості (домовленості)
між Аврамом і Лотом

«І піднявся Аврам із Єгипту, сам, і жінка його, і все, що в нього було, і Лот разом із ним, до Неґеву.

А Аврам був вельми багатий на худобу, на срібло й на золото.

І пішов він в мандрівки свої від Неґеву аж до Бет-Елу, аж до місця, де напочатку намет його був поміж Бет-Елом і поміж Гаєм, до місця жертівника, що його він зробив там напочатку. І Аврам там прикликав Господнє Йменння.

Так само й у Лота, що з Аврамом ходив, дрібна та велика худоба була та намети.

І не вміщала їх та земля, щоб їм разом пробувати, бо великий був їхній маєток, і не могли вони разом пробувати.

І сталася сварка поміж пастухами худоби Аврамової та поміж пастухами худоби Лотової. А ханаанеянин та періззеянин сиділи тоді в Краю.

І промовив до Лота Аврам: Нехай сварки не буде між мною та між тобою, і поміж пастухами моїми та поміж пастухами твоїми, бо близька ми рідня.

Хіба не ввесь Край перед обличчям твоїм? Відділися від мене! Коли підеш ліворуч, то я піду праворуч, а як ти праворуч, то піду я ліворуч.

І звів Лот свої очі, і побачив усю околицю Йорданську, що наводнена вся вона аж до Цоару, перед тим, як Содом та Гомору був знищив Господь, як

Господній, садок, як єгипетський край!

І Лот вибрав собі всю околицю йорданську. І Лот рушив на схід, і вони розлучилися один від одного.

Аврам оселився в землі ханаанській, а Лот оселився в рівнинних містах околиці, і наметував аж до Содому» (1М.13:1-12).

Апостол Павло призиває
коринтян жити дружно

«Тож благаю вас, браття, Ім'ям Господа нашого Ісуса Христа, щоб ви всі говорили те саме, і щоб не було поміж вами поділення, але щоб були ви поєднані в однім розумінні та в думці одній!

Бо стало відомо мені про вас, мої браття, від Хлоїних, що між вами суперечки.

А кажу я про те, що з вас кожен говорить: я ж Павлів, а я Аполлосів, а я Кифин, а я Христів.

Чи ж Христос поділився? Чи ж Павло був розп'ятий за вас? Чи в Павлове ім'я ви христились?» (Кор.1:10-17).

ОБЕРЕЖНІСТЬ

Обережність – якість характеру, яка передбачає стриману, обдуману, передбачливу поведінку, уникання можливої небезпеки або неприємностей.

Обережність формується у дітей з раннього віку під впливом дорослих та інстинкту самозбереження. Батьки застерігають дітей, від гри з небезпечними предметами (сірниками, запальничками, вибуховими речовинами, електричними приладами, ножами та ін.), що може призвести до травмування, втрати здоров`я, каліцтва, створення аврійної ситуації на дорозі, небезпеки для інших людей.

Приклади з Біблії

Обережність Гедеона

«А Дух Господній зійшов на Гедеона, і він засурмив у сурму, і був скликаний Авіезер за ним.

І він послав послів по всьому Манасії, і був скликаний за ним і він. І послав він послів до Асира, і до Завулона, і до Нефталима, і вони вийшли навперейми них.

І сказав Гедеон до Бога: Якщо Ти спасеш Ізраїля моєю рукою, як говорив, то ось я розстелю на тоці вовняне руно; якщо роса буде на самім руні, а на всій землі сухо, то я буду знати, що Ти спасеш Ізраїля моєю рукою, як говорив!

І сталося так. І встав він рано взавтра, і розстелив руно, і вичавив росу з руна, повне горня води.

І сказав Гедеон до Бога: Нехай не запалиться гнів Твій на мене, нехай я скажу тільки цей раз, нехай-но я спробую руном тільки цей раз: нехай буде сухо на самім руні, а на всій землі нехай буде роса.

І Бог зробив так тієї ночі, і було сухо на самім руні, а на всій землі була

роса» (Суд.6:34-40).

Самуїл проявляє обережність
у виборі царя

«А тепер послухай їхнього голосу, тільки конче остережеш їх, і розповіси їм право того царя, що буде царювати над ними.

І переказав Самуїл всі Господні слова до народу, що жадав від нього царя, і сказав: Оце буде право царя, що царюватиме над вами: він візьме синів ваших і поставить собі в колесниці свої та серед їздців своїх, і вони будуть бігати перед колесницею його; і щоб поставити собі тисячників та п'ятдесятників, і щоб орати орку його, і щоб жати жниво його, і щоб робити зброю військову його та колесничні приладдя його.

А дочок ваших забере за мироварниць, і за кухарок, і за пекарок.

І він позабирає поля ваші, і виноградники ваші, та кращі ваші оливки, і пороздає своїм слугам.

А з вашого посіву та з ваших виноградників братиме десятину, і даватиме своїм евнухам та своїм слугам.

І він забере рабів ваших, і ваших невільниць, і найліпших ваших юнаків, і ваших ослів, і буде вживати їх на роботу свою.

Він братиме десятину з вашої отари, а ви станете йому за рабів.

І ви будете кликати того дня проти вашого царя, якого собі вибрали, та не відповість вам Господь того дня!

Та народ відмовився слухати Самуїлового голосу, та й сказав: Ні, нехай тільки цар буде над нами!

І будемо ми, як усі люди, і буде нас судити наш цар. І він ходитиме перед нами, і провадитиме наші війни.

І вислухав Самуїл усі слова народу, і переказав їх голосно Господеві.

А Господь сказав до Самуїла: Послухайся їхнього голосу, і постав їм царя! І сказав Самуїл до Ізраїлевих людей: Ідіть кожен до міста свого!» (1Сам.8:9-22).

Ісус проявляє обережність при виборі
Своїх учнів-апостолів

«А коли Він проходив біля Галілейського моря, то побачив Симона та Андрія, брата Симонового, що невода в море закидали, бо рибалки були.

І сказав їм Ісус: Ідіть услід за Мною, і зроблю, що станете ви ловцями людей.

І зараз вони свого невода кинули, та й пішли вслід за Ним.

А коли недалеко прийшов, то побачив Він Якова Зеведеєвого та брата його Івана, що й вони в човні невода лагодили.

І зараз покликав Він їх. І вони залишили батька свого Зеведея в човні з робітниками, і пішли вслід за Ним» (Мр.1:16-20).

«І Він вийшов на гору, і покликав, кого Сам хотів; вони ж приступили до Нього.

І визначив Дванадцятьох, щоб із Ним перебували, і щоб послати на проповідь їх, і щоб мали вони владу вздоровляти недуги й вигонити демонів.

І визначив Він оцих Дванадцятьох: Симона, і дав йому ймення Петро, і Якова Зеведеєвого, і Івана, брата Якова, і дав їм імена Воанергес, цебто сини громові, і Андрія, і Пилипа, і Варфоломія, і Матвія, і Хому, і Якова Алфієвого, і Тадея, і Симона Кананіта та Юду Іскаріотського, що й видав Його» (Мр.3:13-19).

Ісус не цурається грішників

«А коли Ісус звідти проходив, побачив чоловіка, на ймення Матвія, що сидів на митниці, та й каже йому: Іди за Мною! Той устав, і пішов услід за Ним.

І сталось, як Ісус сидів при столі у домі, ось зійшлося багато митників і грішників, і вони посідали з Ним та з Його учнями.

Як побачили ж те фарисеї, то сказали до учнів Його: Чому то Вчитель ваш їсть із митниками та із грішниками?

А Він це почув та й сказав: Лікаря не потребують здорові, а слабі!

Ідіть же, і навчіться, що то є: Милости хочу, а не жертви. Бо Я не прийшов кликати праведних, але грішників до покаяння» (Мт.9:9-13).

Накази Ісуса апостолам

«Цих Дванадцятьох Ісус вислав, і їм наказав, промовляючи: На путь до поган не ходіть, і до самарянського міста не входьте, але йдіть радніш до овечок загинулих дому Ізраїлевого.

А ходячи, проповідуйте та говоріть, що наблизилось Царство Небесне.

Уздоровляйте недужих, воскрешайте померлих, очищайте прокажених, виганяйте демонів. Ви дармо дістали, дармо й давайте.

Не беріть ані золота, ані срібла, ані мідяків до своїх поясів, ані торби в дорогу, ані двох одеж, ні сандаль, ані палиці. Бо вартий робітник своєї поживи.

А як зайдете в місто якесь чи в село, то розвідайте, хто там достойний, і там перебудьте, аж поки не вийдете.

А входячи в дім, вітайте його, промовляючи: Мир дому цьому!

І коли буде достойний той дім, нехай зійде на нього ваш мир; а як недостойний він буде, то мир ваш нехай до вас вернеться.

А як хто вас не прийме, і ваших слів не послухає, то, виходячи з дому чи з міста того, обтрусіть порох із ніг своїх.

Поправді кажу вам: легше буде країні содомській й гоморській дня судного, аніж місту тому!» (Мт.10:5-15).

Апостол Павло радить
єфесянам поводитись обережно

«Отож, уважайте, щоб поводитися обережно, не як немудрі, але як мудрі, використовуючи час, дні бо лукаві!

Через це не будьте нерозумні, але розумійте, що є воля Господня.

І не впивайтесь вином, в якому розпуста, але краще наповнюйтесь Духом, розмовляючи поміж собою псалмами, і гімнами, і піснями духовними, співаючи й граючи в серці своєму для Господа, дякуючи завжди за все Богові й Отцеві в Ім'я Господа нашого Ісуса Христа, корячися один одному у

Христовім страху.

Дружини, коріться своїм чоловікам, як Господеві, бо чоловік голова дружини, як і Христос Голова Церкви, Сам Спаситель тіла!

І як кориться Церква Христові, так і дружини своїм чоловікам у всьому.

Чоловіки, любіть своїх дружин, як і Христос полюбив Церкву, і віддав за неї Себе, щоб її освятити, очистивши водяним купелем у слові, щоб поставити її Собі славною Церквою, що не має плями чи вади, чи чогось такого, але щоб була свята й непорочна!

Чоловіки повинні любити дружин своїх так, як власні тіла, бо хто любить дружину свою, той любить самого себе.

Бо ніколи ніхто не зненавидів власного тіла, а годує та гріє його, як і Христос Церкву, бо ми члени Тіла Його від тіла Його й від костей Його!

Покине тому чоловік батька й матір, і пристане до дружини своєї, і будуть обоє вони одним тілом.

Ця таємниця велика, а я говорю про Христа та про Церкву!

Отже, нехай кожен зокрема із вас любить так свою дружину, як самого себе, а дружина нехай боїться свого чоловіка!» (Еф.5:15-33).

ОБОВ`ЯЗКОВІСТЬ (ГРОМАДЯНСЬКИЙ ОБОВ`ЯЗОК)

Обов`язковість – відповідальність під час виконання чогось; те чого треба беззаперечно дотримуватися, безвідмовно виконувати згідно з вимогами суспільства або власного сумління.

Громадянський обов'язок людини – відданість своєму народові, своїй Батьківщині, усвідомлення відповідальності перед Богом за долю народу. Людина, яка належить до населення певної держави, користується її правами та виконує обов'язки, встановлені законами цієї держави, підпорядковує свої інтереси громадським, називається громадянином цієї держави. Почуття обов'язку – це голос совісті, це глибоко особисте ставлення людини до свого суспільства, народу.

Одними з головних ознак громадянського обов'язку є мовні обов'язки людини. Кожний, хто вважає себе свідомим членом свого народу, мусить пильно навчатися своєї соборної літературної мови. Кожний громадянин мусить добре пам'ятати, що наймиліша мова в цілому світі – то мова рідна. Кожний свідомий член нації мусить добре знати й виконувати рідномовні обов'язки свого народу.

Усі ми є членами різних груп людей – великих і малих. Кожен із нас є членом своєї сім'ї, членом шкільного колективу. Можливо, ти є членом спортивної команди, якогось клубу чи організації. В ширшому розумінні кожен із нас є мешканцем певного міста чи села, громадянином нашої держави.

Людина з сильним характером намагається всіляко покращити життя спільноти там, де вона живе. Для цього потрібні всі риси характеру, про які ми вже говорили. Наприклад, у сім'ї завжди все виходить якнайкраще, якщо

всі члени родини відповідальні й поважають один одного. Життя в будь-якій країні стає кращим, якщо її громадяни поводяться чесно, не порушують закони і старанно працюють. Бути відповідальним громадянином означає жити згідно з установленими правилами і виконувати свої обов'язки. Це також означає бути відповідальним за самого себе, щоб іншим не доводилось виконувати вашу роботу. Такі незначні речі, як прибрати після себе або вчасно прийти на зустріч, покращують життя суспільства. Запитайте себе: «Якщо хтось зробить свою частину роботи так само, як я, яким чином це вплине на результат нашої спільної справи?»

Якщо більшість людей робить щось неправильно, потрібна мужність, щоб сказати правду. В подібних випадках хороші громадяни можуть стати прикладом для наслідування і змінити все на краще.

Громадянином і патріотом може стати тільки людина з чуйним і мужнім серцем. Патріотизм - це сплав почуття й думки, осягнення святині – Батьківщини – не тільки розумом, а передусім серцем. І починається це осягнення з того, що в навколишньому світі хтось стає для людини незмірно дорогим, комусь вона готова віддати всі сили своєї душі. Патріотизм починається з любові до людини. Початок патріотичного бачення і відчування світу, почуття Батьківщини – в любові до найдорожчої на землі людини – до рідної матері.

Громадянське змужніння приносить думку про те, що я щось зробив для людей, щось дав їм. Це найважливіше джерело морального багатства юності. Осягнути Батьківщину розумом і серцем може лише той, хто в 12 - 13-річному віці вже придбав своє моральне багатство. По крихітці, по зернинці нагромаджуйте моральне багатство юності, нагромаджуйте з дитинства, з отроцтва. У 12 - 13-річному віці людина повинна, оглянувшись назад, побачити те, що вона зробила для людей, і пережити гордість: ось це моя праця! Оця гордість і є духовним зарядом, основою ідейного однодумства.

Василь Сухомлинський

Біблійна історія

Прочитай історію про те, як обраний Богом народ, ізраїльтяни, проявили свою громадську позицію, коли виникла потреба збудувати особливе місце поклоніння – скинію заповіту.

«А Господь промовляв до Мойсея, говорячи: Промовляй до Ізраїлевих синів, і нехай вони візьмуть для Мене приношення. Від кожного мужа, що дасть добровільно його серце, візьмете приношення для Мене» (2М.25:1-2).

«І нехай збудують Мені святиню, і перебуватиму серед них» (2М.25:8).

«І приходили кожен чоловік, кого вело серце його, і кожен, кого дух його чинив щедрим, і приносили приношення Господеві для роботи скинії заповіту, і на кожну працю його, і на священні шати. І приходили ті чоловіки з жінками, кожен щедросердий, і приносили гачка, і носову сережку, і персня, і сережку, всякі золоті речі, та все, що людина приносила, як золото приношення для Господа. І кожна людина принесла, що хто мав: блакить, і пурпур, і червень, і

вісон, і вовна козина, і баранячі начервоно пофарбовані шкурки, і шкурки тахашеві. Кожен, хто жертвував срібне та мідяне приношення, приносив Господнє приношення, і кожен, хто мав, попринесли акаційне дерево, на всяке зайняття коло тієї роботи. І кожна мудросерда жінка пряла руками своїми, і приносила пряжу: блакить, і пурпур, і червень, і вісон. І всі жінки, кого вело їхнє серце, пряли козину вовну» (2М.35:21-26).

«Кожен чоловік та жінка, кого їхнє серце схиляло приносити для кожної праці, яку Господь наказав робити рукою Мойсея, – Ізраїлеві сини приносили добровільний дар для Господа.

І сказав Мойсей до Ізраїлевих синів: Дивіться, Господь назвав на ім'я Бецал'їла, сина Урієвого, сина Хура, Юдиного роду. І наповнив його Духом Божим, мудрістю, розумуванням, і знанням, і здібністю до всякої роботи на обмислення мистецьке, на роботу в золоті, і в сріблі, і в міді, і в обробленні каменя, щоб всаджувати, і в обробленні дерева, щоб робити в усякій мистецькій роботі. І вклав в його серце, щоб навчав, він і Оголіяв, син Ахісамаха, Данового племени. Він наповнив їх мудрістю серця, щоб робили вони всяку роботу обрібника, і митця, і гаптівника в блакиті, і в пурпурі, і в червені, і в вісоні, і ткача, що роблять усяку роботу й задумують мистецькі речі» (2М.35:29-35).

«І покликав Мойсей Бецал'їла та Оголіява, та кожного мудросердого чоловіка, кому Господь подав мудрість у серце, кожного, кого вело серце зблизитися до тієї праці, щоб зробити її. І взяли вони від Мойсея все приношення, що позносили Ізраїлеві сини для праці служби святині, щоб зробити її. А вони ще приносили до нього щоранку добровільного дара. І прибули всі мудреці, що роблять усю роботу святині, кожен із праці своєї, яку вони роблять, і сказали до Мойсея, говорячи: Народ приносить більше, ніж потрібно було для праці, яку Господь звелів був зробити.

І Мойсей наказав проголосити в таборі, говорячи: Ні чоловік, ні жінка нехай не роблять уже нічого на приношення для святині. І був стриманий народ від приносів. А наготовленого було досить для кожної праці, щоб зробити її, і ще зоставалось» (2М.36:2-7).

Ці люди справді хотіли допомогти збудувати скинію. Вони вільно жертвували власне багатство для спільної справи. Вони давали так багато всього, що Мойсею довелося оголосити, що принесеного більше ніж достатньо.

Тільки вірні Богу можуть бути вірні своїм обов`язкам

У житті рівноапостольного царя Костянтина розповідається, що батько Костянтина, Констанцій, бувши ще язичником, поважав християнську віру, поважав християн за їх чесність, вірність, працьовитість, і бажаючи їх взяти на державну службу, вчинив таким чином. Зізвавши до себе всіх своїх придворних, сказав їм: Хто мені вірний і хоче служити державі, той повинен поклонитися моїм богам і принести їм жертву, а хто не хоче поклонитися моїм богам, той нехай покине мій двір, тому що я не хочу бути разом з іновірцями.

Істині християни одразу ж залишили чини, нагороди, відзнаки і почали відходити з царського двору, а язичники, які не вірили в Ісуса Христа, почали показувати перед царем свою покірливість і готовність принести жертву ідолам. Але цар затримав християн і сказав їм: Вас тільки хочу взяти слугами, радниками і друзями, сподіваюсь що ви будете вірні і мені, як вірні Богу вашому. А ви, звернувшись до тих хто залишився, - не можете бути при дворі; бо хто зраджує свого Бога, той не буде вірний своєму царю. Так цар оцінив вірність християн Богові. (З кн. Мінеї, т.5, 21 травня).

ОРГАНІЗОВАНІСТЬ

Організованість - вольова якість особистості, що полягає в умінні керуватися у своїй діяльності наміченим планом, відповідальному ставленні до наміченої справи, в умінні досягати результатів без зайвої роботи, метушні та стресових станів.

Організованість виховується, в першу чергу, прикладом найближчого оточення, його ставленням до неорганізованої діяльності когось, вимогами і привчанням до акуратності, вчасності, відповідальності і цінування часу.

Приклади з Біблії

Приклад організованості
синів Ізраїлевих при переході Йордану

«І встав Ісус рано вранці, і вони рушили з Ситтіму, та й прийшли аж до Йордану він та всі Ізраїлеві сини. І переночували вони там перше, ніж перейшли.

І сталося по трьох днях, і перейшли урядники між табором, і наказали народові, говорячи: Коли ви побачите ковчега заповіту Господа, Бога вашого, та священиків-Левитів, що несуть його, то ви рушите з вашого місця, і підете за ним.

Тільки віддаль між вами та між ним буде мірою коло двох тисяч ліктів. Не наближайтеся до нього, щоб ви знали ту дорогу, якою підете, бо ви не ходили цією дорогою ані вчора, ані позавчора.

І сказав Ісус до народу: Освятіться, бо Господь узавтра чинитиме чуда поміж вами.

І сказав Ісус до священиків, говорячи: Понесіть ковчега заповіту, і перейдіть Йордан перед народом. І понесли вони ковчега заповіту, і пішли перед народом.

І сказав Господь до Ісуса: Цього дня розпічну Я звеличувати тебе на очах усього Ізраїля, який буде бачити, що як був Я з Мойсеєм, так буду з тобою.

А ти накажеш священикам, що носять ковчега заповіту, говорячи: Коли ви ввійдете до краю води Йордану, станете в Йордані.

І сказав Ісус до Ізраїлевих синів: Підійдіть сюди, і послухайте слів Господа, Бога вашого.

І Ісус сказав: По цьому пізнаєте, що Бог Живий поміж вами, і конче Він вижене перед вами ханаанеянина, і хіттеянина, і хіввеянина, і періззеянина, і

ґірґашеянина, і євусеянина.

Оце ковчег заповіту Владики всієї землі переходить перед вами через Йордан.

А тепер візьміть собі дванадцять мужів з Ізраїлевих племен, по одному мужеві на плем'я.

І станеться, коли спиняться стопи ніг священиків, що носять ковчега Господа, Владики всієї землі, у воді Йордану, буде спинена вода, що тече зверху, і стане одним валом.

І сталося, коли рушив народ зо своїх наметів, щоб перейти Йордан, а священики, що несли ковчега заповіту перед народом, і коли носії ковчегу прийшли до Йордану, а ноги священиків, що несли ковчега, занурилися в воду скраю, а Йордан був повний по всі береги свої всі дні жнив, то спинилась вода, що зверху текла, стала одним валом, дуже далеко від міста Адама, що збоку Цортану, а та, що текла до степу, до Солоного моря, стекла зовсім, і була відділена, а народ перейшов навпроти Єрихону.

А священики, що несли ковчега заповіту Господнього, стали міцно на сухому посередині Йордану, і ввесь Ізраїль переходив по сухому, аж поки не скінчив переходити Йордан увесь народ» (Єг.3:1-17).

Давид розумно організовує своє військо
і отримує перемогу над Авесалом

«А Давид переглянув народ, що з ним, і настановив над ними тисячників та сотників.

І послав Давид народ, третину під рукою Йоава, і третину під рукою Авішая, сина Церуї, Йоавового брата, а третину під рукою ґатянина Іттая. І сказав цар до народу: Конче піду також і я з вами!

Та народ сказав: Ти не підеш! Бо якщо ми справді втечемо, вони не звернуть на нас уваги. І якщо половина нас повмирає, вони не звернуть на нас уваги, бо ти як нас десять тисяч. А тепер буде ліпше, як будеш допомагати нам із міста.

І сказав до них цар: Що буде добре в очах ваших, зроблю. І став цар при брамі, а ввесь народ повиходив за сотнями та за тисячами.

А цар наказав Йоавові й Авішаєві та Іттаєві, говорячи: Обережно будьте мені з моїм юнаком Авесаломом! А ввесь народ чув, як цар наказав усім провідникам про Авесалома.

І вийшов народ на поле навперейми Ізраїля, і був бій в Єфремовому лісі.

І був побитий там Ізраїлів народ Давидовими рабами. І була там того дня велика поразка, полягло двадцять тисяч!

І поширився там бій по всій тій землі, і того дня більш народу пожер ліс, ніж поїв меч.

І спіткався Авесалом із Давидовими рабами, а Авесалом їхав на мулі. І підбіг мул під гущавину великого дуба, а його волосся заплуталося в дубі, і він опинився між небом та між землею, а мул, що під ним, перебіг…

І побачив це один чоловік, і доніс Йоаву та й сказав: Ось я бачив Авесалома, що висить на дубі.

І сказав Йоав до чоловіка, що доносив йому: Ось ти бачив, а чому ти не вразив його там на землі, а я дав би був тобі десять шеклів срібла та одного пояса.

І сказав той чоловік до Йоава: А коли б я важив на руці своїй навіть тисячу шеклів срібла, не простягну своєї руки на царського сина, бо ми чули на власні вуха, що цар наказав тобі й Авішаєві та Іттаєві, говорячи: Збережіть мені мого юнака Авесалома!

Або коли б я допустився в душі своїй неправди, - а всяка річ не затаїться перед царем! - то й ти став би проти мене.

І сказав Йоав: Не буду отак зволікати з тобою! І він узяв три стріли в руку свою, і вбив їх у серце Авесалома, що ще живий висів на середині дуба…

І оточили його десять юнаків, Йоавові зброєноші, і вдарили Авесалома, та й убили його…

І засурмив Йоав у сурму, а народ повернувся з погоні за Ізраїлем, бо Йоав стримав народ.

І взяли вони Авесалома, та й кинули його в лісі до великої ями, і накидали над ним дуже велику могилу з каміння, а ввесь Ізраїль повтікав кожен до намету свого.

А Авесалом узяв був і поставив собі ще за життя свого пам'ятника, що в царській долині, бо він казав: Нема в мене сина, щоб згадувати про ймення моє. І він назвав пам'ятникові ім'я на своє ім'я. І звалось його: Яд-Авесалом, і так зветься він аж до цього дня» (2Сам.18:1-18).

Соломон не лише мудрий цар але
великий організатор будівництва Господнього Храму

«І зачав Соломон будувати Господній дім в Єрусалимі на горі Морійя, що вказана була батькові його Давидові, на місці, яке приготовив Давид на тоці євусеянина Орнана.

І зачав він будувати другого місяця, другого дня, четвертого року свого царювання.

А це основа будови Божого дому: довжина шістдесят ліктів старою мірою, а ширина двадцять ліктів.

А притвор, щодо довжини, був за шириною храму, двадцять ліктів, а вишина сто й двадцять. І покрив він його зсередини чистим золотом.

А великий храм він покрив кипарисовим деревом, і покрив його добрим золотом, і наробив на ньому пальм та ланцюгів.

І покрив він той храм дорогим каменем на оздобу, а золото золото було з Парваїму.

І покрив він золотом храм, балки, пороги, і стіни його та його двері, а на стінах повирізував херувимів.

І зробив дім Святого Святих: довжина його за шириною храму двадцять ліктів, і ширина його двадцять ліктів. І покрив він його добрим золотом, на таланти шість сотень.

А вага цвяхів на шеклі золота п'ятдесят; і горниці покрив золотом.

І зробив він у домі Святого Святих двох херувимів різьб'яною роботою, і

покрив їх золотом.

А крила херувимів: довжина їх - двадцять ліктів, крило одного - на п'ять ліктів, дотикалося стіни храму, а крило інше - п'ять ліктів, дотикалося крила другого херувима.

А крило другого херувима - п'ять ліктів, дотикалося стіни храму, а крило інше - п'ять ліктів, прилягало до крила іншого херувима.

Розтягнені крила цих херувимів - двадцять ліктів; і вони стояли на ногах своїх, а їхні обличчя до храму.

І зробив він завісу, блакить, і пурпур, і червень, і віссон, і наробив на ній херувимів.

І зробив він перед храмом два стовпи, тридцять і п'ять ліктів завдовжки, а маковиці, що на верху його, п'ять ліктів.

І поробив ланцюги, як у девірі, і дав їх на верхи тих стовпів. І зробив сотню гранатових яблук, і дав на ланцюги.

І поставив стовпи перед храмом, - один з правиці, а один з лівиці. І назвав ім'я правому: Яхін, а ім'я лівому - Боаз.

І зробив мідяного жертівника, двадцять ліктів довжина йому і двадцять ліктів ширина йому, і десять ліктів височина йому.

І зробив він лите море, десять на міру ліктем від краю його до краю його, навколо круглясте, і п'ять - на міру ліктем височина йому. А шнур тридцять на міру - ліктем оточував його навколо.

А під ним - постать волів, що зо всіх сторін оточують його, на десять ліктів на міру ліктем оточують море навколо; два ряди волів відлиті при відливанні його.

Воно стояло на дванадцятьох волах, три обернені на північ, і три обернені на захід, і три обернені на південь, і три обернені на схід. А море на них зверху, а всі зади їх до - нутра.

А грубина його долоня, а край його - як робота краю келіха, квітки лілеї. Містило воно три тисячі батів.

І зробив десять умивальниць, і поставив п'ять з правиці, а п'ять з лівиці, щоб мити в них, приготовлене на цілопалення полощуть у них, а море - для священиків, щоб митися в ньому.

І зробив десять золотих свічників, як належалося, і поставив їх у храмі п'ять з правиці, а п'ять з лівиці.

І зробив десять столів, і поставив у храмі, - п'ять з правиці, а п'ять з лівиці. І зробив сто золотих кропильниць.

І зробив священиче подвір'я та подвір'я велике, і двері до подвір'я, і їхні двері покрив міддю.

А море поставив з правого боку на південний схід.

І поробив Хурам горнята, і лопатки, і кропильниці. І покінчив Хурам робити працю, яку зробив для царя Соломона в Божому домі: два стовпи, і кулі, і дві маковиці на верху тих стовпів, і дві мережки на покриття обидвох куль маковиць, що на верхах стовпів, і чотири сотні гранатових яблук для обох мережок, два ряди гранатових яблук для однієї мережки, щоб покрити

обидві кулі маковиць, що на переді тих стовпів.

І поробив підстави, і поробив умивальниці на тих підставах, одне море, і дванадцять волів під ним, і горнята, і лопатки, і видельця, і всі їхні речі поробив Хурам-Авів цареві Соломонові для Господнього дому з виполіруваної міді.

На Йорданській рівнині повідливав їх цар у глинистій землі між Суккотом та між Цередою.

І наробив Соломон усіх цих речей дуже багато, бо не досліджена була вага міді.

І поробив Соломон усі речі, що в Божому домі, та золотого жертівника й столи, а на них хліб показний, і свічники, і їхні лямпадки, щоб запалювати їх за постановою перед девіром, зо щирого золота.

А квітки, і лямпадки, і щипчики із золота, з досконалого золота.

А ножиці, і кропильниці, і ложки, і кадильниці зо щирого золота; а вхід до дому, його внутрішні двері до Святого Святих та двері дому до храму із золота.

І була закінчена вся праця, яку зробив Соломон для Господнього дому. І Соломон повносив освячені речі свого батька Давида, і срібло, і золото, і всі ці речі дав до скарбниці Божого дому.

Тоді Соломон зібрав до Єрусалиму Ізраїлевих старших, і всіх голів племен, начальників батьківських родів Ізраїлевих синів, щоб перенести ковчега Господнього заповіту з Давидового Міста, воно - Сіон.

І були зібрані до царя всі ізраїльтяни в свято, воно - сьомого місяця.

І поприходили всі Ізраїлеві старші, і Левити понесли ковчега.

І понесли ковчега та скинію заповіту, і всі святі речі, що в скинії, несли їх священики та Левити.

А цар Соломон та вся Ізраїлева громада, що зібралася при ньому перед ковчегом, приносили в жертву худобу дрібну та худобу велику, що через многоту не була ані записувана, ані лічена!

І священики внесли ковчега Господнього заповіту до його місця, до девіру дому, до Святого Святих, під крила херувимів.

А херувими простягали крила над місцем ковчега, і затінювали херувими над ковчегом та над його держаками зверху.

А ті держаки були довгі, і головки тих держаків були видні з ковчегу, що перед девіром, а назовні не були видні. І були вони там аж до цього дня.

У ковчезі не було нічого, тільки дві таблиці, що поклав Мойсей на Хориві, коли Господь склав був заповіта з Ізраїлевими синами при виході їх із Єгипту.

І сталося, як священики виходили із святині, а всі священики, що були там, освятилися, без додержання черг…» (2Хр.3:1-17;4:1-22;5:1-11).

ПАТРІОТИЗМ

Патріотизм – любов до Батьківщини, відданість їй, готовність служити її інтересам, йти на самопожертву. Патріотизм виявляється в практичній діяльності, спрямованій на всебічний розвиток своєї країни, захист її інтересів.

Патріотизм – соціально-історичне явище. Виховання патріотизму у дітей в сім`ї розпочинається з виховання у них любові до рідної мови, культури народу та його традицій, поваги до сімейних реліквій, пов`язаних із трудовими і бойовими сторонами життя предків, близьких родичів, земляків.

У більш старшому віці дітям розкриваються ширші горизонти історії життя народу, його національно-визвольної і соціальної боротьби, культури і мистецтва, місце серед інших народів світу. Разом з тим, у вихованні почуття патріотизму у дітей слід домагатись глибокого усвідомлення ними рівності всіх народів, поваги до мови, культури, мистецтва та історії кожного великого чи малого народу.

Вихованню патріотизму в сім`ї відводиться значне місце, бо сім`я найтісніше зв`язана з усім суспільно-історичним і економічним укладом існування країни.

У Святому Письмі подвиги патріотизму показують разом з великими подвигами віри. Великі представники Старого світу – Мойсей, Ісус Навин, Самуїл, Давид, Ілля, Єлисей, Ісая, Єремія, Даниїл, Ездра, брати Маккавеї, великі Старозавітні жінки – Маріам, Девора, Есфір і Юдиф показують нам зразки високого патріотизму.

У деяких із святих людей гарячі бажання патріотизму так піднімались, шо вони готові були із любові до свого народу не тільки пожертвувати усіма благами тимчасового життя, але якщо б це було можливо перед судом найвищого правосуддя Божого, самим вічним спасінням своїм, самим Божим благоволінням до них. Святий пророк Мойсей молив Бога, що краще його викреслити з книги життя, але не лишати Свого благовоління вибраний народ (2М.32:32); святий апостол Павло говорив з скорботою, що він бажав би сам бути відлученим від Христа із-за любові до братів моїх, рідних мені тілом (Рим.9:3).

Сам Господь наш Ісус Христос явився на землю як істинний Бог і істинний чоловік з усіма людськими властивостями і бажаннями, крім гріховних, показав нам зразок любові до народу Свого. Він хоч був посланий сповістити Євангелію Царства Божого всім людям, але перш за все «прийшов до Своїх» (Ів.1:11) «…до овечок загинулих дому Ізраїлевого» (Мт.15:24) «…і їм першим сповістив тайни Царства Божого і старався зібрати їх навколо Себе, як пташка збирає пташенят своїх під крила свої» (Мт.13:37-39); коли ж вони цього не захотіли, «не прийняли Його, зневажили, хотіли вбити, Він, Святіший скорбив і плакав про те, що від очей їх сховано і що станеться їх погибель і їхнього міста Єрусалима» (Лук.19:41-44).

Поради виховання патріотизму

Пам'ятайте діти, що людина смертна фізично, але разом з тим і безсмертна духовно: безсмертя на землі залежить від того, що вона створила для людей. Подумай, бо що створиш на землі для людей з любов'ю, те ляже на сторінки доброї твоєї книги життя. І перед судом Господа твоя книга життя буде прочитана. Дбай же про те, щоб у ній було записано багато добрих справ. Тільки той може стати достойним у Господа, хто, дивлячись уперед, знає, що йому треба зробити за своє життя. Твою відданість Господу мусиш підтверджувати добрими ділами.

Завжди пам'ятайте, що ви діти народу. У вас, як сонячне світло в краплі води, відбивається його багатовікова історія, його велич і слава, його любов і надія, його нерозривна єдність із тими дорогими нашому серцю куточками, де колись ви ступали босими ногами. Це вічне, незнищенне, незгасне. Ви повинні знати історію свого народу; у вашу душу мають увійти кращі народні надбання і традиції, ставши для вас святим законом. Ми маємо Батьківщину, до якої ви зобов'язані ставитися належним чином, шануючи і визнаючи її закони.

Торкнувшись рідної землі, ви відчуєте, як вона стогне і плаче за своїми героями, які загинули в боротьбі за її незалежність. Наша Батьківщина живе і житиме вічно, адже мільйони героїв полягли в ім'я її честі й гідності. Будьте духовно готовими до того, щоб у будь-яку тяжку годину ви змогли стати на захист своєї рідної землі.

Ваша Батьківщина — це ваш рідний дім. А в рідному домі не завжди все гаразд. Є в ньому свої радість і горе. Про них і треба менше говорити, а намагатись зробити щось конкретне, щоб перемогти негаразди добром і справедливістю. Умійте не тільки дивитися, але й бачити. Формуйте свій правдивий погляд на світ, а це можливо лише тоді, коли в житті ви створюєте щось дороге для людей і для себе.

Без горіння серця найправильніші істини залишаться для вас мертвими буквами. Їх можна скласти в слова й прочитати, але вони не запалають.

Юнаки і дівчата, ви повинні знати історію свого народу; у ваші душі мають увійти кращі народні традиції, стати для вас святим законом. Знайте: немає для людини страшнішої кари, ніж материнське прокляття. Якщо мати відрікається від сина, значить, людина вилучається з народної сім'ї. Осягніть думкою і серцем страшну правду: ця тяжка кара існує й існуватиме, поки є святі слова — народ, мати, батько, діти. Ми розповідаємо вам про це для того, щоб утвердити в кожному з вас чесність і мужність розуму. Про свою Батьківщину, про священний обов'язок перед нею, про відповідальність перед матір'ю, батьком, сім'єю, родом треба думати тільки чесно і мужньо. Думка про святиню повинна бути чистою, як правда.

Юнаки і дівчата, майте мужність зрозуміти, осягнути розумом і серцем, що є злочини, за які ніколи не прощають; є самотність, яка ні в кого не викликає ні жалю, ні співчуття; є горе, яке викликає не співпереживання, а

презирство. Чесна людина ніколи не подасть руки тому, хто зрадив Батьківщину.

Знайте, юнаки і дівчата, що людина, яка зрадила Батьківщину, не може сподіватися на пощаду. Тому, хто відбув покарання, закон надає права: живи, працюй, спілкуйся з людьми. Однак серце людське знає, що можна зважити на терезах правосуддя і що неможливо ні зважити, ні зміряти. Народ карає по-своєму. Він бачить, що залишається в темряві чорної душі, від нього ніщо не сховається.

Пам'ятайте, що для людини бездушної, безсердечної у її взаєминах з іншими людьми немає нічого святого й високого.

Любов до Вітчизни і любов до людей — це два швидких потоки, які, зливаючись, утворюють могутню річку патріотизму. Не забувайте, юні громадяни, що в житті вашому настане момент, коли доведеться виявити мужність, стійкість, готовність до такого напруження всіх фізичних і духовних сил, коли, з одного боку — радість, втіхи, блага, а з іншого, — злигодні, самопожертва, навіть смерть в ім'я життя і щастя людей. Готуй себе до того, щоб у потрібний момент піднятися на вершину доблесті — і перемогти.

Виховання патріотизму починається в сім`ї. Тут особлива роль відводиться матері. Матері виховуючи дітей у релігійно-патріотичному дусі, виконуйте своє призначення і тільки цим створюйте собі славу, яку ніколи не знищить ніяка заздрість і яка завжди буде мати значення на суді Божому і людському, на суді совісті і потомства. На цьому суді нас не запитають, як часто ми подорожували, як красиво вміли одягатися і тримати себе в суспільстві, як себе показували на ниві забав і штучних розваг. Усе це, звичайно, зникне разом з тим днем, для якого ми приносили суєтні жертви. Нас будуть судити за тими плодами, які ми заповідали майбутньому своїм дітям і вихованцям. І якщо в цих плодах буде гіркота і гниль, на нашу голову впадуть виною навіть ті прекрасні успіхи, через які ми готові забувати головне.

Син безумний, — говорить премудрий, — безчестя матері.

Велику роботу з організації виховання в учнів любові до Батьківщини, до свого народу, до його звичаїв і обрядів проводять музеї, кімнати й куточки, створені в школах України. Учні розшукують матеріали про улюблених героїв; збирають реліквії, пов'язані з їхнім життям, виготовляють макети будинків, де вони народились і шкіл, де навчалися; присвячують їм вірші, статті, малюнки; збирають предмети народного побуту, народні пісні, предмети старовинного одягу, записують обряди і таке інше.

З давніх часів формування гармонійно розвиненої людини вважалося невід'ємним обов'язком старших поколінь. Таке ставлення служило своєрідним захисним механізмом проти знищення роду чи народності, а духовні знання, які при цьому використовувалися, для кращого збереження були своєрідно зашифровані та покладені в основу народних релігійних обрядів звичаїв, традицій. Носії знання — стародавні мудреці, які досягли

досконалості, ставали центрами тяжіння для численних послідовників і учнів. Так виникали вчення та філософські школи на Сході і Заході, на Півночі і Півдні, в Африці й Азії, в Америці і в Європі. І всі ці вчення закликали до одних і тих самих загальнолюдських цінностей. Проте мова, асоціативне мислення та «шляхи досягнення» в кожному вченні ставали унікальними в силу відмінностей культурних традицій у різних народів.

В усіх народів є люди, які жадають чуда, не бажаючи обтяжувати себе важкою працею самовдосконалення, яка і була колись початковою метою вчення. На жаль, це об'єктивний закон. І стародавні знали про цю небезпеку. Через це в кожному вченні духовного вдосконалення завжди існувала езотерична, таємна структура знань, призначена охороняти від викривлення основи вчення. Народні обряди, традиції у міру можливості зберігали крупинки духовних знань. Поступово зміст і головне призначення народних традицій ставали з часом все менш зрозумілими, перетворюючись у забобони, проте форма, послідовність виконання обрядів передавалися із покоління в покоління і дійшли до сьогодення.

Чому сучасна молодь, особливо підлітки, так неохоче беруть участь у народних обрядах? Можливо, тому, що допитливий розум сучасної молоді потребує пояснення незрозумілих, але традиційно започаткованих дій. Якщо ж продовжувати механічне повторювання і нав'язування молоді народних звичаїв, уникаючи їх всебічного аналізу з метою виявлення істинного змісту духовної мудрості, то результатом такого впливу стане недоброзичливе ставлення молоді до цієї теми.

У перші ж дні після народження дитини мати, за звичаєм, співала над колискою традиційні пісні, а пізніше — навчала маленьку дитину прислів'їв, віршів, народних казок. Кожна стародавня пісня, окрім основної теми, містить у собі певний емоційний настрій, ставлення до цієї теми, яке виражається через інтонації голосу, зміну ритму, окремих наголосів. Інакше кажучи, пісню можна розглядати своєрідним камертоном, за допомогою якого дитина формує емоційне ставлення до інформаційного змісту твору. На базі перших отриманих моделей вона надалі створює і розвиває основні напрацювання своєї емоційної сфери. Отже, позитивну змістовність перших пісень, повноту їх емоційного діапазону можна розглядати як фундамент майбутньої емоційної культури людини. Пізніше участь у хоровому співі (для багатьох дітей у церковному хорі) допомагала проявляти високі почуття, навчала дітей свідомо керувати власним емоційним станом. Значну, роль при цьому, відігравали обрядові пісні, весільні пісні, колядки, веснянки, які давали змогу «відпрацьовувати» найрізноманітніші емоційні почуття.

Українська народна пісня завжди мала і має великий уплив на формування позитивних рис особистості.

У пісні музика об'єднується зі словом, і якщо слово, насамперед, діє на свідомість людини, викликає у неї думки й уявлення, то музика найперше діє на почуття, і вплив її доходить до глибини підсвідомого. Коли ж музика й слово об'єднуються в пісні, то вони охоплюють своїм впливом всю істоту

людини. Тому-то людина в пісні передає свої радощі й горе, з піснею вона працює, у пісні виявляє свої релігійні почуття, з піснею іде в бій, під звуки пісні її хоронять.

Особливо великий вплив на душу людини має народна пісня. Вона зв'язує людину з поколіннями сучасними й минулими. У народних піснях українець чує голоси своїх предків, що колись радісно зустрічали весну або звеличували народження Христа, чує голоси козаків, що йшли на бій з ворогами.

Народна пісня надихала письменників і поетів на творчість. З теплотою і піднесеністю, з прозорливістю митця поет П. Грабовський писав про українську пісенність: «Що за милозвучність та краса, не кажучи вже про класичну простоту та безпосередність натхнення! Се — джерело, з якого на здоров'я довго ще будуть пити нащадки... Влучність вислову надзвичайна, а стисліть просто не передатна!».

Особливу увагу звертає на себе підкреслення двох рис української народної пісні. Перша — це природність її. Друга — це піднесений характер музики, що дає авторові характеристики підстави порівнювати українську пісню з молитвою.

Релігійним духом пройняті, перш за все, обрядові пісні — колядки, щедрівки, весільні пісні. Але й інші пісні часто відбивають релігійні настрої та світогляд українця.

Особливо характерні з цього погляду історичні думи та псалми. Як відомо, історичні думи були створені в один із найбільш драматичних періодів історії українського народу. У них релігійне почуття й надія на Бога підносяться до рівня полум'яного пафосу («Дума про бурю на Чорному морі», «Про Марусю Богуславку», «Невольничі плачі» і т. ін.).

Українська народна пісня визнає за найважливішу рису людини міцну віру в Бога. Як же уявляє Бога наш народ? Бог є Абсолютним Духом. А що людина мислить: відносно вона не може пізнати Бога адекватно. Тому уявлення народу про Нього, будучи відносним, у той же час відображає народну психологію. В уявленні нашого народу Бог є Творцем світу та Промислителем його, причому не тільки акт Божого промислу, а й Божої творчості ніколи не припиняється.

Бог не є абстрактною Істотою, Він близько стоїть до людини. Тому так часто в обрядових та інших піснях про Бога вживається епітет «милий». Наприклад, приспів колядки «Славен єси, наш милий Боже, На небесі».

Народження Христа в колядках оспівується, як світова подія, коли «чоловік перед Богом пеленами оповився». Це — вияв найвищої любові Бога до людини.

З побожною любов'ю висвітлюється в колядках народження Христа.

Перед тим дитятком
Пастушки з ягнятком
На колінцях припадають,

Христа-Бога прославляють.

Бог, як Отець Небесний, піклується про людей. Він допомагає побожному пану-хазяїну в його господарстві, дарує йому довголіття та душевний спокій. (Побожному господареві).

Тому-то в усіх важливих справах українець звертається до Бога. Бідна вдова, засіявши та заволочивши пшеницю, просить Бога:

Ой уроди, Боже, та пшениченьку яру
На вдовиних діток та на вдовину славу.

І милостивий Бог приймає вдовину молитву:

І ще й удівонька та й додому не дійшла,
А вже кажуть люди, що пшениченька зійшла.

Звідси здоровий оптимізм українця. Бог є найвищою Правдою, і тому правда переможе як в особистому, так і в громадському житті. Несправедливо знеславлена людина заявляє:

Моя неслава, людська поговірка,
Марно в світі пропаде.

Крім глибокої релігійності, українця характеризує щирий патріотизм. У душі його органічно поєднані глибока віра в Бога й любов до «народу християнського». Для нього Бог і Батьківщина — найвищі блага. Український лицар живе для Батьківщини: він завжди готовий віддати за неї своє життя. Найдорожче для нього — лицарська честь і слава.

Як злетілися орли
Чайки рятувати,
Слави здобувати...

— співається у бойовій козацькій пісні. В іншій пісні козаки бажають:

Любов до Батьківщини, пов'язана з глибокою релігійністю, залишається найважливішою рисою ідеальної людини й у поглядах сучасних українців. Палкою любов'ю до України, рішучістю битись за неї до останньої краплі крові пройняті й сучасні стрілецькі пісні. Складались вони в обставинах запеклих боїв. Автори їх здебільше невідомі, як невідомі й автори старих народніх пісень. Подібно до старих козацьких дум та історичних пісень сучасні стрілецькі пісні закликають народ боронити рідний край:

Хто живий, вставай, боронити край.
Укритий огнем і мерцями.
Не буде тобі сумно в боротьбі

Між січовими стрільцями (...).

У боротьбі з лютим катом беруть участь не лише козаки, а й героїні-дівчата.

Хто там іде та вперед веде?
Диво: це наші дівчата.
Личко, як мак, кругом козак,
Душа стрілецька, завзята.

У боротьбі за рідний край виявляється, чого варта людина. Як співається у пісні на слова Б. Грінченка:

Приходить час, приходить час.
Нехай же кожний скаже з вас,
Чи він народу вірний син,
Чи тільки раб поганий він? (...)

Боротьба за рідний край — кривава й тяжка: вона вимагає багато жертв і страждань. У стрілецьких піснях співається про поодинокі та спільні могили січових стрільців, що склали свої голови за Україну. Борці за Україну знають, що ідея волі Батьківщини не умре (...). Знають вони й те, що український народ не забуде своїх героїв (...).

Народна пісня є одним з наймогутніших чинників у вихованні національної свідомості нашого народу. Український народ цілі століття жив у неволі чужинців-окупантів, а все ж таки не втратив своєї національності: своєї мови, звичаїв, світогляду. Мало того, він зберіг і свідомість своєї національної гідності. У цьому велику роль відігравала й відіграє українська народна пісня, краса якої та багатий зміст значно перевищують красу та зміст народної пісні гнобителів. І це дає підстави вірити у свої національні сили й у своє майбутнє.

«Щасливі ви, — говорив великий Лев Толстой молодому студентові-українцеві, — що народилися серед народу з такою багатою душею, народу, що вміє так відчувати свої радощі й чудово виливати свої думки і свої мрії, свої почуття заповітні. Хто має таку пісню, тому нема чого боятися за своє майбутнє. Його час не за горами. Вірите чи ні, що жодного народу простих пісень я не люблю так, як вашого. Під їхню музику я душевно спочиваю. Стільки в них краси й ґрації, дужого, молодого почуття й сили» (Толстой Л. Педагогические сочинения. – М.: Изд-во АПНРСФСР. 1953. – С.114).

У сім'ї має широко використовуватися вироблена тисячоліттями мудрість народної педагогіки, яка виражена в усній народній творчості, в споконвічних загальнолюдських моральних засадах і нормах. Народна педагогіка протягом багатьох століть викарбовувала й вдало використовувала у вихованні підростаючої молоді широкий діапазон практичних і словесних методів і прийомів, які найповніше враховують уплив національного характеру. За умови осучаснення, постійного

збагачення вони, вважаємо, з успіхом можуть бути використані батьками, в процесі сімейного виховання молоді.

Духовно-національна система виховання дітей в сім'ї повинна ґрунтуватися на засадах релігійного виховання, народної педагогіки, принципах наукової педагогіки, що ввібрала в себе кращі надбання духовно-національної виховної мудрості. Вона включає ідейне багатство народу, його морально-естетичні та етнічні цінності, трансформовані в засобах народної педагогіки, що використовує християнську спадщину, а також постійну і систематичну виховну діяльність родини, сім'ї, навчально-виховних закладів.

Такому сімейному вихованню, сприяють такі засоби: рідна мова; родовід; рідна історія; краєзнавство; природа рідного краю; національна міфологія; фольклор; національне мистецтво; народний календар; національна символіка; народні прикмети, вірування; релігійні виховні традиції; родинно-побутова культура; національні традиції, звичаї і обряди; національна творчість.

Звичайно наші сім'ї не володіють цими всіма засобами. Батькам потрібно займатися самоосвітою про свій народ, особливості його національного характеру, психології, а також знань про свій родовід, спосіб життя і виховання у сім'ях, про рідний край і все, пов'язане з ним. Засвоєння дітьми системи знань про рідну мову, літературу, етнографію, історію, психологію, демографію народу запобігатиме історичному безпам'ятству, бездуховності, сприятиме прилученню до світової культури.

Крім Господа і батьків, є святині, які не можна ні з чим порівняти, зіставити. Це — Батьківщина і синівська вірність, відданість рідній землі, де ти осмислив себе: тому народові, який вигодував і зростив тебе. Що є в тобі найкращого — це від народу.

Не забувай того місця, де ти народився, вперше вдихнув повітря, розплющив очі і побачив світ, вимовив перше слово, зробив перший крок; де, доторкнувшись до рідної землі, пережив перші радість і горе. Для нас Батьківщина починається з цього куточка, який назавжди входить у життя кожного з нас як щось єдине і незмінне, як ласкавий дотик матері, як рідне слово. Цей куточок залишається назавжди в нашій душі, він хвилює нас як перше животворне джерело нашого початку. Ніколи не забувай своє гніздо, з якого ти вилетів, як пташеня.

Люби свою рідну землю. Доторкнися до неї і ти почуєш, як вона стогне. В її стогоні почуєш голоси наших предків, які її захищали від порогів, щоб тобі зараз було вільно жити й творити. Не шкодуй себе, працюй у поті лиця для того, щоб залишити добрий слід після себе.

Пам'ятай, що кожен із вас пише книгу свого життя, куди записуються всі добрі і погані справи на цій землі. Пам'ятай, що любов до своєї рідної Батьківщини, до свого народу буде оцінюватись Господом після любові до Нього і до батьків. Тільки в любові до Господа, до ближнього, рідної землі й народу ти можеш бути щасливим.

Розвиваючи духовне багатство наших дітей, формуючи їх характер, не

обійдемося без виховних цінностей української культури. Щастя українських дітей пов'язане з українством. Саме поняття слова «культура» вказує на цю шляхетну функцію культури, бо ж «вдосконалення світу довкола нас і світу в нас самих, творення і плекання цінностей духовного і матеріального характеру» — це й є ідеали виховання. Кожна людина задовольняє свої духовні потреби, черпаючи з національної культури, людина може творити духовні цінності тільки на основі культури свого народу. Тому явище асиміляції, по своїй суті, є негативним чинником у вихованні, бо ж вона завжди означає надщерблення індивідуальності переходом з однієї нації до іншої, резиґнацію із зберігання і творення культурних надбань своїх предків. До того асимільована людина завжди буде виявляти тенденцію до духового збідніння, до надщерблення характеру. Не хочеться зізнаватись що до національного походження — це почуття меншовартості, це брак пошани до предків, це психічна недуга, внаслідок якої людина не може втекти сама від себе, робить усе, щоб стати подібною до когось іншого, щоб зникнути з лиця землі. Заперечення свого походження, перехід до іншої національної культури є також наслідком браку знання власної культури, або чужої, або обидвох, браком відповідної освіти, культурної обмеженості, наслідком надщерблення особистості людини. Пошана і створення культурних надбань свого народу — це боротьба зі смертю, це шляхетне прагнення підкреслювати особливі цінності свого народу, це потреба зберігати цінності духу свого народу в загальнолюдській культурі. Українська культура — одна з найдавніших в Європі, вона оригінальна і самобутня. Зникнення її було б злочином. Світогляд українців — своєрідний, він не тільки доповнює загальнолюдську культуру, а й удосконалює її.

Творець культури, а ним є кожна людина, що має духовні потреби, вносить суб'єктивні елементи у світову скарбницю. Усвідомлення цього приносить їй психічне задоволення, створює дух спільноти, оберігає від почуття самотності, народжує почуття гордості, а все разом робить людину життєрадісною, позитивно налаштованою до людей, світу і життя, тобто робить її щасливою. Людина, що прагне допомогти своєму народові, пов'язана з народом духовно, отже, вона й сама духовно багата. Любити свій народ — означає розуміти його потреби, цінити його духовність, жити так, щоб частинкою себе сприяти зміцненню народного духу. Не існує культурної людини, яка б не хотіла бачити успіхів свого народу на шляху до своєї мети. І чим сильніше розвинені в людині національні почуття, тим легше їй розуміти загальнолюдські етичні почуття, що ведуть людство до духовного вдосконалення. Тому всі народи у світі змагаються у тому, щоб дати у загальнолюдську скарбницю якнайбільше. Служіння загальнолюдському можливе тільки через національне, так як любов до Бога не можна виявити краще, як любов'ю до ближніх.

Національні й духовні багатства народу віддзеркалюються в літературі, у легендах і переказах, у народних піснях, прислів'ях, приказках, у життєписах наших славних письменників. Шевченко, Франко, Леся Українка дали у своїх

творах сильне відчуття неволі рідного народу, яке спонукало їх творити. Їх творчість — це наче вістря меча серед бою, вона будить національно сплячих, ґартує знесилених. Їхнім шляхом ідуть все нові й нові будителі національного духу. Чи ж не та сама любов до Батьківщини ось у цьому «наймолодшому», написаному у наш час, освічені М. Вінграновського: «Тебе люблю я всесвітом і людством, і соняхом у золотому сні, і сивиною вченого-мислителя, і на стерні польовим горошком. Ні, Батьківщино! Не лише стражданням чи радістю я звернений до тебе!». Українська культура — це гаряче глибинне джерело, що з нього можна черпати жар любові, жар життя. Зробимо доступним його для нашої молоді. І вона повторюватиме з переконанням і з захопленням слова Є. Гуцала:

«О, рідна мово! Скільки в тобі віри мого народу в досвітки щасливі, в життя прекрасне. Яке це щастя припасти пелюстками спраглих уст до мови рідної — й багатшати душею».

Нас тривожить явище втрати української мови у родинному, товариському, а той громадському житті щораз то більшої кількості українців. Статистичні дані з перепису населення України показують, що значна кількість населення України українську мову не вважають рідною.

Але не слід уважати ці обчислення наскрізь правдивими. Бо збереження української мови залежатиме також від протидії української громадськості, від допомоги влади, навчальних закладів, національного обличчя нашої церкви, науки, культури та інших чинників.

Очевидно, що вирішальними в цій справі будуть батьки. Від повного та правильного усвідомлення батьків про значення і ролі мови у боротьбі з асиміляцією, їх активної участі у цій боротьбі – залежатиме наш успіх чи програш. Щоб допомогти батькам зорієнтуватись у складній проблематиці, пов’язаній з мовою, розглянемо кілька проблем мови.

Серед елементів духовної культури народу мова є найосновнішим з них. Вона є засобом до пізнання релігійних обрядів, літератури, театру, преси, книжки, з тих ділянок культури, які є вирішальними у формуванні національності.

Мова – це справа національного престижу. Уявлення про велич народу, його культуру, його розвоєві тенденції у великій мірі дає мова. Чим мова народу популярніша в світі, тим значення цього народу більше серед народів світу. Українська мова належить до мов-велетнів, тобто займає чотирнадцяте місце серед світових мов. Дійсні патріоти своєї нації прямують до того, щоб рідна мова розвивалась, а не навпаки. Бо знецінювання своєї мови – це національна байдужість.

Без знання мови важко полюбити і свою Батьківщину

Що значить любити свою Батьківщину? Це значить розуміти її потреби, кожночасно на їх реагувати, бажати пізнати її минуле, дорожити сучасним і майбутнім.

Без знання мови свого народу не набудемо і тих духовних сил, які оформлюють нас національно, надають нам національного обличчя. Навіть

якби склалося так, що вся українська література була б перекладена, тобто, коли б можна було творчість України пізнати чужою мовою, навіть за таких умов сприйняти вповні українську духовну спадщину неможливо. Бо рідна мова – це душа народу. В ній він тисячоліттями складає свою філософію, думки, вона дзеркало життя народу. Мова передає все те, що покоління придбали продовж історії. Ніяка чужа мова не виразить ні української народної пісні, ні народних приказок та інших видів творчості. Бо мова наша має свою складову: граматику, словника, психологію, свої прекрасні фонетичні якості, свого духа.

Вона є рідною мовою українців, яка з'єднує покоління довгими століттями. А рідною мовою для людини є завжди та мова, якою їй найзручніше висловитись, яку вона вживає в розмові з найближчими людьми. Це інтимна мова, якою передаються найпотаємніші думки і почуття. Мова ця пов'язується з образом матері, тому вона зветься ще материнською. З материнською мовою пов'язується цілий психологічний комплекс. Знецінювання цієї мови – це перший крок у відході від свого народу. Рідної мови не може людина покинути без скалічення своєї душі.

Трапляються такі випадки, що люди мають чітко скристалізовані національні почуття, але не знають української мови. Чи можна бути патріотом, не знаючи своєї рідної мови? Очевидно, бувають виняткові люди, виняткові обставини створюють такі випадки, коли поруч з незнанням мови свого народу існує глибокий патріотизм. Але це буває тоді, коли людина не мала змоги вивчити мову з винятково складних причин. Все ж при першій можливості справжній патріот її вчить, бо саме з того випливають вияви патріотизму в мовно асимільованих. Ніяк не можна узагальнювати цього явища і виправдовувати тих, які не вивчають мови через звичайне лінивство, чи що знаючи мову, користуються в розмові поміж собою чужими мовами. Таке ставлення свідчить про національну байдужість, незнання проблеми, слабкість характеру чи просто про погану звичку, шкоди якої люди для себе не усвідомлюють.

Невичерпними джерелами виховної сили є наші обряди і звичаї, пов'язані з релігійними святами. Непереможними чарами віє від них, вони щорічно з однаковою силою зворушують нас і пов'язуть із минулими поколіннями. Багато чинників сприяло красі наших звичаїв. Поширені вони на всьому просторі України, викликають пошану і любов до носіїв традиції — до цілого народу. Тісно сплетені із щоденними заняттями, колись ці звичаї були пов'язані з природою і працею на ріллі. В праобразах літа й зими, щорічного оживання і завмирання природи бачимо перемогу сонця над темрявою, отже, правди й добра над брехнею і злом. Згодом, коли запанувало християнство, церква використала давні звичаї і поєднала їх з новою вірою, з найбільшими християнськими святами. Таємничість, подих сірої давнини, глибокий символізм їх форм назавжди врізується в пам'ять, викликають почуття належності до родини, народу. Згадуючи минуле, згадуємо тих, хто був з нами: батьків, дідів, родичів.

У різдвяних і новорічних звичаях не лише підіймається високо релігійне і загальнолюдське почуття, а й відчуття національної єдності. Такі елементи наших різдвяних звичаїв, як культ предків, як потреба ділити радість з іншими, бажання їм добра, краса співу колядок, гостинність, святість родини — усе це діє з небуденною конструктивною силою на формування характеру людини. А культ родових предків веде нас до розуміння традиції в житті цілого народу, звертає увагу на цілий народ, на його видатних представників.

Велике значення в духовно-моральному вихованні особистості має наш побут. Побут наш і прояви духовності нашого народу формувалися впродовж століть під впливом соціальних, культурних, політичних та економічних умов. Матеріальні умови життя є чутливі й мінливі, ніж звичаї та обряди. Обряди ж, пов'язані з релігійними почуттями, збережені довгими століттями церквою, не піддатливі до зовнішніх впливів. При кожній зміні соціальних, економічних і політичних обставин життя змінюється і, насамперед, побут. В Україні віками виплекані побутові звички передавалися з покоління в покоління аж до радянського періоду й завдяки їм український народ у великій мірі зберіг свою національність, незважаючи на вікову бездержавність.

Особливістю нашої культури є нахил до краси, некористолюбність у ставленні до природи, а це наближає до Бога, Творця її, з цього випливає ідеалізм українця. Тому-то наші поети пишуть про місяць круглий, що його лемки несуть у дар Новонародженому, тому Святвечір, Великдень, Зелені і всі інші релігійні свята – це справжні містерійні обряди, пов`язані тісно з церквою, з постом, з молитвою.

Читач може запитати, як можна застосувати такі звичаї і обряди до нашого міського життя. Можна знайти способи, як організувати гуртовий спів, гру, забави в колі ровесників. Можна знайти час і місце. В Новий рік можна піти до знайомих засипати зерном, побажати здоров'я, виявити повагу і любов до старших.

Потрібно дати можливість молоді пізнати фольклор у тих обрядах і традиціях, що є символами духовності нашого народу впродовж віків.

ПІСТ

Піст – за церковними правилами – невживання скоромної їжі; період невживання такої їжі.

Про піст у Святому Письмі

Мету посту пояснює Сам Господь. «Тоді прийшли до Нього учні Іоанові й питають: «Чому ми і фарисеї постимо часто, а учні Твої не постять?». А Ісус відповів їм: «Чи можуть сини урочистості весільної сумувати, поки з ними жених? Але прийдуть дні, коли візьмуть жениха від них, тоді будуть постити» (Мт.9:14-15).

Як потрібно дотримуватись посту? «Ось піст, який я вибрав: кайдани безбожні розбити, пута кормиги розв'язати, пригноблених на волю

відпустити, кожне ярмо зламати, з голодними своїм хлібом поділитися, увести до хати бідних і безпритульних, побачивши голого, вдягнути його, від брата твого не ховатися» (Іс.58:7). «Коли постите, то не будьте сумні, як лицеміри, бо вони змінюють обличчя свої, щоб показатися людям, що вони постять. Істинно кажу вам: вони вже мають нагороду свою. Ти ж, коли постиш, намасти голову твою і вмий лице твоє, щоб ти посту твого не виявляв людям, а тільки Отцеві твоєму, Котрий в таїні, і Отець твій, який бачить таємне, віддасть тобі явно» (Мт.6:16–18).

Посту необхідно дотримуватись, *страхаючись суду Божого*. «Але й нині, — сказав Господь, — поверніться до Мене усім вашим серцем, у пості, у плачі й у жалі... Оголосіть святий піст, скличте святі збори! Зберіть народ, скличте громаду! Зберіть старих, дітей і немовлят при грудях! Хай вийде молодий з покою свого, і молода — з комори. Хай між притвором і між жертовником плачуть священики, слуги Господні, і нехай кажуть: ‘’Пожалій Господи, народ твій! Не видавай твою спадщину на наругу, щоб не глумилися над нею погани. Чому мала б між народами говорити: де Бог їхній?’’». І заздрісним стане Господь за Свій край і змилується над народом Своїм» (Йоіл 2:12,15–18).

Крім того, ***посту необхідно дотримуватися:***

- *при громадських бідах*: «І сумували, плачучи, й постили до вечора за Саулом, за його сином Йонатаном, за Господнім народом і за домом Ізраїлевим, що полягли від меча» (2Сам.1:12).

- *при скорботах церкви*: «Але прийдуть ті дні, коли візьметься від них жених, тоді вони будуть постити в ті дні» (Мр.2:20).

- *у сімейних скорботах*: «Натан сказав Давидові: ‘’Тільки ж за те, що ти тяжко образив Господа, дитина, що у тебе народиться, напевно, вмре’’. ...Давид благав Бога заради хлопця, постив, ходив у волосяниці, спав на долівці» (2Сам.12:14-16).

- *при висвяті священнослужителів*: «Рукоположивши ж їм пресвітерів для кожної церкви, вони (Павло і Варнава — прим. О. К.) помолитись з постом і передали їх Господеві, у Якого увірували» (Дії 14:23).

Піст супроводжується:

— *молитвою*: «... почувши про біду, сів я й заплакав, і був смутний кілька днів. Постив я також і молився перед лицем Небесного Бога неба...» (Неем.1:4). Анна пророчиця «не відходила від храму, служачи Богові вдень і вночі постами й молитвами» (Лк.2:37);

— *сповіданням гріхів*: «... сини Ізраїля зібрались і постили, встали та сповідались за свої гріхи і за гріхи своїх батьків» (Неем.9:1-2);

— *сумом*: «... постом смирив я душу мою» (Пс.69:11). «Я, Даниїл, був у жалобі цілих три тижні. Я не їв ніякої вишуканої страви, м’яса й вина не брав до уст» (Дан.10:2-3);

— *благодійними справами*: «... коли ви постили і плакали, то ви справді для Мене постили?». «Так говорить Господь: ‘’Судіть судом праведним і чиніть любов та милосердя кожен до свого брата. Вдову й сироту, жебрака й

бідного не утискуйте та зла у вашім серці не мисліте на брата свого’’» (Зах.7:5,9-10).

Піст виховує волю і зміцнює її. Сутність посту полягає у стриманості не стільки від їжі, скільки від гріха, і, насамперед, від блуду.

Піст лицемірів проводиться з пихатістю. «Коли ж ви постите, то не будьте сумні, як лицеміри, бо вони змінюють обличчя свої, щоб показати людям, що вони постять. Істинно кажу вам: ‘’вони вже мають нагороду свою’’» (Мт.6:16).

Піст для них видається заслугою. «Фарисей, ставши, так молився про себе: ‘’Боже, дякую Тобі, що я не такий, як інші люди, — постую двічі на тиждень, даю десятину з усього, що придбаю’’» (Лк.18:11-12).

Піст лицемірів відкидається Богом: «Навіщо нам постити, як Ти не бачиш; себе умертвляти, як Ти не знаєш? «Тож ви в день посту виконуєте ваші справи, гнобите всіх робітників ваших. Ви постите на те, щоб правуватися та сваритися і немилосердно бити кулаком. Не так ви нині постуєте, щоб голос ваш було чути на небі. Хіба такий піст Мені до вподоби, день, коли хтось умертвляє себе? — чи це назвеш ти постом та днем, Господові угодним?» (Іс.58:3–5).

Наведемо кілька прикладів священних постів. Мойсей «пробув у Господа (на Сінаї) сорок днів і сорок ночей, хліба не їв і води не пив» (2М.34:28). «Господь Ісус, сповнений Духа Святого, повернувся з Йордану і був поведений Духом у пустиню, там був сорок днів, спокушуваний дияволом. І нічого не їв у ці дні» (Лк.4:1-2).

Постили апостоли. «Ми в усьому показуємо себе, як служителі Божі: у великім терпінні, в скорботах, бідах, в утисках, у побоях, в ув’язненнях, у розрухах, у турботах, недосипаннях, а також у постах...» (2Кор.6:4-5).

Апостол Павло говорив так: «Я часто був у тяжкій праці і виснаженні, часто в недосипанні, в голоді й спразі, часто в пості, в холоді і наготі» (2Кор.11:27).

Отже, постили царі та ізраїльтяни, Ісус Христос й апостоли. Піст сприяв очищенню совісті і досягненню моральної досконалості. *Піст* — це стримання, достоїнство, вміння людини володіти собою, перемагати зло, недобрі звички та пристрасті в собі самій. *Піст* є обмеженням нижчих потреб тіла, що віддавати більше уваги вищим призначенням душі людської. *Піст* — це високий, відданий Богові настрій душі й рішуче обмеження від усього того, що може цей настрій принизити чи зіпсувати спокусами життя й заходами диявола. У такому високому розумінні піст дійсно мусить бути необхідним чинником найкращого виховання людської душі.

Яким же має бути піст? За вченням святої церкві, тілесний піст обов’язково повинен супроводжуватися постом духовним. Тілесний піст без духовного, тобто без стримування пристрастей, без цнотливості, милосердя та інших християнських чеснот, не приносить ніякої користі.

Для полегшення духовного посту церква встановлює й окрему пісну їжу. На жаль, деякі християни всю суть посту звели лише до пісної їжі, про це —

виражене перекручування важливості посту, поставлення другорядного — їжі — на перше місце, на місце душевних чеснот і почувань, зовнішнього замість внутрішнього, засобу замість мети. Бо й Христос сказав: «Ніщо зі сторони не входить в чоловіка, щоби могло його осквернити, а що виходить з нього» (Мр.7:15).

Безумовно, що й тілесний піст має своє значення як засіб виховання душі, але без відповідного душевного настрою він є лише пустою формою і морального значення не має. Проте це не значить, що ми повинні відкинути тілесні пости. Так можна чинити лише в тому разі, коли ми вже духовно доросли, коли будь-які виховуючи засоби церкви нам уже не потрібні, коли ми вже стали тими праведниками, про яких апостол каже: «Не для праведників закон положено» (ІТим.1:9).

Коли б ми духовно стали дорослими, тоді б не спішили до м'яса та всяких розкошів у їжі. Рослинна їжа і вода — те, що ми називаємо пісним, були б для нас найкориснішими.

Про єдність тілесного і духовного посту розмірковує Іоанн Златоуст. Він каже: «Не кажи мені, скільки днів ти постився, не їв того чи іншого, не пив вина, ходив у лахмітті. Але скажи мені, чи став ти з гнівливого тихим, з жорстокого добрим? Якщо ти наповнений злістю, то навіщо тобі виснажувати твоє тіло? Якщо всередині у тебе панують заздрість і користолюбство, яка користь у тому, що ти п'єш воду, а не вино?... Не показуй посту марного, бо один піст тілесний не сходить на небо без супроводу сестри своєї — милостині, яка є не тільки його супутниця і союзниця, але і його колісниця. Ти постишся? Якщо побачиш жебрака, подай милостиню. Якщо побачиш ворога, примирись. Якщо побачиш свого друга щасливим, не заздри».

Святий Тихон Задонський про властивості справжнього посту вчить так: «Якщо хочеш, щоб піст був для тебе корисним, то, поступаючи тілесно, постись і духовно. Нехай поститься розум твій від суєтних помислів, нехай поститься пам'ять твоя від злопам'ятності; нехай поститься воля твоя від поганого бачення; відверни очі свої, щоб не бачити суєти! Нехай постяться вуха твої від поганих пісень і нашіптувань наклепницьких; нехай поститься язик твій від наклепу, осуди, кощунства, неправди, лестощів, лихослів'я і будь-якого пустого та гнилого слова. Нехай постяться руки твої від биття та крадіжки чужого майна. Нехай постяться ноги твої від ходіння на зле діло. Ухились від зла і сотвори благо».

Дні посту є днями жалю і розкаяння за гріхи. Це дуже складний внутрішній процес душі, який треба болісно вистраждати, щоб у ньому, як у вогні, перегоріли всі гріховні звичаї, що подібно до зарази охоплюють її.

Потрібно старанно й неупереджено, зі щирим самосудом переглянути все своє минуле і теперішнє життя. Усіма силами своєї душі необхідно зненавидіти гріх у всіх його видах, покаятися і прийти на сповідь перед Богом із твердою рішучістю не повторювати того, що було гріховне в нашому минулому. Вірте ж, що Христос із радістю приймає вашу сповідь і

каяття, що Він милосердний й уже перед нами невидимо присутній, і тільки жде нашої сповіді і каяття, щоб простити нам гріхи, очистити від них нашу душу. Бо Він же для того на світ прийшов, щоб грішників закликати до каяття (Мт.9:13). Для того ж Він і тіло своє віддав на розп'яття, і Кров Свою на хресті пролив, щоб очистити гріхи всього світу.

Ісус Христос із батьківською любов'ю і великою радістю приймає нашу сповідь та каяття. І разом із Ним радіють ангели. «Як вам здається, — каже Ісус, — коли б у кого було 100 овець і одна з них заблудила, чи не покине він 99 у горах і не піде шукати ту, що заблудила? І коли трапиться найти її, то істинно кажу вам, що втішатиметься нею більше ніж 99, що не заблудили» (Мт.18:12-13). «Так і на небі більше радості буде за одного грішника, що покаявся, ніж за 99 праведників, які не мають потреби каяття» (Лк.15:7).

Як же нам каятися? Перш за все, нам треба відчути, з болем у серці відчути, що ми вівці, які заблукали і в житті не завжди ходили шляхами Господніми, про Господа Бога мало думали, часто заповіти Його порушували, з ближніми своїми часто поводились не по-християнськи. Та й мало чого ми зробили у своєму житті, про що ми хотіли б, щоб його зовсім не було на нашій совісті?

Якщо ж ми відчуваємо, що ми заблукані вівці, то разом із тим повинні щиро побажати вийти з цієї облуди, стати на праведний шлях життя, на шлях любові до Бога і своїх ближніх.

Ось такий душевний настрій повинен у цей момент сповіді охопити нас. А Господь, що шукає своїх заблудлих овець, тоді милостивим Своїм Оком зоглянеться на нас, грішних, і прийме наше каяття.

Звичайно, й після такого покаяння ми не застраховані від гріха. Але нехай це будуть гріхи випадкові і невільні, гріхи немічі людської, а не свідома впертість у злі. Що ж робити в такому випадку?

Знову каятись, адже Бог багатомилостивий і довготерпимий.

Уся історія Церкви містить у собі постійно діючий процес покаяння, який відбувається і в наш час. Наведемо приклад. Біля ліжка умираючого батька стояв його єдиний і палко любимий син — легковажний юнак, який завдав своєму батькові багато горя. Рано овдовілий, батько всі свої сили і душу вклав у виховання сина, щоб зробити його доброю людиною, чемним трудівником, корисним членом суспільства. Та нащадок рано пізнав пороки. Лихі друзі затягли його на гріховний шлях пияцтва, розпусти й дармоїдства. Він не слухав ні порад, ні погроз, ні прохань батька. Від душевного смутку і переживань батько захворів. Відчувши наближення смерті, він покликав сина і, прощаючись з ним і з життям, сказав: «Сину мій! Ти бачиш — я вмираю. Підійди ближче. Не бійся, ти більше не почуєш від мене нарікань, докоряти тобі не буду. Знай, за життям я більше не жалкую, мені шкода тільки тебе. Як би мені хотілось бачити тебе добрим юнаком. Після смерті твоєї матері, всі мої помисли і таємні бажання були про тебе, але мої надії та мрії не збулися. Не прошу тебе виправитись, не беру в тебе клятви про це. Але дай мені слово, що ти після моєї смерті протягом тижня будеш заходити на декілька

годин у цю кімнату, де я зараз умираю». Щоб не засмутити вмираючого батька, син обіцяв виконати його прохання.

У перший же день після похорон син приходить до кімнати, де помер його батько. Довкола тиша. Немає більше серед живих його батька, не чує він його нарікань. Повна свобода — живи як хочеш. Минає хвилина за хвилиною, і в пам'яті сина мимоволі виникає дорогий образ батька, роздавленого горем. І невідома раніше туга защеміла в його серці. Різні думки полізли йому в голову — одна жалісливіша за іншу. «Адже любив мене батько, — подумав юнак. — Скільки турбот і трудів поклав він, щоб дати мені освіту й виховання! І чим я відплатив йому?!». І згадались потім йому друзі, як він проводив з ними дні й ночі, розтринькував у гульбищах здоров'я і здібності. Який бруд! Яка ганьба! І краска сорому залила його обличчя. Минала година, друга, а юнак усе сидів, схиливши зажурену голову, опустивши руки, і сльози невтримно текли по обличчю. Того дня він не пішов до своїх друзів.

Минали день за днем. І перед очима юнака все ясніше і ясніше поставав образ батька, якого він передчасно звів у могилу своїм порочним життям. У юнака заговорила совість. Раніше йому було ніколи заглянути в себе, заглушена совість мовчала, і він падав все нижче й нижче. Знав умираючий батько, що робив, коли просив сина заходити до його кімнати протягом тижня. За ці дні син опам'ятався, одумався і вирішив порвати із своїм темним минулим і почати нове життя. Подібно до того, як після темної ночі настає світанок, так після бурхливого розгулу в душі юнака загорілася зоря нового життя.

Церква, визначаючи нам дні посту, ніби говорить: «Зупинися, грішнику! Куди поспішаєш не оглядаючись? Хоч тиждень на рік присвяти роздумам, заглянь у себе, у свою душу, розберися у всіх ділах і вчинках, оглянься на пройдений тобою шлях».

Поставимо себе під промені Божественної любові та згадаймо розп'ятого і померлого за наші гріхи. Спасителя нашого Ісуса Христа. Станьмо перед Хрестом Христовим і спитаймо самі себе, чим ми відповіли за безмежну любов нашого Спасителя?

Обмиймо себе сльозами покаяння і приступімо до Нього в священнодійстві Святого Причастя. Заповідь Божа про святковий день дана людям для відпочинку і зміцнення своїх тілесних і духовних сил. Протягом шести днів ми працюємо для тіла. Сьомий день — це не день лінощів, коли людини нічого не робить, це день праці духовної.

У наш час люди поступово знехтували святість сьомого дня, і від цього багато втрачають. Істинного духовного життя в суспільстві майже немає. Душі омертвіли, бо їх духовно не збагачують. Ті замінники духовності, яких дає гріховний світ, не можуть задовольнити людину. А духовне незадоволення призводить до пияцтва, наркоманії, які пробуджують у молоді ганебні почуття. І в результаті виникає духовна смерть.

І все це відбувається тому, що люди порушують Закон Божий. Порушення

ж моральних Законів Божих, зокрема четвертої заповіді, призводить до незадоволення життям, тобто до духовних голоду і смерті. Тому так багато навколо нас живих духовних покійників.

Не випадково Бог дав людям четверту заповідь. Її треба правильно розуміти і виконувати всім. Тоді й серед скорботи життя, будуть радість і щастя.

ПОБОЖНІСТЬ

Побожна людина ревно виконує всі релігійні обряди; віруюча. Побожність християнина виявляється в найщирішій шані, безмежній відданості, благоговійності, шанобливому ставленні до виконання Божих заповідей.

Діти стають побожними в сім`ї, навчаючись у недільних школах християнських конфесій.

Приклади з Біблії

Мойсей пророкує побожливе ставлення
до постанов і законів Господніх

«А оце заповідь, постанови та закони, що наказав Господь, Бог ваш, щоб навчити вас виконувати їх у Краї, що ви переходите туди посісти його, щоб ти боявся Господа, Бога свого, щоб пильнувати всіх постанов Його та заповідей Його, що я наказую тобі, ти й син твій, та син твого сина по всі дні життя твого, і щоб були довгі твої дні.

І слухай, Ізраїлю, і пильнуй виконувати це, щоб було добре тобі, і щоб ви сильно розмножились, як прирік був Господь, Бог батьків твоїх, дати Край, що тече молоком та медом.

Слухай, Ізраїлю: Господь, Бог наш Господь один!

І люби Господа, Бога твого, усім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією силою своєю!

І будуть ці слова, що Я сьогодні наказую, на серці твоїм.

І пильно навчиш цього синів своїх, і будеш говорити про них, як сидітимеш удома, і як ходитимеш дорогою, і коли ти лежатимеш, і коли ти вставатимеш.

І прив'яжеш їх на ознаку на руку свою, і будуть вони пов'язкою між очима твоїми.

І напишеш їх на бічних одвірках дому свого та на брамах своїх.

І станеться, коли Господь, Бог твій, уведе тебе до того Краю, якого присягнув був батькам твоїм, Авраамові, Ісакові та Якову, щоб дати тобі великі та гарні міста, яких ти не будував, та доми, повні всякого добра, яких ти не наповнював, і тесані колодязі, яких ти не тесав, і виноградники та оливки, яких ти не садив, і ти будеш їсти й наситишся, стережися тоді, щоб ти не забув Господа, що вивів тебе з єгипетського краю, з дому рабства!

Бійся Господа, Бога свого, і Йому будеш служити, і Йменням Його будеш присягати.

Не будеш ходити за іншими богами з богів тих народів, що в околицях

ваших, бо Господь, Бог твій Бог заздрісний посеред тебе; щоб не запалився на тебе гнів Господа, Бога твого, і щоб Він не вигубив тебе з поверхні землі.

Не будете спокушати Господа, Бога вашого, як спокушали ви в Массі.

Будете конче пильнувати заповідей Господа, Бога вашого, і свідоцтва Його, і постанови Його, що наказав Він тобі.

І будеш робити справедливе та добре в Господніх очах, щоб було тобі добре, і щоб увійшов ти та посів той хороший Край, що Господь присягнув був батькам твоїм, щоб вигнати всіх ворогів твоїх перед тобою, як говорив був Господь.

Коли запитає тебе син твій колись, говорячи: Що це за свідоцтва й постанови та закони, що вам наказав Господь, Бог наш?

То скажеш синові своєму: Ми були раби фараонові в Єгипті, а Господь вивів нас із Єгипту сильною рукою.

І дав Господь ознаки та чуда великі та страшні на Єгипет, і на фараона та ввесь дім його на наших очах.

А нас вивів звідти, щоб увести нас та дати той Край, що присягнув був Він нашим батькам.

І наказав нам Господь чинити всі ті постанови, щоб боятися Господа, Бога нашого, щоб було добре нам усі дні, щоб утримати нас при житті, як дня цього.

І буде нам праведність у тому, коли будемо пильнувати виконувати всі ці заповіді перед лицем Господа, Бога нашого, як Він наказав нам» (5М.6:1-25).

Побожне ставлення царя Соломона
до замислу Господнього збудувати Йому храм

«Тоді Соломон проказав: Промовив Господь, що Він пробуватиме в мряці.

Будуючи, я збудував оцей храм, на оселю Тобі, місце Твого пробування навіки!

І повернув цар обличчя своє, та й поблагословив Ізраїлів збір, увесь же Ізраїлів збір стояв.

І він сказав: Благословенний Господь, Бог Ізраїлів, що Своїми устами говорив був із моїм батьком Давидом, і рукою Своєю тепер виконав, говорячи:

Від того дня, коли Я вивів Свій народ, Ізраїля, з Єгипту, Я не вибрав Собі міста зо всіх Ізраїлевих племен, щоб збудувати храм на пробування Мого Ймення там. І вибрав Я Давида, щоб був над Моїм Ізраїлевим народом.

І було на серці мого батька Давида збудувати храм для Ймення Господа, Бога Ізраїля.

Та сказав Господь до мого батька Давида: За те, що на твоєму серці було збудувати храм для Ймення Мого, ти зробив добре, що було тобі це на серці.

Тільки ти не збудуєш цього храму, але син твій, що вийде із стегон твоїх, він збудує цей дім для Ймення Мого!

І виконав Господь Своє слово, що Він говорив. І став я на місце батька мого Давида, та й сів на Ізраїлевому троні, як говорив був Господь, і я

збудував оцей храм для Йменння Господа, Бога Ізраїлевого.

І встановив я там місце для ковчега, де Господній заповіт, якого Він склав із нашими батьками, коли виводив їх з єгипетського краю.

І став Соломон перед Господнім жертівником навпроти всього Ізраїлевого збору, і простяг руки свої до неба та й сказав:

Господи, Боже Ізраїлів! Нема подібного Тобі Бога на небесах угорі та на землі долі. Ти стережеш заповіта та милість для Своїх рабів, що ходять перед Твоїм лицем усім своїм серцем.

Ти додержав Своєму рабові, Давидові, батькові моєму, те, що говорив йому. І говорив Ти йому Своїми устами, а рукою Своєю виконав, як цього дня.

А тепер, Господи, Боже Ізраїлів, додерж для Свого раба Давида, мого батька, те, що говорив був йому, кажучи: Не буде в тебе переводу з-перед лиця Мого нікому з тих, що сидітимуть на Ізраїлевім троні, якщо тільки сини твої будуть держатися своїх доріг, щоб ходити перед Моїм лицем, як ти ходив перед лицем Моїм.

А тепер, Боже Ізраїлів, нехай буде запевнене слово Твоє, яке Ти говорив рабові Своєму Давидові, моєму батькові.

Бо чи ж справді Бог сидить на землі? Ось небо та небо небес не обіймають Тебе, що ж тоді храм той, що я збудував?

Та ти зглянешся на молитву Свого раба та на його благання, Господи, Боже мій, щоб почути спів та молитву, якою раб твій молиться перед лицем Твоїм сьогодні, щоб очі Твої були відкриті на цей храм уночі та вдень, на те місце, про яке Ти сказав: Нехай буде Йменння Моє там, щоб почути молитву, якою буде молитися Твій раб на цьому місці!

І Ти будеш прислухатися до благання Свого раба, та Свого народу, Ізраїля, що будуть молитися на цьому місці. А Ти почуєш на місці Свого пробування, на небесах, і почуєш, і простиш.

Як згрішить людина проти свого ближнього, і вимагатимуть від нього клятви, щоб він поклявся, і для клятви прийдуть перед Твій жертівник у цьому храмі, то Ти почуєш із небес, і зробиш, і розсудиш Своїх рабів, осудиш несправедливого, щоб дати його дорогу на його голову, і всправедливиш праведного, щоб віддати йому за його справедливістю.

Коли Твій народ, Ізраїль, буде вдарений ворогом за те, що прогрішив Тобі, і коли вони звернуться до Тебе, і будуть славити Ім'я Твоє, і будуть молитися, і будуть благати Тебе в цьому храмі, то Ти почуєш із небес, і простиш гріх народу Свого, Ізраїля, і вернеш їх до землі, яку дав Ти їхнім батькам.

Коли замкнеться небо й не буде дощу, бо прогрішаться Тобі, то коли знову вони помоляться на цьому місці, і будуть славити Ім'я Твоє, і від гріха свого відвернуться, бо Ти будеш їх впокоряти, то Ти почуєш на небесах, і простиш гріх Своїх рабів та народу Свого, Ізраїля, бо покажеш їм ту добру дорогу, якою вони підуть, і Ти даси дощ на Край Свій, якого Ти дав Своєму народові на спадщину.

Голод коли буде в Краю, моровиця коли буде, посуха, жовтачка, сарана, черва коли буде, коли його ворог стане тіснити його в краю міст його, коли буде яка пораза, яка хвороба, усяка молитва, усяке благання, що буде від якої людини чи від усього народу Твого, Ізраїля, коли кожен почує рану свого серця, і простягне руки свої до цього храму, то Ти почуєш із небес, із місця постійного пробування Свого, і простиш, і зробиш, і даси кожному за всіма його дорогами, бо Ти Сам знаєш серце всіх людських синів, щоб вони боялися Тебе по всі дні, доки вони житимуть на поверхні землі, яку Ти дав батькам нашим.

Також і чужинця, що він не з народу Твого, Ізраїля, і він прийде з далекого краю ради Ймення Твого, бо почують і вони про велике Ім'я Твоє, і про сильну руку Твою та про витягнене рамено Твоє, і прийде він і помолиться в цьому храмі,

Ти почуєш це з небес, місця постійного пробування Свого, і зробиш усе, про що буде кликати до Тебе той чужинець, щоб усі народи землі пізнали Ім'я Твоє, щоб боялися Тебе, як народ Твій, Ізраїль, і щоб пізнали вони, що Ім'ям Твоїм названо цей храм, що я збудував.

Коли народ Твій вийде на війну на свого ворога, дорогою, якою Ти пошлеш їх, і помоляться вони до Господа в напрямі до міста, що Ти вибрав його, та храму, що я збудував для Ймення Твого, то почуєш Ти з неба їхню молитву та їхнє благання, і вчиниш їм суд!

Коли вони згрішать Тобі, бо немає людини, щоб вона не згрішила, і Ти розгніваєшся на них, і віддаси їх ворогові, а їхні полонителі відведуть їх у неволю до ворожого краю далекого чи близького, і коли вони прийдуть до розуму в краю, куди взяті в неволю, і навернуться, і будуть благати Тебе в краю полонителів своїх, говорячи: Ми згрішили, і безбожне чинили, були ми винні; і коли вони навернуться до Тебе всім своїм серцем і всією душею своєю в краю ворогів своїх, що їх поневолили, і помоляться до Тебе в напрямі до свого краю, що Ти дав їхнім батькам, у напрямі міста, яке Ти вибрав, та храму, що я збудував для Імени Твого,то Ти почуєш на небесах, постійному місті пробування Свого, їхню молитву та їхнє благання, і зробиш їм суд, і пробачиш Своєму народові, що вони згрішили Тобі, і всі їхні провини, що завинили проти Тебе, і нахилиш до любови полонителів їхніх, і вони змилосердяться над ними, бо вони народ Твій та наділ Твій, яке Ти вивів з Єгипту, з середини залізної гутничої печі, щоб очі Твої були відкриті на благання Твого раба та на благання народу Твого, Ізраїля, щоб прислухуватися до них, коли вони кликатимуть до Тебе.

Бо Ти виділив їх зо всіх народів Собі на наділ, як говорив був через Мойсея, Свого раба, коли Ти виводив наших батьків із Єгипту, Владико мій, Господи!

І сталося, як Соломон скінчив цю молитву й благання до Господа, то він устав від Господнього жертівника, де він стояв на колінах своїх, а руки його були простягнені до неба.

І встав він, і поблагословив усі Ізраїлеві збори, говорячи сильним

голосом: Благословенний Господь, що дав мир Своєму народові, Ізраїлеві, усе, як обіцяв був, не відпало ані одне слово зо всіх Його добрих слів, які Він говорив був через раба Свого Мойсея.

Нехай буде Господь, Бог наш, з нами, як був Він із нашими батьками, нехай Він не опустить нас, нехай Він не покине нас, щоб прихиляти наше серце до Себе, щоб ми ходили всіма Його дорогами, щоб ми дотримувалися наказів Його, і уставів Його та постанов Його, як і Він наказав був нашим батькам.

І нехай будуть оці слова мої, якими я благав перед Господнім лицем, близькі до Господа вдень та вночі, щоб чинити суд для раба Свого та суд для Свого народу, Ізраїля, день-у-день, щоб знали всі народи землі, що Господь Він Бог, і нема вже іншого!

І нехай буде все серце ваше з Господом, Богом нашим, щоб ходити постановами його та щоб перестерігати заповіді Його, як цього дня!

А цар та ввесь Ізраїль з ним принесли жертву перед Господнім лицем.

І приніс Соломон жертву для мирних жертов, що приносив для Господа: двадцять і дві тисячі худоби великої, а худоби дрібної сто й двадцять тисяч. І виконали освячення Господнього храму цар та всі Ізраїлеві сини.

Того дня цар освятив середину двору, що перед храмом Господнім, бо приготовив там цілопалення й хлібну жертву та лій мирних жертов, бо мідяний жертівник, що перед Господнім лицем, був малий для прийняття цілопалення й хлібної жертви та лою мирних жертов.

І вчинив Соломон того часу свято, і з ним увесь Ізраїль, збір великий, що зійшовся звідти, де йдеться до Гамату аж до єгипетського потоку, перед лицем Господа, нашого Бога, сім день і сім день, чотирнадцять день.

Восьмого дня він відпустив народ, а вони поблагословили царя та й пішли до наметів своїх, радісні та веселосерді через усе те добро, що Господь учинив Своєму рабові Давидові та Своєму народові Ізраїлеві» (1Цар.8:12-66).

Йов жив побожно

«Умову я склав був з очима своїми, то як буду дивитись на дівчину?

І зверху яка доля від Бога, чи спадщина від Всемогутнього із висот?

Хіба не загибіль для кривдника, і хіба не нещастя злочинцям?

Хіба ж Він не бачить дороги мої, і не лічить усі мої кроки?

Якщо я ходив у марноті, і на оману спішила нога моя, то нехай на вазі справедливости зважить мене, і невинність мою Бог пізнає!

Якщо збочує крок мій з дороги, і за очима моїми пішло моє серце, і до рук моїх нечисть приліпла, то нехай сію я, а їсть інший, а рослинність моя нехай вирвана буде з корінням!

Якщо моє серце зваблялось до жінки чужої, і причаювався я при дверях мойого товариша, то хай меле для іншого жінка моя, і над нею нехай нахиляються інші!

Бо гидота оце, й це провина підсудна, бо огонь це, який буде жерти аж до Аваддону, і вирве з корінням увесь урожай мій!…

Якщо я понехтував правом свойого раба чи своєї невільниці в їх суперечці

зо мною, то що я зроблю, як підійметься Бог? А коли Він приглянеться, що Йому відповім?

Чи ж не Той, Хто мене учинив у нутрі, учинив і його, і Один утворив нас в утробі?

Чи бажання убогих я стримував, а очі вдовицям засмучував?

Чи я сам поїдав свій шматок, і з нього не їв сирота?

Таж від днів молодечих моїх виростав він у мене, як в батька, і від утроби матері моєї я провадив його!

Якщо бачив я гинучого без одежі, і вбрання не було в сіромахи, чи ж не благословляли мене його стегна, і руном овечок моїх він не грівся?

Якщо на сироту я порушував руку свою, коли бачив у брамі собі допомогу, хай рамено моє відпаде від свойого плеча, а рука моя від суглобу свого нехай буде відламана!

Бо острах на мене нещастя від Бога, а перед величчям Його я не можу встояти…

Чи я золото клав за надію собі, чи до щирого золота я говорив: Ти, безпеко моя?

Чи тішився я, що велике багатство моє, й що рука моя стільки надбала?

Коли бачив я сонце, як сяє воно, а місяць велично пливе, то коли б потаємно повабилось серце моє, і цілунки рукою я їм посилав, це так само провина підсудна була б, бо відрікся б я Бога Всевишнього!

Чи я тішивсь упадком свойого ненависника, чи порушувавсь я, коли зло спотикало його?

Таки ні, не давав я на гріх піднебіння свого, щоб прокляттям жадати душі його.

Хіба люди намету мого не казали: Хто покаже такого, хто з м'яса його не наситився?

Чужинець на вулиці не ночував, я двері свої відчиняв подорожньому.

Чи ховав свої прогріхи я, як людина, щоб у своєму нутрі затаїти провину свою?

Бо тоді я боявся б великого натовпу, і сором від родів жахав би мене, я мовчав би, й з дверей не виходив…

О, якби мене вислухав хто! Оце підпис моєї руки: Нехай Всемогутній мені відповість, а ось звій, зо скаргою, що його написав мій противник…

Чи ж я не носив би його на своєму плечі, не обвинувся б ним, як вінками?

Число кроків своїх я представлю йому; мов до князя, наближусь до нього.

Якщо проти мене голосить земля моя, й її борозни плачуть із нею, якщо без грошей я їв плоди її, а її власника я стогнати примушував, то замість пшениці хай виросте терен, а замість ячменю кукіль!… Слова Йова скінчилися» (Йов.31:1-40).

Побожливість пророка Даниїла
виявлена в його молитві до Господа

«За першого року Дарія, Ахашверошового сина, з насіння мідян, що зацарював над халдейським царством, за першого року його царювання я,

Даниїл, бачив у книгах число тих років, про які було Господнє слово до пророка Єремії, що сповниться для руїн Єрусалиму сімдесят років.

І звернув я своє обличчя до Господа Бога, прохати з молитвою та з благаннями, у пості, у веретищі та в попелі.

І молився я Господеві, Богові своєму, і сповідався й казав: О мій Господи, Боже великий і грізний, що стережеш заповіта та милість для тих, хто кохає Тебе, та для тих, хто виконує Твої заповіді!

Ми прогрішилися та чинили беззаконня, і були несправедливі, і бунтувалися, і відверталися від Твоїх заповідей та від постанов Твоїх.

І не прислухалися ми до Твоїх рабів пророків, що говорили в Твоїм Імені до наших царів, наших начальників та наших батьків, і до всього народу землі.

Тобі, Господи, справедливість, а нам сором на обличчя, як цього дня для юдея, і для мешканців Єрусалиму, і для всього Ізраїля, близьких та далеких, по всіх тих краях, куди Ти їх вигнав за їхнє спроневірення, що допустилися його перед Тобою.

Господи, сором на обличчя нам, нашим царям, князям нашим та нашим батькам, що згрішили перед Тобою!

А Господеві, нашому Богові, милість та прощення, бо ми бунтувалися проти Нього, і не слухалися голосу Господа, нашого Бога, щоб ходити законами Його, які Він дав нам через Своїх рабів пророків.

І ввесь Ізраїль переступив Закона Твого, і відвернулися, щоб не слухатися Твого голосу, і було вилите на нас те прокляття й та присяга, що написана в Законі Мойсея, Божого раба, бо ми прогрішилися Йому.

І Він сповнив Своє слово, яке говорив на нас та на наших суддів, що судили нас, щоб спровадити на нас велике зло, такого не було вчинено під цілим небом, яке було вчинене в Єрусалимі!

Як написано в Мойсеєвому Законі, усе те лихо прийшло на нас, та ми не вблагали Господа, нашого Бога, щоб вернутися нам від свого гріха, і щоб порозумнішати в Твоїй правді.

І Господь пильнував того лиха, і спровадив його на нас, бо справедливий Господь, Бог наш, у всіх Своїх чинах, які Він зробив, та ми не слухали Його голосу.

А тепер, Господи, Боже наш, що вивів з єгипетського краю Свій народ потужною рукою, і зробив Собі славне Ім'я, як цього дня, згрішили ми, стали несправедливі!

Господи, у міру всієї Твоєї справедливости нехай відвернеться гнів Твій та Твоя ревність від Твого міста Єрусалиму, Твоєї святої гори, бо через наші гріхи та через провини наших батьків Єрусалим та народ Твій відданий на ганьбу для всіх наших околиць.

І нині прислухайся, Боже наш, до молитви Твого раба та до його благань, і нехай засвітиться Твоє лице над Твоєю спустошеною святинею, ради Господа!

Нахили, Боже мій, вухо Своє та й послухай, відкрий Свої очі й побач наші

спустошення та те місто, де кликалося Ім'я Твоє в ньому, бо ми кладемо свої благання перед Твоїм лицем не через свої справедливості, але через велику Твою милість.

Господи, вислухай! Господи, прости! Господи, прислухайся й зроби! Не опізняйся ради Себе, мій Боже, бо Ім'я Твоє кличеться над Твоїм містом і над Твоїм народом!» (Дан.9:1-19).

ПОВАГА

Повага людини до людини є основною моральною заповіддю при творенні стосунків, налаштованість людини бачити в іншій гідну особистість і таким чином відповідати цьому поняттю.

Повага – це визнання гідності іншої людини, дотримання справедливості у стосунках, визнання рівності прав людей, їх права на свободу; довіра до людей, повага їх поглядів, переконань та прагнень. Моральний досвід людства є цінним носієм розумної організації життя на Землі: виважені стосунки, у яких утверджується повага людини до людини, здатність налагоджувати взаєморозуміння та приязнь.

Кожна особа є представником цілого людства, а отже має гідно поводитись. Вона повинна діяти так, щоб бути гідною поваги, а отже, заслужити її з боку інших людей. У стосунках слід виходити з принципу поваги до інших людей, не ображати і не принижувати їхню людську гідність. Повага базується на реальних чеснотах людини. Можна когось не любити, але не можна не поважати людини, якщо вона має внутрішню цінність, тобто діє згідно з законами добра і справедливості.

Виявляти повагу до людини означає віддавати їй належне місце серед Божих створінь, сприймати її так, як сприймає Бог, і відповідним чином ставитися до неї. Повага має велике значення для розвитку характеру, тому їй потрібно приділяти особливу увагу.

Наприклад, якщо я вважаю, що всіх людей створив і полюбив Бог, то я намагатимуся бути чесним, щедрим, добрим і вірним по відношенню до них. Я ніколи не крастиму в них, не ображатиму нікого, тому що поважаю всіх як Божих створінь. Я також є Божим створінням, тому своєю поведінкою не хочу знеславити Бога чи себе.

Наша поведінка є доброю, якщо ми поважаємо інших людей. Чемне поводження, ввічливе спілкування, прибирання за собою, ощадливе ставлення до чужого майна, дотримання законів — все це демонструє вашу ввічливість. Інший спосіб виявляти повагу — розуміти, як те, що ми робимо, впливає на інших, і намагатися не завдавати нікому клопоту чи незручностей.

Біблійна історія

У Біблії є історія про молодого чоловіка на ім’я Давид, який виявив велику повагу до іншого чоловіка, якого звали Саул. Бог обрав Саула, щоб той став першим царем над ізраїльським народом. Але Саул не слухав Бога і з часом став дуже поганим правителем. Тому Бог вирішив, що наступним

царем буде Давид. Але це сталося не одразу. Давиду довелось чекати багато років, перш ніж помре Саул. Протягом цього часу Саул неодноразово намагався вбити Давида.

Давид довгий час переховувався від Саула і його людей. Але одного разу він отримав велику стратегічну перевагу над Саулом. Ось що сталося:

«І прийшли зіфеяни до Саула до Ґів'ї, говорячи: Он Давид ховається на взгір'ях Гахіли навпроти Єшімону!

І встав Саул, і зійшов у пустиню Зіф, а з ним три тисячі чоловік, вибраних із Ізраїля, щоб шукати Давида в пустині Зіф. І таборував Саул на згір'ї Гахіли, що навпроти Єшімону, на дорозі. А Давид пробував у пустині, і побачив, що Саул вийшов за ним до пустині. І послав Давид підглядачів, і довідався, що Саул дійсно прийшов.

А Давид устав, і прийшов до місця, де таборував Саул. І Давид побачив те місце, де лежав Саул та Авнер, син Нерів, керівник його війська. А Саул лежав у таборі, а народ таборував навколо нього.

І звернувся Давид, і сказав до хіттеянина Ахімелеха та до Авішая, Церуєвого сина, Йоавого брата, говорячи: Хто зійде зо мною до Саула до табору?

І сказав Авішай: Я зійду з тобою!

І прийшов Давид та Авішай до Саулового народу вночі, аж ось Саул лежить, спить у таборі, а спис його встромлений у землю в приголів'ї його, а Авнер та народ лежать навколо нього.

І сказав Авішай до Давида: Сьогодні Бог видав твого ворога в руку твою, а тепер проколю я його списом аж до землі одним ударом, і не повторю йому!

І сказав Давид до Авішая: Не губи його, бо хто простягав руку свою на Господнього помазанця, і був невинний? І сказав Давид: Як живий Господь, тільки Господь уразить його: або прийде день його і він помре, або він піде на війну і загине. Борони мене, Господи, простягнути свою руку на Господнього помазанця! А тепер візьми цього списа, що в приголів'ї його, та горня води, і ходімо собі!

І взяв Давид списа та горня води з Саулового приголів'я, та й пішли собі. І ніхто не бачив, і не знав, і не збудився, бо всі вони спали, бо на них упав сон від Господа» (1Сам.26:1-12).

Після того Давид перейшов долину, піднявся на пагорб і покликав охоронців царя. Він запитав їх, чому вони так погано охороняли свого правителя, і показав спис і глек з водою, що вночі лежали біля голови царя.

«І сказав Саул: Прогрішив я! Вернися, сину мій, Давиде, бо не вчиню вже тобі зла за те, що дороге було моє життя в очах твоїх цього дня. Оце був я нерозумний, і дуже багато помилявся.

А Давид відповів та й сказав: Ось царів спис, і нехай прийде один із слуг, і нехай його візьме. А Господь відплатить кожному за його справедливість та правду його, що Господь дав тебе сьогодні в руку мою, та я не хотів підіймати своєї руки на Господнього помазанця. І ось, яке велике було життя

твоє цього дня в очах моїх, таке велике нехай буде моє життя в очах Господа, і нехай Він урятує мене від усякого утиску!

І сказав Саул до Давида: Благословенний ти, сину мій Давиде! І ти дійсно зробиш, і дійсно зможеш ти! І пішов Давид на свою дорогу, а Саул вернувся на своє місце» (1Сам.26:21-25).

Давид мав нагоду вбити Саула, який багато разів намагався вбити його самого. Але він не зробив цього, бо поважав Бога і те, що Саул був «Господнім помазанцем». Шляхетний вчинок Давида присоромив Саула. На деякий час він перестав переслідувати Давида і повернувся додому. У Євангелії від Матвія, одній із книг Біблії, розповідається про те, як один чоловік задав Ісусу дуже важливе питання. Відповідаючи на нього, Ісус говорить про любов, яка дуже схожа на повагу. Також він говорить про ближнього, тобто про будь-яку людину навколо нас. Прочитай, про що саме запитали Ісуса, і що Він відповів:

«Учителю, котра заповідь найбільша в Законі?

Він же промовив йому: ‘’Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою. Це найбільша й найперша заповідь. А друга однакова з нею: Люби свого ближнього, як самого себе. На двох оцих заповідях увесь Закон і Пророки стоять’’» (Мт.22:36-39).

Практичні рекомендації з навчання дітей повазі

1. Будьте чемними і практикуйте хороші манери

Під час сімейної вечері розмовляйте на теми, які цікавлять дітей. Надайте їм можливість говорити по черзі, звертаючись один до одного належним чином та терпляче чекати, поки говорять інші. Привчайте їх передавати речі або їжу та користуватися ложкою чи виделкою. Ми часто очікуємо, що діти вже знають усе це, однак ми повинні підказувати їм, як підбирати необхідні слова та правильний тон голосу. Вони також повинні досягти певного рівня фізичного розвитку, щоб уміти користуватися столовими приборами. Готуючись до вечері, можливо прикрашати стіл квітами, свічками, серветками та посудом, щоб зробити цей час особливим для родини. Дітям це дуже подобається! Це ніби створює атмосферу більшої поваги один до одного, ніж коли нашвидкуруч їсти бутерброди в машині під час подорожі. Батьки, які спілкуються зі своїми дітьми як з гостями, є найкращим прикладом поважного ставлення до інших.

2. Нехай діти говорять самі за себе

Коли ви відвідуєте ресторан, дозволяйте дітям самим замовляти собі страви. Вони повинні навчитися робити це з повагою. Добре, коли діти чують, як батьки дякують офіціанту чи офіціантці, які їх обслуговують. Якщо під час візиту до друзів ваша дитина захоче пити, дозвольте їй самостійно попросити про це господарів. Після того, як дитина потренується робити це вдома, вона знатиме, як питати про це з повагою та впевнено дбати про власні потреби.

3. Настільні ігри – гарна нагода навчити дітей будувати стосунки

Вони вчать грати чесно, з терпінням чекати своєї черги, перемагати або програвати люб`язно. Переконайтеся, що такі ігри відповідають віку дітей і завжди на власному прикладі показуйте, який результат ви очікуєте.

4. Відвідуйте зі своїми дітьми будинки для людей похилого віку

Поговоріть з дорослими, які пересуваються в інвалідних візочках або мають деякі фізичні вади, підтримайте їх. Зверніть увагу на тих, хто відрізняється від вас, та покажіть своє поважне ставлення до них у розмовах та послужливості.

5. Діти шкільного віку можуть брати участь у рольових іграх

Напишіть сценарій про учня, що постійно перебиває, або просить про щось у неввічливій формі. Потім обговоріть, як це виглядає збоку, та як відчувають себе різні учасники цих постановок.

6. Заведіть звичку писати записки подяки

Навчіть свою дитину писати листи подяки, листи підтримки, або листи до рідних. Діти могли б таким чином висловити вдячність за подарунки, або виказати пошану до інших за особливі стосунки.

7. Намагайтеся проявляти милосердя, доброту і вдячність

Коли ви проводите час із сім`єю або друзями, відзначайте різницю в поведінці кожного.

ПОКАЯННЯ

Покаяння – добровільне визнання своєї провини; каяття з якогось приводу. Християни каючись, виявляють свої гріхи перед Господом, сповідаючись священикові.

Покаятись – це значить визнати свою провину, виявляючи жаль із приводу зробленого, того, що сталось. Вибачитися, перепросити кого-небудь. Змінити свою поведінку, думку, погляд. Пошкодувати, пожалкувати за скоєним учинком. Побувати на сповіді і признатися у своїх гріхах.

Діти роблять погані вчинки, які в Господа називаються гріхами. Церква вимагає,щоб діти, починаючи з семи років приходили до покаяння.

Приклади з Біблії

Самуїл кається перед народом
і кається перед Господом за неслух народу Ізраїля

«І сказав Самуїл до всього Ізраїля: Ось я послухався вашого голосу в усьому, що ви говорили мені, і поставив над вами царя.

А тепер той цар ось ходить перед вами. А я постарів та посивів, а сини мої ось вони з вами. І я ходив перед вами від своєї молодости аж до до цього дня.

Ось я ! Свідкуйте проти мене перед Господом та перед Його помазанцем: чийого вола я взяв, чи осла чийого взяв я? А кого я гнобив, кому чинив насильство? І з чиєї руки взяв я підкупа, і відвернув свої очі від нього? І все це я поверну вам.

А вони сказали: Не гнобив ти нас, і не чинив нам насильства, і ні від кого нічого не брав.

І він сказав: Господь свідок на вас, і свідок Його помазанець цього дня,

що ви нічого не знайшли в моїй руці. А народ сказав: Свідок!

І сказав Самуїл до народу: Свідок Господь, що поставив Мойсея та Аарона, і що вивів наших батьків із єгипетського краю.

А тепер станьте, і я буду судитися з вами перед Господнім лицем про всі добродійства Господні, які Він учинив із вами та з вашими батьками.

Як Яків прийшов був до Єгипту, і батьки ваші кликали до Господа, то Господь послав Мойсея та Аарона, і вони вивели ваших батьків із Єгипту, і осадили їх у цьому місці.

Та вони забули Господа, Бога свого, і Він передав їх у руку Сісери, начальника хацорського війська, і в руку филистимлян та в руку моавського царя, і вони воювали проти них.

І кликали вони до Господа та говорили: Згрішили ми, бо покинули Господа та й служили Ваалам та Астартам. А тепер урятуй нас із руки наших ворогів, і ми будемо служити Тобі.

І послав Господь Єруббаала, і Бедана, і Їфтаха, і Самуїла, і врятував вас із руки довколишніх ваших ворогів, і ви сиділи безпечно.

А коли ви побачили, що Нахаш, цар аммонських синів, прийшов на вас, то сказали мені: Ні, нехай царює над нами цар! А Цар ваш Господь, Бог ваш.

А тепер ось той цар, якого ви вибрали, якого жадали, і ось дав Господь над вами царя.

Якщо ви будете боятися Господа, і будете служити Йому, і будете слухатися Його голосу, і не будете непокірні до Господніх заповідей, то будете й ви, і цар, що царює над вами, ходити за Господом, Богом вашим.

А якщо ви не будете слухатися Господнього голосу, і будете непокірні до Господніх заповідей, то Господня рука буде проти вас та проти ваших батьків!

І ось тепер станьте, і побачте ту велику річ, що Господь зробить на ваших очах.

Чи ж сьогодні не жнива на пшеницю? Я покличу до Господа, і Він пошле грім та дощ, а ви пізнаєте й побачите, що велике ваше зло, яке ви зробили в Господніх очах жаданням для себе царя.

І кликнув Самуїл до Господа, а Господь послав того дня грім та дощ. І ввесь народ сильно злякався Господа та Самуїла!

І сказав увесь народ до Самуїла: Помолися за своїх рабів до Господа, Бога твого, щоб нам не померти, бо понад усі наші гріхи додали ми ще й оце зло, що жадали для себе царя.

І сказав Самуїл до народу: Не бійтеся! Ви зробили все те зло, тільки не відступіть від Господа, і служіть Господеві всім серцем своїм!

І не відступайте, і не йдіть за марнотами, які не допоможуть і які не врятують, бо марнота вони.

Бо Господь не полишить народу Свого ради Свого великого Ймення, бо зволив Господь зробити вас народом Своїм.

Також я, не дай мені, Боже, грішити проти Господа, щоб перестав я молитися за вас! І я буду наставляти вас на дорогу добру та просту.

Тільки бійтеся Господа, і служіть Йому правдиво всім вашим серцем, бо ви бачили, які великі діла вчинив Він із вами!

А якщо справді будете чинити зло, погинете й ви, і цар ваш!» (1Сам.12:1-25).

Цар Саул кається перед Давидом
за те, що хотів його убити

Давид викрадає списа у Саула, цим показує, що міг би убити його, але цього не зробив.

«І пізнав Саул Давидів голос, та й сказав: Чи це твій голос, сину мій Давиде? А Давид сказав: Мій голос, пане мій, царю!

І далі сказав: Нащо то пан мій ганяється за своїм рабом? Бо що я зробив, і яке зло в моїй руці?

А тепер нехай пан мій, цар, послухає слів свого раба. Якщо Господь намовив тебе проти мене, то нехай це станеться запашною жертвою, а якщо людські сини, прокляті вони перед Господнім лицем, бо вони відігнали мене сьогодні, щоб я не належав до Господнього спадку, говорячи: Іди, служи іншим богам!

А тепер нехай не проллється моя кров на землю перед Господнім лицем, бо вийшов Ізраїлів цар шукати однієї блохи, як женуть куропатву в горах!

І сказав Саул: Прогрішив я! Вернися, сину мій, Давиде, бо не вчиню вже тобі зла за те, що дороге було моє життя в очах твоїх цього дня. Оце був я нерозумний, і дуже багато помилявся.

А Давид відповів та й сказав: Ось царів спис, і нехай прийде один із слуг, і нехай його візьме.

А Господь відплатить кожному за його справедливість та правду його, що Господь дав тебе сьогодні в руку мою, та я не хотів підіймати своєї руки на Господнього помазанця.

І ось, яке велике було життя твоє цього дня в очах моїх, таке велике нехай буде моє життя в очах Господа, і нехай Він урятує мене від усякого утиску!

І сказав Саул до Давида: Благословенний ти, сину мій Давиде! І ти дійсно зробиш, і дійсно зможеш ти! І пішов Давид на свою дорогу, а Саул вернувся на своє місце» (1Сам.26:17-25).

Священик Ездра і народ каються перед Господом,
що з чужого Краю побрали собі жінок

«А коли Ездра молився та сповідався, плакав та припадав перед Божим домом, зібрався до нього з Ізраїля дуже великий збір, чоловіки, і жінки та діти, бо народ плакав ревним плачем…

І відповів Шеханія, Єхиїлів син, з Еламових синів, та й сказав до Ездри: Ми спроневірилися нашому Богові, бо взяли ми чужинок із народів цього краю за жінок. Але є ще надія для Ізраїля в цьому!

А тепер складімо заповіта нашому Богові, що випровадимо від себе всіх жінок та народжене від них, за радою пана нашого, та тих, хто тремтить перед заповіддю нашого Бога, і буде зроблене за Законом.

Устань, бо на тобі ця річ, а ми з тобою. Будь мужній і дій!

І встав Ездра, і заприсяг зверхників, священиків і Левитів та всього Ізраїля, щоб робити за цим словом. І вони заприсягли.

І Ездра встав з-перед Божого дому й пішов до кімнати Єгохонана, Ел'яшівового сина, і ночував там. Хліба він не їв і води не пив, бо був у жалобі за спроневірення поверненців.

І оголосили в Юдеї та в Єрусалимі до всіх поверненців, щоб зібратися до Єрусалиму.

А кожен, хто не прийде до трьох день, за порадою зверхників та старших, - увесь маєток того буде зроблений закляттям, а він буде вилучений із громади поверненців.

І зібралися всі люди Юди та Веніямина до Єрусалиму до трьох день, це був дев'ятий місяць, двадцятого дня місяця. І сидів увесь народ на площі Божого дому, тремтячи від цієї справи та від дощу.

І встав священик Ездра та й сказав до них: Ви спроневірилися, і взяли чужинних жінок, щоб побільшити Ізраїлеву провину.

А тепер повиніться Господеві, Богові ваших батьків, і чиніть Його волю! І віддаліться від народів цього Краю та від тих чужих жінок!

І відповіла вся громада, і сказали гучним голосом: Так, за словом твоїм, ми повинні зробити!

Але народ численний, і час дощів, і нема сили стояти на вулиці. Та й праці не на один день і не на два, бо ми багато нагрішили в цій справі.

Нехай же стануть наші зверхники за ввесь збір, а кожен, хто є в наших містах, хто взяв чужинних жінок, нехай прийде на означені часи, а з ними старші кожного міста та судді його, аж поки не відвернеться від нас жар гніву нашого Бога за цю річ.

Особливо стали над цим Йонатан, син Асагелів, та Яхзея, син Тіквин, а Мешуллам та Левит Шеббетай допомагали їм.

І зробили так поверненці. І відділив собі священик Ездра людей, голів батьків за родом їхніх батьків, і всі вони поіменно. І сіли вони першого дня десятого місяця, щоб дослідити цю справу.

І скінчили до першого дня першого місяця справи про всіх тих людей, що взяли були чужинних жінок.

І знайшлися поміж священичими синами, що взяли чужинних жінок, із синів Єшуї, сина Йоцадакового, та братів його: Моасея, і Еліезер, і Ярів, і Ґедалія.

І дали вони руку свою, що повипроваджують жінок своїх, а винні принесли в жертву барана з отари за провину свою» (Езд.10:1-19).

Каяття Неемії перед Господом

«*Вістка про зруйнування Єрусалиму*

Слова Неемії, Гахаліїного сина: І сталося в місяці кіслеві двадцятого року, і був я в замку Шушан.

І прийшов Ханані, один із братів моїх, він та люди з Юдеї. І запитався я їх про юдеїв, що врятувалися, що позостали від полону, та про Єрусалим.

А вони сказали мені: Позосталі, що лишилися з полону, там в окрузі,

живуть у великій біді та в ганьбі, а мур Єрусалиму поруйнований, а брами його попалені огнем…

І сталося, як почув я ці слова, сів я та й плакав, і був у жалобі кілька днів, і постив, і молився перед лицем Небесного Бога.

І сказав я: Молю Тебе, Господи, Боже Небесний, Боже великий та грізний, що дотримуєш заповіта та милість для тих, хто любить Тебе та дотримуєш заповіді Свої, нехай же буде ухо Твоє чутке, а очі Твої відкриті, щоб прислухуватися до молитви раба Твого, якою я молюся сьогодні перед Твоїм лицем день та ніч за Ізраїлевих синів, Твоїх рабів, і сповідаюся в гріхах Ізраїлевих синів, якими грішили ми проти Тебе, і я і дім батька мого грішили!

Ми сильно провинилися перед Тобою, і не дотримували заповідей, і уставів, і прав, які наказав Ти Мойсеєві, рабові Своєму.

Пам'ятай же те слово, що Ти наказав був Мойсеєві, Своєму рабові, говорячи: як ви спроневіритеся, Я розпорошу вас поміж народами!

Та коли навернетеся до Мене, і будете дотримувати заповіді Мої й виконувати їх, то якщо будуть ваші вигнанці на краю небес, то й звідти позбираю їх, і приведу до того місця, яке Я вибрав, щоб там перебувало Ім'я Моє!

А вони раби Твої та народ Твій, якого Ти викупив Своєю великою силою та міцною Своєю рукою.

Молю Тебе, Господи, нехай же буде ухо Твоє чутке до молитви Твойого раба та до молитви Твоїх рабів, що прагнуть боятися Йменння Твого! І дай же сьогодні успіху Своєму рабові, і дай знайти милосердя перед оцим мужем!» (Неем.1:1-11).

Каяття в гріхах Ізраїльського народу

«А двадцятого й четвертого дня того місяця зібралися Ізраїлеві сини в пості та в веретищах, а на них - порох.

А Ізраїлеве насіння відділилося від усіх чужинців, і поставали й визнавали гріхи свої та провини своїх батьків.

І стали на місті своїм, і чверть дня читали з книги Закону Господа, Бога свого, а чверть сповідалися і вклонялися Господеві, Богові своєму.

І стали на левитському підвищенні Ісус, і Бані, Кадміїл, Шеванія, Бунні, Шеревея, Бані, Кенані, і кликали сильним голосом до Господа, Бога свого.

І сказали Левити: Ісус, і Кадміїл, Бані, Хашавнея, Шеревея, Годійя, Шеванія, Петахія: Устаньте, поблагословіть Господа, Бога свого, від віку аж до віку! І нехай благословляють Ім'я слави Твоєї, і нехай воно буде звеличене над усяке благословення та славу!

Ти - Господь єдиний! Ти вчинив небо, небеса небес, і все їхнє військо, землю та все, що на ній, моря та все, що в них, і Ти оживляєш їх усіх, а небесне військо Тобі вклоняється!

Ти то Господь, Бог, що вибрав Аврама, і вивів його з халдейського Уру, і дав йому ім'я Авраам.

І Ти знайшов серце його вірним перед лицем Своїм, і склав був із ним заповіта, щоб дати Край хананеян, хіттеян, амореян, періззеян, євусеян,

ґірґасеян, щоб дати насінню його. І Ти виконав слова Свої, бо Ти праведний!

І побачив Ти біду наших батьків ув Єгипті, а їхній зойк Ти почув над Червоним морем.

І дав Ти знаки та чуда на фараоні та на всіх його рабах, і на всім народі краю його, бо пізнав Ти, що вони гордо поводилися з ними, і зробив Ти Собі Ім'я, як видно цього дня.

І море Ти розсік перед ними, і вони перейшли серед моря по суходолу, а тих, хто гнався за ними, Ти кинув до глибин, як камінь до бурхливої води.

І Ти провадив їх стовпом хмари вдень, а стовпом огню вночі, щоб освітлювати їм ту дорогу, якою мали йти.

І Ти зійшов був на гору Сінай, і говорив з ними з небес, і дав їм справедливі права та правдиві закони, устави та заповіді добрі.

І святу Свою суботу Ти вказав їм, а заповіді, й устави та право наказав Ти їм через раба Свого Мойсея.

І хліб із небес дав Ти був їм на їхній голод, і воду зо скелі Ти вивів був їм на їхню спрагу. І Ти сказав їм, щоб ішли посісти Край, який Ти присягнув дати їм.

Та вони й наші батьки були вперті, і робили твердою свою шию, і не слухали Твоїх заповідей.

І відмовлялися вони слухати, і не пам'ятали чуд Твоїх, які Ти чинив був із ними, і стали твердошиї, і настановили собі голову, щоб вернутися до своєї неволі в непослуху. Та Ти Бог, що прощаєш, Ти ласкавий та милосердний, довготерпеливий та багатомилостивий, і Ти не покинув їх!

Хоч вони зробили були собі литого тельця та сказали: Оце бог твій, що вивів тебе з Єгипту, і робили великі образи, та Ти в великім Своїм милосерді не залишив їх у пустині, стовп хмари не відходив від них удень, щоб вести їх дорогою, а стовп огню вночі, щоб освітлювати їм дорогу, якою мали йти.

І Духа Свого доброго Ти давав, щоб зробити їх мудрими, і манни Своєї не стримував від їхніх уст, і воду Ти їм давав на їхнє прагнення.

І сорок літ живив Ти їх у пустині. Не було недостатку ні в чому, одежі їхні не дерлися, а ноги їхні не пухли.

І дав Ти їм царства та народи, які призначив на поділ, і вони посіли край Сигона, і край царя хешбонського, і край Оґа, царя башанського.

А їхніх синів Ти помножив, як зорі небесні, і ввів їх до Краю, що про нього казав Ти їхнім батькам, щоб ішли посісти.

І ввійшли сини, і посіли той Край, і Ти впокорив перед ними мешканців того Краю ханаанеян, і дав у їхню руку їх та царів їхніх, та народи того Краю, щоб чинити з ними за своєю волею.

І поздобували вони міста укріплені, та землю ситу, і посіли доми, повні всякого добра, повитесувані в скелях водозбори, виноградники, і оливки, і багато овочевих дерев. І вони їли й наситилися, і поставали товсті, і насолоджувалися Твоїм великим добром.

І стали вони неслухняні, і побунтувалися проти Тебе, і кинули Закона Твого геть за свою спину, і позабивали пророків Твоїх, що свідчили між

ними, щоб навернути їх до Тебе. І чинили вони великі образи.

І дав Ти їх у руку їхніх ворогів, а ті утискали їх. А в часі горя свого вони кликали до Тебе, а Ти з неба чув, і за Своїм великим милосердям давав їм спасителів, і вони спасали їх з руки їхніх ворогів.

Та коли був їм мир, вони знову чинили зло перед лицем Твоїм, і Ти давав їх у руку їхніх ворогів, і ті панували над ними. І вони знову кликали до Тебе, а Ти з неба їх вислуховував, і спасав їх за милосердям Своїм довгий час.

І свідчив Ти проти них, щоб навернути їх до Закону Твого, та вони чинили лихе, і не слухалися заповідей Твоїх, і грішили проти Твоїх прав, які коли б людина чинила, то жила б ними, і ставало рамено їх неслухняне, а шию свою робили твердою, і не слухалися.

І зволікав Ти їм довгі роки, і свідчив проти них Своїм Духом через Своїх пророків, та вони не слухали того, і Ти дав їх у руку народів цих країв.

І через велике Своє милосердя Ти не вигубив і не покинув їх, бо Ти Бог ласкавий та милосердний!

А тепер, Боже наш, Боже великий, сильний та страшний, що бережеш заповіта та милість, нехай не буде малою перед лицем Твоїм уся та мука, що спіткала нас, наших царів, наших зверхників, і священиків наших, і пророків наших, і батьків наших, і ввесь Твій народ від днів асирійських царів аж до цього дня!

А ти справедливий у всьому, що приходить на нас, бо Ти правду робив, а ми були несправедливі.

А наші царі, наші зверхники, наші священики та наші батьки не виконували Закона Твого, і не слухалися заповідей Твоїх та свідоцтв Твоїх, що Ти свідчив проти них.

І вони в царстві своїм та в великім добрі Твоїм, яке Ти їм давав, і в тому просторому та ситому Краї, що Ти дав перед ними, не служили Тобі, і не відвернулися від своїх злих чинів.

Ось ми сьогодні раби, а цей Край, що Ти дав його нашим батькам, щоб їсти плід його та добро його, ось ми раби в ньому!

І він множить свій урожай для царів, яких Ти дав над нами за наші гріхи, і вони панують над нашими тілами та над нашою худобою за своїм уподобанням, і ми в великому утискові!» (Неем.9:1-37).

Бог не прагне смерти несправедливого,
а тільки його покаяння

«Скажи їм: Як живий Я, - говорить Господь Бог, - не прагну смерти несправедливого, а тільки щоб вернути несправедливого з дороги його, і буде він жити! Наверніться, наверніться з ваших злих доріг, і нащо вам умирати, доме Ізраїлів?

А ти, сину людський, скажи до синів свого народу: Справедливість справедливого не врятує його в дні гріха його, а несправедливість несправедливого не спіткнеться він об неї в дні навернення від своєї несправедливости, а справедливий не зможе жити в ній в дні свого гріха.

Коли Я скажу справедливому: Буде конче він жити, а він надіявся б на

свою справедливість, та робив би кривду, то вся його справедливість не буде згадана, і за кривду свою, що зробив, він помре!

А коли Я скажу до несправедливого: Конче помреш ти, а він навернеться від свого гріха, і робитиме право та справедливість: заставу поверне несправедливий, грабунок відшкодує, ходитиме уставами життя, щоб не чинити кривди, то конче буде він жити, не помре!

Усі гріхи його, які він нагрішив, не будуть йому згадані, - право та справедливість робив він, конче буде він жити!

І кажуть сини твого народу: Несправедлива Господня дорога! тоді як несправедлива їхня власна дорога.

Коли справедливий відвернеться від своєї справедливости, і робитиме кривду, то помре він за те!

А коли несправедливий відвернеться від своєї несправедливости, і чинитиме право та справедливість, то на них він буде жити!

А ви кажете: Несправедлива Господня дорога! Кожного з вас Я буду судити, Ізраїлів доме, за його дорогами!» (Єз.33:11-20).

Покайтеся!

Говорить Господь до синів Ізраїлевих

«Тому то тепер промовляє Господь: Верніться до Мене всім серцем своїм, і постом святим, і плачем та риданням!

І деріть своє серце, а не свою одіж, і наверніться до Господа, вашого Бога, бо ласкавий Він та милосердний, довготерпеливий та многомилостивий, і жалкує за зло!

Хто знає, чи Він не повернеться та не пожалує, і по Собі не залишить благословення, жертву хлібну та жертву ту литу для Господа, вашого Бога.

Засурміть на Сіоні в сурму, оголосіть святий піст, скличте зібрання!

Зберіте народ, оголосіть святі збори, старців згромадьте, позбирайте дітей та грудних немовлят, нехай вийде з кімнати своєї також молодий, молода ж з-під свого накриття!

Між притвором та жертівником нехай плачуть священики, слуги Господні, хай молять вони: Змилуйся, Господи, над народом Своїм, і не видай на ганьбу спадку Свого, щоб над ним панували погани. Нащо будуть казати між народами: Де їхній Бог?

І заздрісним стане Господь за Свій Край, і змилується над народом Своїм.

І Господь відповів і сказав до народу Свого: Ось Я посилаю вам збіжжя й вино молоде та оливу, і насититесь нею, і більше не дам вас на наругу народам.

А цього північного ворога віддалю Я від вас, і його в край сухий та спустошений вижену, його перед до східнього моря, його ж край до того моря заднього. І вийде злий запах його, і підійметься сморід його, бо він лихо велике чинив.

Не бійся ти, земле, а тішся й радій, бо велике Господь учинив!

Не бійтеся, ти пільна худобо, бо пустинні пасовиська зазеленіють, бо дерево видасть свій плід, фіговниця та виноград свою силу дадуть.

А ви, сіонські сини, радійте та тіштеся Господом, Богом своїм, бо вам їжі Він дасть на спасіння, і найперше зішле вам дощу, дощу раннього й пізнього.

І токи наповняться збіжжям, чавильні ж кадки будуть переливатись вином молодим та оливою.

І надолужу Я вам за ті роки, що пожерла була сарана, коник і черва та гусінь, Моє військо велике, що Я посилав проти вас.

А їсти ви будете їсти й насичуватись, і хвалитимете Ім'я Господа, вашого Бога, що з вами на подив зробив, і посоромлений більше не буде народ Мій навіки!

І пізнаєте ви, що Я серед Ізраїля, і що Я Господь, Бог ваш, і немає вже іншого, і посоромлений більше не буде народ Мій навіки!» (Йоіл 2:12-27).

Апостол Петро проповідує покаяння
і навернення до Ісуса Христа

«А тому, що тримався він Петра та Івана, увесь народ зачудований збігся до них на той ґанок, який Соломоновим зветься.

І, побачивши це, промовив Петро до народу: Мужі ізраїльські! Чого ви дивуєтесь цим, та чого ви на нас позираєте так, ніби те, що він ходить, ми зробили своєю силою чи благочестям?

Бог Авраамів, та Ісаків, та Яковів, Бог наших батьків, Сина Свого прославив, Ісуса, Якого ви видали, і відцуралися перед Пилатом, як він присудив був пустити Його.

Але ви відцурались Святого та Праведного, і домагалися видати вам душогубця.

Начальника ж життя ви забили, та Його воскресив Бог із мертвих, чого свідками - ми!

І через віру в Ім'я Його вздоровило Ім'я Його того, кого бачите й знаєте. І віра, що від Нього, принесла йому вздоровлення це перед вами всіма.

А тепер, браття, знаю, що вчинили ви це з несвідомости, як і ваші начальники.

А Бог учинив так, як Він провіщав був устами Своїх усіх пророків, щоб терпіти Христові.

Покайтеся ж та наверніться, щоб Він змилувався над вашими гріхами, щоб часи відпочинку прийшли від обличчя Господнього, і щоб послав заповідженого вам Ісуса Христа, що Його небо мусить прийняти аж до часу відновлення всього, про що провіщав Бог від віку устами всіх святих пророків Своїх!

Бо Мойсей провіщав: Господь Бог вам Пророка підійме від ваших братів, як мене; у всім Його слухайтеся, про що тільки Він вам говоритиме!

І станеться, що кожна душа, яка не послухала б того Пророка, знищена буде з народу.

Так само всі пророки від Самуїла й наступних, скільки їх говорило, також провіщали ці дні.

Сини ви пророків і того заповіту, що Бог вашим батькам заповів, промовляючи до Авраама: І в насінні твоїм усі народи землі благословлені

будуть!

Воскресивши Свого Отрока, Бог послав Його перше до вас, щоб вас поблагословити, щоб кожен із вас відвернувся від злих своїх учинків!» (Дії.3:11-26).

ПОКІРЛИВІСТЬ

Про покірливість у Святому Письмі

Третя заповідь блаженств говорить: «Блаженні тихі (покірні, незлобливі), бо вони осягнуть землю» (Мт.5:5).

У цій заповіді Господь ублажає тихість духу людини. То є лагідна рівновага, пройнята обережністю, — нікого не ображати й самому не ображатися ні за яких умов, інакше кажучи «мирний дух».

Покірність заповідана нам: «Отож зодягніться, як Божі вибранці, святі та улюблені, у щире милосердя, тихість, покору, лагідність, довготерпіння» (Кол.3:12). «Нагадуй їм, щоб були не сварливі, а тихі, виявляючи повну лагідність усім людям» (Тит.3:2).

Ісус Христос, Господь наш, служить нам взірцем покірності: «Візьміть на себе ярмо Моє, і навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий, — і “знайдете спокій душам своїм”» (Мт.11:29). «Скажіть Сіонській доньці: “Ось до тебе йде Цар твій! Він тихий і сів на осла”» (Мт.21:5).

Віруючі, як раби Христові, повинні:

приймати слово Боже з покірливістю: «Тому-то відкиньте всяку нечисть і залишок злоби й прийміть з тихістю всіяне слово, що може спасти ваші душі» (Як.1:21);

бути покірним щодо всіх людей: «Тихість ваша нехай буде відома всім людям» (Фил.4:5);

виражати покірність у всій своїй поведінці: «Хто мудрий і розумний між вами? Нехай він покаже діла свої в тихій мудрості добрим поводженням!» (Як.3:13). «Я в’язень у Господі, — говорить про себе апостол Павло, — щоб ви поводилися гідно покликання, що до нього покликано вас, зо всякою покорою і тихістю, з довготерпінням, у любові терплячи один одного» (Еф.4:1-2).

Покірність заслуговує прощення навіть великих гріхів: «Лагідна відповідь гнів відвертає, а слово вразливе гнів підіймає» (Пр.15:1). «Тихістю навертається до милості вельможа» (Пр.25:15).

Покірність є однією із властивостей Божої мудрості: «А мудрість, що зверху вона, насамперед чиста, а потім спокійна, тиха, покірлива, повна милосердя та добрих плодів, безстороння та нелукава» (Як.3:17).

Покірність дорогоцінна перед Богом: «А окрасою їм нехай буде не зовнішнє... але захована людина серця в нетлінні тихого й мовчазного духа, що дорогоцінне перед Богом» (1Петр. 3:3-4).

Той, хто має покірність:

Бог постановить його: «Він веде покірливих до правди і навчає тихих путей Своїх» (Пс.24:9);

буде піднесений Богом: «Смиренних підносить Господь, а нечестивих принижує до землі» (Пс.146:6);

буде визволений і спасенний: «Коли встав Бог на суд, щоб спасти всіх пригноблених (тихих — прим. О. К.) на землі» (Пс.75:10). «Бо любить Господь людей Своїх і покірних (тихих — прим. О. К.) підносить до спасіння» (Пс.149:4).

Покірним обіцяний спокій, мир і блаженство: тихі «знайдете спокій душам своїм» (Мт.11:29). «А люди тихі успадкують землю і будуть втішатися великим спокоєм» (Пс.36:11). «Блаженні тихі, бо вони осягнуть землю» (Мт.5:5).

Блаженний той, хто зусиллям над собою здобув собі оту величну чесноту — Християнську тихість! У нього в серці завжди перебуває лагідний, радісний спокій. Він завжди задоволений своєю долею і дякує Богові. Він ні на кого не нарікає і нікому не заздрить. Такі люди дійсно щасливі: їх любить Господь і завжди радує Своєю Божественною радістю. Вони терпляче і спокійно переносять всяке лихо, і навіть серед великого горя знаходять у душі своїй втіху.

Властивості покірного християнина:

Тиха людина ніколи не відповідає злом на зло, образою на образу; не сердиться, в гніві не підвищує голосу на своїх кривдників; не кричить, і на вулицях ніхто не почує голосу його. Тихий, «був лихословлений, Він не лихословив взаємно, а коли Він страждав, не погрожував, але передав тому, Хто судить справедливо» (1Петр.2:23).

Це є величний образ тихості! Оце її суть! І як ми можемо робити інакше, як ми можемо сердитись, мститися? Бог є Отцем усіх, перед Яким ми нескінченно грішимо, завжди поступає з нами по Своїй тихості, не знищує нас, довго терпить нас, благоденствує нам постійно. І ми повинні до своїх ближніх бути тихими, поблажливими і терпеливими.

Крім того, всі ми, як християни, є членами одного тіла, які намагаються берегти один одного; при тому ми називаємось вівцями — словесної отари Христової, — чому так? Тому що вівця — тиха, незлоблива, терпляча; такими повинні бути й ми. Тільки ті з нас належать до отари, які тихі та незлобливі, як ягнята, а ті, які не мають Духа Христового, Його тихості й незлобливості, ті — не Його. «А коли хто не має Христового Духа, той не Його» (Рим.8:9). На Страшному Суді тільки вівці будуть стояти зліва, і вони будуть введені в рай, а козли відійдуть у пекло.

Протилежним образові тихості є гнів. Гнів є негативне почуття – «надія безбожних» (Пр11:23). Хто гнівається, той з себе робить картинку душі неприємну для інших. Якщо поглянути на розгніваного то можна побачити: кров його кипить, очі блищать і горять вогнем, звуки голосу неприродні, мова знервована. Обличчя наче викривляється. Людину, яка уміє управляти своїм гнівом називають мудрою.

Біблійний приклад

Благословення Боже за послух Йому

«Не зробите собі божків та ідола, і кам`яного стовпа не поставите собі, і каменя з фігурами не покладете в вашім Краї, щоб кланятися перед ними. Бо Я – Господь, Бог ваш!

Субіт Моїх будете додержувати, а святиню Мою будете шанувати. Я – Господь! Якщо будете ходити згідно з постановами Моїми, а заповідей Моїх будете додержувати й будете виконувати їх, то дам ваші дощі в їхнім часі, і земля дасть свій урожай, а польове дерево дасть плід свій. І молочення досягне вам виноградобрання, а виноградобрання досягне сіяння, і ви будете їсти свій хліб досита, і будете сидіти безпечно в вашому Краї.

І дам мир у Краю, і ви будете лежати, і ніхто не вчинить, щоб ви тремтіли, бо злу звірину винищу з землі, а меч не перейде через Край ваш. І ви будете гнати ворогів своїх, а вони попадають перед вами від меча. І п`ятеро з вас поженуть сотню, а сотня з вас пожене десять тисяч, і попадають вороги ваші перед вами від меча. І обернусь Я до вас, і розплоджу вас, і розмножу вас, і виконаю Свого Заповіта з вами. І ви будете їсти старе-перестаріле, і повикидаєте старе перед новим.

І поставлю місце перебування Свого перед вас, і душа Моя не обридить вами. І Я буду ходити серед вас, і буду вам Богом, а ви будете Мені народом.

Я Господь Бог ваш, що вивів вас з єгипетського краю, щоб ви не були їм рабами. І Я поламав занози вашого ярма, і вивів вас із піднесеною головою» (3М.26:1-13).

Порада для батьків

Покора **-** повне підкорення дитини будь-яким вимогам, незаперечна слухняність в усьому. Виникає внаслідок помилок сімейного виховання, коли батьки замість виховання слухняності, що полягає в усвідомленому виконанні вимог старших і є необхідною умовою виховання дисциплінованості, вироблення звички стримувати себе гальмувати деякі бажання, управляти своєю поведінкою виховують абсолютне підкорення будь-яким своїм вимогам.

Батькам слід усвідомити, що їхні вимоги, заборони повинні бути розумними, узгодженими і послідовними. Не можна забороняти робити дитині те, що випливає з її потреб і інтересів, гальмує її активність (грати, читати, спілкуватися з товаришами).

Слід пам`ятати, що дитина – непідвладна істота, яка сліпо, безумно виконує всі батьківські вимоги і розпорядження, а самостійна особистість, із своїми запитами, потребами, думками, інтересами, з якими слід рахуватися.

Тому не можна будувати виховний процес на повній покорі з боку дитини, на постійних заборонах, вимагати безумовного виконання будь-яких вимог батьків.

Така досить розповсюджена помилка батьків призводить до формування негативних якостей особистості: відсутності волі, нездатності до самостійного вирішення будь-яких питань, безініціативності, пасивності. Дитина стає замкнутою, нещирою, скритою. У сім`ях, де немає дружніх взаємостосунків батьків з дітьми, взаєморозуміння, взаємодопомоги, поваги

дітей до батьків і батьків до дітей, дорослі ніколи не зможуть дізнатися про думки, мрії, душевний світ дитини.

Проте на перших етапах процесу перевиховання батьки можуть вимагати від дітей беззастережного підкорення своїм вимогам, коли це випливає з інтересів дітей. Це відбувається тоді, коли дитина повністю опирається виховним впливам, діє всупереч інтересам сім`ї, суспільства, якій не допомагають ніякі переконання.

ПОМІРКОВАНІСТЬ

Поміркована людина керується у своїх діях, поглядах, думках вимогами здорового глузду, розважлива, схильна до компромісу.

Поміркована людина обміркувавши, зробить певні висновки.

Діти, як правило, зустрічаються з цією рисою в сім`ї, а пізніше в школі.

Приклади з Біблії

Апостол Павло нагадує Титу про Божу благодать,
що спасає всіх людей
і навчає жити поміркувано

«…ти говори, що відповідає здоровій науці.

Щоб старі чоловіки тверезі були, поважні, поміркувані, здорові у вірі, у любові, у терпеливості.

Щоб старі жінки в своїм стані так само були, як належить святим, не обмовниці, не віддані п'янству, навчали добра, щоб навчали жінок молодих любити своїх чоловіків, любити дітей, щоб були поміркувані, чисті, господарні, добрі, слухняні своїм чоловікам, щоб не зневажалося Боже Слово.

Так само благай юнаків, щоб були поміркувані.

У всім сам себе подавай за зразка добрих діл, у навчанні непорушеність, повагу, слово здорове, неосудливе, щоб противник був засоромлений, не мавши нічого лихого казати про нас.

Раби щоб корилися панам своїм, щоб догоджали, не перечили, не крали, але виявляли всяку добру вірність, щоб у всьому вони прикрашали науку Спасителя нашого Бога.

Бо з'явилася Божа благодать, що спасає всіх людей, і навчає нас, щоб ми, відцуравшись безбожности та світських пожадливостей, жили поміркувано та праведно, і побожно в теперішнім віці, і чекали блаженної надії та з'явлення слави великого Бога й Спаса нашого Христа Ісуса, що Самого Себе дав за нас, щоб нас визволити від усякого беззаконства та очистити Собі людей вибраних, у добрих ділах запопадливих.

Оце говори та нагадуй, та з усяким наказом картай. Хай тобою ніхто не погордує!» (Тит.2:1-15).

Апостол Павло закликає євреїв
бути поміркованими у вірі

«Братолюбство нехай пробуває між вами!

Не забувайте любови до приходнів, бо деякі нею, навіть не відаючи, гостинно були прийняли Анголів.

Пам'ятайте про в'язнів, немов із ними були б ви пов'язані, про тих, хто страждає, як такі, що й самі ви знаходитесь в тілі.

Нехай буде в усіх чесний шлюб та ложе непорочне, а блудників та перелюбів судитиме Бог.

Будьте життям не грошолюбні, задовольняйтеся тим, що маєте. Сам-бо сказав: Я тебе не покину, ані не відступлюся від тебе!

Тому то ми сміливо говоримо: Господь мені помічник, і я не злякаюсь нікого: що зробить людина мені?

Спогадуйте наставників ваших, що вам говорили Слово Боже; і, дивлячися на кінець їхнього життя, переймайте їхню віру.

Ісус Христос учора, і сьогодні, і навіки Той Самий!

Не захоплюйтеся всілякими та чужими науками. Бо річ добра зміцняти серця благодаттю, а не стравами, що користи від них не одержали ті, хто за ними ходив.

Маємо жертівника, що від нього годуватися права не мають ті, хто скинії служить, бо котрих звірят кров первосвященик уносить до святині за гріхи, тих м'ясо палиться поза табором, тому то Ісус, щоб кров'ю Своєю людей освятити, постраждав поза брамою.

Тож виходьмо до Нього поза табір, і наругу Його понесімо, бо постійного міста не маємо тут, а шукаємо майбутнього!

Отож, завжди приносьмо Богові жертву хвали, цебто плід уст, що Ім'я Його славлять.

Не забувайте ж і про доброчинність та спільність, бо жертви такі вгодні Богові.

Слухайтесь ваших наставників та коріться їм, вони-бо пильнують душ ваших, як ті, хто має здати справу. Нехай вони роблять це з радістю, а не зідхаючи, бо це для вас не корисне.

Моліться за нас, бо надіємося, що ми маємо добре сумління, бо хочемо добре в усьому поводитись.

А надто прошу це робити, щоб швидше до вас мене вернено.

Бог же миру, що з мертвих підняв великого Пастиря вівцям кров'ю вічного заповіту, Господа нашого Ісуса, нехай вас удосконалить у кожному доброму ділі, щоб волю чинити Його, чинячи в вас любе перед лицем Його через Ісуса Христа, Якому слава на віки вічні. Амінь» (Євр.13:1-2).

ПРАВДИВІСТЬ

У Святому Письмі сказано: «Блаженні голодні та спрагнені правди, бо вони наситяться» (Мт.5:6; Лк.6:21). «Праведний Господь, любить правду, до праведних звернені очі Його» (Пс.10:7).

Хто живе серцем у Богові, тому кривда противна, бо вона для нього чужа і мучить його. Праведний всюди бажає правди й справедливості, а також і

праведності, що вміщає в собі всі добродійства. Такі люди любі Богові, тому Господь їх ублажає.

Але йдеться тут про іншу правду, про яку пише пророк Даниїл: «...приведеться Правда Вічна» (Дан.9:24), тобто це виправдання повинної перед Богом людини через благодать і віру в Господа Ісуса Христа. Про ту ж правду каже апостол Павло: «Виправдання Боже через віру в Ісуса Христа в усіх і на всіх віруючих, бо немає різниці, тому що всі згрішили і позбавлені слави Божої. Ми одержимо виправдання даром по благодаті Його, викупленням у Христі Ісусі» (Рим.3:22–24).

Голодні та спрагнені правди…Хто вони? Це ті, хто любить добро і робить його, але не вважають себе праведниками і не покладаються на свої добрі діла, а визнають себе грішниками й винуватцями перед Богом. Тому молитвою віри з надією вони бажають благодатного виправдання перед Богом через Ісуса Христа.

Як розуміти слово «наситяться»? Господь обіцяє їм, що «вони наситяться» подібно до того, як голодний і спраглий задовольняють їжею та питвом голод і спрагу свою, і тим підкріплюють сили свої, так і вони одержать від Господа задоволення бажань своїх. Господь пошле їм також і благодатні сили для подальших добродійств ще тут, на землі. Але повне задоволення Господь обіцяє їм у житті вічному, як каже пророк: «Насичуся, коли стану перед славою Твоєю» (Пс.16:15).

Ті, які дійсно правду люблять і її прагнуть, то вони її знайдуть. Адже ж правда в світі є, Христос її проголосив, значить, знайти її можна, але треба її шукати в належному місці й належним способом. Адже ж кожний християнин повинен знати, що Божа правда об’явлена в Євангелії. Туди й належить звертатись за нею. Але треба так бажати, як голодний бажає їжі, як спрагнений води. Такі люди її напевно знайдуть і будуть нею нагодовані. Але більшість людей не люблять правди, особливо про себе. Вони тільки вдають, що її шукають, і то не для себе, а для інших. Тому самі вони так і залишаються без правди й ніколи не можуть зазнати того блаженства, яке приходить до людини, насиченої правдою.

Треба підкреслити, що абсолютна правда є Сам Христос. Все, що Він говорив, робив і навчав, є правдою (Ів.14:6). Другою, такою самою абсолютною правдою є Слово Боже (Ів.17:17). Кожна людина, яка має відкрите серце для Христа й відкритий розум для Слова Божого, є праведною людиною, яка є блаженною і буде нагодована чистою й святою правдою.

Гоніння за правду дарує гонимому блаженство царювати: «Пам’ятай про Ісуса Христа з насіння Давидового, — пише святий апостол Павло до Тимофія, — що воскрес із мертвих, за моєю Євангелією, за яку я терплю муки аж до ув’язнення, як той злочинець. Але Слова Божого не ув’язнити! Через це переношу я все ради вибраних, щоб і вони одержали спасіння, що в Христі Ісусі за славою вічною. Вірне слово: коли разом з Ним ми померли, то й житимемо разом з Ним! А коли терпимо, то будемо разом також царювати» (2Тим.2:8–12).

Стражденні за служіння правді не повинні боятися гонителів: «...не бійтесь

людської ганьби та їхніх образ не лякайтесь» (Іс.50:7). «І хто заповідає вам зле, коли ви будете оборонцями доброго? А коли ви за правду й страждаєте, то ви блаженні! “А їхнього страху не бійтеся і не тривожтеся”» (1Петр.3:13-14).

Хто терпляче переносить гоніння, вгодний Богу: «Бо то вгодне, коли хто через сумління перед Богом терпить недолю, не по правді страждаючи... Але коли з мукою терпите за добрі вчинки, то це вгодне Богові!» (1Петр.2:19-20).

Надія на майбутню славу повинна підтримувати гнаних за правду: «Блаженні вигнані за правду, бо таких є Царство Небесне» (Мт.5:10). «Бо я думаю, що страждання теперішнього часу нічого не варті супроти тієї слави, що має з’явитися в нас» (Рим.8:18).

Чому світ гонить істинну віру, благочестя, правду, які дуже благотворні для людей і вносять у розрізнене людьми суспільство: єдність, взаємну любов, добрі звичаї, мир, тишу, порядок? Від того, що в усьому світі панує зло, люди полюбили його більше, ніж добро, і князь світу цього, диявол, діє проти синів людських, ненавидить правду пекельною ненавистю і гонить її, бо вона служить викриттям неправди, коле її в очі, стримує її. Завжди злі, розбещені люди ненавиділи і гнали праведних і будуть ненавидіти і гнати. Каїн ненавидів праведного брата свого Авеля, гнав його за благочестя і, врешті-решт, убив його; Ісав ненавидів кровного брата Якова і гонив його, погрожуючи убити; неправдиві діти ненавиділи патріарха Якова та брата свого, праведного Йосипа, якого таємно продали в Єгипет, щоб він їм не заважав; нечестивий Саул ненавидів тихого Давида і до смерті своєї посягав на його життя; іудеї ненавиділи пророків Божих, які висміювали їхнє беззаконне життя. Одних іудеї били, інших убивали, ще інших побивали камінням і, нарешті, гнали і вбили великого Праведника, виконавця закону й пророків, Сонце правди, Господа нашого Ісуса Христа.

Для гнаних за правду вготоване Царство Боже

Ісус Христос сказав: «Не журіться і не втрачайте надії, вірні Мої послідовники, навчаючи людей словом і ділом правду Мою тверду і непреложну, до вигнання і смерті, обстоюючи за істину Мою, за заповіді Мої: Я буду вашою підпорою, вашою силою, вашим Утішителем, вашим блаженством душевним при всіх стражданнях за зло, нападах і скорботах, при всіх катуваннях і муках за ім’я Моє. Бо при всіх скорботах, вигнаннях, муках — усередині вас буду Я Сам, буде Царство Моє, царство миру і радості у Дусі Святому. Якщо вас гонитимуть, не переживайте, бо вигнаним Сам Бог стане через Мене Отцем Небесним, як говориться у молитві Моїй: «Отче наш, що єси на небесах». Бо там, де батько, там і батьківщина, там зберуться і всі діти Його. Якщо маєток у вас заберуть — але в того, хто слідує за Мною, є маєток кращий, вічний, на небесах, а не минучий, як сон, маєток на землі; заберуть від вас чесне ім’я, чин, нагороди, відзнаки, але не зможуть забрати від вас імені християнина; імені дітей Божих, звання спадкоємця Божого, печаті дару Духа Святого, а ці імена чесніші від усіх мирських імен; заберуть від вас і саме життя — і не лякайтеся тих, хто тіло вбиває, а душі вбити не може: «Але бійтеся більше того, хто може і душу, і тіло вам занапастити в гієні» (Мт.10:28).

Слово Господа збувається точно: вигнані й мученики за ім'я Христа ще і в земному житті, при всіх гоніннях, скорботах, утратах, муках, торжествували над своїми гонителями, раділи та веселилися, ідучи на лютії муки, ніби йшли брати царство, мали царственний дух, царську велич, непереможне терпіння й своєю вірою та терпінням посоромлювали своїх мучителів — царів і катів, — а по смерті наслідували Царство Небесне і тепер царюють із Христом, за словом Його: «Переможцеві сісти Я дам на Моєму престолі зі Мною, як і Я переміг був, і з Отцем Своїм сів на престолі Його» (Об.3:21).

Усі любіть правду і ненавидьте неправду або всякий гріх; говоріть прямо і сміливо святу правду і викривайте терпляче неправду, щоб правда звеличувалась як належить їй, а неправда була посоромлена і викорінена, щоб не підіймала високо свою голову, — бо «нехай від неправди відступиться всякий, хто Господнє ім'я називає» (2Тим.2:19).

Люди будуть ображатися твоєю правдивою мовою, не будуть любити й жаліти — то що з того? Людям ти будеш неприємним (як більмо в оці), сам за те будеш устами Божими, зіницею ока Божого. Втім, у цьому випадку тебе будуть поважати всі чесні правдиві люди, а на небі ублажатимуть тебе ангели й усі святі, і з радістю приймуть душу твою в небесні оселі, коли вона залишить своє смертне тіло. Бо ті, що на небі, також спостерігають за нашими земними подвигами, за добрими нашими ділами і за нашою боротьбою з гріхом і неправдою із великою участю і співчуттям, як члени єдиного тіла Христового, як і Господь засвідчив, кажучи, «що так само на небі радітимуть більше за одного грішника, що кається» (Лк.15:7), або як апостол говорить: «І коли один член пошанований, то всі члени з ним тішаться» (1Кор.12:26). І коли совість стійка, то радіє чоловік, говорячи святу правду, та мучиться, коли невчасно затаїть її.

Утім, не завжди і не кожному слід говорити правду: не потрібно заявляти свою правду, коли справа нас не стосується, коли для цього є люди, які зобов'язані за своєю посадою говорити правду; коли бачимо, що від слів наших може виникнути небезпека, а користі від нашого слова не вийде жодної. Тоді краще таємно молитися Богу, щоб Він Сам урозумив неправедних і наставив їх на істинний путь правди.

Дар праведності

Гріх віддаляє нас від Бога, тому що Його святість та чистота не можуть миритися з проступками. Згадайте слова Авакума: «Твої очі занадто пречисті, щоб міг Ти дивитись на зло, і на насильство дивитись не можеш» (Ав.1:13). Постати перед Богом, будучи заплямованим гріхом, - це значить відчути його засудження. В Його присутності ми справедливо відчуваємо себе приниженими. Гріх навів на нас духовну смерть, або, як говорить про це Павло: «розплата за гріх є смерть» (Рим.6:23).

Спираючись лише на власні можливості, ми не можемо подолати цю ситуацію. Гріх робить нас порушниками закону, і ми безсилі зняти з себе цю провину. Проте завдяки Божій милості гріх може бути подоланий. Бог знайшов вирішення цієї проблеми в особі Ісуса Христа. На відміну від решти людства, Ісус дійсно жив бездоганним життям, повністю дотримуючись Божого закону

(Євр.4:14-16). І тому Бог вирішив зробити з Його допомогою дві справи:

- По-перше, Бог дозволив смерті Ісуса замінити смертне покарання, яке кожен з нас викликає до себе своїми гріхами. У Посланні до римлян це виражено простою, але змістовною фразою: «…Христос умер за нас, коли ми були ще грішниками» (Рим.5:8).

- По-друге, Бог дозволив бездоганному життю Ісуса вважатись життям і тих, хто слідує за Ним.

Для пояснення того, як це стає можливим, Павло використовує мову з царини рахівництва. На думку спадає образ величезної рахункової книги, в якій знаходиться особистий рахунок кожної людини. Розглядаючи життя тих, хто слідує за Ісусом, Бог сплачує гріхи з їх рахунків бездоганним Ісусовим життям. Як наслідок праведне життя Ісуса переказується на їх рахунок (Рим.4:22-25). Його праведність стає їх праведністю.

Це пояснює, в чому містилась суть пророцтва Єремії, коли він сказав, що народ Месії носитиме ім`я «Господь – наша правда» (Єр.33:16). Павло звертається до цього перенесення праведності, коли говорить филип`янам, що прагне «знайтися в Нім не з власною праведністю від Бога за вірою (Фил.3:9). У Посланні до римлян це названо «даром праведності» (Рим.5:17).

ПРАЦЬОВИТІСТЬ

Праця **–** цілеспрямована діяльність людини з метою задоволення потреб, у результаті якої створюються матеріальні й духовні цінності. У праці формуються тілесні, психофізіологічні й духовно-психологічні властивості людини. Вона потребує всебічної відображально-регулятивної діяльності – уваги і терпіння, вміння планувати і передбачати, аналізувати й узагальнювати, формувати мету і послідовно її досягати, усвідомлювати процес й результати.

Праця дітей у навчальному дошкільному закладі – вид активної діяльності дітей дошкільного віку, служить в основному виховній меті, а не утилітарній. Дітей захоплює більше процес праці, аніж її результат. Опредмечений результат праці має символічне, а не економічне значення. Праця дітей часто переходить у гру, а гра спонукає до праці – виготовити щось необхідне для гри. Вихователі використовують працю дітей з виховною метою: формування у них інтересу і позитивного ставлення до праці дорослих, шанобливого ставлення до її результатів на основі розуміння їх значення під час використання; формування у дітей трудових навичок, вміння й бажання послідовно виконувати деякі посильні трудові процеси, керуватися суспільними мотивами: формування інтересу до праці, задоволення від її процесу, власних трудових зусиль, здобутих результатів; виховання позитивних взаємин між дітьми у процесі спільної чи колективної праці.

Праця – перший і найчесніший страж сумління та обов’язку. *Праця в широкому розумінні* – це злиття поривань душі та енергії рук, ставлення людини до людини, Батьківщини, одухотворене високими прагненнями виразити, проявити себе на ниві громадянського служіння народові.

Працьовитість – корінь моральності. Моральний сенс праці якраз і полягає в тому, що людина здобуває найвищу радість оптимістичного світосприймання – радість творення. Усі блага й радощі життя створюються працею і тільки працею. Без праці не можна чесно жити. Народ учить: хто не працює, той не їсть.

Найважливіше джерело щастя дитинства, ранньої юності – це незгасний культ поваги до праці. Почуття поваги до праці зв'язує дитину духовними нитками обов'язку з іншими людьми – спочатку з близькими, а потім з усіма чесними співвітчизниками. З почуття поваги до праці, з думки про те, що праця – творець щастя, народжується той стан повинності, без якого немислимо уявити елементарну моральну культуру людини, її відповідальність за своє майбутнє. Думка про те, що я повинен, народжується в дитині тоді, коли в неї є дедалі зростаюче почуття подиву перед працею матері та батька, перед суспільною працею.

«Дати людині щастя улюбленої праці – це означає допомогти їй знайти серед багатьох доріг, ту на якій найяскравіше розкриваються індивідуальні творчі сили і здібності її особистості. Чим складніша й цікавіша праця, чим яскравіша в ній інтелектуальна основа, тим більшого значення набуває передавання духовних багатств…» (*Василь Сухомлинський)*

Люди з сильним характером цінують працю і намагаються використовувати свій час і таланти на добрі діла. Протягом життя вони прагнуть досягти гідних цілей, які ставлять перед собою. І хоча не все, що вони роблять, приносить їм задоволення, вони насолоджуються тим, що займаються потрібною справою. Люди, які вважають працю благородною, а не безрадісною діяльністю, розуміють, що приносять користь, і світ змінюється на краще.

Працьовитість входить до Божого задуму. Із Біблії ми дізнаємося, що перші люди, Адам і Єва, отримали від Бога завдання доглядати за садом у якому вони жили. Отже, їм було доручено утримувати сад у доброму стані. Коли ми працюємо, то здійснюємо Божий план щодо нашого життя. Таким чином ми допомагаємо Богу підтримувати наше життя у цьому світі.

Окрім задоволення від хороших результатів, робота дає силу і полегшення у важкі часи, адже на певний час ми можемо відволіктися від проблем. Часто після того, як ми переживемо негаразди, наприклад серйозну хворобу чи смерть близької людини, то дивимося на повернення до роботи як на знак того, що життя триває, і почуваємося краще.

Цінність роботи полягає не в її кількості. Деякі люди не можуть повноцінно працювати через хворобу або інвалідність, але їх праця має велику цінність як для них самих, так і для інших. Багато таких людей є джерелом натхнення для оточуючих. Писати листи, молитися за інших людей – через такі прості речі ми робимо внесок у здійснення Божого плану.

Бог хоче, щоб ми старанно використовували ті можливості, які Він нам дав. Якось Ісус сказав: «Тож від кожного, кому дано багато, багато від нього й жадатимуть» (Лк.12:48). Люди з сильним характером розуміють, що їхні

здібності й таланти – це дар від Бога, ї їх потрібно реалізовувати з користю.

Ось історія про проект, який потребував участі всіх жителів міста. Ця історична подія записана в книзі Неемії в Біблії.

Єрусалим, столиця Ізраїлю, був зруйнований вавилонянами. Багато років по тому деякі ізраїльтяни почали відбудовувати місто, але у них погано виходило, поки до них не приїхав Неемія. Він подолав величезний шлях і прибув з паперами від царя, в яких ішлося, що він буде правити цією місцевістю і керуватиме відбудовою міста.

Неемія був хорошим правителем. Він важко працював сам і закликав працювати інших, незважаючи на перешкоди, що виникали на їх шляху.

У першу чергу потрібно було звести мур навколо міста для захисту від ворогів. Ось що пише Неемія про те, як просувалася робота: «І сказав я до них: ‘’Ви бачите біду, що ми в ній , що Єрусалим зруйнований, а брами його попалені огнем. Ідіть, і збудуйте мура Єрусалиму, і вже не будемо ми ганьбою!...І розповів я їм про руку Бога мого, що вона добра до мене, а також слова царя, які сказав він мені’’» (Неем.2:17-18).

«І збудували ми того мура, і був пов’язаний увесь той мур аж до половини його. А серце народу було, щоб далі робити!» (Неем.3:38).

«І сталося, як почув Санваллат, і Товійя, і араби, і аммонітяни, і ашдодяни, що направляється єрусалимський мур, що виломи в стіні стали затарасовуватися, то дуже запалилися гнівом. І змовилися вони всі разом, щоб іти воювати з Єрусалимом, та щоб учинити йому замішання. І ми молилися до нашого Бога, і поставили проти них сторожу вдень та вночі, перед ними». (Неем4:1-3)

«І сталося, як почули наші вороги, що нам те відоме, то Господь зламав їхній задум, і всі ми вернулись до муру, кожен до праці своєї.

І було від того дня, що половина моїх юнаків робили працю, а половина їх тримала списи, щити, і луки та панцері, а зверхники стояли позад Юдиного дому. Будівничі працювали на мурі, а носії наладовували тягар, вони однією рукою робили працю, а однією міцно тримали списа… А в кожного будівничого його меч був прив’язаний на стегнах його, і так вони будували, а біля мене був сурмач.

І сказав я до шляхетних, до заступників та до решти народу: праця велика й простора, а ми повідділювані на мурі, далеко один від одного. Тому-то в місце, де почуєте голос сурми, туди негайно збирайтеся до нас. Бог наш буде воювати для нас!

І так ми робили працю, і половина їх міцно тримала списи від сходу ранньої зорі аж до появлення зір» (Неем.4:9-15).

«Також у праці того муру я підтримував, і поля не купували ми, а всі мої слуги були зібрані там над працею» (Неем.5:16).

«І був закінчений мур двадцятого й п’ятого дня місяця елула, за п’ятдесят і два дні. І сталося, як почули про це всі наші вороги, та побачили всі народи, що були навколо нас, то вони впали в очах своїх та й пізнали, що ця праця була зроблена від нашого Бога!» (Неем.6:15-16).

«Серце народу було, щоб далі робити» (Неем.3:38). Ці слова напевне, найкраще пояснюють, як ізраїльтянам, попри всі труднощі, вдалося відбудувати мур за такий короткий час.

Поради як отримувати задоволення від своєї роботи

«Кожен повинен їсти, пити й тішитися своєю тяжкою працею. Це дар від Бога» (Ек.3:13). Бог хоче, щоб праця приносила нам задоволення, тому логічно припустити, що він розкаже, як цього досягти (Іс.48:17). Він робить це через своє Слово, Біблію. Розглянемо біблійні поради, які допоможуть вам отримувати задоволення від своєї роботи.

Розвивайте позитивний погляд на роботу

Хоч би яку роботу ви виконували – розумову, фізичну чи і ту, й іншу, пам'ятайте, що кожна праця приносить достаток. Про який достаток ідеться? Старанно працюючи, ми забезпечуємо себе всім необхідним. Звичайно, Бог обіцяє дбати про потреби тих, хто щиро йому служить (Мт.6:31-32). Але він також очікує, що ми зі свого боку будемо наполегливо трудитись, аби чесно заробляти на життя. «Хто працювати не хоче нехай той не їсть» (Сол.3:10).

Отож розглядаймо свою роботу як шлях до досягнення певної цілі. Праця дає нагоду гідно виконувати свої обов'язки. Коли ти в змозі забезпечити себе, значить уже багато досягнув. Якщо можеш купити те, чого потребуєш, то в тебе добра робота.

Більш того, важка праця додає самоповаги. Врешті-решт суть важкої роботи у тому, що вона важка. Привчаючи себе сумлінно виконувати роботу, навіть нудну чи складну, ви будете задоволені тим, що є зразковими працівниками, і здобудете перемогу над бажанням іти легким шляхом (Пр.26:14). Тоді праця приноситиме нам глибоке задоволення. Отримайте добрі відчуття, які з'являться після довгого робочого дня. Хоча ви будете дуже втомленими, а робота – непомітною для інших, ви знайте, що працювали не марно.

Будьте старанними

Біблія схвально говорить про чоловіка, «вправного в роботі своїй», і про жінку котра «охоче працює своїми руками» (Пр.22:29; 31:13). Звичайно, людина не набуває навиків автоматично. І мало хто любить робити те, що не дуже вміє. Мабуть, з цієї причини багатьом людям не подобається їхня робота. Вони просто не докладають зусиль, щоб стати майстрами своєї справи.

Насправді ж майже будь-яка робота може приносити задоволення, якщо братися за неї з правильним підходом – з бажанням, навчитись добре її виконувати, коли стараєтеся з усіх сил і бачите результат, то відчуваєте справжнє задоволення. Такого ніколи не буде, якщо будете халтурити чи робити тільки мінімум.

Думайте про користь, яку ваша робота несе іншим

Ніколи не зосереджуйтеся лише на тому, скільки грошей заробите. Натомість поміркуйте над такими запитаннями: «Чому моя робота потрібна?

Що буде, якщо її не виконувати недбало? Який пожиток моя робота приносить іншим?»

Останнє запитання заслуговує особливої уваги, адже робота даруватиме нам справжнє задоволення, якщо ми будемо чітко бачити, яку користь вона приносить іншим. Якось Ісус сказав: «Більше щастя в тому, щоб давати, а не брати» (Дії 20:35). Окрім клієнтів і роботодавців, є й інші люди, яким наша робота йде на добро. Це зокрема наші рідні і ті, хто опинився у скруті.

Якщо голова сім'ї важко працює, аби забезпечити свою сім'ю, то приносить їй щонайменше подвійну користь. По-перше, він дбає про те, щоб рідні мали все необхідне для життя – їжу, одяг і житло. Так він виконує даний Богом обов'язок «піклуватися про своїх» (1Тим.5:8). По-друге, дбайливий годувальник власним прикладом показує, наскільки важливо сумлінно трудитись. Мій тато подав чудовий приклад у ставленні до роботи, - розповідав один хлопчик у школі. – Він чесний чоловік, який більшість свого життя працював теслею. Дивлячись на батька, я зрозумів, наскільки цінно працювати своїми руками і виготовляти необхідні для інших речі.

Апостол Павло радив християнам «наполегливо працювати…щоб мати чим поділитися з нужденними» (Еф.4:28). Справді, коли ми старанно працюємо, щоб забезпечувати себе і свою сім'ю, то зможемо надати допомогу тим, хто її потребує (Пр.3:27). Тож важка праця відкриває перед нами чимало можливостей давати, а це приносить справжнє щастя.

Будьте готові робити більше

У своїй відомій Нагірній проповіді Ісус сказав: «Якщо хтось наділений владою змусить тебе пройти милю, пройди з ним дві» (Мт.5:41). Як застосовувати цей принцип до роботи? Замість того щоб робити мінімум, шукайте нагод робити більше. Ставте собі цілі, наприклад, виконати завдання швидше і краще, ніж від вас очікували. Вкладайте душу у свою роботу, навіть у те, що здається дрібницею.

Якщо ви будете робити більше, то, скоріш усього, робота приноситиме вам задоволення. Чому? Тому що тоді ви стаєте господарем своїх дій. Ви робите більше, бо хочете цього, а не тому, що вас змушують (Филим.14). Тут слушно згадати слова, записані у (Пр.12:24): «Старанні люди будуть панувати, а лінивих чекає підневільна праця». Звичайно, мало хто з нас опиниться в буквальному рабстві чи буде змушений виконувати примусову працю. Однак той, хто робить лише мінімум, може почуватись, немов раб, обтяжений ярмом вимог. А той, хто проходить додаткову милю, роблячи більше з власної ініціативи, сам керує своїм життям і вирішує, як йому діяти.

Відводьте роботі належне місце

Людина, яка сумлінно працює, заслуговує похвали. Усе ж слід пам'ятати, що життя – це не лише робота. Біблія радить бути старанними (Пр.13:4). Але вона зовсім не заохочує ставати трудоголіками. В Екклезіаста 4:6 сказано: «Ліпше жменя спокою, ніж дві жмені тяжкої праці й гонитви за вітром». Що мається на увазі? Трудоголік може ніколи не скористатися з плоду своєї праці, якщо робота поглинає увесь його час і сили. По суті, його праця стає

безцільною, наче «гонитва за вітром».

Біблія допомагає нам мати врівноважений погляд на роботу. З одного боку, вона каже, що треба працювати від усієї душі, а з іншого – радить визначати, що є важливішим? Це зокрема спілкування з сім'єю і друзями. Крім того, вкрай важливо не забувати про духовні справи, як-от читання Біблії і роздуми над прочитаним.

Людям, які у своєму житті уникають крайнощів, робота приносить більше задоволення.

Сталось так, що після роботи ви стаєте вкрай виснаженим.

Виснаження на роботі – це більше, ніж просто втома або стрес, пов'язаний зі звичайним робочим навантаженням. Цей стан характеризується хронічною втомою і почуттям сильного пригнічення та безпорадності. Зазвичай у такому стані люди виконують свою роботу механічно, їм бракує мотивації, а продуктивність їхньої праці знижується. Як показують вивчення, через виснаження у людей погіршується психічне та фізичне здоров'я.

Що призводить до виснаження? Нерідко однією з причин є перевантаження. В умовах економічної кризи деякі іноді роботодавці вимагають від підлеглих більше працювати, іноді за меншу платню. Сучасна техніка дозволяє постійно бути на зв'язку, і це стирає межу між роботою і особистим життям. Інші чинники, які сприяють виснаженню, - це страх втратити роботу, обмежений вплив на робочий процес або відчуття, що з тобою поводяться несправедливо. Крім того, виснаженню сприяє відсутність чітких пріоритетів чи конфлікти зі співпрацівниками.

Людина може бути сама винна у своєму виснаженні. Дехто заради кар'єри і вищого доходу намагається працювати якомога більше. Нерідко такі люди з головою поринають у роботу і стають на шлях виснаження.

Чи ви теж відчуваєте сильне виснаження через роботу? Як вам відновити свої емоційні та фізичні сили? Це може видатись неможливим, особливо якщо ви почуваєтесь загнаними у глухий кут. І все ж зверніть увагу на чотири кроки, які допомагають побороти виснаження. Можливо, ви побачите, що ваша ситуація не безнадійна.

1. *Визначте пріоритети*

Що для вас найважливіше? Багато людей насамперед згадали б сім'ю і здоров'я.

Чіткі пріоритети допоможуть вам приймати непрості рішення і шукати компромісів. Наприклад, ви бачите, що виснаження через роботу сягає крайньої межі. Однак ви міркуєте: «Я не можу змінити роботу або працювати менше, адже мені потрібен заробіток!» Це правда, заробіток потрібен кожному. Але наскільки великим він має бути і чи варто отримувати його коштом того, що ви цінуєте найбільше?

Стережіться, щоб не переймати цінностей людей, які вас оточують. Імовірно, у вас і вашого роботодавця зовсім інші пріоритети. Для когось найважливішим у житті є робота, але це не означає, що і ви маєте ставитись до неї так само.

2. *Спростіть своє життя*

Щоб зменшити стрес і вивільнити час для того, що ви найбільше цінуєте, ви могли б працювати менше годин або ж спробувати переконати свого роботодавця зменшити ваше робоче навантаження. Можливо вам треба буде навіть поміняти роботу. Хоч би що ви вирішили зробити, вам мабуть, доведеться скоротити витрати і жити скромніше. Проте це вам під силу і не так складно, як може здаватись.

У багатьох країнах, де в суспільстві панує дух споживацтва, людям нав'язують думку, ніби щастя залежить від кількості майна і грошей. Але насправді щастя від цього не залежить. Просте життя може дати набагато більше свободи і принести справжнє задоволення. Для початку скоротіть витрати і навчіться заощаджувати. Постарайтесь зменшити борги, а то й позбутися їх. Поговоріть з членами своєї сім'ї про необхідність змін і заручіться їхньою підтримкою.

3. *Знайте міру в роботі*

Якщо навантаження на роботі надто велике вас вже довгий час турбує якась проблема, обговоріть це з роботодавцем. Коли можливо, запропонуйте вихід із ситуації, який влаштовував би і вас, і начальника. Запевніть його, що ви цінуєте свою роботу, і розкажіть яких зусиль будете докладати для її виконання. Разом з тим чітко і твердо поясніть, чого ви не можете робити.

Навіть якщо ви дійшли згоди з роботодавцем щодо умов роботи, з часом він може вимагати від вас працювати більше. Що допоможе вам не піддаватись тискові? Продовжуйте робити все, про що ви домовилися з роботодавцем. Це дасть вам підставу просити його, щоб він теж дотримувався домовленості і не збільшував навантаження.

Будьте передбачливі і розважні. Якщо ви хочете менше працювати, то візьміть до уваги, що ваша зарплата теж може зменшитись. Врахуйте і можливість втратити роботу. Також пам'ятайте, що у вас буде більше шансів знайти нову роботу, поки ви ще працюєте.

4. *Достатньо відпочивайте*

Можливо, ви не маєте великих труднощів на роботі. Але вам, мабуть, все одно доводиться стикатись зі стресом, неприємними ситуаціями та з людьми, у яких складний характер. Тому знаходьте час, щоб достатньо відпочивати. Пам'ятайте: щоб відпочинок приніс відсвіження вам і вашій сім'ї, необов'язково витрачати на нього багато грошей.

Цікавтесь не лише тим, що пов'язане з вашою роботою, і не обмежуйтесь дружбою тільки зі співпрацівниками. Не оцінюйте себе лише за своїми здобутками на роботі. Чому? Важливішим є те, хто ви, а не те, що ви робите за гроші. Якщо ваша самоповага залежить лише від роботи, то вам буде важко відводити роботі менше місця у своєму житті.

Чи можливо зробити зміни, щоб побороти виснаження? Безумовно. Зателефонуйте колишньому працедавцю і запитайте чи міг би він взяти вас на роботу. Якщо візьме, то добре. Але якщо відмовить, то шукайте кращу роботу. Шукайте таку роботу щоб ви мали внутрішній спокій і більше часу

для сім'ї та різних важливих для вас справ.

До праці залучайте помічників

«І збудували ми того мура, і був пов`язаний увесь той мур аж до половини його. А серце народу, було, щоб далі робити!» (Неем.3:38).

- Під час неволі ізраїльського народу, коли Єрусалим був спустошений, охоронний мур розвалений, Бог поклав на серце свого слуги Неемії відбудувати стіни та спалені брами охоронного муру.

З історії відомо, що за 500 років до Різдва Христового перси під проводом царя Кіра захопили Вавилон і Персія стала світовою імперією. Цар Кір дозволив євреям, які були забрані до вавилонського полону, повернутися на рідну землю. Прибуло їх близько 50 тисяч. Під керівництвом губернатора Зоровавеля вони почали відбудовувати зруйнованого Єрусалиму і Храму в ньому. Але наступний перський цар звелів зупинити будівництво. Потім став царем Ксеркс і за його правління священник Ездра розпочав справу щодо духовного відродження вибраного народу. Але Єрусалим був зруйнований, храму не було. І тоді з дозволу царя Артаксеркса його чашник Неемія з військом і коштами вирушив на відбудову храму та міста. Це йому вдалося. Минуло ще 110 років і Олександр Македонський переміг персів. Місце Перської імперії поступово зайняла Грецька. Але це сталося вже після Неемії.

Приїхавши до Єрусалима, Неемія на власні очі побачив жалюгідну картину життя Божого народу. У такому стані цей народ не міг бути добрим, дієвим свідком живого Бога. Для успішного поклоніння Богу необхідно було виконати програму відбудови.

Неемія планує і здійснює план відбудови Єрусалима. У його книзі, як у жодній іншій книзі Біблії, викладена наука, подані принципи, як стати ефективним, успішним будівником Божого Царства на землі – чи то в Церкві, родині, чи навіть в особистому житті. Християнам, які прийняли Христа у своє життя і йдуть Його слідами, необхідно знати ці принципи будови, знати мотиви праці, вміти бачити ті дії, які Бог виконує тепер поміж народами світу – за тими ж принципами, якими Він діяв тисячі років тому. Отже, корисно буде знову повернутися до 3-го розділу Книги Неемії, який ми вже частково розглянули, і з`ясувати п`ять основних принципів, п`ять основ Божої праці, подані в цьому розділі. Передусім цей розділ навчає: Божа праця не виконується однією особою. Духовна праця кожної церкви, великої чи малої, складається із співпраці всіх її членів. Коли ви бажаєте, щоб Божа праця успішно виконувалась у вашій громаді, у вашій церкві, необхідно, щоб усі працювали. Жоден член церковної громади не повинен залишитися осторонь, не залучений до праці духовної будови.

Кожен має виконувати ту працю, до якої покликаний. Візьмемо приклад із Самого Господа Ісуса Христа. Він Сам розпочав будувати Царство Боже на землі, але до цієї праці потім покликав 12 учнів, навчав їх і поширював Своє служіння через них. Так само було й у першій Христовій Церкві, про що читаємо в 6-му розділі Дій святих апостолів. У праці 12 апостолів траплялися

недоліки, зокрема занедбане служіння для вдів і т.ін. Тоді було вирішено обрати дияконів, служителів, сповнених Святим Духом і мудрістю служіння. Як бачите, праця поширювалася, відповідальність покладалася і на інших Божих слуг. Праця Божа – це справа не однієї людини, а кожного члена, не тільки пастора, пресвітера чи інших керівників церкви, а всіх, не виключаючи ані одного, навіть найслабшого, найнепомітнішого члена – це праця всіх, у союзі та згоді.

Отож, перший принцип, або перша правда про Божу працю – загальна, тотальна мобілізація до Божого діла. Ніхто не може бути винятком, усі покликані працювати.

Кожна Божа дитина наділена якимсь даром Святого Духа, згідно з Першим посланням апостола Павла до коринтян (12-й розділ). Написано, що «кожному – не деяким, а кожному даний якийсь дар. У праці Божій ви потребуєте мене, як і я потребую вас. Кожний із нас на своєму місці, ми потребуємо один одного і повинні служити один одному». Власне, тому кожний наділений певним даром, щоб служити.

- Звісно важко не погодитися з цим принципом. Але чому в Біблії згаданий один Неемія, а не весь колектив будівельників нового, відродженого Єрусалима?

- Не зовсім так. Неемія був провідником, який мав десятки і сотні помічників, співслужителів.

Звернемо увагу на стратегію праці, яку розвиває Неемія. Тут працею зайняті всі. Коли в праці Божій у церкві, чи де б то не було, ми обмежуємо Боже діло окремими групками, до кількох осіб, тоді і вплив на інших буде обмежений. Це важлива проблема наших церков сьогодні. Ділом Божим зайняті лише деякі, праця обмежується тільки до невеличкої групи, до певних членів, а всі інші залишаються пасивними глядачами, лише приглядаються до праці, не беручи в ній активної участі.

- Але як знайти собі заняття у церковному житті відповідно до моїх здібностей?

- За статистикою, у церкві працюють тільки 10%, а решта – 90% - це споживачі. Чи так воно у вас? Якщо ви досі не знаєте, що саме маєте робити, яку працю виконувати, просіть Господа, щоб вам показав, і Він покаже – через старших, через Своє Слово або навіть через якусь потребу. Не сумнівайтеся, відповідь отримаєте. Кожний з вас має якийсь дар. Коли не знаєте, який, моліться, щоб Господь показав вам, і ви станете благословенням комусь, будете корисним на Божому полі, і це принесе благословення і радість для вас особисто.

Другий принцип – праця повинна організовуватись. Не може бути хаосу, коли кожний робить, що хоче. В усьому має бути порядок і організованість. Читайте 3-й розділ Книги Неемії і ви знайдете багато таких висловів, як от: побіч будували єрихонці, коло них – поправляв такий-то, коло цих мурували такі-то, побіч працював той, а за ними ще інші і т.ін. В цілому розділі ви бачите цей зв`язок, порядок, котрий навчає нас організованості в Божій

праці.

В організації має бути керівництво, координація праці. Крім того, цей розділ свідчить про єдність родин у праці. Ось послухайте, як написано: «А поруч них працював Меремот, син Урії, сина Коцового, а поруч них направляв Мешуллам, син Берехії, Мешав`їїлового сина, а поруч них направляв Садок, Баанин син…» Це ж родинний зв`язок, єдність родин!

Праця Божа повинна так само служити для зміцнення родинних зв`язків, об`єднання родин. Церква в жодному випадку не може розбивати єдності родин, навпаки, покликана зміцнювати, об`єднувати родини в служінні для Бога.

Третій принцип – це співпраця. Неемія таким чином організовує будову, що кожний виконує свою роботу, співпрацюючи один з одним для спільного добра.

Власне, цей принцип духовної будови подає апостол Павло. Він писав*:* «Бо хто ж Апполос? Або хто то Павло? Вони тільки служителі…Я посадив, Апполос поливав, Бог же зростив…» (1Кор.3:5-9).

Усі, співпрацюючи, виконують працю в одному дусі та бажанні, з однією метою. На жаль, цієї співпраці, кооперації в духовній справі так бракує сьогодні. Зустрічаються навіть духовні керівники, священики, пастори, які хочуть самі виконувати працю, аби їх тільки помітили. Тоді й наслідки жалюгідні. Бог покликав до співпраці всіх, бо праця Божа – це робота для всіх, у дусі кооперації, і церква не є власністю певного пастиря, пресвітера, це Христова власність, куплена Його Святою кров`ю.

Зрозуміло, не вся робота однакова – є важча і легша, простіша і складніша. Одні приносять, другі кладуть цеглу, треті готують розчин, інженер доглядає, чи правильно, за планом виконується робота і т.ін. Безумовно, у кожного з нас свій характер, виховання, інші поняття, здібності й таланти, але всі разом ми підкорені під Божу руку.

Під Його керівництвом покликані разом співпрацювати. Четвертий принцип – це духовне посвячення, або відданість. Читаючи 3-й розділ книги Неемії, ви бачите, з якою відданістю працювали люди. У 20-му вірші написано: «…За ним ревно направляв Барух…» Ревно, віддано, пильно працював цей чоловік. В оригіналі написано дослівно: «Барух горів у праці». Який ентузіазм вашої праці для Бога? Чи тільки на короткий час загорілися, а завтра – дим замість вогню.

Бог хоче, щоб ми горіли до кінця, горіли полум`ям ентузіазму. І останній, п`ятий принцип – це особиста рішучість. Бог нас спас, покликав до праці, і це означає, що ми маємо бути рішучими, виконувати працю до кінця. Праця духовної будови – це праця не одного дня, не одного тижня чи навіть року. Будьте витривалими, рішучими в Божій праці: у родині, церкві, громаді, аж доки Бог нас не покличе для нагороди. Доки стіни і брами Єрусалима не були завершені, працівники не відійшли від свого завдання. Вони залишилися рішучими і витривалими в праці.

- Легко під час емоційного захоплення загалу, усієї громади наважитись

щось робити, але коли обставини змінилися, емоції притихли, коли на шляху зустрілися труднощі, боротьба, як тоді бути?

- Подивіться на Ісуса Христа. Він з ранніх літ казав, що має виконувати роботу Отця. Коли Ісус вийшов на служіння, Він підтвердив, що покликаний виконувати волю Отця і завершити працю. Скільки разів Ісуса спокушали, провокували залишити її, загрожували навіть смертю, але Спаситель рішуче виконував Свою працю до кінця з радістю, хоч мукою терпіння, ніс Свого хреста на Голгофу, до якого потім був прибитий руками грішників. На цьому хресті, вмираючи, Він сказав: *«Завершилось».* Так Ісус звершив розпочату роботу спасіння задля мене і тебе, друже.

Апостол Павло в останньому листі до свого учителя Тимофія писав: «Я змагався добрим змагом, свій біг закінчив, віру зберіг. Наостанку мені призначається вінок праведності, якого мені того дня дасть Господь. Суддя праведний: і не тільки мені, але й усім , хто прихід Його полюбив» (2Тим.4:8).

ПРИХИЛЬНІСТЬ

Прихильність **–** показник доброзичливого ставлення однієї людини до іншої, що ґрунтується на психологічній сумісності (родинні почуття, спільність діяльності, схожість світосприйняття тощо).

Між батьками і дітьми *прихильність* виникає поступово на основі взаємної потреби одне в одному, природної потреби дитини в захисті і любові.

Перший прояв *прихильності* дитини – посмішка. Пізніше виявляється в бажанні бути поряд, відчувати внутрішній взаємозв`язок через погляд, тональність мови, доторкування.

Почуття *прихільність* може набувати змін під впливом тих чи інших ситуацій, поведінкових актів, тобто його можна плекати, а можна й втратити. Щирі, доброзичливі взаємини, увага, чуйність сприяють формуванню і розвитку прихильності дітей до батьків, інших дорослих.

Приклади з Біблії

Прихильність Йонатана і народу Ізраїля до Давида

Давид приніс голову Голіята до Саула, то при цьому був присутній його син Йонатан.

«І сталося, як скінчив він говорити до Саула, то Йонатанова душа зв'язалася з душею Давидовою, і полюбив його Йонатан, як душу свою.

І того дня взяв його Саул, і не пустив його вернутися до дому його батька.

І склав Йонатан із Давидом умову, бо полюбив його, як душу свою.

І зняв Йонатан із себе плаща, що був на ньому, та й дав його Давидові, і вбрання своє, і все аж до меча свого, і аж до лука свого, і аж до пояса свого.

І ходив Давид скрізь, куди посилав його Саул, і робив мудро. І настановив його Саул над вояками, і він подобався усьому народові, а також Сауловим рабам.

І сталося, як вони йшли, коли Давид вертався, побивши филистимлянина,

то повиходили жінки зо всіх Ізраїлевих міст, щоб співати та танцювати назустріч царя Саула, із бубнами, із радістю, та з цимбалами.

І від того дня й далі Саул дивився заздрісним оком на Давида.

А ввесь Ізраїль та Юда любили Давида, бо він виходив на війни, і вертався перед ними» (1Сам.18:1-5,9,16).

«І говорив Саул до свого сина Йонатана та до всіх своїх рабів, щоб убити Давида. Та Йонатан, син Саулів, дуже кохав Давида.

І розповів Йонатан Давидові, говорячи: Батько мій Саул хоче вбити тебе. А тепер уранці стережися, сиди в укритті, і сховайся.

А я вийду, і стану при своєму батькові на полі, де ти будеш, і я буду говорити про тебе до свого батька. І що побачу, те розповім тобі.

І говорив Йонатан своєму батькові Саулові добре про Давида, і сказав йому: Нехай не згрішить цар проти раба свого, проти Давида, бо не згрішив він проти тебе, а вчинки його дуже добрі для тебе.

І наражав він на небезпеку життя своє, і вбив филистимлянина, і Господь учинив велике спасіння для всього Ізраїля. Ти це бачив та радів. І для чого згрішиш ти проти невинної крови, бажаючи вбити Давида безпричинно?

І послухався Саул Йонатанового голосу. І Саул присягнув: Як живий Господь, не буде той убитий!

І покликав Йонатан Давида, і переказав йому Йонатан усі ті слова. І привів Йонатан Давида до Саула, і він був перед ним, як давніше» (1Сам.19:1-7).

Цар Дарій видає свій наказ

«…а від мене виданий наказ, що коли який чоловік змінить це моє слово, то буде вирване дерево з дому його, і буде поставлене, а він буде прибитий на ньому, а дім його буде обернений за це в руїну!

А Бог, що вчинив, щоб там пробувало Ім'я Його, знищить кожного царя та народ, що простягне свою руку, щоб змінити це, щоб ушкодити той Божий дім, що в Єрусалимі! Я, Дарій, видав цього наказа, нехай він докладно буде виконаний!

Тоді Таттенай, намісник Заріччя, Шетар-Бозенай та їхні товариші докладно зробили згідно з тим, як послав цар Дарій.

А юдейські старші будували, і щастило їм за пророцтвом пророка Огія та Захарія, сина Іддо. І вони збудували й закінчили з наказу Бога Ізраїлевого та з наказу Кіра, і Дарія, і Артаксеркса, царя перського.

І закінчений був цей храм до третього місяця адара, що він місяць дванадцятий, шостого року царювання царя Дарія.

І справили Ізраїлеві сини, священики й Левити та решта вигнанців свято відновлення того Божого дому з радістю.

І справляли вони свято Опрісноків сім день у радості, бо Господь їх потішив і обернув до них серце асирійського царя, щоб зміцнити їхні руки при праці дому Бога, Бога Ізраїлевого» (Езд.6:11-16,22).

Цар Артаксеркс посилає
в Єрусалим священика Ездру

«…цей Ездра вийшов із Вавилону, а він був учитель, знавець Мойсеєвого Закону, що його дав Господь, Бог Ізраїлів. І дав йому цар згідно з тим, як була на ньому рука Господа, Бога його, всяке його пожадання.

І пішли з ним дехто з Ізраїлевих синів, і з священиків, і Левитів, і співаків, і придверних, і храмових підданців до Єрусалиму сьомого року царя Артаксеркса.

І прибув він до Єрусалиму п'ятого місяця, а то сьомий рік царювання.

Бо першого дня місяця першого був початок виходу з Вавилону, а першого дня п'ятого місяця він прийшов до Єрусалиму, бо рука його Бога була добра на ньому.

Бо Ездра приготовив своє серце досліджувати Господнього Закона, і виконувати його, і навчати в Ізраїлі устава та права.

А оце відпис писання, що цар Артаксеркс дав священикові Ездрі, учителеві, що пише слова заповідей Господа та Його устави над Ізраїлем:

Артаксеркс, цар над царями, до священика Ездри, досконалого вчителя Закону Бога Небесного, і так далі.

А ось виданий від мене наказ, щоб кожен, хто в моїм царстві з Ізраїлевого народу, і їхніх священиків, і Левитів з доброї волі бажає йти до Єрусалиму з тобою, нехай іде, через те, що ти посланий від царя та семи його дорадників, щоб дослідити про Юдею та про Єрусалим за правом твого Бога, правом, що в руці твоїй, і щоб відправити срібло та золото, що цар та дорадники його пожертвували для Бога Ізраїлевого, Якого місце перебування в Єрусалимі, і все срібло та золото, яке ти знайдеш у всій вавилонській окрузі разом із пожертвами народу та священиків, які жертвують для дому їхнього Бога, що в Єрусалимі.

Тому ти невідкладно купиш за це срібло биків, баранів, овечок, і їх жертви хлібні та їх жертви ливні, і принесеш їх на жертівнику дому вашого Бога, що в Єрусалимі.

А що тобі та браттям твоїм буде добре вчинити з рештою срібла та золота, те зробіть за вподобанням вашого Бога.

А посуд, що даний тобі на служення дому твого Бога, віддай у цілості перед Богом Єрусалиму.

А решта потрібного для дому Бога твого, що випаде тобі дати, буде дана з дому царських скарбів.

А від мене я цар Артаксеркс виданий наказ для всіх скарбників, що в Заріччі, що все, чого зажадає від вас священик Ездра, учитель Закону Бога Небесного, нехай буде докладно зроблене: срібла аж до сотні талантів, і пшениці аж до сотні корів, і вина аж до сотні батів, і оливи аж до сотні батів, за соли без запису.

Усе, що з наказу Небесного Бога, нехай буде горливо зроблене для дому Небесного Бога, бо нащо був би гнів на царство царя та на синів його?

І вас завідомляємо, що всі священики та Левити, співаки, придверні, храмові підданці та працівники того Божого дому вільні, данини, податку, чи мита не належить накладати на них!

А ти, Ездро, за мудрістю Бога твого, яка в руці твоїй, попризначай суддів та виконавців Закону, щоб судили для всього народу, що в Заріччі, для всіх, хто знає закони твого Бога, а хто не знає, тих навчите.

А кожен, хто не буде виконувати Закона твого Бога та закона царського докладно, щоб чинився над ним суд: чи то на смерть, чи то на вигнання, чи то на кару маєткову, чи то на ув'язнення.

Благословенний Господь, Бог наших батьків, що вклав у цареве серце, щоб оздобити дім Господній, що в Єрусалимі, а на мене нахилив милість перед царем та його дорадниками, та всіма хоробрими царевими зверхниками! А я зміцнився, бо рука Господа, Бога, була надо мною, і я зібрав провідних людей з Ізраїля, щоб вони пішли зо мною» (Езд.7:6-28).

Прихильність Господа до міста Єрусалиму

«І було мені слово Господнє таке:

Так говорить Господь Саваот: Заздрю Я за Сіон великою заздрістю, і великою ревністю Я заздрю за нього.

Так говорить Господь: Вернуся Я до Сіону, і буду пробувати в середині Єрусалиму, і буде зватися Єрусалим Містом Правди, а гора Господа Саваота горою святою.

Так говорить Господь Саваот: Ще будуть сидіти на єрусалимських майданах діди та баби, і кожен з палицею в своїй руці через довгий вік.

А міські майдани будуть переповнені хлопцями та дівчатами, що будуть бавитися на майданах його.

Так говорить Господь Саваот: Коли дивне це в очах останку народу цього за цих днів, чи ж воно буде дивне в очах Моїх? промовляє Господь Саваот.

Так говорить Господь Саваот: Ото Я спасу Свій народ із східнього краю та з краю заходу сонця.

І спроваджу Я їх, і вони будуть пробувати в середині Єрусалиму, і стануть народом Моїм, а Я стану їм Богом у правді та в праведності.

Так говорить Господь Саваот: Нехай стануть сильними ваші руки, ви, що слухаєте цими днями слова ці з уст пророків, що були в день закладин дому Господа Саваота, храму, щоб був побудований.

Бо перед цими днями не було нагороди для людини, ані нагороди для худоби, і для того, хто виходив, і для того, хто входив не було спокою від ворога, і пускав Я всіх людей одного проти одного.

Тому Я тепер для останку оцього народу не буду такий, як за тих давніх днів, промовляє Господь Саваот.

Бо буде насіння миру: виноград дасть свій плід, а земля урожай свій подасть, а небо дасть росу свою, і вчиню Я, що решта оцього народу це все посяде.

І станеться, як були ви прокляттям серед народів, доме Юдин та доме Ізраїлів, так Я вас спасу, і ви станете благословенням. Не бійтесь, хай зміцніють ваші руки!

Бо так промовляє Господь Саваот: Як Я думав зробити вам зле, коли ваші батьки прогнівляли Мене, промовляє Господь Саваот, і не жалував Я, так

знову задумав Я днями оцими вчинити добро Єрусалимові та Юдиному домові. Не бійтесь!

Оце речі, які будете робити: Говоріть правду один одному, правду та суд миру судіть у ваших брамах.

І не думайте зла в своїм серці один проти одного, і не любіть неправдивої присяги, бо це все оте, що зненавидив Я, промовляє Господь» (Зах.8:1-17).

ПРОЩЕННЯ

Прощення – вияв справжньої любові до ближнього (Мт.18:35). «Прости нам провини наші…». «Хочеш бути щасливим на хвилинку – помстися, а хочеш бути щасливим завжди – прости». Завжди треба прощати ближнім зроблене нам зло, бо інакше і Бог не пробачить нам.

Прощення відіграє важливу роль в правильному моральному розвитку людини. Здібність прощення формується перш за все в процесі виховання, а також самовиховання і вироблення характеру.

Прощення є універсальним явищем в житті кожної людини, бо кожен зазнає відчуття провини і відчуття кривди; а також є багатомірним явищем, бо треба вміти прощати собі, іншій особі, як також вміти отримувати прощення.

Сім`я є основним середовищем, в якому дитина вчиться прощати. Інші виховні середовища: Церква, школа і т.п. можуть всього лише вносити корективи або підсилювати те, що дитині передала сім`я.

Прощення - це будування нової внутрішньої гармонії. Центральним моментом в процесі прощення є звільнення з-під деструктивного впливу минулого досвіду.

Прощення є процесом, що вимагає виконання глибоких і основних змін в позиції людини. *Прощення* – це процес, в якому виявляється стан власної життєвої позиції, інших людей і світу системи вартостей, а також так званої єднаючої сили в структурі індивідуальності. Цей процес приводить до нової структуризації знання про себе та інших і завдяки тому змінює форму співвідношення з самим собою і з іншими людьми.

Прощення є виразом позиції довіри щодо світу, яка може вважатися викладом і кульмінацією моральності. Воно є також виразом подолання неспокою про відчуття власної безпеки на користь відважних прагнень та активного стремління до вартостей.

Прощення як процес, що вчиняється всередині особи, не мусить бути залежним від поведінки кривдника: відчуття розкаяння, вибачення; це може допомогти скривдженій особі, однак не може вважатися необхідною умовою для виникнення прощення.

Прощення як важлива вартість в житті людини. Воно служить для зміни значення вчинків, скоєних у минулому і має персональне, міжособове та суспільне значення.

Прощення є глибоко моральним явищем, оскільки незалежно від того, чи

ми маємо справу з прощенням іншій людині, собі самому чи одержанням прощення, воно завжди має зв`язок з іншою особою. Зазнаючи кривди, можна вибрати один з трьох шляхів: помсти; пам`ятання кривди і не прощення; прощення. Найкращим вибором є прощення. Помста приносить всього лише короткочасне відчуття приємності, але не вирішує існуючої проблеми. Непрощення підсилює негативні відчуття.

Умовою зростання і особового дозрівання є прощення: батькам, собі самому і іншим людям.

Людина з сильним характером знає, наскільки важливо пробачити. Це важко, але вольова людина поступово вчиться цьому.

«Якщо ви будете прощати людям провини їхні, то простить і вам Отець ваш Небесний, а як не будете прощати людям провини їх, то й Отець ваш не простить вам провин ваших», — каже Господь (Мт.6:14-15).

Чому так? Тому, що хто не прощає, той повний зла, він не добрий і не заслуговує на прощення від Бога. Отже, коли стаємо на молитву, перш за все ми повинні в душі простити тим, хто нас чим-небудь скривдив.

Апостол Матвій у своїй Євангелії розповідав про одну притчу, якої Ісус Христос навчав народ, бо Він розумів, що притчі були найзрозумілішими для простих людей і справляли на них найбільше враження. В цій притчі він показав народу і своїм учням, коли Господь буде милувати грішника.

Один цар захотів розрахуватися зі своїми боржниками. Покликав одного з них, який був винний йому 10 тисяч талантів. Це дуже велика сума. Цар сказав боржникові, що якщо той не поверне борг, то він продасть усе його майно, навіть дітей і дружину. Не маючи можливості заплатити такий великий борг, чоловік став благати царя, щоб він потерпів, і казати, що поверне увесь борг. Цар змилосердився і простив йому весь борг. Так великодушна милість царя повинна була зробити боржника вдячним і милостивим. Але злий боржник не став від цього добрим.

Ідучи від свого благодійника, він зустрів приятеля, який був винний йому сто динаріїв, тобто в один мільйон разів менше, ніж він сам був винний. Грубо, просто на вулиці, він схопив за горло свого приятеля і вимагав від нього негайно повернути ці 100 динаріїв. Нещасний боржник став на колінах благати потерпіти ще деякий час борг. Але раб царя був невблаганний. Він посадив свого приятеля у в’язницю, доки той не поверне йому весь борг.

Усе це бачили люди і передали царю, як вчинив його раб, якому він простив весь борг. Цар знову покликав свого раба і з усією суворістю сказав йому: «Увесь борг я простив тобі, чи не належало б і тобі простити своєму боржникові?». І посадив цар свого раба до в’язниці, доки він не поверне борг.

Господь Ісус Христос завершив притчу такими словами: *« І Отець Мій Небесний не простить вам провин ваших»*, якщо ви не будете прощати провини ближнім вашим.

Цією притчею Господь нагадує про нашу жорстокість до людей, про безмірне милосердя Боже і про те, що при своїй жорстокості ми все ж вимагаємо від Бога бути до нас милосердним.

Людина була винна царю дуже багато, але цар все простив їй. А приятель цієї людини заборгував досить малу суму, але не одержав прощення.

Спастись, згідно з цією притчею, дуже легко: прости, і тобі буде прощенно. Але часто нам не вистачає духовної сили, не вистачає волі простити винного. Господь прощає нам багато, а ми не можемо простити мало, і в той же час бажаємо, щоб Господь завжди прощав нас.

Часто ми засуджуємо своїх близьких людей, чи то в сім'ї, чи то по роботі, чи то у суспільному житті. І ніхто при цьому не звертає уваги на те, що іноді людина хоче робити добро, бути чесною, хорошим сім'янином, але тиск застарілих звичок (п'янство, грубість, хтивість, заздрість), життя у бездуховному оточенні, а також душевна неміч — все це перемагає добрі наміри людини, і вона продовжує робити погане. Треба дивитися на цю людину із співчуттям до її тяжкого душевного болю. Іноді треба побачити в ній образ Божий, ікону Божу, яку осквернив ворог роду людського — диявол, і пожаліти людину, що гине.

Голос Спасителя: «Чи не належало і тобі помилувати приятеля свого, як і Я помилував тебе?» (Мт.18:33) — повинен стояти у наших вухах, коли перед нами постає питання: простити чи не простити. Зверніть увагу на одну деталь притчі: приятель царського боржника благав свого кредитора (того, хто позичив йому гроші). Мова в притчі йде не про всіх боржників, а про тих, які заборгували, усвідомлюють свою провину і благають допомоги. Але є й такі боржники Божі, такі грішники, які не лише не просять помилування, а й не визнають себе винним перед людьми і боржниками Божими. Вони підлягають Суду Божому.

Ось, умова та міра одержання нами від Бога прощення гріхів наших, яка заповідана нашим Спасителем: *«... якою мірою міряєте, такою і вам буде мірятись»* (Мт.7:2).

Коли образа запалює твоє серце, згадай про Христа і Його рани; розсуди, чи те, що ти терпиш, більше за те, що перетерпів Владика; і тоді, як водою, погасиш ти свою скорботу, - переконує нас святий Григорій Богослов. « Ти, як бідняк, прости боржникові своєму сто динарів, а Господь безмірно багатий і простить тобі десять тисяч таланів, зо всіма на них відсотками і з відсотками на відсотки», запевняє святий Яків Низибійський.

Отже, будемо миритися зі своїми супротивниками, поки ми з ними на цій дорозі земного життя, щоб відновити мир з Богом. Будемо поблажливими один до одного і прощатимемо взаємно, якщо хто на кого має гнів або образу, щоб і Бог у Христі простив нас (Кол.3:13). Не будемо мстити нашим кривдникам, щоб і Бог не мстив нам. Будемо попереджувати наших кривдників примиренням з ними, щоб і Господь попередив нас Своєю благодаттю, і забудемо зло, яке зробили нам зловмисники, щоб Господь забув наші гріхи. Зробимо те, що заповідав нам Христос Спаситель: «Прощайте, і проститься вам» (Лк.6:37), і Він виконає обіцяне.

Прощати образи один одному

Християни повинні припиняти ворожнечу і прощати образи один одному.

Свята церква для своїх вірних установила «день прощення» напередодні Великого посту перед Пасхою.

У Великому пості всі ми повинні очищати свої душі від накопичених гріхів. А для цього потрібно зі смиренням каятись, щиро молитися і просити Господа простити нам гріхи наші. Молитва не буде почутою Богом, якщо в душі палає ненависть і злоба. Тому Христос Спаситель попереджує таких богомольців. Він говорить: «Коли ти принесеш дар свій до (жертовника) і тут згадаєш, що брат твій має щось проти тебе, — залиш дар свій перед жертовником і піди спочатку примирись із братом своїм, і тоді повернешся і принесеш дар свій» (Мт.5:23-24).

Як бачите, без взаємного примирення Господь не благоволить до наших молитов. Зверніть увагу, Він говорить: «Піди спочатку примирись»... Для нашої гордості тяжко буває змирити себе. Але це потрібно зробити.

Багато хто не звертає на це увагу. Маючи злобу проти своїх ближніх, віруючі люди моляться Богу, ходять до церкви, приймають Святі Тайни, роздають милостиню, роблять інші добрі справи і думають, що так воно і повинно бути: злоба — злобою, а добро — добром; одне одному не заважає. Такі віруючі глибоко помиляються. У тих, хто тримає у своєму серці ненависть і злобу, Господь не приймає молитву, відкидає милостиню, а їх самих не прощає до того часу, доки вони не викинуть зі своєї душі зло і не заспокоять її.

Ось що зазначив з цього приводу преподобний ігумен Анастасій Синайський: «Велике є зло від того, якщо хтось піде до церкви, маючи злобу на ближнього, і стане лицемірно промовляти слова Господньої молитви: “Прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим”. О чоловіче, що маєш отруту неприязні в серці! Навіщо ти говориш ці слова і даремно молишся, і навіщо лицемірно звертаєшся до Бога: прости мені, як і я простив? Ти прийшов молитися чи говорити неправду; отримати благодать чи задовольнити свій гнів; знайти спасіння чи страждання? Невже ти не чуєш під час Божественної служби: “Полюбімо один одного?” Тобто відкинемо усяку злобу. Подумай, як ти можеш стояти зі злобою у серці, коли ангели служать, херувими на святій трапезі, покриваючи тіло Христове, і шестикрилі серафими співають трисвяту пісню, і всі зі страхом стоять, і священик молиться за всіх людей, і Дух Святий сходить, і ангели пишуть імена тих, хто входить у церкву? Як же ти не жахаєшся і як просиш прощення, а сам не прощаєш?

Не забувай: якщо не простиш, згрішивших проти тебе, то і сам не отримаєш прощення; і простить тебе Бог тільки тоді, коли сам простиш; і помилує тебе Бог, коли сам помилуєш. Скажеш, що багато прощав братові, але він знову досаждав і багато зробив зла, і тому не можу простити.

Не говори так, а старайся вподібнитися Стефану першомученику і молись за тих, що чинять тобі зло, і своєму Господові уподібнюйся, Який прийняв за нас смерть; стерпи докори від брата, і Господь простить тобі багато гріхів.

Тікаймо, браття, від злопам'ятства, бо всякий гріх швидко минає, а злопам'ятство часто переходить у пристрасть, що з'їдає серце; оскільки злопам'ятний чи ходить, чи лежить, чи встає, а зміїну отруту постійно носить у собі. Той, хто має цю пристрасть, Царства Божого не наслідує і прощення не отримає. І ніяка доброчинність, ні піст, ні милостиня не підуть такій людині на користь, тому що злопам'ятство загубить усе».

Усе, що говорив преподобний своїй братії, повністю стосується кожного з нас. Нам треба викинути із серця злобу, ненависть і образи. Зробити це дуже нелегко, але треба, бо так вимагає Господь.

Християнине, прощай завжди!

Бажаючи дізнатись, скільки разів потрібно прощати братові, апостол Петро запитав в Ісуса Христа: «Скільки разів можна прощати братові моєму чи можна до семи раз?». Сказавши це, думав, що назначив найвищу міру. Яке коротке терпіння людське! Господь же прийняв Своє довготерпіння до наших немочей, визначивши: «Не до семи раз, а сімдесят раз по сім» (Мт.18:22). Це означає, що треба завжди бути готовим простити і навіть не думати про непрощення. Всепрощення і буде відмінною рисою християнського духу, бо всепрощення — це джерело постійної підтримки життя нашого в Господі. Всепрощення всім і всього є верхнім одягом християнської любові, яка за апостолом: довготерпить, милосердствує, не заздрить, не величається, не надимається, не поводиться нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, терпить. Воно є найвірнішою запорукою за прощення на останньому суді: бо якщо людям ви простите прогріхи їхні, то простить і вам Небесний Отець. Отже, якщо хочеш потрапити в рай — прощай усім, щиро, від душі, щоб і тіні не залишилось від неприязні (з книги «Мисли на каждый день года» єпископа Феофана).

Перший прости

Святитель Іоанн Милостивий розповідає про один випадок, який стався в його домовій церкві. Жив в Олександрії один багатий вельможа, який, незважаючи на прохання угодника Божого, не хотів і слухати про примирення зі своїм ворогом.

Якось святитель запросив вельможу у свою домову церкву на Божественну літургію. Той прийшов. У церкві нікого не було з богомольців, служив сам патріарх, а на кліросі був лише один співець, якому вельможа почав допомагати у співі. Коли вони почали співати молитву Господню «Отче наш», заспівав її і святитель; але на словах «хліб наш насущний дай на сьогодні» святитель Іоанн раптом замовк сам і зупинив співця, так що вельможа один проспівав слова молитви: «І прости нам провини наші, як і ми прощаємо винуватцям нашим...». Тут святитель звернувся до непримиримого вельможі й, докоряючи того, сказав: «Бачиш, сину мій, в який відповідальний момент служби ти говориш Богу: і прости мені, як і я прощаю... Правду чи ж ти кажеш? Чи прощаєш?». Ці слова так здивували вельможу, що він із сльозами на очах кинувся до ніг архіпастиря і вигукнув: «Усе, що ти звелиш,

владико, усе виконає раб твій!». І виконав: він у той же день помирився зі своїм ворогом і від щирого серця простив йому всі образи.

РАДІСТЬ

Радість – це почуття задоволення, втіхи, приємності.

Діти відчувають велику радість від любові своїх батьків, а в школі від успіху в навчанні.

Приклади з Біблії

Радість народу від першої жертви
священика Аарона і його синів

«І сказав Мойсей до Аарона: Підійди до жертівника, і вчини свою жертву за гріх та своє цілопалення, і очисти себе та народ, і вчини жертву за народ, і очисти їх, як наказав був Господь.

І підняв Аарон свої руки до народу, та й поблагословив його, і зійшов від приношення жертви за гріх і цілопалення та мирної жертви.

І ввійшов Мойсей та Аарон до скинії заповіту; і вийшли вони, і поблагословили народ, і слава Господня показалася всьому народові.

І вийшов огонь від лиця Господнього, і спалив на жертівнику цілопалення та товщ. А ввесь народ бачив це, і закричали вони з радости, та й попадали на обличчя свої…» (3М.9:7,22-24).

Велика радість народу Ізраїля на свято Пасхи

«І послав Єзекія по всьому Ізраїлю та по Юдеї, а також написав листи до країв Єфрема та Манасії, щоб прийшли до Господнього дому в Єрусалимі, щоб справити Пасху для Господа, Ізраїлевого Бога.

І радився цар і зверхники його та ввесь збір в Єрусалимі, щоб справити Пасху другого місяця.

Бо не могли справити її того часу, бо священики не освятилися в потрібному числі, а народ не зібрався до Єрусалиму.

І була вгодна та річ в очах царевих та в очах усього збору.

І вони постановили оголосити по всьому Ізраїлю від Беер-Шеви й аж до Дана, щоб приходили справити Пасху для Господа, Ізраїлевого Бога, в Єрусалим, бо не часто робили її так, як написано.

І пішли бігуни з листами від царя та його зверхників по всьому Ізраїлі та Юдеї, та за наказом царя говорили: Ізраїлеві сини, верніться до Господа, Бога Авраамового, Ісакового та Ізраїлевого, і Він повернеться до останку, позосталого вам із руки асирійських царів.

І не будьте такі, як ваші батьки та як ваші брати, що спроневірилися Господеві, Богові їхніх батьків, і Він дав їх на спустошення, як ви бачите.

Тепер не будьте твердошиї, як ваші батьки. Покоріться Господеві, і ввійдіть до святині Його, яку Він освятив навіки, і служіть Господеві, Богові вашому, і Він відверне від вас жар гніву Свого.

Бо як ви навернетесь до Господа, то брати ваші та ваші сини знайдуть милосердя в своїх поневільників, і зможуть вернутися до цього Краю, бо

милостивий і милосердний Господь, Бог ваш, і Він не відверне лиця від вас, якщо ви навернетеся до Нього.

І сторожі все переходили з міста до міста по краю Єфремовому та Манасіїному й аж до Завулона. Та люди глузували з них, і висміювали їх.

Тільки люди з Асира, і Манасії та з Завулона впокорилися, і поприходили до Єрусалиму.

Також в Юдеї була Божа рука, щоб дати їм одне серце для виконання наказу царя та зверхників за Господнім словом.

І зібрався до Єрусалиму численний народ, щоб справити свято Опрісноків другого місяця, збір дуже численний.

І встали вони, і повикидали ідольські жертівники, що були в Єрусалимі, і повикидали всі кадильниці, та й повкидали до долини Кедрон.

І зарізали пасхальне ягня чотирнадцятого дня другого місяця, а священики та Левити засоромилися й освятилися, і принесли цілопалення до Господнього дому.

І поставали вони на своєму місці за їхнім правом, за Законом Мойсея, чоловіка Божого. Священики кропили кров, беручи з руки Левитів.

Багато бо було в зборі, що не освятилися, тому Левити були для різання пасхальних ягнят за кожного нечистого, щоб посвятити для Господа.

Бо безліч народу, багато з Єфрема та Манасії, Іссахара та Завулона не очистилися, але їли Пасху, не так, як написано. Та Єзекія молився за них, говорячи: Добрий Господь простить кожному, хто все своє серце міцно встановив, щоб звертатися до Бога, Господа, Бога батьків своїх, хоч не зробив він за правилами чистости святині.

І послухав Господь Єзекію, і простив народ.

І справляли Ізраїлеві сини, що знаходилися в Єрусалимі, свято Опрісноків сім день з великою радістю, а Левити та священики день-у-день славили Господа всією силою.

І промовляв Єзекія до серця всіх Левитів, що мали добре розуміння для Господа. І їли святкову жертву сім день, і приносили мирні жертви, і сповідалися Господеві, Богові батьків своїх.

І ввесь збір нарадився справити свято ще другі сім день, і справляли сім день в радості.

Бо Єзекія, цар Юдин, дав для збору тисячу биків і сім тисяч худоби дрібної, а зверхники дали для збору тисячу биків і десять тисяч худоби дрібної. І освятилося багато священиків.

І радів увесь Юдин збір, і священики та Левити, і ввесь збір, що прийшов з Ізраїля, і приходьки, що поприходили з Ізраїлевого Краю, та ті, що сиділи в Юдеї.

І була велика радість в Єрусалимі, бо від днів Соломона, Давидового сина, Ізраїлевого царя, не було такого, як оце в Єрусалимі!

І встали священики та Левити, і поблагословили народ. І почутий був їхній голос, а їхня молитва дійшла до оселі святости Його, до небес!» (2Хр.30:1-27).

«Це було тринадцятого дня місяця адара, а чотирнадцятого в ньому настав мир, і зробили його днем гостини та радости.

А юдеї, що в Сузах, збиралися тринадцятого дня в ньому та чотирнадцятого в ньому, а мир мали п'ятнадцятого дня в ньому, і зробили його днем гостини та радости.

Тому то юдеї неогороджених селищ, що сидять по неогороджених містах, роблять чотирнадцятий день місяця адара днем радости й гостини та свята, та днем посилання дарунків один одному.

А Мордехай описав ці події, і порозсилав листи до всіх юдеїв, що по всіх округах царя Ахашвероша, до близьких та далеких, щоб вони постановили святкувати чотирнадцятий день місяця адара та п'ятнадцятий день у ньому кожного року, які ті дні, коли юдеї відпочили від ворогів своїх, і як той місяць, коли їм сум обернувся на радість, жалоба на свято, щоб зробити їх днями гостини та радости, і посилання дарунків один одному та дарунків убогим.

І прийняли юдеї це, що зачали робити, і про що написав їм Мордехай, що аґаґ'янин Гаман, син Гаммедатів, ненависник усіх юдеїв, замишляв був на юдеїв, щоб вигубити їх, і кидав пура, цебто жеребка, на збентеження їх та на згубу їхню.

Та коли прийшла вона, Естер, перед обличчя, царя він наказав листом: Нехай обернеться його злий задум, якого він задумав був на юдеїв, на його голову! І повісили його та синів його на шибениці.

Тому то й назвали ці дні: Пурім, від імени пур. Тому то згідно зо всіма словами цього листа, і що вони бачили про це й що трапилося з ними, юдеї постановили й прийняли на себе й на нащадків своїх, та на всіх, хто поєднається з ними, і не відступлять, але щоб святкувати два ті дні кожного року згідно з написаним про них та згідно з їхнім часом.

А дні ці мають споминатися та святкуватися в кожному поколінні, у кожному роді, у кожній окрузі, у кожному місті. А ці дні, Пурім, не минуться між юдеями, а пам'ять про них не скінчиться з їхнього насіння.

І написала цариця Естер, дочка Авіхаїлова, та юдеянин Мордехай з сильним домаганням другий раз про те, щоб виконувати цього листа про Пурім.

І порозсилав він листи до всіх юдеїв, до ста й двадцяти й семи округ Ахашверошового царства, зо словами миру та правди, щоб вони виконували ті дні Пурім у їх означених часах, як постановив про них юдеянин Мордехай та цариця Естер, і як вони самі постановили на себе та на нащадків своїх приписи постів та їхнього голосіння.

А Естерин наказ ствердив ці приписи про Пурім, і було це записане в книгу» (Ест.9:17-32).

РІШУЧІСТЬ

Рішуча людина смілива, непохитна у своїх рішеннях, діях і вчинках. Рішуча людина дуже наполеглива, сильна, енергійна, завзята для подальшого розвитку чого-небудь, для перелому в чомусь; вирішальна. Вона становить собою певне рішення; остаточне. Вона не викликає сумніву, очевидна, явна. З цією рисою діти зустрічаються в сім`ї, а пізніше в школі.

Приклади з Біблії

Соломон проявляє рішучість
і вигублює своїх ворогів

«І присягнув цар Соломон Господом, говорячи: Так нехай зробить мені Бог, і так нехай додасть, коли не на душу свою говорив Адонія…

А тепер, як живий Господь, що міцно поставив мене й посадовив мене на троні мого батька Давида, і що зробив мені дім, як говорив був, сьогодні буде вбитий Адонія!

І послав цар Соломон через Бенаю, Єгоядиного сина, і він уразив його, і той помер…

А священикові Евіятарові цар сказав: Іди до Анатоту на поля свої, бо ти чоловік смерти, а цього дня не вб'ю тебе, бо носив ти ковчега Владики Господа перед обличчям батька мого Давида, і що терпів ти в усьому, в чому терпів мій батько.

І вигнав Соломон Евіятара, щоб не був священиком для Господа, щоб виповнилося слово Господнє, яке говорив у Шіло на дім Іліїв.

А звістка про це прийшла аж до Йоава, бо Йоав схилявся до Адонії, а до Авесалома не схилявся. І втік Йоав до Господньої скинії, і схопився за роги жертівника…

І донесено цареві Соломонові, що Йоав утік до скинії Господньої, і ось він при жертівнику. І послав Соломон Бенаю, Єгоядиного сина, говорячи: Іди, урази його!

І ввійшов Беная до Господньої скинії, та й сказав до нього: Так сказав цар: Вийди! А той відказав: Ні, я тут помру! І передав Беная цареві це слово, говорячи: Так сказав Йоав, і так відповів мені.

І сказав йому цар: Зроби, як я говорив, і врази його. І поховаєш його, і здіймеш невинну кров, що Йоав пролив був, з мене та з дому мого батька.

І нехай оберне Господь його кров на його голову, що він уразив був двох мужів справедливих та ліпших від нього, і повбивав їх мечем, а батько мій Давид того не знав: Авнера, Нериного сина, провідника Ізраїлевого війська, та Амасу, сина Єтеревого, провідника Юдиного війська.

І пішов Беная, Єгоядин син, і вразив його, та й убив його. І був він похований у своїм домі в пустині.

А цар, замість нього, настановив над військом Бенаю, Єгоядиного сина, а священика Садока цар настановив замість Евіятара.

І послав цар, і покликав Шім'ї та й сказав йому: Збудуй собі дім в

Єрусалимі, й осядеш там, і не вийдеш звідти ані сюди, ані туди.

І буде того дня, як ти вийдеш і перейдеш поток Кедрон, то щоб ти добре знав, що конче помреш. Кров твоя буде на голові твоїй!

І сказав Шім'ї до царя: Добра це річ. Як наказав пан мій цар, так зробить раб твій. І сидів Шім'ї в Єрусалимі багато днів.

І сталося в кінці трьох років, і втекли двоє рабів Шім'ї до Ахіша, Маахіного сина, ґатського царя. І донесли Шім'ї, говорячи: Ось раби твої в Ґаті!

І встав Шім'ї, й осідлав осла свого та й подався до Ахіша, щоб пошукати своїх рабів.

І послав цар, і покликав Шім'ї та й сказав до нього: Чи ж я не заприсяг тебе Господом, і не взяв свідка проти тебе, говорячи: Того дня, коли ти вийдеш і підеш туди чи сюди, щоб ти добре знав, що конче помреш? І ти сказав мені: Добра це річ, що я чув.

І чому ти не додержувався Господньої присяги та наказа, що я наказав був тобі?

І сказав цар до Шім'ї: Ти знаєш усе те зло, і знало твоє серце, що зробив ти Давидові, батькові моєму. І поверне Господь твоє зло на твою голову.

А цар Соломон благословенний, а Давидів трон буде стояти міцно перед Господнім лицем аж навіки.

І цар наказав Бенаї, Єгоядиному синові, і той вийшов і вразив його, і він помер. І царство зміцніло в Соломоновій руці» (1Цар.2:23-32,34-40,42-46).

Неемія проявляє наполегливість
і рішучість в полегшенні долі
бідного народу

«…був великий крик народу та їхніх жінок на своїх братів юдеїв.

І були такі, що говорили: Ми даємо в заставу синів своїх та дочок своїх, і беремо збіжжя, і їмо й живемо!

І були такі, що говорили: Ми заставляємо поля свої, і виноградники свої, і доми свої, і беремо збіжжя в цьому голоді!

І були такі, що говорили: Ми позичаємо срібло на податок царський за наші поля та наші виноградники.

А наше ж тіло таке, як тіло наших братів, наші сини як їхні сини. А ось ми тиснемо наших синів та наших дочок за рабів, і є з наших дочок утискувані. Ми не в силі робити, а поля наші та виноградники наші належать іншим…

І сильно запалав у мені гнів, коли я почув їхній крик та ці слова!

А моє серце дало мені раду, і я сперечався з шляхетними та з заступниками та й сказав їм: Ви заставою тиснете один одного! І скликав я на них великі збори.

І сказав я до них: Ми викуповуємо своїх братів юдеїв, проданих поганам, за нашою спромогою, а ви будете продавати своїх братів, і вони продаються нам? І мовчали вони, і не знаходили слова…

І сказав я: Не добра це річ, що ви робите! Чи ж не в боязні нашого Бога ви маєте ходити, через ганьбу від тих поганів, наших ворогів?

Також і я, брати мої та юнаки мої були позикодавцями срібла та збіжжя. Опустімо ж ми оцей борг!

Верніть їм зараз їхні поля, їхні виноградники, їхні оливки, й їхні доми та відсоток срібла, і збіжжя, виноградний сік та нову оливу, що ви дали їм у заставу за них!

І вони сказали: Повернемо, і не будемо жадати від них! Зробимо так, як ти говориш! І покликав я священиків, і заприсягнув їх зробити за цим словом.

Витрусив я й свою пазуху та й сказав: Нехай отак витрусить Бог кожного чоловіка, хто не сповнить цього слова, з дому його та з труду його, і нехай буде такий витрушений та порожній! І сказали всі збори: Амінь! І славили вони Господа, і народ зробив за цим словом.

Також від дня, коли цар наказав мені бути їхнім намісником в Юдиному краї від року двадцятого й аж до року тридцять другого царя Артаксеркса, дванадцять літ не їв намісничого хліба ані я, ані брати мої.

А намісники попередні, що були передо мною, чинили тяжке над народом, і брали від них хлібом та вином одного дня сорок шеклів срібла; також їхні слуги панували над народом. А я не робив так через страх Божий.

Також у праці того муру я підтримував, і поля не купували ми, а всі мої слуги були зібрані там над працею.

А за столом моїм були юдеї та заступники, сто й п’ятдесят чоловіка, та й ті, хто приходив до нас із народів, що навколо нас.

А що готовилося на один день, було: віл один, худоби дрібної шестеро вибраних, і птиця готувалася в мене, а за десять день виходило багато всякого вина. А при тому я не жадав намісничого хліба, бо та робота направи мурів була тяжка на тому народі.

Запам’ятай же мені, Боже мій, на добре все те, що я робив для цього народу!» (Неем.5:1-19).

Ісус з рішучістю доводить фарисеям,
що Він – Предвічний Син Божий

«І сказав Він їм знову: Я відходжу, ви ж шукати Мене будете, і помрете в гріху своїм. Куди Я йду, туди ви прибути не можете…

А юдеї казали: Чи не вб'є Він Сам Себе, коли каже: Куди Я йду, туди ви прибути не можете?

І сказав Він до них: Ви від долу, Я - звисока, і ви зо світу цього, Я не з цього світу.

Тому Я сказав вам, що помрете в своїх гріхах. Бо коли не ввіруєте, що то Я, то помрете в своїх гріхах.

А вони запитали Його: Хто Ти такий? І Ісус відказав їм: Той, Хто спочатку, як і говорю Я до вас.

Я маю багато про вас говорити й судити; правдивий же Той, Хто послав Мене, і Я світові те говорю, що від Нього почув.

Але не зрозуміли вони, що то Він про Отця говорив їм.

Тож Ісус їм сказав: Коли ви підіймете Людського Сина, тоді зрозумієте, що то Я, і що Сам Я від Себе нічого не дію, але те говорю, як Отець Мій

Мене був навчив.

А Той, Хто послав Мене, перебуває зо Мною; Отець не зоставив Самого Мене, бо Я завжди чиню, що Йому до вподоби.

Коли Він говорив це, то багато-хто в Нього увірували.

Тож промовив Ісус до юдеїв, що в Нього ввірували: Як у слові Моїм позостанетеся, тоді справді Моїми учнями будете, і пізнаєте правду, а правда вас вільними зробить!

Вони відказали Йому: Авраамів ми рід, і нічиїми невільниками не були ми ніколи. То як же Ти кажеш: Ви станете вільні?

Відповів їм Ісус: Поправді, поправді кажу вам, що кожен, хто чинить гріх, той раб гріха.

І не зостається раб у домі повік, але Син зостається повік.

Коли Син отже зробить вас вільними, то справді ви будете вільні.

Знаю Я, що ви рід Авраамів, але хочете смерть заподіяти Мені, бо наука Моя не вміщається в вас.

Я те говорю, що Я бачив в Отця, та й ви робите те, що ви бачили в батька свого.

Сказали вони Йому в відповідь: Наш отець Авраам. Відказав їм Ісус: Коли б ви Авраамові діти були, то чинили б діла Авраамові.

А тепер ось ви хочете вбити Мене, Чоловіка, що вам казав правду, яку чув Я від Бога. Цього Авраам не робив.

Ви робите діла батька свого. Вони ж відказали Йому: Не родилися ми від перелюбу, одного ми маєм Отця то Бога.

А Ісус їм сказав: Якби Бог був Отець ваш, ви б любили Мене, бо від Бога Я вийшов і прийшов, - не від Себе ж Самого прийшов Я, а Мене Він послав.

Чому мови Моєї ви не розумієте? Бо не можете чути ви слова Мого.

Ваш батько диявол, і пожадливості батька свого ви виконувати хочете. Він був душогуб споконвіку, і в правді не встояв, бо правди нема в нім. Як говорить неправду, то говорить зо свого, бо він неправдомовець і батько неправді.

А Мені ви не вірите, бо Я правду кажу.

Хто з вас може Мені докорити за гріх? Коли ж правду кажу, чом Мені ви не вірите?

Хто від Бога, той слухає Божі слова; через те ви не слухаєте, що ви не від Бога.

Відізвались юдеї й сказали Йому: Чи ж не добре ми кажемо, що Ти самарянин і демона маєш?

Ісус відповів: Не маю Я демона, та шаную Свого Отця, ви ж Мене зневажаєте.

Не шукаю ж Я власної слави, - є Такий, Хто шукає та судить.

Поправді, поправді кажу вам: Хто слово Моє берегтиме, не побачить той смерти повік!

І сказали до Нього юдеї: Тепер ми дізнались, що демона маєш: умер Авраам і пророки, а Ти кажеш: Хто науку Мою берегтиме, не скуштує той

смерти повік.

Чи ж Ти більший, аніж отець наш Авраам, що помер? Та повмирали й пророки. Ким Ти робиш Самого Себе?

Ісус відповів: Як Я славлю Самого Себе, то ніщо Моя слава. Мене прославляє Отець Мій, про Якого ви кажете, що Він Бог ваш.

І ви не пізнали Його, а Я знаю Його. А коли Я скажу, що не знаю Його, - буду неправдомовець, подібний до вас. Та Я знаю Його, і слово Його зберігаю.

Отець ваш Авраам прагнув із радістю, щоб побачити день Мій, - і він бачив, і тішився.

А юдеї ж до Нього сказали: Ти й п'ятидесяти років не маєш іще, і Авраама Ти бачив?

Ісус їм відказав: Поправді, поправді кажу вам: Перш, ніж був Авраам, Я є.

І схопили каміння вони, щоб кинути на Нього. Та сховався Ісус, і з храму пішов» (Ів.8:21-59).

РОЗУМНІСТЬ

Розумність – здатність людини мислити, відображати, і пізнавати об`єктивну дійсність.

Розумність дітей виявляється в ставленні до навчання і орієнтації в суспільному середовищі.

Приклади з Біблії

Бог наділив Йосипа великим розумом:
Йосип розгадує сни фараона

«І промовив фараон до Йосипа: Снився мені сон, та нема, хто б відгадав його. А я чув про тебе таке: ти вислухуєш сон, щоб відгадати його.

А Йосип сказав до фараона, говорячи: Не я, Бог дасть у відповідь мир фараонові.

І сказав фараон до Йосипа: Бачив я в сні своїм ось я стою на березі Річки.

І ось виходять із Річки семеро корів ситих тілом і гарних виглядом. І вони паслися на лузі.

А ось виходять за ними семеро корів інші, бідні та дуже бридкі виглядом і худі тілом. Таких бридких, як вони, я не бачив у всьому краї єгипетському.

І корови худі та бридкі поз'їдали сім корів перших ситих.

І ввійшли вони до черева їхнього, та не було знати, що ввійшли вони до черева їхнього, і вигляд їх був лихий, як на початку. І я прокинувся.

І побачив я в сні своїм знов, аж ось сходять на однім стеблі семеро колосків повних та добрих.

А ось виростає за ними семеро колосків худих, тонких, спалених східнім вітром.

І проковтнули ті тонкі колоски сім колосків добрих. І розповів я те ворожбитам, та не було, хто б мені роз'яснив.

І сказав Йосип до фараона: Сон фараонів - один він. Що Бог робить, те Він звістив фараонові.

Семеро корів добрих - то сім літ, і семеро колосків добрих - сім літ вони. А сон - один він.

А сім корів худих і бридких, що вийшли за ними, сім літ вони, і сім колосків порожніх і спалених східнім вітром - то будуть сім літ голодних.

Оце та річ, що я сказав був фараонові: Що Бог робить, те Він показав фараонові.

Ось приходять сім літ, великий достаток у всім краї єгипетськім.

А по них настануть сім літ голодних, і буде забутий увесь той достаток в єгипетській землі, і голод винищить край.

І не буде видно того достатку в краї через той голод, що настане потім, бо він буде дуже тяжкий.

А що сон повторився фараонові двічі, це значить, що справа ця постановлена від Бога, і Бог незабаром виконає її.

А тепер нехай фараон наздрить чоловіка розумного й мудрого, і нехай поставить його над єгипетською землею.

Нехай учинить фараон, і нехай призначить урядників над краєм, і нехай за сім літ достатку збирає п'ятину врожаю єгипетської землі.

І нехай вони позбирають усю їжу тих добрих років, що приходять, і нехай вони позбирають збіжжя під руку фараонову, на їжу по містах, і нехай бережуть.

І буде та їжа на запас для краю на сім літ голодних, що настануть в єгипетській землі, і край не буде знищений голодом.

І була ця річ добра в очах фараона та в очах усіх його рабів.

І сказав фараон своїм рабам: Чи знайдеться чоловік, як оцей, що Дух Божий у нім?

І сказав фараон Йосипові: Що Бог відкрив тобі це все, то немає такого розумного й мудрого, як ти.

Ти будеш над домом моїм, а слів твоїх уст буде слухатися ввесь народ мій. Тільки троном я буду вищий від тебе» (1М.41:15-40).

Остання промова Ісуса Навина для синів Ізраїлевих,
яка показала його великий розум і Любов до Господа

«І зібрав Ісус усі Ізраїлеві племена до Сихему, і покликав Ізраїлевих старших, і голів його, і суддів його, і урядників його, і поставали вони перед Божим лицем.

І сказав Ісус до всього народу: Так сказав Господь, Бог Ізраїлів: По тім боці Річки сиділи були ваші батьки від віків: Терах, батько Авраамів та батько Нахорів, і служили іншим богам.

І взяв Я вашого батька Авраама з того боку Річки, і водив його по всьому ханаанському Краї, і розмножив насіння його, і дав йому Ісака.

І дав Я Ісакові Якова та Ісава, і дав Ісавові гору Сеїр, щоб її посів, а Яків та сини його зійшли до Єгипту.

І послав Я Мойсея та Аарона, та й ударив Єгипет, як зробив Я серед нього, а потому Я вивів вас.

І вивів Я ваших батьків із Єгипту, і ввійшли ви до моря, а Єгипет гнався

за вашими батьками колесницями та верхівцями до Червоного моря.

І кликали вони до Господа, і Він поклав темряву між вами та між Єгиптянином, і навів на нього море, і воно покрило його, і ваші очі бачили те, що зробив Я в Єгипті. І сиділи ви в пустині багато днів.

І ввів я вас до краю амореян, що сидять по тім боці Йордану, і вони воювали з вами, а Я дав їх у вашу руку. І ви посіли їхній край, і Я вигубив їх перед вами.

І встав був Балак, син Ціппорів, цар моавський, і воював з Ізраїлем. І він послав і покликав Валаама, Беорового сина, щоб прокляти вас.

Та не хотів Я слухати Валаама, і він, благословляючи, поблагословив вас, і Я врятував вас від його руки.

І перейшли ви Йордан, і прийшли до Єрихону. І воювали з вами господарі Єрихону: періззеянин, і ханаанеянин, і хіттеянин, і ґірґашеянин, і хіввеянин, і євусеянин, а Я дав їх у вашу руку.

І послав Я перед вами шершня, і він вигнав їх перед вами, двох царів аморейських, не мечем твоїм і не луком твоїм.

І дав Я вам Край, що над ним ти не трудився, і міста, що їх ви не будували, і ви осілися в них; виноградники та оливки, яких ви не садили, ви їли.

А тепер бійтеся Господа й служіть Йому в невинності та в правді, і повідкидайте богів, яким служили ваші батьки на тому боці Річки та в Єгипті, та й служіть Господеві.

А якщо зле в очах ваших служити Господеві, виберіть собі сьогодні, кому будете служити, чи богам, яким служили ваші батьки, що по тому боці Річки, та чи богам аморейським, що ви сидите в їхньому краї. А я та дім мій будемо служити Господеві.

І повиганяв Господь усі народи та амореянина, мешканця цього Краю, перед нами. І ми будемо служити Господеві, бо Він Бог наш.

І сказав Ісус до народу: Ви не здолієте служити Господеві, бо Він Бог святий, Бог заздрісний Він. Не простить Він вашу провину та ваших гріхів.

Коли ви покинете Господа, і будете служити чужим богам, то Він вернеться, і зробить вам зло, і вигубить вас по тому, як робив був добро вам.

І склав Ісус заповіта з народом того дня, і дав йому постанови та закони в Сихемі.

І написав Ісус ті слова в книзі Божого Закону, і взяв великого каменя, та й поставив його там під тим дубом, що в Господній святині.

І сказав Ісус до всього народу: Ось оцей камінь буде на нас на свідчення, бо він чув усі Господні слова, що Він говорив з нами. І він буде на вас за свідка, щоб ви не вирекли вашого Бога.

І відпустив Ісус народ, кожного до спадку його.

І сталося по тих випадках, і вмер Ісус, син Навинів, раб Господній, віку ста й десяти літ» (Єг.24:1-15,18-20,25-29).

Цар Давид проявляє великий розум,
коли радить синові Соломона

будувати храм для Господа

«І зібрав Давид усіх Ізраїлевих князів, зверхників племен, і зверхників відділів, що служать цареві, і тисячників, і сотників, і зверхників усякого маєтку та добутку царя та синів його разом з евнухами та лицарями, та всякого хороброго вояка до Єрусалиму.

І встав цар Давид на ноги свої та й сказав: Послухайте мене, брати мої та народе мій! Я серцем своїм був за те, щоб збудувати храм миру для ковчега Господнього заповіту та на підніжок ніг нашого Бога, й я приготовив потрібне на збудування.

А Бог сказав мені: Ти не збудуєш храма для Мого Йменння, бо ти муж воєн і кров проливав.

Та вибрав Господь, Бог Ізраїлів, мене з усього дому батька мого, щоб бути царем над Ізраїлем навіки, бо Юду вибрав Він на володаря, а серед Юдиного дому - дім батька мого, а серед синів мого батька - мене уподобав Собі, щоб настановити царем над усім Ізраїлем.

А зо всіх моїх синів, - бо багатьох синів дав мені Господь, - то Він вибрав сина мого Соломона, щоб сидів на троні Господнього царства над Ізраїлем.

І Він - сказав мені: Соломон, син твій, він збудує храма Мого та двори Мої, бо його Я вибрав Собі за сина, а Я буду йому за Отця.

І міцно поставлю Я царство його аж навіки, якщо він буде сильний, щоб виконувати заповіді Мої та постанови Мої, як цього дня.

А тепер на очах усього Ізраїля, Господнього збору, та в ушах нашого Бога говорю вам: Додержуйте й досліджуйте всі заповіді Господа, Бога вашого, щоб ви посіли цей добрий Край і віддали його в спадщину по собі синам вашим аж навіки.

А тепер, сину мій Соломоне, знай Бога, Отця твого, і служи Йому всім серцем та всією душею, бо Господь вивідує всі серця та знає всякий витвір думок. Якщо будеш шукати Його, то ти знайдеш Його, а якщо залишиш Його, Він залишить тебе назавжди.

Тепер дивися, що Господь вибрав тебе збудувати дім на святиню. Будь міцний та роби!

І Давид дав своєму синові Соломонові взори Господнього дому: притвору, і домів його, і скарбниць його, і горниць його, і кімнат його внутрішніх, і дому для ковчегу, і взір усього, що було в дусі його для подвір'я Господнього дому, і для всіх кімнат навколо, для скарбів Божого дому та для скарбів святині, і для відділів священиків та Левитів, і для всякої праці служби Господнього дому, і для всяких речей для служби Господнього дому.

І дав він золота - вагою для золота, для всіх речей кожної служби; і срібла для всіх срібних речей - вагою, для всіх речей кожної служби; і вагу для золотих свічників та золотих їхніх лямпадок, - вагою кожного свічника та лямпадок його, і для срібних свічників, вагою для свічника та лямпадок його, за роботою кожного свічника.

І дав золота вагою для столів хлібів показних, для кожного столу і срібла для срібних столів, і видельця, і кропильниці, і чарки - чисте золото, і для

золотих келіхів - вагою для кожного келіха, і для келіхів срібних, вагою для кожного келіха.

А для кадильного жертівника - дав очищеного золота вагою, і на подобу воза, для золотих херувимів, що простягають крила свої й покривають над ковчегом Господнього заповіту.

Усе це він зрозумів із письма з Господньої руки, що була над ним, усі роботи взору.

І сказав Давид до сина свого Соломона: Будь сильний і будь відважний, і роби, не бійся та не лякайся, бо Господь Бог, Бог мій, з тобою, Він не покине тебе й не позоставить тебе аж до закінчення всієї праці роботи Господнього дому…» (1Хр.28:1-20).

«І сказав цар Давид до всього збору: Син мій Соломон, що його одного Бог вибрав, ще молодий та тендітний, а ця праця велика, бо не для людини ця будова, а для Господа Бога.

А Я всією своєю силою приготовив для храму свого Бога золото на золоті речі, і срібло - на срібні, і мідь - на мідяні, і залізо - на залізні, і дерево - на дерев'яні, каміння шогамське та до оправ, каміння нофехське та кольорове, і всякий дорогий камінь та безліч мармурового каміння.

І ще, через моє замилування до дому Бога мого, є в мене скарб власного золота та срібла, і його я віддав для дому свого Бога, понад усе, що я заготовив для святого храму: три тисячі талантів золота, офірського золота, і сім тисяч очищеного срібла на покриття стін тих домів; на кожну золоту річ та на кожну срібну, і на всяку працю рукою майстрів. І хто ще жертвує, щоб сьогодні наповнити свою руку пожертвою для Господа?

І стали жертвувати начальники батьківських родів та начальники Ізраїлевих племен, і тисячники та сотники, і начальники праці для царя.

І дали вони на роботу Божого дому золота п'ять тисяч талантів та десять тисяч дарейків, і срібла десять тисяч талантів, і міді десять тисяч і вісім тисяч талантів, а заліза сто тисяч талантів.

А в кого знайшлося при ньому дорогоцінне каміння, ті дали його до скарбниці Господнього дому, до руки Ґершонівця Єхіїла.

І радів народ за їхню жертву, бо вони жертвували Господеві з цілого серця, а також цар Давид радів великою радістю» (1Хр.29:1-9).

Гедеон перемагає мідіянітян
не силою, а розумом

Гедеон зібрав три сотні мужів: «І поділив він три сотні тих мужів на три відділи, і дав у руку їх усіх сурми, і порожні глеки, та смолоскипи до середини тих глеків.

І сказав він до них: Що будете бачити від мене, то й ви так зробите. А ось я піду до краю табору, і буде, як я зроблю, так зробите й ви.

І засурмлю в сурму я та всі, що зо мною, то засурмите в сурми й ви навколо всього табору, та й скажете: меч за Господа та за Гедеона!

І прийшов Гедеон та сотня мужів, що з ним, до краю табору, на початку середньої сторожі, коли тільки-но поставили сторожу. І засурмили вони в

сурми, і побили глеки, що в їхніх руках.

І засурмили три відділи в сурми, і поторощили глеки, і тримали рукою своєї лівиці смолоскипа, а рукою своєї правиці сурми, щоб сурмити. І кричали вони: Меч за Господа та за Гедеона!

І стояли кожен на своїм місці навколо табору, а ввесь табір бігав, і вони кричали й утікали.

І засурмили три сотні сурем, а Господь обернув меча одного на одного та на ввесь табір. І табір побіг аж до Бет-Гашшітта до Церери, аж до Сефат-Авел-Мехоли при Таббаті.

І були скликані ізраїльтяни з Нефталиму, і з Асиру, і з усього Манасії, і вони гналися за мідіянітянами.

А по всіх Єфремових горах Гедеон послав послів, говорячи: Зійдіть навперейми мідіянітян, і заступіть їм воду аж до Бет-Бари та Йордан. І скликали всіх Єфремових людей, та й заступили воду аж до Бет-Бари та Йордан.

І вони захопили двох мідіянітянських князів: Орева та Зеева, і вбили Орева в Цур-Ореві, а Зеева вбили в Екев-Зееві. І гналися за мідіянітянами, а голови Орева та Зеева перенесли до Гедеона на той бік Йордану» (Суд.7:16-25).

Соломон радить навчатися
мудрості і розуму

«Послухайте, діти, напучення батькового, і прислухайтеся, щоб навчитися розуму, бо даю я вам добру науку: закона мого не кидайте, бо сином у батька свого я був, пещений й єдиний у неньки своєї.

І навчав він мене, і мені говорив: Нехай держиться серце твоє моїх слів, стережи мої заповіді та й живи!

Здобудь мудрість, здобудь собі розум, не забудь, і не цурайся слів моїх уст, не кидай її й вона буде тебе стерегти! Кохай ти її й вона буде тебе пильнувати!

Початок премудрости мудрість здобудь, а за ввесь свій маєток здобудь собі розуму!

Тримай її високо і підійме тебе, ушанує тебе, як її ти пригорнеш: вона дасть голові твоїй гарний вінок, пишну корону тобі подарує!

Послухай, мій сину, й бери ти слова мої, і помножаться роки твойого життя, дороги премудрости вчу я тебе, стежками прямими проваджу тебе: коли підеш, то крок твій не буде тісний, а коли побіжиш не спіткнешся!

Міцно тримайся напучування, не лишай, його стережи, воно бо життя твоє!» (Пр.4:1-13).

«Не їж хліба в злоокого, і не пожадай лакоминок його, бо як у душі своїй він обраховує, такий є. Він скаже тобі: їж та пий! Але серце його не з тобою, той кавалок, якого ти з'їв, із себе викинеш, і свої гарні слова надаремно потратиш!

Не кажи до ушей нерозумному, бо погордить він мудрістю слів твоїх.

Не пересувай вікової границі, і не входь на сирітські поля, бо їхній

Визволитель міцний, Він за справу їхню буде судитись з тобою!

Своє серце зверни до навчання, а уші свої до розумних речей.

Мій сину, якщо твоє серце змудріло, то буде радіти також моє серце, і нутро моє буде тішитись, коли уста твої говоритимуть слушне.

Нехай серце твоє не завидує грішним, і повсякчас пильнуй тільки страху Господнього, бо існує майбутнє, і надія твоя не загине.

Послухай, мій сину, та й помудрій, і нехай твоє серце ступає дорогою рівною.

Не будь поміж тими, що жлуктять вино, поміж тими, що м'ясо собі пожирають, бо п'яниця й жерун збіднють, а сонливий одягне лахміття.

Слухай батька свого, він тебе породив, і не гордуй, як постаріла мати твоя.

Купи собі й не продавай правду, мудрість, і картання та розум.

Буде вельми радіти батько праведного, і родитель премудрого втішиться ним.

Хай радіє твій батько та мати твоя, хай потішиться та, що тебе породила.

Дай мені, сину мій, своє серце, і очі твої хай кохають дороги мої.

У тих, хто запізнюється над вином, у тих, хто приходить попробувати вина змішаного.

Не дивись на вино, як воно рум'яніє, як виблискує в келіху й рівненько ллється, кінець його буде кусати, як гад, і вжалить, немов та гадюка…» (Пр.23:6-12,15-26,30-32).

Бог наділяє Даниїла
великим розумом

«І сказав цар до Ашпеназа, начальника його евнухів, щоб привести з Ізраїлевих синів, і з царського, і з шляхетського роду, юнаків, що нема в них жодної вади, і вони вродливого вигляду та розумні в усякій мудрості, і здібні до знання, і розуміють науку, і щоб у них була моторність служити в царському палаці, і щоб навчати їх книг та мови халдеїв.

І призначив їм цар щоденну поживу, з царської їжі та з вина, що сам його пив, а на їхнє виховання три роки, а по закінченні їх стануть вони перед царським обличчям.

І були серед них з Юдиних синів Даниїл, Ананія, Мисаїл та Азарія.

А начальник евнухів дав їм інші імена, і дав Даниїлові ім'я Валтасар, а Ананії Шадрах, а Мисаїлові Мешах, а Азарії Авед-Неґо.

І поклав Даниїл собі на серце, що він не осквериться їжею царя та питвом, що той сам його пив, і просив від начальника евнухів, щоб не осквернитися.

І дав Бог Даниїлові ласку та милість перед начальником евнухів.

І сказав начальник евнухів до Даниїла: Боюсь я свого пана царя, бо він визначив вашу їжу та ваше питво. Бо коли б він побачив ваше обличчя худішим, ніж у тих юнаків, що вашого віку, то ви зробите мою голову винуватою перед царем.

І сказав Даниїл до старшого, якого начальник евнухів призначив над

Даниїлом, Ананією, Мисаїлом та Азарією:

Випробуй-но своїх рабів десять день, і нехай дають нам із ярини, і ми будемо їсти, та воду і будемо пити.

І нехай з'являться перед тобою наші обличчя та обличчя тих юнаків, що їдять царську їжу, і згідно з тим, що побачиш, зроби зо своїми рабами.

І той послухався їх у цьому, і випробовував їх десять день.

А по десяти днях їхній вигляд виявився кращим, і вони були здоровіші на тілі, аніж усі ті юнаки, що їли царську їжу.

І цей старший відносив їхню їжу та вино їхнього пиття, а давав їм ярину.

А ці четверо юнаків, дав їм Бог пізнання та розуміння в кожній книжці та мудрості, а Даниїл розумівся на всякому видінні та снах.

А на кінець тих днів, коли цар сказав привести їх, то начальник евнухів привів їх перед обличчя Навуходоносорове.

І цар розмовляв з ними, і зо всіх них жоден не був знайдений таким, як Даниїл, Ананія, Мисаїл та Азарія. І вони ставали перед царським обличчям.

А всяку справу мудрости та розуму, що шукав від них цар, то він знайшов їх удесятеро мудрішими від усіх чарівників та заклиначів, що були в усьому його царстві.

І був Даниїл там аж до першого року царя Кіра» (Дан.1:3-21).

Данило показує великий розум
і вияснює сон царя

Цар не розповідав, що снилось. Потрібно було сказати, що снилось і розгадати.

«Тобі царю, приходили на ложе твоє думки твої про те, що буде потім, а Той, Хто відкриває таємницю, показав тобі те, що буде.

А мені ця таємниця відкрита не через мудрість, що була б у мені більша від мудрости всіх живих, а тільки на те, щоб об'явити цареві розв'язку, і ти пізнаєш думки свого серця.

Ти, царю, бачив, аж ось один великий бовван, бовван цей величезний, а блиск його дуже сильний; він стояв перед тобою, а вигляд його був страшний.

Цей бовван такий: голова його з чистого золота, груди його та рамена його зо срібла, нутро його та стегно його з міді, голінки його з заліза, ноги його частинно з заліза, а частинно з глини.

Ти бачив, аж ось одірвався камінь сам, не через руки, і вдарив боввана по ногах його, що з заліза та з глини, і розторощив їх.

Того часу розторощилося, як одне, залізо, глина, мідь, срібло та золото, і вони стали, немов та полова з току жнив, а вітер їх розвіяв, і не знайшлося по них жодного сліду; а камінь, що вдарив того боввана, став великою горою, і наповнив усю землю.

Оце той сон, а його розв'язку зараз скажемо перед царем.

Ти, царю, цар над царями, якому Небесний Бог дав царство, владу й міць та славу.

І скрізь, де мешкають людські сини, польова звірина та птаство небесне,

Він дав їх у твою руку, та вчинив тебе пануючим над усіма ними. Ти голова, що з золота.

А по тобі постане інше царство, нижче від тебе, і царство третє, інше, що з міді, яке буде панувати над усією землею.

А царство четверте буде сильне, як залізо, бо залізо товче й розбиває все, так і воно стовче й розіб'є, як залізо, що все розбиває.

А що ти бачив ноги та пальці частинно з ганчарської глини, частинно з заліза, то це буде поділене царство, і в ньому буде трохи залізної міці, бо ти бачив залізо, змішане з глейкою глиною.

А пальці ніг частинно з заліза, а частинно з глини, то й частина царства буде сильна, а частина буде ламлива.

А що бачив ти залізо, змішане з глейкою глиною, то вони змішані будуть людським насінням, а не будуть прилягати одне до одного, як залізо не змішується з глиною.

А за днів тих царів Небесний Бог поставить царство, що навіки не зруйнується, і те царство не буде віддане іншому народові. Воно потовче й покінчить усі ті царства, а само буде стояти навіки.

Бо ти бачив, що з гори відірвався камінь сам, не руками, і потовк залізо, мідь, глину, срібло та золото. Великий Бог об'явив цареві те, що станеться потім. А сон цей певний, і певна його розв'язка!

Велика нагорода Даниїлові
за вияснення сна

Тоді цар Навуходоносор упав на своє обличчя й поклонився Даниїлові, і наказав приносити йому хлібну жертву та любі пахощі!

Цар відповів Даниїлові та й сказав: Направду, що ваш Бог це Бог над богами та Пан над царями, і Він відкриває таємниці, коли міг ти відкрити оцю таємницю!

Тоді цар звеличив Даниїла, і дав йому численні дарунки, і вчинив його паном над усім вавилонським краєм, і великим провідником над усіма вавилонськими мудрецями.

А Даниїл просив від царя, і він призначив над справами вавилонського краю Шадраха, Мешаха та Авед-Неґо, а Даниїл був при царському дворі» (Дан.2:29-49).

Ісус показує розум свій
в Єрусалимському храмі

«…батьки Його щорічно ходили до Єрусалиму на свято Пасхи.

І коли мав Він дванадцять років, вони за звичаєм на свято пішли.

Як дні ж свята скінчились були, і вертались вони, молодий Ісус в Єрусалимі лишився, а Йосип та мати Його не знали того.

Вони думали, що Він із подорожніми йде; пройшли день дороги, та й стали шукати Його поміж родичами та знайомими.

Але, не знайшовши, вернулися в Єрусалим, та й шукали Його.

І сталось, що третього дня відшукали у храмі Його, як сидів серед учителів, і вислухував їх, і запитував їх.

Усі ж, хто слухав Його, дивувалися розумові та Його відповідям.

І як вони Його вгледіли, то здивувались, а мати сказала до Нього: Дитино, чому так Ти зробив нам? Ось Твій батько та я із журбою шукали Тебе…

А Він їм відказав: Чого ж ви шукали Мене? Хіба ви не знали, що повинно Мені бути в тому, що належить Моєму Отцеві?

Та не зрозуміли вони того слова, що Він їм говорив.

І пішов Він із ними, і прибув у Назарет, і був їм слухняний. А мати Його зберігала оці всі слова в своїм серці.

А Ісус зростав мудрістю, і віком та благодаттю, у Бога й людей» (Лк2:41-52).

САМОКРИТИЧНІСТЬ

Самокритична людина критично ставиться до себе, до своєї діяльності, поведінки, піддає критиці свої помилки і недоліки у своїй діяльності.

Діти в старшому віці починають аналізувати свою діяльність і помилки своєї поведінки.

Приклади з Біблії

Апостол Павло самокритично
виступає перед народом

«Мужі-браття й батьки! Послухайте ось тепер виправдання мого перед вами!

Як зачули ж вони, що до них він говорить єврейською мовою, то тиша ще більша настала. А він промовляв:

Я юдеянин, що родився в кілікійському Тарсі, а вихований у цім місті, у ніг Гамаліїла докладно навчений Закону отців; горливець я Божий, як і всі ви сьогодні.

Переслідував я аж до смерти цю путь, і в'язав, і до в'язниці вкидав чоловіків і жінок, як засвідчить про мене первосвященик та вся старшина. Я від них був узяв навіть листи на братів, і пішов до Дамаску, щоб тамтешніх зв'язати й привести до Єрусалиму на кару.

І сталося, як у дорозі я був, і наближавсь до Дамаску опівдня, то ось мене нагло осяяло світло велике з неба!

І я повалився на землю, і голос почув, що мені говорив: Савле, Савле, чому ти Мене переслідуєш?

А я запитав: Хто Ти, Господи? А Він мені відказав: Я Ісус Назарянин, що Його переслідуєш ти…

А ті, що зо мною були, правда, бачили світло, але не почули вони того голосу, що мені говорив.

А я запитав: Що я, Господи, маю робити? Господь же до мене промовив: Уставай та й іди до Дамаску, а там тобі скажуть про все, що тобі призначено робити.

А від ясности світла того невидющим я став… І присутні зо мною за руку мене повели, і до Дамаску прибув я.

А один муж Ананій, у Законі побожний, що добре свідоцтво про нього

дають усі юдеї в Дамаску, до мене прибув, і, ставши, промовив мені: Савле брате, стань видющий! І я хвилі тієї побачив його…

І озвавсь він до мене: Бог отців наших вибрав тебе, щоб ти волю Його зрозумів, і щоб бачив ти Праведника, і почув голос із уст Його.

Бо будеш ти свідком Йому перед усіма людьми про оте, що ти бачив та чув!

А тепер чого гаєшся? Уставай й охристися, і обмий гріхи свої, прикликавши Ймення Його!

І сталось, як вернувся я в Єрусалим, і молився у храмі, то в захоплення впав я, і побачив Його, що до мене сказав: Поспіши, і піди хутчій з Єрусалиму, бо не приймуть свідоцтва твого про Мене…

А я відказав: Самі вони, Господи, знають, що я до в'язниць садовив та бив по синагогах отих, хто вірував у Тебе.

А коли лилась кров Твого свідка Степана, то сам я стояв та вбивство його похваляв, і одежу вбивців його сторожив…

Але Він до мене промовив: Іди, бо пошлю Я далеко тебе, до поган!

Павлові терпіння в римській фортеці

І аж до слова цього його слухали. Аж ось піднесли вони голос свій, гукаючи: Геть такого з землі, бо жити йому не годиться!…

І як вони верещали, і одежу шпурляли, і кидали порох у повітря, то звелів тисяцький у фортецю його відвести, і звелів бичуванням його допитати, щоб довідатися, з якої причини на нього вони так кричали.

І як його розтягли для ремінних бичів, то Павло сказав сотникові, що стояв: Хіба бичувати дозволено вам громадянина римського та ще й незасудженого?

Якже сотник це почув, то подався до тисяцького, і завідомив, говорячи: Що хочеш робити? Бож римлянин цей чоловік!

Підійшов тоді тисяцький, та й поспитався його: Скажи мені, чи ти римлянин? А він: Так! відказав.

Відповів на те тисяцький: За великі гроші громадянство оце я набув… А Павло відказав: А я в нім і родився!

І відступили негайно від нього оті, що хотіли допитувати його. І злякався тисяцький, довідавшись, що той римлянин, і що він ізв'язав був його.

А другого дня, бажавши довідатись правди, у чому юдеї його оскаржають, він звільнив його та звелів, щоб зібралися первосвященики та ввесь синедріон. І він вивів Павла, і поставив його перед ними.

Павло перед юдейським синедріоном

І вп'явся очима Павло на той синедріон і промовив: Мужі-браття, я аж по сьогоднішній день жив для Бога всім добрим сумлінням!

Але первосвященик Ананій звелів тим, що стояли при ньому, щоб били його по устах.

Тоді промовив до нього Павло: Тебе битиме Бог, ти стіно побілена… Ти ж сидиш, щоб судити мене за Законом, наказуєш бити мене проти Закону?

А присутні сказали: То ти Божому первосвященикові лихословиш?

І промовив Павло: Не знав я, брати, що то первосвященик. Бо написано: На начальника люду твого не лихослов.

І Павло, спостерігши, що частина одна саддукеї, а друга фарисеї, покликнув у синедріоні: Мужі-браття, я фарисей, і син фарисея. За надію на воскресення мертвих мене судять!

Якже він це промовив, колотнеча постала поміж саддукеями та фарисеями, і розділилась юрба.

Саддукеї бо твердять, що немає воскресення, ані Ангола, ані духа, фарисеї ж оце визнають.

І галас великий зчинився. А деякі книжники, із фарисейської групи, уставши, почали сперечатися, кажучи: У чоловікові цьому ми жадного лиха не знаходимо! А коли промовляв Дух до нього, чи Ангол, не противмося Богові.

А коли колотнеча велика зчинилась, то тисяцький, боячись, щоб Павла не роздерли, звелів воякам увійти та забрати його з-поміж них, і відвести в фортецю.

Павла висилають до Кесарії

А наступної ночі став Господь перед ним і промовив: Будь бадьорий! Бо як в Єрусалимі про Мене ти свідчив, так треба тобі свідкувати й у Римі!

А коли настав день, то дехто з юдеїв зібрались, та клятву склали, говорячи, що ні їсти, ні пити не будуть, аж доки Павла не заб'ють!

А тих, що закляття таке поклали, було більш сорока.

І вони приступили до первосвящеників та старших і сказали: Ми клятву склали нічого не їсти, аж поки заб'ємо Павла!

Отож разом із синедріоном передайте тисяцькому, щоб до вас він привів його, ніби хочете ви докладніш розізнати про нього. А ми, перше ніж він наблизиться, готові забити його…

Як зачув же сестрінець Павлів про цю змову, то прибув, і ввійшов у фортецю, і Павла завідомив.

Павло ж зараз покликав одного з сотників, та й сказав: Цього юнака запровадь до тисяцького, бо він має йому щось сказати.

Той же взяв його, та й запровадив до тисяцького та сказав: Павло в'язень покликав мене, і просив запровадити до тебе цього юнака, що має тобі щось сказати.

І взяв тисяцький того за руку, і набік відвів і спитав: Що ти маєш звістити мені?

А той розповів: Змову склали юдеї, просити тебе, щоб ти взавтра до синедріону Павла припровадив, ніби хочуть вони докладніш розпізнати про нього.

Отож, не послухайся їх, бо чигає на нього їх більш сорока чоловіка, що клятву склали ні їсти, ні пити, аж доки його не заб'ють… І тепер он готові вони, і чекають твого приречення.

Тоді тисяцький відпустив юнака, наказавши йому не розповідати ані одному, що мені ти це виявив.

І він закликав котрихсь двох із сотників, і наказав: Пришикуйте на третю годину вночі дві сотні вояків, щоб іти до Кесарії, і кіннотчиків сімдесят, та дві сотні стрільців.

Приготуйте також в'ючаків і Павла посадіть, і здоровим його проведіть до намісника Фелікса.

І листа написав він такого ось змісту:

Клавдій Лісій намісникові вседостойному Феліксові поздоровлення!

Цього мужа, що його юдеї схопили були та хотіли забити, урятував я, із вояками прийшовши, довідавшися, що він римлянин.

І хотів я довідатися про причину, що за неї його оскаржали, та й привів був його до їхнього синедріону.

Я знайшов, що його винуватять у спірних речах їхнього Закону, і що провини не має він жадної, вартої смерти або ланцюгів.

Як донесли ж мені про ту змову, що юдеї вчинили на мужа цього, я зараз до тебе його відіслав, наказавши також позивальникам, щоб перед тобою сказали, що мають на нього. Будь здоровий!

Отож вояки, як наказано їм, забрали Павла, і вночі попровадили в Антипатриду.

А другого дня, полишивши кіннотчиків, щоб ішли з ним, у фортецю вони повернулись.

А ті прибули в Кесарію, і, листа передавши намісникові, поставили також Павла перед ним.

Намісник листа прочитав і спитав, із якого він краю. А довідавшись, що з Кілікії, промовив:

Я тебе переслухаю, як прийдуть і твої позивальники. І звелів стерегти його в Іродовому преторії.

А по п'яти днях прибув первосвященик Ананій з якимись старшими, та з промовцем якимсь Тертилом, що перед намісником скаржилися на Павла.

Коли ж він був покликаний, то Тертил оскаржати зачав, промовляючи: Через тебе великий мир маємо ми, і для народу цього добрі речі впроваджено через дбайливість твою, це ми завжди і скрізь визнаємо з подякою щирою, вседостойний наш Феліксе!

Та щоб довго тебе не турбувати, то благаю тебе, щоб ти коротко вислухав нас зо своєї ласкавости.

Ми переконались, що цей чоловік то зараза, і що він колотнечу викликує між усіма юдеями в цілому світі, і що він провідник Назорейської єресі.

Він відважився навіть збезчестити храм, і його ми схопили були, і судити хотіли за нашим Законом.

Але тисяцький Лісій прибув, і з великим насильством видер його з наших рук, а його винувальникам звелів йти до тебе. Ти сам зможеш від нього, розпитавши, дізнатись про все, у чому його ми винуємо.

Юдеї також прилучились до того, говорячи, що то так.

І як намісник дав знака йому говорити, то Павло відповів: Я знаю, що від літ багатьох ти суддя для народу цього, тому буду сміліш боронитись.

Ти можеш довідатися, що нема більш дванадцяти день, як прийшов я до Єрусалиму вклонитися.

І вони ані в храмі, ані в синагогах, ні в місті мене не здибали, щоб я з ким сперечався, або колотнечу в народі здіймав.

І не можуть вони довести тобі того, у чому тепер оскаржають мене.

Але признаюсь тобі, що в дорозі оцій, яку звуть вони єрессю, я Богові отців служу так, що вірую всьому, що в Законі й у Пророків написане.

І маю надію я в Бозі, чого й самі вони сподіваються, що настане воскресення праведних і неправедних.

І я пильно дбаю про те, щоб завсіди мати сумління невинне, щодо Бога й людей.

А по довгих роках я прибув, щоб подати моєму народові милостиню та приноси.

Ось при цьому знайшли мене дехто з юдеїв азійських очищеного в храмі, а не з натовпом чи з колотнечею.

Їм належало б ось перед тебе прибути й казати, коли мають вони що на мене.

Або самі ці нехай скажуть, чи якусь неправду знайшли на мені, як я в синедріоні стояв, крім отого єдиного виразу, що я його крикнув, стоячи серед них: За воскресення мертвих приймаю від вас суд сьогодні!

Але Фелікс, дуже добре дорогу цю знавши, відрочив їм справу, говорячи: Розсуджу вашу справу, коли тисяцький Лісій прибуде.

І він сотникові наказав сторожити Павла, але мати полегшу, і не боронити нікому з близьких його, щоб служили йому» (Дії.22:1-30;23:1-35;24:1-23).

СВЯТІСТЬ

Святість – це поєднання волі людини з волею Божою. Процес освячення відбувається зсередини людської особи через поєднання її вільного прагнення з Божою благодаттю.

Для особистого вдосконалення людини Церква є оптимальним і життєдайним середовищем освячення. У Церкві людина реально може осягнути сподівану досконаліть.

Свята людина, котра живе любов`ю Бога і ближнього, не потребує зовнішнього закону, бо за словами апостола Павла ``любов є виконанням закону``.

Суспільство часто називає святих людей ``харизматичними лідерами``, підкреслюючи їх видатний вплив на позитивний розвиток суспільних процесів. При цьому слово ``харизма`` означає особистісний вплив, сильніший від суто службового чи урядового.

Святими є такі люди, що інакші від інших; наслідують Ісуса Христа; живуть у гармонії з усім світом; відрізняються простотою; знають що вони є возлюблені Богом; піносяться після морального і духовного падіння; в серці є дітьми; дозволяють іншим бути першими, бачать добро у кожному; іноді

виглядають наївними, смішними або ``білими воронами``; завжди знаходять Бога у своїх серцях; підставляють другу щоку (Мт.5:39); не ховаються за спинами інших; завжди думають про щось доброзичливо; мають великі серця; вміють ділитися, співчувати, співпереживати; вміють бути терплячими, милосердними, рішучими, сильними, спокійними, толерантними, поміркованими, справедливими; мають ієрархію цінностей; плекають у собі чуйну совість; вміють прощати і вибачатись; не пам`ятають заподіяного їм зла; відповідають на зло любов`ю, вірні Богу, Батьківщині, народу.

Святий апостол Павло писав: «Наслідуйте мене так, як я наслідував Христа» (1Кор.11:1). Він пройшов три етапи морального самоусвідомлення: в 48р. після Різдва Христового він казав – «Я апостол» (хоча спочатку переслідував християн і схвалював вбивство архідиякона Стефана); в 55р. в листі до Коринтян він писав, що є останнім з апостолів і не гідний називатися апостолом; при кінці свого життя близько 67р. в листі до Тимофія він писав – «Ісус Христос прийшов грішників спасти, з яких першим є я». Про його моральний зріст писав св. І. Золотоустий: «Павло був вовком і став ягням. Був терням і став виноградом. З ворога став другом, з бур`яну – хлібом». «Бути християнином – це власне ніщо інше, як наслідувати Ісуса Христа у людській природі, в міру свого покликання» (св.Василій Великий, Ш.Пр.43). Святі – це славетні постаті в історії християнства, які жили згідно Біблії.

Святість заповідана: «бо ви освятитесь і будете святі, бо Я Господь, Бог ваш святий» (3М.11:44). «Промовляй до всієї громади Ізраїлевих синів, та скажи їм: будьте святі, бо святий Я, Господь, Бог ваш» (3М.19:2).

Приклад святості Господа нам: «Христос залишив нам приклад, щоб ви йшли по слідам Його. Він не вчинив ніякого гріха; Він гріхи наші Сам підніс тілом Своїм на дерево, щоб ми визволились від гріхів, жили для правди» (1Петр.2:21-24).

Святість:

повністю підкоряється Богу: «щоб ви пам`ятали і виконували всі заповіді Мої і були святі перед Богом Вашим» (4М.15:40). «Поставить тебе Господь народом святим, Своїм, якщо ти будеш ходити шляхами його» (5М.28:9). «Нині, коли ви стали рабами Богові, плід ваш є святість, а кінець – життя вічне» (Рим.6:22);

повинна бути духовна і тілесна: «очистьмо себе від всякої нечисті тіла та духа і творімо святиню у Божім страху» (1Кор.7:1). «Сам Бог Миру нехай освятить вас цілком досконало, а непорушений дух ваш і душа, і тіло нехай непорочно збережені будуть на прихід Господа нашого Ісуса Христа» (1Сол.5:23);

залежить від дії благодаті Божої: «бо з`явилась Божа благодать, що спасає всіх людей, і навчає нас, щоб ми відцурались безбожності та світських пожадливостей жили помірковано та праведно, і побожно в теперішнім віці» (Тит.2:11-12).

Без святості ніхто не побачить Царства Божого: «хто зійде на гору

Господню, або хто стане на святе місце Його? Той у кого руки неповинні і серце чисте» (Пс.23:34). «Блаженні чисті серцем, бо вони Бога побачать» (Мт.5:8). «Старайтесь мати святість, без якої ніхто не побачить Господа» (Євр.12:14).

Слово Боже веде до святості: «Отче! Котрих Ти дав Мені, святі істиною Твоєю, слово Твоє є істина» (1Ів.17:17).

Вірні:

вибрані для святості: «прикликав нас Господь не до нечистого, але до святості» (1Сол.4:7);

створені для святості через оновлення: «якщо ви чули про Нього, і навчилися в Нім, бо правда в Ісусі і зодягнутися в нового чоловіка, створеного за Богом у справедливості й святості правди» (Еф.4:21-24);

повинні мати святість: «храм Божий святий, а цей храм – ви» (1Кор.3:7).

Вірні повинні:

служити Богу в святості: «Бог заповів від віку устами своїх пророків, що вчинить Він милість нашим отцям, і буде пригадувати Свій святий заповіт» (Лк.1:70-72);

представляти свої члени, свої тіла до святості: «віддайте члени ваші за рабів праведності на освячення» (Рим.6:19). «Повіддавайте тіла ваші на жертву живу, святу, приємну Богові, як розумну службу вашу» (Рим.12:1);

позбутися всього, що протилежне святості: «вийдіть з громади язичників і відділитесь, каже Господь, і не торкайтесь до нечистого, і Я прийму вас» (2Кор.6:17);

життя з святістю: «Я молюсь про те, щоб пізнаючи краще ви були чисті» (Фил.1:10);

представлятися до Бога в святості: «Бог вибрав нас во Христі, щоб ми були святі» (Еф.1:4).

Священнослужителі повинні:

мати святість: «об`яви священникам: вони повинні бути святі Богові своєму, бо святий Я, Господь, що освящаю Вас» (3М.20:6-8);

бути зразковими: «будь зразком для вірних у слові, в житті, в чистоті» (1Тим.4:12);

переконувати прихожан у святості: «як слухняні, не застосовуйтеся до попередніх пожадливостей вашого невідання, але за Святим, що покликав вас, будьте й самі святі в усім вашім поводженні, бо написано: Будьте святі, Я-бо святий» (1Петр.1:14-16).

Вірні названі святими: «бійтесь Господа всі святі Його, бо ті, що бояться Його, нестатку не мають» (Пс.33:10). «В нуждах святих приймайте участь» (Рим.12:13). «Розпуста і всяка нечисть й зажерливість нехай навіть не згадуються поміж вами, як личить святим» (Еф.5:3).

Святість обіцяна Церкві: «так Бог ваш прийде і спасе вас. І буде велика дорога; і шлях по ній назветься шляхом святим: нечистий не буде ходити по ньому» (Іс.35:18). «І окроплю вас чистою водою, і ви очиститесь від всіх провин ваших» (Ієз36:25). «На горі Сіон буде спасіння, і буде вона святою»

(Авд.С.17).

Спонукання до святості:

обітницею установленою Богом: «не торкайтеся до нечистого, і Я прийму вас; і буду вам Отцем, і ви будете Моїми синами і дочками, говорить Господь Вседержитель. І так, возлюблені, маючи такі обітниці очистим себе від всякої скверни тіла і духу, звершуючи святиню в страху Божому» (2Кор.6:17-18;7:1);

надія на славу Небесну: «возлюблені! Ми тепер діти Божі, але ще це не відкрилось, що будемо. Знаємо тільки, що коли відкриється, будемо подібні Йому, тому що побачимо Йог, який Він є. І всякий який має цю надію на нього, очищає себе, так як Він чистий» (1Ів.3:2-3);

кінець світу: «якими мусите бути в святому житті та в побожності ви, що чекаєте й прагнете скорого приходу Божого дня, в якім небо, палючися, зникне, а розпалені стихії розтопляться» (2Петр.3:11-12);

батьківські покарання від Бога: «ті (батьки) нас за короткого часу карали, як їм до вподоби було, це ж на користь, щоб ми стали учасниками Його святості» (Євр.12:10).

Святість Бога

Починаючи від Книги пророка Ісаї, Старий Заповіт знову звертає увагу на святість Бога. Мабуть, як ніхто інший до нього, Ісая відчув глибочінь провалля між святістю Бога та гріховністю людини. Особливо пам`ятним є епізод, де Ісая розповідає, як одного разу побачив видіння. Він побачив Бога, який сидів на престолі в храмі, в оточенні янголоподібних істот, які славили Його: «Свят, свят, свят». Ісая болісно заволав від відчаю, тому що у порівнянні до чистоти та доброти Бога життя самого Ісаї та його народу здавались поринутими у порок (Іс.6:1-5).

Колись Бог назвав Ізраїль Своїм святим народом (2М19:6), і тепер Ісая зрозумів, наскільки цей народ обманув Божі сподівання щодо святого життя того народу. Своєю поведінкою Ізраїль осквернив ім`я Бога, яким називався. Мабуть, для того, щоб нагадати своєму народові про те, що їх було прикликано до святості, Ісая часто говорив про Боже святе ім`я. В устах Ісаї Бог – це «Святий Ізраїлів» (іс.48:17;55:5), а Дух Божий – це «Святий Дух» (Іс.63:10-11). І в Новому Заповіті, услід за Ісаєю, стало прийнятним називати Божий Дух Святим Духом.

Таким чином, у пророцтвах Ісаї Бог постає у всій величі та пишноті, як Святий, як Господь усіх народів, а не тільки як Бог якогось одного народу або пригорщі колін. Таке саме бачення Бога й у інших пророків. По суті, всі книги пророцтва, від першої до останньої, змальовують Бога повелителем усіх народів. А це надає Йому право судити всі народи так само, як Він судив Ізраїль. Так, Амос виголосив пророцтво щодо суду, який Бог зробить над Сирією, філістимлянами, фінікійцями, ідумеянами, аммонітянами та моавітянами. Усіх їх Господь карав за несправедливість та аморальність.

СКРОМНІСТЬ

Скромність –моральна риса характеру особистості, яка характеризує її ставлення до оточуючих людей і самої себе.

Скромність – це форма усвідомлення людиною своїх обов`язків перед суспільством взагалі та людьми, що її оточують зокрема.

Скромна людина критично ставиться до власних заслуг та недоліків, підкоряється вимогам громадської дисципліни, обмежує свої потреби відповідно до існуючих у суспільстві матеріальних умов життя, ставиться до всіх з повагою, відзначається простотою у спілкуванні, проявляє терпимість до дрібних недоліків людей, якщо ці недоліки зачіпають лише його власні інтереси. *Скромність* проявляється в усій поведінці людини, а також в її манері одягатися. *Скромна людина* не надає своїм позитивним рисам особливого значення через те, що вважає їх для себе цілком природними, обов`язковими і здійснює добрі вчинки на користь людям, а не заради похвали.

Виховання скромності починається з раннього дитинства. Велике значення в цьому має вся сімейна атмосфера: взаємини батьків, стиль їх спілкування з оточуючими людьми, їх життєві цінності і т.д.

Неприпустимо виділяти свою дитину серед інших дітей, вимагати особливого ставлення до неї.

Нескромність дитини проявляється у переоцінці успіхів і досягнень, у бажанні звернути на себе увагу інших дітей або дорослих модними речами, статками і можливостями своїх батьків.

Батькам слід реагувати на кожний прояв самовпевненості та зазнайства дитини. Однак необхідно стежити, щоб діти не були надто соромливі, несміливі, нерішучі. У таких випадках неприпустимо насміхатися, різко вимагати переборення певних труднощів, навпаки, треба активно підбадьорювати, ставити перед дітьми завдання, з якими б вони справлялися, а далі весь час ускладнювати їх.

Кожна перемога буде надавати дитині впевненості у своїх силах, сміливості, рішучості.

Приклади з Біблії

Приклад скромності Самсона

«І зійшов Самсон до Тімни, і побачив у Тімні жінку з филистимських дочок.

І пішов він, і розповів своєму батькові та своїй матері, та й сказав: Я нагледів у Тімні жінку з филистимських дочок, а тепер візьміть її мені за жінку.

І сказав йому батько його та мати його: Чи ж нема жінки серед дочок братів твоїх та серед усього мого народу, що ти йдеш узяти жінку з

необрізаних филистимлян? І сказав Самсон до свого батька: Візьми її мені, бо вона люба очам моїм.

А батько його та мати його не знали, що це від Господа, бо він шукав зачіпки з филистимлянами. А того часу филистимляни панували над Ізраїлем.

І зійшов Самсон і батько його та мати його до Тімни, і прийшли аж до тімненських виноградників, аж ось навпроти нього ричить левчук.

І зійшов на нього Дух Господній, і він розірвав того левчука, як розривають ягня, а в руці його не було нічого. І він не сказав своєму батькові та своїй матері, що зробив.

І він зійшов, і говорив до тієї жінки, і вона стала улюблена в Самсонових очах.

А по часі він вертався забрати її, і звернув із дороги побачити падло лева, аж ось рій бджіл у тілі того лева та мед.

І він вишкріб його на свою долоню, і пішов, і їв та й їв. І він пішов до батька свого й до матері своєї, та й дав їм, і вони їли. І він не сказав їм, що той мед він зішкріб із тіла лева.

І зійшов його батько до тієї жінки, а Самсон справив там прийняття, бо так роблять юнаки.

І ніде Самсон цим не вихвалявся» (Суд.14:1-10).

Приклад скромності Ісуса
в Його Преображенні

«А через шість день забирає Ісус Петра, і Якова, і Івана, брата його, та й веде їх осібно на гору високу.

І Він перед ними переобразився: обличчя Його, як те сонце, засяло, а одежа Його стала біла, як світло.

І ось з'явились до них Мойсей та Ілля, і розмовляли із Ним.

І озвався Петро та й сказав до Ісуса: Господи, добре бути нам тут! Коли хочеш, поставлю отут три шатрі: для Тебе одне, і одне для Мойсея, і одне для Іллі.

Як він ще говорив, ось хмара ясна заслонила їх, і ось голос із хмари почувсь, що казав: Це Син Мій Улюблений, що Його Я вподобав. Його слухайтеся!

А почувши, попадали учні долілиць, і полякалися сильно…

А Ісус підійшов, доторкнувся до них і промовив: Уставайте й не бійтесь!

Звівши ж очі свої, нікого вони не побачили, окрім Самого Ісуса.

А коли з гори сходили, заповів їм Ісус і сказав: Не кажіть нікому про цеє видіння, аж поки Син Людський із мертвих воскресне» (Мт.17:1-9).

Приклад скромності Ісуса
при Його Славному в`їзді в Єрусалим

«І коли вони наблизились до Єрусалиму, до Вітфагії й Віфанії, на Оливній горі, тоді Він посилає двох учнів Своїх, і каже до них: Ідіть у село, яке перед вами, і, входячи в нього, ви знайдете зараз прив'язане осля, що на нього ніхто ще з людей не сідав. Відв'яжіть його, і приведіть.

Коли ж скаже хто вам: Що це ви робите? відкажіть: Господь потребує його, і відішле його сюди зараз.

І вони відійшли, і знайшли те осля, що прив'язане коло воріт ізнадвору було при дорозі, і відв'язали його.

А деякі з тих, що стояли там, сказали до них: Що ви робите? Пощо осля ви відв'язуєте?

Вони ж їм відказали, як звелів їм Ісус, і відпущено їх.

І вони привели до Ісуса осля, і поклали на нього плащі свої, а Він сів на нього.

Багато ж народу стелили одежу свою по дорозі, а інші стелили дорогою зелень, натяту в полях.

А ті, що йшли перед Ним і позаду, викрикували: Осанна! Благословенний, хто йде у Господнє Ім'я!

Благословенне Царство, що надходить, Отця нашого Давида! Осанна на висоті!

Потому ввійшов Він до Єрусалиму, і в храм. А оглянувши все, як година вже пізня була, Він пішов у Віфанію з Дванадцятьма» (Мр.11:1-11).

СЛУХНЯНІСТЬ

Слухняність – поведінка дитини, адекватна вимогам дорослих.

Основи *слухняності* закладаються в ранньому дитинстві, коли дитина вчиться задовольняти фізіологічні потреби, прибирати іграшки, одяг, бути ввічливою, виконувати розпорядження тощо. Іноді батьки вимагають від дітей дій, які не відповідають їхнім віковим можливостям, що може призвести до психічних травм. Помилкою є і вимога від дитини не стільки *слухняності,* скільки покірності, якої досягають за допомогою примусу, наказу, покарання, заборон, придушення самостійності, нав`язування своєї точки зору. Така тактика викликає протест з боку дитини, бажання звільнитися від тиску дорослих або, навпаки, породжує страх перед покаранням, спричинює появу закомплексованості.

Формуванню дійсної *слухняності* сприяє розуміння дитини, сприйняття її такою, як вона є насправді, спільні справи, роз`яснення, увага, чуйність тощо.

Приклади з Біблії

Слухняність синів Ізраїлевих

«І сказав Господь до Мойсея й до Аарона: Це постанова про Пасху: жоден чужинець не буде їсти її.

А кожен раб людський куплений за срібло, коли обріжеш його, тоді він буде їсти її.

Приходько та наймит не буде їсти її.

В самому домі буде вона їстися, не винесеш із дому назовні того м'яса, а костей його не зламаєте.

Уся громада Ізраїлева буде справляти її.

А коли буде мешкати з тобою приходько, і схоче справляти Пасху

Господеві, то нехай буде обрізаний в нього кожен чоловічої статі, а тоді він приступить справляти її, і він буде, як народжений в Краї. А кожен необрізаний не буде їсти її.

Один закон буде для тубільця й для приходька, що мешкає серед вас.

І вчинили всі Ізраїлеві сини, як наказав був Господь Мойсеєві та Ааронові, так учинили вони.

І сталося того саме дня, вивів Господь Ізраїлевих синів з єгипетського краю за їхніми відділами» (2М.12:43-51).

Господь вимагає слухняності від Мойсея

«І сказав Він: Коли дійсно будеш ти слухати голосу Господа, Бога твого, і будеш робити слушне в очах Його, і будеш слухатися заповідей Його, і будеш виконувати всі постанови Його, то всю хворобу, що Я поклав був на Єгипет, не покладу на тебе, бо Я Господь, Лікар твій!» (2М.15:26).

Валаам слухає порад Господа

Цар моавський Балак, злякався, що Ізраїльський народ захопить його царство, попросив Валаама, щоб той прокляв Ізраїльський народ. Бог дозволив Валааму піти до Балака при умові, що той буде слухати Бога.

«І сказав Валаам до Балака: Стань над своїм цілопаленням, а я піду, може стріну Господа навпроти себе, і що Він об'явить мені, я перекажу тобі. І він пішов на лису гору.

І стрівся Валаамові Бог, і сказав він Йому: Сім жертівників склав я, і приніс бичка та барана на кожному жертівнику.

І вклав Господь слово до Валаамових уст та й сказав: Вернись до Балака, і будеш так промовляти.

І вернувсь він до нього, аж ось він стоїть над своїм цілопаленням, він та всі вельможі моавські.

І він виголосив свою приповістку пророчу й сказав: Із Араму мене припровадив Балак, цар моавський, з гір сходу: Іди ж, прокляни мені Якова, а йди ж, скажи зло на Ізраїля!

Що ж я буду того проклинати, що Бог не прокляв був його? І що ж буду казать зло на того, що гніву на нього не має Господь?

Бо я бачу його з вершка скель, і з пагірків його оглядаю, тож народ пробуває самітно, а серед людей не рахується.

Хто ж перелічив порох Яковів, і хто зрахував пил Ізраїлів? Хай душа моя вмре смертю праведних, і кінець мій хай буде такий, як його!

І сказав Балак до Валаама: Що ти зробив мені? Я взяв тебе, щоб ти прокляв моїх ворогів, а оце ти справді поблагословив їх!

А той відповів та й сказав: Чи ж не те, що Господь вкладе в мої уста, я буду пильнувати, щоб те говорити?

І сказав до нього Балак: Ходи ж зо мною до іншого місця, звідки побачиш його. Тільки частину його будеш бачити, а всього його не побачиш. І прокляни мені його, мого ворога, звідти!

І він узяв його на Седе-Цофім, на верхів'я Пісґі, і збудував сім жертівників, і приніс бичка та барана на кожнім жертівнику.

І сказав він до Балака: Стань тут над своїм цілопаленням, а я стріну там Господа.

І стрів Господь Валаама, і вклав слово до уст його та й сказав: Вернися до Балака, і будеш так промовляти.

І прийшов він до нього, аж ось він стоїть над своїм цілопаленням, а з ним вельможі моавські. І сказав йому Балак: Що ж говорив Господь?

І він виголосив свою приповістку пророчу й сказав: Устань же, Балаку, та й слухай, нахили своє ухо до мене, о сину Ціппорів!

Бог не чоловік, щоб неправду казати, і Він не син людський, щоб Йому жалкувати. Чи ж Він був сказав і не зробить, чи ж Він говорив та й не виконає?

Оце я одержав наказа поблагословити, і поблагословив Він, і я того не відверну!

Не видно страждання між Яковом, і не запримітно нещастя в Ізраїлі, з ним Господь, його Бог, а між ним голосний крик на славу Царя!

Бог, що вивів був їх із Єгипту, Він для нього, як міць однорожця!

Бо нема ворожби поміж Яковом, і чарів нема між Ізраїлем, тепер буде сказане Якову та Ізраїлеві, що Бог учинив.

Тож устане народ, як левиця, і підійметься він, немов лев! Він не ляже, аж поки не буде він жерти здобичу, і аж поки не буде він пить кров забитих!

І сказав Балак до Валаама: Ні проклинати не проклинай його, ні благословити не благословляй його!

І сказав Валаам, і відповів до Балака: Чи ж не казав я тобі, говорячи: Усе, що буде промовляти Господь, те зроблю?

І сказав Балак до Валаама: Ходи ж, візьму тебе ще до іншого місця, може сподобається в Божих очах, і ти звідти проклянеш мені його.

І взяв Балак Валаама на верхів'я Пеору, що звернений до пустині.

І сказав Валаам до Балака: Збудуй мені тут сім жертівників, і приготуй мені тут сім бичків та сім баранів.

І зробив Балак, як сказав був Валаам, і приніс бичка та барана на кожному жертівнику.

І побачив Валаам, що Господеві вгодно поблагословити Ізраїля, і не пішов, як кожного разу, на ворожбу, і звернув лице своє до пустині.

І звів Валаам очі свої, та й побачив Ізраїля, що пробував за своїми племенами. І на ньому був Дух Божий!

І він виголосив свою приповістку пророчу й сказав: Мова Валаама, сина Беорового, і мова мужа з очима відкритими, це мова того, хто слухається Божих слів, хто бачить видіння Всемогутнього, що падає він, але очі відкриті йому.

Які, Якове, гарні намети твої, місця перебування твойого, Ізраїлю!

Вони розтяглися, немов ті долини, немов ті садки понад річкою, вони як дерева алойні, що Господь насадив, як кедри над водами!

Вода потече з його відер, а насіння його над великими водами. Його цар стане вищий за Аґаґа, і царство його піднесеться.

Із Єгипту Бог вивів його, Він для нього як міць однорожця! Поїсть він людей, що ворожі йому, і їхні кості потрощить, а стріли його поламає.

Нахилився він, ліг, немов лев, і як левиця, хто підійме його? Хто благословляє тебе той благословенний, а хто проклинає тебе той проклятий!

І запалав гнів Балаків на Валаама, і сплеснув він у долоні свої! І сказав Балак до Валаама: Я покликав тебе прокляти ворогів моїх, а ти ось, благословляючи, поблагословив їх оце тричі!

А тепер утікай собі до свого місця! Я сказав був: конче пошаную тебе, та ось стримав тебе Господь від пошани.

І сказав Валаам до Балака: Чи ж не казав я також до посланців твоїх, яких послав ти до мене, говорячи:

Якщо Балак дасть мені повний свій дім срібла та золота, то й тоді я не зможу переступити наказу Господнього, щоб зробити добре чи зле з власної волі, що казатиме Господь, те я буду говорити!

А тепер я оце йду до народу свого. Ходи ж, я звіщу тобі, що зробить той народ твоєму народові на кінці днів.

І він виголосив свою приповістку пророчу й сказав: Мова Валаама, сина Беорового, і мова мужа з очима відкритими, мова того, хто слухається Божих слів, і знає думку Всевишнього, хто бачить видіння Всемогутнього, що падає він, але очі відкриті йому.

Я бачу його, та не тепер, дивлюся на нього, та він не близький! Сходить зоря он від Якова, і підіймається берло з Ізраїля, ламає він скроні Моава та черепа всіх синів Сифа!

І стане Едом за спадщину, і стане Сеїр за посілість своїх ворогів, а Ізраїль робитиме справи великі!

І той запанує, хто з Якова, і вигубить рештки із міста.

І побачив він Амалика, і виголосив свою приповістку пророчу й сказав: Початок народів Амалик, та загине наприкінці й він!

І побачив він кенеянина, і виголосив свою приповістку пророчу й сказав: Міцна ця оселя твоя, і поклав ти на скелі гніздо своє!

Але вигублений буде Каїн, незабаром Ашшур поневолить тебе!

І він виголосив свою приповістку пророчу й сказав: О, хто ж буде жити, як зачне Бог робити оце?

І кораблі припливуть від кіттеїв, і Ашшура впокорять, і Евера впокорять. Та загине наприкінці й він!

І встав Валаам і пішов, та й вернувся до місця свого. А Балак також пішов на дорогу свою» (4М.23:4-30;24:1-25).

Бог за слухняність обіцяє
синам Ізраїля милість, любов, благословіння…

«І станеться, - за те, що ви будете слухатися цих законів, і будете додержувати, і будете виконувати їх, то й Господь, Бог твій, буде додержувати для тебе заповіт та милість, що був присягнув батькам твоїм.

І буде Він любити тебе, і поблагословить тебе, і розмножить тебе, і поблагословить плід твоєї утроби, та плід твоєї землі, - збіжжя твоє, і сік твій

виноградний, і сік твоїх оливок, порід биків твоїх і котіння отари твоєї на тій землі, яку присягнув батькам твоїм дати тобі.

Ти будеш благословенний поміж усіма народами, не буде серед тебе безплідного та безплідної, також і між худобою твоєю.

І Господь відхилить від тебе всяку хворобу, і жодних лютих єгипетських недуг, які ти знаєш, не наведе їх на тебе, а дасть їх на всіх твоїх ворогів.

Бо Господь, Бог твій, уводить тебе до Краю хорошого, до Краю водних потоків, джерел та безодень, що виходять у долині й на горі, до Краю пшениці, й ячменю, і винограду, і фіґи, і гранату, до Краю оливкового дерева та меду, до Краю, де подостатком будеш їсти хліб, де не забракне нічого, до Краю, що каміння його залізо, а з його гір добуватимеш мідь.

І будеш ти їсти й наситишся, і поблагословиш Господа, Бога свого, у тім добрім Краї, що дав Він тобі.

Стережися, щоб не забув ти Господа, Бога свого, щоб не пильнувати Його заповідей, і законів Його, і постанов Його, що я сьогодні наказую тобі…» (5М.7:12-15;8:7-11).

Бог покарає неслухняних

«І станеться, кожен, хто не слухатиме слів Моїх, що Той Пророк говоритиме Моїм Ім'ям, Я покараю того» (5М.21:18-21).

Про неслухняного сина

«Коли хто матиме неслухняного й непокірного сина, що не слухається голосу батька свого та голосу своєї матері, і докорятимуть йому, а він не буде їх слухатися, то батько його та мати його схоплять його, і приведуть його до старших його міста та до брами того місця.

І скажуть вони до старших міста його: Оцей наш син неслухняний та непокірний, він не слухає голосу нашого, ласун та п'яниця.

І всі люди його міста закидають його камінням, і він помре. І вигубиш те зло з-посеред себе, а ввесь Ізраїль буде слухатися й буде боятися» (5М.21:18-21).

Благословення тим,
хто слухає Господа

«І станеться, якщо дійсно будеш ти слухатися голосу Господа, Бога свого, щоб додержувати виконання всіх Його заповідей, що я наказую тобі сьогодні, то поставить тебе Господь, Бог твій, найвищим над усі народи землі.

І прийдуть на тебе всі оці благословення, і досягнуть тебе, коли ти слухатимешся голосу Господа, Бога свого.

Благословенний ти в місті, і благословенний ти на полі!

Благословенний плід утроби твоєї, і плід твоєї землі, і плід худоби твоєї, порід биків твоїх і котіння отари твоєї!

Благословенний твій кіш та діжа твоя!

Благословенний ти у вході своїм, і благословенний ти в виході своїм!

Господь учинить, що вороги твої, які повстають на тебе, будуть побиті перед тобою, вони однією дорогою вийдуть навперейми тебе, а сімома дорогами втікатимуть перед тобою.

Господь накаже Своєму благословенню бути з тобою в коморах твоїх, та в усьому, чого доторкнеться рука твоя, і благословлятиме тебе в Краю, що Господь, Бог твій, дає тобі.

Господь поставить тебе Собі за святий народ, як присягнув був тобі, коли ти будеш додержуватися заповідей Господа, Бога твого, і підеш дорогами Його.

І побачать усі народи землі, що Господнє Ім'я кличеться на тобі, і будуть боятися тебе.

І Господь дасть тобі добрий приріст у плоді утроби твоєї, і в плоді худоби твоєї, і в плоді поля твого на тій землі, що Господь заприсягнув був батькам твоїм, щоб дати тобі.

Господь відчинить для тебе Свою добру скарбницю, небеса, щоб дати дощ для Краю твого в часі його, і щоб поблагословити всякий чин твоєї руки. І ти позичатимеш багатьом народам, а сам не позичатимеш ні в кого.

І вчинить тебе Господь головою, а не хвостом, і ти будеш тільки верхом, а не будеш долом, коли будеш слухатися заповідей Господа, Бога свого, що я сьогодні наказую тобі, щоб додержувати й виконувати, і не відступиш від усіх тих слів, що я сьогодні наказую вам, ані праворуч, ані ліворуч, щоб ходити за іншими богами й служити їм» (5М.28:1-14).

«І станеться, коли прийдуть на тебе всі ці слова, благословення та прокляття, що я дав перед тобою, і ти візьмеш їх до свого серця серед усіх цих народів, куди закинув тебе Господь, Бог твій, і ти навернешся до Господа, Бога свого, і будеш слухатися Його голосу в усьому, що я сьогодні тобі наказую, ти та сини твої, усім своїм серцем та всією своєю душею, то поверне з неволі Господь, Бог твій, тебе, і змилосердиться над тобою, і знову позбирає тебе зо всіх народів, куди розпорошив тебе Господь, Бог твій.

Якщо буде твій вигнанець на кінці неба, то й звідти позбирає тебе Господь, Бог твій, і звідти Він візьме тебе.

І введе тебе Господь, Бог твій, до Краю, що посіли батьки твої, і ти посядеш його, і Він учинить добро тобі, і розмножить тебе більше за батьків твоїх.

І обріже Господь, Бог твій, серце твоє та серце насіння твого, щоб ти любив Господа, Бога свого, усім своїм серцем та всією душею своєю, щоб жити тобі.

І дасть Господь, Бог твій, усі ці прокляття на ворогів твоїх, та на тих, хто ненавидить тебе, хто гнав тебе.

А ти вернешся, і будеш слухатися Господнього голосу, і будеш виконувати всі Його заповіді, які я сьогодні наказую тобі.

І зробить Господь, Бог твій, що будеш ти мати надмір у кожному чині своєї руки, у плоді утроби своєї, і в плоді худоби своєї, і в плоді своєї землі на добре, бо Господь знову буде радіти тобою на добро, як радів був твоїми батьками, коли будеш слухатися голосу Господа, Бога свого, щоб дотримувати заповіді Його та постанови Його, написані в цій книзі Закону, коли навернешся до Господа, Бога свого, усім серцем своїм та всією душею

своєю, бо ця заповідь, що я сьогодні наказую тобі, не тяжка вона для тебе, і не далека вона.

Не на небі вона, щоб сказати: Хто зійде на небо для нас, та нам її візьме і нам оголосить, а ми будемо виконувати її?

І не по тім боці моря вона, щоб сказати: Хто піде для нас на той бік моря, і візьме її нам, і оголосить її нам, а ми будемо виконувати її?

Бож дуже близька до тебе та річ, вона в устах твоїх та в серці твоїм, щоб виконувати її.

Дивися: я сьогодні дав перед тобою життя та добро, і смерть та зло.

Бо я сьогодні наказую тобі любити Господа, Бога свого, ходити Його дорогами, та додержувати заповіді Його, і постанови Його, і закона Його, щоб ти жив, і розмножився, і поблагословить тебе Господь, Бог твій, у Краї, куди ти входиш на насліддя.

А якщо серце твоє відвернеться, і не будеш ти слухатися, і даси себе звести, і станеш вклонятися іншим богам, і будеш їм служити, я сьогодні представив вам, що конче погинете ви, недовго житимете на цій землі, до якої ти переходиш Йордан, щоб увійти туди на оволодіння її.

Сьогодні взяв я за свідків проти вас небо й землю, життя та смерть дав я перед вами, благословення та прокляття. І ти вибери життя, щоб жив ти та насіння твоє, щоб любити Господа, Бога свого, щоб слухатися голосу Його та щоб линути до Нього, бож Він життя твоє, і довгота днів твоїх, щоб сидіти на цій землі, яку заприсягнув Господь батькам твоїм Авраамові, Ісакові та Якову, дати їм» (5М.30:1-20).

Прокляття на тих,
хто не слухається Господа

«Та станеться, коли ти не будеш слухатися голосу Господа, Бога свого, щоб додержувати виконання всіх Його заповідей та постанов Його, що я сьогодні наказую тобі, то прийдуть на тебе всі оці прокляття, і досягнуть тебе:

Проклятий ти в місті, і проклятий ти в полі!

Проклятий кіш твій та діжа твоя!

Проклятий плід утроби твоєї та плід твоєї землі, порід биків твоїх та котіння отари твоєї!

Проклятий ти у вході своїм, і проклятий ти в виході своїм!

Пошле Господь на тебе прокляття, і замішання, і нещастя на всякий почин твоєї руки, що ти зробиш, аж поки ти не будеш вигублений, і аж поки ти скоро не загинеш через зло твоїх чинів, що опустив ти Мене.

Приліпить Господь до тебе моровицю, аж поки вона не вигубить тебе з-над землі, куди ти входиш посісти її.

Ударить Господь тебе сухотами, і пропасницею, і запаленням, і гарячкою, і мечем, і посухою, і іржею, і вони будуть гнати тебе, аж поки ти не загинеш.

І стане небо твоє, що над твоєю головою, міддю, а земля, що під тобою, залізом.

Дасть Господь замість дощу Краєві твоєму куряву, а порох із неба буде

сходити на тебе, аж поки не будеш ти вигублений.

Віддасть тебе Господь на поразку твоїм ворогам. Однією дорогою ти вийдеш навперейми його, а сімома дорогами втікатимеш перед ним, і будеш розпорошений по всіх царствах землі.

І буде твій труп на їжу для всякого птаства небесного та для худоби земної, і не буде нікого, хто б їх пополошив.

Ударить тебе Господь єгипетським гнояком, ґудзами, лишаями, струпами такими, що не зможеш їх вилікувати.

Ударить тебе Господь божевіллям, і сліпотою, і туподумством.

І будеш ти мацати в південь, як мацає сліпий у темряві, і не матимеш поводження в дорогах своїх, і будеш ти по всі дні тільки утискуваний та грабований, та не буде кому боронити.

Одружишся з жінкою, та хто інший лежатиме з нею. Хату збудуєш, та в ній не сидітимеш. Засадиш виноградника, та не будеш користатися ним.

Заколений буде віл твій на очах твоїх, та їсти не будеш із нього. Твій осел буде заграбований перед тобою, і не вернеться до тебе. Отара твоя віддана буде ворогам твоїм, і не буде кому боронити тебе.

Сини твої та дочки твої будуть віддані іншому народові, а очі твої будуть бачити й гинути за ними цілий день, а твоя рука не матиме сили.

Плід твоєї землі та ввесь труд твій поїсть народ, якого ти не знав, а ти будеш тільки утискуваний та гноблений по всі дні.

І ти збожеволієш від того, що бачитимуть очі твої.

Ударить тебе Господь злим гнояком на колінах і на стегнах, від якого не зможеш вилікуватися, від стопи ніг твоїх і аж до черепа твого.

Відведе Господь тебе та царя твого, якого поставиш над собою, до народу, якого не знав ти та батьки твої, і ти будеш служити там іншим богам, дереву та каменеві.

І станеш ти страхіттям, поговором та посміховищем серед усіх народів, куди відведе тебе Господь.

Багато насіння винесеш на поле, та мало збереш, бо пожере його сарана.

Позасаджуєш виноградники й будеш обробляти, та не будеш пити вина й не будеш збирати, бо пожере його черва.

Будуть у тебе оливки по всім краї твоїм, та оливою не будеш маститися, бо поспадає оливка твоя.

Ти породиш синів і дочок, та не будуть для тебе вони, бо підуть у неволю.

Усяке твоє дерево та плід твоєї землі обсяде черва.

Приходько, що серед тебе, піднесеться понад тебе високо-високо, а ти зійдеш низько-низько.

Він тобі позичатиме, а ти йому не позичатимеш, він стане головою, а ти станеш хвостом.

І прийдуть на тебе всі оці прокляття, і будуть гнати тебе, і доженуть тебе, аж поки ти будеш вигублений, бо не слухав ти голосу Господа, Бога свого, щоб виконувати заповіді Його та постанови Його, що Він наказав був тобі.

І будуть вони на тобі на ознаку та на доказ, та на насінні твоєму аж

навіки.

За те, що не служив ти Господеві, Богові своєму, у радості та в добрі серця, із рясноти всього, то будеш служити ворогові своєму, якого Господь пошле на тебе, у голоді, і в прагненні, і в наготі, і в недостатку всього, а він дасть залізне ярмо на твою шию, аж поки вигубить тебе.

Господь нанесе на тебе народ іздалека, з кінця землі, так, як летить орел, народ, що мови його ти не розумієш, народ жорстокий, що не зважатиме на старого, а для юнака не буде милостивий.

І він буде жерти плід твоєї худоби та плід твоєї землі, аж поки вигубить тебе, і він не позоставить тобі збіжжя, ані виноградного соку, ані оливи, ані породу биків твоїх, ані котіння отари твоєї, аж поки вигубить тебе.

І він буде облягати тебе в усіх твоїх брамах, аж поки порозвалює по всім твоїм краї твої міцні і укріплені мури, на які ти надіявся, і буде гнобити тебе в усіх твоїх брамах по всім твоїм краї, що дав тобі Господь, Бог твій.

І будеш ти їсти плід утроби своєї, тіло синів своїх та дочок своїх, що дав тобі Господь, Бог твій, в облозі та в утиску, яким буде гнобити тебе твій ворог.

Кожен найлагідніший серед тебе й найбільше випещений, буде око його лихе на брата свого, і на жінку лоня свого, і на решту синів своїх, що позоставить їх ворог, щоб не дати ані одному з них тіла синів своїх, що буде він їсти, бо йому не позостанеться нічого в облозі та в утискові, яким буде утискати тебе твій ворог по всіх твоїх брамах.

Найлагідніша між тобою й найбільше випещена, що через пещення та ніжність не пробувала ставити на землю стопи своєї ноги, зле буде око її на мужа лоня свого, і на сина свого, і на дочку свою, і на послід, що виходить з-поміж ніг її при породі, і на дітей своїх, що породить, бо поїсть їх таємно через недостаток усього в облозі та в утиску, яким буде гнобити тебе твій ворог у брамах твоїх.

Якщо ти не будеш додержувати, щоб виконувати всі слова цього Закону, написані в цій книзі, щоб боятися того славного й страшного Йменння Господа, Бога твого, то Господь наведе надзвичайні поразки на тебе, та поразки на насіння твоє, поразки великі та певні, і хвороби злі та постійні.

І наведе Він на тебе всякий єгипетський біль, якого боявся ти, а він пристане до тебе.

Також усяку хворобу та всяку поразу, що не написана в книзі цього Закону, наведе їх Господь на тебе, аж поки будеш ти вигублений.

І позостане вас мало, замість того, що були ви, щодо численности, як зорі небесні, бо ти не слухався голосу Господа, Бога свого.

І станеться, як Господь радів був вами, коли робив вам добро, і коли розмножував вас, так буде радіти Господь вами, коли вигублятиме вас та коли винищуватиме вас, і ви будете вирвані з-над цієї землі, куди ти входиш посісти її.

І розпорошить тебе Господь серед усіх народів від кінця землі й аж до кінця землі, і ти служитимеш там іншим богам, яких не знав ані ти, ані

батьки твої, дереву та каменеві.

І поміж цими народами не будеш ти спокійний, і не буде місця спочинку для стопи твоїх ніг. І Господь дасть тобі там серце тремтяче, і ослаблення очей, і омлівання душі.

І буде життя твоє висіти на волоску перед тобою і ти боятимешся вдень та вночі, і не будеш певний свого життя.

Уранці ти скажеш: О, якби вечір!, а ввечері скажеш: О, якби ранок! Зо страху серця свого, що будеш боятися, та з видіння очей своїх, що будеш бачити» (5М.28:15-67).

СМИРЕННЯ

Смирення — це свідоме спрямування своєї волі для перемоги зовнішніх і внутрішніх перешкод на шляху до поставленої мети без вимоги одержання за це слави і пошани. Найбільша перемога — це перемога над самим собою. Вчись змалку володіти собою, наказувати собі, примушувати себе робити те, що потрібно, і воно стане для тебе бажаним. У цій гармонії — основа твоєї смиренності.

Смирення — це, перш за все, перемога в нас самих, зменшення неправди, в якій ми повсякчас живемо. Лише смиренні здатні жити за правдою — бачити і сприймати життя таким, яким воно є, і завдяки цьому споглядати велич Божу, доброту і любов до всіх. Христос був сповнений покори перед Своїми ворогами. Коли над Спасителем глумилися, Він мовчав. Але в цьому мовчанні були Його сила і велич. Для того, щоб смирити себе, треба мати сильний дух. Навчись бачити себе таким, яким ти є насправді, а не уявляти себе у викривленому вигляді.

Так, перебуваючи в храмі, митар побачив себе грабіжником, який ображає людей. Цим і проявилося смирення митаря. Іноді ми ображаємось на оточуючих, якщо вони говорять про нас правду. У цих випадках треба не гніватись на них, а дякувати Богові за те, що через цих людей Він розкрив нам очі на самих себе.

Якщо ти вмієш тільки підкорятись волі інших, то виростеш блідою тінню людини. Справжня людина вміє бачити і розуміти обставини, де треба керувати, наказувати собі бути смиренним. Слід пам’ятати, що смиренність не є слабкістю, нерішучістю чи розслабленістю.

Смиренність заповідана у Святому Письмі: «Смиріться перед Богом, і піднесе вас!» (Як.4:10); «А ви всі, зодягнувшись у смиренномудрість, будьте покірні один одному; Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать. Тож покоріться під міцну руку Божу, щоб підніс вас у свій час» (ІПетр. 5:5-6); «Не робіть нічого через суперечки або ради марної слави, але в смиренномудрості шануйте один одного вище від себе» (Фил.2:3);

«Зодягніться, як вибрані Божі святі та улюблені, у щире милосердя, добротливість, покору, лагідність, довготерпіння. Терпіть один одного...» (Кол.3:12-13).

Віруючі повинні:

— *наслідувати смиренно Господа*: «Нехай ті самі думки будуть у вас, що і в Христі Ісусі. Він, бувши Богом за Своєю природою, не вважав для Себе за захват бути рівним Богові, але умалив Себе Самого, прийнявши вигляд раба, ставши подібним до людини... Він упокорив Себе, бувши слухняним аж до смерті, і то смерті хресної» (Фил.2:5–8);

— *признавати себе нікчемними виконавцями волі іншого*: «Так і ви, коли виконаєте все наказане вам, то кажіть: ‘’Ми — раби нікчемні; бо зробили лиш те, що повинні були зробити!’’» (Лк.17:10);

— *усі добрі справи зараховувати до величі Бога*: «Я найменший з апостолів і негідний називатись апостолом, бо я переслідував Церкву Божу. Та благодаттю Божою я те, що є, і благодать Його, що в мені, не була даремна, бо я працював більше від їх усіх, проте не я, а благодать Божа, яка зі мною» (ІКор.15: 9-10); «Але цей скарб ми маємо в глиняних посудинах, щоб велич сили була Божа, а не від нас» (2Кор.4:7).

Люди, які мають смирення:

— *отримують благодать перед Богом*: Господь «...покірливим милість дає» (Пр.3:34);

— *націлені на увагу Божу*: «...серцем зламаним та упокореним ти не погордуєш, Боже!» (Пс.51:19);

— *насолоджуються спілкуванням із Богом*: «Бо так бо говорить Всесвітній, Вічноживий, Святий на ім’я: ‘’Я живу високо у Святині, та із зламаним та упокореним духом, щоб оживляти дух смиренних, щоб оживляти серця згноблених’’» (Іс.57:15);

— *будуть піднесені*: «...хто понижується, той піднесеться» (Мт.23:12); «...бо хто найменший між усіма вами, той буде великий» (Лк.9:48);

— *одержать Царство Небесне*: «Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне» (Мт.5:3).

Для упокорених людей смирення йде попереду честі й слави: «Смиренний духом досягне честі» (Пр.29:23). Нагорода за смирення перед острахом Господнім — «це багатство, і слава, й життя» (Пр.22:4). «І ось, є останні, що будуть першими» (Лк.13:30); «І багато перших стануть останніми, а останні — першими» (Мт.10:31).

Смиренним був наш Господь Ісус Христос у бідності, роблячи себе рабом, відвідуючи грішників, у своїй покірності богові, у своїй мученицькій смерті.

Смиренним був патріарх Авраам. Він говорив про себе: «Я — земля і попіл». Але хто такий Авраам? Це батько віруючих, друг Господа. Йому не було рівних між патріархами.

Смиренним був цар Давид. Про себе він говорив: «Я черв’як, а не людина». Але це був пророк, якому між царями не було подібного.

Смиренна була Діва Марія; вона, вислухавши від Архангела благовістя про зачаття Сина Божого, сказала: «Величає душа Моя Господа, і зрадувався дух Мій у Богові Спасові Моєму, що Він зглянувся на смирення Раби Своєї». Але хто ця смиренна Діва Марія? Це — Пресвята Діва, Мати Господа нашого

Ісуса Христа, вища від херувимів і славніша від серафимів.

Смиренним був апостол Павло. Він писав про себе: «Я найменший із апостолів, недостойний і називатися апостолом». А хто такий Павло? Це один із верховних апостолів, який найбільше від усіх потрудивсь у справді проповідування Євангелія...

Багато прикладів глибокого смирення можна знайти в житті Святих і подвижників Церкви.

Доброчесність смирення настільки наближає нас до Господа, настільки з'єднує нас із Ним, що ми стаємо сповнені Божественної благодаті. Ця благодать виливається через смирення і на інших людей і творить великі справи, навіть інколи поза волею самого смиреннолюбця.

Смирення завжди пов'язане з терпінням. За життя Ісуса Христа в суспільстві була нетерпимість. Що говорить Біблія про терпіння. Іудеї і самаряни ненавиділи один одного. Жінки вважалися приниженими. Іудейські керівники ненавиділи народ. «Та проклятий народ, що не знає Закону!» (Ів.7:49). Але Ісус був зовсім іншим: «Приймає він грішників та з ними їсть» (Лк.15:2). Ісус був добрим, великодушним і терпеливим, бо він прийшов не судити людей, а принести їм духовне спасіння (Ів.3:17;13:34).

Що робить смиренним? Про це один старець так сказав6 «Шлях до смирення торують і тілесні труди, виконані розумно, визнання себе найнижчим і постійна молитва до Бога». – Тілесна праця смиряє душу, бо душа страждає разом із тілом і бере участь у всьому, що діється в тілі. Якщо тілесна праця смиряє тіло, то разом із ним смиряється і душа. Вважати себе найнижчим – це особлива риса смирення. Навички й вправляння в цьому самі по собі вкорінюють смирення і викорінюють гординю. Бо як може чимось гордитися перед кимсь, чи докоряти, чи зневажати кого той, хто вважає себе найнижчим? Так само постійна молитва явно опирається гордині. Бо очевидно, що до смирення себе схиляє той, хто знає, що не може виконати жодної чесноти без Божої допомоги і не перестає завжди молитися Богові, щоб Він виявив до нього ласку. Через те той, хто молиться, якщо і сподобиться зробити що-небудь, то , знаючи, завдяки чому він зробив це, не може гордитися, бо не може приписати цього своїй силі, але всі свої успіхи віддає Богові, завжди дякує Йому і завжди закликає Його, тремтячи, як би йому не втратити тієї допомоги. Отже, він смиренно молиться та смиряється молитвою: і що більших успіхів досягає у чесноті, то завжди більше смиряється, а в міру того, як смиряється, отримує допомогу і вдосконалюється у смиренні.

Будемо постійно пам`ятати, що смирення – це початок тієї стежинки, яка веде нас до Царства Божого.

СМІЛИВІСТЬ

Сміливість – риса характеру людини, яка виражається в особливій поведінці і діях, пов' язаних з ризиком і небезпеками.

Сміливість – це риса характеру, яка спонукає людину робити те, що

правильне і потрібне, навіть коли їй страшно. Коли ми чуємо слово «сміливість», то уявляємо солдата на полі бою, який попри всі загрози і небезпеки продовжує воювати. Або пожежника, який ризикує своїм життям, рятуючи інших. Такі люди є для нас прикладом для наслідування і надихають нас бути сміливими.

Але щоб бути сміливим, не обов'язково потрібні героїчні вчинки. Іноді сміливість виявляється по-іншому. Наприклад, потрібно багато сміливості, щоб не зробити чогось поганого, коли в цьому бере участь вся компанія. Встояти проти більшості дуже важко. Біблія говорить: «Не дайте себе звести, товариство лихе псує добрі звичаї!» (1Кор.15:33). Сміливість потрібна, щоб відрізнятися від інших і робити те, що вважаєш за правильне, навіть якщо від тебе відвернуться, почнуть глузувати чи ображатимуть.

Інший, на перший погляд непомітний, вияв сміливості — це те, як людина долає труднощі. Потрібна сміливість, щоб подолати хворобу чи проблеми з грошима і при цьому залишитися бадьорим та привітним, а не впадати у депресію і бути злим та роздратованим.

Страх може допомогти нам поводитися розумно і не зашкодити самим собі. Але якщо дати йому волю, він також може завадити нам зробити важливий вчинок. Необхідно бути сміливим, щоб попри страх робити те, що потрібно в тій чи іншій ситуації.

Коли ми виявляємо сміливість, часто поряд із нами нікого немає. Але сміливість однієї людини нерідко надихає й інших людей. Тоді вони теж вчиняють правильно. Історії про героїв минулого також допомагають нам бути сміливими, якщо ми намагаємось наслідувати їх.

Запитай будь-кого зі своїх товаришів, що таке сміливість, і тобі відразу дадуть відповідь: «Це коли нічого не боїшся». Можливо, ти й сам так думаєш? А хіба таке буває? Адже кожна людина знайома з почуттям страху. Ми мимоволі здригаємося від різкого звуку, жахаємося несподіваного дотику, хвилюємося, коли потрібно всього-на-всього проколоти пальчик, щоб зробити аналіз крові. Ми боїмося невідомості, болю, втрати і багато чого іншого. То що, хіба ми всі боягузи?

Звичайно, ні. Є природний страх, закладений в нас Богом, який захищає наше фізичне життя, від травматизму, наприклад (страх висоти не дозволить тобі необачно вихилитися з балкона). Страх втратити прихильність людей застерігає нас від необдуманих слів і дій стосовно близьких і друзів. Дуже важливою є присутність у нашому серці страху Божого, коли ми боїмося порушити Божі заповіді та згрішити.

Отже, сміливість – це не просто відсутність страху. Сміливість людини виявляється дещо в інших ситуаціях, а саме тоді, коли хтось зазіхає на те, що для нас цінне: довірене нам майно, наші переконання, справедливість, свобода, дружба, віра, кохання, зрештою – саме життя, і нам потрібно стати на їх захист.

Насправді сміливою є не та людина, яка нічого не боїться, а та, яка спроможна подолати свій страх і відкрито виступити на захист добра.

Можна навести багато прикладів проявів сміливості та відваги з давньої й сучасної історії нашого народу, але звернемося до сторінок Вічної Книги, бо лише вона підтверджена незаперечним авторитетом Богонатхненності.

У Старому Завіті є дуже яскрава й захоплива розповідь про юнака на ім'я Давид. Він був наймолодшим сином у багатодітній родині. Часи були неспокійні. Між ізраїльським і сусіднім філістимським народами точилася війна. Старші брати Давида пішли служити в царське військо, а Давидові батько доручив пасти овець. Іншими словами, він довірив йому сімейне майно. Ця робота була пов'язана з небезпеками, ось як Давид згодом про це розповідав цареві Саулові:

«Твій раб був пастухом свого батька при отарі, і приходив лев, а також ведмідь, та й тягнув штуку дрібної худоби зо стада, а я виходив за ним, і побивав його, і виривав те з пащі його. А як він ставав на мене, то я хапав його за його гриву, та й побивав його. І лева, і ведмедя побивав твій раб» (1Сам.17:34-36).

Давид не шукав гострих вражень, не наражався бездумно на небезпеку, але був достатньо натренований і сміливий, щоб захистити й зберегти свою отару.

Через деякий час Давида спіткало серйозніше випробування. Коли батько послав його провідати братів, він став свідком того, як філістимський велетень Голіят ганьбить Бога і насміхається над Його вибраним народом. Ревність по Богові закипіла в серці юнака, і він сміливо рушив на ворога, маючи при собі лише пращу і п'ять річкових камінців, із вигуком:

«Ти йдеш на мене з мечем і списом та ратищем, а я йду на тебе в Ім'я Господа Саваота, Бога військ Ізраїлевих, які ти зневажив. Сьогодні віддасть тебе Господь у мою руку, і я поб'ю тебе…» (1Сам.17:45-46).

Давид здобув перемогу над велетнем, поціливши камінчиком йому просто в голову, а згодом Давид став ізраїльським царем. Його життя було сповнене багатьох подвигів, величних і трагічних моментів, з яких можна взяти чимало уроків для себе, але зараз зазначу лише те, що Сам Бог дав йому чудову характеристику: «Знайшов Я Давида, сина Єссеєвого, чоловіка за серцем Своїм, що всю волю Мою він виконувати буде» (Дії 13:22).

Біблійна історія

У Біблії є історія про жінку на ім'я Естер, яка завдяки сміливості врятувала свій народ від біди. Естер жила в ті часи, коли її народ, ізраїльтяни, перебував у полоні персів. Багато євреїв опинилися в столиці Персії – місті Сузи. Серед них була і родина Естер.

Царя персів звали Ахашверош. Коли він побачив Естер, то захотів, щоб вона була його дружиною. Так Естер стала царицею Персії. Вона нікому не розповідала про те, звідки походить і хто її предки, тому що так наказав її двоюрідний брат Мордехай.

У царя був чоловік, якому він найбільше довіряв. Його звали Гаман. Він ненавидів євреїв, а особливо двоюрідного брата Естер Мордехая, тому що якось той відмовився вклонитися і вшанувати його. Тому Гаман розробив

таємний план, за яким одного дня народ перський несподівано мав убити всіх євреїв.

Естер нічого не знала про цей план. Але Мордехай довідався про задум Гамана і відправив у палац посланця, щоб він усе розповів цариці. Мордехай закликав її розкрити таємницю свого походження і молити царя про милість для неї та всього її народу. Ось про що говорили Естер і Мордехай через посланця:

«Усі царські раби та народ царських округ знають, що кожен чоловік та жінка, що прийде до царя до внутрішнього подвір'я непокликаний, один йому закон, – убити його, окрім того, кому цар простягне золоте берло, – і буде він жити. А мене не кличуть входити до царя от уже тридцять день...

І переказали Мордехаєві слова Естер. І сказав Мордехай відповісти Естер: Не думай в душі своїй, що втечеш до царського дому одна з усіх юдеїв... Бо якщо справді будеш ти мовчати цього часу, то полегшення та врятування прийде для юдеїв з іншого місця, а ти та дім твого батька погинете. А хто знає, чи не на час, як оцей, досягла ти царства!...

І сказала Естер відповісти Мордехаєві: Іди, збери всіх юдеїв, що знаходяться в Сузах, і постіть за мене, і не їжте й не пийте три дні, ніч та день. Також я та дівчата мої будемо постити так, і так прийду до царя, хоч це не буде за законом. А якщо я загину, то загину...

І пішов Мордехай, і зробив усе, як звеліла йому Естер. І сталося третього дня, і вбрала Естер царські шати, та й стала на внутрішньому подвір'ї царського дому, навпроти царського дому. А цар сидів на троні свого царства в царському домі навпроти входу до дому. І сталося, як цар побачив царицю Естер, що стоїть у брамі, то знайшла вона ласку в очах його. І цар простягнув Естер золоте берло, що в руці його, а Естер підійшла й доторкнулася до кінця берла.

І сказав до неї цар: Що тобі, царице Естер? І яке прохання твоє? Якщо побажаєш аж до половини царства, то буде дане тобі!» (Ест.4:11;5:3)

Цар не розлютився на Естер, і її не стратили за те, що вона без запрошення прийшла до нього. Естер розповіла цареві про задум Гамана і змогла врятувати свій народ. Цар наказав стратити Гамана.

З того часу єврейський народ шанує Естер як свою героїню. Вона виявила велику сміливість, ризикуючи власним життям заради порятунку свого народу.

Поради батькам

Заохочуйте дітей долати труднощі

Щоб спробувати щось нове, діти потребують заохочення. Перші зусилля часто бувають незручними або складними, однак після багатократного повторення «щось нове» дається все легше і згодом стає звичкою. Впевненість у нещодавно засвоєних навичках або поведінці надихає дитину випробовувати нові можливості. Як тільки вона навчиться щось робити, це стає її досягненням. Погляньте лише на наступні можливості отримати новий досвід у ранньому віці.

Навчайте дітей правилам суспільної поведінки

Надайте дітям можливість попрактикуватись у соціальній взаємодії, щоб вони почувалися впевнено та не боялися зустрічати нових людей. Навчайте їх вітати інших людей та підтримувати розмову, підказуйте їм необхідні слова та заохочуйте їхні зусилля.

Спільні зустрічі родичів або друзів є зручною нагодою продемонструвати галантність та ввічливість, а також мистецтво вести світські бесіди. Нехай ваш дім стане зразком ввічливих взаємовідносин усередині вашої власної сім`ї, а також серед друзів ваших дітей, коли вони приходять у гості.

Навчаючись гарним манерам із раннього віку, діти поступово стають більш упевненими в міру того, як починають бувати в різних соціальних середовищах поза межами свого дому.

Батьки часто нехтують елементарними правилами ввічливості, і через це їхні діти не вчаться поважати інших і не переймають правила соціальної поведінки.

Ми віддаємо належне тим батькам, які відважуються вийти з власної зони комфорту, щоб відреагувати на погану поведінку дитини в колі своїх друзів. Обговорення таких питань серед друзів із дітьми не має на меті розкритикувати або принизити їх, а натомість показати, що батьки дійсно дбають про дітей і про те, щоб їхні діти засвоїли соціальні навички, які їм будуть необхідні для того, щоб знаходити спільну мову з іншими людьми у їх майбутньому дорослому житті. Привертання уваги до важливості раннього розвитку в дітей навичок міжособистісного спілкування потребує сміливості й любові.

Навчайте дітей висловлювати свою думку

Діти мають навчитися вести розмову, в якій вони можуть висловлювати свої думки. Обід чи вечеря в родинному колі є чудовою нагодою для цього.

Завжди будьте взірцем ввічливого обміну думками. Буде краще відкласти обговорення чиєїсь негативної поведінки на пізніший час, щоб за столом панувала приємна атмосфера, просякнута любов`ю та заохоченням.

Навчайте дітей знайомитися з новими людьми

Маленькі діти можуть боятися знайомитися з новими людьми, тому що вони ще не знають, чи ця незнайома людина дружня та безпечна. Старші діти можуть перейматися через те, що не знають, як поводитися чи що сказати. Маючи за взірець моделі поведінки в сім`ї, діти зможуть підготуватися до знайомства з новими друзями. Коли діти опановують нові звички, які раніше здавалися їм складними, вони відчувають впевненість у власних силах.

Навчайте дітей висловлювати свої почуття

Вчіть дітей розпізнавати, називати і висловлювати свої почуття належним чином. У маленьких дітей зазвичай немає проблем із висловлюванням своїх почуттів, але у шкільному віці вони вже розуміють, як їх сприймають однокласники і можуть придушувати свої почуття. Дозволяйте дітям висловлювати також і свої негативні почуття, вчитися давати їм раду і

робити так, щоб їх розуміли. Не менш важливо давати дітям можливість радіти, відчувати задоволення й вдячність і висловлювати ці позитивні почуття.

Навчайте дітей захищати себе

Ми завжди намагаємося вирішувати суперечки мирним шляхом, але інші люди не завжди поділяють нашу думку. Маленькі діти штовхаються, щипаються, кусаються, б`ються ногами й руками, щоб побачити, що з цього вийде, тож ми намагаємося втрутитися й спрямувати їхню енергію в інше русло, щоб уникнути сварки. У дошкільному віці діти випробовують таку ж тактику, щоб домогтися свого (отримати м`яча, їжу, бути першим у черзі тощо). Тому важливо вчити «жертву» такої поведінки, що треба робити і казати. «Мені не подобається, коли ти стаєш поперед мене в черзі». «Ти ображаєш мене, коли обзиваєшся».

Вчителі кажуть дітям по черзі розповісти про те, що сталося і потім повторюють розповідь однієї дитини іншій. Це продовжується доти, доки обидва не зрозуміють позицію іншого. Якщо вони не в змозі дійти згоди, їм пропонують вилучитися з гри, щоб обміркувати ситуацію. Після такої розмови діти часто повертаються до гри, наче нічого й не сталося. Вони вчаться висловлювати і відстоювати свою позицію.

Навчайте дітей протистояти агресивній поведінці

Підлітки особливо дівчата, можуть поводитись і висловлюватися дуже зверхньо, кидати на інших такі «погляди» і казати речі, які можуть ранити інших. Для того, щоб протистояти таким «нападам», необхідна мужність. Ми завжди заохочуємо наших дітей, за можливості, підходити до джерела такої атаки і казати про те, що вони відчувають у цій ситуації. Потім дитина може сказати, що вона хотіла б зробити її кривднику. Зазвичай, йдеться про випадки заздрощів чи пліток, на які слід реагувати, коли вони виникають. У соціальних мережах зараз дуже просто очорнити чи обмовити людину заочно, не відчуваючи і не бачачи наслідків таких дій. Без фізичної присутності жертви такої поведінки підліткам легко відмовитися брати на себе відповідальність за свої вчинки.

Саме батьки повинні вирішувати, коли їхня дитина-підліток готова до користування інтернет-ресурсами, а також моніторити це користування. Обговоріть цю проблему зі своєю дитиною-підлітком, щоб знайти відповідальне вирішення конфліктних ситуацій, а ще краще – взагалі уникати їх.

Хлопчики схильні до фізичних проявів протистояння і нерідко залякують менших або слабших хлопчиків погрозами або бійками. Нерідко ми довідуємося про те, що хулігани самі є жертвами насилля вдома, де до них жорстоко ставляться батьки або старший брат, або ж місцевий ватажок дітей. Ці діти, зазвичай, погано вчаться і намагаються компенсувати відсутність успіхів у навчанні фізичним впливом, щоб довести своє право на владу і лідерство. Спроби подружитися з агресивно налаштованою дитиною можуть бути успішними, проте бувають ситуації, які потребують втручання

дорослих.

Кожне нове починання потребує підготовки, практики і підтримки.

Спостерігайте за дітьми, коли вони роблять свої перші відкриття чи успіхи. Ви почуєте: «У мене вийшло!» І побачите радість і задоволення від нового досягнення на їхніх маленьких личках. Вони готові до наступного завдання, яке кине виклик їхній зростаючій сміливості.

Батьківський взірець сміливості

Реакція батька чи матері на ті чи інші ситуації є індикатором реакції дитини. Щоб почуватися в безпеці, дітям потрібно бути впевненими в тому, що батьки контролюють ситуацію, що вони здатні впоратися зі стресом і подолати складні обставини. Вони шукають ознак, які підкажуть їм, чи варто їм боятися, чи ні. Якщо батьки виглядають наляканими чи стурбованими, емоційний стан дитини визначатиметься страхом та тривогою. Якщо ж батьки не показують страх, дитина відчуватиме себе в безпеці і продовжуватиме своє знайомство з навколишнім світом. Ця поведінка, яку дитячі психологи називають «соціальне орієнтування», є типовою для дошкільнят, доки в них не нагромадиться власний арсенал правильних реакцій на життєві обставини. У певному сенсі дитина немов би «позичає» почуття дорослого, вважаючи їх правильними.

У дитячі та підліткові роки діти набивають багато «гуль», як у фізичному, так і в емоційному плані. Заохочення і підбадьорення пом`якшує цей дискомфорт і запевняє дитину в тому, що ви дбаєте про неї.

Заохочення з любов`ю, зазвичай, діти закладають фундамент сміливості у родинному колі. Проте вчителям слід усвідомлювати, що є діти, яким не вистачає цих навичок, тому слід бути обережними, щоб не критикувати чи не поставити в незручне становище сором`язливого учня. Радше вчителю слід шукати методи виховання сміливості в таких дітях.

СОВІСТЬ

Совість – почуття моральної відповідальності за свою поведінку, вчинки перед собою, людьми, суспільством, моральні принципи, переконання.

Совість – Божий голос у душі людини, який за добрий вчинок потішає людину, а за злий учинок її мучить, гнітить і докоряє. Етимологія слова совість – «со – вість», вість із висоти від Бога. Термін «совість» походить від старослов`янського «со-відати» (спів-знати). Отже, совість – це співзнання з Божественними особами та співдія з ними.

Розрізняють два найтиповіші *види совісті:* правильну й неправильну.

Правильна совість християнина формується за допомогою особистого пізнання досвіду Божественної Істини. Правильна совість, яка є правдивим та автентичним керманичом особи, має два основні завдання: пізнавати правду та, пізнавши її, слідувати за нею. Тут «пізнавати» означає передусім «переживати, досвідчувати, жити». Ось чому мати правильне моральне знання та совість означає бути здатним «породжувати» в собі діла Божі:

«Вони мовили до Нього: що нам робити, щоб діла Божі чинити? А Ісус відповів і сказав їм: Діло Боже – вірувати в Того, кого Він послав» (Ів.6:28-29).

Це є суть та основа життя у Христі. Особа, яка живе у Істині, насамперед пізнає її своїм способом існування, а вже потім осмислює те, що досвідчила за допомогою свого інтелекту. Таке пізнання є переображуючим, оскільки воно уподібнює людину з Богом, спричиняючи узгодження самого способу існування з Христом.

Неправильна совість, або інакше часткова чи викривлена совість, - це такий стан самооцінки свого морального життя, який помилково сприймає, інтерпретує та оцінює поведінку людини. Прийнято розрізняти так звану «широку совість», яка завжди виправдовує будь-який вчинок, та «дрібничкову», яка все засуджує і не є здатною розрізнити важкий та легкий проступки.

Неправильна совість часто формується тоді, коли людина втрачає живе сопричастя життя з Богом у Церкві, внаслідок чого її совість перестає бути діалогічною і перетворюється на індивідуалістичну. В такому стані вона вже не є глобальною та всеосяжною, а частковою та окремішньою, що помилково оцінює моральний зміст людських вчинків.

Совість – це правда в такому стані, в якому розум даної людини віднайшов у даний час. Совість як «особиста правда», як особиста норма поступання, як останній закон у самій людині перед самим учинком, вона є мірило моральності людських учинків.

Совість – це святиня в душі людини, де зустрічаються Бог і людина. Різні види совісті: совість перед і після вчинку, добра, чиста совість; нечиста, лиха совість; певна совість; непевна, сумнівна совість: перечулена совість; черства, закам`яніла совість; фарисейська совість (одне на словах, інше на ділах); чуйна, ніжна совість.

Совість – внутрішнє духовне осмислення людиною цілісності своєї життєвої реалізації під кутом зору її принципової моральної оцінки. Реальна людська совість є не лише наглядачем при моральному законі, а й автономною духовною інстанцією, що виходить із власних підстав. Вона дає змогу людині тверезо оцінювати реальні умови виконання загальних норм моралі в тій чи іншій конкретній ситуації і разом із тим – усвідомлювати власні неповторні моральні зобов`язання, що надбудовуються над «етикою закону», етикою загальних норм моральності, а в критичних випадках змушують і до того, щоб заходити з нею в суперечність.

Голос совісті завжди звертається до нашої свободи вибору, свободи волі. Совість не обмежується тим, що вимагає практичних справ, які б відповідали духовним потребам особистості, - така вимога випливає із суті людської моральності загалом. Вона наполягає на більшому – на практичному перетворенні самої цілісності духовного буття, реалізації його як дійового чинника моральної присутності у світі.

Совість (сумління) – це, власне, голос такого розуму, що відповідає

істині про добро, що є в цьому сенсі узгодженим з моральним правом. Сумління – це одне з найпопулярніших понять, що пов`язане з мораллю, але багатозначне. Ми говоримо про сумлінну працю; відчуваємо докори сумління; говоримо про байдужого до чужої біди, що йому бракує сумління, - тобто розглядаємо сумління як інстанцію, котра нам дозволяє, і навіть наказує – протиставлятися визнаним авторитетам; беремося за свободу совісті, а віруючі – трактують сумління як голос Божий, якого людина завжди повинна слухатися. Воно є святилищем в душі людини, в якому вона сама перебуває наодинці з Богом, що промовляє в глибинах її душі. Франсуа Рабле: «Наука без совісті спустошує душу».

Функції совісті: застереження, порада, муки совісті, іспит совісті. Совість пов`язана із знанням. Совість як внутрішній оціночний «голос» вчинків людини. Людина з чистою совістю – це людина, яка перебуває в мирі з собою. Іспит совісті як власний самоаналіз буває загальним, щоденним і частковим. Реконструкція вчинків, відповідей, інтерпретація, легітимація вчинків та відповідей і совість. Добра і погана совість. Совість як внутрішній суддя. «Вмирати збирайся, а поле ори». «Поклав руки на плуг – ори свою ниву, не оглядайся назад». Об`єктивність внутрішнього судді. Совість як один з елементів, що пояснює гідність людини як істоти моральної.

Совість є свідком виправдання або осудження: «язичники показують, що закон в них записаний в серцях; про це свідчать совість їхня і думки їхні або оправдують, або визнають вину» (Рим.2:15).

Совість:

а) викриває гріхи: «затріпотало серце Давида після того, як він полічив людей, І сказав Давид Господу: тяжко згрішив я, зробивши це» (2Цар.24:10). «Хто із вас без гріха, перший кинь камінь в ту, яку обвинили – в прелюбодіянні, почувши це всі вийшли з храму» (Ів.8:7-9);

б) виправдовує вірний вчинок: «сильно тримав я правду свою і не відпущу її; і совість моя не буде мучити мене в усі дні мої» (Йов.27:6).

Кров Христа одна може очистити совість: «обіцянка Богу дана з доброю совістю спасає воскресінням Ісуса Христа» (1Петр.3:21).

Віруючі мають свідоцтво доброї совісті перед Богом і перед Людьми: «Павло поглянувши на синедріон, сказав: мужі-браття, я аж по сьогоднішній день жив для Бога всім добрим сумлінням» (Дії 23:1). «Ми впевнені, що маємо добру совість , тому що в усьому бажаємо жити чесно» (Євр.13:12).

Служіть Богу чистою совістю: «дякую Богові, якому служу від прабатьків з чистою совістю» (1Тим.1:3).

Бережіть віру і чисту совість: «мета заповіту є любов від чистого серця і доброї совісті» (1Тим.1:5). «Терпеливо переносити недолі ради совісті: бо то вгодне, коли хто, через сумління перед Богом, терпить недолю, непоправді страждаючи» (1Петр.2:10).

Покоряйтеся владі по совісті: «потрібно покорятися владі не тільки із-за страху покарання, але і по совісті» (Рим.13:5).

Не спокушайте совість інших: «горе тій людині, через яку спокуса

приходить» (Мт.18:7). «Краще не робити нічого такого, від чого брат твій спокушається» (Рим.14:21). «Якщо їжа спокушає брата мого, не буду їсти м`яса во-вік, щоб не спокушати брата мого» (1Кор.8:13).

Велике благо доставляти совісті впевненості: «Возлюблені! Якщо серце наше не осуджує нас, то маємо відвагу до Бога» (1Ів.3:21).

Священики повинні представляти себе совісті всіх: «відкриваючи істину, ми представляємо себе совісті кожної людини перед Богом» (2Кор.4:2).

Совість нечестивих виконує їхні страхи і жахи: «і якщо постановами Моїми будете погорджувати, і якщо душа ваша бридитиметься законами Моїми, щоб не виконувати всіх заповідей Моїх, щоб ламати вам заповіта Мого, то й Я зроблю вам оце: поставлю над вами перестрах, сухоти й пропасницю, що винищують очі й обезсилюють душу. І ви недаремно сіятимете насіння своє, бо поїдять його вороги ваші. І зверну Я лице Своє на вас, і ви будете вдарені перед своїми ворогами. І будуть панувати над вами ненависники ваші, і ви будете втікати, хоч ніхто вас не гнатиме» (3М.26:1517).

СПІВЧУТТЯ

Співчуття – риса характеру, яка допомагає зрозуміти, як почуваються люди в скрутних обставинах і як їм можна допомогти. Співчутлива людина намагається уявити, як би вона сама почувалася в подібній ситуації, і робить усе можливе, щоб допомогти і втішити іншого.

Співчуття – це здатність людини реагувати на зміни у внутрішньому стані іншої людини. Здатність до співчуття – істотний прояв морального здоров'я людини.

Співчувати людині – значить поділяти її радість чи тугу, турботи або страждання, захоплюватися її успіхами – чи жаліти її в її болях і невдачах. Незмінна моральна вартість співчуття яскраво висвітлюється у порівнянні з повагою, співстражданням, покірливістю, милосердям.

У Біблії часто говориться про те, що Ісус співчував іншим. Він допомагав людям скрізь, де бував. Більшість чудес, які Він вчиняв, були пов'язані зі зціленням хворих та калік, насиченням голодних та воскресінням мертвих. Він використовував Свою надприродну силу, щоб допомагати іншим і полегшувати їхні страждання.

Ми не можемо творити чудеса як Ісус. Часто ми взагалі нічого не можемо зробити, щоб змінити складну ситуацію, в якій хтось опинився. Але ми можемо бути поруч і таким чином утішити людину в її стражданні. Принаймні вона не буде сама в такий важкий момент. Інколи в період негараздів люди отримують силу і підбадьорення, необхідні їм для подолання труднощів, від тих, хто їм співчуває у їхній біді, тобто розуміє або намагається зрозуміти, що вони відчувають.

Співчутливе серце – це ознака зрілості. Маленькі діти відчувають лише свій власний біль і не зважають на те, що переживають інші люди. Коли ми дорослішаємо, то вчимося турбуватися про почуття інших настільки, щоб

мати бажання їм допомогти.

Різні люди і ситуації вимагають різної реакції. Щоб допомагати іншим у їхніх стражданнях, потрібна мужність. Треба відмовитись від егоїзму, щоб приділяти свій час і зусилля допомозі іншим. Також, щоб найкращим чином комусь допомогти, потрібна мудрість. Іноді найкраща допомога – це молитва. У більшості випадків потрібну підтримку надають наша доброзичливість, слова підбадьорення, вірність та бажання залишатися поряд.

Людина, яка хоче співчувати іншим, може поставити собі три запитання, коли бачить, що хтось страждає:

а) Як би я почувався в подібній ситуації?

б) Як би я хотів, щоб до мене ставилися?

в) Яким чином я можу допомогти?

Біблійна історія

«Тими днями, коли було знову багато народу, а їсти не мали чого, покликав Він учнів Своїх та й промовив до них: Жаль мені тих людей, що вже три дні зо Мною знаходяться, та їсти не мають чого. А коли відпущу їх голодних до їхніх домівок, то ослабнуть у дорозі, бо деякі з них поприходили здалека.

І відказали Йому Його учні: Звідки зможе хто нагодувати їх хлібом отут у пустині?

А Він їх запитав: Скільки маєте хліба?

Вони ж повідомили: Семеро.

Тоді Він народу звелів на землі посідати. І, взявши семеро хліба, віддавши подяку, Він поламав і дав учням Своїм, щоб роздати. А вони роздавали народові. І мали вони трохи рибок; і Він їх поблагословив, і роздати звелів також їх. І всі їли й наїлися, а з позосталих кусків сім кошів назбирали... А їдців було тисяч з чотири!» (Мр.8:1-9)

Своїми вчинками та повчанням Ісус показує нам, що співчуття – дуже важлива риса характеру.

Ще один приклад співчуття

Співчуття, у свою чергу, виникає з нашого внутрішнього бажання полегшити страждання іншого. Чудовим прикладом прояву співчуття є одне з оповідань Льва Толстого. У ньому йдеться про одного чоботаря, який добре і чесно працював, і завжди мав багато роботи завдяки своїй хорошій репутації. А тепер цей чоботар уже старий. Він сидить і згадує, який глибокий смуток охопив його, коли померла його дружина, і йому довелося самому дбати про свого маленького сина, якого він дуже любив. Перед тим, як померла дружина чоботаря, пішли з життя і двоє старших дітей. Тому горе його було безмежне. Спочатку він хотів віддати хлопчика на виховання до родичів, але це було б надто важко для дитини, тому він залишив сина в себе і продовжував працювати та займатися його вихованням. Одного дня хлопчик захворів. Чоботар з усією любов`ю піклувався про сина, але йому ставало все гірше, і згодом він теж помер. Чоботаря знову поглинуло невимовне горе і самотність. Він думав, що йому більше немає для чого

жити.

Через деякий час життя у самотності та відчаї до нього приходить друг, який хоче його підбадьорити. Він радить чоботарю почитати Новий Заповіт і навчитися жити для Бога, і тоді замість горя до нього прийде радість. Чоботар купив собі Новий Заповіт і почав читати історії про Ісуса, про те, як Він творив чудеса, зціляючи хворих. Кожного дня він читав потроху, а з часом так захопився, що проводив за читанням цілі години. Протягом дня чоботар працював і час від часу поглядав у вікно, де впізнавав черевики, які ремонтував, і згадував людей, яким вони належали.

Одного вечора він знову читав Біблію і заснув. І приснилося йому, що наступного дня до нього завітає Христос.

Зранку чоботар почав свій робочий день у радісному передчутті, зварив суп і чай, і приготувався до роботи. Раз по раз він поглядав у вікно, очікуючи особливого гостя, Христа. Почавши працювати, чоботар побачив у вікні черевики Степана, старого чоловіка, який підмітав вулицю в обмін на нічліг. Він помітив, що Степан чомусь важко рухається, тому полишив свою роботу і запросив того зайти в середину, випити чаю і відпочити. Після кількох чашок і чуйної розмови чоловік подякував чоботареві за його доброту, яка зігріла його тіло і душу, і пішов.

Трохи згодом чоботар побачив у вікні жінку з дитиною, яка тремтіла від холоду. Розуміючи відчай, він також запросив жінку до себе, дав їй гарячого супу і потримав на руках дитину, поки вона їла. Жінка розповіла, що вона солдатська вдова і не має роботи, щоб заробити на їжу. Сьогодні вона навіть заклала в ломбард свою останню шаль. Чоботар розповів їй про своїх дітей, яких він дуже любив. А коли жінка вже збиралася йти, він віддав їй своє пальто і кілька монет, щоб вона могла викупити шаль. Ця зустріч підняла настрій чоботарю, і він продовжив працювати, чекаючи на особливого гостя.

Після обіду до вікна підійшла третя людина. Стара жінка, що не розпродала частину своїх яблук, поставила важкий кошик на землю, щоб трохи перепочити. Аж раптом якийсь хлопчик схопив одне яблуко і кинувся тікати, але жінка зловила малого за волосся і почала кричати та погрожувати йому. Зрозумівши, що трапилось, чоботар вибіг на вулицю і почав благати жінку, щоб вона проявила милість і пробачила хлопчика, як і Христос пробачає людей. Врешті його слова розчулили серце жінки, і вона відпустила дитину. Слова чоботаря вплинули і на хлопчика, який навіть узявся допомогти жінці нести кошик. І знову чоботар згадав ті історії, що він прочитав у Біблії.

Увечері чоботар знову дістав Новий Заповіт і згадав свій сон. Тоді він почув якийсь звук, обернувся і побачив у видінні якихось людей. Спочатку він не міг їх упізнати, але тоді один із них назвав його ім`я. Це був Степан. Він усміхнувся і зник. Ще один голос звернувся до чоботаря – це була молода мати з дитиною. Вони теж усміхнулися йому і зникли. А потім з`явились стара жінка і хлопчик; вони теж посміхнулися йому і зникли. Чоботар подивився у Євангеліє і прочитав слова Христа: «Що тільки

вчинили ви одному з найменших братів Моїх цих, те Мені ви вчинили». Він зрозумів, що цього дня до нього таки приходив Христос і він Його прийняв. З часом смуток чоботаря змінився на радість, тому що він послужив іншим так, як служив Христос.

Оповідання Льва Толстого «Де любов, там і Бог» розповідає про любов, доброту та співчуття і є чудовим прикладом того, наскільки важливими є маленькі прояви доброти один до одного. Чоботар мав мало достатку, але багато співчуття. Шукаючи власного щастя, він зробив щасливими інших людей. І на зміну відчаю до нього прийшла надія.

СПРАВЕДЛИВІСТЬ

Справедливість – властивість зі значенням справедливий; правильне, об`єктивне неупереджене ставлення; людські відносини, дії, вчинки, що відповідають морально-етичним та правовим нормам.

Справедливість – це одна з чотирьох кардинальних чеснот, тобто така головна чеснота, довкола якої рухаються інші чесноти. Вона передбачає наявність права, особливо природного права, від якого перебирає сенс і спрямування, з чого випливає, що в чесноті справедливості ми віднаходимо три властивості права: спрямованість на іншу особу, сувору зобов`язаність і точну рівновагу між тим, що належить, і тим що надається. Якщо ж одна з цих властивостей відсутня або присутня в дуже слабкій формі, то йдеться вже не про кардинальну чесноту справедливості, а про одну з чеснот з її свити, наприклад повагу, правдивість, вдячність або щедрість.

Діти вчаться справедливості в сім`ї. Вони відчувають, коли батьки їх несправедливо карають. Вчителі повинні завжди пам`ятати про справедливе ставлення та відношення до своїх учнів.

«Так не чесно!» Люди будь-якого віку говорять так, коли їм здається, що до них ставляться несправедливо. *Справедливість* передбачає, що до всіх людей треба ставитися однаково – вдома, у школі, на роботі, в громадських місцях. Ми хочемо мати такі ж можливості, що й інші, і віримо, що у випадку порушення правил чи законів покарання також буде для всіх однакове.

Закон і справедливість

Коли представники влади слідкують за дотриманням правил і законів, встановлених у суспільстві, тоді панує справедливість і порядок. Ми розраховуємо на те, що суд захистить наші права і зокрема право на щасливе життя. Та якщо ніхто не слідкує за дотриманням правил і законів з боку громадян, ми втрачаємо довіру до судової системи. А в результаті така несправедливість призводить до порушення прав людей, панування жорстокості, злочинності, корупції та втрати довіри як до країни загалом, так і до окремо взятої людини.

Ми несемо відповідальність за власні вчинки і не можемо перекласти провину на когось іншого чи уникнути наслідків своїх дій. Справедливість передбачає, що ми отримуємо те, що заслужили. Щоб слідкувати за

дотриманням правил і законів, потрібно бути чесним і готовим застосовувати закон однаково до всіх. Якщо ви бували в країнах, де панує корупція, ви зрозумієте, чому люди там бояться і нікому не довіряють.

Справедливість наглядно демонструє нам взаємний зв`язок усіх ключових цінностей. Наприклад, відповідальність передбачає, що я усвідомлюю, що роблю, і готовий за це відповідати. Крім того, відповідальність передбачає потребу в правилах, які визначатимуть, як ми будемо жити і поводитися в різних середовищах (вдома, у школі, на роботі, з сусідами, в уряді). Коли ці правила порушуються, це тягне за собою наслідки, покликані покарати правопорушника.

Ми віримо в силу закону і довіряємо тим, хто відповідає за дотримання справедливості та порядку. Ці люди й органи повинні бути чесними і справедливими, інакше запанує корупція, злочинність та несправедливість. Ми можемо скаржитися, коли нас зловлять на місці злочину, але, зазвичай, тому що нас спіймали, а не тому, що ми невинні. Коли ми скаржимося на закони та правила, це свідчить про наше небажання їх виконувати, до того ж завжди знайдуться люди, які вважають, що для них закони не писані. Однак якщо кожен придумуватиме власні правила, почнеться хаос і це призведе до катастрофи. Якщо хтось вважає, що певний закон поганий або непотрібний, можна спробувати його змінити через установлену процедуру.

На жаль, часто суддя першим каже молодому правопорушнику «ні», відправляючи його до в`язниці. «Ні цього разу ти не уникнеш відповідальності. Ти порушив закон і будеш покараний». Те, чого можна було уникнути завдяки правильному і наполегливому вихованню в дитинстві, тепер стає важким тягарем для сім`ї та суспільства. Тому, щоб уникнути наслідків порушення законів чи правил, потрібно завжди намагатися чинити правильно.

Хоча ми передбачаємо, що встановлені в суспільстві закони мають нас захищати, ми також усвідомлюємо, що люди, які слідкують за їх дотриманням, не завжди поводяться правильно і здатні використовувати своє становище для власної вигоди. І все ж ми сподіваємося, що можемо покладатися на систему влади в країні і що вона відстоюватиме принцип справедливого ставлення до всіх людей. Така ж надія на справедливе ставлення має панувати і вдома, де діти навчаються з повагою ставитися до тих, хто має владу.

Вивчаючи аспекти справедливості й навчаючи ним наших дітей, ми побачимо, що бувають ситуації, коли потрібно бути справедливим і застосувати покарання, а бувають випадки, коли краще допоможуть милосердя і прощення.

Приклади з Біблії

Правда заповідана: «Так говорить Господь: Бережіть правосуддя й чиніть справедливість, незабаром бо прийде спасіння Моє, і появиться правда Моя» (Іс.56:1). «Не судіть за обличчям, але суд справедливий чиніть!» (Ів.7:24).

Правда полягає в тому, щоб робили іншим те, чого б ви бажали, щоб вам

робили: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви. Бо в цьому Закон і Пророки» (Мт.7:12).

Правда повинна бути збережена

у суді:

«Не будете звертати уваги на обличчя в суді, як малого, так і великого вислухаєте, не будете боятися обличчя людини, бо суд Божий він! А ту справу, що буде занадто тяжка для вас, принесете мені, і я вислухаю її» (1М.1:17). «Так говорить Господь: Чиніть правосуддя та правду, і рятуйте грабованого від руки гнобителя, чужинця ж, сироту та вдову не гнобіть, не грабуйте, і крови невинної не проливайте на місці цьому!» (Єр.22:3);

при купівлі і продажі:

«Не будете чинити кривди в суді, у мірі, у вазі та в мірі рідини.

Вага вірна, тягарці вірні, ефа вірна, гін вірний буде в вас. Я Господь, Бог ваш, що вивів вас із єгипетського краю!» (3М.19:35-36). «Обманливі шальки огида для Господа, а повна вага це Його уподоба» (Пр.11:1);

по відношенню до бідних:

«…не перегинай суду на бік вбого свого в його позові» (2М.23:6). «Якщо цар судить бідного по правді, то пристіл його назавжди утвердиться» (Пр.29:14);

по відношенню до сиріт і вдовиць:

«…навчіться чинити добро, правосуддя жадайте, карайте грабіжника, дайте суд сироті, за вдову заступайтесь» (Іс.1:17);

по відношенню до чужинців:

« …суд один буде для вас, приходько буде як тубілець. Бо Я – Господь Бог ваш» (3М.24:22);

по відношенню до рабів:

«…пани, виявляйте до рабів справедливість та рівність, і знайте, що для вас є на небі Господь» (Кол.4:1);

по відношенню до всіх:

« тож віддайте належне усім: кому податок – податок, кому мито – мито, кому страх – страх, кому честь – честь» (Рим.13:7).

Бог вимагає правди: « …було тобі виявлено, о людино, що добре, і чого пожадає від тебе Господь, - нічого, а тільки чинити правосуддя, і милосердя любити, і з твоїм Богом ходити сумирно» (Мих.6:8).

Бог любить правду: « Господь справедливий, любить правду; обличчя його бачить праведника» (Пс.10:7). «Справедливість та правду чинити – для Господа це добірніше за жертву» (Пр.21:3).

Господь дає мудрість для звершення правди: «…бо Господь дає мудрість, з його уст – знання й розум! Тоді ти збагнеш справедливість та право, і простоту, всіляку дорогу добра» (Пр.2:6,9).

Благословення обіцяно тим, які терплять за правду: «…блаженні гнані за правду; бо їхнє Царство Небесне» (Мт.5:10).

Біблійний приклад
справедливого суду царя Соломона

«І прийшли до царя дві жінки блудниці, та й стали перед обличчям його.

І сказала одна жінка: Прошу, пане мій, я та ця жінка сидимо в одному домі. І породила я при ній у цьому домі.

І сталося третього дня по породі моїм, і породила теж оця жінка. А ми були разом, нікого чужого в домі з нами не було, тільки двоє нас було в домі.

А вночі помер син цієї жінки, бо вона налягла на нього.

І встала вона серед ночі, і взяла мого сина від мене, а невільниця твоя спала, і поклала його при своєму лоні, а свого померлого сина поклала при лоні моїм…

І встала я рано, щоб погодувати сина свого, аж ось помер він! І придивилася я до нього рано, а ото не був це син мій, що я породила…

А інша жінка відказала: Ні, то мій син живий, а твій син мертвий! А та говорила: Ні, то твій син мертвий, а мій син живий! І так сперечались вони перед царем.

І сказав цар: Ця говорить: Це мій син живий, а син твій мертвий, а та говорить: Ні, то син твій мертвий, а мій син живий.

І сказав цар: Подайте мені меча! І принесли меча перед цареве обличчя.

І сказав цар: Розітніть це живе дитя надвоє, і дайте половину одній, а половину другій!…

І сказала до царя жінка, що син її той живий, бо запалилася любов її до сина свого, і сказала вона: Прошу, пане мій, дайте їй немовлятко живим, а забити не забивайте його!… А та каже: Хай не буде ні мені, ні тобі, розтинайте!…

А цар відповів та й сказав: Дайте їй це живе немовлятко, а вбивати не вбивайте його. Вона його мати!

І почув увесь Єрусалим про той суд, що цар розсудив, і стали боятися царя, бо бачили, що в ньому Божа мудрість, щоб чинити суд» (1Цар.3:16-28).

Практичні рекомендації з виховання справедливості

1. Дозволяйте дітям висловлювати незадоволення з приводу несправедливості

Діти очікують, що всі будуть грати за правилами, і коли хтось їх порушує, їм потрібна можливість висловити своє незадоволення. Батькам не варто нехтувати дитячими скаргами, натомість краще уважно і терпляче вислухати дитину і разом з нею подумати, як можна було все зробити по-іншому. Такі розмови зосереджені на справедливості і можуть допомогти дитині вирішувати подібні ситуації в майбутньому.

2. Правила і наслідки їх порушення мають бути однаковими для всіх

Діти зазвичай наслідують те, що бачать. Якщо в сім`ї заведене правило їсти тільки на кухні за столом, а мама бере печиво з молоком і йде у вітальню, який приклад вона подає дітям? Діти повинні бачити, що правила встановлені для всіх. І якщо хтось буде порушувати ці правила, діти швидко почнуть їх ігнорувати і чинити опір, що пізніше зазвичай призводить до суперечок із людьми, що мають владу.

3. Ставтеся до всіх однаково, не виділяйте улюбленців

У багатьох сім`ях між дітьми часто точиться боротьба за іграшки, їжу, привілеї чи увагу батьків. Якщо уважно проаналізувати, чому це відбувається, то причину нерідко можна знайти в тому, що діти вважають свого брата чи сестру улюбленцем батьків. Проводьте час із кожною дитиною окремо подалі від дому та інших дітей. Нехай вони відчувають, що ви їх любите і цінуєте. Слухайте, як дитина розповідатиме про свої думки та мрії, що вона думає про випадки несправедливості, з якими вона стикалася. Такі зустрічі й відверті розмови повинні продовжуватися і в більш дорослому віці, коли дитина починає менше думати про себе і більше про інших.

4. Нехай кожен день дає можливість учитися

У щоденному житті показуйте дітям правила, які вони можуть зрозуміти. Хорошим прикладом таких правил є сигнали світлофора або знаки дорожнього руху. Сигнали світлофора, наприклад, показують нам, коли можна переходити через дорогу. За іншим правилом ми стаємо в чергу, щоб купити їжу в магазині або квиток у кінотеатрі. У багатьох туалетах над краном можна побачити знак у вигляді руки з написом: «Просто піднесіть руки». Звертайте увагу дітей на ці знаки та показуйте їм, як люди виконують позначені ними вказівки.

5. Встановлюйте прості правила

Напрочуд мало сімей мають власні правила і розповідають дітям, як їх потрібно виконувати, і що буде, якщо їх порушувати. Діти повинні знати свої обмеження, починаючи з трирічного віку. До того вони зазвичай копіюють поведінку батьків, і їх просто треба скеровувати в правильному напрямку. Хорошим і простим принципом для встановлення правил для дітей дошкільного віку може бути принцип «не зашкодити». У школі Монтессорі є таке просте правило: «Будь добрим до кожного і лагідним до всього». Це можна пояснити так: «Ми не б`ємося, не обзиваємося, не пліткуємо, не ображаємо інших, а також не грюкаємо стільцями, не рвемо папір, не ламаємо олівці й не малюємо на меблях». Якщо діти знають, що є певні межі, які інші не можуть перетнути і зашкодити їм, або вони самі не можуть перетнути і потрапити в небезпечну ситуацію, вони почуваються у безпеці.

6. Грайте з дітьми в ігри, в яких треба дотримуватися правил

Діти дошкільного віку люблять гратися, бігати і сміятися з іншими дітьми. Навчіть їх грати в прості ігри, такі як хованки, здобуття прапору та інші. Дітям дуже подобаються такі ігри: вони навіть складуть перелік правил, які затвердять лідери і які повинні будуть виконувати всі, хто захоче з ними грати.

7. Допомагайте дітям отримати необхідні навички перед змаганнями

Як ми вже говорили, у дітей до 4 років немає повноцінних навиків мислення, необхідних, щоб зрозуміти складні правила більшості спортивних ігор. Маленьким дітям потрібен час, щоби розвинути фізичні навички, необхідні для координації, балансу та фізичної сили, а також розумові навички, щоб вивчити і зрозуміти правила спортивних ігор. Давайте дітям

можливість пограти з м`ячем на домашньому подвір`ї або в парку. Розвинути ці навички їм допоможуть й інші активні види занять – якщо вони будуть лазити по деревах, штовхати візок з продуктами в магазині, бігати і робити інші речі наввипередки. Діти дуже люблять активні ігри і допомогу з домашніми справами, важливо лише, щоб батьки давали їм такі можливості.

8. Ретельно обирайте тих, хто буде займатися з дитиною спортом

Діти ростуть і в різних ситуаціях все більше контактують з новими людьми. Тому потрібно звертати увагу на дорослих, які їх оточують і впливають на їхній розвиток. Вони можуть зіграти вирішальну роль у формуванні характеру дитини, над яким ви працюєте вдома.

9. Давайте дітям можливість погратися в дорослих

Дошкільнята і діти молодшого шкільного віку люблять гратися в дорослих і бути головними. Спостерігаючи за цією грою. Батьки можуть побачити, як діти сприймають їхню поведінку. Вони намагаються бути дорослими й імітують дії, слова й інтонації своїх батьків. «Уявімо, що я – мама, а ти – дитинка». А далі діти виявляють турботу (або погане ставлення), які вони самі отримують від батьків. Варто давати дітям більше можливостей грати у такі ігри, щоб вони більше розуміли, що таке справедливість і несправедливість.

10. Визнавайте свої помилки

Інколи батьки і вчителі припускаються помилок і звинувачують дітей у тому, що вони не робили. Важливо, щоб батьки вміли визнавати свої помилки і просили вибачення. Таким чином діти бачитимуть, що справедливість відновлюється.

СТРИМАНІСТЬ

Стриманість — це здатність постійно контролювати себе і свою поведінку, володіти собою, своїми бажаннями, настроєм. Ця християнська чеснота вимагає здатності стримуватись від дій, що усвідомлюються як непотрібні або шкідливі в певних умовах, зберігати витримку навіть у складних і важких умовах. Стримана людина витривала і терпляча. Вона здатна терпіти фізичні страждання (голод, спрагу тощо), негаразди, стримувати, коли це необхідно, свої бажання.

Стримуйся від зла і гніву, уникай поганих учинків і пристрастей, лінощів і недбалості, нерішучості і слабовілля, скупості і жадібності, марнотратства і марнославства; відсторонюйся від егоїзму і байдужості, пустослів'я і ниття; позбавляйся глузування й базікання; цурайся нетактовності і розпущеності, віроломства і зарозумілості, слізливості, нескромності і непорядності; не допускай обману і лицемірства, плазування і підлабузництва, пияцтва і обжерливості, відчаю і смутку; рятуйся від жалюгідності, жорстокості й підлості, нашіптувань і доносів.

Намагайся силою волі утриматись від багатоочікуваних бажань і примусити себе робити потрібну справу. Стримання від бажань — тонкий

різець, без якого не може обійтись скульптор благородства. Умій користуватись цим різцем! Не давай волі бажанню, якщо здійснення його веде тебе до поганих, мерзенних учинків.

Іван Златоуст повчає, що Ісус Христос виснажувався від голоду, а ти розриваєшся від переїдання. І хоча ласолюбство не викликає ніякого зла, проте для чого готувати для черв'яків розкішну трапезу? Хочеш, щоб ти гарно виглядав? Упорядкуй своє тіло. Для чого зариваєш душу і робиш велику загорожу для неї? Якщо будеш дбати про душу свою, не гнітитимеш її тілом, то зробиш погляд її світлішим, крила — легшими, тягар — невагомішим. Будемо живити душу духовними бесідами при стриманому житті так, щоб тіло завжди було здоровим і міцним. Тільки таким чином можна благоустроїти себе, досягнути вершин доброчесності і сподобитись вічних благ (27 бесіда Св. Іоанна Златоуста на Дії Апостолів).

Про спокусу в Святому Письмі

У молитві «Отче наш…» у шостому проханні сказано: « І не введи нас у спокусу…».

Спокуса — це скрутні обставини, коли є небезпека впасти в гріх, похитнутися у вірі або схилитися у бік беззаконня.

Спокуса не виходить від Бога: «Випробовуваний, хай не каже ніхто: "Я від Бога спокушуваний". Бо Бог злом не спокушає, і нікого Він Сам не спокушає» (Як.1:13).

Диявол є винуватцем спокуси: «Тому й я, не стерпівши більше, послав, довідавшись про вашу віру, щоб часом спокусник вас не спокусив, і труд наш не стався б даремний» (1Сол.3:5). «І скинений був змій великий, вуж стародавній, що зветься диявол і сатана, що спокушає всесвіт, і скинений він був додолу, а з ним і його ангели були скинені» (Об.12:9).

Спокуса дається для випробування:

- *нашої віри*: «Благословенний Бог і Отець Господа нашого Ісуса Христа, що великою Своєю милістю відродив нас до живої надії через воскресіння з мертвих Ісуса Христа, на спадщину нетлінну, й непорочну, та нев'янучу, захована в небі для вас, що ви бережені силою Божою через віру на спасіння, яке готове з'явитись останнього часу. Тіштеся з того, засмучені трохи тепер, якщо треба всілякими випробуваннями, щоб досвідчення вашої віри було дорогоцінніше за золото, яке гине, хоч і вогнем випробовується, на похвалу, і честь, і славу при з'явленні Ісуса Христа» (1Петр.1:3–7);

- *нашої покірності й любові до Господа*: «І будеш пам'ятати всю ту дорогу, що Господь, Бог твій, вів тебе нею по пустині ось уже сорок літ, щоб упокорити тебе, щоб випробувати тебе, щоб пізнати те, що в серці твоїм, чи будеш ти держати заповіді Його, чи ні... щоб пізнати, чи ви любите Господа, Бога вашого, усім своїм серцем і всією своєю душею» (5М.8:2; 13:4);

- *нашої безкорисливості*: «І відповів сатана Господеві й сказав: "Чи ж Йов даремно боїться Бога? Чи ж Ти не забезпечив його, і дім його, і все, що його? Чин його рук Ти поблагословив, а маєток його поширився по краю. Але

простягни тільки руку Свою, і доторкнися до всього, що його, — чи він не зневажить тебе перед лицем Твоїм?". І сказав Господь до сатани: "Ось усе, що його, — у Твоїй руці, тільки на нього самого не простягай своєї руки!". І пішов сатана від лиця Господнього» (Йов.1:9–12).

Бог не допускає, щоб ми піддавались спокусам... понад наших сил: «Досягла вас спокуса не інша, тільки людська; але вірний Бог, Який не попустить, щоб ви спокушалися понад ваших сил, але при спокусі й полегшення дасть, щоб знести могли ви її» (1Кор.10:13).

Вірні повинні:

- *пильнувати, щоб не впасти у спокусу*: «Будьте тверезі, пильнуйте! Ваш супротивник — диявол — ходить, ричачи, як лев, що шукає пожерти кого. Противтеся йому твердою вірою» (1Петр.568,9). «Браття, як людина й упаде в якийсь гріх, то ви, духовні, виправляйте такого духом лагідності, самі себе доглядаючи, щоб не спокусились і ви» (Гал.6:1);

- *молитися, щоб позбавитись від спокуси*: «Моліться, щоб не впасти в спокусу» (Лк.22:40).

Господь...

- *охороняє вірних під час спокус*: «А що ти зберіг слово терпіння Мого, то Я тебе збережу від години спокус, що має прийти на весь всесвіт, щоб випробувати мешканців землі» (Об.3:10);

- *спокушений*: він допомагає тим, які знаходяться у спокусі: «Бо в чому був Сам постраждав, був спокушений, у тому Він може допомогти тим, що знаходились у спокусі. Бо ми маємо не такого Первосвященика, що не міг би співчувати слабкостям нашим, але спокушуваного в усьому, подібно до нас, окрім гріха. Отож приступаймо з відвагою до престолу благодаті, щоб прийняти милість та для своєчасної допомоги знайти благодать» (Євр.2:18; 4:15-16);

- *допустив спокуси від диявола*: Ісус був сорок днів у пустині, спокушуваний сатаною;

= *терпів спокуси від злих людей*: «Ісус, знавши їхнє лукавство, сказав: "Чого ви, лицеміри, Мене спокушаєте?"» (Мт.22:18). «І підвівсь ось один законник і сказав, Його спокушаючи: "Учителю, що робити мені, щоб вічне життя осягнути?" (Лк.10:25). «А інші, спокушаючи, хотіли від Нього знамення з Неба» (Лк.11:16).

- *протистояв спокусам Словом Божим і переміг*: «Тоді каже до нього Ісус: "Відійди, сатано! Бо ж написано: Господові Богу своєму вклоняйся і служи Одному Йому!". Тоді позоставив диявол Його. І ось ангели приступили, і служили Йому» (Мт. 4:10-11). «Я світ переміг!» (Ів.16:33).

Щасливий той, хто вистояв при спокусі: «Блаженна людина, що витерпить спокусу, бо, бувши випробувана, дістане вінця життя, якого Господь обіцяв тим, хто любить Його» (Як.1:12).

Диявольські спокуси

Кожна людина без винятку в земному житті потрапляє в спокуси. Навіть Господь наш Ісус Христос зазнав спокус від диявола. Всі спокуси,

починаючи від спокуси праотців у раю, за своєю природою однакові. Вони мають своєю метою віддалити людину від Бога, від виконання Його волі.

Диявол знав, що люди можуть блаженствувати тільки у спілкуванні з Богом, у всьому підкоряючись Його волі. Тому він використав усі сили для того, щоб перервати це спілкування. Диявол використав для досягнення цієї мети неправду, хитрість і схильність людини до блаженного, щасливого життя. Він став переконувати Адама та Єву, що можна бути щасливими й без Бога. Даремно, мовляв, вони утримують себе заради заповіді Бога і не споживають від дерева пізнання добра і зла. Диявол навіював їм, що споживання забороненого плоду не зло, а благо. Як тільки вони з'їдять заборонений плід — перед ними відкриється широка дорога знання і вони вже не матимуть необхідності у керівництві Божому, бо самі стануть богами, ні від кого не залежними. Диявольська неправда та хитрість досягли своєї мети. Перші люди вирішили бути щасливими і блаженними без Бога. Те, що Бог попередив людей про смерть, яка трапиться з ними за споживання цього плоду, для Адама та Єви втратило значення. Вони без зусиль зі своєї сторони, одним лише вкушанням плоду надіялись одержати насолоду. Легкість досягнення своєї мети спокусила перших людей. Однак вони не стали богами, втратили блаженство і спілкування з Богом.

Так спокушав диявол і Ісуса Христа. Як і наших праотців, він спокушав Спасителя в честолюбстві й нестриманості, пропонуючи легкий шлях для досягнення мети. Коли Христос зголоднів у пустелі, диявол сказав Йому: «Якщо Ти Син Божий, скажи, щоб це каміння стало хлібами». Спокусник хотів легким засобом угамування голоду схилити Його на шлях нестриманості; не зумівши перемогти Христа спокусою нестриманості, диявол намагався збудити в Ньому марнославство і честолюбство. Він запропонував Христу кинутись з висоти даху храму і на подив людей залишитися цілим і неушкодженим. Знову зазнавши поразки, диявол зводить Ісуса Христа на високу гору і показує Йому в єдину мить усі царства світу, обіцяючи дати Йому у володіння весь світ, якщо тільки Він вклониться йому — дияволу. Цю сильну спокусу властолюбством Христос спростував словами: «Відійди від мене, сатано, бо написано: Господу Богу твоєму поклоняйся і Йому Єдиному служи» (5М.6:13).

Так Ісус Христос переміг усі спокуси диявола, перед якими не встояли перші люди. Якщо навіть Спаситель наш піддавався спокусі, то це значить, що й кожна людина постійно піддається спокусам. Наша біда полягає не в тому, що ми живемо в атмосфері постійних спокус, а в тому, що ми не перемагаємо спокуси. Нас часто перемагає диявол. Ми спокушаємося «хіттю плоті, хіттю очей і гордістю життєвою».

І, якщо проаналізувати усі спокуси, то всі вони зводяться до одного — відвести людину від Бога, примусити її йти шляхом, який призводить до смерті духовної. Був час, коли атеїзм віддалив від Бога мільйони людей: дорослих і дітей, чоловіків і жінок. У результаті цього люди втратили віру й духовне життя. Диявол торжествував, але не довго. Прийшли нові часи, часи

свободи. Тепер люди можуть вільно сповідувати віру в Бога, відвідувати богослужіння, читати Біблію та іншу духовну літературу. Здавалося б, треба радіти, але не так сталось, як гадалось — диявол не дрімає. Як говорить апостол Петро: «...він, як лев гарчить, шукаючи, кого б пожерти».

Диявол продовжує спокушати людей і відводити їх від Бога та справжнього духовного життя. Нині стало немодним заперечувати Бога, проте істинну віру в Бога часто стали плутати з іншими віруваннями — віруваннями хибними, хоча зовнішньо пристойними. У багатьох віруючих уживаються ікона й талісман, відвідування храмів і звернення до ворожок, молитва та ворожіння на картах, священики й екстрасенси. Як може християнин водночас вірувати в Отця Вседержителя, Творця неба та землі, і в силу талісмана?! Як можуть віруючі звертатися за зціленням не до Бога — Владики життя та смерті, а до чаклунів, знахарів і різних лжецілителів?! Один час не вірили в існування потойбічного світу й всього надприродного. Все, що не можна було пояснити матеріальними законами, відкидалось без усіляких розумних доказів. А тепер люди вірять у різноманітні прикмети. Вони спокушаються східною містикою, окультизмом, слухають віщання астрологів і магів.

Як після всього цього віруюча людина, християнин може звертатись з молитвою до Бога, казати: «Крім Тебе, іншого Бога не знаємо», «Тобі єдиному согрішаємо, але і Тебе єдиного просимо».

Використовуючи природне прагнення людей до зцілення хвороб, бажання довідатись про майбутнє, диявол уводить людей у спокуси і віддаляє від поклоніння єдиному істинному Богу, у Тройці Славимому.

Усі ці види спокус треба відкидати, як це зробив Господь наш Ісус Христос, коли сказав дияволу: «Відійди від мене, сатано, бо написано: Господу Богу твоєму поклоняйся і Йому Єдиному служи» (5М.6:13). Не дамо дияволу відвести нас від Єдиного істинного Бога. Будемо завжди розумом і серцем просити Отця Небесного: «Отче наш, ...не введи нас у спокусу, визволи нас від лукавого».

Коли ми молимось: «визволи нас від лукавого», ми тим самим визнаємо, що диявол у цьому світі має владу, що ми немочні і що один лише Бог може нам допомогти, від його сили.

Хто такий лукавий? То ворог наш диявол, «лукаве» — то справи його. Тут ми просимо про визволення нас від усіх інших бід, які людина з трудом може переносити, а саме: голод, хвороби, війни, пожежі тощо. Просимо Господа, щоб Він відвернув усе це від нас. Також просимо Бога, щоб Він при смерті нашій відвернув від нас всяку спокусу ворога душі нашої та дарував нам милість благочестиво і безпечно створити подвиг під захистом благодаті Його і під керівництвом ангела, що охороняє нас. Ми завжди повинні щиро просити Бога, щоб при смерті нашій Він визволив від спокуси напастей диявола та від вічних мук у пеклі.

З Євангеліє ми знаємо про буття диявола і про його руйнівну смертоносну діяльність. Найбільшою перемогою лукавого, без сумніву, слід визнати те,

що багатьом поколінням людей було прищеплено, що начебто диявола зовсім немає. Але Господь застерігає всіх нас, хто живе на землі, й віруючих Слову Його, і закликає до пильності, коли говорить: «Я бачив того сатану, що з неба спадав, немов блискавка» (Лк.10:18). І став губитель-диявол «князем світу цього», а разом з ним оселились і панують на землі численні полчища його поплічників.

Найперший і гіркий досвід диявольської влади випробували на собі наші праотці Адам і Єва. Його стараннями вони пізнали солодкість гріха і відчули гіркоту смерті. З тих далеких часів без перепочину диявол робить свою лиху справу. Його головним завданням була, є і буде боротьба з Богом за душі людей, а місцем битви — серця людські.

Усе відбувається в серці: у ньому вміщується і безодня пекла, й іскра віри. Тож потрібно пильно вдивлятися в усе, що відбувається з нами і навколо нас. Потрібно знати своє серце, тому що незнання не виправдає нас у день Страшного Суду, який невідворотно наближається до землі. «Ідіть від Мене, прокляті, у вічний вогонь, що дияволові та його посланцям приготований» (Мт.25:41), — скаже Син Людський тим, хто не знав, хто не хотів знати.

А прикладів насильства над людьми бісівської сили у Священному Писанні багато: це і євангельський образ жінки, яка 18 років була згорбленою (зв'язаною) від диявола; це і двоє одержимих, які жили у трунах (у могильних склепах), що розривали страшною бісівською силою ковані ланцюги, якими намагались їх зв'язати, зовсім некеровані розумною силою; це й біснуватий, якого біс, бажаючи занапастити, кидав то у вогонь, то у воду; і багато інших прикладів.

Але ніколи Господь, зцілюючи біснуватих, не називав біснування природною хворобою. Він прямо визнавав винуватцями її бісів і виганяв їх.

Ці приклади через жорстокосердість та недоумство наші не вражають наші серця, коли ми читаємо або чуємо про них. Одні думають, що це було колись і десь там, інші мають зухвальство в глибині серця сумніватись у прикладі чужого життя, а деякі ідуть ще далі, невір'ям заперечують вірогідність Божественного Писання.

Тепер же нам з вами вже не приклади з минулого, а наше власне життя дає відчути насилля, тиранію над нами і самого диявола, і синів противлення, тобто людей, які стали виконавцями злої волі диявола на землі.

Задумаймося над словами святого пророка Божого Ісаії. Чи не про нас і не про наш час говорив пророк, який жив за 579 років до Різдва Христового? «Земля спустошена дощенту, пограбована до останку... Землі під своїми мешканцями споганіли, бо вони переступили закон, порушили статут, зламали завіт відвічний. Тому прокляття пожирає землю, і мешканці її несуть за те кару: тому мешканці землі гинуть, людей зосталось мало... Земля розіб'ється на кавалки, земля розколеться на частини, земля здригнеться вельми. Земля хитатиметься, немов п'яний, гойдатиметься, мов халупа. І затяжіє її гріх над нею; вона впаде й не підведеться більше!» (Іс.24:3,5-6; 16:19-20).

Так, ці слова — про нас!
Це ми порушили Закон Божий!
Це ми порушили Його заповіт!
Це ми забули про Бога!

І наша матінка-годувальниця земля вже народжує одні терни від злоби тих, які живуть на ній. І небо, яке колись дарувало людям дощ життя і плодоносну росу, сіє на наші голови хімічну отруйну вологу, і вітер Чорнобиля обпікає світ своїм смертоносним диханням. І розгул зла, лукавства і ворожості йде по землі. І немає молитви, щоб залити цю пожежу зла, немає духовної сили, щоб відвернути загибель, яка наближається.

Невже все це створила людина? Ні, можливості людини обмежені, й строк її життя становить 70, від сили — 80 років: вона не встигає навіть і усвідомити свого призначення на землі, як уже сходить у могилу. Немає у неї ні часу, ні сили, ні уяви посіяти стільки бід і зла, щоб вистачило на все людство.

Усе те мале зло, яке встигаємо скоїти ми, грішні люди, приводить у сукупність великий диригент — сатана, той, хто сіє в нас мале. Він сіє мале і вирощує його у велике. І це називається Таїною беззаконня. Таїна беззаконня виходить від сили в силу саме тому, що послабшав наш опір їй.

У своєму спокушанні ми забуваємо Бога, забуваємо Небо, забуваємо вічність. На ґрунті повного занурення людей у плотське життя розростається всепоглинаюча розпуста. Немовлята, зачаті у беззаконні, з'являються на світ хворими, від народження одержимими духом злоби, вони своїм лукавством часто перевершують дорослих. Підлітки в одурманюючих наркотиках шукають особливих відчуттів, часто знаходячи в них смерть. Юнаки та дівчата, не знаючи самого почуття невинності й чистоти, занурюються в болото, про яке подумати страшно та соромно говорити. Наркотичний чад для багатьох стає єдиним реальним життям. А гуркіт бісівського галасу, що увірвався в наші будинки з телевізійних екранів, приголомшив і одурив усіх від малого до дорослого, втягнув усіх у вир пекельної круговерті, поневолюючи душі насиллям.

Ми, не замислюючись, а значить, добровільно впускаємо у свої домівки телевізійних чаклунів усякого роду і вчимося у них як швидше і надійніше безповоротно загубити душу. Ланцюги, сковані з темряви гордості, брехні та зарозумілості, все міцніше обплутують наші серця, зв'язують наш розум, наші руки, усе наше єство. Ми стаємо неспроможні ні до чого доброго. Світлий ангел-хранитель стоїть осторонь, оплакуючи серця наші, які стали ареною бісівських ігрищ.

Нормою життя стає — «ходи трупами задавлених тобою, виривай шматок з чужого рота і плюй на всі заповіти». А той ворог, що посіяв страшні плевела злоби і гордині лжеіменного розуму, він — людиновбивця споконвіку, брехун і батько брехні — любується плодами справ своїх. Він досяг успіхів. Він переміг людей. І Бог тепер не стільки заперечується,

скільки витісняється з серця людини різноманітними пристрастями й життєвими турботами.

Бог просто забутий. «Сину, дай Мені твоє серце», — просить Господь. Та де ж воно, наше серце?! І чи є ще воно? Якщо і є, то немає в ньому місця для Бога, для світла й тиші, для миру й любові. Страшно нам від того, що світло Боже відкриє нам страшний мотлох нашого серця.

Ми женемо Бога від себе і тікаємо від усього, що може виявити наше справжнє обличчя. Та це знов і не ми, а все той же людиновбивця, який заводить нас усе далі й далі від спасіння, що приготоване людям Сином Божим. Ворог сам уже ввійшов у наше серце й заволодів ним.

Але не міг він цього зробити без нашої згоди. Премудрість Божа так створила людину, що без неї самої або проти її волі ні врятувати, ні погубити людину не можна.

І ми самі, відкидаючи Бога невір'ям або ж віруючи в Бога, але заперечуючи заповідані Ним справи, відкидаємо спасіння. Відкидаючи темну страшну диявольську силу, але чинячи справи темряви, — ми самі віддаємо себе до її рук, самі готуємо собі безодню пекла.

Тож знайте, що диявол не інакше входить в нас, як опанувавши нашим розумом, нашими думками. В одних він викрадає з розуму і серця віру, в інших його сморідне дихання спопеляє страх Божий; третіх уразив марнославством, веде у полон багатьох пристрастей, бо марнославство і гординя породжують такі пороки, які відкривають врата душі бісам.

Людина не помічає, як стає одержимою. Нам треба добре пам'ятати, що основною характерною рисою диявольської брані є пристосовуваність, що злі духи ведуть з нами битву постійно й різноманітно. Головне, що треба неодмінно знати, що підхід до нас бісів непомітний і дія їхня поступова. Розпочавши з малого, злі духи повільно, але впевнено набувають великого впливу на нас. Бісівська хитрість і лукавство, як правило, люб'язно йдуть назустріч нашим бажанням і прагненням, навіть добре і невинне вони здатні перетворити на свою зброю.

Тепер багато молоді кинулося до церкви, хто вже пов`язши у скверні гріха, хто зневірившись розібратися в мінливостях життя і розчарувавшись у його принадах, а хто — замислившись про сенс буття. Люди роблять страшний ривок із сатанинських тенет, люди тягнуться до Бога. І Бог відкриває їм Свої батьківські обійми. Як було б добре, якби вони по-дитячому змогли припасти до всього, що дає Господь у церкві Своїм чадам, почали б вчитися у церкві заново мислити, заново відчувати, заново жити.

Та ні! Великий залицяльник-диявол на самому порозі церкви відбиває у більшості з них смиренне усвідомлення того, хто вони і навіщо сюди прийшли. І людина не входить, а «ввалюється» до церкви зі всім тим, що залишилось у ній від прожитого життя, і в такому стані відразу ж починає осуджувати, що в церкві правильно, а що вже пора змінити.

Вона впевнена, що «вже знає, що таке благодать і як вона виглядає». Ще не ставши справжнім християнином, не навчившись покірно, вона вже стає

суддею і вчителем. І знову проганяє Господа зі свого серця. І де? Прямо в церкві! А людина цього вже навіть і не відчуває: адже вона знаходиться у церкві, адже вона прочитала багато книг. Їй пора, як вона вважає, і священний сан приймати або вже треба і чернечий одяг вдягати. Ці люди можуть насмілитися і священний сан прийняти, і постригтися в чернецтво, але все це вже без Бога, керовані тією ж темною силою, яка керувала їхнім життям до того моменту, як вони прийшли в Церкву. А далі чекай інших явищ, можливих тільки на ґрунті спотвореної віри. Християнство без праці, без боротьби, без хресних мук — це християнство тільки за назвою, а значить без Бога. Воно призводить до різних спокус.

Диявол буде керувати своєю жертвою внутрішніми голосами і «видіннями», у когось заполонить розум, сповнить серце хульними образами і словами. І горе, якщо людина — невіглас у вірі, якщо не звернеться за допомогою до Бога, який готовий допомогти навіть зраднику.

Нам усім треба пам'ятати, що в душі, навіть світлій і чистій, одна яка-небудь кинута від диявола думка вмить зробить збентеження, важкість і сердечний біль, а в душі затьмареній гріхом, ще темній і неочищеній, навіть сама присутність ворога буде непомітною.

Цій непомітності сприяє сам дух зла, бо вона йому вигідна. Він, володарюючи над грішником, намагається тримати його у спокусі, запевняючи, що людина так діє сама по собі. Спокушена людина, як метелик, летить на примарне світло бісівського марева, яке смертельно обпече її душу. Вона бажала дива, шукала одкровення, і воно з'явилось. І в людини навіть думки не виникає про своє прожите у гріхах життя, яке вже стіною стало між нею і Богом. Скільки ще треба працювати, щоб цю стіну розбити, щоб побачити світло істини!

Важко обманути дійсно віруючих, смирення і страх Божий застерігають, а Дух Святий, який охороняє їх, відкриє їм правду і наставить на всяку істину. З життів отців-подвижників відомо, що вони пізнавали біса, який з'являвся їм навіть в образі Христа. Духовна ж сліпота чи не більшості сучасних людей, часто навіть тих, хто називає себе християнами, веде їх до все більших бісівських спокус.

Уже тепер ми чуємо і читаємо в пресі про всілякі знамення то на небі, то на землі: літаючі об'єкти, інопланетян тощо. Вони втручаються в життя наших сучасників, нав'язуючи їм певні норми життя й поведінки вже не в помислах, а на ділі, творячи чудеса, привчаючи спокушених до повної покори собі. Є навіть випадки самогубств, скоєних за навіюваннями цих опікунів.

І нікого не бентежить такий їхній наплив, ні в кого не виникає думки: «А звідки ж воно, чому прийшло і де було раніше?». Але навіть якщо б хтось усі ці явища назвав у пресі своїм іменем, сказав, що це розгул бісівської сили з безбожницьким світом, читачі все одно б не зрозуміли, що ж несуть ці явища.

Нові, відкриті останнім часом здібності зцілювання шляхом духовного прозріння, яснобачення і прозорливості вводять в оману дуже багатьох

людей — як домогосподарок, так і педагогів, викладачів ВНЗ, студентів й ін.

Дивно, що всі вони, не маючи ніякої медичної освіти, сприймають ці явища як дар неба.

Дар то дар! Але від кого та навіщо, що може принести він «цілителю» і хворому? «Цілителю» він принесе бісівську гординю, а пацієнту, який довірився йому, — порушення духовних і душевних сил, що часто веде до одержимості.

Але це буде потім. А поки всі хочуть бути здоровими за всяку ціну. Істинний християнин, а не тільки за іменем і модою, у зв'язку зі всіма цими явищами обов'язково згадає, що зробили святі апостоли, коли зустріли дівчину, яка мала дух пророкування і цим заробляла гроші для своїх господарів. Віруючі згадають і відійдуть від духа лестощів, а невіруючі самі зануряться в згубний обман, ще й потягнуть за собою багатьох. Усе це знамення часу. В усіх людей, які живуть на землі в наш час, виникає відчуття катастрофи, яка наближається.

Людство, що знемагає від тяжкого передчуття, не хоче зупинитися і задуматися, зрозуміти, що ж із ним відбувається. Диявольські сили полонили розум і серце тих, хто живе гріхом. Гріх зігнув і спотворив людину настільки, що вона перестала бачити Бога. Вона вже не може випрямитись і навіть не прагне того, щоб розум її осяяло світло Божественної істини, а темрява зникла.

Припадемо ж до Спасителя! Саме цим ми зможемо протистояти дияволу, і він втече від нас. Навчимося ж розуміти й берегти добро душі своєї, будемо охороняти входи у свою душу, навчимося бачити себе. Тільки в такий спосіб ми виявимо всі підступи диявола всередині й навколо нас.

Помолимося, щоб Господь дав нам пильний розум, тверезу совість і відкрив наш духовний зір. Ніколи не будемо забувати про споконвічного ворога, який воює з родом людським.

Будемо пам'ятати, що сила злих духів міцна, а наша сила немічна. Покірно припадемо з безсумнівною вірою до Того, Чия сила більша за диявольську. Господи, ім'я Тобі — сила, підкріпи ж нас усіх — знемагаючих і падаючих!

Для боротьби з дияволом потрібно шукати різну зброю Божу. Яка ж це зброя?

Перший засіб для боротьби – *призвати ім'я Господнє*. «Ім'ям Моїм будуть виганяти демонів», - сказав Господь (Мр.16:17). «Ісусе, допоможи!»

Другий засіб – *животворний хрест Господній (хресний символ).*

Третя зброя проти диявола – *молитва і піст*.

Четвертим засобом боротьби і перемоги над дияволом є *покірливість*.

П'ятий засіб проти диявола – *набувати дару безпомилкового духовного міркування (розпізнавання духів).*

Сказав Господь Ісус Христос: «…а іншому дається дроблення чуд, а іншому пророкування, а іншому розпізнання духів, а тому різні мови, а іншому вияснення мов. А все оце чинить один і той Самий Дух, уділяючи

кожному осібно, як Він хоче» (1Кор.12:10-11).

Подальший могутній засіб боротьби з нечистою силою – це *чудово знати і використовувати християнські віровчення.*

Потрібно знати відповідні псалми проти диявола, особливо 68-1 псалом: «Нехай воскресне Бог, і розпорошаться вороги Його…»

Нарешті, сьомий і останній могутній засіб проти демонів – *допомога Святих.*

Використовуючи цю зброю проти диявола, людина ніколи не впаде у гріх.

Коли перед вами буде спокуса до гріха, тоді одразу ж уявіть те, що гріх сильно гнівить Господа, Який ненавидить беззаконня. «Бо Ти Бог, що не хоче беззаконня, і не оселиться з Тобою лукавий» (Пс.5:5). А щоб краще вам було зрозуміти це, то уявіть правдивого, суворого, люблячого свою сім'ю батька, який всіма засобами намагається зробити дітей своїх доброзичливими і чесними, щоб за їхню доброзичливість нагородити їх великим своїм багатством, яке він приготував для них із великим трудом. На превеликий жаль, він бачить, що діти не люблять його, не звертають уваги на приготовану любов'ю батька спадщину, живуть безпутно, швидко прямують до загибелі. А кожен гріх, зверніть увагу, є смерть для душі, тому що він убиває душу і робить рабом диявола. Бійтеся всяких спокус диявола, які ведуть до гріха.

Ворог Божий і наш — диявол ніколи не спить. Він, як лев, роззявивши пащу, завжди шукає, кого б поглинути. Диявол діє через наше тіло, розпалюючи в ньому різні пристрасті й затемнюючи розум і свідомість. Він діє і через недобрих людей, які легше йому піддаються, іноді діє і безпосередньо, направляючи помисли наші на лукаве.

Отож у молитві Господній, у шостому проханні, Христос навчає нас просити Отця Небесного, щоб не вводив нас у спокусу випробуванням і не допускав диявола спокушати нас гріхом. А коли б і сталось так, то дав би силу випробування терпляче перенести, а проти спокус диявольських вистояти.

ТЕРПІННЯ

Терпіння **–** здатність стійко, без нарікань витримувати фізичні або моральні страждання, життєві негаразди тощо. Уміння довго та спокійно витримувати щось нудне, неприємне, небажане.

Терпіння – Божественна чеснота. Господь терпеливий не тому, що ставиться до нас поблажливо, а тому, що Він проникає в глибину потаємного життя, у тайники нашої душі і знає, як ніхто інший, слабкість нашого єства. Ми грішні, але Бог любить нас, тому що бачить у глибині людської душі добро, яке не завжди бачимо ми. Чим більше ми наближаємось до Бога, тим терпимішими стаємо до кожної окремої людини. Благодать Божа робить людину терплячою.

Терпіння заповідане: «терпінням вашим спасайте душі ваші» (Лк.21:19). «В журбі будьте терпеливі» (Рим.12:12). «Я, в`язень в Господі, молю вас

поступати з довготерпінням» (Еф.4:1-2). «Будьте довготерпеливі до всіх» (1Сол.5:14).

Ісус Христос був прикладом терпіння: **«**Він страждав добровільно і не відкривав уст Своїх; як вівця ведений Він був на заколення, і як анець, якого стригли, мовчав» (Ів.53:7). «Христос терпів за нас, залишивши нам приклад, щоб ми йшли по Його слідах» (1Петр.1:20).

Слуги Божі повинні бути прикладом терпіння: «ти, раб Божий, був терпеливим» (1Тим.6:11). «В усьому стараємось бути такими, як слуги Божі, у великому терпінні…»(2Кор.6:4).

Віруючі повинні проявляти терпіння:

- *до всіх*: «умовляю вас, браття, будьте довготерпеливі до всіх» (1Сол.5:14);

- *приносячи плоди:* «зерно, яке впало на добру землю, це ті, які почувши Боже слово, зберігають його в доброму і чистому серці і приносять плоди в терпінні» (Лк.8:15);

- *в журбі: «*ми хвалимось вами в церквах Божих, терпінням вашим і вірою в усіх гоніннях на вас» (2Сол.1:4);

- *надіячись на Бога:* «покорись Господу і надійся на Нього» (Пс.36:7). «Благо тому, хто терпеливо чекає спасіння від Господа» (Плач 3:26);

- *до тих, хто чекає прихід Христа:* «браття будьте довготерпеливі до приходу Господа» (Як.5:7);

- *до прикладу пророків:* «в приклад візьміть довготерпіння пророків, які розмовляли іменем Господнім» (Як.5:10).

- *в послухові і вірі:* «тут терпіння святих, які виконували заповіді Божі і вірили в Ісуса» (Об.14:12).

Віруючі зміцнюються в терпінні: «щоб поступали достойно Бога в усякому терпінні і великодушності» (Кол.1:11).

Терпіння повинно бути досконалим: «терпіння повинно бути досконалим, щоб ви досконалі та бездоганні були, і недостачі ні в чому не мали» (Як.1:4).

Терпіння є плодом духовним: «плід духа любов, радість, мир, довготерпіння…» (Гал.5:22).

Терпіння творить досвід з надією: «від терпіння народжується досвід» (Рим.5:3).

Терпіння повинно супроводжуватися:

а) вірою: «тут терпіння і віра святих» (Об.13:10);

б) благочестю і стриманістю: «покажіть в стриманні терпіння, в терпінні благочестя» (2Петр.1:6).

Терпіння необхідне для наслідування обітниць: «терпіння потрібне вам, щоб виконавши волю Божу, щоб отримати обітницю» (Єв.10:36).

Похвала терпінню: «у терпеливої людини багато розуму» (Пр.14:29).

Приклади з Біблії

«Ви чули про терпіння Йова і бачили кінець цього терпіння від Господа, бо Господь дуже милостивий та мудрий» (Як.5:11).

«І прийшов цар Давид до Бахуріму, аж ось виходить ізвідти чоловік з роду Саулового дому, а ім`я йому Шім`ї, син Герин. Він ішов і все проклинав. І він кидав камінням на Давида та на всіх рабів царя Давида, хоч увесь народ та всі лицарі були на правиці його та на лівиці його.

І отак говорив Шім`ї в прокльон своїм: Іди, іди геть, кривавий переступнику та чоловіче негідний!

Господь обернув на тебе всю кров Саулового дому, що зацарював ти замість нього. І віддав Господь царство в руку сина твого Авесалома, а ти ось у своєму злі, бо ти кривавий преступник!...

І сказав до царя Авішай, син Церуї: Нащо проклинає цей мертвий пес мого пана царя? Піду я, і зітну йому голову!

А цар відказав: що обходить це мене та вас, сини Церуїні? Що він проклинає, то це Господь йому сказав: Прокляни Давида! А хто скаже: Нащо ти так зробив?

І сказав Давид до Авішая та до всіх своїх слуг. Ось син мій, що вийшов з утроби моєї, шукає моєї душі, а що вже говорити про цього веніяминівця! Дайте йому спокій, і нехай проклинає, бо так наказав йому зробити Господь!

Може зглянеться Господь над моєю бідою, і поверне мені цього дня добром замість його прокляття…

І йшов Давид та люди його дорогою, а Шім`ї йшов узбіччям гори навпроти нього. І він ішов та все проклинав, і кидав камінням на нього, та порошив порохом» (2Сам.16:5-13).

Боже довготерпіння

Як провідник Ізраїлю Самуїл прожив довге життя, наповнене подіями. Так, наприклад; він спостерігав за переходом Ізраїлю до монархічного правління, і цю частину його життя ми розглянемо. Очевидно, що Самуїл досяг успіху у відродженні відданості Ізраїлю Богу, бо пов`язані з поганськими релігіями проблеми ледве згадуються при зображенні перших десятиріч існування монархії.

Така зміна свідчить про те, що Самуїл, напевне, був видатним проповідником. Як ми вже зазначили, за Часів суддів, спостерігалось сім циклів посилення поганського впливу. І кожен новий цикл був значно гіршим за попередній, люди з кожним циклом ставали все більш розбещеними морально та духовно (Суд.2:13-19). Для Самуїла повернути Ізраїль до відданості Господеві, вийти на сцену, коли справи були надто поганими, можна назвати не малою перемогою над почуттям страху.

Для піднесення зображення того, наскільки розбещеним став Ізраїль, Книга Суддів завершується двома історіями, ніяк не пов`язаними із суддями. Центральні персонажі обох цих оповідань – левіти, представники священного клану, до обов`язків яких надходило підтримувати у народу Ізраїль відданість Богові. Але ці два левіти полишили справу, до якої їх було закликано. Один з них був готовий запропонувати свої послуги будь-кому, хто бажав правити поганські обряди та міг достатньо за це заплатити (Суд.17;18). Інший був безсердечним та по-нелюдські жахливо поводився із

своєю наложницею (Тобто жінкою-рабинею). Коли до нього приступились мешканці міста, через яке він проходив, він врятував себе, давши їм свою наложницю для згвалтування. Вони безчестили її всю ніч, доки вона не померла від їх жорстокості (Суд.19;20).

Ось у чому зміст цих історій. Якщо навіть левіти, духовні проводирі та вчителі Ізраїлю, стали такими, то уявіть, якими розбещеними мали бути прості люди! За часів правління суддів народ Ізраїль був винним не тільки у дрібних провинах. Божий народ повністю полишив Бога. Його Десять заповідей вже нічого для них не значили. І все-таки Бог прагнув знайти спосіб зробити так, щоб заповіт, який Він уклав зі Своїм народом, був чинним. Тому Він продовжував терпляче займатись Ізраїлем, незважаючи на його розбещеність.

І цю схему ми бачимо в усьому Писанні: Бог не тільки укладає заповіти, Він докладає усіх зусиль для того, щоб дотримувати їх. Він є Бог, який дотримує Своє слово. Він не поспішає розривати Свої взаємостосунки. Навпаки, Він терпляче очікує, коли Його народ навчиться шанувати свої обов`язки згідно з укладеним заповітом до Бога та до своїх ближніх.

Проте терпець Бога має межі. Приходить час, коли Він скасовує або замінює заповіти через постійну байдужість до Нього та Його волі. Саме це трапилось у випадку з Ілієм. Бог уклав угоду з пращуром Ілія Пінхасом, що первосвященство назавжди залишиться за його родиною (М.25:10-13). Але коли Ілій та його сини постійно виявляли постійну неповагу до скинії та жертвоприношень, Бог закреслив їх родовід. І Він дав ясно зрозуміти, що зробив це через неповагу до Нього (Сам.2:30).

Врешті-решт, те саме Бог зробив з Ізраїлем та Своїм заповітом з ним, що був укладений на горі Сінай. Під час правління монархів Ізраїль продовжував коливатися між щирою відданістю Богові та нестримним захопленням спочатку Ваалом, а потім й іншими поганськими божествами. Протягом століть Бог попереджував, що покарає Ізраїль за таку невірність, і потім виповнив Свою погрозу. Він дозволив ассирійцям знищити північні коліна, а вавилонянам винищити південні.

Але незадовго до нападу Вавилону Бог виголосив, що має намір укласти з Ізраїлем новий заповіт, який замінить укладений на горі Сінай. Ізраїлт не спромігся шанувати Сінайський заповіт, проголосив Бог, і все-таки Він не відмовляється від Свого народу. Він дасть Ізрїлю новий заповіт, щоб заново визначити Свої взаємостосунки з ним (Єр.31:31-33). У Новому Заповіті Бог виконав Свою обіцянку через Ісуса.

Апостол Петро проповідує
терпіння – бо це угодне Богові

«Благаю вас, любі, як приходьків та подорожніх, щоб ви здержувались від тілесних пожадливостей, що воюють проти душі.

Поводьтеся поміж поганами добре, щоб за те, за що вас обмовляють вони, немов би злочинців, побачивши добрі діла, славили Бога в день відвідання.

Отож, коріться кожному людському творінню ради Господа, чи то цареві,

як найвищому, чи то володарям, як від нього посланим для карання злочинців та для похвали доброчинців.

Бо така Божа воля, щоб доброчинці гамували неуцтво нерозумних людей, як вільні, а не як ті, що мають волю на прикриття лихого, але як раби Божі.

Шануйте всіх, братство любіть, Бога бійтеся, царя поважайте.

Раби, коріться панам із повним страхом, не тільки добрим та тихим, але й прикрим.

Бо то вгодне, коли хто, через сумління перед Богом, терпить недолю, непоправді страждаючи.

Бо яка похвала, коли терпите ви, як вас б'ють за провини? Але коли з мукою терпите за добрі вчинки, то це вгодне Богові!

Бо на це ви покликані. Бо й Христос постраждав за нас, і залишив нам приклада, щоб пішли ми слідами Його.

Не вчинив Він гріха, і не знайшлося в устах Його підступу!

Коли був лихословлений, Він не лихословив взаємно, а коли Він страждав, не погрожував, але передав Тому, Хто судить справедливо.

Він тілом Своїм Сам підніс гріхи наші на дерево, щоб ми вмерли для гріхів та для праведности жили; Його ранами ви вздоровилися.

Ви бо були як ті вівці заблукані, та ви повернулись до Пастиря й Опікуна ваших душ.

Дружини й чоловіки

Так само дружини, коріться своїм чоловікам, щоб і деякі, хто не кориться слову, були приєднані без слова поводженням дружин, як побачать ваше поводження чисте в страху.

А окрасою їм нехай буде не зовнішнє, заплітання волосся та навішання золота або вбирання одеж, але захована людина серця в нетлінні лагідного й мовчазного духа, що дорогоцінне перед Богом.

Бо так само колись прикрашали себе й святі ті жінки, що клали надію на Бога й корились своїм чоловікам.

Так Сара корилась Авраамові, і паном його називала. А ви її діти, коли добро робите та не лякаєтесь жадного страху.

Чоловіки, так само живіть разом із дружинами за розумом, як зо слабішою жіночою посудиною, і виявляйте їм честь, бо й вони є співспадкоємиці благодаті життя, щоб не спинялися ваші молитви.

Блажен, хто за правду
страждає!

Нарешті ж, будьте всі однодумні, спочутливі, братолюбні, милосердні, покірливі.

Не платіть злом за зло, або лайкою за лайку, навпаки, благословляйте, знавши, що на це вас покликано, щоб ви вспадкували благословення.

Бо хто хоче любити життя та бачити добрі дні, нехай здержить свого язика від лихого та уста свої від говорення підступу.

Ухиляйся від злого та добре чини, шукай миру й женися за ним!

Бо очі Господні до праведних, а вуха Його до їхніх прохань, а Господнє

лице проти тих, хто чинить лихе!

І хто заподіє вам зле, коли будете ви оборонцями доброго?

А коли ви за правду й страждаєте, то ви блаженні! А їхнього страху не бійтеся, і не тривожтеся!

А Господа Христа святіть у ваших серцях, і завжди готовими будьте на відповідь кожному, хто в вас запитає рахунку про надію, що в вас, із лагідністю та зо страхом.

Майте добре сумління, щоб тим, за що вас обмовляють, немов би злочинців, були посоромлені лихословники вашого поводження в Христі.

Бо ліпше страждати за добрі діла, коли хоче того Божа воля, аніж за лихі.

Бо й Христос один раз постраждав був за наші гріхи, щоб привести нас до Бога, Праведний за неправедних, хоч умертвлений тілом, але Духом оживлений,

Яким Він і духам, що в в'язниці були, зійшовши, звіщав; вони колись непокірливі були, як їх Боже довготерпіння чекало за Ноєвих днів, коли будувався ковчег, що в ньому мало, цебто вісім душ, спаслось від води.

Того образ, хрищення не тілесної нечистости позбуття, але обітниця Богові доброго сумління, спасає тепер і нас воскресенням Ісуса Христа, що, зійшовши на небо, пробуває по Божій правиці, а Йому підкорилися Анголи, влади та сили» (1Петр.2:11-25;3:1-22).

Ісус проповідує терпіння для самарянського
народу, який буде вклонятися Отцеві в любому місті

«І потрібно було Самарію Йому переходити.

Отож, прибуває Він до самарійського міста, що зветься Сіхар, недалеко від поля, яке Яків був дав своєму синові Йосипові.

Там же була Яковова криниця. І Ісус, дорогою зморений, сів отак край криниці. Було коло години десь шостої.

Надходить ось жінка одна з Самарії набрати води. Ісус каже до неї: Дай напитись Мені!

Бо учні Його відійшли були в місто, щоб купити поживи.

Тоді каже Йому самарянка: Як же Ти, юдеянин бувши, та просиш напитись від мене, самарянки? Бо юдеї не сходяться із самарянами.

Ісус відповів і промовив до неї: Коли б знала ти Божий дар, і Хто Той, Хто говорить тобі: Дай напитись Мені, ти б у Нього просила, і Він тобі дав би живої води.

Каже жінка до Нього: І черпака в Тебе, Пане, нема, а криниця глибока, звідки ж маєш Ти воду живу?

Чи Ти більший за нашого отця Якова, що нам дав цю криницю, і він сам із неї пив, і сини його, і худоба його?

Ісус відповів і сказав їй: Кожен, хто воду цю п'є, буде прагнути знову.

А хто питиме воду, що Я йому дам, прагнути не буде повік, бо вода, що Я йому дам, стане в нім джерелом тієї води, що тече в життя вічне.

Каже жінка до Нього: Дай мені, Пане, цієї води, щоб я пити не хотіла, і сюди не приходила брати.

Говорить до неї Ісус: Іди, поклич чоловіка свого та й вертайся сюди.

Жінка відповіла та й сказала: Чоловіка не маю… Відказав їй Ісус: Ти добре сказала: Чоловіка не маю.

Бо п'ятьох чоловіків ти мала, а той, кого маєш тепер, не муж він тобі. Це ти правду сказала.

Каже жінка до Нього: Бачу, Пане, що Пророк Ти.

Отці наші вклонялися Богу на цій ось горі, а ви твердите, що в Єрусалимі те місце, де потрібно вклонятись.

Ісус промовляє до неї: Повір, жінко, Мені, що надходить година, коли ні на горі цій, ані в Єрусалимі вклонятись Отцеві не будете ви.

Ви вклоняєтесь тому, чого ви не знаєте, ми вклоняємось тому, що знаємо, бо спасіння від юдеїв.

Але наступає година, і тепер вона є, коли богомільці правдиві вклонятися будуть Отцеві в дусі та в правді, бо Отець Собі прагне таких богомільців.

Бог є Дух, і ті, що Йому вклоняються, повинні в дусі та в правді вклонятись.

Відказує жінка Йому: Я знаю, що прийде Месія, що зветься Христос, як Він прийде, то все розповість нам.

Промовляє до неї Ісус: Це Я, що розмовляю з тобою…

І тоді надійшли Його учні, і дивувались, що з жінкою Він розмовляв. Проте жаден із них не спитав: Чого хочеш? або: Про що з нею говориш?

Покинула жінка тоді водоноса свого, і побігла до міста, та й людям говорить:

Ходіть но, побачте Того Чоловіка, що сказав мені все, що я вчинила. Чи Він не Христос?

І вони повиходили з міста, і до Нього прийшли» (Ів.4:4-30).

Господь радить пророку Єремії
бути терпеливим

«І промовив до мене Господь: Якщо став би Мойсей й Самуїл перед лицем Моїм, то душа Моя до народу цього не звернулася б! Віджени їх із-перед Мого лиця, і нехай повиходять!

І буде, як скажуть до тебе вони: Куди підемо? то скажеш до них: Так говорить Господь: Хто на смерть ті на смерть, і хто на меча на меча, і хто на голод на голод, а хто до полону в полон…

І Я навіщу їх чотирьома способами, говорить Господь: мечем, щоб побити, і псами, щоб їх волочити, і птаством небесним, і земною звіриною, щоб жерли та нищили…

І Я дам їх на пострах усім царствам землі за Манасію, Єзекіїного сина, царя Юдиного, за те, що зробив був він в Єрусалимі.

Бо хто змилується над тобою, о Єрусалиме? І хто співчуття тобі виявить? І хто зверне з путі, щоб тебе запитати про поводження?

Ти покинув Мене, промовляє Господь, відступився назад, тому Я простягнув Свою руку на тебе, і знищив тебе, утомився Я жалувати!

І віячкою їх розвіяв по брамах землі, позбавив дітей, і погубив Свій народ,

бо вони не вернулись з доріг неправдивих своїх, у Мене більше було його вдів, як морського піску! А на матір юнацтва, спровадив опівдні грабіжника їм, нагло кинув на неї страхіття та жах, зомліла вона, що сімох породила, видихнула свою душу, зайшло сонце її, коли був іще день, засоромилася та збентежилась… А решту їх Я дам під меча перед їхніми ворогами, говорить Господь…

Горе мені, моя мати, що ти породила такого мене, чоловіка сварливого та чоловіка сутяжного для всієї землі! Нікому я не позичав, і ніхто мені не боргував, та всі проклинають мене…

Промовив Господь: Я справді підсилю на добре тебе, Я справді вчиню, що проситиме ворог тебе за час зла й за час утиску!

Чи можна зламати залізом залізо із півночі й мідь?

Багатство твої й твої скарби на здобич віддам, і не за ціну, але за гріхи твої всі, у всіх границях твоїх.

І вчиню, що ти будеш служити своїм ворогам у тім краї, якого не знаєш, бо огонь запалав в Моїм гніві, і над вами палатиме він!

Ти, Господи, знаєш усе, згадай же мене й заступися за мене, і помстися над тими, що гонять мене! На довгу Свою терпеливість до них мене не бери, знай, що сором носив я за Тебе!

Як тільки слова Твої знаходилися, то я їх поїдав, і було слово Твоє мені радістю і втіхою серця мого, бо кликалось Ймення Твоє надо мною, о Господи, Боже Саваоте!

Не сидів я на зборі веселому та не радів, через руку Твою я самітний сидів, бо Ти гнівом наповнив мене.

Чому біль мій став вічний, а рана моя невигойна, що не хоче загоїтись? Чи справді Ти станеш мені як обманний потік, що води його висихають?

Тому Господь так відказав: Якщо ти навернешся, то тебе приверну, і перед лицем Моїм станеш, а як здобудеш дорогоцінне з нікчемного, будеш як уста Мої: до тебе самі вони звернуться, а не ти до них звернешся!

І дам Я тебе для оцього народу за мура міцного із міді, і будуть вони воювати з тобою, та не переможуть тебе: бо Я буду з тобою, щоб спасати тебе й щоб тебе рятувати, говорить Господь!

І врятую тебе з руки злих, і з рук насильників тих тебе визволю!» (Єр.15:1-21).

Давид збирає своїх слуг і покидає Єрусалим.
В дорозі терпить різні незгоди

«А коли Давид пройшов трохи з верхів'я, аж ось Ціва, Мефівошетів слуга назустріч йому, та пара в'ючених ослів, а на них двісті хлібів, і сто в'язок родзинок, і сто літніх плодів, та бурдюк вина.

І сказав цар до Ціви: Що це тобі? А Ціва відказав: Ці осли для царського дому на їзду, а хліб та літні плоди на їду юнакам, а вино на пиття змученому в пустині.

І сказав цар: А де син твого пана? А Ціва відказав цареві: Он він сидить в Єрусалимі, бо сказав: Сьогодні Ізраїлів дім поверне мені царство мого

батька.

І сказав цар до Ціви: Ось тобі все, що в Мефівошета. А Ціва відказав, уклонившись: Нехай я знайду ласку в очах твоїх, пане мій царю.

І прийшов цар Давид до Бахуріму, аж ось виходить ізвідти чоловік з роду Саулового дому, а ім'я йому Шім'ї, син Ґерин. Він ішов і все проклинав.

І він кидав камінням на Давида та на всіх рабів царя Давида, хоч увесь народ та всі лицарі були на правиці його та на лівиці його.

І отак говорив Шім'ї в прокльоні своїм: Іди, іди геть, кривавий переступнику та чоловіче негідний!

Господь обернув на тебе всю кров Саулового дому, що зацарював ти замість нього. І віддав Господь царство в руку сина твого Авесалома, а ти ось у своєму злі, бо ти кривавий переступник!…

І сказав до царя Авішай, син Церуї: Нащо проклинає цей мертвий пес мого пана царя? Піду я, і зітну йому голову!

А цар відказав: Що обходить це мене та вас, сини Церуїні? Що він проклинає, то це Господь йому сказав: Прокляни Давида! А хто скаже: Нащо ти так зробив?

І сказав Давид до Авішая та до всіх своїх слуг: Ось син мій, що вийшов з утроби моєї, шукає моєї душі, а що вже говорити про цього веніяминівця! Дайте йому спокій, і нехай проклинає, бо так наказав йому зробити Господь!

Може зглянеться Господь над моєю бідою, і поверне мені цього дня добром замість його прокляття…

І йшов Давид та люди його дорогою, а Шім'ї йшов узбіччям гори навпроти нього. І він ішов та все проклинав, і кидав камінням на нього, та порошив порохом.

І прийшов цар та ввесь народ, що був із ним, змучені, і відідхнули там» (2Сам16:1-14).

ТОВАРИСЬКІСТЬ

Товариськість **–** стосунки між людьми, які ґрунтуються на спільності їхніх інтересів.

Товариськість проявляється у взаємодопомозі, солідарності, повазі, доброзичливості та довірі один до одного.

Товариськість виникає там, де наявний інтерес до спільної діяльності, взаємодопомога в загальній справі, схожість життєвих поглядів. Основний сенс полягає в бажанні підкреслити все цінне, добре у іншій людині.

Товариськість у дітей виявляється в процесі ігор або якихось спільних занять. Діти дошкільного віку легко знаходять товаришів: у дитячому садку – це, як правило, сусід за столиком або дитина, яка має щось престижне – нову іграшку, книжку і т. ін. Така *товариськість*, звичайно, нестійка; вона часто зникає, але діти швидко втішаються і знаходять собі інших товаришів.

Першою школою *товариськості* є сім`я. Уважне ставлення батьків один до одного, до дитини стає для неї взірцем людських взаємин.

Приклади з Біблії

Соломон крім того, що був царем, він складав пісні і приказки, народ і

друзі його батька хотіли його слухати

«…І приходили від усіх народів, щоб послухати Соломонову мудрість, від усіх царів краю, що чули про мудрість його.

І послав Хірам, цар Тиру, своїх слуг до Соломона, бо почув, що його помазали на царя на місце батька його, бо Хірам був приятелем Давидовим по всі дні» (1Цар.5:14-15).

Ісус проявляє любов і товариськість
до мертвого Лазаря і воскрешає його

«Був же хворий один, Лазар у Віфанії, із села Марії й сестри її Марти.

А Марія, що брат її Лазар був хворий, була та, що помазала Господа миром, і волоссям своїм Йому ноги обтерла.

Тоді сестри послали до Нього, говорячи: Ось нездужає, Господи, той, що кохаєш його!…

Як почув же Ісус, то промовив: Не на смерть ця недуга, а на Божу славу, щоб Син Божий прославився нею.

А Ісус любив Марту, і сестру її, і Лазаря.

А коли Він почув, що нездужає той, то зостався два дні на тім місці, де був.

Після ж того говорить до учнів: Ходімо знову в Юдею.

Йому учні сказали: Учителю, таж допіру юдеї хотіли камінням побити Тебе, а Ти знов туди підеш?

Ісус відповів: Хіба дня не дванадцять годин? Як хто ходить за дня, не спіткнеться, цьогосвітнє бо світло він бачить.

А хто ходить нічної пори, той спіткнеться, бо немає в нім світла.

Оце Він сказав, а по тому говорить до них: Друг наш Лазар заснув, та піду розбудити Його.

А учні сказали Йому: Як заснув, то він, Господи, видужає.

Та про смерть його мовив Ісус, вони ж думали, що про сонний спочинок Він каже.

Тоді просто сказав їм Ісус: Умер Лазар.

І Я тішусь за вас, що там Я не був, щоб повірили ви. Та ходімо до нього.

Сказав же Хома, називаний Близнюк, до співучнів: Ходімо й ми, щоб із Ним повмирати.

Як прибув же Ісус, то знайшов, що чотири вже дні той у гробі.

А Віфанія поблизу Єрусалиму була, яких стадій з п'ятнадцять.

І багато з юдеїв до Марти й Марії прийшли, щоб за брата розважити їх.

Тоді Марта, почувши, що надходить Ісус, побігла зустріти Його, Марія ж удома сиділа.

І Марта сказала Ісусові: Коли б, Господи, був Ти отут, то не вмер би мій брат…

Та й тепер, знаю я, що чого тільки в Бога попросиш, то дасть Тобі Бог!

Промовляє до неї Ісус: Воскресне твій брат!

Відказує Марта Йому: Знаю, що в воскресення останнього дня він воскресне.

Промовив до неї Ісус: Я воскресення й життя. Хто вірує в Мене, хоч і вмре, буде жити.

І кожен, хто живе та хто вірує в Мене, повіки не вмре. Чи ти віруєш в це?

Вона каже Йому: Так, Господи! Я вірую, що Ти Христос, Син Божий, що має прийти на цей світ.

І промовивши це, відійшла, та й покликала нишком Марію, сестру свою, кажучи: Учитель тут, і Він кличе тебе!

А та, як зачула, квапливо встала й до Нього пішла.

А Ісус не ввійшов був іще до села, а знаходився на місці, де Марта зустріла Його.

Юдеї тоді, що були з нею в домі й її розважали, як побачили, що Марія квапливо встала й побігла, подалися за нею, гадаючи, що до гробу пішла вона, плакати там.

Як Марія ж прийшла туди, де був Ісус, і Його вгледіла, то припала до ніг Йому та й говорила до Нього: Коли б, Господи, був Ти отут, то не вмер би мій брат!

А Ісус, як побачив, що плаче вона, і плачуть юдеї, що з нею прийшли, то в дусі розжалобився та й зворушився Сам, і сказав: Де його ви поклали? Говорять Йому: Іди, Господи, та подивися!

І закапали сльози Ісусові…

А юдеї казали: Дивись, як кохав Він його!

А з них дехто сказали: Чи не міг же зробити Отой, Хто очі сліпому відкрив, щоб і цей не помер?

Ісус же розжалобивсь знову в Собі, і до гробу прийшов. Була ж то печера, і камінь на ній налягав.

Промовляє Ісус: Відваліть цього каменя! Сестра вмерлого Марта говорить до Нього: Уже, Господи, чути, бо чотири вже дні він у гробі…

Ісус каже до неї: Чи тобі не казав Я, що як будеш ти вірувати, славу Божу побачиш?

І зняли тоді каменя. А Ісус ізвів очі до неба й промовив: Отче, дяку приношу Тобі, що Мене Ти почув.

Та Я знаю, що Ти завжди почуєш Мене, але ради народу, що довкола стоїть, Я сказав, щоб увірували, що послав Ти Мене.

І, промовивши це, Він скричав гучним голосом: Лазарю, вийди сюди!

І вийшов померлий, по руках і ногах обв'язаний пасами, а обличчя у нього було перев'язане хусткою… Ісус каже до них: Розв'яжіть його та й пустіть, щоб ходив…» (Ів.11:1-44).

Апостол Павло провіщає коринтянам
про Тита, як про свого товариша

«Повідомляємо ж вас, браття, про Божу благодать, що дана Церквам македонським, що серед великого досвіду горя вони мають радість рясну, і глибоке їхнє убозтво збагатилось багатством їхньої щирости; бо вони добровільні в міру сил своїх, і над силу, засвідчую, із ревним благанням вони нас просили, щоб ми прийняли дар та спільність служіння святим.

І не так, як надіялись ми, але віддали себе перш Господеві та нам із волі Божої, щоб ми благали Тита, щоб він, як був перше зачав, так і скінчив би в вас оце добре діло.

А ви, як у всім, збагачуєтесь: вірою, і словом, і розумом, і всякою пильністю, і вашою любов'ю до нас, щоб збагачувались ви і в благодаті оцій.

Не кажу це, як наказа, але пильністю інших досвідчую щирість любови й вашої.

Бо ви знаєте благодать Господа нашого Ісуса Христа, Який, бувши багатий, збіднів ради вас, щоб ви збагатились Його убозтвом.

І раду даю вам про це, бо це вам на пожиток, що не тільки чинили, але перші ви стали й бажати з минулого року.

А тепер закінчіть роботу, щоб ви, як горливо бажали, так і виконали б у міру можности.

Бо коли є охота, то приємна вона згідно з тим, що хто має, а не з тим, чого хто не має.

Хай не буде для інших полегша, а тягар для вас, але рівність для всіх.

Часу теперішнього ваш достаток нехай нестаткові їхньому допоможе, щоб і їхній достаток був на ваш нестаток, щоб рівність була, як написано: Хто мав багато, той не мав зайвини, а хто мало, не мав недостачі.

Та Богові дяка, що Він таку пильність про вас дав у Титове серце, бо благання прийняв він, але, бувши горливий, удався до вас добровільно.

А з ним разом послали ми брата, якого по всіх Церквах хвалять за Євангелію, і не тільки оце, але вибраний був від Церков бути товаришем нашим у дорозі для благодаті тієї, якій служимо ми на хвалу Самого Господа, остерігаючись того, щоб хто не дорікав нам цим достатком, що ним служимо ми, дбаючи про добро не тільки перед Богом, але й перед людьми.

А ми з ними послали були брата нашого, про пильність якого ми часто досвідчувались у речах багатьох, який ще пильніший тепер через велике довір'я до вас.

Щодо Тита, то він мій товариш, а ваш співробітник; щождо наших братів вони посланці від Церков, вони слава Христова!

Отож, дайте їм доказа своєї любови й нашого хваління вас перед Церквами!» (2Кор.8:1-24).

ТУРБОТА

Турбота – неспокійні думки, про здійснення чого-небудь; клопіт, морока; піклування про когось, щось.

Серед усіх цінностей, які ми розглядали, турбота лежить в основі людських стосунків, і саме з неї розвиваються інші цінності – повага, відповідальність, надійність, чесність, справедливість і мужність. Принцип «любіть один одного» й досі спонукає нас бути добрими і лагідними до своєї сім`ї та інших людей. Ми помічаємо, що люди, до яких ставилися з любов`ю та добротою, самі проявляють доброту до інших. Це схоже на замкнене коло, в якому ти щось віддаєш і щось отримуєш, знову щось віддаєш і знову щось

отримуєш.

Серед нас є багато самотніх і покинутих дорослих і дітей. Кожен із нас настільки зайнятий, що майже не має часу подбати про інших. Турботу про малих і старих ми віддали няням, спеціальним закладам, агенціям і установам. У найважливіший період розвитку та навчання наших дітей ними опікуються чужі люди. У той час, коли наші старші родичі найбільше потребують фізичної та емоційної підтримки, про них також дбають інші люди. Людей із обмеженими можливостями або тих, хто потребує спеціалізованої допомоги, можна віддати у спеціальні заклади, де підготовлений персонал їх нагодує, надасть необхідну допомогу і медичний нагляд, а людей похилого віку можна пересилити у будинки для літніх людей. Подібні заклади здатні задовольнити основні потреби людини, тобто надати їм дах над головою їжу, одяг і певний рівень підтримки. Однак працівники таких закладів не можуть приділити достатньо уваги кожному, адже вони повинні дбати про всіх присутніх. Якщо турботу про наших рідних людей ми повністю доручаємо іншим людям, ми ризикуємо завдати удару їхньому емоційному здоров`ю.

Навколо нас є багато людей, які почуваються самотніми. Відкинуті суспільством, вони у відчаї шукають притулку, місця, де можна задовольнити свої базові потреби і пережити ще один день. У нас є притулки для бездомних, сиріт, жінок, що пережили насилля, підлітків, що втекли з дому, вагітних дівчат, наркоманів і алкоголіків. При цьому серед нас є незлічена кількість людей, маленькиї дітей, підлітків і дорослих, яким потрібен той, хто їх буде любити, звертатиме на них увагу, слухатиме розповіді про їхні мрії та сподівання.

Як навчати дітей турботі

Міцне емоційне здоров`я, закладене у ранньому дитинстві, вчить дітей проявляти доброту і співчуття до інших, коли вони виростуть. Якщо діти відчувають, що їх розуміють і приймають такими, як вони є, вони готові відкриватись і допомагати іншим. Найбільш ефективно діти вчаться бути турботливими, коли бачать хороший приклад своїх батьків. Та, окрім цього, варто розглянути кілька принципів, що стосуються турботи про інших.

1. Навчайте дітей бути чутливими до потреб інших людей

Бути уважними до того, що відбувається навколо:

- Слухати, коли розмовляють інші;
- Звертати увагу на деталі обстановки та поведінку інших;
- Задавати запитання, щоб уточнити або прокоментувати побачене.

Розуміти, що в інших людей теж є почуття і потреби.

Спілкуватися з іншими, проявляючи розуміння.

Бути готовими поводитися відповідно до того, що ви побачили і зрозуміли.

2. Залучайте дітей до розмов із людьми різного віку

Якщо ми постійно відсилаємо дітей гратися в іншу кімнату, коли дорослі розмовляють між собою, таким чином ми позбавляємо їх природної

можливості вчитися спілкуванню. У тих родинах, де дорослі за вечерею розповідали про те, що з ними відбувалося і як вони вирішували свої проблеми, а діти брали участь у цих розмовах і мали можливість висловити свою думку, вони виростали з відчуттям, що вони є важливою частиною сім`ї і можуть підтримувати розмову. Такі діти вчаться слухати і виражати свої почуття, долати труднощі й радіти своїм досягненням.

3. Поступово вчіть дітей чемності і правилам поведінки в суспільстві

Ми часто кажемо дітям, чого не можна робити, але не кажемо (і не показуємо) їм, що можна і варто робити. Замість «Не їж, як свиня» краще сказати «Їж виделкою і жуй із закритим ротом».

4. Вчіться розпізнавати почуття і з розумінням ставитись до того, що ви бачите й чуєте

«Ти злишся, тому що не можеш вийти погуляти».

«Тобі погано, Розкажи мені, що сталося».

5. Беріть із собою дітей, коли допомагаєте іншим

Провідайте хворого і принесіть йому поїсти, приберіть у своєму районі, попрацюйте для місцевої школи чи допоможіть благодійній організації, посидьте з дітьми сусідів, почніть допомагати в місцевій недільній школі, нагодуйте бездомних, відремонтуйте щось у будинку тих, хто сам не може цього зробити. Допомагаючи іншим, батьки показують належний приклад своїм дітям, і таким чином розвивають у них доброту та співчуття.

6. Водіть дітей на природу

Показуйте дітям, як потрібно дбати про навколишнє середовище, поважати світ, у якому ми живемо, і змінювати його на краще. Власним прикладом навчайте дітей не смітити і не нищити природу. Гуляйте з ними в лісі, в парку, уздовж морського берега, у долинах, горах і пустелях. Їздіть разом на ферми, у великі та маленькі міста. Розмовляйте з ними про те, що ви бачите, чуєте і відчуваєте. Нехай діти побачать забруднені береги річок і вулиці міст, поговоріть із ними про те, як це сталося і як можна виправити ситуацію. Це допоможе дітям сформувати власне дбайливе ставлення до природи. Коли діти вміють насолоджуватися красою природи і розуміють, як важливо дбати про нашу планету, це залишиться з ними на все життя.

7. Відвідуйте родичів разом із дітьми

Потрібно залучати дітей до розмов із бабусями і дідусями та іншими родичами на теми, цікаві в будь-якому віці, й запитувати, що вони думають з цього чи іншого приводу. Діти хочуть відчувати, що вони є частиною сім`ї і що їхня думка має значення. Перед тим, як іти в гості до родичів, подумайте, що ваші діти могли би для них зробити. Таким чином, вони будуть чекати цього моменту, особливо підлітки, які можуть відчувати різницю в поколіннях.

Давайте дітям можливості подбати про інших

1. Турбота про домашніх тварин

Діти можуть допомогти вам вибрати домашню тваринку, наприклад, рибку, хом`ячка, пташку чи собаку, і навчитися піклуватися про неї. Важливо

вчити дітей виконувати різні завдання, наприклад міняти воду в акваріумі, чистити клітку хом`ячка, купати і вичісувати собаку, дбати про те, щоб у тваринки завжди була їжа і вода, щоб вона достатньо рухалася. Домашня тваринка – це жива істота, потреби якої подібні до потреб дитини, тому догляд за нею дзволяє відчути себе на місці іншого. Нехай ваша дитина сама дізнається, що любить робити її домашня тваринка (якщо можливо), і розповість вам про свій зв`язок із нею.

2. Турбота про сім`ю

Рідний дім – це найперше і найголовніше місце для навчання і розвитку, особливо вмінню пілкуватися один про одного. Якщо в сім`ї панує атмосфера взаємодопомоги для спільного блага, щоденні домашні турботи дають чудову можливість дбати один про одного. Сьогодні у багатьох сім`ях працюють обоє батьків, тому спільні зусилля всіх членів родини дуже корисні. Маленькі діти хочуть бути потрібними і люблять робити роботу дорослих, тому треба давати їм можливість робити щось таке, що не тільки принесе їм задоволення від допомоги іншим, а й допоможе їм здобути корисні житейські навички.

Важливо, щоб і хлопчики, і дівчатка могли щось робити та допомагати, і їх потрібно вчити звертати увагу на почуття та обставини інших людей.

3. Турбота про друзів

Діти дошкільного віку ще тільки вчаться соціальних навиків, необхідних для того, щоб знаходити друзів і зберігати дружбу. Одного дня вони можуть дружити, а іншого – вже бути ворогами. Це період «дослідження» різних рис характеру, які їм подобаються в друзях, тому важливо давати дітям можливість спілкуватися з різними людьми.

- Дозволяйте дітям самостійно вирішувати проблеми, коли під час ігор у них виникають протиріччя і суперечки. Таким чином вони вчаться інколи поступатися іншим, а інколи відстоювати власні інтереси. Психологи вважають, що стосунки, які дитина має з друзями, впливають на якість їхніх стосунків і з братами та сестрами.

- Діти шкільного віку мають близьких друзів і свою компанію, що дає їм чудову можливість розвивати стосунки з іншими. Слухайте їхні історії про спільні пригоди і спонукайте їх працювати разом як одна команда.

- Учіть дітей захищати друзів, коли це потрібно. Вони дуже чутливі до інших дітей із обмеженнями і готові багато чого зробити, щоб їм допомогти.

- Слухайте своїх дітей-підлітків. Дружба дітей у підлітковому віці тримається на довірі та відданості – важливих цінностях, які допоможуть впоратися з соціальним тиском однолітків. Коли вони розповідають про свої турботи і знають, що батьки розуміють, що вони відчувають, це допомагає їм оцінювати свої стосунки з іншими.

- Навчайте підлітків, що допомагає і що шкодить розвитку міцних стосунків. Оскільки підлітковий період – це час перевірити на практиці всього, що вони пізнали за минулі роки, критично важливо, щоб в усіх відносинах дітей переважали відповідальність та повага. Наприклад,

потураючи другу, який вживає наркотики чи потрапив у погану компанію, ми не допоможемо йому. Справжні друзі турбуються один про одного, тому якщо хтось із них опиниться в біді, другий може повестися відповідально і спробувати допомогти – розповісти про негативні наслідки такої поведінки або отримати допомогу від когось із дорослих, яким він довіряє. Ігнорувати ж поведінку друга й закривати очі на те, що він робить, це те саме, що дозволити йому й далі завдавати собі шкоди.

4. Турбота сусідів

У наш час люди ведуть дуже активний спосіб життя і постійно чимось зайняті. Тому інколи потрібно докласти певних зусиль, щоб дізнатися про сусідів.

- Дізнайтеся, кому з ваших найближчих сусідів, особливо людям старшого віку або вдовам, потрібна допомога.

- Запропонуйте сусідам доглядати за їхніми домашніми тваринами або забирати пошту, поки вони будуть у від`їзді. Коли ми щось робимо для інших людей і не очікуємо, що нам за це заплатять, ми проявляємо доброту. І діти пізнають, що у світі існують ще й такі позитивні емоції, як задоволення від того, що іншій людині стало приємно і що ти добре зробив свою справу.

- Учіть підлітків проявляти повагу до людей у магазинах, в які ви ходите, на автозаправках, у ресторанах чи на пошті.

- Учіть дітей доглядати за іншими дітьми.

5. Турбота про інших людей

Проявляючи доброту і співчуття до незнайомої людини, ми розкриваємо свою внутрішню сутність і відображаємо те, як про нас самих дбали в дитинстві. Тому ще раз повторимо, що діти найбільше вчаться бути добрими і співчутливими, кожного дня спостерігаючи за своїми батьками, які для них є прикладом для наслідування.

Біблійний приклад турботи Марти про Ісуса

«І сталось, коли вони йшли, Він прийшов до одного села. Одна ж жінка, Марта їй на ім`я, прийняла Його в дім свій. Була ж в неї сестра, що звалась Марія; вона сіла в ногах Ісуса, та й слухала слова Його. А Марта великою послугою клопоталась, а спинившись сказала: Господи, чи байдуже Тобі, що на мене саму полишила служити сестра моя? Скажи ж їй, щоб мені помогла. Господь же промовив у відповідь їй: Марто, Марто, турбуєшся й журишся ти про багато чого, а потрібне одне. Марія ж обрала найкращу частку, яка не відбереться від неї…» (Лук.10:38-42).

УВАЖНІСТЬ

Уважність – психічний стан особистості, що виявляється у зосередженості на певних об`єктах при одночасному абстрагуванні від інших. *Уважність* є необхідною передумовою успішної діяльності людини.

Розрізняють мимовільну і довільну уважність. Фізіологічною основою *мимовільної уважності* є безумовний орієнтувальний рефлекс. *Довільна*

уважність є наслідком свідомих зусиль людини, залежить від мети та завдань діяльності.

Характерні риси уважності: вибірковість, розподіленість, здатність до концентрації, зосередженість, стійкість, обсяг, здатність до переключення. Ці параметри залежать від типу нервової діяльності, стану здоров`я та віку людини.

Приклади з Біблії

Господь проявляє уважність до пророка Єлисея
і спасає Ізраїль від Сірійського царя

«Сирійський цар воював з Ізраїлем. І радився він зо слугами своїми, говорячи: На такому то й такому то місці буде моє таборування.

А Божий чоловік послав до Ізраїлевого царя, говорячи: Стережися переходити оце місце, бо там сходяться сиріяни!

І послав Ізраїлів цар до того місця, про яке говорив йому Божий чоловік та остерігав його; і він стерігся там не раз і не два.

І сильно занепокоїлося серце сирійського царя про ту річ, і він покликав своїх слуг та й сказав до них: Чи не розповісте мені, хто з наших зраджує перед Ізраїльським царем?

І сказав один з його слуг: Ні, пане мій царю, це не наш, а це Єлисей, той пророк, що в Ізраїлі, доносить Ізраїлевому цареві ті слова, що ти говориш у спальні своїй!…

А він відказав: Ідіть, і подивіться, де він, і я пошлю й візьму його! І донесено йому, кажучи: Ось він у Дотані!

І послав він туди коні, і колесниці та військо. І прийшли вони вночі й оточили те місто.

А слуга Божого чоловіка встав рано і вийшов, аж ось військо оточує місто, і коні, і колесниці! І сказав його слуга до нього: Ох, пане мій, що будемо робити?

А той відказав: Не бійся, бо ті, що з нами, численніші від тих, що з ними.

І молився Єлисей і говорив: Господи, розкрий йому очі, і нехай він побачить! І відкрив Господь очі того слуги, і він побачив, аж ось гора повна коней та огняних колесниць навколо Єлисея!…

І зійшли сирійці до нього, а Єлисей помолився до Господа й сказав: Удар цей люд сліпотою! І Він ударив їх сліпотою за Єлисеєвим словом…

І сказав до них Єлисей: Це не та дорога й не те місто. Ідіть за мною, й я проведу вас до того чоловіка, якого ви шукаєте. І він завів їх у Самарію.

І сталося, як прийшли вони до Самарії, то Єлисей сказав: Господи, відкрий оці очі, і нехай вони побачать! І Господь відкрив їхні очі, і вони побачили, аж ось вони в середині Самарії!…

І сказав Ізраїлів цар до Єлисея, коли побачив їх: Чи побити їх, чи побити, мій батьку?

А той відказав: Не вбивай! Чи ти повбиваєш тих, кого ти взяв до неволі своїм мечем та своїм списом? Поклади хліб та воду перед ними, і нехай вони їдять та п'ють, і нехай ідуть до свого пана.

І справив цар для них велику гостину, і вони їли й пили; і він відпустив їх, і вони пішли до свого пана. І сирійські орди вже більш не входили до Ізраїлевого Краю» (2Цар.6:8-23).

Уважність Господа до пророка Іллі

«І було до Іллі слово Господнє, говорячи:

Іди звідси, й обернешся собі на схід, і сховаєшся при потоці Керіті, що навпроти Йордану.

І станеться, будеш ти пити з потоку, а крукам наказав Я годувати тебе там.

І він пішов, і зробив за Господнім словом: і пішов, й осівся при потоці Керіті, що навпроти Йордану.

А круки приносили йому хліба та м'яса вранці, і хліба та м'яса ввечорі, а з потоку він пив.

І сталося на кінці днів, і висох потік, бо в краю не було дощу.

І було Господнє слово до нього, говорячи:

Устань, іди до Сарепти сидонської, й осядеш там. Ось наказав Я там одній вдові, щоб годувала тебе.

І він устав та й пішов до Сарепти. І прибув він до входу міста, аж ось там збирає дрова одна вдова. І він кликнув до неї й сказав: Візьми мені трохи води до посудини, й я нап'юся.

І пішла вона взяти. А він кликнув до неї й сказав: Візьми мені й шматок хліба в свою руку!

А та відказала: Як живий Господь, Бог твій, не маю я калача, а тільки повну пригорщу борошна в дзбанку та трохи олії в горняті. А оце я назбираю дві полінці дров, і піду, і приготовлю це собі та синові своєму. І з'їмо ми, та й помремо…

І сказав до неї Ілля: Не бійся! Піди, зроби за своїм словом. Тільки спочатку зроби мені з того малого калача, і винесеш мені, а для себе та для сина свого зробиш потім.

Бо так сказав Господь, Бог Ізраїлів: Дзбанок муки не скінчиться, і не забракне в горняті олії аж до дня, як Господь дасть дощу на поверхню землі.

І пішла вона, із зробила за словом Іллі, і їла вона й він та її дім довгі дні, дзбанок муки не скінчився, і не забракло в горняті олії, за словом Господа, що говорив через Іллю.

І сталося по тих пригодах, заслаб був син тієї жінки, господині того дому. І була його хвороба дуже тяжка, аж духу не позосталося в ньому.

І сказала вона до Іллі: Що тобі до мене, чоловіче Божий? Прийшов ти до мене, щоб згадувати мій гріх та щоб убити мого сина!…

І сказав він до неї: Дай мені сина свого! І він узяв його з лоня її, і виніс його в горницю, де він сидів, і поклав його на своєму ліжку.

І кликнув він до Господа й сказав: Господи, Боже мій, чи й цій удові, що я в неї мешкаю, учиниш зло, щоб убити її сина?

І витягся він тричі над дитиною, і кликав до Господа та казав: Господи, Боже мій, нехай вернеться душа цієї дитини в неї!

І вислухав Господь голоса Іллі, і вернулася душа дитини в неї, і вона ожила…

І взяв Ілля дитину, і зніс її з горниці додолу, і віддав її матері її. І сказав Ілля: Дивися, твій син живий!

І сказала та жінка до Іллі: Тепер то я знаю, що ти Божий чоловік, а Господнє слово в устах твоїх правда!» (1Цар.17:2-24).

Уважність Господа до Єрусалиму

«Уставай, світися, Єрусалиме, бо прийшло твоє світло, а слава Господня над тобою засяла!

Бо темрява землю вкриває, а морок народи, та сяє Господь над тобою, і слава Його над тобою з'являється!

І підуть народи за світлом твоїм, а царі за ясністю сяйва твого.

Здійми свої очі навколо й побач: усі вони зібрані, і до тебе ідуть; сини твої йдуть іздалека, а дочок твоїх на руках он несуть!

Побачиш тоді і роз'яснишся ти, сполохнеться й поширшає серце твоє, бо звернеться морське багатство до тебе, і прийде до тебе багатство народів!

Безліч верблюдів закриє тебе, молоді ті верблюди з Мідіяну й Ефи, усі вони прийдуть із Шеви, носитимуть золото й ладан та хвали Господні звіщатимуть.

Всі отари кедарські зберуться до тебе, барани невайотські послужать тобі, вони підуть усі на Мій вівтар, як жертва приємна, і Я прославлю дім слави Своєї!

Хто вони, що летять, як та хмара, і немов голуби до своїх голубників?

Бо до Мене збираються мореплавці, і найперше пливуть кораблі із Таршішу, щоб привести синів твоїх здалека, з ними їхнє срібло та їхнє золото для Імені Господа, Бога твого, і для Святого Ізраїля, Він бо прославив тебе.

І мури твої побудують чужинці, а їхні царі тобі будуть служити, бо в запалі гніву Свого Я був уразив тебе, а в Своїм уподобанні змилуюся над тобою!

І будуть постійно відкритими брами твої, ані вдень, ні вночі не замкнуться вони, щоб приносити до тебе багатство народів, і їхні царі щоб були припроваджені.

Бо погинуть народ та те царство, що не схочуть служити тобі, і ці народи понищені будуть зовсім!

Слава ліванська прибуде до тебе, кипарис, сосна й бук будуть разом, щоб приоздобити місце святині Моєї, і місце ніг Своїх Я пошаную.

І зігнуті прийдуть до тебе сини твоїх кривдників, і кланятись будуть до стіп твоїх ніг усі ненависники, і тебе будуть кликати: Місто Господнє, Сіон Святого Ізраїлевого!

За те, що була ти покинута та осоружна, о дочко Сіону, і через тебе ніхто не ходив, то вчиню тебе славою вічною, радістю з роду в рід!

І будеш ти ссати молоко із народів, і груди царів будеш ссати, і пізнаєш, що Я то Господь, твій Спаситель, а твій Викупитель Потужний Яковів!

Замість міді впроваджу Я золото, і замість заліза впроваджу срібло, і

замість дерева мідь, а замість каміння залізо, і дозором твоїм зроблю мир, твоїми ж начальниками справедливість!

В твоїм краї не буде вже чуте насилля, руїна й спустошення в межах твоїх, і назвеш свої мури спасінням, а брами свої похвалою!

Удень сонце не буде тобі вже за світло, і не буде світити тобі місяць за сяйво, бо буде тобі вічним світлом Господь, а твій Бог за окрасу твою!

Не зайде вже сонце твоє, і місяць твій вже не сховається, бо буде тобі вічним світлом Господь, і дні жалоби твоєї покінчаться!

А народ твій усі справедливі вони, землю вспадкують навіки, парость Моїх саджанців, чин Моїх рук на прославлення!

Цей малий стане тисячею, і наймолодший народом міцним! Я, Господь, цього часу оце приспішу!» (Іс.60:1-22).

Через пророка Єримію,
Господь виявляє уважність
до вигнанців у Вавілоні

«А оце слова листа, якого пророк Єремія послав з Єрусалиму до залишку старших, і до священиків, і до пророків, і до всього народу, що його вигнав Навуходоносор з Єрусалиму до Вавилону, в неволю, по виході царя Єхонії й матері царя та евнухів, князів Юди та Єрусалиму, і майстрів та слюсарів Єрусалиму, через Ел'асу, Шафанового сина, та Ємарію, сина Хілкійїного, яких послав Седекія, цар Юди, до Навуходоносора, царя вавилонського, до Вавилону, говорячи:

Так говорить Господь Саваот, Бог Ізраїлів, до всього вигнання в неволю, що Я вигнав з Єрусалиму до Вавилону:

Будуйте доми, і осядьте, і засадіть садки, і споживайте їхній плід!

Поберіть жінок, і зродіть синів та дочок, і візьміть для ваших синів жінок, а свої дочки віддайте людям, і нехай вони породять синів та дочок, і помножтеся там, і не малійте!

І дбайте про спокій міста, куди Я вас вигнав, і моліться за нього до Господа, бо в спокої його буде і ваш спокій.

Бо так промовляє Господь Саваот, Бог Ізраїлів: Нехай не зводять вас ваші пророки, що серед вас, та ваші чарівники, і не прислухуйтеся до ваших снів, що вам сняться.

Бо лжу вони вам пророкують Ім'ям Моїм, Я їх не посилав, говорить Господь.

Бо так промовляє Господь: По сповненні семидесяти літ Вавилону Я до вас завітаю, і справджу Своє добре слово про вас, щоб вернути вас до цього місця.

Бо Я знаю ті думки, які думаю про вас, говорить Господь, думки спокою, а не на зло, щоб дати вам будучність та надію.

І ви кликатимете до Мене, і підете, і будете молитися Мені, а Я буду прислуховуватися до вас.

І будете шукати Мене, і знайдете, коли шукатимете Мене всім своїм серцем.

І Я дамся вам знайти Себе, говорить Господь, і верну вас, і зберу вас зо всіх народів та зо всіх місць, куди Я вигнав був вас, говорить Господь, верну вас до того місця, звідки вас Я був вигнав.

Якщо ви кажете: Господь поставив нам пророків і в Вавилоні, то так говорить Господь до царя, що сидить на Давидовому троні, та до всього народу, що сидить у цьому місті, до ваших братів, що не вийшли з вами на вигнання:

Так говорить Господь Саваот: Ось Я пошлю на вас меча, голод та моровицю, і дам їх, як обридливі фіги, яких не їдять через їхню непридатність.

І буду гнатися за ними мечем, голодом та моровицею, і дам їх на пострах для всіх земних царств, на прокляття, і на остовпіння, і на посміховище, і на ганьбу серед усіх народів, куди Я їх був повиганяв, за те, що не слухалися слів Моїх, говорить Господь, що посилав Я до них рабів Моїх пророків, рано та пізно, та не слухали ви, говорить Господь.

А ви, все вигнання, що послав Я з Єрусалиму до Вавилону, послухайте слова Господнього: Так говорить Господь Саваот, Бог Ізраїлів, про Ахава, сина Колаїного, і про Седекію, сина Маасеїного, що неправду пророкують вам Моїм Ім'ям: Ось Я віддам їх у руку Навуходоносора, царя вавилонського, і він повбиває їх на ваших очах!

І візьметься від них прокляття для всього Юдиного вигнання, що в Вавилоні, говорячи: Нехай учинить тебе Господь, як Седекію та як Ахава, яких вавилонський цар пік на огні, за те, що вони зробили огиду в Ізраїлі, і перелюб чинили з жінками своїх ближніх, і говорили ложне слово Ім'ям Моїм, чого Я не звелів їм, а Я відаю це, і Я свідок цьому, говорить Господь.

А до Шемаї нехеламітянина скажеш, говорячи:

Так говорить Господь Саваот, Бог Ізраїлів, кажучи: За те, що ти своїм ім'ям посилав листи до всього народу, що в Єрусалимі, і до священика Цефанії, Маасеїного сина, і до всіх священиків, говорячи:

Господь тебе дав за священика замість священика Єгояди, щоб бути наглядачем у Господньому домі для кожного чоловіка, що божевільний і що вдає пророка, і даси його до в'язниці, а на шию кайдани надінеш.

А тепер, чому ти не скартав Єремію з Анатоту, що вдає з себе пророка?

Бо він послав до нас, до Вавилону, говорячи: Довге воно, вигнання! Будуйте доми, і осядьте, і засадіть садки, і споживайте їхній плід!

І священик Цефанія прочитав цього листа вголос пророкові Єремії.

І було слово Господнє до Єремії, говорячи:

Пошли всьому вигнанню, говорячи: Так говорить Господь про нехеламітянина Шемаю: За те, що вам пророкував Шемая, хоч Я не посилав його, і зробив, щоб ви надіялись на неправду, тому так промовляє Господь: Ось Я покараю нехеламітянина Шемаю та насіння його: не буде в нього нікого, хто сидів би серед цього народу, і не побачить він добра, яке Я зроблю для народу Свого, говорить Господь, бо про відступство від Господа говорив він!» (Єр.29:1-32).

Уважність Господа
до пророка Даниїла

«За третього року Кіра, перського царя, було відкрите слово Даниїлові, що звався ім'ям Валтасар, а слово це правда та великий труд; і він зрозумів те слово, і мав зрозуміння того видіння.

Тими днями я, Даниїл, був у жалобі три тижні часу.

Любої страви я не їв, а м'ясо й вино не входило до моїх уст, і намащуватися не намащувався я аж до виповнення цих трьох тижнів часу.

А двадцятого й четвертого дня першого місяця та був я при великій річці, це Хіддекел.

І звів я свої очі та й побачив, аж ось один чоловік, одягнений у льняну одіж, а стегна його оперезані золотом з Уфазу.

А тіло його як топаз, а обличчя його як вид блискавки, а очі його як огняне полум'я, а рамена його та ноги його ніби блискуча мідь, а звук слів його як гук натовпу.

А я, Даниїл, сам бачив це видіння, а люди, що були разом зо мною, не бачили цього видіння, але велике тремтіння спало на них, і вони повтікали в укриття.

А я зостався сам, і бачив це велике видіння, і не зосталося в мені сили, а краса обличчя мого змінилася й знищилася, і я не задержав у собі сили…

І почув я голос його слів. А як почув я голос його слів, то я зомлів, і припав своїм обличчям до землі.

І ось рука доторкнулася до мене, і звела мене на коліна мої та на долоні моїх рук.

І сказав він до мене: Даниїле, мужу любий, зрозумій ті слова, що я скажу тобі, і стань на своєму місці, бо тепер я посланий до тебе! А коли він говорив зо мною це слово, устав я й тремтів.

А він промовив до мене: Не бійся, Даниїле, бо від першого дня, коли ти дав своє серце, щоб зрозуміти видіння, і щоб упокоритися перед лицем твого Бога, були почуті слова твої, і я прийшов ради твоїх слів.

Але князь перського царства стояв проти мене двадцять і один день, і ось Михаїл, один із перших начальників, прийшов допомогти мені, а я позоставив його там при начальниках перських царів.

І прийшов я, щоб ти зрозумів, що станеться твоєму народові в кінці днів, бо це видіння ще на наступні дні.

А коли він говорив зо мною оці слова, я схилив своє обличчя до землі, і занімів.

І ось хтось, як подоба до людських синів, доторкнувся до губ моїх, і я відкрив свої уста, і говорив та й сказав тому, хто стояв передо мною: Мій пане, у цьому видінні обернулися на мене болі мої, і я не задержав сили в собі.

І як може цей раб мого пана говорити з оцим моїм паном, коли в мені тепер нема сили, і не залишилося й духу?

І знов доторкнувся до мене хтось, як вид людини, і зміцнив мене, та й

сказав: Не бійся, любий мужу, мир тобі! Будь міцний і будь сильний! А коли він говорив зо мною, я зміцнився й сказав: Нехай говорить мій пан, бо я зміцнився!

І він сказав: Чи ти знаєш, чого я до тебе прийшов? Та тепер я вертаюсь, щоб воювати з перським князем, а коли вийду, то ось прийде грецький князь.

Але об'являю тобі записане в книзі правди. І немає нікого, хто зміцняв би мене проти них, окрім вашого князя Михаїла» (Дан.10:1-21).

ХОРОБРІСТЬ

Хоробрість – мужність і рішучість у вчинках, уміння подолати в собі страх; сміливість. *Хоробра людина* не піддається страху; смілива; відважна; рішуча, яка не боїться небезпечних наслідків; сповнена дерзань, поривань.

Приклади з Біблії

Хоробрість Мойсея і його брата Аарона

«Господь посилає Мойсея та Аарона до фараона

І сказав Господь до Мойсея: Тепер побачиш, що вчиню Я фараонові, бо він, змушений рукою сильною, їх відпустить, і, змушений рукою сильною, вижене їх із краю свого.

І говорив Бог до Мойсея, та й сказав йому: Я Господь!

І являвся Я Авраамові, Ісакові та Яковові Богом Всемогутнім, але Йменням Своїм Господь Я не дався їм пізнати.

А також Я склав був із ними Свого заповіта, що дам їм землю ханаанську, землю їх мандрування, в якій вони мандрували.

І почув Я теж стогін синів Ізраїлевих, що єгиптяни роблять їх своїми рабами, і згадав заповіта Свого.

Тому скажи синам Ізраїлевим: Я Господь! І Я виведу вас з-під тягарів Єгипту, і визволю вас від їхньої роботи, і звільню вас витягненим раменом та великими присудами.

І візьму вас Собі за народа, і буду вам Богом, і ви пізнаєте, що Я Господь, Бог ваш, що виводить вас із-під тягарів Єгипту!

І введу вас до того Краю, що про нього Я підняв був Свою руку, щоб дати його Авраамові, Ісакові та Якову. І Я дам його вам на спадщину. Я Господь!

І так говорив Мойсей до синів Ізраїлевих, та вони не слухали Мойсея через легкодухість та тяжку роботу.

І казав Господь до Мойсея, говорячи:

Увійди, говори до фараона, царя єгипетського, і нехай він відпустить Ізраїлевих синів із свого краю.

І казав Мойсей перед лицем Господнім, говорячи: Таж Ізраїлеві сини не слухали мене, як же послухає мене фараон? А я необрізановустий!

І казав Господь до Мойсея та до Аарона, і дав їм накази до Ізраїлевих синів та до фараона, царя єгипетського, щоб вивести Ізраїлевих синів з єгипетського краю.

Оце Аарон і Мойсей, що Господь говорив їм: Виведіть Ізраїлевих синів з

єгипетського краю за їхніми військовими відділами.

Вони ті, що говорили до фараона, царя єгипетського, щоб вивести Ізраїлевих синів з Єгипту, це Мойсей та Аарон.

І сказав Господь до Мойсея: Дивись, Я поставив тебе замість Бога для фараона, а твій брат Аарон буде пророк твій.

Ти будеш говорити все, що Я накажу тобі, а брат твій Аарон буде говорити фараонові, і нехай він відпустить Ізраїлевих синів з свого краю.

А Я вчиню запеклим фараонове серце, і помножу ознаки мої та чуда мої в єгипетськім краї.

І не послухає вас фараон, а Я покладу Свою руку на Єгипет, і виведу війська Свої, народ Мій, синів Ізраїлевих, з єгипетського краю великими присудами.

І пізнають єгиптяни, що Я Господь, коли простягну Свою руку на Єгипет і виведу від них Ізраїлевих синів.

І вчинив Мойсей та Аарон, як звелів їм Господь, так учинили вони.

А Мойсей був віку восьмидесяти літ, а Аарон восьмидесяти і трьох літ, коли вони говорили до фараона.

І промовив Господь до Мойсея й до Аарона, говорячи:

Коли буде до вас говорити фараон, кажучи: Покажіть своє чудо, то скажеш Ааронові: Візьми свою палицю, та й кинь перед лицем фараоновим, нехай станеться вужем!

І ввійшов Мойсей та Аарон до фараона, та й вчинили так, як наказав був Господь. І кинув Аарон палицю свою перед лицем фараона й перед його рабами, і вона стала вужем!

І покликав фараон також мудреців та ворожбитів, і вчинили так само й вони, чарівники єгипетські, своїми чарами» (2М.6:1-13,26-27;7:1-7).

Господь наслав на Єгипет: вода стає кров`ю, жаби, воші, рої мух, моровиця на худобу, гнояки, град, сарана, темрява. Всі чуда учинив Мойсей і Аарон перед лицем фараона, але він не відпустив Ізраїлевих синів із своєї землі (2М.7:7-11).

Хоробрість
ханеянки Яїли

«А Сісера втік пішки до намету Яїли, жінки кенеянина Хевера, бо був мир між Явіном, царем Гацору, та між домом кенеянина Хевера.

І вийшла Яїл навпроти Сісери, і сказала до нього: Зайди, пане мій, зайди до мене, не бійся! І він зайшов до неї до намету, і вона накрила його килимом.

І сказав він до неї: Напій мене трохи водою, бо я спрагнений. І відкрила вона молочного бурдюка, і напоїла його, та й накрила його.

І сказав він до неї: Стань при вході намету. І якщо хто ввійде й запитає тебе та скаже: Чи є тут хто? То ти відповіси: Нема.

І взяла Яїл, жінка Хеверона, наметового кілка, і взяла в свою руку молотка, і підійшла тихо до нього, та й всадила того кілка в його скроню, аж у землю. А він спав, змучений, і він помер.

А ось Барак женеться за Сісерою. І вийшла Яїл навпроти нього й сказала йому: Іди, і я покажу тобі того чоловіка, що ти шукаєш. І ввійшов він до неї, а ось Сісера лежить мертвий, а кілок у скроні його!…

Так приборкав Бог того дня Явіна, царя ханаанського, перед Ізраїлевими синами» (Суд.4:17-23).

Хоробрість

Йонатана – сина Саула

«Одного дня сказав Йонатан, син Саулів, до слуги, свого зброєноші: Ходім, і перейдімо до филистимської залоги, що з того боку. А батькові своєму він цього не розповів.

А Саул сидів на кінці згір'я під гранатовим деревом, що в Міґроні. А народу, що з ним, було близько шости сотень чоловіка.

А Ахійя, син Ахітува, брата Іхавода, сина Пінхаса, сина Ілія, священика в Шіло, носив ефода. А народ не знав, що пішов Йонатан.

А між тими переходами, що Йонатан хотів перейти до филистимської залоги, була зубчаста скеля з цього боку переходу й зубчаста скеля з того боку переходу. А ім'я одній Боцец, а ім'я другій Сенне.

Один зуб скеля стовп із півночі, навпроти Міхмашу, а один із півдня, навпроти Ґеви.

І сказав Йонатан до слуги, свого зброєноші: Ходім, і перейдімо до сторожі тих необрізаних, може Господь зробить поміч для нас, бо Господеві нема перешкоди спасати через багатьох чи через небагатьох.

І сказав йому його зброєноша: Роби все, що на серці твоїм! Звертай собі, ось я з тобою, куди хоче серце твоє.

І сказав Йонатан: Ось ми приходимо до тих людей, і покажемось їм.

Якщо вони скажуть до нас так: Стійте тихо, аж ми прийдемо до вас, то ми станемо на своєму місці, і не підіймемося до них.

А якщо вони скажуть так: Підійміться до нас, то підіймемося, бо Господь дав їх у нашу руку. Це для нас буде знаком.

І вони обидва показалися филистимській сторожі. І сказали филистимляни: Ось виходять із щілин євреї, що поховалися там.

І люди залоги відповіли Йонатанові та його зброєноші та й сказали: Підіймися до нас, і ми вам щось скажемо! І сказав Йонатан зброєноші своєму: Підіймайся за мною, бо Господь дав їх у Ізраїлеву руку!

І піднявся Йонатан на руках своїх та на ногах своїх, а за ним його зброєноша. І падали филистимляни перед Йонатаном, а його зброєноша добивав за ним.

І була перша поразка, що вдарив Йонатан та його зброєноша, близько двадцяти чоловіка, на половині скиби оброблюваного парою волів поля на день.

І стався сполох у таборі, на полі, та в усьому народі. Залога та нищителі затремтіли й вони. І задрижала земля, і знявся великий сполох!

І побачили Саулові вартівники в Веніяминовій Ґів'ї, аж ось натовп розпливається, і біжить сюди та туди.

І сказав Саул до народу, що був з ним: Перегляньте й побачте, хто пішов від нас? І переглянули, аж ось нема Йонатана та його зброєноші.

І сказав Саул до Ахійї: Принеси Божого ковчега! Бо Божий ковчег був того дня з Ізраїлевими синами.

І сталося, коли Саул говорив до священика, то замішання в филистимському таборі все більшало та ширилось. І сказав Саул до священика: Спини свою руку!

І зібралися Саул та ввесь народ, що був із ним, і вони пішли аж до місця бою, аж ось меч кожного на його ближнього, замішання дуже велике!

А між филистимлянами, як і давніш, були євреї, що поприходили з ними з табором, і вони теж перейшли, щоб бути з Ізраїлем, що був із Саулом та Йонатаном.

А всі ізраїльтяни, що ховалися в Єфремових горах, почули, що филистимляни втікають, і погналися за ними й вони до бою.

І спас Господь Ізраїля того дня» (1Сам.14:1-23).

ЧЕСНІСТЬ

Чесність – риса характеру людини, яка виражається у вірності своїм переконанням, в умінні добросовісно ставитися до дорученої справи. Виховання чесності тісно пов'язане з формуванням правдивості й принциповості, вміння говорити правду і сміливо виступати проти недоліків (у тому числі і власних).

Чесність – це риса характеру, яка може виявлятися по-різному, але в будь-якому випадку чесність пов'язана з усім, що правдиве. Чесні люди правдиві у всіх своїх словах та вчинках. Завдяки їм світ стає кращим, тому що таким людям можна довіряти. Вони говорять правду, навіть якщо це може їм зашкодити. Таким людям можна довірити свої речі – вони їх не вкрадуть. На них можна покластися, тому що вони завжди дотримуються обіцянок. Вони не обманюють інших. Вони старанно працюють на роботі, бо вважають, що нечесно отримувати гроші за невиконану роботу.

Чесність – доброчесність, позитивна моральна якість людини. *Чесність* – праця по природних законах людини. *Чесність* – це схильність робити правильні вчинки. Чесноти як добрі звички, що практикують в родині. «Наостанку, брати, усе, що лиш правдиве, що чесне, що справедливе, що чисте, що любе, що шанобливе, коли якась чеснота чи що будь похвальне, - про те думайте!» (Фил.4:8). Чесноти формують моральну індивідуальність людини у відношенні до правди, добра і краси.

Чесність – це постійна природна схильність і сила волі людини робити добро. Чесноти є триваючими елементами людського характеру. В церковнослов`янській мові слово чеснота пишеться як «добродєтєль», що промовисто означає – «чинити добро». Св. Василій Великий у «Ширших правилах» писав: «Чесноти – це добре використання Божих дарів згідно з Божою заповіддю».

Оскільки триваючих елемнтів в людини багато, то мусимо відрізнити чесноту від усіх інших. Чесноти є не вродженими, а набутими. Для її набуття необхідні сила волі і вправляння в певних діях. Через вчинки і поведінку, які супроводжуються усвідомленням мотивації вчинку і дій ми можемо набути чесноти. Чесноти породжуються любов`ю як старанням про справжнє добро іншим, не зважаючи на себе. Любов розуму виявляється покорою, щедрістю і зичливістю, любов волі виявляється лагідністю і пильністю, а любов почуттів проявляється чистотою й уміркованістю.

Бути чесним інколи буває важко. Часом виникає спокуса вчинити нечесно. Наприклад, ти знайшов щось на вулиці, й хоча ця річ тобі не належить, дуже хочеться залишити її собі. Інколи люди так сильно хочуть виграти, що порушують правила, замість того щоб суворо їх дотримуватися. Іноді важко сказати правду, тому що хтось підштовхує вас до брехні, можливо, навіть погрожує. Щоб залишитися чесним у таких обставинах, потрібна мужність.

Біблійна історія

Уявіть собі, що ви живете у царстві, в якому правитель може будь-кого стратити або кинути за ґрати. І ось, одного дня вам потрібно сказати йому, що він вчинив неправильно. Саме це і довелося зробити чоловікові на ім’я Натан. Прочитай у Біблії історію про чоловіка, який навіть у дуже складній ситуації залишився чесним.

Натан був пророком Божим і жив за часів Давида, царя Ізраїлю. Давид любив Бога і поклонявся Йому, але одного разу вчинив великий гріх. Йому сподобалась жінка іншого чоловіка, і він зробив так, щоб його вбили на війні, а дружину забрав собі. Давиду потрібно було розкаятись і попросити прощення у Бога. Але він не замислювався над цим, поки Бог не послав до нього Натана. Ось що про це пише 2 Книга Самуїлова у Біблії:

«Та в Господніх очах була злою та річ, що оце зробив був Давид. І послав Господь Натана до Давида, а він прийшов до нього та й сказав йому: Два чоловіки були в одному місті, один заможний, а один убогий. У заможного було дуже багато худоби дрібної та худоби великої. А вбогий нічого не мав, окрім однієї малої овечки, яку він набув та утримував при житті. І росла вона з ним та з синами його разом, із кавалка хліба його їла й з келіха його пила, та на лоні його лежала, і була йому як дочка.

І прийшов до багатого чоловіка подорожній, та той жалував узяти з худоби своєї дрібної чи з худоби своєї великої, щоб спорядити їжу для подорожнього, що до нього прийшов, і він узяв овечку того вбогого чоловіка, і спорядив її для чоловіка, що до нього прийшов...

І сильно запалав Давидів гнів на того чоловіка, і він сказав до Натана: Як живий Господь, вартий смерти той чоловік, що чинить таке. А овечку він оплатить чотирикратно, за те, що зробив таку річ, і за те, що не змилосердився.

І сказав Натан до Давида: Ти той чоловік! Так сказав Господь, Бог Ізраїлів: Я помазав тебе над Ізраїлем, і Я спас тебе з Саулової руки.

Чому ти зневажив Господнє слово, і вчинив це зло в очах Його? Хіттеянина

Урію вбив ти мечем, а його дружину взяв собі за жінку. А його вбив мечем Аммонових синів. А тепер не відступить меч від твого дому аж навіки за те, що зневажив ти Мене, і взяв дружину хіттеянина Урії, щоб була тобі за жінку.

Так сказав Господь: Ось Я наведу на тебе зло з твого дому, і заберу жінок твоїх на очах твоїх, і дам ближньому твоєму, а він покладеться з жінками твоїми при світлі цього сонця. Хоч ти вчинив потаємно, а Я зроблю цю річ перед усім Ізраїлем та перед сонцем.

І сказав Давид до Натана: Згрішив я перед Господом!» (2Сам.11:27;12:7; 12:9–13)

Давид міг розлютитися й наказати стратити Натана. Але він мав добре серце і вчинив правильно: визнав, що згрішив, і попросив у Бога прощення. Та зробив він це лише після того, як Натан відверто розповів йому всю правду. Вчинивши це, Натан виявив мужність.

Ми повинні бути доброчесними у відношенні до свого ближнього. Про це нам нагадує десята заповідь Закону Божого: «Не жадай дому ближнього свого, не жадай жони ближнього свого, ані раба його, ні служниці його, ні поля його, ні вола його, ні осла його, ні всього того, що с в ближнього твого».

Ми повинні боятися і любити Бога так, щоб не зазіхати на спадщину чи дім нашого ближнього, не спокушати його дружини, не здобувати їх неправдивими методами, але бути в пригоді й допомагати йому утримувати їх. Десята заповідь забороняє не тільки бажати чужого і шкодити ближнім, навіть у думках бажати шкодити, оскільки таке бажання суперечить любові до ближнього. Тому, коли в душі людини недобрі бажання, то вона нечиста перед Богом, як каже премудрий: «Мерзотний перед Богом помисел неправедний» (Пр.15:26).

Отже, треба оберігати й очищати серце своє від недобрих внутрішніх помислів. «Очистимо себе від усякої скверни тіла й духа, творячи святиню в страху Божому» (2Кор.7:1).

У десятій заповіді Бог оберігає ті блага та умови життя, які, згідно з установленням Божим, є в житті нашого ближнього. Бог забороняє нам бути незадоволеними тим, що Він нам дав і до чого нас зобов’язав. Він забороняє нам бажати такого, що нам не належить і чого ми не можемо отримати без порушення Його установлення.

«Бо ми не принесли в світ нічого, то нічого не можемо винести. А як маємо поживу та одяг, то ми задоволені будьмо з того. А ті, хто хоче багатіти, упадають у спокусу та тенета, та в численні нерозумні й шкідливі пожадливості, що втягують людей на загладу й загибель» (1Тим.6:7-9).

Як навчати дітей чесності

Кажіть правду

- Заохочуйте дітей говорити правду «навіть якщо неприємно» та зробіть наслідки брехні логічними, щоб дитина їх розуміла. Якщо ви принижуєте або звинувачуєте дитину після того, як вона сказала правду, вона перестане вам довіряти і наступного разу не скаже правду. Якщо проступок повторюється, наслідки повинні бути більш жорсткими.

- Говоріть правду про те, що ви відчуваєте. Коли дитина знаходить маму на кухні із засмученим обличчям та заплаканими очима, вона запитує: «Матуся, що сталося?» Вона припускає або вважає, що щось не так. Та коли мати відповідає: «Я в порядку. Все добре», - вона каже неправду. Виникає конфлікт між сприйняттям дитиною емоційного стану матері та її словами і поведінкою. Спантеличина дитина запитує себе: «Чи дійсно вона засмучена, чи все в порядку?» Надати дитині змогу спостерігати за тим, як ви впораєтесь із ситуацією більш важливо, ніж намагатися захистити її від можливого болю. Часто, коли батьки поводяться з дітьми нечесно, діти уявляють собі ситуацію гіршою, ніж вона є насправді, і будуть звинувачувати себе.

Грайте в ігри «без обману»

- Навчіть дітей основним правилам настільних ігор. У таких іграх завжди є можливість схитрити, але діти, як правило, настільки зачаровані самою грою, що їм навіть на думку не спадає обдурювати інших. Однак у якийсь момент, вони зрозуміють, що є різні стратегії, і почнуть обирати ті з них, які дають їм можливість швидше перемагати.

- Вчіть дітей, як вигравати і як програвати. Навіть якщо вони розуміють, що є правила, що кожен ходить по черзі, що іноді можна виграти, а іноді програти, дітям це може не подобатися. Іноді їхнє бажання виграти може бути таким сильним, що вони можуть спробувати обманути інших гравців. Це дуже критичний момент, тож як дорослі повинні реагувати на подібний обман? Уникайте обвинувачень та критики, тому що це призведе лише до гніву та обурення. Більш ефективним буде передати дітям своє бачення ситуації та нагадати правила гри стриманим тоном. Якщо хтось із цим не згоден, він повинен вийти з гри

Інтерактивні ігри допомагають учням навчитися самоконтролю та вмінню ставити себе на місце іншої людини. Як би вони себе почували, якщо б інший учень грав нечесно? В основі ігор лежить змагання. Якщо учні гратимуть чесно, вони отримають задоволення від змагань та здобудуть навички різних стратегій та методів ігор. Іноді дітей дражнять за те, що вони не обманюють під час тестів та ігор. Це може викликати деякий соціальний дискомфорт. Однак будемо сподіватися, що вони навчаться відстоювати те, чому їх вчили, і не піддаватимуться натиску з боку однолітків. І тоді у середньому шкільному віці діти не будуть обманювати або брехати.

ЧУЙНІСТЬ

Чуйність **–** моральна якість, що характеризується уважним, сердечним ставленням до людей, готовністю розділити з ними їх труднощі, горе і радість, прийти їм на допомогу.

Виховання чуйності у дітей в сім`ї обумовлюється, насамперед, тактовними, ненав`язливо уважними і турботливими родинними стосунками.

Важливо також, щоб емоційний світ сім`ї був сповнений щирим інтересом і співпереживаннями по відношенню до сусідів, товаришів, близьких і далеких

знайомих. Необхідно вчити дітей бути доброзичливими, уважними до незнайомих людей, з якими їм доводиться зустрічатись.

Треба розрізняти справжню чуйність від спритного врахування людиною емоційного стану іншої людини для досягнення егоїстичних цілей. У сім`ях, де батьки часто вдаються до погроз, покарань, надмірною опікою дітей, прагнуть примусити їх до відвертості, формування у дітей відчуття переживань іншої людини йде іншим шляхом. У таких обставинах діти навчаються улесливості, вмінню використовувати настрій батьків для власної вигоди.

Безкорислива чуйність, як потреба бути комусь опорою, помічником, збагачує духовний світ дитини, прикрашає її поведінку.

Приклади з Біблії

Чуйність Господа

до Адама:

«І вчинив Господь Бог, що на Адама спав міцний сон, і заснув він. І Він узяв одне з ребер його, і тілом закрив його місце.

І перетворив Господь Бог те ребро, що взяв із Адама, на жінку, і привів її до Адама» (1М.2:21-22).

«І зробив Господь Бог Адамові та жінці його одежу шкуряну і зодягнув їх» (1М.3:21).

до Ноя:

«І складу Я заповіта Свойого з тобою, і ввійдеш до ковчегу ти, і сини твої, і жінка твоя, і жінки твоїх синів із тобою» (1М.6:18).

«І сказав Господь Ноєві: Увійди ти й увесь дім твій до ковчегу, бо Я бачив тебе праведним перед лицем Своїм в оцім роді» (1М.7:1).

до Ісака:

«І був Ісак віку сорока літ, як він узяв собі за жінку Ревеку, дочку Бетуїла арамеянина, з Падану арамейського, сестру арамеянина Лавана.

І молився Ісак до Господа про жінку свою, бо неплідна була. І Господь був ублаганий ним, і завагітніла Ревека, жінка його» (1М.25:20-21).

«І явився йому Господь тієї ночі й сказав: Я Бог Авраама, батька твого; не бійся, бо Я з тобою! І поблагословлю Я тебе, і розмножу нащадків твоїх ради Авраама, Мойого раба» (1М.26:24).

до Якова:

Господь промовляє до Якова у сні: « і промовив: Я Господь, Бог Авраама, батька твого, і Бог Ісака. Земля, на якій ти лежиш, Я дам її тобі та нащадкам твоїм.

І буде потомство твоє, немов порох землі. І поширишся ти на захід, і на схід, і на північ, і на південь. І благословляться в тобі та в нащадках твоїх всі племена землі.

І ось Я з тобою, і буду тебе пильнувати скрізь, куди підеш, і верну тебе до цієї землі, бо Я не покину тебе, аж поки не вчиню, що Я сказав був тобі» (1М.28:13-15).

«І промовив Господь до Якова: Вернися до краю батьків своїх, і до місця

твого народження. А Я буду з тобою» (1М.31:3).

«І ще явився Бог до Якова, коли він прийшов був із Падану арамейського, і поблагословив його.

І сказав йому Бог: Ім'я твоє Яків. Не буде вже кликатися ім'я твоє Яків, але Ізраїль буде ім'я твоє. І назвав ім'я йому: Ізраїль.

І сказав йому Бог: Я Бог Всемогутній! Плодися й розмножуйся, народ і громада народів буде з тебе, і царі вийдуть із стегон твоїх» (1М.35:9-11).

до Йосипа:

«А Йосип був відведений до Єгипту. І купив його Потіфар, царедворець фараонів, начальник царської сторожі, муж єгиптянин, з руки ізмаїльтян, що звели його туди.

І був Господь з Йосипом, а він став чоловіком, що мав щастя. І пробував він у домі свого пана єгиптянина.

І побачив його пан, що Господь з ним, і що в усьому, що він робить, Господь щастить у руці його.

І Йосип знайшов милість в очах його, і служив йому. А той призначив його над домом своїм, і все, що мав, віддав в його руку.

І сталося, відколи він призначив його в домі своїм, і над усім, що він мав, то поблагословив Господь дім єгиптянина через Йосипа. І було благословення Господнє в усьому, що він мав, у домі й на полі» (1М.39:1-5).

Дружина Потіфара оббрехала Йосипа, і господар посадив його у в`язницю.

«А Господь був із Йосипом, і прихилив до нього милосердя, та дав йому милість в очах начальника в'язничного дому.

І начальник в'язничного дому дав у руку Йосипа всіх в'язнів, що були в домі в'язничнім, і все, що там робили, робив він.

Начальник в'язничного дому не бачив нічого в руці його, бо Бог був із ним, і що він робив, щастив йому Господь» (1М.39:21-23).

до синів Ізраїльського народу і Мойсея в Єгипті:

«І звелів був єгипетський цар єврейським бабам-сповитухам, що одній ім'я Шіфра, а ім'я другій Пуа, і говорив: Як будете бабувати єврейок, то дивіться на порід: коли буде син, то вбийте його, а коли це дочка, то нехай живе.

Але баби-сповитухи боялися Бога, і не робили того, як казав їм єгипетський цар. І вони лишали хлопчиків при житті.

І покликав єгипетський цар баб-сповитух, та й сказав їм: Нащо ви робите цю річ, та лишаєте дітей при житті?

І сказали баби-сповитухи до фараона: Бо єврейки не такі, як єгипетські жінки, бо вони самі баби-сповитухи: поки прийде до них баба-сповитуха, то вони вже й народять.

І Бог чинив добро бабам-сповитухам, а народ розмножувався, і сильно міцнів.

І сталося, тому, що ті баби-сповитухи боялися Бога, то Він будував їм доми» (2М.1:15-21).

«А Ізраїлеві сини стогнали від тієї роботи та кричали. І їхній зойк через ту роботу донісся до Бога.

І почув Бог їхній стогін. І згадав Бог Свого заповіта з Авраамом, Ісаком та Яковом.

І Бог бачив синів Ізраїлевих, і Бог зглянувся над ними» (2М.2:23-25).

Промовив Господь до Мойсея:

«А тепер ось зойк Ізраїлевих синів дійшов до Мене, і Я також побачив той утиск, що ним єгиптяни їх тиснуть.

А тепер іди ж, і Я пошлю тебе до фараона, і виведи з Єгипту народ Мій, синів Ізраїлевих!

І сказав Мойсей до Бога: Хто я, що піду до фараона, і що виведу з Єгипту синів Ізраїлевих?

А Він відказав: Та Я буду з тобою! А це тобі знак, що Я послав тебе: коли ти виведеш народ із Єгипту, то ви будете служити Богові на оцій горі.

І сказав Мойсей до Бога: Ото я прийду до Ізраїлевих синів та й скажу їм: Бог ваших батьків послав мене до вас, то вони запитають мене: Яке Ім'я Його? Що я скажу їм?

І сказав Бог Мойсеєві: Я Той, що є. І сказав: Отак скажеш Ізраїлевим синам: Сущий послав мене до вас.

І сказав іще Бог до Мойсея: Отак скажи Ізраїлевим синам: Господь, Бог батьків ваших, Бог Авраама, Бог Ісака й Бог Якова послав мене до вас. А оце Ім'я Моє навіки, і це пам'ять про Мене з роду в рід.

Іди, збери старших Ізраїлевих та й скажи їм: Господь, Бог батьків ваших, явився мені, Бог Авраама, Ісака та Якова, говорячи: Згадуючи, згадав Я про вас, та про заподіяне вам ув Єгипті.

І сказав Я: Я виведу вас з єгипетської біди до Краю ханаанеянина, і хіттеянина, й амореянина, і періззеянина, і хіввеянина, і євусеянина, до Краю, що тече молоком та медом.

І вони послухають слова твого, і прийдеш ти та старші Ізраїлеві до єгипетського царя, та й скажете йому: Господь, Бог євреїв, стрівся був нам. А тепер ми підемо в триденну дорогу в пустиню, і складемо жертви Господеві, Богові нашому!

І Я знаю, що єгипетський цар не дасть вам піти, як не буде змушений рукою сильною.

І Я витягну Свою руку, та й поб'ю Єгипет усіма чудами Моїми, що вчиню серед нього, а потому він відпустить вас.

І Я дам милість цьому народові в очах Єгипту, і станеться, коли підете, не підете ви впорожні!» (2М.3:9-21).

Пророк Єлисей проявляє чуйність
до шунамітянки і воскрешає її сина

«І сталося певного дня, і прийшов Єлисей до Шунаму, а там була багата жінка, і вона сильно просила його до себе поїсти хліба. І бувало, скільки разів приходив він, заходив туди їсти хліб.

І сказала вона до чоловіка свого: Ось я познала, що Божий чоловік, який завжди приходить до нас, він святий.

Зробім же малу мурована горницю, і поставимо йому там ліжко, і стола, і

стільця, і свічника. І коли він приходитиме до нас, то заходитиме туди.

Одного разу прийшов він туди, і зайшов до горниці та й ліг там.

І сказав він до свого слуги Ґехазі: Поклич оцю шунамітянку! І той покликав її, і вона стала перед ним.

І сказав він до нього: Скажи їй: Ось ти старанно піклувалася про всі наші потреби. Що зробити тобі за це? Чи є що, щоб сказати про тебе цареві або начальникові війська? А вона відказала: Ні, я сиджу серед народу свого!

І сказав він: Що ж зробити їй? А Ґехазі відказав: Та вона не має сина, а чоловік її старий.

А він сказав: Поклич її. І він покликав її, і вона стала при вході.

І він сказав: На цей означений час, коли саме цей час вернеться, ти обійматимеш сина! А вона відказала: Ні, пане, чоловіче Божий, не говори неправди своїй невільниці!

Та зачала та жінка, і породила сина на той означений час, того саме часу, про який говорив до неї Єлисей.

І росло те дитя. А одного разу вийшло воно до свого батька до женців.

І сказало воно до свого батька: Голова моя, голова моя!… А той сказав слузі: Занеси його до його матері!

І той поніс його, і приніс його до його матері. І сиділо воно на її колінах аж до полудня, та й померло…

І ввійшла вона, і поклала його на ліжко Божого чоловіка, і замкнула за ним двері та й вийшла.

І покликала вона свого чоловіка та й сказала: Пришли мені одного із слуг та одну з ослиць, і я поїду до Божого чоловіка й вернуся.

А він сказав: Чому ти їдеш до нього? Сьогодні не новомісяччя й не субота. А вона відказала: Добре!

І осідлала вона ослицю, і сказала до свого слуги: Поганяй та йди. Не затримуй мені в їзді, аж поки не скажу тобі.

І поїхала вона, і приїхала до Божого чоловіка, до гори Кармел. І сталося, як Божий чоловік побачив її здалека, то сказав до слуги свого Ґехазі: Ось та шунамітянка!

Побіжи ж назустріч їй та й скажи їй: Чи все гаразд тобі, чи гаразд чоловікові твоєму, чи гаразд дитині? А та відказала: Усе гаразд!

І прийшла вона до Божого чоловіка на гору, і сильно схопила за ноги його. А Ґехазі підійшов, щоб відіпхнути її, та Божий чоловік сказав: Позостав її, бо затурбована душа її, а Господь затаїв це передо мною й не сказав мені.

А вона сказала: Чи я жадала сина від пана? Чи я не говорила: Не впроваджуй мене в обману?

І він сказав до Ґехазі: Опережи стегна свої, і візьми мою палицю в руку свою та й іди. Коли спіткаєш кого, не повітаєш його, а коли хто повітає тебе, не відповіси йому. І покладеш мою палицю на хлопцеве обличчя.

А мати того хлопця сказала: Як живий Господь і жива душа твоя, я не полишу тебе! І він устав і пішов за нею.

А Ґехазі пішов перед ними, і поклав ту палицю на хлопцеве обличчя, та не

було ані голосу, ані чуття. І вернувся він навпроти нього, і доніс йому, говорячи: Не збудився той хлопець!

І ввійшов Єлисей у дім, аж ось той хлопець лежить мертвий на ліжку його!…

І ввійшов він, і замкнув двері за ними обома, та й молився до Господа.

І ввійшов він, і ліг на того хлопця, і поклав уста свої на уста його, а очі свої на очі його, і долоні свої на долоні його. І схилився над ним, і стало тепле тіло тієї дитини!…

І він знову ходив по дому раз сюди, а раз туди. І ввійшов він, і знову схилився над ним, і чхнув той хлопець аж до семи раз. І розплющив той хлопець очі свої.

І покликав він Ґехазі та й сказав: Поклич ту шунамітянку! І той покликав її. І прийшла вона до нього, і він сказав: Забери свого сина!

І ввійшла вона, і впала до його ніг, і вклонилася до землі. І взяла вона сина свого та й вийшла…» (2Цар.4:8-37).

Господь проявляє чуйність
до царя Єзекії і оздоровлює його

«Тими днями смертельно захворів був Єзекія. І прийшов до нього Ісая, Амосів син, пророк, і сказав до нього: Так сказав Господь: Заряди своєму домові, бо ти вмираєш і не будеш жити…

І відвернув Єзекія обличчя своє до стіни, і помолився до Господа, та й сказав: О, Господи, згадай же, що я ходив перед обличчям Твоїм правдою та цілим серцем, і робив я добре в очах Твоїх! І заплакав Єзекія ревним плачем!

І було Господнє слово до Ісаї, говорячи:

Іди й скажеш до Єзекії: Так сказав Господь, Бог батька твого Давида: Почув Я молитву твою, побачив Я сльозу твою! Ось Я додаю до днів твоїх п'ятнадцять літ, і з руки асирійського царя врятую тебе та це місто, й оборону це місто.

І оце тобі знак від Господа, що Господь зробить ту річ, про яку говорив: ось я вертаю тінь ступеня, що від сонця зійшла на ступені Ахазові, назад на десять ступенів. І вернулося сонце на десять ступенів тими ступенями, якими зійшло було.

Ось писання Єзекії, Юдиного царя, коли він був захворів та видужав з своєї хвороби:

Я сказав був: Опівдні днів своїх відійду до шеолових брам, решти років своїх я не матиму…

Я сказав: Не побачу я Господа, Господа в краї живих, уже між мешканцями царства померлих не побачу людини…

Домівка моя вже розібрана, і від мене відібрана, немов той пастуший намет; я життя своє звинув, мов ткач, від основи мене Він відірве, покінчить мене з дня до ночі…

Я кричав аж до ранку… Він, як лев, поторощить всі кості мої, з дня до ночі покінчить зо мною…

Пищу я, мов ластівка чи журавель, воркочу, мов той голуб; заниділи очі

мої, визираючи до високости… Господи, причавлений я, поручися за мене!

Що маю сказати? А що Він сказав був мені, те й вчинив. Тихо змандрую всі літа свої через гіркість моєї душі!

Господи, на них, на словах Твоїх, житимуть люди, і в усьому цьому життя моєї душі, уздоров же мене й оживи Ти мене!

Ось терпіння це вийшло мені на добро, Ти стримав від гробу гниття мою душу, бо Ти кинув за спину Свою всі гріхи мої, бо не буде ж шеол прославляти Тебе, смерть не буде Тебе вихваляти… Не мають надії на правду Твою ті, хто сходить до гробу.

Живий, тільки живий Тебе славити буде, як я ось сьогодні, батько синам розголосить про правду Твою!

Господь на спасіння мені, і ми будем співати пісноспіви свої у домі Господнім по всі дні мого життя!

А Ісая сказав: Нехай візьмуть грудку фіґ, і нехай розітруть на тому гнояку, і видужає!

А Єзекія промовив: Який знак, що я ввійду до Господнього дому?» (Іс.38:1-22).

ШАНОБЛИВІСТЬ

Шанобліва людина сповнена глибокої поваги, пошани до кого-, чого-небудь.

Уроки шанобливості діти отримують у своїй сім`ї, коли спостерігають, як їх батьки відносяться до своїх батьків (їх дідусів і бабусь) і до своїх ближніх (сусідів і родичів).

Филистимляни проявляють шанобливість
до Божого ковчегу Ізраїля

«І був Божий ковчег у филистимській землі сім місяців.

І покликали филистимляни жерців та ворожбитів, говорячи: Що робити з Господнім ковчегом? Скажіть нам, як відіслати його на його місце?

А ті сказали: Якщо ви відсилаєте ковчега Ізраїлевого Бога, то не відсилайте його порожньо, але конче принесіть Йому жертву за провину, тоді будете вилікувані, і ви пізнаєте, чому не відступає Його рука від вас.

І ті спитали: Яка ж та жертва за провину, що ми принесемо Йому? А ті відказали: За числом филистимських володарів п'ять золотих болячок та п'ять золотих мишей. Бо одна пораза для всіх вас та для ваших володарів.

І зробіть подоби ваших болячок та подоби ваших мишей, що вигублюють землю, і воздайте славу Ізраїлевому Богові, може Він полегчить Свою руку з-над вас і з-над ваших богів та з-над вашого краю.

І чого ви будете робити запеклими свої серця, як робили запеклим серце своє Єгипет та фараон? Чи ж не тоді, як Він чинив дивні речі з ними, не відпустили їх, і вони пішли?

А тепер візьміть, і зробіть одного нового воза, і візьміть дві дійні корови, що на них не накладалося ярма, і запряжіть ті корови до воза, а їхні телята відведете від них додому.

І візьмете Господнього ковчега, та й поставите його на воза, а золоті речі, що ви принесете Йому жертвою за провину, покладете в скрині збоку її. І відпустите його, і він піде.

І побачите: Якщо він увійде до Бет-Шемешу дорогою до своєї границі, він зробив нам це велике зло. А якщо ні, то пізнаємо, що не його рука доторкнулася нас, випадок то був нам.

І зробили ті люди так. І взяли вони дві дійні корови, і запрягли їх до воза, а їхніх телят замкнули вдома.

І поставили вони Господнього ковчега на воза, і скриню, і золоті миші, і подоби їхніх болячок.

І корови пішли просто дорогою до Бет-Шемешу. Ішли вони однією битою дорогою та все ревли, і не відхилялися ні праворуч, ні ліворуч. А филистимські володарі йшли за ними аж до границі Бет-Шемешу.

А люди Бет-Шемешу жали пшеницю в долині. І звели вони очі свої та й побачили ковчега, і зраділи, що побачили!

А віз увійшов на поле бетшемешанина Ісуса, та й став там, а там був великий камінь. І вони накололи дров із воза, а корів принесли цілопаленням для Господа.

А Левити зняли Господнього ковчега та скриню, що була з ним, що в нім були золоті речі, та й поставили при великому камені. А люди Бет-Шемешу принесли цілопалення, і приносили того дня жертви для Господа.

А п'ять филистимських володарів бачили це, і вернулися того дня до Екрону.

А оце ті золоті болячки, що филистимляни звернули Господеві жертвою за провину: одна за Ашдод, одна за Газу, одна за Ашкелон, одна за Ґат, одна за Екрон.

А золоті миші були за числом усіх филистимських міст п'ятьох володарів, від міста твердинного й аж до безмурного села, і аж до великого каменя, що на ньому поставили Господнього ковчега, і він знаходиться аж до цього дня на полі бет-шемешанина Ісуса.

І вдарив Господь людей Бет-Шемешу, бо вони заглядали в Господній ковчег. І вибив Він між народом п'ятдесят тисяч чоловік та сімдесят чоловік. І був народ у жалобі, бо Господь ударив народ великою поразкою.

І сказали люди Бет-Шемешу: Хто зможе стати перед лицем Господа, Того Бога Святого? І до кого Він піде від нас?

І вони послали послів до мешканців Кір'ят-Єаріму, говорячи: Филистимляни вернули Господнього ковчега. Зійдіть, знесіть його до себе» (1Сам.6:1-21).

Давид проявляє любов
і шанобливість до Господа

«Тоді прийшов цар Давид, і сів перед Господнім лицем та й сказав: Хто я, Господи Боже, і що мій дім, що Ти привів мене аж сюди?

Та й це ще було мале в очах Твоїх, Господи Боже, і Ти говорив також про Свого раба в будуччині. А це за законом людським, Господи Боже!

І що ще більше говоритиме Давид Тобі? Та Ти знаєш Свого раба, Господи Боже!

Ради слова Свого та за серцем Своїм Ти зробив усю цю величність, звіщаючи це Своєму рабові.

Тому Ти великий, Господи Боже, бо немає такого, як Ти, і немає Бога, окрім Тебе, згідно з усім, що ми чули своїми ушима.

А який є ще один люд на землі, як Твій народ, Ізраїль, щоб Бог приходив викупити його Собі за народ, і щоб установити йому Своє Ймення, і щоб учинити вам цю величність, та страшні речі для Свого Краю ради народу Свого, якого викупив Собі з Єгипту, від людей та від богів його?

І Ти зміцнив Собі народ Свій, Ізраїля, Собі за народ аж навіки, і Ти, Господи, став для них за Бога.

А тепер, Господи Боже, затверди аж навіки те слово, що Ти говорив про Свого раба та про дім його, і вчини, як Ти говорив!

Нехай буде великим Ім'я Твоє аж навіки, щоб говорити: Господь Саваот Бог над Ізраїлем! А дім Твого раба Давида буде міцно стояти перед лицем Твоїм!

Бо Ти, Господи Саваоте, Боже Ізраїлів, об'явив Своєму рабові, говорячи: Збудую тобі дім, тому раб Твій здобувся на відвагу помолитися до Тебе цією молитвою!

А тепер, Господи Боже, Ти Той Бог, а слова Твої будуть правдою, і Ти говорив Своєму рабові це добро.

А тепер зволь поблагословити дім Свого раба, щоб був навіки перед лицем Твоїм, бо Ти, Господи Боже, говорив це, і від Твого благословення буде поблагословлений навіки дім раба Твого!» (2Сам.7:18-29).

Цариця Шеви виявляє велику
шанобливість доцаря Соломона

«А цариця Шеви, коли почула була про славу Соломона, щодо Господнього Імени, то прийшла випробувати його загадками.

І прийшла вона до Єрусалиму з дуже великим багатством, з верблюдами, що несли пахощі, і з дуже численним золотом, і з дорогим камінням. І прийшла вона до Соломона, і говорила йому все, що було на серці її.

І Соломон вияснив їй усі її слова, не було речі, незнаної цареві, якої не порішив би він їй.

І побачила цариця Шеви всю Соломонову мудрість, та дім, що він збудував, і їжу столу його, і мешкання рабів його, і поставу слуг його та їхні одежі, і напої його, і цілопалення, що він приносить у Господньому домі, і не могла вона з дива вийти!

І сказала вона до царя: Правдою було те, що я чула в своїм краї про твої діла та про твою мудрість.

І не повірила я тим словам, аж поки не прийшла та не побачили мої очі, і ось не була представлена мені й половина: ти перевищив мудрість та добро тієї слави, про яку я чула!

Щасливі люди твої, щасливі оці твої слуги, що завжди стоять перед

обличчям твоїм, що слухають твою мудрість!

Нехай буде благословенний Господь, Бог твій, що вподобав тебе, щоб посадити тебе на Ізраїлів трон, через Господню любов до Ізраїля навіки. І Він настановив тебе царем, щоб чинити право та справедливість.

І дала вона цареві сто й двадцять талантів золота, і дуже багато пахощів та дорогого каміння. Більш уже ніколи не приходило так багато, як оці пахощі, що цариця Шеви дала цареві Соломонові!

І також Хірамові кораблі, що довозили золото з Офіру, спроваджували з Офіру багато алмуґового дерева та дороге каміння.

І поробив цар з алмуґового дерева поруччя для Господнього храму та для дому царського, і гусла, і арфи для співаків. Ніколи не приходило так багато алмуґового дерева, і не бачено аж до цього дня!

А цар Соломон дав цариці Шеви на жадання її все, чого вона бажала, окрім того, що дав їй як царський дарунок Соломонів. І обернулася вона, та й пішла до свого краю, вона та слуги її» (1Цар.10:1-13).

Цар Ахашвероша проявляє пошану до Мордехая,
який врятував його від смерти

«Тієї ночі втік був сон від царя, і він сказав принести Книгу пам'яток, Хроніки, і вони читалися перед обличчям царським.

І знайдене було написане, що Мордехай доніс на Біґдана та Тереша, двох царських евнухів, зо сторожів порога, що задумували були простягнути руку на царя Ахашвероша.

І сказав цар: Яка честь та гідність зроблена Мордехаєві за це? І сказали цареві отроки, що прислуговували йому: Нічого йому не зроблено…

І спитав цар: Хто на подвір'ї? А Гаман прийшов на зовнішнє подвір'я царського дому, щоб сказати цареві повісити Мордехая на тій шибениці, яку приготовив для нього.

І сказали отроки царя до нього: Ось Гаман стоїть на подвір'ї. І сказав цар: Нехай увійде!

І Гаман увійшов, а цар йому сказав: Що зробити з чоловіком, якому цар хоче честі? І подумав Гаман у серці своїм: Кому ж цар зажадає вчинити честь більше, як мені?

І відповів Гаман цареві: Тому чоловікові, якому цар жадає честі, нехай принесуть цареву одежу, яку цар зодягав, та коня, що цар їздив на ньому, і щоб була дана царська корона на його голову.

І дати цю одежу та цього коня на руку котрогось із старших князів царевих. І нехай зодягнуть того чоловіка, якому цар жадає честі, і нехай возять його на коні на міській площі, і нехай кличуть перед ним: Так робиться мужеві, якому цар жадає честі!

І сказав цар до Гамана: Поспіши, візьми одежу та коня, як казав ти, і зроби так юдеєві Мордехаєві, що сидить у царській брамі. Не пропусти нічого зо всього, що ти говорив!

І взяв Гаман одежу та коня, і зодягнув Мордехая, і возив його на міській площі, і кричав перед ним: Так робиться мужеві, якому цар жадає честі!

І вернувся Мордехай до царської брами, а Гаман поспішив до дому свого сумний та закривши голову…

І розповів Гаман жінці своїй Зереші та всім приятелям своїм усе, що спіткало його. І сказали йому мудреці його та жінка його Зереш: Якщо з юдейського насіння Мордехай, перед яким зачав ти падати, то не переможеш його, бо дійсно впадеш перед ним!…

Ще вони говорили з ним, а евнухи царські прибули й поспішили відвести Гамана на гостину, яку зробила Естер» (Ест.6:1-14).

ЩЕДРІСТЬ (ЩИРІСТЬ)

Щедрість **–** морально-психологічна риса людини, що полягає в готовності і здатності ділитися з іншими людьми своїми матеріальними і духовними цінностями. *Щедрість* протистоїть скупості, скляності.

Винятковою цінною рисою є *щедрість душі*. Вона властива людям, які щиро і безкорисливо діляться своїми знаннями, талантом з оточуючими. *Щедрість* як духовна риса має величезне значення у спілкуванні людей. *Щедрість* може бути справжньою та удаваною. *Щедрість* у сім`ї, безкорисливість батьків у відношенні до своїх близьких, сусідів, товаришів по роботі, сприяє виникненню справжньої щедрості і у їх дітей.

Щедрість – це здатність людини охоче ділитися своїм майном, коштами і т. ін., не шкодуючи витрачати що-небудь. «...Тому я наказую тобі, говорячи: ‘’Конче відкривай руку свою для брата свого, і вбогого свого, і для незаможного свого в Краї своїм’’» (5М.15:11).

«З голодним своїм хлібом поділися; введи в дім бідних, безпритульних; побачивши голого, вдягни його; від брата твого не ховайся» (Іс.58:7).

«Хто просить у тебе — дай йому, а хто хоче позичити в тебе — не відвертайся від нього» (Мт.5:42).

«Продавайте майно ваше та давайте милостиню» (Лк.12:33). «Усе, що маєш, продай і роздай убогим» (Лк.18:22).

«Будьте гостинні до чужинців» (Рим.12:13).

«Кожний нехай дає, як постановив у серці, не з жалем і не з примусу, бо Бог любить того, хто дає охоче» (2Кор.9:7). «Про добродійство і товариськість не забувайте, бо такі жертви приємні Богові» (Євр.13:16). «Справу щедрості Бог не забуває, бо не є Він несправедливий, щоб забути ваше діло і любов, які ви виявили в ім’я Його» (Євр.6:10).

«Господь своїм втіленням подав приклад щедрості, бо ви знаєте благодать Господа нашого Ісуса Христа, що Він, бувши багатим, збіднів ради вас, що ви збагатились Його вбогістю» (2Кор.8:9).

Характерною особливістю віруючих є щедрість. Добре тому, хто милосердний і позичає; він щедро роздає убогим; правда його навіки стоїть, і сила його підіймається в славі.

Щедрість буває марною і без любові: «І якщо й роздасте усе своє майно і віддасте тіло своє на спалення, але не маєте любові, то нема вам з того ніякої користі, ні пожитку жодного» (ІКор.13:3).

Щедрість повинна проявитися:

Для служіння Богу: «Сказав Господь Мойсеєві: «Накажи синам Ізраїля, нехай візьмуть для Мене приношення; від кожного, хто добровільно схоче дати, візьміть для Мене пожертву» (2М.25:1).

Стосовно віруючих. «Тоді учні ухвалили, щоб кожний зі свого достатку послав допомогу братам, які живуть в Іудеї, що і зробили, пославши зібране для пресвітерів через Варнаву і Савла» (Дії 11:29-30). «Першого дня в тижні нехай кожен з вас відкладає в себе та зберігає, скільки має змоги, щоб не збирати тоді, коли я прийду. Коли ж прийду, то тих, кого ви виберете, пошлю з листами, щоб віднесли вони дар ласки в Єрусалим» (ІКор.16:2-3). «Отже, поки маємо час, робімо добро всім, а найбільше ж своїм по вірі» (Гал.6:10).

З метою допомогти священнослужителям: «А хто навчається слова, нехай ділиться всяким добром з наставником» (Гал.6:6); «Я отримав все і маю достаток. Я задоволений, одержавши від Епафродіта те, що ви послали, як пахощі запашні, жертву приємну, Богові вгодну» (Фил.4:16-18).

Щодо бідних: (3М.19:10; 25: 35; 5М.15:7–11). «Хто має дві одежі, нехай дасть немаючому; і у кого є їжа, нехай робить так само» (Лк.3:11); «Але, як справляєш гостину, клич убогих, калік, кривих та сліпих...» (Лк.14:13).

Стосовно вдів і сиріт: «І прийде до тебе і сирота, і вдова, що в брамах твоїх, та їстимуть досита...». «Як збиратимеш жниво з твого поля і забудеш сніп на полі, не повертайся за ним: нехай буде приходькові, сироті та вдові... А коли оббиватимеш маслину, не будеш придивлятись ще раз до гілля: нехай буде приходькові, сироті та вдові. Як збиратимеш виноград у себе в винограднику, не підеш потім оглядати грона: нехай вони зостануться приходькові, сироті та вдові» (5М.14:29;19–21).

Стосовно ворогів: «Отже, коли ворог твій голодний, — нагодуй його; коли має спрагу, — напій його...» (Рим.12:20); «Любіть ворогів ваших, чиніть добро тим, хто ненавидить вас» (Лк.6:27; Мт.5:44).

Стосовно всіх людей: «У кожному, хто просить в тебе, дай...» (Лк.6:30); «Тож тому... усім робімо добро...» (Гал.6:10).

Відповідно до тих, хто жертвує охоче: «Кожний нехай дає, як постановив у серці своєму, — не з жалем і не з примусу, бо Бог любить того, хто дає охоче!» (2Кор.9:7).

Без розрахунку на зарплату чи подяку: «...Чиніть добро, позичайте не ждучи нічого назад, — і нагорода ваша за це буде велика...» (Лк.6:35)

Відповідно до наших можливостей.:«Бо коли є охота, то приємна вона згідно з тим, що хто має, а не з тим, чого хто не має» (2Кор.8:12).

Потрібно багато працювати, щоб мати можливість творити щедрість: «...А краще нехай працює, роблячи своїми руками добро, щоб мав що подати нужденному» (Еф.4:28).

Хто чинить щедрість:

— *буде в достатку*: «Той сипле щедро, і йому ще прибуває, а інший скупий надміру і убожіє» (Пр.11:24). «Хто бідному дає, той недостатку не знатиме» (Пр. 28:28). Пам'ятайте: «Хто сіє скупо, той і пожне скупо, а хто сіє щедро, пожне також щедро» (2Кор.9:6); «А Бог спроможний всякою благодаттю збагатити вас, щоб ви, завжди і в усьому маючи достаток, були багаті на всяке добре діло» (2Кор.9:8);

— *буде благословенний Богом*: «Хто чинить бідному добро, той Господу позичає і Він йому відплатить за його добродійство» (Пр.19:17); «Коли голодному ти віддаси хліб твій, наситиш знедолену душу, — тоді засяє твоє світло в пітьмі, темрява твоя стане ніби полудень, і Господь завжди буде тебе водити, наситить твою душу в посуху, зробить міцними твої кості. Ти станеш, мов сад зрошений, мов джерело, води якого не висихають» (Іс.58:10-11).

Сухомлинський В. радить: «Виховання щедрості й безкорисливості — один з найтонших процесів виховання. Я прагну того, щоб щедрість давала в роки дитинства і отроцтва хвилюючі радості, залишала в душі незабутні спогади.

Я ніскільки не перебільшую, запевняючи мого найдорожчого читача — молодого педагога, що радість щедрості — найблагородніша духовна сила, яка пробуджує в юному серці подив перед людським благородством, гордість від усвідомлення своєї причетності до творення цього благородства».

Тому будь щедрим і безкорисливим. Живи і працюй так, щоб створене тобою ставало для людей частиною твоєї душі, віддавай творіння своєї душі людям щедро, без болю в серці.

Щедротні душі — дитина тієї співучасті, без якої немислиме людське благородство. Щедрим може бути лише той, хто вміє любити людей і жаліти їх. Але й любов до людей неможлива без первинної іскри щедрості.

Навчись бачити навколо себе щедрість — це справжнє багатство душі. Ще з дитинства ти повинен усвідомити істину, що найголовніше багатство в людині — це багатство духу: розум, знання, талант, творчість, вірна людська дружба і любов, щастя продовжувати і повторювати себе в майбутній людині. Отже, оволодіваючи всім цим багатством, ти пізнаєш секрет справжньої щедрості, яка несумісна з марнотратством, прагненням людини похизуватися надмірною розкішшю.

Щедрість повинна радувати людину і залишати в її душі незабутні спогади. Радість щедрості — найблагородніша духовна сила, яка сприяє в серці кожного подиву перед людським шляхетством, гордості від усвідомлення своєї причетності до його творення. За твою щедрість одержите від Господа нагороду — Царство Небесне.

Молитва пророка Іллі була щирою

Коли ви виголошуєте «Отче наш», то чи задумуєтеся над змістом цієї молитви, над значенням кожного слова? З цього приводу застерігав Ісус Христос фарисеїв, котрі тільки голосно, щоб усі чули, повторювали заучені

слова молитви, яка, властиво, доходила тільки до стелі. Ісус Христос вчив, якою важливою є молитва для християнина. Він вчив, що диявол, бажаючи ослабити духовне життя християнина, перед усім атакує наше молитовне служіння.

Я думаю, що найбільша проблема наших молитов полягає в тому, що ми в більшості вкладаємо у молитву прохання, перважно просимо і просимо те, що вважаємо найбільш потрібним для нас.

Візьмемо за приклад історію марнотратного сина. Цей син був зацікавлений батьковим майном, але не самим батьком. Він дуже хотів стати багатим з батькової спадщини, але залишився байдужим до почуттів батька, до його любові. Так буває з кожним із нас. Ми так зайняті тим, що Бог нам дає, або тим, чого ми ще просимо, що навіть забуваємо подякувати Небесному Отцю. «Боже, дай мені грошей! Боже, дай мені здоров`я!» Це – приклад наших молитов. Зміст наших молитов показує, за кого ми маємо Бога.

Виглядає, що ми чекаємо від Бога тільки своєї вигоди. Ми в своїй людській природі зайняті більше благами, які може дати Бог, ніж Самим Богом, подібно до марнотратного сина.

Можливо (ми не знаємо, тільки так думаємо), що і праотець Авраам був зайнятий своїм сином Ісааком так, що той став йому ідолом життя. Тому Бог, сказав Авраамові принести в жертву сина Ісаака. Бог, дав йому сина, але тепер Авраам так був захоплений своїм сином, що більше дбав про Ісаака, ніж про Бога, це саме сталося і з сарептською вдовою у якої знайшов притулок пророк Ілля, а Бог, дав їм постійні харчі в часі великого голоду. Вдова так була захоплена цим Божим даром, що забула про самого Бога. І тільки хвороба і смерть сина змусила її отямитися.

Але милосердний Бог через Іллю врятував сина вдови. Бог випробовував Авраама і його син залишився живим. Чи не буває так з нами? Ми завжди шукаємо доріг до самозадоволення тоді, коли мали б передусім дивитися, чи Бог є задоволений з цього? Наскільки іншим було б наше життя, коли б ми прагнули догодити Богові!

- Чи Бог справді дає відповідь на молитву, чи, можливо, трапляється так, що ми одержуємо те, чого просимо, через збіг обставин, випадково? Чи справді на наші щирі бажання впливають надприродні сили? Чи Бог відповідає на молитви?

- Відповідь знаходимо хоча б у цьому оповіданні. У Біблії сказано: «І пішов Ахав, щоб їсти та пити, а Ілля зійшов на верхів`я Кармелу, і нахилився до землі, і поклав обличчя своє між свої коліна». Вже в самій позі Іллі ми бачимо дух покори, скромності і пониження. Пам`ятаєте, яку велику перемогу мав Ілля на горі Кармел? Він струснув цілою країною! Народ побачив чудо, побачив рішучість і віру пророка. Проте Ілля глибоко усвідомлює, що це все зробив Бог Своєю силою, що вся слава належить Богові, а він – лише Божий раб, покірний слуга. Отже, не треба задирати носа, ставати самовпевненим.

Коли ми припишемо славу собі, коли звертатимемо увагу тільки на себе, а не на Господа – ті благословення, що збагатили нас, можуть стати руйнуючими. Бог вживає людей як знаряддя в Своїх руках. Бог вживав Іллю, але те, що сталося на горі Кармел – зробив Бог, а не людина. Це Бог послав вогонь із неба, котрий спалив жертву, це Бог послав дощ на засохлу землю, це Бог зворушив людські зачерствілі серця – Бог, а не Ілля. Власне тому, що Ілля розуміє цю правду, він приходить до Бога з покорою. Написано, що Ілля «нахилився до землі і поклав обличчя своє між свої коліна». Ось приклад покірливого духу. Ось приклад людини, яка глибоко розуміє, хто є Бог і хто є людина.

Це для нас – добрий приклад, щоб ми усвідомлювали, Хто є Бог, бо Він є Той що Словом Своєї сили створив небо, землю і весь всесвіт. Наше життя – в Його руці, а ми, немов цвіт польовий, немов пара, що з`являється на короткий час і зникає, а Він перебуває – Вічний. З почуттям благоговіння, в дусі покори й смирення ми маємо приходити до Його присутності, бо Він є Богом. Ми спасаємося тільки через Його ласку, грішники спасенні Божою благодаттю. І цей Всемогутній Бог виконує працю Своїх дітей. Він закликає і хоче, щоб люди співпрацювали з Ним.

- Коли ми будемо старатися щось зробити для Бога, але без Бога, без Його сили, яка і кому користь з того?

- Будьмо обережні, бо в цілому світі сьогодні є і такі, що працюють, або щось роблять для своєї слави, своєї вигоди, утворюючи культ особи. Бог дуже чітко говорить у Святому Письмі, як у Старому, так і у Новому Заповіті, що «Я є Бог і не ділюся Моєю Славою».

- Тепер щодо скромності і покори. Чи є де в Біблії написано, що Бог дає дух покори і скромності?

- У Біблії ніде немає написаного, що Бог дає дух пониження. Бог вимагає від людей покірливості, скромності, бо Він є Богом. Бог відповідає на молитву, яка завершується в дусі покори, пониження. Написано в 1-му Посланні апостола Петра, в 5-му розділі, 5 і 6 віршах: «Також молоді, - коріться старшим! А всі майте покору один до одного, бо «Бог противиться гордим, а смиренним дає благодать!» Тож покоріться під міцну Божу руку, щоб Він вас Свого часу повищив». І в Пс.9:38: «Бажання понижених чуєш Ти, Господи, серця їх зміцняєш, їх вислуховує вухо Твоє…»

По-друге, крім духу покори, з Біблії ми бачимо стійкість пророка Іллі, його постійність, сталість у молитві. Він, нахилившись до землі, поклавши обличчя своє між свої коліна, каже до хлопця: «Вийди подивився в напрямку моря!» І той вийшов і подивився та й сказав: «Нема нічого». Та він сказав: «Вернися сім раз!».

- Як було б з нами в такій ситуації? Я думаю, що коли ми молимося, а немає відповіді, жодної ознаки, то ми кажемо: «Годі молитися, нічого не стається» і залишаємо молитву.

- Ось бачите. А Ілля посилає хлопця сім разів і тільки за сьомим разом хлопець побачив хмарку розміром з людську долоню, а для Іллі вистачило й

цього. Прочитаємо з 11-го розділу Євангеліїї від Луки, з 5-го вірша: « І сказав Він до них: «Хто з вас матиме приятеля, і піде до нього опівночі, і скаже йому: «Позич мені, друже, три хліби, бо прийшов із дороги до мене мій приятель, я ж не маю, що дати йому». А той із середини в відповідь скаже: «Не роби мені клопоту, - уже замкнені двері, і мої діти зо мною на ліжкові. Не можу я встати та дати тобі».

Знавці палестинських звичаїв того часу говорять, що житла в Палестині не мали, як наші сьогодні, кілька кімнат – кухню, спальню, вітальню. У них була лише одна велика кімната, в котрій знаходилося місце, подібне до печі, де горів вогонь. З одного боку було приділене місце, де спали батько з матір`ю і довкола, на долівці спали діти. Не було тоді електричного світла. Коли була потреба встати, вставали без світла, могли наступити на сплячу дитину. Тому і підкреслює цей чоловік, щоб його не турбували, бо діти вже його сплять з ним на постелі.

Такі обставини і тепер ще збереглися в багатьох селянських хатах. І це наближає нас до часів земного служіння Ісусу Христа. Приятель спершу каже: «Не можу я встати та дати тобі». Не можу. І далі Ісус Христос каже: «Кажу вам: коли він не встане, і не дасть ради дружби йому, то за докучання його він устане та й дасть йому, скільки той потребує». Ісус підкреслив, що коли не дасть хліба заради дружби, то дасть задля докучання його.

Тобто він встане і дасть, скільки той потребує. Але дасть тільки заради постійності, сталості в проханні.

І далі Ісус каже: «Просіть, - і буде вам дано, шукайте – і знайдете, слухайте – і відчинять вам!» Постійність, наполегливість, невідступність – ось чим характерна має бути наша молитва відповідно до Ісусових слів. Ісус дає запевнення, що молитва зробить зміну в житті, що молитву ми дістанемо відповідь.

Вернімося знову до пророка Іллі. Хлопець, повернувшись до нього каже: «Ось мала хмара, немов долоня людська, підіймається з моря». Ілля каже: «Піди, скажи Ахавові: «Запрягай і зійди, і не затримає тебе дощ».

Той дощ, наближення якого Ілля чув духовним слухом, вже наближався.

Далі описується, що «…По недовгому часі, потемніло небо від хмар, і зірвався вітер, і пішов великий дощ».

Згідно з Посланням апостола Якова (5:18), Бог послав дощ. Чи не захоплююча картина? Один чоловік, одна людина Божою силою – силою молитви змінила становище, змінила долю усього народу, змінила життя цілої країни. Ілля молитвою благословив увесь народ своєї країни! Чи не чудово?

А як ми молимося? Чи ми віримо у вартість молитви? Якої ваги ми надаємо нашим молитвам? Чи наші молитви живі, чи вони відповідають часові і потребам нашого життя? Чи може це завжди ті самі, завчені і повторювані слова, змісту яких ми не надаємо жодної уваги?

Нам дуже потрібно молитися! Кожний з нас повинен молитися. Я потребую, щоб ви молилися. Я потребую ваших молитв. У кожній ділянці

нашого життя і нашої праці потрібні молитви. Безбожні люди, які є ще довколо нас, потребують наших заступницьких молитов. Ми разом повинні перебувати постійно в молитві, тоді побачимо зміни в нашому як духовному, так і матеріальному житті.

Список використаної літератури

1. Біблія / переклад Огієнко І. – Донецьк: ОБФ «Східноєвропейська гуманітарна місія», 2015. – 1360 с.
2. Біблійний довідник Геллея Генрі. — Всесвітня християнська місія, 1985. — 856 с.
3. Библейская энциклопедия. Российское Библейское общество.- М.1996. – 352 с.
4. *Бенджамин Спок.* Ребенок и уход за ним / Бенджамин Спок. — К.: Наук. думка, 1991. — 448 с.
5. *Бенджамин Спок*. Разговор с матерью: Книга о воспитании / Бенджамин Спок: пер. с англ. — М.: Политиздат, 1990. — 589 с.
6. *Бех І. Д.* Виховання особистості: у 2 кн. Кв. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технічні засади: навч-метод. видання / І. Д Бех. — К.: Либідь, 2003. — 280 с.
7. Біблійні принципи життя і служіння / Леонід Якобчук. – Острог, 2008. – 576 с.
8. *Булашев Г.* Український народ у своїх легендах, релігійних поглядах / Г. Булашев. — К.: Довіра, 1993. — 444 с.
9. *Буковинський А.* Що треба знати до створення сім'ї / А. Буковинський. – К.: Друк ФОП, 2015. – кн. 1. – 111с.
10. *Василій Великий*, свт. Творения / Василій Великий: в 7-ми ч. – М.: Паломник, 1991. – Ч. 5. – 316 с.
11. *Василій Великий*, свт. Творіння / Василій Великий: Т. 2, кн. 2. – К.: УПЦКП, 2010. – 741 с.
12. *Ващенко Г. Г.* Виховний ідеал: підруч. для педагогів, вихователів, молоді і батьків / Г. Г. Ващенко. — Полтава: Полтав. вісник, 1994. — 190 с.
13. *Ващенко Г. Г.* Праці з педагогіки і психології / Г. Г. Ващенко: у 4 т. — К.: Школяр; Фада ЛТД, 2000. — Т. 4. — 415 с.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Упор. і голов. ред. В. Г. Бусел. – К.: Ірпінь, ВТФ «Перун», 2003. – 1140 с.
15. Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.: статті, доповіді, виступи. — Острог, 1998. — 444 с.
16. Виховання молодого покоління на принципах християнської моралі в процесі духовного відродження України: наукові записки: зб. наук. праць. — Острог, 2000. — Т. 3. — 633 с.
17. Виховання національно свідомої особистості: метод. посіб. / За ред. Д. О. Тхоржевського. — Глухів: РВВГДПІ, 2001. — 148 с.

18. Виховання національної свідомості у школярів: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. — К.: Україна—Віта, 1996. — 146 с.

19. *Вишневський О.* Сучасне українське виховання: пед. нариси / О. Вишневський. — Львів: Львів. обл. наук.-метод. ін-т освіти; Львів. обл. пед. т-во ім. Г. Ващенка, 1996. — 238 с.

20. *Владимир (Сабодан)* Митрополит Киевский и всия Украины. Проповеди / Владимир (Сабодан): В 2 т. — К.: Инфизд. УПЦ, 1997. — Т. 1.— 360 с.

21. *Владимир (Сабодан*) Митрополит Киевский и всия Украины. Проповеди / Владимир (Сабодан): В 2 т. — К.: Инфизд. УПЦ, 1997.— Т. 2.— 386 с.

22. *Волкова Н*. Педагогіка / Н. Волкова. — К.: Академвидав, 2007. — 615с.

23. *Володимир Мономах* Поучения / Володимир Мономах. — К.: Літопис руський, 1989. — 456 с.

24. *Воропай Олекса.* Звичаї нашого народу / Олекса Воропай. — К.: Оберіг, 1991. — Т. 1. — 450 с.

25. *Гипсон Дж.* Уроки творения / Дж. Гипсон. – Заокский: Источник жизни, 2012. – 160 с.

26. *Головащенко С. І*. Історія християнства: навч. посіб / С. І. Головащенко. — К.: Либідь, 1999. — 352 с.

27. *Горохович А.* Батьки і діти / А. Горохович. – Вінніпег - Торонто, 1990. – 176 с.

28. *Губко О. Т.* К. Д. Ушинський про сімейне виховання / О. Т. Губко. — К.: Радян. шк., 1974. — 148 с.

29. *Дарманський П*. Обряд в житті людини / П. Дарманський. — К.: Політвидав України, 1974. — 198 с.

30. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI ст.) // Освіта. — 1993. — Грудень, № 44—46.

31. *Джузеппе Рацціотті* Життя Ісуса Христа / Джузеппе Рацціотті. — Рим: Укр. католицький ун-т ім. Св. Климента Папи, 1979. — 709 с.

32. Духовно-психологічні основи християнської психології / Колективна монографія [Під ред. Гридковець Л. М.]. – Львів: Скриня, 2015. – 366 с.

33. Духовність особистості і сучасні стратегії виховання: Матеріали міжнар. конф. АПН України. — К.: Всеукр. фонд «Добро», 2006. — 158 с.

34. Духовні цінності українського народу / Возняк С. М., Кононенко В. І., Кононенко І. В. та ін. — Івано-Франківськ: Плай, 1999. — 293 с.

35. *Дяченко Г*. Искра Божия / Г. Дяченко. — Ленинград: Полоцкое епархиальное управление; Печатный двор, 1991. — 492 с.

36. *Дяченко Г.* Духовный міръ / Г. Дяченко. — М.: Типография т-ва И. Д. Сытина, 1900.— 360 с.

37. *Дяченко Г*. Духовные посевы / Г. Дяченко. — К.: УПЦ МП, 1991. — 476 с.

38. *Дяченко Г.* Практическая симфония для проповедников Слова Божия / Г. Дяченко. — Свято-Троицкая Сергиева Лавра, 1992. — 498 с.

39. Етос і мораль у сучасному світі / Т. Г. Аболіна та ін. — К: ПАРАПАН, 2004.— 200 с.

40. *Жуковський В. М.* Морально-етичне виховання в історії американської школи: монографія / В. М. Жуковський. — Острог, 2002. — 428 с.

41. *Зайцев В.* Виховання учнів на досвіді старших поколінь / В. Зайцев. — К.: Радян. шк., 1971.— 116 с.

42. Закон Божий. Протоієрей Серафим Слобідський / Серафим Слобідський. — К.: УПЦ КП, 2003. — 654 с.

43. *Запорожець О.* Психологія / О. Запорожець. — К.: Радян. шк., 1967. — 221 с.

44. Змінимо наш світ на краще / Укл. Уілліс Д.; перекл. з англ. Степанова В. – Донецьк: ОБФ «Східноєвропейська місія», 2014. – 96 с. з іл.

45. *Зязюн Л. І.* Чудодійний Люрд: Віра, Надія, Любов / Л. І. Зязюн. – Харків, 2002. – 112 с.

46. *Іван Огієнко.* Наука про рідномовні обов'язки / Іван Огієнко. — Жовква, 1936. — 72 с.

47. *Іларіон*. Віра. Слова во врем'я люте / Іларіон. — Холм, 1944. — 19 с.

48. *Іларіон-митрополит.* Дохристиянські вірування українського народу / Іларіон-митрополит. — К.: Обереги, 1994. — 424 с.

49. *Іларіон.* Народження людини (Філософська містерія) / Іларіон. — Вінніпег: Наша культура, 1948. —122 с.

50. *Иоанн Златоуст, свт.* Творения / Иоанн Златоуст: в 12-ти т. – М.: Православная книга, б. г. – Т. 1. – 899 с. 62

51. *Иоанн Златоуст, свт*. Собрание поучений / Иоанн Златоуст. – Изд-во Свято-Троицкой Сергиевой Лавры, 1993, Т. 2. – 526 с.

52. *Иоахим Лангхаммер.* Что будет с этим миром? Толкование Божьего плана спасения / Иоахим Лангхаммер. — Бад. Залцуфлен / Германия: Евангельская Миссия, 1995. — 156 с.

53. Катехизис Украинской Греко – Католической церкви: Христос – наша пасха. – Львів: Свічадо, 2014. – 368 с.

54. Кислашко О. П. Християнське виховання в сім'ї / О. П. Кислашко, І. Л. Сіданіч. – К.: Духовна вісь, 2016. – 410 с.

55. *Кислашко О. П*. Віра в Господа / О. П. Кислашко. — К.; Грамота, 2008. — 295 с.

56. *Кислашко О. П*. Надія на Господа / О. П. Кислашко. – К.: Грамота, 2006. – 238 с.

57. *Кислашко О. П.* Християнські чесноти Віра, Надія, Любов у духовно-моральному вихованні особистості: теорія і практика / О. П. Кислашко. – К.: Грамота, 2012. – 591 с.

58. *Кислашко О. П.* Уроки для спасіння / О. П. Кислашко. — К.: Грамота, 2005. — 198 с.

59. *Кислашко О. П.* Християнська педагогіка / О. П. Кислашко, І. Л. Сіданіч. – К.: Духовна вісь, 2015. – 510 с.

60. *Ковбас Б.* Родинна педагогіка у 3-х т. / Б. Ковбас, В. Костів. – Івано-Франківськ, 2006. – Т. 2. – 288 с.

61. *Колодний А.* Церква Ісуса Христа святих останніх днів / А. Колодний. – К.: УАР, 2010. – 120 с.

62. Концепція національного виховання // Освіта. —1996.— № 41. —7 с.

63. *Котирло В. К.* Підготовка дітей до школи в сім'ї / В. К. Котирло. – К.: Радянська школа, 1974. – 182 с.

64. *Кочерга О. В.* Початок життя — становлення творчості / О. В. Кочерга. — К.: Кобза, 2003. — 255с.

65. *Кузь В. Г.* Українська козацька педагогіка і духовність / [В. Г. Кузь]; За заг. ред. Ю. Д. Руденка. — Умань, 1995.— 115 с.

66. *Куломзина С. С.* Церковь и наши дети / С. С. Куломзина; сост., вступ. статья и пер. с англ. С. С. Бычкова. — 2-е изд. — М.: Мартис, 1994. — 160 с.

67. *Кучинська І. О.* Виховання духовних цінностей дітей і молоді у творчості Івана Огієнка / І. О. Кучинська. — Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2002. — 103 с.

68. *Лаба В.* Патрологія / В. Лаба. — Львів: Свічадо, 1998. — 543 с.

69. *Липківський В*. Проповіді / В. Липківський. — США, 1988 — 610 с.

70. *Лордкипанидзе Д. О.* Амос Коменский / Д. О. Лордкипанидзе. — 2-е изд. — М.: Педагогика, 1970. — 440 с.

71. *Майкл К. Армор.* Провідник до Бібілї: часи, сюжети / Майкл К. Армор. – Донецьк: ОБФ «Східноєвропейська місія», 2011. – 325 с.

72. Малий катехізис д-ра Мартіна Лютера і християнське вчення. Лютеранська Церква Канади. — Львів: Стрім, 1995. — 288 с.

73. *Мартинюк Г. В.* Національне виховання: Теорія і методологія: метод. посіб / Г. В. Мартинюк. — К.: ІСДО, 1995. — 160 с.

74. Матеріали Третьої міжнар. церк.-світської конф. «Україна на порозі ІІІ-го тисячоліття: духовність, наука, освіта, культура». — Львів—Тернопіль: вид. відділ Львівської єпархії УПЦ, 1998. — 237 с.

75. Матеріали церк.-світської конф. «Християнські цінності в освіті і вихованні» // Вісн. православ. педагогіки. — 1999. — № 1. — 140 с.

76. Мистецтво молитви / Пер. з рос. Лілії Петрович. — Львів: Свічадо, 2000.– 264 с.

77. *Могила П.* Катехизис / П. Могила. — Київ—Париж: Наук. тов: ім. Шевченка в Європі «Воскресіння», 1996. — 285 с.

78. *Молотков С. Е.* Практическая энциклопедия православного христианина: Основы церковной жизни / С. Е. Молотков. — СПб.: Сатись, 2004. — 329 с.

79. Моральне виховання на християнських цінностях: зб. наук. записок Нац. ун-ту «Острозька Академия». — Острог: Ред-вид. відділ НаУ «ОА», 2001. — Вип. 2. — 155 с.

80. Національне виховання учнів засобами українського народознавства / За ред. проф. Р. П. Скульського. — Івано-Франківськ: ПУ ім. В. Стефаника, 1995. — 178 с.

81. Основи християнської віри / Упор. О. М. Семенів. — Дрогобич: Вид. ф-ма «Відродження», 1997. — 186 с.

82. Основи християнської етики. Ч. 1. Формування морально-етичних якостей особистості: Програма курсу для дітей мол. шк. віку / Голов. ред. Вірні Шарр. — К., 1995. — 314 с.

83. *Патріарх Філарет.* Проповіді / Патріарх Філарет. — К.: УПЦ КП, 1999. — Т. 1. — 535 с.

84. *Патріарх Філарет.* Проповіді / Патріарх Філарет. — К.: УПЦ КП, 2000. — Т. 2. — 442 с.

85. Педагогическая энциклопедия: В 4 т. / Под. ред. Н. А. Каирова. — М.: Совет. энциклопедия, 1968. — Т. 1. — 912 с.

86. Педагогічні ідеї Г. С. Сковороди / [В. З. Смаль, І. А. Смаль, І. А. Табачников]; Ред. кол.: О. Г. Дзеверін (відп. ред.) . — К.: Вища шк., 1972. — 246 с.

87. Педагогічні ідеї К. Д. Ушинського / Відп. ред. В. І. Войтко. — К.: Вища шк., 1974. — 339 с.

88. Педагогічний словник для молодих батьків / Під. ред. Т. Ф. Алєксєєнко. – К.: 2002. – 348 с.

89. Покаяние и исповедь на пороге XXI века / Сост. В. П. Ведяничев. — СПб.: Общество святителя Василия Великого, 2000. — 736 с.

90. *Помиткін Е.О.* Психологія духовного розвитку особистості. Монографія / Е. О. Помиткін. — К.: Внутрішній світ, 2012. — 280 с.

91. *Помыткин Э. А.* 12 путей духовности / Э. А. Помыткин. – К.: «Внутренний мир». – 2011. – 112 с.

92. Правильне виховання характеру дітей / Лінда Елсбрук Ландрет. – ВБФ Східноєвропейська гуманітарна місія.- 2014. – 220 с.

93. Практическая симфония для проповедников Слова Божия / Состав. Григорий Дяченко – Изд. Свято-Троицкая сергиева Лавра. – М: 1992. – 498 с.

94. Про найважливіше / Г. Холлуей, М. Р. Уід, Д. Уорлі. –Донецьк: ТОВ «Каштан». – 2008. – 142 с.

95. *Протоієрей Олександр Трофимлюк* Пасторська опіка молоді / Олександр Торфимлюк. — К.: УПЦКП, 2013. — 126 с.

96. *Регулич А. К.* Ключи Царства Небесного / А. К. Регулич, А. С. Яценко. — Житомир: Волинь, 2003. — 296 с.

97. *Реєнг О. П.* Українська національна ідея і християнство / О. П. Реєнг, О. П. Лисенко. — К.: Богдана, 1997. — 128 с.

98. Релігієзнавчий словник / За ред. А. Колодного, Б. Лобовика. — К.: Четверта хвиля, 1996. — 392 с.

99. Релігійна традиція в духовному відродженні України: матеріали Всеукр. наук. конф. — Полтава, 1992. — 190 с.

100. *Рогозин П. І.* Чи існує загробне життя / П. І. Рогозин. – Луцьк: РТМКФ «Християнське життя», 2006. – 160 с.

101. *Рубцова Т.* Виховання чесності і правдивості / Т. Рубцова. — К.: Знання, 1960. — 140 с.

102. *Савченко О. Я*. Дидактика початкової школи: підруч. для студ.пед. ф-тів. / О. Я. Савченко. – К.: Генеза, 1999. – 368 с.

103. *Сандей Аделаджа* Как стать хорошим отцом. – К.: ФОП Бондарук Л. Н., 2014. – 192 с.

104. Сакральная педагогика сердца Памфила Юркевича: Хрестоматия науч.- христиан. педагогики / Сост. и введение Ильченко В. И. — Луганск: ОАО «Лот», 2000. — 400 с.

105. *Священик Богдан Огульчанський.* Основи християнської культури для початкових класів загальноосвітніх шкіл «Божий світ і я». 1-й рік навчання / Богдан Огульчанський. — К.: ЗАТ «Броварська друкарня», 2000. — 53 с.

106. *Священник Г. Дьяченко.* Область таинственного / Г. Дьяченко. — М.: Планета, 1900—1992. —783 с.

107. Семейная жизнь и православное воспитание: Из духовного наследия Феофана Затворника, свмч. Владимира (Богоявленского), протоиерея Димитрия Соколова, философа И. Ильина. — СПб., 2005. — 336 с.

108. Семейное воспитание (краткий словарь) / Сост. И. В. Грибенников, Л. В. Ковинько. – М.: Изд. Политической литературы,1990. – 319 с.

109. *Синиця І. О.* Про педагогічний такт вчителя / І. О. Синиця. — К.: Радян. шк., 1969. — 206 с.

110. *Сіданіч І. Л.* Духовно-моральне виховання дітей в історії педагогіки та вітчизняної школи (Монографія) / І. Л. Сіданіч, О. П. Кислашко. – К.: Дереза-Друк, 2012. – 494 с.

111. *Сіданіч І. Л.* Божі заповіді – моральний дороговказ для людини (Основи християнської етики) / І. Л. Сіданіч, О. П. Кислашко. – К.: Грамота, 2011. – 200 с.

112. *Сіданіч І. Л.* Виховання любові та поваги до батьків / І. Л. Сіданіч. — К.: Плеяди, 2005. — 180 с.

113. *Снігур С. А*. Функціонування моральних цінностей християнства в культурі Київської Русі: дис канд. філос. наук. / С. А. Снігур. — К., 2004. — 174 с.

114. *Стельмахович М. Г.* Теорія і практика українського національного виховання / М. Г. Стельмахович. — Івано-Франківськ, 1996. — С. 50.

115. *Стельмахович М. Г.* Українська народна педагогіка: навч-метод. посіб. / М. Г. Стельмахович — К: ТЗМН, 1997. — 232 с.

116. *Стельмахович М. Г.* Українська родинна педагогіка / М. Г. Стельмахович. — К.: Радян. шк., 1996. — 288 с.

117. *Сухомлинська О. В*. Духовне виховання дітей та молоді: загальні тенденції й індивідуальний пошук / О. В. Сухомлинська. — К.: Всеукр. фонд «Добро», 2006. — 43 с.

118. *Сухомлинская О. В.* Этюды о В. А. Сухомлинском: Педагогические апокрифы / О. В. Сухомлинская. — Харьков: ТОВ «Акта», 2008. — 431 с.

119. *Сухомлинский В. А.* Как воспитать настоящего человека / В. А. Сухомлинский. — К.: Радян. шк.,1975. — 235 с.

120. *Сухомлинский В. А*. О воспитании / Сост. и авт. вступит. очерков С. Соловейчик. — М.: Политиздат, 1975. — 272 с.

121. *Сухомлинский В. А.* Об умственном воспитании / Сост. и авт. вступ. статьи М. И. Мудян; рук. кол. Н. Д. Ярмаченко.—К: Радян. шк., 1971.—244 с.

122. *Сухомлинский В. А.* Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинский. — К.: Радян. шк., 1971. — 244 с.

123. *Сухомлинський В. О.* Вибр. тв.: у 5 т. / В. О. Сухомлинський — К.: Радян. шк., 1976.—Т. 1.— 654 с.

124. *Сухомлинськийй В. О.* Вибр. тв.: у 5 т. / В. О. Сухомлинський— К.: Радян. шк., 1976.— Т. 2.— 670 с.

125. *Сухомлинський В. О*. Вибр. тв.: у 5 т. / В. О. Сухомлинський — К.: Радян. шк., 1976. —Т. 3.— 670 с.

126. *Сухомлинський В. О*. Вибр. тв.: у 5 т. / В. О. Сухомлинський — К.: Радян. шк., 1976. — Т. 4. —620 с.

127. *Сухомлинський В. О*. Вибр. тв.: у 5 т. / В. О. Сухомлинський — К.: Радян. шк., 1976. —Т. 5. — 639 с.

128. *Тарасенко Т. С.* Дивосвіт / Т. С. Тарасенко. — К.: МПП Центр «Київ», 1995. — 204 с.

129. *Теодор Студит.* Поучення: Джерела християнського Сходу / Теодор Студит. — Львів: Свічадо, 2005. — 226 с.

130. *Тихоплав Т С.* Физика веры / Т. С. Тихоплав, В. Ю. Тихоплав. — СПб.: ИД «Весь», 2001. — 256 с.

131. *Тишкевич С.* Церковь Богочеловека / С. Тишкевич. — Нью-Йорк, 1958. — 581 с.

132. *Ткачев А.,* протоиерей. Беседы с отроком / А. Ткачев. — Кировоград: Православна просвіта, 2006. — 189 с.

133 *Ткаченко О.* Повернення до Божого храму /О. Ткаченко. – К.: Грамота, 2004. – 135 с.

134. *Толстой Л. Н.* Верьте себе. Мысли о вере. Ложные веры / Сост. А. В. Потапова. — К.: Радян. шк., 1991. —38 с.

135. *Толстой Л. Н.* О воспитании / Л. Н. Толстой. – М.: Типография Н-въ Гатцука, 1910. – 23 с.

136. *Тома Кемпійський.* Наслідування Христа / Тома Кемпійський. — Львів: Свічадо, 1994. — 230 с.

137. *Трухин Н. А*. Будущему семьянину / Н. А. Трухин. — К.: Радян. шк., 1987. — 271 с.

138. *Турчак Л*. Чеснота: Мужність / Л. Турчак // Слово вчителю № 4(34). – 2015. – С.12 -13.

139. *Уайт Е*. Виховання та освіта / Е. Уайт. – К.: Джерело життя. 2013. – 320 с.

140. Українці: народні вірування, повір'я, демонологія / Упорядкув., вступна ст. А. П. Пономарева. — К.: Либідь, 1991. — 640 с.

141. Уроки виховання характеру / Френ Армор, Ірина Сіданич. – ВБФ«Східноєвропейська гуманітарна місія», 2015. – 50 с.

142. Формування основ християнської моралі в процесі духовного відродження України: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. — Острог, 1995. — Кн. 1. —56 с.

143. Формування основ християнської моралі в процесі духовного відродження України: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. — Острог, 1996. — Кн. 2. — 225 с.

144. Формування творчої особистості засобами етнопедагогіки: метод. рекомендації / Укл. С. К. Стефанюк. К.: ІСДО, 1995. – 176 с.

145. *Франк С. Л.* Духовные основы общества / С. Л. Франк. — М., 1992. —511 с.

146. Хлеб насущный: Ежедневное христиан. чтение. — Минск: Библейский радиокласс, 2001. — 367 с.

147. *Хрипкова А. Г.* Хлопчик–підліток–юнак / А. Г. Хрипкова, Д. В. Колесов. — К.: Радян. шк., 1983. — 272 с.

148. Христианство и мораль: зб. наук. праць. — Тернопіль: Укрмедкнига, 2001.— 155 с.

149. Християнські цінності: історія і погляд у третє тисячоліття: зб. наук. записок нац, ун-ту «Острозька Академія» — Острог: Відділ на У «ОА», 2002. — Т. VI. — 544 с.

150. Цветник духовный (две части в одной кн.) — М.: Типолітография Н. Ефремова, 1903.— Кн. 1.— 253 с.; Кн. 2.— 234 с.

151. Что нужно знать каждой матери? — Тернополь: Изд. Свято-Успенской Почаевской лавры, 1998. — 52 с.

152. *Шевців В.*, отець. Перші кроки в напрямі неба: зб. катехитичних лекцій для приготування укр. дітей до першого Св. Причастя / В. Шевців. — Сідней—Львів, 1993. — 179 с.

153. *Шевченко Т. Г.* Кобзар / Т. Г. Шевченко. — К.: Радян. шк., 1983.— 608 с.

154. Школа православного воспитания / сост. А. Н. Стрежев. — М.: Паломник, 1999. — 575 с.

155. *Шпіриго Ф.* Католицький народний катехизм / Ф. Шпіриго: пер. О. Я. Левицького. — Львів: Вид-во отців василіян «Місіонер», 1997. — 597 с.

156. *Шумада М. С.* Закувала зозуленька: Антропологія укр. нар. творчості / М. С. Шумада. — К.: Веселка, 1989. — 606 с.

157. *Щюре Э.* Великие посвященные. Очерк эзотеризма религий / Э. Щюре: пер. с франц. Е. Писаревой. — М.: Книга — СП Принтшоп, 1990. — 419 с

158. *Юлиян Я.* Отець Катрий ЧСВВ. Пізнай свій обряд. ОО Василіян / Я. Юлиян. — Нью-Йорк—Рим, 1982. — 493 с.

159. *Ягулов В. В.* Педагогіка / В. В. Ягулов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.

160. Я иду на урок в начальную школу: Основы православной культуры: Книга для учителя . — М.: Первое сентября, 2001. — 256 с.
161. *Януш Корчак.* Як любити дітей / Януш Корчак. — К.: Радян. шк., 1976. — 160 с.
162. *Ярош К. Н.* Современные задачи нравственного воспитания / К. Н. Ярош. — Харьков, 1993.— 163 с.

Видання здійснювалося за підтримки:

Ілля Валерійович Діков – мер міста Вишневе Київської обл.
Протоієрей Ярослав Кислашко – настоятель храму Св. Вмч. Юрія Переможця УПЦ КП, м. Вишневе.
Архімандрит Іларіон (Коменський) – настоятель храму на честь ікони Божої Матері «Взискание погибших» УПЦ, м. Вишневе.
Протоієрей Дмитро Присяжний – настоятель храму Святої Покрови УАПЦ, м. Боярка.
Пилип Савочка – єпископ релігійної громади Християнської Віри Євангельської «Спасіння», пастор Юрій Бабинець, м. Вишневе.
Михайло Андрашко – пастор Церкви Євангельських християн–баптистів «Дім Євангелія, м. Вишневе.
Протоієрей Віктор Квас – настоятель храму Миколи Святоши УПЦ КП, м. Київ.
Протоієрей Юрій Андрощук – настоятель храму Святого Архістратига Божого Михаїла УПЦ КП, с. Оженін Острозького р-ну Рівненської обл.
Всеукраїнський благодійний фонд «Східноєвропейська гуманітарна місія».
Скомороха Ганна Олексіївна, завідуюча дошкільним закладом, м. Київ.
Священники: протоієрей Роман Антонюк.
протоієрей Зіновій Забарний.
Сім’я Шепеля Миколи
Сім’я Володимира Кувшинова
Сім’я Олексієнко Оксани
Сім’я Удальцової Раїси
Сім’я Івана Батько
Сім’я Андрія Пшеничного
Сім’я Едуарда Плохотнюка
Сім’я Софії Грабовської
Сім’я Андрія П’ятненка
Сім’я Олександра Краснощока
Сім’я Ірини Проценко
Сім’я Петра Іванкова
Сім’я Любові Івлєвої
Сім’я Сергія Пишного
Сім’я Петра Трегуба
Сім’я Петра Марченка

Сім’я Галини Мазур
Парафіяни Церкви Св. Вмч. Юрія Переможця: Орехівський Василь, Барановська Броніслава, Зозуля Людмила, Самойленко Люба, Заруб’ян Наталія, Довгопол Люба, Маковейчук Олександра, Мельник Людмила, Масловська Олена, Роман Борисевич, Софія Богданович, Лариса Матвійчук, Валентина Кравець, Надія, Ірина, Віталій, Геннадій.

Наукове видання

Протоієрей Олександр Кислашко

Сіданіч Ірина Леонідівна

ХРИСТИЯНСЬКІ ЧЕСНОТИ ОСОБИСТОСТІ

Навчальний посібник

Редактори
Н. А. Скиба
Технічний редактор
Н. А. Скиба
Комп’ютерна верстка

Підписано до друку 18.11.2014
Папір офсетний.
Тираж 500 пр. Зам. №

Видавництво «Духовна вісь»
вул..Жовтнева, 27, м. Вишневе, 08132
Києво-Святошинський р-н, Київська обл.
Тел.:(044) 390-36-21, (098) 582-36-46 (автор)
Електронна адреса: 2363395@ukr.net

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру України
суб’єктів видавничої справи ДК №798 05.02.2002
Свідоцтво про державну реєстрацію юридичної особи
Серія А 01 № 142340 21.02.2008

Підприємство «Центр соціально – трудової реабілітації інвалідів м. Києва»,
Філія №7